הלכה · ראשונים

איסור והיתר הארוך

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

איסור והיתר הארוך

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/איסור-והיתר-הארוך/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611151759 של הספרייה.

תוכן העניינים

שער א 4
שער ב 8
שער ג 10
שער ד 12
שער ה 14
שער ו 17
שער ז 22
שער ח 24
שער ט 26
שער י 28
שער יא 33
שער יב 35
שער יג 38
שער יד 42
שער טו 46
שער טז 47
שער יז 50
שער יח 53
שער יט 57
שער כ 59
שער כא 64
שער כב 68
שער כג 74
שער כד 81
שער כה 93
שער כו 105
שער כז 114
שער כח 119
שער כט 122
שער ל 126
שער לא 131
שער לב 136
שער לג 142
שער לד 147
שער לה 155
שער לו 159
שער לז 163
שער לח 168
שער לט 171
שער מ 179
שער מא 182
שער מב 187
שער מג 190
שער מד 195
שער מה 198
שער מו 201
שער מז 204
שער מח 207
שער מט 211
שער נ 214
שער נא 220
שער נב 229
שער נג 232
שער נד 233
שער נה 235
שער נו 237
שער נז 241
שער נח 246
שער נט 273
שער ס 281

שער א

א. אמר שמואל אין הבשר יוצא מידי דמו אלא א"כ מולחו יפה יפה ומדיחו יפה יפה. ואוקמינהו שם בדחללי בי טבחי פירוש שהודח בבית הטבח. במתניתא תנא מדיחו ומולחו ומדיחו. וכתב במרדכי סוף פרק כל הבשר. ואנו נוהגין כשמביאין הבשר מתחילה מבית הטבח אז שורין אותו מתחילה במים כדי להעביר לכלוכית דם בעין שעליו. וע"י שרייה זו מתרכך הבשר ג"כ ויהא אז כח במלח להוציא הדם בקל עכ"ל.[1] ונהגו העולם להניח הבשר בשרייה זו יותר מחצי שעה.[2] וצריך לשפשף הבשר במים הראשונים יפה כדאיתא לקמן בתשובות בשר שנצלה בלתי הדחה. וכ' עוד שם במרדכי פ' כה"ב ואם מתחילה חתך הטבח הבשר לחתיכות גדולות והדיחו ואח"כ מבקע הבעל בית בביתו החתיכות הגדולות לשני'. אז צריך לחזור ולהדיחו דאפי' למ"ד בית השחיטה צונן מ"מ אגב דוחקא דסכינא מבלע בלע וכי היכי דמבליע הכי נמי מפליט אגב דוחקא דסכין. ומעתה הוה עליה דם שפירש שהוא אסור מדאורייתא ולכך צריך להדיחו במקום החתך עכ"ל:

ב. ומנהג כשר לקלוף בכל פעם בית השחיטה לפי שבולע מן הסכין של השחיטה שהוא של איסור דאפילו למאן דאמר בית השחיטה צונן מכל מקום אגב דוחקא דסכינא מבלע בלע. וגם אגב דוחקא דסכינא בלעה הרבה מדם והוי כאומצא דאסמיק דאסור לכתחלה לקדירה כדאמרי' לקמן:

ג. ולפעמים בימי החורף שהבשר מלא קרח וכפור אז אינו ראוי להדיחו כך עד שיפול ממנו הקרח תחילה:

ד. ומותר לשרות אותו הבשר בהדחה הראשונה במים פושרים אך שלא יהו חמין כלל ואפי' בכלי שני דהא יש שפוסקין דכלי שני אע"ג דאינו מבשל מכל מקום מפליט ומבליע הוא ומיהו בדיעבד יש לסמוך על הרשב"א שמתיר וזה לשונו מאחר דכלי שני אינו מבשל אפי' אם הי' מפליט ומבליע מ"מ חוזר הדם ויוצא ע"י מליחה עכ"ל.[3] וגם המים מתקררים מיד על ידי הבשר הקרח:

[1] כתב בא"ז שורין הבשר במים כדי שיתרכך הדם שעל גבי החתיכה וכו':

[2] המנהג לשרותו שעה מועט' להדיח אח"כ באותן מים היטב ומה שכתב כאן הטע' כדי שיתרכך הדם שע"ג הבשר לא מוכח הכי באשר"י בפסק דאם מלח בלא הדחה שכתב התם דטעם הוא כדי שיתרכך הבשר עצמו ויוצא הדם ע"י מליחה וא"כ בהדחה מועטת להסיר הדם לא סגי אפי' בדיעבד כדמוכח התם אך במרדכי מסיק בהדי' דאדרב' מיא מטרשי ליה כדאמרינן גבי ריאה ויראה להתיר בדיעבד. מהר"אי ז"ל:

[3] יראה דנכון ליזהר לכתחלה שלא יהיו חמין כ"כ שהיד ס"ב דבמרדכי פרק כירה מייתי דבירושלמי איכא מאן דאמר דאית ליה דהא דכלי שני אין מבשל היינו משום דאין היד ס"ב ואע"ג דלא משמע דצריך ליזהר אפילו לכתחלה מכל מקום כיון דאפשר על ידי זמן מועט במים שאינן חמין כל כך לא נקל בחנם לכתחילה ומ"מ לצורך כבוד שבת או לצורך אורחים או לשאר צורך שרי. מהרא"י ז"ל:

ה. ואחר ההדחה הזאת מניחין הבשר ע"ג דף או בכלי מנוקב כדי שיזובו המים שעל גביו קודם המליחה כדי שלא ימס המלח מיד מתוך רוב המים קודם שיבלע בבשר. אך לא ימתין כלל למולחו עד שיתנגב הבשר דאז לא היה נמס המלח כולו ולא היה מוציא הדם היטב אלא בעוד שהוא לח הרבה ימלחנו. והיינו לכתחלה:

ו. וימלחנו היטב משני צדדין כדאמרינן במנחות גבי קדשים במלח תמלח כיצד עושה מביא את האבר ומולחו והופכו וחוזר ומולחו. אמר רבא וכן לקדירה:

ז. ועופות וכל דבר חלול וכן ראשי הבהמו' צריך למלחן מבחוץ ומבפני' (וכ"כ בשערים סי' ט"ו) ואמר ר"י ולקדירה צריך לשפשף המלח בידיו על הבשר בכל הבקעי' של בשר עד שלא ישאר מקום בלתי מלח ויהא רוב מלח מקלקל טעם הבשר ויהא אינו נאכל מחמת מולחו דאינו יוצא מידי דמו אלא כדרך זה שלכך אמר (ס"א הזכיר) שמואל פעמים יפה יפה גבי מלח שצריך ליתן עליו רוב מלח עד שיהא הבשר אינו נאכל מחמת מולחו עכ"ל. ומיהו אם אין המלח מכסהו בכ"מ מותר בדיעבד כרשב"א רק שלא יהא הבשר ראוי לאכול עם אותו המלח. (ס"א פי' שאין צריך למולחו עוד כשמבשלו):

ח. וכל מלח שאינו גס יותר מהמלח שעושין ממי הים כשר למלוח בו כמו שהוא. ואם הוא גס יותר צריך להדיקו קודם המליחה כדי שידבק בו ויכנס בכל הבקעי'.[4] וכתב הרא"ש והא"ז וכן השיב הראב"ד ואם הוא דק כמו קמח אז הוא מובחר למליחה דמאחר שהוא דק המלח מכסה על הבשר ובולע ומוציא דם ואין נושר מהחתיכה כשהפכה למולחה על צידה השנית כמו המלח הגס עד כאן לשונו[5]:

ט. וצריך לשהות הבשר במליחה זו כשיעור צלייי' אותה חתיכה עצמה לפי עוביה וגודלה אצל אש בינוני דשיעור מליחה כצלייה. ולפי שאין הכל בקיאין בשיעור זה נוהגין העולם להשהות במלח שעה אחת מכ"ד שעות ביום. ובדיעבד מותר בשהיית מהלך מיל כרש"י והראב"ד וסי' לדבר במלח גימט' מיל ושיעור מיל הוא שליש שעה פחות חלק אחד משלשים בשעה והיינו דווקא לקדירה כדאיתא לקמן סי' ח'[6]:

י. ויכול למלוח לכתחלה הרבה חתיכות ביחד להניח זה על גב זה על הדף או לתוך כלי מנוקב אף על פי שהראשונות הן התחתונות ואין חוששין שיבלעו מפליטת העליונות

[4] לרש"י מולחין בכל מלח אלא שהגס צריך ניפוץ הכי נהוג. מהר"אי ז"ל סי' י"א:

[5] ודלא כהרמב"ם ז"ל שכתב דאדרבה בגס מולחין ולא בדק וע"ש פ"ו:

[6] הכי נהוג לעת הצורך כגון למהר לכבוד שבת או אורחים וכה"ג. ושיעור מיל כו' כמו בפנים. ולכתחילה ללא צורך מרגלא בפומי דאינשי שהיית כל חתיכה שעה אחת במלח. ויראה קצת למצא סמך לדבר דגבי צליית הפסח שהרי צריך לצלותו שעה אחת קודם השבת כיון דאינו דוחה שבת אלמא אפי' צליית גוף שלם די בשעה אחת ולכך הרגילו העולם שהיית מליחה שעה דתו נפקינן ידי שערי דורא ואור זרוע דכתבו כשיעור צליית אותה חתיכה עצמה והרי הוכחנו דאפי' גוף שלם די בשעה אחת וא"כ אין לך חתיכה הצריכה יותר. מהרא"י סי' ט"ו:

ואפי' גדיים וטלאים ועופות עם בשר שור והן למטה כדאי' בתשו' בשר מלוח שנפל לציר סי' ט"ז:

יא. וכתוב בא"ז שאע"פ שכל המליחות הם בכלי מנוקב מ"מ צריך להשים עצים קטנים בשולי הכלי כדי שיפסיק שלא יגע הבשר בציר וכדי שלא יסתום הבשר הנקבים והוי ככלי שאינו מנוקב כדחיישינן גבי דפוסי גבינות הא"י עכ"ל:

יב. וכל בשר צריך מליחה לקדירה אפי' בני מעיים ודקים אמנם רק בצד החיצון בלבד כדאיתא לקמן בתשובות בשר שנמלח בלי הדחה. וכ' בא"ז ומ"מ נהגו העולם[7] שלא למלוח הבני מעיים לכתחלה עם בשר אחר ואפילו הכרכשתא פירוש טבחייא לפי שאין מחזיקין בהם כ"כ דם. אמנם בדיעבד שרי ואפילו שאר הדקין כדאיתא לקמן בתשובות בשר (ס"א שנמלח בלתי הדחה) ודגים שנמלחו יחד:

יג. ואחר ששהה הבשר כשיעור מליחה צריך לחזור ולהדיחו קודם בישול מחמת המלח שעליו הבלוע מדם:

יד. וכתב הרא"ש וצריך[8] לנער ולנפץ המלח מתחילה מעל גבי הבשר אפילו אי מולח במלח דק כדי שלא יהא המלח רב ויהא המים חם והוו להו כרותח ונאסר הכלי והבשר:

טו. ואח"כ ידיחנו[9] יפה יפה עד שיצאו ממנו מים זכים. וכתב במרדכי פרק כ"ה וירבה במים לתוך הקערה עד שיהו ראויים לשתייה לאחר שישפשף בהן הבשר בידו מתחילה עכ"ל. וכתב ביורה דעה ומיהו בדיעבד אין לחוש אם לא נתן כ"א מים מועט דהמים שבכלי מבטלין כח המלח ולא חשוב כרותח עכ"ל. וכתב במיי' פ"ו[10] וישים המי' בתחילה תוך הקערה ואח"כ יניח בה הבשר להדיח כדי שלא יבלע הקערה מיד מתחילה מהמלח שעל הבשר והמשנה ממנהג זה הפסיד עכ"ל. אמנם אם לא שהה כי אם זמן מועט להתיר בדיעבד כדאיתא לקמן בתשובות כלי שאינו מנוקב סי' י':

טז. וכתב עוד שם במרדכי פרק כ"ה וצריך שידיחנו באותה הדחה שלש[11] פעמים משום הקדירה שני הדחות שלכך הזכיר שמואל יפה יפה גבי הדחה בתרייתא והדחה ג' לטהר המים השניים שנגעו בראשונים. וכ' בסמ"ק ומיהו בדיעבד אם לא הדיחו (הג"ה) רק פעם אחד שפיר דמי. עכ"ל:

---

[7] המנהג למולח' עם שאר בשר הכי נהוג. מהרא"י ז"ל:

[8] הכי נהוג תחלה. מהר"אי ז"ל סימן י"א:

[9] לשון הש' ואח"כ כשרוצה לבשל הבשר צריך להדיח הבשר לכל הפחות ב' פעמים מים ראשונים להעבי' המלח ושני' להעבי' לחלוח של מים שנשארו על הבשר ט"ו:

[10] וכ"כ בשערי' דלכתחילה צריך ליתן המים מתחילה בכלי ובדיעבד רגילין להכשיר אפילו בזמן מועט וגם שהה כבר שיעור מליחה:

[11] הכי נהוג לכתחלה. מהרא"י ז"ל:

יז. וכתב בי"ד וישטוף הכלי שרוחצין בו בין רחיצה לרחיצה:
וכתב הרמב"ם ומנהג כשר הוא שלאחר המליחה והדחה כשרוצה לבשל הבשר שישליך הבשר תוך מים רותחים בקדירה ולא בצונן ופושרים כדי שיתלבן מיד ולא יצא ממנו דם עכ"ל. אמנם אין העולם נזהרים בכך דכיון דנתקן כתיקון חכמים הוא מותר לאכלו כך שמה שנשאר בתוכו אינו אלא לחלוחית ציר בעלמא:
יח. ואף ע"ג דאין מולחין הדקין עם הבשר לכתחלה מ"מ לאחר מליחה מותרים הן לבשלם לכתחלה עם בשר אחר:
יט. אבל ביצי זכר אף על גב דיש בהן רוב דם מאחר שנתנקרו מהגידי' מותרי' לכתחלה למולחן עם בשר אחר. אך נוהגין לכתחלה רק לצלותן ולא לבשלן והאור מישאיב שאיב. וכתב הרוקח ואין (ס"א וכן) מולחין הכליות עם הבשר. עד כאן לשונו. ומסתמא היינו לכתחלה. וכן מזרקי ואומצי דאסמיק דהיינו שהכו את הבהמה מחיים ונתקבץ לשם דם והוא דם שפירש דהא פירש ממקום אחר ונתקבץ לשם. ורגילין גם כן לכתחילה לחתוך בהן בקעי' ומותרין אז למולחן עם שאר בשר. אך נוהגים לצלותן אח"כ ולא לבשלן משום רוב דם שבהם. אך אין צריכין לשהותם במלח מאחר שצלאן כדאמרינן לקמן וכולן אם בדיעבד נתבשל מותרין. בתשובות הגאונים ואפילו עם בשר אחר ואפי' לא נחתכו הבקעין בהן ולא נחתך והוסר חוט הגדול שעל הביצה דחומרא בעלמא הוא שהרי מתירו כך בסמ"ג אפי' לכתחילה. אבל כבד וכחל אסורי' בבישול אפי' בדיעב' כדאיתא לקמן בתשובות:
כ. וכתב עוד במרדכי פרק כ"ה והרמב"ם פ"ו דאיסור מאכלות אבל הטחול והמוח של ראש לאחר שנתנקרו מותר לכתחלה אף למולחן ולבשלן עם בשר אחר עכ"ל. ואינה צריכין קריעה ש"ו כלל וכן הקיבה כדאיתא לקמן בתשובת כחל:
כא. וכתב הרוקח הכליות אסורי' לבשל משום אל תטוש ת"א דמנהג אבותינו שלא לבשלן אלא לצלותן ומיהו אם נתבשלו בדיעבד מותרי' אם נתנקרו ונמלחו כדינן:
כב. ובשר המתניי' שקורין לונביל יש מחמירים שלא לבשלו אלא לצלותו לפי שפניו חלקים ואין המלח נכנס בו. ואנו נוהגין לבשלו לכתחל' דסבירא לן דהמלח נכנס בו עד כאן לשונו. מ"ד אבשר השוק שהוא חלק גם כן ואנו מבשלין אותו והכי נהגינן גם לכתחילה ודלא כפי' רנ"ס שאין מתירו אלא בדיעבד:

שער ב

א. כתוב בי"ד וכן השיב מהר"ם בשר ששהה שלש ימים מע"ל (הג"ה) בלתי הדחה ומליחה וניקור אסור לקדירה בכל הדחה ומליחה ואפילו בהדחת פושרין לפי שהדם מתקשה בתוכו ואינו יוצא עוד. אך לצלי מותר דהא בשר לצלייה א"צ מליחה עכ"ל. והיינו כר"ת ואע"ג דנהיגין לכתחילה כרש"י דאף לצלייה צריך מליחה מועטת כדאיתא לקמן. הכא הוא דיעבד ואפילו לבשלו אז אחר הצלייה מותר לכתחילה.[12] והיינו אפי' אם לא באו עליו מים מעולם אפילו בבי טבחי אבל לבשלו מתחילה אסור אפי' אם שפכו עליו מים בבי טבחי כמו שרגילין לשפוך על הצלעות שלימות בהעברה בעלמא אם לא שרו אותו במים קצת שעה. וכן הורה מהר"י מולין זכרו לברכה הלכה למעשה לצלות בשר שלא הודח ולא נמלח ולא נתנקר תוך שלשה ימים מעל"ע לא מחלבו ולא מדמו והכי נהגינן.[13] ואפילו בחתיכה קטנה של עוף התיר מהר"ז לצלות כהאי גוונא:

ב. ומיהו לכתחי' נכון להדיחו ולמולחו היט' ולשהותו במל' שיעור מליחה כמו לקדירה קודם הצלייה דמוציא קצת דם ומתרכך הבשר שיהא אז נוח לצלייה להוציא לגמרי דהא ראבי"ה וריב"ן אביו חולקין אף לצלייה לומר שאע"פ שבעלמא הצלייה מוציא דם הכא מאחר שנתקשה הדם בו אינו יוצא עוד אף על ידי צלייה. אמנם בדיעבד נהגו היתר אף בצלייה לבדה כדאיתא לעיל וכל שכן בכבד שדם דידה רק מדרבנן ואינה צריכה ניקור אפי' שהתה ארבעה או חמשה ימי' בלא הדחה ומליחה מותר לצלותה ולבשלה אפי' בהפסד מועט כגון כבד של תרנגולת ויונה:

ג. אבל אם נקרו הבשר תוך הג' ימים (הג"ה) אז מותר אפי' לבשלו כי סומכין אז בדיעב' על הדחה הראשונה דחללי בי טבחי. דהיינו אפילו ששפכו עליו מים פעם אחת בהעברה בעלמא מאחר שאין כאן דם הגידים דהוי דם שפירש אלא דם שמובלע בבשר שמותר. ומכל מקום צריך אז אח"כ הדחה אחרת קודם המליחה לקדירה אפי' בדיעבד:

ד. וכתב הרא"ש בשם ר"י (הג"ה) שאם הודח הבשר תוך השלשה ימים בשרייה טובה כמו שרגילין מותר אז לנקרו עדיין ולמולחו ולבשלו לפי שנתרכך הבשר תוך שלשה ימים ולא נתקשה בו הדם. אמנם באושטרייי' נוהגין כראבי"ה וריב"א שאוסרין ונוהגין

[12] קבלתי דאין לבשלו אחר הצלייה וכן נמצא בתשובות הר"ח א"ז וירא‌ה לנהוג איסור כקבלתי וכן משמע ל' הרא"ש בתשובו' מהר"י מולי' בשר ששהה שלשה ימים בלא מליחה אין לבשלו אחר הצלייה:

[13] כתב בתשובות הרא"ש בשר שלא נתנקר ושהה ג' ימים מותר כי מה תלוי בניקור דהחלב אינו נבלע בבשר כיון שהוא קר כי מה וכו' בהג"ה מיימון משמע דתלי בניקור שכתב שם ודווקא אם נקרו הבשר קודם ג' ימים אבל אם לא נקרוהו קודם ג' ימים אף לצלי אסור:

רק לצלותו ואפילו לא נתנקר כלל ולא לבשלו אפילו אם נשרה תוך השלש ימים שעה אחת במים מאחר שלא נתנקר:

ה. וכתב עוד שם במרדכי פרק כ"ה וכן בשר ששהה מע"ל בשריית מים הראשונים הדם בעין שהודח ממנו נתערב במים וחוזר ונבלע בבשר כדין כל כבוש שהרי הוא כמבושל ושוב אינו יוצא עוד בשום תקון ואסור אף לצלי עד כאן לשונו (הג"ה). ואף על גב דצלייה מוציא כל דם כדאית' לקמן הכא מאחר דכבוש כמבושל דמי הוי כאלו נתבשלה בדמו שאין לו עוד תקנה ועוד דצלייה אינו מוציא דם אלא שלא פירש. והשיב מהר"ם דהיינו אם לא היה כאן כ"א מעט מים והרבה בשר עד שאין במים ובבשר עצמו ששים לבטלם הדם. עכ"ל. דאל"כ לא גרע מאלו נתבשל לגמרי באותן המי' ואף הבשר עצמו מסייעו לבטל דהא לא נאסר כלל מאחר שהיה בו בבשר ששים נגד הדם בצירוף מים אע"ג דבשר הנופל לציר המעורבת במים אמרינן לקמן דהציר בטילה ברוב בעלמא ואפי' בספק רוב היינו משום דהתם דתלי הטעם ברתיחות יש נפקותא בדבר אחר (תפל) המעורב בו כי בדבר קל מבטל רתיחתו. אבל הכא דתלי בנ"ט של האיסור ויש נותן טעם במים מן האיסור הוי דין של כל המים כמו איסור עצמו. אך אין צריך הכא כלל שיהא שם ס' נגד כל הבשר מטעם דלא ידעינן כמה דמא נפיק מיניה כמו בבישול דהא הדחה אין מוציא דם ואין לחוש כאן אלא למעט דם בעין שעליו ואפילו אין בבשר אלא אחד מהשליש מהמים שהיינו ג' חלקים מים (הג"ה) ואחד בשר מותר אם לא שרו בו אלא אותו בשר לבד. אבל אם שרו בו גם בשר אחר כמו שרגילין לשרות במים אחת בשר הרבה בזה אחר זה כשנשאר חתיכה אחת בתוכה ודאי צריך לשער אף נגד דם של אותו בשר שהודח בו כבר. ואין להתירו הכא ע"י הדחה ומליחה דאגב דפלטה דם דידיה פלט נמי מה שבולע כמו בשר תפל שנפל לציר כדלקמן אף על גב דהתם נמי נחשב הציר רותח ע"י המלח דמ"מ יש חילוק בין כח המליחה לבין כח הבישול שנחשב הכא כבוש כמבושל. ועוד דלא אמרינן הכי אלא גבי דם פליטה אבל הכא בדם צלול שהוא בעין על הבשר ונתערב במים בנותן טעם לא. כדמפליגי התו' בין בשר תפל שנפל לציר לבין בשר שנמלח בלתי הדחה. ואם לא שהה כ"א לילה אחת (הג"ה) ומקצת היום דהיינו י"ח שעות וה"ה כ"ב או כ"ג שעות אין אנו אוסרין אותו בדיעבד אפי' לקדירה דפחות מכשיעור זה לא הוי כבישה גמורה כדאיתא לקמן סימן ט' (ס"א למ"ד) ויכול להוציא דמו עדיין במליחתה:

ו. ואף לכתחילה מותר לשהותו י"ב שעות במים ולקדירה ולא דמי לקיבה שאסורה לשהותו בעורו דהתם האיסור חריף הוא:

ז. אך אין משתמשין לכתחילה רותחין כלל בכל הכלים שרוחצין בהן בשר אפילו לא שהה בתוכן כ"א שעה אחת ואפי' להשתמש בהן לח צונן אין מקילין לכתחילה דשמא לא ידיחנו היטב קודם כדאוסר בי"ד אפי' להשתמש צונן ויבש בכלי של איסור לכתחילה דילמא ישכח ולא ידיחנו. ורוב הדחת בשר אין במים ובבשר ששים נגד הדם. ומיהו אם נתן בתוכה א"צ ששים אפילו נגד קליפתו ואפי' אם הוא של חרס דאיסור שאינו חריף וצלול אינו אוסר בכלי דדוקא בשר הרך נאסר אף מהמים שיש בהן נותן טעם אבל כלי הקשה לא:

ח. ומיהו אם שהה בתוכה שיעור כבישה ודאי אף הכלי אסור אף בדיעבד וצריך ששים נגד כולו אם הוא של עץ וכ"ש של חרס דקיימא לן כבוש כמבושל ואפילו בכלים ולא דמי לחבית דיין נסך דשרי בסמ"ק לשום בו שכר לכתחילה דביין נסך הקילו. אמנם בשל מתכת אין מצריכין ששים נגדו בדיעבד אלא כשנאסר ע"י רותחין. אך לכתחלה מותר לשרות בו פעם אחרת אע"פ ששכחו בו הבשר מע"ל דהא אין שורין בו הבשר השני מע"ל ובפחות משיעור זה אינו מפליט כלל אפי' באיסור צלול:

שער ג

א. כתוב במרדכי פ' כ"ה מותר למלוח אפי' אלף פעמים בכלי עץ אחד מנוקב או על גבי כלי וקסמים או דף או שלחן כשמעמידו קצת באלכסון שיזובו המים והדם ממנו לפי שאין מליחה לעץ פירוש שאין עץ נעשה רותח ואינו בולע ע"י מליחה כשאינו כבוש בתוכו והוי כמו טהור מליח וטמא תפל ואפי' אם היה נבלע בו מעט מ"מ כל מידי דלאו בר אכילה הוא כמו עץ ואבן וחרס ומתכת לא יפלט ממנו ע"י מליחה כ"א ע"י בישול עכ"ל. וה"ה אם בדיעבד מלח אפי' בכלי של שאר איסורים אפי' בבן יומו רק שהוא נקי ויבש ומנוקב או על דף חלק של איסור ואפילו אם שהה בתוך אותו כלי המנוקב או ע"ג הדף יום או יומים או שבוע הבשר מותר ולא אמרינן שהאיסור פולט ממנו ע"י מליחה ונבלע בבשר דמלח אינו מפליט הכלי כלל כדאי' לעיל. אך לכתחלה יזהר:

ב. והיינו דווקא שנאסר הכלי ע"י האור או על ידי בישול אז אסור לכתחלה למלוח בו. אבל אם נאסר הכלי רק ע"י מליחה שחשוב כרותח כגון כלי שאינו מנוקב שנמלח בו מותר לכתחילה לנוקבו ולמלוח בו דלא נאסר רק לבישול. ויש חילוק בין רותח מחמת האור לרותח מחמת מליחה מדאמר שמואל קערה שמלחו בה בשר אסור לאכול בה רותח משמע דווקא לאכול בה אבל למלוח בה פעם אחרת מותר והיינו בעניין היתר מליחה כגון שניקב אותה. ודווקא שהכלי של האיסור נקי ויבש אבל אם היה לח מן

האיסור ונמלח בו ודאי הבשר אסור אפילו בדיעבד אע"פ שהיה מנוקב דאיסור צלול בולע אפי' בכלי מנוקב כדאיתא לקמן בתשובה כשירה ונבלה שנמלחו יחד:

ג. ואפילו בכלי חרס מנוקב מותר למלוח אפי' אלף פעמים ואע"ג דאסור לאכול בה רותח כדמוקי מהר"ף (הג"ה) קערה דמיירי בה שמואל בכלי חרס מנוקב מ"מ מותר למלוח בו אפילו לכתחילה דהא אין מליחה אפי' לכלי חרס כדאיתא במרדכי פרק כ"ה ופרק כל שעה שמלח אינו מפליט אפי' מה שנבלע בחרס. ודווקא בכלי איסור מנוקב אבל באינו מנוקב ודאי בולע אע"פי שאינו מפליט ואסור אפי' היכא שלא נאסר מצד ציר עצמו כדאיתא ברוקח מעשה שמלחו דגים בכלי של איסור ואסר ר"י הדגים. והשיב מהר"י טרושין דמנהג למלוח על דף מיוחד לכך עכ"ל:

ד. ואע"פי שהגיה מהרי"ף בסמ"ק דכלי עץ מנוקב שנמלח בו מותר להשתמש בו רותח אפי' לכתחלה דדם משריק שריק מ"מ אין נוהגין להניח עליו פשט"ידא רותח לכתחילה דלגבי חמי האור אין סומכין לכתחילה על דם משריק שריק וגם חיישינן לכתחילה לבקעי' כדחיישינן גבי צנור דמקוה אבל כלי חרס מנוקב שנמלח בו אוסר מהרי"ף אפי' בדיעבד אם נשתמש בו רותח לפי שבולע בקל כדאיתא לעיל ונהי דאינו פולט על ידי מליחה על ידי חמי האור מיהו פולט:

ה. וכשמולחין בכלי יהיו רגילין לפתוח הנקבי' כי פעמים רבים נסתמים מן המלח והמוהל:

ו. ומטעם דלעיל אין לחוש בדיעבד על מלח שעמד בקערה של חלב נקייה אם נתנו ממנו בדיעבד בתבשיל בשר או איפכא דלא אמרינן שהמלח מוציא טעם מהקערה אפי' אם שהה בכלי ב"י של א"י כ' במרדכי פרק כה"ב שמותר[14] אך לכתחילה יזהר מאחר שעמד בקערה של חלב שמא לא היה נזהר בו מחלב ונפל בו טיפה של חלב ולאו אדעתיה ובדיעבד לא מחזקינן איסורא:

ז. ויש שהיו רוצים להתיר (הג"ה) מטעם זה בדיעבד גבינות שנעשו בדפוסי של א"י שלא הגעילום ואפי' בדפוס ב"י רק שהדיחו אותו יפה שלא היה בו איסור בעין. אמנם במרדכי פרק כה"ב פסק בשם ראבי"ה לאסור אפילו בדיעבד אם הדפוס ב"י ולא נגעלה ואפילו הודח קודם יפה מאיסור בעין. וכתב דאין הדפוס טמא נק' תפל כי הדפוס מחמת רוב המלח קבלה טעם של גבינת הא"י והוה ליה כטמא מלוח וכשמכניסו בו שוב גבינות כשירות נאסרו דבכי האי גוונא בציר אסור (דהיינו ציר נבלה) לא מהני כלי מנוקב אפילו בדיעבד כדמוכח בההיא דרב מרי בר רחל דדרך ציר לשרוק (ס"א לסרוך) ולהבלע

[14] וגם מעשי' בכל יום שנותני' מלח לקערה חולבת ומולחין בה בשר או איפכא סי' ט"ז:

ואסור אפילו בדיעבד אם הדפוס היה בן יומו עכ"ל. והכי נהגינן לאוסרו אפי' בדיעבד[15] ועוד שהנקבי' של הדפוס לפעמים נסתמים מהגבינות כשהיה רכה ולפי שמתפשט בכל הכלי וממלא כל הצדדים יותר מבשר והוי ככלי שאינו מנוקב שנמלח בו. ומכל מקום לכתחלה צריך להגעיל דפוס גבינות א"י אפילו שאין בן יומו דבכלי גזרינן שאין בן יומו אטו בן יומו ועוד הא דתנן דג טהור שנמלח אצל דג טמא תפל מותר היינו בדיעבד אבל לכתחלה לא ומיהו בהגעלה מותרין ולא הוי כבית שאור והכלי שכובשין בו הקיבה דהתם גופא הדבר דאיסור הוא חריף אבל הכא לא הוי הטפל חמור מן העיקר. אבל מטעם דהתם אין הכלי מנוקב אין לחלק דמ"מ לא יהא גרע שם מכלי שנאסר ע"י בישול עצמו שמותר בהגעלה ואפי' לסתום הנקבים ולהשתמש בו רותח מותר וכן כלי שמלחו בו בשר מותר להשתמש בו חלב אחר הגעלה מידי דהוה אמדוכות של א"י בשאר ימות השנה כדאמרינן לקמן בתשובות כלים הצריכין ליבון:

שער ד

א. בשר שנמלח (הג"ה) בלתי שום הדחה קמייתא אסור כדאוקמי מילתא דשמואל דאמר אין הבשר יוצא מידי דמו אלא בדחללי בי טבחי הא בדלא חללי בי טבחי אסור משום דמו והטעם משום דכח המלח מבליע הדם בעין שעליו לתוכו דכשם שהמלח מפליט דם הנבלע כך מבליע דם בעין שנמצ' על הבשר ואין בשום חתיכה ששים נגד הדם שעליו וגם אין כח במליחה לבדה להפליט כל דם מאחר שלא נתרכך בהדחה. אפי' אי חללי בי טבחי בחתיכות גדולו' ואח"כ חתך בה כל חתיכה ואפי' רק לב' ומולחו כך בלתי הדחה אח"כ אסור אפילו בדיעבד דאגב דוחקא דסכינא הוי לה עליו דם בעין כדאיתא לעיל.[16] וכן לא מועיל אפי' בדיעב' מה שרוחצין הטבחים הצלעות שלמו' בבי טבחי כמו שרגילין לשפוך עליה' בהעברה בעלמא לנאותם ואפי' לא בקען בעה"ב אחר כך דאינו קרוי חללי בי טבחי עד ששרה אותו קצת בכלי הבשר שרוצה לבשל כדמשמע לשון הגמרא דנקט הטבח צריך שיהי' לו שני כלים אחד שמדיח בו בשר ואחד כו':

ב. ואין להתירו על ידי שיחזור וידיחנו וימלחנו מק"ו מבשר תפל שנפל לציר שפולט אפילו דם שקיבל ממקום אחר כדאיתא לקמן כ"ש דמו כמו שכתב באש"ירי (ס"א בא"ז) שלא אמרינן הכי אלא גבי דם פליטה שהוא מדרבנן אבל דם בעין שעליו שהוא אסור

[15] נראה דבדיעבד יש לסמוך על דברי התוספות המתירין ואף אם הדפוס פולט אינו אלא איסור דרבנן דחלב בהמה טמאה לא שכי' לן כלל מהרא"י ז"ל כ"ג:

[16] מהר"ראי הסכי' לאיסו' אפי' בדיעב' כדברי סמ"ק ובדליכ' ס' בחתיכ' נגד הדם שעליה דאם יש ס' לא גרע משאר איסור שנמלח עם היתר דמשערינן בששים לדעת מקצת גאונים. מהר"ראי ז"ל:

מדאורייתא שנבלע בו פעם אחת ע"י מלח ה"ל כדם צלול שנשפך על הצלי שאסור עד ששים ואסור כולו ואין די בקליפה:

ג. ואסור אף לצלי ואף על גב דצלי לבדה ואפילו בלא מליחה כלל מוציא כל הדם ה"מ דם שלא פירש אבל הכא בדם שפירש ונבלע על ידי מליחה אין להוציא עוד אפילו בצלייה כדאיתא לקמן בתשובת בשר שנפל לציר. ואע"ג דלגבי בשר שנצלה אפי' בלי הדחה כלל לא אמרינן כשם שהצלי מפליט כך מבליע כל הדם בעין שעליו היינו משום דהצלייי' מוציא יותר דם מהמליחה דאשכחן גבי כבד דמותר לבשל אחר הצלי ולא אחר המליחה דדווקא לחומרא נחשב המליחה כרותח דצלי להצריך ס' אם נמלח אסור עם בשר כאלו נצלה עמו אבל לקולא להחשיבה כבשר שנצלת בלתי הדחה לא:

ד. ודווקא ששהה הבשר שיעור מליחה אבל בפחות משיעור זה לא אמרינן שמפליט או מבליע כדאיתא לקמן בתשובה הסמוכה. ומותר עדיין לצלי ומיהו לקדירה אסור אפי' בדיעבד דלא דמי ממש לנפל לציר שהוא דם פליטה:

ה. ואם נמלחו שאר חתיכות הודחות אצלה מאחר שאיסור החתיכות רק מכח דם האחרות מותרות דקימא לן דדם משרק שריק ואינו מפעפע מחתיכה לחתיכה במליחה ובצלייה וגם אין לאוסרו מחמת שנוגעין לאותה חתיכה שלא הודחה דמאחר שנמלחה הוי ליה גבי חתיכות האחרות רק דם דרבנן ואמרינן ביה שפיר איידי דטריד לפלוט אינו בולע. ואם יבלע בו איזה דם כבולעו כך פולטו:

ו. אבל אם נתבשלה עם חתיכות אחרות בזה אין צריך לומר שצריכות ס' באחרות נגד כולה דכבר נעשית נבלה דהא דלא אמרינן בדם המליחה חתיכה עצמה נעשית נבלה ה"מ בבשר תפל שנפל לציר אבל במליח' וכ"ש בבישול ודאי אמרינן כדאיתא לקמן. וכשיש ס' אז שאר חתיכות שאצלה מותרות אבל היא עצמה שנאסרה אף קודם הבישול נשארה באיסור לעולם שהרי אף ע"י בישול אמרינן שאפשר לסוחטו אסור. כדאיתא לקמן:

ז. ומ"מ אם נזכר קודם ששהתה החתיכה במליחה כשיעור מיל יחזור וידיחנו וימליחנו ומותר אע"פ דזהו דם בעין דפחות משיעור זה לא אמרינן שמפליט דם או מבליע כדאיתא לעיל:

ח. ומ"מ אם לא שהה הבשר הרבה בכלי בהדחה קמייתא אלא אפי' שהדיחו פחות מהדחה בתרייתא ומלחה כך מותר בדיעבד כדפריש מהר"י טרושין שבהדחה מועטת סגי להסיר הדם בעין שעליו דדווקא בהדחה שלאחר המליחה אמר שמואל פעמי' יפה אבל בהדחה ראשונה לא:

ט. ואפי' הדקין וכל בני המעיים צריכין הדחה קודם המליחה לכתחילה אמנם בדיעבד אין לאסור בדקים ובני מעיים אפי' נתבשלו בלתי הדחה ומליחה כלל (הג"ה) מלבד הכרס ובית הכוסות שאסורין אפילו בדיעבד במליחה בלתי הדחה וכמו שכתב ר"ב שכרס ובית הכוסות יש בהן דם. ובתורת הבית מוכיח אותו מדאמרינן במחט שנמצא בעובי ב"ה אין עליה קורט דם וכו'[17] וגם אין אנו יודעים אורך הטבחי' והקיבה וגם מטעם שכתבו בא"ז שאי אפשר לנקר הבני מעים שלא ישאר בהן מעט שומן בדקים (ס"א דבוק) והשומן מוחזק (הג"ה) לדם אליבא דכולי עלמא וכן מחלק ר"ת וה"ג ג"כ בין דקים לכנתא גופא משום שורייקא סומקי דדמא דבגווה וכל שכן הריאה ואצ"ל לב והכבד שיש בהן דם[18]:

י. וכת' עוד הרשב"א אמנם אין הדקין צריכין מליחה מב' הצדדין אלא רק בצד אחד החיצונה לבד סגי לכתחילה אך לא בצד הפנימי שעובר בו המאכל דבצד החיצון שבו השומן איתחזק יותר בדם ומ"מ בשאר הדקין אין לחוש בדיעבד אבל הכרכשתא יש בה שומן וגידים ואסור אף בדיעבד אם לא נמלח בצד החיצון ונתבשלה כך. עכ"ל. אמנם אם נזכר קודם שבישלה מאחר שאין מוחזק בה כ"כ דם כבשאר בשר אין לדמות לבשר אחר שנמלח מבחוץ ולא מבפנים ומותר לחזור ולהדיחו ולמלחו ולבשלו:

יא. ופירש ר"י וכן כתוב בספר התרומה וסמ"ק וא"ז ומיהו אם מלחו בדיעבד בשר ובני מעיים ודקים יחד הכל מותר ודלא כרבי יואל הלוי. ואפי' הדקין הקטנים דאע"ג דלא פליט דם ציר מיהו פלט ואיידי דטרידי לפלוט לא בלעי ולא דמי לדגים ועופות שנמלחו יחד דהתם דגים רפו קרומיהו ובלעי בקל אבל הדקים קשים הם וחלקים והדם משרק שריק מעליהם עכ"ל. ומה"ט אפילו דקים גדיים וטלאים עם בשר שור מותר בדיעבד:

שער ה

א. כתב במרדכי פ' כ"ה בשר שלא הודח (הג"ה) ולא נמלח ונפל עליו ציר ממליחת בשר אחר או שנפל לתוך הציר חוזר ומדיחו מעליו ומולחו ומותר אפילו לקדירה אע"ג דלא שייך ביה משרק שריק לפי שחוזר הדם ופולט ממנו על ידי המליחה דאגב (הג"ה) דפליט דם דידיה פליט נמי דחבריה דאי לא תימא הכי היאך מולחין בשר על גבי בשר

[17] הכי נהוג דהראיה של תורת הבי' ברורה וכן כתב במרדכי בשם ר"מ. מהר"ראי ז"ל:

[18] יראה דגם שומן הכרכשתא דהיינו הטבחיא יש בה דם כיון דבמרדכי מדמי שומן אווזא לכנתא ולא מחלק דכנתא עינינו רואות דאית ביה שורייק' סומקי הכי נמי לא מחלקי' לעניין שומן טבחיא והנשים שמהפכין הטבחי' הפני' לחוץ ומולחין אותו כך לא יפה הן עושות דהא טבחי' גופא לכ"ע אין מחזיקין בהן דם א"כ אין כח במלח להפליט דם השומן שבפני' מעבר לטבחי' אפי' למאן דשרי נמלח מבחוץ ולא מבפנים שאני התם כיון דמבחוץ נמי הוי דם כשפולט אותו דם נגרר דם שמבפני' אחריו אבל הכא דליכא דם מבחוץ לא. מהרא"י ז"ל:

אחר אפילו בפ"א שמא לא יפלוט התחתון מה שיבלע מן העליון ואפילו אותה חתיכה עצמה שמא חזרה ובלעה מה שפלטה[19]:

ב. וכתב בס"ה וכן בשר תפל שניתן עם בשר מלוח יחזור וימלחנו ומותר ודוקא בשר תפל אבל דגים תפלים שנפלו לציר של בשר ודאי אין להם תקנה במליחה ולא גרע מאלו נמלחו יחד כדלקמן. ודוקא בלא שהה בתוכה שיעור כבישה דאם לא כן מה שבתוך הציר ודאי אסור אפילו לצלי דלא גריע משהה בשריית מים הראשונים דלעיל. ומיהו בפחות משיעור זה מותר דאין כח ברתיחת הציר אלא להתבלע היא עצמה אבל לא להפליט לשום דבר או לפרוש הדם שבתוכו ממקום למקום (הגה"ה) ואפילו להבליע הדם בעין שעליו לתוכו. מדאמר שמואל אין הבשר יוצא מידי דמו וכו'. ועוד דאם כן טהור מלוח וטמא תפל יאסר. וכן בפרנס אינו אוסר בשר תפל שנפל לציר אלא אם כן שהה בתוכו שיעור כבישה (ולא דמי לנמלח בכלי שאינו מנוקב שאפילו לדברי הא"ז שלא חש להא דמהר"ף שיפרש הדם שבו ממקום למקום אוסר הבשר מיהא כשיעור מליחה דהתם הבשר הוא מלוח ורותח וגם יש חילוק בין ציר למליחה עצמה דמליחה ודאי מבליע כדאיתא לעיל):

ג. ודוקא שחוזר ומדיח הבשר בנתים קודם שמלחו דאל"כ נאסר אף בדיעבד אפילו לצלי מצד דם עצמו כדין כל בשר שנמלח בלתי הדחה דהא יש עליו כבר בלאו הכי דם בעין וצלול שהוא דאורי':

ד. אבל אם הודח מתחילה פעם אחת קודם שנפל לציר אז אין לאוסרו (הגה"ה) בדיעבד אם לא הדיחו אחר כך בנתיים קודם שימלחנו מטעם דהמליחה יבליע הציר בתוכו דבציר שעליו שהיא רק מדרבנן אמרי' שפיר כבולעו כך פולטו (הגה"ה) דאגב דפליט ציר דידיה כו'[20] ול"ד לבשר שנמלח ושהה שיעור מליחה ונמלח פעם שנית לייבש ולא הודח בינתיים דלקמן שאנו אוסרין אפילו בדיעבד דהתם אין לו לפלוט דבר מגופו כדאיתא לשם. ומיהו לכתחילה צריך לחזור ולהדיחו מהציר בעין שעליו אפי' אם רצה לצלותו:

ה. ולאו דוקא שהבשר תפל ממש אלא אפילו אם נמלח ולא שהה שיעור מליחה (הגה"ה) הוי דינו כתפל לכל מילי דבדם פליטה אמרינן בצלייה ובמליחה תוך שיעור פליטתה משריק שריק וכבולעו כך פולטו אגב דם דידיה:

ו. ובפחות משיעור זה (ס"א מיל) לא אמרינן שפולט כל דמו בין לקולא ובין לחומרא דאם לא כן תמצא בשר המותר דהיה אסור למלוח בשר הרבה יחד ואפילו תוך שיעור

[19] מהררא"י פליג והסכים לאיסור:

[20] וכן לא הזכיר בסמ"ק ובשערים אותה הדחה ואין לאוסרו מיהא בדיעבד:

מליחה ואפילו באותה חתיכה עצמה שמא חוזר ובולע מה שפלט. ול"ד לנמלח בכלי שאינו מנוקב שאסור משום שחוזר ובולע אפילו מיד תוך שיעור מליחתו דהתם אין יכול לחזור ולפלוט:

ז. ומה"ט חתיכה שלא נמלחה כי אם מצד אחד אם נזכר בתוך שיעור מליחה ידיחנו וימלחנו ומותר אף לכתחילה ואפילו אם יפול תוך שיעור מליחתו תוך הציר או הושם תוך שיעור מליחה בכלי שאינו מנוקב שאסור מחמת דם עצמו שלא היה יכול לצאת ואפילו לאחר שיעור מליחתו לא נוהגין בו איסור כדאיתא לקמן מ"מ הכא מותר הכל כשחוזר ומדיחו ומולחו דאגב דפליט וכו' (צריך עיון):

ח. ובשר תפל שנפל לציר דאמרן לאו דוקא שנפל לדם פליטה שהיא מדרבנן אלא כל שכן אם נפל בדם בעין וצלול צונן שמותר בהדחה ומליחה דלא נבלע בו כל כך מאחר ששניהם תפלים ואותו שנבלע בו חוזר ופולט ממנו בעת המליחה אגב דם דידיה אם לא שהה בתוכה שיעור כבישה אבל ודאי אם הבשר היה מלוח אפילו לא שהה שיעור מליחה ונפל לדם בעין וצלול אפילו צונן אסור כמו שכתוב בא"ז דלא אמרינן דם מישרק שריק או כבולעו כ"פ גבי מליחה וצלייה אלא בדם פליט' שהוא מדרבנן אבל דם בעין שנפל על בשר אפי' בשעת מליחה או צלייה אסור אם אין ששים בבשר לבטלו כאילו היה נופל עליו חלב או חלב או שאר איסורין עכ"ל. אפילו אם החלב או הדם צונן ותפל דמאחר שהבשר הוא הרבה והאיסור הוא מועט הוי כשניהם מלוחים כדאיתא לקמן בתשובת תתאי גבר אבל בכל דם פליטה שנפל עליו אפילו ממקום אחר אמרינן בה שפיר כבכ"פ וכן התירו מהרי"ש ונקט בא"ז לשון זה אפילו בשעת צלייה:

ט. וכ"ש אם נפל עליו קודם שהושם אצל האש דם בעין וליכא ששים ושכח וצלאו כך בלתי הדחה שאסור הכל דלא אמרינן דצונן אינו בולע ואם יבלע עתה ע"י צלייה בהדי דקא מתחמם כבכ"פ דאגב דפליט דם דידי' וכו'. דלא אמרינן הכי אלא גבי דם פליטה כדפרישית:

י. וה"ה בחמי האור כגון בשר תפל שלא הודח ולא נמלח ונפל לכלי שני או לקדירה שאין היד סולדת בהן מותר גם כן על ידי שידיחנו וימלחנו. מ"ד אמליגה שמותרת בכלי שני אפילו לכתחלה מההוא טעמא שחוזר ומוציא דם ממנו על ידי מליחה כדאיתא לקמן דדוקא בשר מלוח מסתפק במרדכי אי מבליע על ידי כח רתיחות מליחה אפילו בכלי שני אבל לכתחלה לא. ומיהו לגבי תבשיל שנפל בו אף על גב דלא הוי רותח מכל מקום מאחר שנתערב בו הדם ואינו יכול להפרידו אפילו אם סלקו מיד התבשיל אסור אלא

אם כן שיש בו ששים נגד כל החתיכות דמאן לימא לן כמה דמא הוי בעין על החתיכות דלפעמים יש חתיכות רחבות וקלישות:

יא. ומיהו אם הודח הבשר מהדם בעין שעליו הכל מותר דכלי שני אינו מפליט כלל. מ"ד אאיסור שנפל לקערה דלקמן. אמנם הקדירה מותרות לכתחילה אפי' אם לא הודח הבשר מאחר שלא נחשב כבישול ואפי' אם היא של חרס מאחר שאין האיסור צלול אלא מעורב בתבשיל וגם לא שהה בתוכו שיעור כבישה ודאי מותר בהדחה ומכל מקום צריך לכתחלה להדיח הבשר פעם אחרת קודם המליחה:

שער ו

א. כתבו התוספות פרק כיצד צולין ובשר שהודח ונמלח ושהה שיעור מליחה אז כבר פלט כל צרכו ואם נפל אחר כך לתוך הציר מה שבתוך הציר אסור כולו ולא סגי בקליפה ואסור אף לצלי[21]:

ב. וכן כתב במרדכי פרק כ"ה בשם ראבי"ה דחתיכ' מלוחה שנאסרה פעם אחת מבליעת דם ממקום אחר אין לה תקנה להוציא דמה לא במליחה ולא בצלייה דדוקא גבי דם דידיה או אף לגבי דם אחר שנבלע בה עם דם עצמה כגון בשר תפל שנפל לציר. יוצא גם כן אגב דם עצמה אבל איסור אחר או אף דם ממקום אחר לאחר שפלט דם עצמה לא[22]:

ג. ומההוא טעמא (הגה"ה) כל בשר מלוח שנאסר לקדירה מבליעה איסור כגון הנמלח בכלי שאינו מנוקב. וכשירה ונבילה שנמלחו יחד דלקמן אסור אף לצלי ועוד דשמא צלייה אינו מוציא ציר ואפילו אם לא שהה בשר בציר כלל דאין צריך שיעור כבישה כ"א בדבר צונן אבל הציר ע"י מליחה נחשב כרותח ונבלע מיד:

ד. וה"ה אפילו אם רק הציר נופל עליו דרך העברה בעלמא אם אין ששים בבשר נגד הציר ואפילו אם הבשר הודח אחר המליחה הדחה בתרייתא קודם שנפל לציר דאף על פי שאינו חשוב יותר כרותח לבלוע לפי שעה איסור שומן שנפל עליו. מדלא אסרינן לקמן כשרה ונבילה שנגעו יחד לאחר שיעור מליחתה אלא בעוד ששניהם לחין הרבה מחמת המליחה וגם פירש שם וכ"ש כשהודח בנתיים שמותר מכל מקום הציר מחמת המליחה נחשב כרותח ואוסר הבשר כולו כדין כל צונן שנפל ברותח. והא דאינו אוסרו כשהוא תפל לאו מצד צנינתו אלא לפי שיש לו תקנה לחזור ולסחוט האיסור ממנו ע"י מליחה:

[21] הכי נהוג מהרא"י ז"ל:

[22] הכי נהוג לאסור אף לצלי. מהרא"י ז"ל:

ה. ודוקא שנפל לציר או נפל ציר עליו אבל נפל עליו דם צונן אעפ"י שהוא מדאורייי' מאחר שהודח הבשר אחר מליחה אין עוד עליו תורת רתיחות כדאיתא לעיל. ומותר בהדחה בעלמא אם לא שהה בתוכו שיעור כבישה:

ו. ואפילו אם נפל בציר שהוא רק ממליחת דצלי דאותה ציר מיהו רותחת היא שהרי אינה נאכלת מחמת מולחו. וגם אין אנו בקיאין עתה להכיר בין מליחה לקדירה למליחה דצלי כדאי' לקמן בתשובות כלי שאינו מנוקב ואם יפול זה הציר של בשר לצלי על גבינה (הג"ה) אוסרו עד ששים נגד הציר:

ז. ואפילו אם יפול לציר שהוא מבשר שנמלח קודם ג' ימים. ולא נאמר שאז הציר לא הוי אלא מוהל בעלמא כדאיתא לקמן בתשובות כלי ש"מ ולשון התוספות וסמ"ק אפס אין להקל בבשר שנפל לציר שכבר נהגו בו העולם איסור עד כאן לשונו. והיינו אפילו בציר שלאחר שיעור מליחתו:

ח. ואפילו אם נפל בשר מלוח רק על מקום לחלוחית ציר שנוטף על גבי קרקע והקרקע היתה עדיין לחה בשעת נפילת הבשר אמר ר"י מפרי"ש שיש להסתפק בו אם הקרקע תיחשב ככלי מנוקב או לא עד כאן לשונו. ומאחר שנסתפק בו ראוי לאוסרו.

ט. וכתוב במענה לשון והוא הדין אם מלח (הג"ה) בשר על גבי בשר אחר שנמלח אפי' רק קודם שיעור מליחה התחתון אסור אפי' בדיעבד דקיימא לן כרבי יצחק בר יוסף שאוסרו בדיעבד. ומסיק במרדכי פרק כ"ה משמו מכל מקום כל זמן שהבשר פתוח לפלוט דם מותר לתת עליו בשר שנמלח עכשיו אף על פי שגומר פליטת עצמו קודם השנייה מותר לתת עליה וכן קודם פליטת השנייה מותר לתת עליה שלישית. וכן לעולם דכיון שהוא פתוח לפלוט ולא נח אפי' שעה אחת לעולם פולט כל מה שנבלע בו אם לא שהה כ"א שיעור מליחה קודם שנתן עליו השני ול"ד לדגים ועופות שנמלחו יחד דהתם אין הדגים פולטין יותר כלל. עד כאן לשונו. אך אסור אז לאכול מהתחתונה עד שתכלה פליטת העליונ' דהיינו תוך שיעור מליחתה (הג"ה) שהוא כמהלך מיל אפילו לאחר שיסור העליון צריך להמתין לתחתון עד שיעבור שיעור מליחת העליון כדי שיחזור ויפלוט מה שבלע מהעליון ואינו פולט אלא כשיעור מליחה ובכל אותה השעה עדיין טריד לפלוט כדפרישית:

י. ומיהו לכתחלה מותר בבשר שנמלח אפילו לפני שבוע אחד ליתן הנמלח עכשיו למטה הימנו שנוגע בו דדם אינו מפעפע. וכתב בי"ד ומיהו בפעם אחת מותר למלוח יחד אפילו בשר שור ועופות דאי אפשר לגמור כל פליטת צירן עד שיפלוט בשר השור

את דמו עד כאן לשונו. והא דאין אנו בקיאין (ס"א מקילין) עתה בעבור פליטת הציר הני מילי בציר שלאחר שיעור מליחה:

יא. אבל תוך שיעור מליחה הלא קיי"ל עוף שלא נשתהה שיעור מליחה ונתבשל אסור כמו בבשר בהמה:

יב. ומטעם דלעיל כשמולחין הרבה בשר יחד לקדירה ומשימין אותו על דף גדול כמו שרגילין ומכניסין אותו אחר כך יחד בכלי מנוקב יזהר להכניס מיד קודם שישהו גם הראשונות שיעור מליחה דאז אין נפקותא אפילו לכתחילה איזו מהן מכניס ראשון לכלי אפילו אחת מהקדומות מאחר שלא שהתה מיהא שיעור מליחתה. או ישהה אותה על הדף עד ששהה גם האחרונות שבהן שיעור מליחה אבל בין שהיית הראשונות לשהיית האחרונות לא יכניסם כלל דשמא יכניס מתחילה אחת מהחתיכות הקדומות במליחה והיא פלטה כבר דמה ואף צירה קודם פליטת העליונה ויבלע אז ממנה. ומיהו לאחר ששהה שיעור מליחה מותר ליתנו אז לכתחי' ע"ג בשר אחר שנמלח קודם שבוע אחד דאינו מוחזק יותר בדם:

יג. ודוקא שנמלחו שניהם אבל אם האחד תפל כמו בשר מלוח שנתערב בבשר שלא הודח ולא נמלח מותר ולא אמרינן שבכח המלח שעליו שואב אצלו הדם בעין שעל התפל דאם כן טהור מלוח וטמא תפל יאסר ג"כ מחמת ציר טמא ואפילו לאחר שעבר למלוח כל שיעור מליחתו דלא מצינו חילוק בין טהור מלוח וטמא תפל בין תוך שיעור מליחתו לאח"כ. ול"ד לבשר מלוח שנפל לציר דהתם כבוש הוא באסור צלול ומלוח וכ"ש שהתפל מותר כשחוזר ומדיחו ומלחו ואפילו אם היה הרוב מלוח והמיעוט תפל כדאיתא לעיל:

יד. והא דבשר מלוח שנפל לתוך הציר אסור (הג"ה) היינו דוקא מה שבתוך הציר (ואפי' אין בו בקעים אסור) אבל מה שלמעלה מן הציר מותר כשקולפו למטה נגד הציר ואפילו כשנופל בציר גמור דהיינו מבשר שלא שהה שיעור מליחה או בדם צלול דהא דם אינו מפעפע אפילו באותה חתיכה מלמטה למעלה ואפי' אם ספק לנו אם שהה כבר שיעור מליחה כגון המולח בשר הרבה בגיגית על גבי עצים ולאחר זמן מצא חתיכה חצייה תוך הציר מה שלמעל' מן הציר מותר ולא חיישינן שמא נפל שם תוך שיעור פליטתה דהוי ספיקא דרבנן ולקולא דהתם גופא חומרא בעלמא הוא. ול"ד הכא ג"כ לנמלח בכלי שא"מ דלקמן שאנו אוסרין מה שחוץ לציר דהתם אין האיסור מצד ציר שנבלע בו אלא מצד דם עצמו שנעקר ולא יצא לחוץ כדאיתא לשם ואפילו אם היה הבשר שומן לא אמרינן שהשמנונית מפעפע מאחר שאין האיסור כאן מצד השמנונית עצמו אלא שנאסר

רק מצד הדם ואין הטפל חמור מעיקר האוסר שהוא דם והדם אינו מפעפע. והתוספות מפרשין שהוא מטעם שאין האיסור עובר כלל יותר מכדי קליפה:

טו. וכן בשר מלוח שמלחו אצלו עוד בשר אחר אחר שעת מליחתו אינו אוסר אפילו באותה חתיכה עצמה אלא אותו המקום הנוגע בו או שבתוך הציר וקולפו למטה אבל אם מלחו עליו ודאי אוסרו כולו כדאיתא לעיל:

טז. ומטעם דלעיל כל דבר הנאסר כדי קליפה אין אותו קליפה חוזר ואוסר כדי קליפה אחרת וכן לעולם (ס"א דאל"כ) כל קליפה יאסור קליפה אחרת ויאסור כולו דלפעמים יש שם שמנונית דמפעפע וכן המלח שע"ג הבשר שבלע מן הדם ונ"נ אינו חוזר ואוסר הבשר אע"פ שנידון כרותח דמאחר שאין איסור המלח אלא מחמת דם אינו חמור מאלו היה כולו דם והדם אינו מפעפע ואע"פ שהדבר ידוע ונראה לעינים שהמלח נותן טעם בבשר שהרי אין לך בשר ששהתה במלח שני' או שלשה ימים שלא יהא טעם המלח ניכר בו ויותר ששהה במלח יותר יטעם בו טעם מלח. מפרש בסמ"ג אף על פי שנבלע בו טעם המלח מכל מקום דם שנמלח לא נבלע בו. והרא"ש מפרש לפי שאין המלח מפליט הדם ממנו כלל אדרבא דרך המלח להפליט הדם ממקום אחר ולמושכו אליו ונשאר בתוכו ואינו חוזר לבשר כלל עד כאן לשונו. ויש מפרשים מטעם שכל זמן שחשוב כרותח דהיינו תוך שיעור המליחה הבשר טרוד לפלוט כל פעם וכשנח לפלוט אז כבר נתן המלח כוחו בבשר והפליט דמו ונתמלא ממנו ופוסק כוחו וחזקו. ול"ד לציר עצמו הנוטף מהבשר שאסורה לעולם דהציר לא ניתש כוחו דהא לא הפליט מידי:

יז. וכתב בסמ"ק ובא"ז פרק כ"ה בשם ר"ת וריב"ק אך אם מים מעורבים תוך הציר אפי' בציר גמור מבשר שלא שהה שיעור מליחה ואפי' מים שהודח בהן הבשר מתחילה ההדחה קמייתא אז כל הבשר מותר אף מה שבתוך הציר אפי' אם נמלח כבר ושהה כל צרכו משום שהדם המעורב בציר בטל ברוב הציר עצמה שהיא מותרת ובמים המעורבים בה ולא הוי הציר רותח ולא חשיב הציר באפי נפשיה ליאסר כרותח וליחשב אינו נאכל מחמת מולחו אעפ"י שקלטו המים הרבה טעם ציר. עד כאן לשונו. ואף על גב שהבשר מיהו מלוח הוא ובעובדא דגוזלא דנפלה לכמכא פי' בסמ"ג ששריוה מטעם ששניהם לא הוו מלוחים אבל אם היתה היונה מלוחה נאסר מן הכמכא. חילוק מהר"ש דשאני התם דהכמכא הוי דבר עב ונדבק אבל דם ומים המעורבים אינם נדבקין ועוד דהתם הוי האיסור בעין וצלול:

יח. ואפילו אם ספק לנו אם שהה בתוכו שיעור כבישה או אם המים המעורבים בהם מועטים הוי ספיקא דרבנן ולקולא כדמפרש במרדכי גם כן בשם ריב"ק פרק גיד הנשה

דהא דאמרינן דם האברים שפירש אסור מן התורה הני מילי היכא דלא מולחו אבל מולחו הוי איסורו רק מדרבנן כדאיתא בגמרא דם שמולחו אינו עובר עליו והטעם לפי שאין ראוי להקריב ע"ג המזבח וכל שכן דם שפולט בכח הצלייה מבשר שלא נמלח אפילו קודם שליש צלייתו שאין איסורו אלא מדרבנן. אך אי ודאי אישתהי שם כשיעור כבישה אין נפקותא ברתיחתו ואסור והוי כבשר ששהה בשריית המים דלעיל דשניהם דרבנן אם לא שהמים היו בה ששים שהדם היה בטל בהן:

יט. וכן בשר מלוח שנתערב עם בשר שלא הודח ולא נמלח והושם עמו במים בהדחה קמייתא השיב מהר"ר יונה שהבשר מלוח נאסר לגמרי לפי שהדם שיוצא מן הבשר תפל הוי דם בעין ואין במים ששים נגד אותו הדם ובלע בבשר המלוח ושמא בולע יותר מבשר ששהה במים מע"ל (הג"ה) אבל הבשר תפל מותר לדברי הכל עד כאן לשונו. ול"ד לנתערב עמו בלתי הדחה דלעיל דהכא האיסור צלול והכא אין הבשר תפל מסייעו למים לבטל הדם כמו בבשר ששכחו בשריית מים דלעיל דמאחר שלא שהה שיעור כבישה לא בלע מידי בצונן. ומסתמא ר"ל שנאסר אפילו לצלי דבבשר המלוח הבלוע מאיסור לא מצינו היתר בצלייה כלל כדאיתא לעיל וגם לפי מה שכתב שבולע יותר מבשר ששכחו בשריית המים מע"ל והתם אסרינן ליה אפילו לצלי:

כ. ודוקא ששהה כבר שיעור מליחה דאם לא כן יש לו עדיין תקנה ע"י הדחה ומליחה דאגב דפליט וכו'. דלא גרע מנפל לציר דהכא ג"כ דם דרבנן הוא מאחר שנתערב במים דהתירה דהא דלא קרוי דם לאו בטעמא דנתבטל טעמא תלי מילתא אלא בראוי להקריב על גבי המזבח כדאיתא לעיל (ס"א וכשנתערב במים ג"כ אין ראוי להקריב) ודוקא שהמליח לא הודח מקודם הדחה בתרייתא דאם לא כן אין עליו תורת רותח לעניין איסור צונן שנופל עליו או שנופל בו כדאיתא לקמן בתשובת כשרה ונבילה שנמלחו יחד. והכא נמי האיסור צונן הוא[23]:

כא. ומטעם דלעיל כשמולחין בשר ושהה ג' או ד' ימים ורוצים למולחו יותר כדי לייבשו צריך להדיחו מתחילה מהדם והמוהל שעליו דאם לא כן המליחה עצמה השנייה מבלעת המוהל שעליו לתוכו ואפי' אם נמלח קודם חצי שנה דהא אין מחלקין כלל בין מוהל דבשר לח למוהל דבשר יבש כדאיתא לקמן ואסור אפילו בדיעבד ואפילו לצלי כדאיתא לעיל דחתיכה שנאסרה אף מדם עצמה אין לה תקנה אם אין לה להפליט דבר מגופה:

[23] בפסקי מהרר"י סי' ט"ו כתב בשר שנמלח ולא הודח ונמלח שנית אין לחוש לאיסור וע"ש:

שער ז

א. השיב ראב"ן בשר שהודח (הג"ה) ולא נמלח ונתבשל כך בלא מליחה אסור אפילו בדיעבד אפילו אם היה מתחלה ס' בתבשיל נגד כולה[24] ולא אמרינן שמה שנשאר בתוכה הוי דם האברים שלא פירש ומה שיצא פ"א וחזר הרי כבר נתבטל בס' קודם שחזר ונבלע בה דלא אמרינן דם שלא פירש מותר אלא באומצא כדמוכח בשאלתות. וטעמא משום שאינו נותן טעם באבר כל זמן שלא נתבשל בו אבל כי נתבשל האמר שמואל אין הבשר יוצא מידי דמו אלא אם כן מולחו מדאמר אין יוצא מידי דמו ש"מ אפילו בשלו בין ששים אסור משום דמו אף על גב דאפקי' הרוטב וטעמא משום דע"י בישול יהיב טעמא בחתיכה ונ"נ ואע"ג דהדם נסחט הטעם לא נסחט וטעם כעיקר דאורייתא עכ"ל:

ב. ומהאי טעמא אסרינן גם כן כל מה שאפשר לסוחטו כדאיתא לקמן ואע"ג דבדם מעלמא שנפל על חתיכה שבקדירה שמקצת תוך הרוטב לא אמרינן הכי ושרינן אפי' אותו המקצת שחוץ לרוטב כדאי' לקמן. הני מילי באיסור הבא מעלמא דאם לא כן לא תמצא איסור המתבטל אבל מה שאיסורו מחמת עצמו נשאר הטעם במקומו ואסור:

ג. ועוד דמאחר שנבלע האיסור בכולו והוא מדם עצמו חשיב כאיסור הדבק. ויש לחוש כי שמא הגביה פעם אחד חוץ לרוטב קודם שפולט כל דמה. אך אם אינו מכירה שנתבשלה חתיכות עמהן בטלה שפיר כשיעורה כשאר איסורין אפילו אם היא חתיכה הראויה להתכבד דאעפ"י שאיסורה מדם עצמה לא נקרא איסור מגופה כדאיתא לקמן. ועוד דלא נאסרה קודם הבישול שהרי היה מותר לאכול בשר חי בלתי מליחה כדאי' לקמן בתשובת בשר שנצלה בלתי מליחה. ואינו מתחיל איסורה רק עתה ע"י הבישול זה ובתוך הקדירה לא ניכר באיסור מעולם. הוי כתחלת ביאתה לעולם על ידי תערובות ולא הוו בריה כדאמר לקמן בתשובת חילוקין דברים שאינן מתבטלין. וכן אפי' אם נפלה אח"כ למאה תבשילין בזא"ז צריך כל פעם ששים נגד כולה והיא עצמה אסורה כדאיתא לקמן בתשובת במה אמרינן אפשר לסוחטו אסור. ומ"מ איסורו רק מדרבנן שהדם פירש ממנו על ידי הבישול לא אקרי דם בעין כדאיתא לעיל:

ד. ולענין הבשר שאצלו צריך ששים נגד כולו דלא ידעינן כמה דמא נפיק מיני' ולאו דוקא בשר שלא נמלח כלל אלא אפילו אם נמלח והושם בקדירה עד שלא שהה שיעור מליחה הוי כאילו לא נמלח כלל ואסור ואפילו אם חזר והדיחו לאחר מליחה קודם שהושם בקדירה:

[24] הכי נהוג לאסור אותה חתיכה לעולם אפילו בשיש ס' לבטלו. מהרר"י:

ה. וכן אם לא נמלח הבשר אלא רק מצד אחד אפי' אם שהה אחר כך כשיעור והודח הדחה בתרייתא ונתבשל כך אסור אפי' בדיעבד דאף על גב דלא נאסר במליחה אם העמידו על אותו צד שנמלח והיה כשיעור מותר לצלי כדאיתא לקמן. מכל מקום נאסר עתה על ידי הבישול מחמת דם עצמו שאותו הצד שלא נמלח נתבשל בדמו דאין הבשר יוצא מידי דמו עד שימלחנו משני צדדין כדאמר גבי קדשים.[25] ומיהו כשמולחו משני צדדין סגי לכתחילה אפי' אם החתיכ' עבה הרבה כגון שמולח צלע משור גדול שלם ואין צריך לבקע לשנים ואפי' לאברים דלא דמי לקדשים לגמרי:

ו. וכן עופות וכל דבר חלול שרוצה לבשלו כתב במרדכי פרק כל הבשר משום ריב"ק שצריך למולחו מבפנים ומבחוץ ואם לא עשה כן אסור אפי' בדיעבד (הג"ה) דהדם פירש מבחוץ לתוך החלל[26]:

ז. ומעשה בתרנגולת שנמלחה מבחוץ ולא בפנים ונתבשלה ואסרה רי"בק ומסיק ומ"מ אם נתנו מהרוטב של אותו התרנגולת שלא נמלחה גם מבפנים לקדירה אחרת נוכל לומר קמא קמא בטיל עכ"ל והיינו מטעם דר' שמואל ור' שמחה מדמיהו אפי' לכתחלה לחתיכה עבה שאין צורך לבקע לשנים. אך לא קיי"ל כותייהו ואסרינן הבשר עצמו בבישול אפילו בדיעבד כדפרישי'. וכן חשב בסמ"ק עוף וכל דבר חלול שנמלח מבחוץ ולא מבפנים דם שפירש ממקום למקום ואע"ג דשרי בצלייה בבישול מיהא אסור דלא שייך כבכ"פ וגם הבישול עדיף להוציא דם מהמליח ואסור אפי' בדיעבד כדפרישית:

ח. ומסיק שם במרדכי ואם נזהר קודם שמבשל העוף או הבשר או הראש ושאר דברים שלא נמלחו כי אם בצד א' אסור לו למולחו גם מבפנים או בצד השני ולבשלו דהדם שבלע כבר לא יפלוט במליח' ויפלוט עתה בבישול אלא ידיחנו מקודם מהדם בעין שעליו ויצלנו והנורא מישאב שאוב. ובדיעבד מותר אפי' אם נצלה כך בלא הדחה בנתיים דנורא מישאב שאיב וכבכ"פ והיינו מטע' דמאח' שנמל' כבר חציו טוב יותר שלא למלוח צד השני לצלי אבל בשר שכולו תפל ודאי צריך לכתחלה למולחו בכולו וכל שכן דבר חלול מבחוץ ומבפנים אפי' לצלי כדאיתא לקמן בתשובת הסמוכה:

ט. וכן אוסר בי"ד המוח היכא שנמלח הראש שלם ונתבשל כך לפי שעצם הגולגולת מפסיק ומביא ראיה דהא אפי' בצלי לא אמרינן שכח האש שואב דם המוח דרך עצם הגולגולת אם לא שמעמידו על בה"ש או אנחירי ודץ ביה מידי. וכתב שצריך לחתוך הראש מתחילה לב' ולמולחו יפה יפה מבפנים וכן מבחוץ ובדיעבד מתירו בשם אביו

[25] לקמן בתשובת כש"מ שאלתיו לאיסור וכן קבלתי לאיסור נ"ל:

[26] מהררי"ן הסכים לאסור וכ' בראש כבש שנמלח מבפנים ולא מבחוץ לא שרי אלא בצלייה ומ"מ אם לא עבר יום שלם שנמלח שרי. כיון דכתב ר"י והגאוני' דחתיכה פולטת ציר יום שלם אמרינן כבכ"פ:

הרא"ש אפי' בבישול או אי אינקוב רק עצם הגולגולת (ואינקיב גם הקרום) קודם המליחה והכי נהגינן אבל אי לא אינקיב עצם הגולגולת כלל המוח עצמו אסור בין בבהמה בין בעוף ודלא כמרדכי פרק כל הבשר דמקיל בעוף. ודווקא בבשר עצמו והלב והריאה וכבד ואפי' בשאר בני מעיים דחייש בהו ר"ת לדם אבל שאר הדקין הקטנים מותרים בדיעבד אפי' בבישול כדאי' לעיל בתשובת בשר שנמלח בלתי הדחה ולקמן בתשובת כלי שא"מ:

שער ח

א. פסקו התוספות פרק קמא דחולין בשר שלא הודח (הג"ה) ולא נמלח כלל ונצלה כך מותר עכ"ל והיינו מטעם דדם האיברים שלא פירש מותר ואותו שנפלט על ידי האור אינו חוזר ונבלע בו כמו בבישול אלא מישרק שריק ונפל לארץ ולא אמר שכח האש מכניס הדם בעין שעליו לתוכו כדאיתא לעיל גבי בשר שנמלח בלתי הדחה קמייתא ושוב אין אותו דם יוצא ע"י האש דהצלייה מוציא יותר דם מהמליחה. ומהר"ף פי' הטעם דמה שהצלייה מוציא נופל לארץ אבל המליחה מוציא ומלכלך. וגם מדאמר בעלמא שאנו מחמירים עתה במליחה לעשותה כרותח דצלי ש"מ דצלייה עצמה עדיף מיניה להוציא דם.[27] ול"ד לדם שנשפך על הצלי ממקום אחר בעת צלייתו שאסור עד ס' דהתם יש לומר שהצלי פלט כבר כל דמו ובולע מעתה מהדם צלול שנפל עליו אבל הכא בהדי דקא מתחמם פולט כל שעה ואיידי דטריד לפלוט לא בלע. ואי בלע איזה דם כבכ"פ:

ב. וכתב במרדכי ריש פ' ג"ה וה"ה אפי' אומצא דאסמיק וביצי זכר וכה"ג מותר בצלי בלתי מליחה כלל. אך צריך לחתוך בהן בקעים אבל בלא חיתוכי לא שרי אפי' לצלי כך פסקו התו' וס"ה עכ"ל. ומסתמא היינו אפי' אם לא הדיחו גם כן מדאינו מחלק בהן לבשר אחר כ"א לבקען ודווקא שהבשר מנוקר מקודם אפי' מגידי הדם כדאי' לקמן בתשובת ואף לכתחילה מותר:

ג. ואם רוצה למהר לצלות בשר שלא שהה שיעור מליחה ידיח מתחילה ג"פ ביד ובלתי כלי בהעברת מים בעלמא וימלחנו וישים כך אצל האש מיד עם המלח שעליו בלתי שישהה במליחה כלל והאור שואב ונופל לארץ. וכתב רשב"א ולא חיישינן שישאר הדם במלח לפי שהאש שואבו ומונע המלח מלבלעו:

[27] ל"ה בשר לצלי אינו צריך מליח' כלל ואם צלאו בשר ולא נמלח מותר וכו' עד נהגו העם אם אירע כך דצלה בשר בלי מליחה להדיחו מן הדם הנדבק בחוץ ואח"כ מולחין ואוכלין אותו. סי' מ':

ד. ובדיעבד מותר כשמולחו בשפוד אפי' בלתי הדחה כלל כשצולאו מיד או תוך שיעור מליחתו כדאיתא לעיל אבל לאחר שיעור מליחתו שנאסר מכח המליחה אין להוציא דמו עוד אפי' בצלייה כדאית' לעיל ובצליי' דאמרי' דשרי מפרש בסמ"ג דהיינו בין צולאו על גבי גחלים ממש או בשפוד או ע"ג ראשט בל"א ולא אמרינן דגחלים מיצמתו צמתו לבשר:

ה. והיינו דווקא בשר שאינו חלול אבל עופו' ושאר דברים חלולים כתב בסמ"ג שפולט מהאי גיסא ובולע בהאי גיסא והוי דם האברים שפי' ועל כן נכון למי שרוצה לצלות עוף שלם שימלחנו מבחוץ ומבפנים וישהנו כשיעור מליחה וידיחנו ויצלה אותן עכ"ל. ודבר הנראה הוא שלפעמים נצלה העוף מצד אחד ופלט כל דמו באותו צד ובצד השני לא נצלה עדיין יפה וחוזר הנצלה ובולע פליטת צד שני ומיהו אם נצלה בדיעבד אפי' עוף וכל דבר חלול (הג"ה) בלתי מליחה כלל כתוב במרדכי פרק כל הבשר בשם מהר"מ שמותר:

ו. ודווקא דיעב' שרי אי נצלה בלתי הדחה קמיית' אבל לכתחילה כתב הרא"ש פ"ק דחולין והאידנא שרגילין לקנות הבשר מא"י שחותכין בשר וחלב בסכין אחד צריך לשפשף אותו היטב בשביל שחותכין אותו בסכין שחתכו בו חלב עכ"ל:

ז. ונהוג עלמא כרש"י דכל בשר לצלי צריך מליחה מועטת לכתחילה ואף ע"פ שלא ישהה במליחה כלל מ"מ מועיל לצלייה להוציא דם וכן כתב בסמ"ק דלצלי צריך מליחה מועטת והכי מזכיר בכל מקום מליחה מועטת לצלי וכן נקט ג"כ הרמב"ם פ"ו דא"מ לצלי מולח וצולהו מיד עכ"ל:

ח. ומ"מ היכא דליכא מלח מותר לכתחלה להדיח הבשר ולצלותו ואפי' על גבי גחלים ממש רק שינקרהו מקודם:

ט. וכ' באגודה פרק כל הבשר והיכא דליכא מלח (הג"ה) או שלא מלחו מתחילה צריך אז להדיח הבשר אחר הצלייה מחמת המוהל שעליו ג"פ כמו אחר המליחה דהא צלייה כמליח עכ"ל והכי נהוג עלמא ואפי' אם נמלח בין ששהה במליחה בין לא שהה במליחה מאחר שלא הודח אחר המליחה מדיחין אותו אחר הצלייה אפי' אם הודח כשהביאו מבי טבחי ואפי' כבד ודווקא לקדירה שמאחר שלא נאכל כך מחמירי' להדיח לכתחלה אבל לאוכלו כך מאחר דצריך לצלותו כל פעם עד חצי צלייתו כדלקמן נהוג עלמא אז היתר לאכלו כך לכתחילה בין בשר בין כבד בלי הדחה כלל ול"ד לציר שעל בשר מלוח דמה שעליו ע"י צלייה האור שורפן כדאיתא לעיל:

י. אמנם בכל כה"ג שצלאו דיעבד בלא מליחה (הג"ה) או היכא דליכא מלח או נמלח ולא שהה שיעור מליחה כתב בי"ד דצריך לצולהו עד חצי צלייתו דבפחות מזה אין מוציא דם

ואפי' אי בעי לאוכלו כך צלוי דאע"ג דדם שלא פירש מותר והיה מותר לאכול בשר חי שאין בו גידים בלי הדחה ומליחה כדהוכיחו התוס' פ' מפנין על רש"י שמצריך מליחה לצלי מההיא דבר אווזא דמותר לטלטל בשבת דחזי לאומצא והיינו בלא מליחה כלל התם לא פירש אבל הכא ודאי פירש ע"י האש ממקום למקום אחר יותר ממה שפירש ע"י מליחה ממקום למקום ואין לו כח להוציא לגמרי. וקיי"ל במליחה שאותה פרישה חשובה כאילו פירש לחוץ לגמרי וחזרה כדאי' לקמן. וכן מייתי מהירושלמי וז"ל ובבשר שלא צלאו כ"צ ולא שה' כשיעור מליחה איכא לספוקי אם מותר לאוכלו דשמא נעקר הדם ממקום למקום עכ"ל. וכל שכן כשרוצה לבשלו אח"כ שצריך לצלות עד שיזוב כל דמו ומ"מ בחצי צלייתו דשרי לאוכלו מותר אז לכתחלה לבשלו אח"כ ואפי' ביצי זכר ואומצא דאסמיק ודלא כמהר"ר דחייש לכתחילה שמא לא יצלנו כל צרכו כי יסמוך על הבישול וכל שכן בדם כבד שהוא דרבנן שמותר לבשלו אחר חצי צלייתו:

שער ט

א. כתב בסמ"ק וסמ"ק וא"ז ואפי' לעשות מולייתא פירוש למלאות בשר תפל עם בשר תפל אחר שהודח שרי לכתחילה דהא אסקינן הילכתא מולייתא שרי כששניהם תפלים דשיעור מליחה כצלייה ובמליחה אנו מניחין חתיכה ע"ג חברתה והמלח מפליט גם מה שבלע מהעליונה עכ"ל ואם הפנימי מלוח והחיצון תפל מותר מיהא בדיעבד וכבכ"פ אבל אם החיצון מלוח והפנימי תפל ודאי אסור אף בדיעבד דבליעת (ס"א דפליטת) הפנימי נשאר בתוכה:

ב. וכן יש ליזהר שלא לטוח בבצק שום בשר לצלי שלא נמלח או שלא שהה שיעור מליחה דהוי כמולייתא דפשטידא דלקמן שאסור אף בדיעבד לפי שהקמח מעכב הדם מלפלוט ולצאת אבל אם רק משחו בשומן אווזות או ביצים מתובלות וכה"ג אפי' קודם שנצלה כמאכל ב"ד מותר בדיעבד:

ג. ודווקא מולייתא דבשר וכן דעשבי' וכה"ג בלתי מעורבים בבצים אבל מולייתא בבצים או בתערובת אסור דמשויה ליה באגודה מולייתא דבצים אף בצלייה כמבושל גבי עוף שנצלה בו הכבד דלקמן. לפי שהבצים נקרשים מיד ומעכבים הדם מלפלוט ואסור אפי' בדיעבד:

ד. וה"ה בשר שהודח ונמלח ושהה שיעור מליחה ונצלה בדיעבד בלי הדחה בתרייתא מותר כי האור שורף הציר ועוד כי כבר פלט וזב כל דמו ע"י מליח' ומה שנשאר מהדם שנבלע תוך המלח שעליו דבר מועט הוא והאור שורפו ואם יבלע בו איזה דבר כבכ"פ

ומותר מק"ו מלא הודח ולא נמלח כלל. או לא שהה שיעור מליחה כדלעיל בתשובת בשר תפל שנפל לציר דבצלייה ובמליחה אמרינן בדם פליטה אפי' ממקום אחר תוך שיעור מליחתו דם משרק שריק וכבולעו כ"פ וכל שכן הכא דהוי דם דידיה ועוד דלא גרע מבשר שלא שהה שיעור מליחה ונפל לציר שמותר אפי' לקדירה:

ה. והא דפסקו התוספות פ"ב דחולין והא"ז בשם מהרי"ח דבשר מלוח צריך הדחה בתרייתא אפי' לצלי כל זה היינו לכתחילה אבל בדיעבד ודאי שרי ולא קיי"ל כמרדכי פ' כ"ה שכתב בשם מהר"ט לאסור. אך לכתחילה ודאי יזהר להדיחה אף הדחה בתרייתא דלא אמרינן אף בדם פליטה כבכ"פ אלא בדיעבד וכן נכון ליזהר לכתחלה כשמולחין בשפוד להשימם מיד אצל האש קודם שמתחיל המלח להפליט הדם:

ו. וכתב במרדכי ובא"ז פ' כ"ה והסמ"ג כשמולחין בשר בשפוד או הציר והשמנונית הנוטף ממנו אסור כל מה שנוטף קודם גמר צלייתו משום דהוי דם שפירש וכ"ש מבשר שלא נמלח כלל וגם אין אנו בקיאין עתה בתרי גללי דמלחא שנתנו בימיהם בתוך הכלי שמקבל הציר שישאוב הדם אליו בשולי הכלי ונשאר השומן צף מלמעלה דהא פירש בה"ג שתופס תלמודא תרי גללי דמלחא כלומר מעט מלח אבל מלח הרבה מחליש ופוסק כח הדם ונעשה צלול כמים ויתערב עם השומן ואין אנו בקיאין עתה שלא להרבות ולמעט הלכך אין לנו עתה ליתן כלי תחת הצלי אח"כ ששה' שיעור מליחה במלח והודח הדח' בתרייתא ג"פ שהיה ראוי לקדירה אבל כשמכיר שנצלה כ"צ אז המוהל שיוצא ממנו מותר לכתחלה אפי' אם לא שהה שיעור מליחה אע"פ שהוא אדום כדם:

ז. וכבר שנחתך עליו הבשר שנצלה בלי מליחה אפי' האדים כולו מותר ומסתמא היינו בחצי צלייה כשניתר הבשר. וכן מתיר ג"כ בי"ד להדיא צירו מיד לאחר שנצלה חצי צליי' והכי נהגינן דאפי' לא נמלח כלל והיינו כשרוצין לאוכלו כך. אמנם אם רצה לבשלו אז צירו אסור לכתחלה כדאיתא לעיל:

ח. ובשר שמולחין בשפוד וכל שכן בשר שלא נמלח כלל וכן מולייתא דשניהם תפלים דשרי אסור מיהא להופכו תמיד כל שעת צלייתו אלא צריך להניחו לפעמים כדי שיזוב דמו דאל"כ לא יפול דם פליטה לארץ דדבר הנראה לעינים הוא שלא יפול שום דבר לארץ ורגילין למשוח בדרך זה העופות הקטנים בשומן של אווזא ולא יפול השומן לארץ. ומיהו בדיעבד נוהגין להתיר אפי' אם הפכו כל שעת צלייתו:

ט. ובשר שנמלח בשפוד וכ"ש שלא נמלח כלל וכבד וכחל אסור לצלות לכתחלה בשר אחר ששהה במליחה בשפוד עם שלשתן. אפי' הוא למעלה משום דהשפודין שלנו רגילין להפכן לפעמים העליון תחתון והתחתון העליון. ומיהו בדיעבד מותר אפי' בלא

קליפה אפי' אם היפך בודאי העליון למטה דקיי"ל דם מישרק שריק בצלייה ובמליחה ואפי' אם הבשר שאצלו מלוח ולא הודח אח"כ והתפל לא הודח מתחילה דהבשר תפל לא נאסר מחמת שום דבר דכח האש מוציא הכל מק"ו מהדם בעין שעליו שהוא מדאורייתא וכן אין לאסור הבשר מלוח שבלע ממנו דמאחר שהוא רק דם פליטה ע"ז צלייה אמרינן ביה שפיר מישרק שריק וכבכ"פ ואין לאוסרו מטעם שהוא מלוח ונגע מתחילה בבשר שלא הודח וקיי"ל בשר מלוח שנאסר מדם אין להפליט עוד אפי' בצלייה כדאיתא לעיל דלא נאסר כאן כלל מצד רתיחת המליחה מאחר שלא נכבש בצירו אלא רק נגע בו דהא קיי"ל טהור מלוח וטמא תפל מותר אפי' אי נגע בו. מאי איכא למימר שיבלע ע"י רתיחת האור בצלייה אמרינן כבכ"פ כדאיתא לעיל ובכחל נמי. דהא דרש מרימר הילכתא בין כחלא בין כבדא תותי בישרא שרי לכתחילה עילוי בישרא דיעבד אין לכתחי' לא והיינו עם בשר ששהה במליחתן אבל עם בשר שלא שהה מותר לכתחילה מק"ו מב' חתיכות בשר תפילות דלא גרע דם כבד מדם דאורייתא וכן אפי' עם כחל לכתחלה מאחר דשניהם דרבנן ואין לחלק בין דם לחלב דהא דרש מרימר וכו':

י. ומ"מ נהוג עלמא לצלותה לכתחילה כל אחד לבד דילמא אתי לאיחלופי. אבל ללבן השפוד ביניהם לא מחמרינן כלל ואפי' בין כחל לכבד אבל דיעבד ודאי אפי' כבד וכחל שריא דהא מתיר במרדכי אפי' כבד שנמלח עם חלב דמפעפע וסריך טפי מטעם דאיידי דטריד וכו'. כל שכן בצלייה דמפליט יותר מהמליחה כדפרישית אבל בין בשר שלא שהה וכבד וכחל לבשר ששהה ודאי צריך ללבן השפוד כדפריש טעמא לקמן בתשובת עירוי תבשיל:

יא. ומהאי טעמא אוסר בי"ד להשהות על השפוד לכתחילה הצלי שלא שהה במליחה וכל שכן שלא נמלח כלל לאחר שהוסר מן האש דשמא יחזור הבשר החם ויבלע מן השפוד מאחר שאינו פולט יותר. מידי דהוה אבשר אחר שהיה אסור לכתחלה לצלות בו. ומיהו בכבד וכחל אין לחוש להניחם בשפוד עד שיצטננו לגמרי מאחר שעיקר איסורייהו אינו אלא מדרבנן יש לומר שעל זה וכיוצא בו לא גזרו. ול"ד לדם פליטה אע"פ שגם הוא מדרבנן דמ"מ נמצא בו איסור דאורייתא. מה שאין כן בכחל וכבד דהתיר לנו רחמנא לגמרי:

שער י

א. אמר שמואל אין מולחין בשר אלא ע"ג כלי מנוקב ואם מלח בכלי שאינו מנוקב אסור

אף בדיעבד דמאחר שאין לו מקום לצאת חוזרת הציר הרותחת ונבלעת בבשר[28] דקיימא לן מלוח הרי היא כרותח דצלי וגם מטעם שהדם הנשאר בתוכו פירש ממקום למקום ולא יצא לחוץ כדאיתא לקמן. ולכן אסור כולו ולא סגי בקליפה ולא קיימא לן כהרא"ש וראבי"ה שמקילין ואסור אף לצלי כדאיתא לעיל מהמרדכי שכתבתי:

ב. חתיכה שנאסרה מחמת הדם או מחמת כלי אין לה תקנה לחזור ולהוציא דמה ואפי' מוליית' דבשר לא אמרינן שחוזר ופולט מה שבלע אלא דרך צלייתו אבל אחר שנאסר פעם אחת שוב לא מהני אפי' צלייה לפי שנתקשה כבר באיסורו עכ"ל. ול"ד לבשר תפל שנפל לציר שחוזר ופולט אגב דם עצמו:

ג. והשיב מהר"ם אפילו לא שהה כי אם מעט עד שנראה רק מעט ציר בקערה הכל אסור בין הבשר בין הכלי דאין שיעור לדבר דלא אשכחן דמפליג תלמודא גבי כלי שאינו מנוקב בין שהתה ולא שהתה עכ"ל[29]:

ד. וכתב בא"ז וכן המולח על גבי דף שאינו מודרן שכששופכין עליו מים אינו יוצא בקל ה"ל ככלי שאינו מנוקב ואסור (הג"ה)[30]:

ה. ומפרש במרדכי פרק כל הבשר שאם מלח בקערה שהבשר אסור אפי' אם אינו בן יומו דהא הטעם דאסור רק משום דם עצמו ולא קיימא לן כראבי"ה שפי' דטעם שאסור משום שמנונית הקערה בן יומו שנאסרה עתה וחוזר ופולט לבשר. דקיי"ל דמלח שאינו מפליט מה שנבלע בעץ ומתכת וחרס ואבן עד כאן לשונו. והלכך אפי' אם מלח בקערה כשרה של בשר אסור הכל הבשר והקערה. ואפילו אם הקערה אינו בן יומו:

ו. וכתב במרדכי פרק כ"ה בשם ר"ת ור"י שכל מליחות שאנו מולחין לקדירה הוי אינו נאכל מחמת מולחו והוי כרותח דמהאי טעמא אמר שיעור מליחה כשיעור צלייה דמליחה מוציא דם כמו צלייה וראייה מההיא אטמהת' דאימליחא בגידא דנשיא. וכן בשמעתא דרב דאימליחא לה בשר שחוטה וכו' עד כאן לשונו:

ז. ואפילו במליחה לצלי ראוי להחמיר ולאוסרו עתה לפי שאין אנו בקיאין עתה להבחין בין מליחה של קדירה למליחה של צלי ועוד דהא כתב באגודה אם מלח בכלי שאינו מנוקב אף אם נאכל מחמת מולחו אסור עכ"ל. ועוד כמו שכתב בא"ז שדוקא לעניין שתחשב המליחה כרותח כגון גוזל שנפל לכותח וכה"ג בעינן מליחה לקדירה אבל הכא אי אפשר שאפי' מליחה של צלי לא יפלוט כל שהוא מן הדם ואותו הדם חוזר ובולע בבשר מאחר שהכלי אינו מנוקב עכ"ל. ואף על גב שעיקר מה שאנו אוסרין אותו אינו

[28] כן כתוב בשערים סי' י"א:

[29] הכי נהיג מהרא"י ז"ל:

[30] אם הוחלק ברהיטיני שרי מהררא"י ז"ל:

מחמת דם שפולט אלא מטעם אותו שלא פלט עדיין פירש בתוכו ממקום למקום כדאי' לעיל אעפ"י שאין בו כח להפליט הדם לחוץ מ"מ יש בו כח לעקור ממקום למקום מק"ו ממה שהיה בו כח להפליט קצת ממנו לחוץ ומסתמא ה"ה בכל שאר מליחות כגון בשר שנמלח בלתי הדחה או כשרה ונבלה שנמלחו יחד אין חילוק בכולן עתה בין מליחה של קדירה למליחה של צלי מאחר שטעמו משום דאין אנו בקיאין עתה להכיר בין זו לזו:

ח. הגיהה מהר"ף בסמ"ק וגם מייתי שעשה ר"ת כן הלכה למעשה שאפילו מה שלמעלה מן הציר אסור ואפי' בבשר כחוש שאין בו שומן ולא מטעמא דם פליטה דדם אינו מפעפע אלא מטעם שנשאר בתוכו ולא פי' עדיין[31] ואעפ"י שדם שלא פירש מותר ה"מ שלא פירש לגמרי אבל הכא מאחר שאין לו מקום לצאת אז פירש ממקום למקום ואינו יכול לצאת ונקרא שפיר דם שפירש אעפ"י שלא פירש לחוץ כדמוכח שם בסמ"ק מדקאמר חד נמי פליט האי גיסא ובלע האי גיסא (הגה"ה) ואי ר"ל שיצא ממנו לחוץ א"כ לא לינקיט אלא רק דילמא פליט והדר בלע שהיינו אפי' בהאי גיסא גופא והכי נהגינן לאסור אף מה שחוץ לציר ולא כפי' התוספות והאשיר"י והלכך אין להתיר כאן הבשר כשיש ששים בבשר כנגד הציר ולומר שלא תהא הציר גרוע מדם צלול שהוא דאורייתא ובטל בששים דהא אין איסור הכא מכח הפליטה לבד כדפרישית:

ט. ומ"מ אינו אסור אלא אותה חתיכה שנוגעת קצת תוך הציר. אבל אם נמלחו הרבה חתיכות יחד בכלי שא"מ אותו שלמעלה שאינם נוגעין כלל לתוך הציר אלא שוכבים על אותו שמקצת תוך הציר לא נאסר מטעם כלי שאינו מנוקב דלגבי דידהו הוי כלי מנוקב דהא במולח חתיכות הרבה ע"ג עצים בכלי שא"מ שהבשר מותר ואע"ג שהדם אינו פולט כלל כ"א למטה ולא מן הצדדין דאם לא כן מה שלמעלה מן הציר היה מותר אפילו כשהחתיכה עצמה חצייה תוך הציר והכא החתיכות שלמטה מהן סתומות הן מלפלוט. מ"מ אין חתיכה אחת דחוקה כ"כ ע"ג חבירתה שיעכבו התחתונו' את העליונו' מלפלוט ואפי' קליפה לא בעי אפילו אם יש שומן בתחתונות דלא החמירו בבשר שנמלח כתיקון חכמים כדאי' לעיל:

י. ואף הכלי שא"מ שמלחו בו נאסר להשתמש בו רותח עד שיגעילנו (הגה"ה) כדאמר שמואל קערה שנמלח בו בשר אסור לאכול בה רותח והיינו אפילו בלתי שיעור כבישה כמו הבשר עצמו שנמלח בו. ובי"ד נסתפק אם מותר להשתמש בו אז לכתחילה אפי' צונן וכתב ואם ישתמש בו צונן ידיחנו מספק ואע"ג דלא דמי ממש לצונן שנחתך בסכין

[31] הכי נהיג מהרא"י ז"ל י"א:

של שחיטה שצריך הדחה דהתם אגב דוחקא דסכינא בולע אבל הכא בקערה צוננת ליכא דוחקא עכ"ל:

יא. וכתב הרא"ש ומיהו כ"מ שמלחו בו בשר מותר לאכול בו רותח והשיב מהר"ם אבל אם הוא של חרס אפי' מנוקב אסור עכ"ל:

יב. וה"ה אפי' אם רק נפל ציר על כלי אחר שיש לו בית קבול צריך הגעלה ואם הוא של חרס תשבר כדחזי' גבי ההיא פינכא פי' קערה של חרס דתברא רבי אמי והא דאמרינן לעיל אין מליחה לעץ היינו להפליט ע"י מליחה אחרת אבל להתבלע בתוכו בולע מיהא שפיר. ודוקא ע"י מליחה אינו פולט אבל ע"י חמי האור שהיינו לאכול בה רותח ודאי פליט שפיר כדין כל הגעלה המפלטת כלי מאיסורו כי יש חילוק בין רותח מחמת האור ובין מחמת המלח כדאי' בסמ"ק אך אם הציר אינו נופל אלא על מקצת הכלי קולף מקומו ומשתמש בו רותח דרתיחת מליחה אינו בולע אלא כדי קליפה כדאיתא לקמן בתשובת היתר שנפל להיתר. ופי' ר"י מפרי"ש ואפי' (ס"א ואע"ג) בשאר איסורין היכא שהעירוי מכלי ראשון פוסק לגמרי אינו אוסר כלל כגון טיפת חלב רותח שנפל על סכין של בשר לפי שנדון ככלי שני מכל מקום הכא אוסר משום דכשנוטף על הכלי עדיין הוא ברתיחותו לשם כמו במקומו הראשון משא"כ בחמי האור שאבד חמימתו:

יג. ומהאי טעמא גם כן צריך הגעלה בכלי ראשון עכ"ל פירוש שדין עירוי כאלו נאסר ע"י כלי ראשון עצמו וה"ה אפילו אם נפל עליו הציר דהא איסורו מחמת רתיחת עצמו שנשאר בחמימותו לעולם:

יד. והא דכלי שא"מ שמלחו בו אסור ה"מ לאכול בו רותח או שאר תשמיש רותח אבל לנקבו ולמלוח בו בשר אחר לעולם מותר בלתי הגעלה כלל מאחר שאין מליחה לעץ ואפילו אם היא של חרס כדאיתא לעיל בתשובה היתר כלי מליחה:

טו. וכתב בס"ת ובא"ז אבל הדקין אין מחזיקין בהן דם ומותרין בדיעבד אם נמלחו בכלי שא"מ וכ"ש הכלי ודוקא הדקים אבל הכרס והקיב' ושומן אפילו דאווזא והטבחייא וכל שכן הריאה והלב ודאי מחזקינן בהן דם ואסור אפילו בדיעבד כדאיתא לעיל בתשובת בשר שנמלח בלתי הדחה:

טז. וכתב בסמ"ק ובמרדכי פרק כל הבשר בשם רא"מ ואפילו אם שהה הבשר (הג"ה) כבר כשיעור על דף מודרן או בכלי מנוקב ונותן אחר כך תוך כשא"מ ונמצא ציר למטה בכלי הכל אסור ואפי' בדיעבד עד כאן לשונו והיינו אפילו לא שהה בתוכו רק מעט הכל אסור כמו בציר גמור ואף על גב שכבר פסק כח המלח וחזקו והוי ליה מעתה כאיסור צונן. ולרש"י אפילו איסור צונן לא הוו כמו שכתב שאינו אלא מוהל ולחלוחות

בעלמא ולא גרע מאילו היה נשאר בתוכו שהיה מותר אפילו לקדירה ולא דמי לגוזל שנפל לכותח שנמלח מימים רבים ולא אמרינן שכבר פסק כח המלח דהתם לא הפליט המלח דבר אבל הכא כבר הפליט ופסק כוחו וה"ל כצונן מ"מ נהגו כבר העם לאסור ואין להתיר והיינו לאוסרו כולו ולא סגי בקליפה:

יז. וכל שכן אם נפל בשר מלוח תוך מוהל וציר אחר. שהיינו ציר מבשר מלוח לאחר ששהה שיעור מליחה שהוא אסור ואפילו הכלי שאינו מנוקב נאסר ממוהל זה כמו מציר גמור דאין העולם נוהגין לחלק בין ציר זה לציר גמור כלל:

יח. ומכ"ש אם נפל אותו הציר על הגבינה (הג"ה) שאוסרת עד ששים אפילו צונן דאפי' אם לא היה לה דין דם מליחה מכל מקום דין ציר ליחלוחית בשר מלוח יש לה להתבלע מיד בלתי שיעור כבישה כרותח דצלי ומכל מקום מתבטל שפיר בששים ואפילו לציר גמור כדאיתא לקמן בתשובת שיעור בטל:

יט. אמנם בכה"ג שהבשר שהה כבר שיעור מליחה אין לאסור אלא מה שבתוך הציר מק"ו מבשר מלוח שנפל לתוך הציר גמור דלעיל דהיינו מבשר שלא שהה שאנו מתירין מה שלמעלה מהציר ואפי' אם יש שומן באותה חתיכה כדאי' לשם. ומיהו מה שבתוך הציר אסור אפי' אם יש ס' בכל החתיכה נגדו דהא מה שחוץ לציר אין מצטרף לבטל מאחר שדם אינו מפעפע. וכתב במרדכי לכך נוהגין כשמדיחין הבשר לאחר המליחה ליתן המים בכלי קודם שיתן בו הבשר אך בדיעבד אין לחוש אם נתן הבשר תחילה ואפי' אם נמצא קצת מוהל תוך הקערה בכל כך זמן מועט בעוד שעוסקין בהדחה עד כאן לשונו. ובזה לא נהגו העולם לאסור:

כ. וכתב בצהרי"ם אם נתמלא הכלי ציר נהגו לקולפו רוצה לומר הבשר עד כאן לשונו.[32] וכתב ראבי"ה וכל שכן הכלי דלא גרע מהבשר עצמו שאינו חוזרו ואוסרו:

כא. ודוקא בשר הנמצא למטה בציר אבל נמצא בגומות של הבשר עצמו מלאות ציר כתב הרוקח מצאתי בתשובת רבי שמואל כשמולחה ומניחין אותו מתחילתו עד סופו בכלי מנוקב ולאחר ימים נמצא בבשר גומות מלאות ציר נראה בעיני מאחר שנמלח כתקון חכמי' שהוא מותר שלא הטריחוהו חכמים יותר מדאי בדם האברים שהוא מדבריהם דאם לא כן אין לך בשר מותר לעולם שהרי בכל חתיכות יש בהן לחלוחית ציר ומ"ה (ס"א ואפ"ה) לא אסרינן להו הואיל ונמלחו כתיקון חכמים ואין לנו לעשות דבריהם שיעורים דמה לי ציר מרובה מה לי ציר מועטת של חתיכות כיון שנמלחו בכלי מנוקב והביא ראיה והיינו אפילו בלתי קליפה. ומסיק שם ומיהו החתיכות הנוגעות לציר

[32] אם גם הכלי צריך הגעלה צריך שאילה:

התחתון שאין להם לפלוט עוד אסורין והיינו כשמשימין עצים בשולי הגיגית ונוגעים קצת החתיכות בתוכו:

כב. וכן כתב הא"ז כשמשימין העצים בשולי כלי מנוקב שלא יסתמו הנקבים ואירע שנמצא ציר בכלי הבשר התחתון אסור. דמסתמא אינו אסור אלא דוקא מה שבתוך הציר מאחר שנמלח על העצים ולא חיישינן שמא היה תוך הציר אף תוך שיעור מליחתו ואוסר אף מה שלמעלה מן הציר דהיא גופא חומרא יתירה דכמה גדולים שמתירין אותה:

כג. וכן כתב רא"מ להתיר אפי' בבשר שיש לו בית קבול כגון צלעות איל וכבש כשהן שלמים אע"פ שאי אפשר לומר בהן דם מישרק שריק שהרי אי אפשר שלא יעמוד הדם בקיבולו. דכבכ"פ ולא כדברי רבותינו שפירשו ההיתר מליח רק מטעם דאיידי דטריד לפלוט לא בלע עכ"ל. והיינו דוקא בדיעבד אבל לכתחילה ודאי צריך ליזהר להפוך כל הצלעות וכל בית קיבול החתיכות למטה:

שער יא

א. בשר שהודח ונמלח ושהה שיעור מליחה ונתבשל אחר כך בלי הדחה אחרונה אסור אף בדיעבד דהמלח הואיל ואיסור בלע נ"נ וחוזר ונבלע בבשר ונצטרך מעתה ס' נגד כל המלח דחתיכה עצמה נעשה נבילה דאין בחתיכה ששים נגד כל המלח וליחלוחית דם שעליה וגם נמצא לפעמים חתיכה רחבה וקלישה שאין בה אפי' ל' נגד המלח שעליה והמלח שנשאר על הבשר נחשב כדם גמור אפי' לאחר ששהה שיעור מליחה אף לרש"י ולכ"ע דהא בלע מהדם תוך שיעור פליטתו ואף הקדירה שנתבשל בה אסור מאחר שאין ששים בין הכל נגד הדם.[33] ואפי' אם הושם רק בכעין כלי ראשון כגון בכלי ב' שהיד סולדת בו ונזכר קודם שהתחיל הקדירה להרתיח ואירעו מסתפק במרדכי פ' ג"ה לאוסרו וכ' אע"ג שבעלמא כלי שני אינו מבשל שמא הכא מבשל שפיר משום רתיחת מליחת הבשר דהא עדיין המלח עליו עכ"ל. ונהגו לאוסרו:

ב. וכתב הרוקח ואפי' שומן אווזא שנתבשל בלתי הדחה בתרייתא אסור דהא כנתא גופא יש בה דם א"כ כל שומן הרי הוא כבשר שומן עכ"ל:

ג. וכתב בסמ"ק ומיהו אם הדיחו אפי' רק פעם אחת היטב אחר המליחה מותר בדיעבד:

ד. וכתב בא"ז ודוקא המלח לבדו נעשית חתיכה נבלה אבל החתיכה בשר עצמו לא נ"נ כלל אע"פ שאין בה ששים נגד המלח שעליה דלא שייך זה אלא כשהאיסור דבוק בחתיכה אבל הכא נמס מאליו מיד כשמשימין אותה בקדירה ולכן אם יש ששים

[33] וכ"כ בשערים דאם יש ס' בחתיכה ובמים נגד הדם והמלח שעליה מותר:

אפילו באותה חתיכה עצמה עם המים שבקדירה נגד ליחלוחית דם ומלח שעליה מותר אפי' אותה חתיכה עצמה ואפי' אם נתבשלה לבדה דהא אפי' דם גמור בטל דלא גרע מחלב כ"ש דם זה הנמלח ובטל מתורת דם עכ"ל מהרי"ש. והיינו אם יש במים ותבשיל שבקדרה כ"כ כמו הבשר עצמו הוי שפיר ס' עם הבשר נגד ליחלוחית דם ומלח שהיה עליה ומותר בדיעבד לד"ה דהא לא"ז ושאר קצת הגאוני' הוי ששים בכל החתיכה עצמה לבדה. ולא דמי הכא לבשר שנתבשל בלא מליחה שאנו אוסרין לשם כל החתיכה ומצריכין ששים נגד כולה דהתם נתבשלה בדמה והוי כאיסור הדבק בה ונ"נ אבל הכא החתיכה שנמלחה ושהה כבר פלט כל הדם לחוץ והיא היתר גמור ואין בה איסור אלא הדם שעליה וכשמשימין אותה בקדירה נמס המלח שעליה ואינו נשאר שום איסור דבוק בה כלל[34] נמצא שאין איסור בחתיכה זאת יותר מבשאר קדירה ומצטרפין שפיר לבטל ואף הקדירה מותרין אף לכתחילה. וכתב בספר התרומות ואעפ"י שהמלח לטעמא עביד מתבטל שפיר בששים ול"ד לתבלין של א"י דהתם הן גופא דאיסורא אבל הכא אין איסור המלח מגופו אלא מבליעת הדם (הג"ה) וא"כ אינו חמור מאלו היה כולו דם וכל דם מתבטל בס':

ה. וכתב במרדכי פרק כל הבשר וסוף פ' כירה בשם הרב מקוצי ורשב"א וכן ראיתי הלכה שאסרו כל רבותי אפילו בשר שנתייבש בעשן והודח אחר כך הדחה בתרייתא במים רותחין (הג"ה) בכלי ראשון שהעבירו מעל האור אף על פי שנח מרתיחתו אם היד סולדת בהן כמו בבשר לח מאחר שעדיין נדבק הדם בה ולא הודח ואעפ"י שנתייבש מ"מ מאחר שבא למים נעשה לח והדר נבלע בבשר דנהי נמי דהבשר אינו מתבשל מ"מ הדם בולע בו מידי דהוה אכלי דאינו מתבשל דאין שייך בו בישול ואפ"ה בולע ע"י כלי א' עכ"ל. וכן אוסרו ברוקח בשם ריב"ק ור"א מטעם דלא מצינו דבר שבלע איסור ונתייבש דבטל איסורו. מידי דהוה אכתמים דמטמאים וכן בגת אמרינן שהיא לחה כל שנים עשר חדש וכן אוסרו מהר"ר ענשכי"ן ז"ל בדיעבד:

ו. וכ"ש אם נתבשל ממש בלתי הדחה בתרייתא שאסור אפילו בדיעבד כמו בבשר לח[35] וטוב להדיח הדחה בתרייתא של בשר יבש בפושרין (הג"ה) שחזק יותר להסיר הדם והמלח שנתייבש עליו מהצונן:

ז. וכתב במרדכי ובסמ"ק בשר לח או יבש שמלחו יותר מדאי וצריך לשהותו במים כדי למתקן צריך שידיחנו קודם לכן דאם לא כן השרייה חוזרת ומבלע הדם שבמים

[34] אמנם בהגה"ה במיימוני בפ"ו כתב בשם רשב"א שאף בזו צריך ס' נגד החתיכה עכ"ל הג"ה ונהגו להקל:
[35] ראב"ן ור' יעקב הלוי מתירין בשר יבש שנתבשלו בלי הדחה אחרונה ועיין סי' י':

לתוכו עכ"ל. ומיהו בדיעבד לא נאסר אלא אם שרה במים מע"ל דלא גרע משריית הדחה קמייתא ואין לומר שיחשוב הבשר כרותח גמור מחמת מולחו דעד כאן לא מסתפק במרדכי אלא בחימום דכלי שני אבל בצונן גמור לא דהא יש מים מעורבים בהם ודוקא כשיש רק מעט מים והרבה בשר עד שאין ששים במים עם הבשר לבטל הדם שבמלח דלא גרע השרייה מאלו נתבשל בתוכה לגמרי שמותר בדיעבד כדאיתא לעיל:

ח. מטעם דלעיל אם הדיח אפי' בשר לח ההדחה בתרייתא שלו בכלי חולבת אפי' הבשר מותר בדיעבד בהדחה בעלמא אפי' אם הכלי קצת מלוכלך מחלב. מיהו הדחה מצוננת לא נחשבו כרותח על ידי המלח אפילו לגבי הבשר כדפרישית ומכ"ש שהכלי הקשה סגי בהדחה בצונן דלא גרע מחימום דכלי שני שמותר בדיעבד בהדחה בעלמא כדאיתא לקמן בתשובות הדחות קערות. ומכ"ש שההדחה קמייתא אינה אוסרת כלי בשר או חלב בדיעבד דצונן ותפל הוא וסגי ליה בהדחה בעלמא:

שער יב

א. כתב הרא"ש וסמ"ג כשרה ונבילה שנמלחו יחד ודאי בולע זה מזה ואוסרו ואפילו בכלי מנוקב[36] כדחזינן בעובדא דרב מרי בר רחל דאימליח ליה בשר שחוטה בהדיה בשר נבלה ונאסר הכל ובהכרח בכלי מנוקב דאם לא כן אף בלא נבילה נמי והיינו מטעם דמאחר דציר טמאים דאוריי' דאמרי' הטמאים לרבות צירן ורוטבן וקיפה וזיעה שלהן מחמירין ביה ולא אמרי' ששריק מינה בכלי מנוקב ואיידי דטריד לפלוט לא בלע. ועוד דלא אמרינן הכי אלא גבי דם דסמיך אבל ציר דקליש לא עכ"ל. וק"ק:

ב. ציר היינו לחלוחית שיצא מגוף הבשר. קיפה היינו תבלין ושאר דברים שנתבשלו עם הבשר. ובסמ"ק מפרש קיפה דקדקת שבשולי קדרה:

ג. וכתב במרדכי פ' כ"ה ואפילו אם יש רק ספק בבשר שמא נמלח עם הנבלה דנין בו לחומרא דספק דאוריי' היא[37] ומסיק ואפילו שלא שהה יחד כלל אלא רק באקראי נוגעין יחד עכ"ל. והיינו אפילו לאחר שיעור מליחתן רק שלא נתייבשו עדיין מלחלוחית המלח שעליה כדאיתא לקמן ואסור כולו ולא סגי בקליפה דהא קיימא לן לחומרא שמלוח הרי הוא כרותח דצלי ורותח דצלי קיי"ל בששי' וכן פי' רשב"א דטמא מלוח וטהור תפל דקאמרינן היינו לאוסרו כולו. וכתב ראבי"ה וכללא הוא בין בחלב בין בציר או

[36] וכ' בשערים דאסור אפילו בכלי מנוקב סי' כ':
[37] וכ"כ בשערים שם:

כל שאר איסורין כל דבר שאוסר בצלייה אוסר במליחה וכל שאינו אוסר במליחה אינו אוסר בצלייה:

ד. וכתב בסמ"ק ודוקא שהן לחין עדיין ע"י מלח שעליהן משום שהמליח נחשבת כרותח לענין דברים שיפלו עליהם או שיפלו בהן אבל אם הם לחין ע"י מים והן חיין כגון שנתייבשו פעם אחת ממליחה עד שניכר לעינים שאין בהן לחלוחית אז אפי' אם הודחו אח"כ והן לחין כשנוגעין יחד אין בכך כלום דכבר נתייבש כח המלח וחזקו. ואדרבה בהדחה העביר יותר כח המלח וסגי ליה בהדחה.[38] וכן כל איסור צונן אבל אם הם צלויים או מבושלין ולחין אפי' רק ע"י מים בעי קליפה כי ההיא דגוזל שנפל לכמכ' עכ"ל ומהכא שמעינן שבשר מלוח שהודח אחר המליחה אין עליו תורת בשר רותח כלל להתאסר לפי שעה מאיסור צונן שנפל עליו או שנפל בו אפי' יבש בלח:

ה. ואם הנבלה (הג"ה) לבדה מלוח אסור הכשירה מכ"ש דכשירה בולעת מציר רותחת ואינה פולטת כלל ובציר לא אמרינן שחוזר ופולט ממנה אגב דם וציר דידה[39] ואם הכשירה לבדה מלוח מותרת בהדחה דהנבילה לא פלטה מידי ומפרש הרא"ש פרק כ"ה והיינו אפילו אם נמלח מכל סביבותיה פי' אף במקום שנוגעת בנבלה דמליחת הכשירה אינה מפליט הנבלה ואע"ג שנוגע בטהור ונמלח קצת ממנו אין בכך כלום דאמר שמואל אין הבשר יוצא וכו' וכו' עד שימלחנו יפה יפה פי' מכל צדדין עכ"ל:

ו. וכתב במענה לשון זה הכלל כל מליחה פולט ואינו מפליט עכ"ל. וכן התיר בסמ"ק אפי' לגבי פסח בוסר שנידך במדוך של חמץ מטעם דהבוסר צונן ואין בו כח להפליט המדוך אעפ"י שנחשב כרותח מצד חימוצו להתבלע מ"מ להפליט נחשב כצונן ואפילו אם לא הודח הנבלה מתחילה ולא אמרינן שבולע מיהא מדם בעין שעליו דבדם אמרינן מישרק שריק ואיידי דטריד לפלוט לא בלע ועוד דנגד הדם בעין שעליו במקום נגיעותו ודאי יש ס' בחתיכה. ול"ד לבשר שנמלח בלתי הדחה שאין ששים שם נגד הדם שעליה:

ז. וה"ה אם שניהם מלוחים ורק האחד לח והשני יבש אותו היבש חשוב לכל דבר כתפל שאם הנבילה יבישה והכשרה לחה מותרת. ואין חילוק כלל בין נמלח בשר בהמה עם אחרת או עם העופות ולא נאמר שאני עופות דרכיכי יותר וממהרים לפלוט כדאיתא לעיל מבציר נבלה אמרינן שנבלע קודם גמר פליטה:

[38] וכ"כ בשערים גבי גבינה ובשר כדלקמן סימן י"א וכן השיב מהר"ש דמותר בארצינו:

[39] וכ"כ בשערים דאם שניהם מלוחים או הנבלה לבדה אז אף הכשרה אסורה. ואם הכשרה לבדה מלוחה אז מותרת סימן כ"ח. אך הגאון אינו מתיר כי אם בקידם וסילק קודם גמר פליטת הטהורה דעדיין טרוד לפלוט ולא קיימל"ן הכי שאיל"ה:

ח. ואפילו לא נמלח הנבילה כ"א לצלי דהציר היוצא מיהא רותח הוא שהרי אינו נאכל מחמת מולחו ועוד דאין אנו בקיאין עתה להכיר בין מליחה של צלי למליחה של קדרה כדאיתא לעיל ומ"מ אם היא רק חתיכה קטנה ויש ששים בכשירה לא גרע מציר בעין ובשול עצמו שמותר כדאיתא לקמן. אמנם צריך ששים נגד כולה דלא ידעינן כמה ציר נפיק מיניה:

ט. ומאחר שציר נבלה דאורייתא אמרינן שפיר שמפעפע מחתיכה לחתיכה אף בלתי רוטב כמו בחלב. דמהר"ם לא התיר בכה"ג בדגים אלא מטעם דציר דגים מדרבנן. והילכך אם נמלח הנבלה עם חתיכות הרבה ואינה נוגעת בכולן ואין בשתיהן הסמוכות ששים נגדה שתיהן אסורות ואף כל האחרות הנוגעות בהן דמאן לימא לן לאיזה צד פלט כדאיתא לקמן גבי חלב גם לא קיי"ל כי"ד שפסק שמה שנכנס בספק יסייעו לבטל ואינם מצטרפין כלל לבטל כמו בבישול שיש שם רוטב שמוליך הטעם מחתיכה לחתיכה. שאילה:

י. וכן פסק במרדכי פרק כל הבשר ובסמ"ג והרא"ש[40] ובמליחה אין חילוק בין תתאה לעילאה דדוקא בחמי האור שיש כח בחתיכה להפליט חבירתה שייך זה החילוק אבל לענין מליחה כרותח שאין בה כח להפליט חבירתה אין חילוק כלל בין עילאי לתתאי או אם שוכבים זו אצל זו דלעולם טמא מלוח וטהור תפל אסור אפי' אם הטמא מלוח למטה לפי שמפעפע שפיר מלמטה למעלה בחתיכה הראשונה הסמוכה אצלה ומכ"ש אם הטמא מלוח עילאה וטהור תפל תתאה דבציר אין שייך לומר מישרק שריק כמו גבי דם. ואם הטהור מלוח וטמא תפל מותר אפי' אם יהיה הטהור מלוח תתאה ואפי' קליפה לא בעי אלא סגי בהדחה בעלמא דאין כח בחתיכה המלוח להפליט התפל כלל כמו חמי האור דאמרינן ביה אדמוקיר לה בלע שם פורתא עכ"ל:

יא. ומסיק במרדכי פ' כל הבשר[41] וכן הדין בבשר וגבינה שנמלחו יחד או נוגעין יחד מלוחין ולחין מחמת המלח אם שניהם מלוחים שניהם אסורין ואם רק האחד מלוח והשני תפל המלוח מותר והתפל אסור. ואם שניהם מלוחים ורק האחד לח והשני יבש היבש מותר דיבש חשוב כתפל לכל דבר ואין שייך גם כן כאן היתר דלעיל איידי דטריד לפלוט הבשר לא בלע ואי בלע כו' דהא לגבי בשר הוי ליחלוחית הגבינה איסור דאורייתא דלא קאמרי' כבכ"פ וכתב ר"י א"ז פ' כ"ה וכל גבינה שנמלח חשובה אינה נאכל מחמת מלחו אם לא הדיחו פעם אחד היטב עכ"ל:

[40] וכ"כ בשערים סי' כ"ב:
[41] וכ"כ בשערים סי' כ"ב:

יב. ודוקא כשאין האיסור בעין ולח אבל כשהאיסו' בעין ולח כגון בשר שנפל עליו חלב אפי' אם הבשר חי ואחד מהן תפל הבשר אסור עד ששים מן החלב כדאיתא לקמן בתשובת כבוש הרי הוא כמבושל:

יג. ומ"מ תיבה שיש בה גבינה מלוחה ושמו עליה חתיכת בשר מלוח ונמצא ליחלוחית על הגבינות אע"ג דשניהם מלוחים ואיכא לספוקי שבא מן הבשר וספק דאורייתא הוא דלגבי הגבינה הוי דם פליטה והציר הכל דאורייתא. מ"מ מותר הוא דמספיקא לא מחזקינן אסור וטומאה ממקום למקום מאחר שיש לתלות שהוא מהגבינות עצמם אוקמינן הגבינה על חזקתה מאחר שאין ריעותא מבוררת לפנינו:

יד. וכן אם יש שם בשר מלוח בתיבה ונבלה מלוחה עליה למעלה על הדף וכן בכל כה"ג אם אין רגלים לדבר ואפי' הדחה אין צריך וגם אין להחמיר בזה כלל להדיחו או לקולפו דלא ליתי לידי תקלה להתירו בזה בשיש רגלים לדבר:

טו. ודוקא כשרה ונבלה שאיסורה מגופה אבל אם נאסר רק ע"י בליעה כגון בשר מלוח שנפל לאחר שיעור מליחתה לציר או נגעה למליח כשרה דלא גרע מליחה מצלייה גופא שקיי"ל שאין איסור בלועה הולך מחתיכה לחתיכה בלי רוטב גמור אפי' לכדי קליפה כדאיתא לקמן ואפי' אם האיסור למעלה בדף או בכלי ונראה להדיא שזב הציר על הכשירה. ואין שייך במליחה איידי דטריד לפלוט מותר דאין המלח מפליט אלא דם וציר דגופא ולא ממאי דבלעה ובדם ובציר דגופא אמרינן מישרק שריק וכבכ"פ וגם יש לדמותו קצת לדגים ועופות דלקמן שאין חוזרין ואוסרין העופות בבליעה איסוריהו. שאיל"ה:

שער יג

א. אמר שמואל דגים ועופות שמלחם זע"ז אסור הדגים משום דרפי קרמייהו ומכי נייחי לפלוט בלעי מציר העופות ומפרש בסמ"ג וסמ"ק והיינו דגים טהורים שנמלחו עם עופות טהורים אפי' בכלי מנוקב נאסרו הדגים לגמרי ולא סגי להו בקליפה דהדגים רכיכי ורפו קרמיהו וממהרין לפלוט קודם לעופות וכי נייחי דגים לפלוט בלעי דם העופות שעדיין פולטים כל שעה והוי כבשר מלוח שנפל לציר שאסור[42] ודוקא בזו בצד זו דהוי דרך הילוכו וכ"ש כשהדגים היו למטה אבל אם (הגה"ה) היו הדגים מלמעלה מהן מונחים על הבשר מותרים בדיעבד דהא אינו מפעפע ולא יהא רפי קרמיהו גרע מבאותה חתיכה עצמה בבשר מלוח שנפל לציר שאליבא דכולי עלמא אינו אוסר אלא מה שבתוך הציר

[42] ודלא כהרא"ש שאינו אוסר שום רותח דמלוח כי אם כדי קליפה:

ואפילו בחתיכת שומן. ול"ד לנבילה וכשרה דהתם הוי האיסור מחמת ציר שמפעפע שפיר אפילו מלמטה למעלה כדאי' לעיל ודוקא שהדגים נוטלו קשקשותיהן (ס"א או מחותכים) אבל אם הם שלמים ומקושקשים אף הדגים מותרים דלא רפו קרמייהו ושריק הדם מעליהם. ומסיק בסמ"ג אבל הדגים אינם חוזרים ואוסרין העופות בצירן לפי שהעופות טרידי לפלוט ושריק הדם מעליהם עכ"ל. וכ"ש אם נמלחו עם בשר בהמה שמתאחר יותר לפלוט שהוא מותר. ובסמ"ק מפרש הטעם שמאחר שאין עיקר האיסור יכול לאוסרו גם הנאסר מכוחו לא יאסרו עכ"ל. פירש מאחר שלא חיישינן בבשר גופא שיחזור אליו דם פליטתו גם הדגים שנאסרו ממנו לא אמרינן שיחזור צירם לבשר וכן פסק רש"י (הגה"ה) שהעופות מותרים והכי נהגינן[43]. וכתב בי"ד דווקא שמלח שניהם יחד אבל אם רק אחר שמלח הדג נתנו עם העוף מותר עכ"ל ונראה לי פירש לאחר ששהה אף העוף כבר שיעור מליחה. ולא דמי לכשרה ונבלה דלעיל דאין האיסור כאן אלא מחמת הדם לבד וקיי"ל שבשיעור מליחה פלט כ"ד ואע"ג שאנו מחמירים אף במוהל שאחר שיעור מליחה כמו בדם וציר שתוך שיעור כדאי' לעיל היינו היכא שנמצא בעין וכנוס אבל בליחלוחות דעלמא שעל הבשר בזה לא נהגו העולם לאוסרו דאם לא כן היה אוסר אף הבשר עצמו וסגי לעופות בהדחה בעלמא כמו לבשר עצמו. (ס"א כמו לדגים עצמו):

ב. ולא חיישינן הכא גם כן מחמת הציר משום סכנת ד"א כשהניח בשר מיד אחר שיעור מליחתו על דגים מלוחים אע"ג דפליט מיהא ציר אח"כ זמן מרובה אחר כל הפלטת הדגים דאין סכנה במליחה יחד כדמשמע במרדכי פ' כ"ה בזה הדין גופא של דגים ועופות שבמליחה אין בהם משום סכנה וכן מצינו חילוק גם בין סכנה לאסור בכלי ב"י מבשר לדגים כדאיתא לקמן בתשובה ריחא מילתא היא:

ג. וכתב בסמ"ק ודווקא כששניהם מלוחים אבל אם הדגים לבדם מלוחים והבשר תפל אף הדגים מותרים[44] דהוי כמו טהור מלוח וטמא תפל עכ"ל וכן מתיר בסמ"ק מהאי טעמא אם הבשר מלוח והדגים תפלים:

ד. וכתב במרדכי פרק כל הבשר ודווקא שהדגים טהורים אבל עופות או בשר שנמלחו עם דגים טמאים הבשר אסור עכ"ל. דאף בציר דגים שהוא רק מדרבנן לא אמרינן איידי דטריד לפלוט לא בלע כמו בשל בשר מאחר שהוא דק וקליש (הגה"ה) וכן דגים טהורים

[43] ודלא כהרמב"ם והרא"ש פ' כ"ה שאוסרים אף העופות ושם מפורש טעמן. שאיל"ה:

[44] אם אף לדג תפל שנפל לציר בשר יהא תקנה בהדחה ומליח' מאחר שאין האיסור אלא מחמת דם. שאילה:

וטמאים שנמלחו יחד דלקמן אע"ג דשניהם פולטים ציר ועוד דמאחר שבודאי נמלחו עמו יש לחוש שמא היה בהם שומן והוי הציר דאורייתא:

ה. וכתב הרא"ש ודווקא שמלחן יחד או עירבן יחד מלוחים רוצה לומר דגים (הגה"ה) טהורים וטמאים יחד קודם שפלטו כל צירן אבל אם נגעו יחד לאחר שפלטו כל צירן אפי' בעוד שהם לחים הרבה ע"י ליחלוחות מלח שעליהם אפי' דגים ודגים מותר בדיעבד עכ"ל ושמא היינו מטעם דמאחר שציר דגים אינה אלא זיעה בעלמא ומדרבנן וממהרין לפלוט כל צירן אין לאוסרם אלא בעת מליחתן:

ו. ומסיק שם במרדכי ומיהו אם ספק אם נמלחו הדגים טמאים אצל העופות או הבשר היו ספיקא דרבנן ולקולא עכ"ל. דאין בציר דגים יתירה לדרשה כמו בנבלה. וכ' ראבי"ה ואע"ג שבת"כ יליף צירן ורוטבן משקץ הם לכם אסמכתא בעלמא היא. והילכך אם בודאי נמלחו הדגים טמאים בין דגים טהורים בין שיהיה הטמא למטה או למעלה אסורים מדרבנן ואם הטמא מלוח והטהור תפל אסור מכ"ש ואם הטהור מליח והטמא תפל מותר כדרך כשרה ונבלה דלעיל בכל עניין ואין חילוק אלא בספק[45]:

ז. וכתב בא"ז פרק קמא דבכורות ומ"מ אם נמצאו בשוק דגים טמאים עם הטהורים אפי' אם מעורבין עמהן בלתי מים ונוגעין יחד עם ליחלוחית מלח שעליהן אם יש ששים בטהור נגד הדג טמא והוא מונח באמצע מותר לד"ה הלכה למעשה דציר בטל שפיר בששים דלא גרע מבישול. וזורק הטמא. גם לא ניחוש שכבר מכר הא"י יותר מן הטמא שהיו ביניהם דלא מחזקינן איסורא עכ"ל. די"ל כמו כן מכר מן הטהורים והכי קיי"ל שאין בטל כי אם בס' ואם אין ס' אמרינן שמפעפע שפיר מחתיכה לחתיכה כמו בנבילה דלעיל דמשמע תוך דבריו שבעי ס' במונח באמצע ולא קיי"ל כהרא"ש והמרדכי שמתירין ברובא דעלמא:

ח. וכתב ראבי"ה ולכן מותר לן לקנות מהדגים טהורים מלוחים ששרום עם דגים טמאי' בכלי אחד במים קרים[46] לפי שהנגיעה הזאת אינה כדין מלוחין שנגעו יחד כיון שהמים מעורבין עמהן וגם אין חוששין שמא מאחר ששרוין יחד כמו כן נמלחו יחד וכל שכן כשיודע שאין דג טהור זה ניצוד במקום שמביא משם הטמאים כגון הערי"נג שידוע לנו שאין מביאין משם שום דג אחר עמהם כלל וגם ידוע שמולחין אותן במקום שניצודו עכ"ל:

[45] אך בסמ"ג משמע שבדגים טמאי' אסור אפי' אם האחד תפל. שאילה:

[46] מותר למלוח דגי' בכלי שמלחו בו בשר ולא אמרי' בתר דנייחי דגים פליטת כלי ובליעי דגים. ובכלי איסור אסורי' וע"ש בתשו' רשב"א סי' קכ"ט:

ט. ומיהו עם הארץ ואשה שקנו ואפי' דג הנוגע בטמא בלתי מים והם לחים ע"י המלח מאחר שלא ידעו מהאיסור יש לסמוך בדיעבד על מ"ש הרא"ש פ' כל הבשר סוחרים שמביאים בחבית אחד דגים מלוחים טמאים וטהורים יחד מותרים דספיקא דרבנן הוא דשמא לא נמלחו יחד רק לאחר שפלטו כל צירן עירבן יחד עכ"ל (נ"ב צריך שאילה) וכ' הר"י מדורא אמנם (הגה"ה) תבוא מאירה לאיש אשר רואה בעיניו דגים טמאים וטהורים מלוחים ששורים יחד וקונה מהן לכתחלה ועליהם נאמר ופושעים יכשלו בם עכ"ל והיינו בלתי מים:

י. ודווקא ציר מדגים כחושים אבל מדגים שמנים אסור מדאורייתא דאין זה זיעה בעלמא אלא גופא דאיסורא וספיקא לחומרא ורוב דגים אין בהן שמנונית בגוף הדג עצמו שרגילים למלוח אבל אם יש בודאי שמנונית בטמאים השרוים אצלם בכלי אע"פ דספק לנו אם נמלחו יחד הוי ספיקא דאורייתא מאחר שיש רגלים לדבר שמונחים יחד בכלי ולחומרא:

יא. אמנם כשספק לנו אם נמלחו עמהן ואם היה בהם שמנונית אפי' אם הם שרויי' יחד בכלי במים קרים ובדיעבד אפי' בלתי מים הוי ספק ספיקא ומותר אפי' ליכא ס' דשמא לא נמלחו הטמאים עמהן ושמא לא היה בהם שמנונית אע"פ דאין זה ספק ספיקא גמור דלפי ספק האחרון שתאמר לא היה בהם שמנונית מ"מ אין כאן היתר דמ"מ היה בהן ציר שהיא אסור מדרבנן מ"מ יש כאן ס"ס על השומן שהיא דאורייתא מה נשאר עדיין הציר היא מדרבנן וניתרת בספק אחד דבספיקא דרבנן לא גזרו:

יב. ומיהו אם לא ראה אותה בעצמו אלא שבא ראובן הגיד לשמעון שראה בשוק דגים טמאים בתוך דגים טהורים שנוגעים יחד בלתי מים והן לחים ע"י המלח שעליהם או שראה שמלח דגים טמאים עמהן אם מאמין שמעון לראובן כגון ששותק אסור לו לקנות אבל אם אומר לו אינו מאמינך מותר לו לשמעון לקנות מהם וה"ה בכל שאר איסורין ומיהו גם בזה בעל נפש יתרחק וכן השיב מהרי"ש:

יג. אך בי"נ כתב בי"ד ובסמ"ק בשם ר"י מפריי"ש שמלמדין אותו להכחיש (הג"ה) ומסיק שם דהיינו כשכבר הלך לו העובד עבודה זרה ואין המגיד יכול לאמת דבריו אבל אם אמר בא וראה עדיין הוא נוגע בו אז נאמן ומכ"ש בדגים טמאים ושאר איסור דרבנן דאסור ומסיק עוד בסמ"ק וכשיכול להכחישו אז היין מותר לכל אך למגיד אסור דשוי אנפשיה חתיכה דאיסורא עכ"ל והיינו דהוי דינו ככל שאר י"נ לעניין הדחת הכלים וכל הכשרו ולא שייך הכא אינהו מיכל אכלי כו' דאין זה דבר התלוי בשקול הדעת ובפלוגתא אלא דאיהו נפשיה שוויה עליה חתיכ' דאסור ומסיק עוד שם בסמ"ק ואם הבעל יין שותק

נאמן והיין אסור לכל דשתיקה כהודאה דמיא ודווקא הכחשה דבעל היין מהני אבל הכחשה דאדם אחר לא מהני אפי' להתירו לעצמו עכ"ל. והיינו כשבעל היין מאמין או שותק דהוי בידו אבל אם בעל היין לא היה שם וכה"ג מאחר שאיירי בהכרח בדבר שלא היה בידו מעולם כל אדם יכול להכחישו כדאיתא לקמן. וכתב ר"ת ודווקא ששותק ממש אבל אם אמר רק אינו יודע הוי כהכחשה והיין מותר לכל עכ"ל:

יד. וא"ר אלחנן שלא אמרינן שתיקה כהודאה דמיא אלא היכא שיש רגלים לדבר שהיה לו לידע לבעל היין כגון שאומר לו נתנסך יינך לפניך דומיא דאכלת חלב דפ' האומר. ואפי' במקום שיכול לידע אם שותק לפי שעה ואח"כ מכחישו ואומר מה ששתקתי לפי שהייתי מחשב אם הוא אמת אם לאו לא הוי שתיקה זו כהודאה עכ"ל ומסיק בהא בסמ"ק וכן בכל דינים שבעולם לא תחשב שתיקה כהודאה בדבר שאינו יודע וכתב במרדכי פרק האומר בקידושין שיש בזה שלש דינים כל מה שהוא בידו מהימן בכל עניין דמי יוכל להכחישו ובדבר שלא היה בידו מעולם אי שתיק מהימן ואי לא שתיק לא מהימן ובדבר שאין בידו עתה אבל היה בידו כבר כגון שמינהו שומר עליו הלכה כרבא דאמר היכא דאשכחיה וא"ל נאמן אפי' מכחישו אבל אי אשכחיה ולא אמר לו בפעם הראשון אינו נאמן אח"כ דשמא ע"י שנאה הוא עשה ודווקא בגברא דלא מהימן ליה כבי תרי אבל (הגה"ה) אי מהימן ליה כבי תרי אינו יכול להכחישו אפי' בדבר שלא היה בידו מעולם ונאמן עליו כבי תרי כלומר אתה מכיר בו שלא היה אומר האיסור אם לא היה יודע בודאי שהוא אסור וגם הוא מיושב ואינו ממהר לומר כך היה המעשה אם לא קים ליה בגויה דכך היה המעשה בלי פקפוק עכ"ל. וק"ק. ומיהו בי"נ שאין מדקדקין בו כ"כ כמו בשאר איסורים כדאמרינן בירושלמי. מתיר בסמ"ק בשם ר"ת ור' קלונימוס להכחישו אפילו אם נאמן עליו כבי תרי והכי נהגינן ונראה דכל עושי יין ועוסקין אם היה יחידי לשם נקרא שפיר שומר דכל יין צריך שימור:

שער יד

א. פרק ג"ה אמר שמואל מליח הרי הוא כרותח והיינו כרותח דצלי וכתב בא"ז דההוא פירקא בשר וחלב שנצלו או נמלחו יחד בין שהחלב דבוק בו או נוגע בו בתלוש ואין ס' בחתיכה נגד החלב אסור דמלוח הרי הוא כרותח דצלי ואסור כולו ולא סגי אפי' בנטילת מקום לפי שהחלב מפעפע מחתיכה לחתיכה אפילו במליחה בכוליה ואין להתירו כאן דאיידי דטרוד לפלוט לא בלע דלא אמרינן הכי אלא גבי דם פליטה וכתב בסמ"ק ואפי'

אם קרום (הגה"ה) מפסיק ביניהם אינו קרוי הפסק ואסור והיינו שאין קרוי הפסק כלל ואפילו להיות סגי אז בקליפה או בנטילת מקום אלא חשוב כאילו אינו:

ב. ולאו דווקא שנצלו או נמלחו יחד אלא אפי' אם רק נגעו יחד אח"כ חמין שהיד ס"ב או בעוד ששניהם לחים במליחתה ואפי' בכלי מנוקב אסור כולו ואין חילוק בין תוך שיעור מליחה לאח"כ כדאיתא נמי גבי כשרה ונבלה (הגה"ה) שנמלחו יחד דלעיל דכש"כ חלב כשנעשה פעם אחת רותח מפעפע כל זמן שהוא לח. ואם החלב הוא דבר מועט מסקנא דמילתא שצריך ששים בין בצלייה בין במליחה בין בדבוק בין בנוגע:

ג. והשיב מהר"ם ומיהו צריך לקלוף המקום שנוגע בחלב ואפילו בתלוש בין בצלייה בין במליחה ואפילו כשיש ששים.[47] ונכון להעמיק בקליפת חלב בין בדבוק בין בנוגע בין בצלייה בין במליחה יותר מבאיסור דם דהיינו יותר מבלב שלם שנמלח או נצלה דבוק בעוף שהיינו ליטול מקומו שהוא כעובי אצבע ואפילו אם נתבשל כך דהא נאסר מקומו כבר במליחה דהרי ראבי"ה ורא"ם ומהר"ח וכמה גדולים ס"ל שחלב בצלייה ובמליחה חמור יותר מבבישול דנשאר במקומו ואינו מפעפע אלא לכדי נטילת מקום ואע"פ שלא נהגינן כוותיהו לקולא מ"מ נחוש לדבריהם לחומרא דבכה"ג אנו עושים באיסור מאכל בכמה מקומות חומרי דמר ודמר אפי' בדיעבד כמו בחלב אי מפעפע מחתיכה לחתיכה דלקמן וגם אוסרין חלב שעל גבי הקיבה ועל גבי הדקים כר' ישמעאל ור"ע. וכן מצינו בגמרא גבי מעשר דפירות דר"ע עבד חומרי דשמאי והלל ועשר ב' מעשרות שני ועני ומתרץ ר"ע גמרי מסתפק ליה. וכה"ג ממש הגיה מהר"ף בסמ"ק גבי נוטף מרוטבו על החרס שצריך נטילת מקום ולא סגי לי' בקליפה אפי' היכא דאיכא ס' דשמא רוטב אינו מפעפע אלא כנגד אותו מקום בעומק אע"ג דהתם נמי אוסר הכל אי ליכא ס' מטעם דשמא רוטב מפעפע בכולו ודווקא לכתחילה כגון שלא נתבשל עדיין או נתבשל ויש ששים בחתיכה עצמה נגד החלב ונגד נטילת מקומו אבל אי לא היה בה ששים אלא נגד חלב לבד[48] ודאי לא אסרינן ליה בדיעבד אפילו אותה חתיכה עצמה אם נתבשלה לבדה להצריכה ששים בדיעבד נגד החלב ונגד נטילת מקומו ואפילו נגד קליפתו עצמו כמו ירך שנתבשל בה גיד הנשה דלקמן דמאחר דקיי"ל כראב"ן ושאר הגדולים שחלב (הגה"ה) אף במליחה בס' ובצלייה נוכל לומר לעשות כחומרייהו וכקוליהון. שאילה:

[47] ושתרצה לידע שיעור של החלב תניח לך לנקר אחר על המיעוט ולא לחתוך ממנה הרבה ע"כ הגה"ה סימן ל"ז:

[48] קיבלתי דהכי נהגינן לאסור במליחה עד ס' וגם לבטל בס' ולא בעי קליפה ועיין בהג"ה בתשו' מהר"י מולין כתב ששמע ממה"ר שלום טבחייא שנמלחה עם חלבה אסור הטבחייא וצריך ס' כנגד כל הטבחייא וכעין זה בתשובת מהרי"ו סי' קפ"ב:

ד. וכשאין ששים בחתיכה שהחלב דבוק בה ונ"נ אם נתבשלה אח"כ צריך ס' בתבשיל נגד כולה ולא סגי נגד החלב לבד דהא נאסרה מתחילה החתיכה כולה במליחה כמו שכתב הא"ז בשם מהרי"ח גבי ירך שנתבשל בה הגיד שלא סגי בס' נגד הגיד ושומנו לבד דהא א"א לבישול בלתי מליחה ומליחה הרי הוא כרותח דצלי ונאסר כבר סביב כדי קליפה ונ"נ לכן צריך ס' גם נגד הקליפה עכ"ל. וזהו לפי סברתו שסבר שחלב במליחה ובצלייי' אינו אוסר בכל מקום אף כשאין שם ס' אלא לכדי קליפה אבל לדידן שמצרכינין שם ס' ודאי צריך לאחר הבישול ששים נגד כולה:

ה. וכתב במרדכי פרק ג"ה בשם מהר"מ ואם החלב נמלח בתלוש או שנוגע בתלוש בעוד עליה הליחלוחית מלח לחתיכה שאין בה ששים לבדה נגדו כ"א בצירוף חתיכות אחרות שנמלחו עמהן אפי' שנגעו כולן לאותה החלב עצמו אין אותם שאר החתיכות מסייעי' לבטל כמו בבישול שיש שם רוטב שמוליך הטעם מחתיכה לחתיכה וכולן אסורות עד שיהא בכל אחת מהן ששים נגד החלב דלא ידעינן לאיזה צד עבר עכ"ל. גם לא קיי"ל כלל שכל מה שנכנס בספיקא יסייע לבטל:

ו. וכתב בא"ז ואין חילוק כלל בין שנוגעים בחלב עצמו או בחתיכה שהחלב דבוק בה כשאין בה ס' לבטל ואפי' שנוגעים רק לצד הבשר מאחר שכולה נ"נ מהחלב הוה ליה ככולה חלב עכ"ל וק"ק והאריך בראיות. וכתב בא"ז ואפי' אם החתיכה שהחלב דבוק בה כחושה וחתיכת ההיתר שנצלה עמה שמינה אסורה ומפעפע בכולה עכ"ל:

ז. אבל אם שאר החתיכות נוגעין רק בחתיכה שנוגע בחלב ואינה דבוק בה בזה מסתפקא לן בפלוגתא דרש"י ור"י אי חלב מפעפע מחתיכה לחתיכה ע"י מליחה וצלייה כמו בבישול או לא משום דבמליחה וצלייה אין שם רוטב שמוליך הטעם מחתיכה לחתיכה כמו בבישול. והשיב הר"י מקורבי"ל בעל הסמ"ק שיש להחמיר בשתיהן דאי ליכא בשתיהן לבטל החלב בששים שתיהן אסורות דשמא מפעפע שפיר מחתיכה לחתיכה. ואי איכא בשתיהן לבטל אך לא באחד מהן אותה שנגע בו אסורה דשמא לא מפעפע והשני מותרת ממ"נ דאי אינה מפעפע מחתיכה לחתיכה מאין תאסר ואי מפעפע א"כ כבר נתבטלה עד כאן לשונו. ואין לאסור השנייה אפילו את"ל שאינו מפעפע מחמת הציר הראשונה הסמוך שנ"נ דציר מחתיכה שנאסרה מחמת בליעת איסור אינו דאורייתא ואמרינן ביה שפיר מישרק שריק אע"פ שנאסרת מהחלב דלא גרע מהחלב עצמו שאין מפעפע לשם וכשאין בשתיהן לבטל אף השניה אסורה כולה דאע"פ שליחלוחית המליחה אינו חושבו בדבר לח ובטל ברוב בעלמא כדאיתא לקמן מכל מקום מאחר דאמרי' שמפעפע לחומרא הוי כעין רוטב ואוסרו כולו. אבל כשיש

ס' בחתיכה כתב ר"ב שאין (הגה"ה) צריך קליפה כ"א בדבוק דלא חמיר מלוח מבישול והכי נהגינן:

ח. ואם יש הרבה חתיכות יחד וספק באיזה מהן נוגע החלב בין שיש בכל א' מהן ששים שלא נאסרה בנגיעה אלא לכדי קליפה בין שאין בכל אחת ששים ונאסרת הנוגעת כולה ואפי' שהכיר בה מתחילה ונתערבה רק שיודע שלא נגע החלב ברובם מותר הכל הקליפות או החתיכות בטלים בהו חד בתרי דלא אמרינן בזה שנצטרף ששים נגד אחד אפי' מהחתיכות הקטנות אע"פ שכולן נוגעים יחד מאחר שלא הוברר איסור שום אחת מהן ואפילו אם יש ביניהם חתיכה הראוי להתכבד דהא אין אסורה אלא מחמת בליעה ואם ספק אי נגע אי לא נגע הא מסקינן דמספיקא לא מחזקינן איסורא ואפי' דאיכא לברר. וכן עשה מהר"ם מעשה בביתו שמלחה שפחתו קרום של חלב עם בשר ולא נודע אצל איזה חתיכה נמלח והתיר כל הבשר רק חתיכה אחת נתן לא"י ואמר דהא אפי' אם היה נוגעת בו בודאי ונתערבה היה מתבטל ברוב כדין כל דבר יבש. מכ"ש הכא דבכל אחת איכא למימר בהך לא נגעה עכ"ל. ולפי האי דלעיל תמצא לפעמים שהחתיכה שהחלב דבוק בה מותר בקליפה נגד מקום החלב ושנוגעת בחלב אסורות כולן כגון שדבוק בחתיכה שיש בה ששים ונגע בצד החלב שאין בה ששים:

ט. ודוקא שנגע בצד החלב (הגה"ה) אבל אי נגע רק לצד הבשר אפי' קליפה לא בעי מאחר שיש ששים בחתיכה עצמה ושל היתר היא וה"ה אם נמלח או נצלה חלב שתחת הקרום שעל הכרס עם בשר במקום שנוהגים בו איסור צריך ששים לבטלו[49] וכ"ש בבישול דלר' אפרים דלא דריש על ה"ל חלב דאורייתא וכן צריך להגעיל כלים שנשתמש בו רותח ונידן לחומרא ככל חלב אחר כדאיתא לקמן בתשובת נקב שהחלב סותמה. ודוקא במקום שנוהגי' איסור כדפרישית ואפי' למי שנוהג בו היתר ודעתו לחזור. אבל במקום שנוהגין בו היתר אפי' למי שהוא ממקום שנוהגין בו איסור ודעתו לחזור א"צ לבטל טעמה או צירה כלל אפי' בלח ברוב בעלמא מידי דהוי אכלי בן יומו שלהם שמותרים ברינו"ס לבני אושטרייי"ך לכתחלה וכן צוה מהר"א מרפורק זצ"ל לאכול הרוטב והתבשיל לאותם שנוהגין איסור בבשר שנתבשל ברוטב עמו בדבר שתלוי במנהג הלכה כה"ג[50] וכן אונה באומה שמתיר אותו במענ"ץ וכל כה"ג מטעם מנהג הלכה אין צריך להחמיר בטעם כעיקר במקום שנהג בו היתר מלא תתגודדו ואמר שאלו היו רוצים להחמיר ברוטב ובתבשיל היו אסורים גם בכל כליהם של בשר ככליהם של איסור ואין להחמיר בצלייה

[49] או שמא משום דלא חשיב הקרו' חיפוי הרא"ש שאילה:

[50] אמנם מהרי"ש אוסר הרוטב והתבשיל:

ובמליחה יותר מבבישול עצמו כדאיתא לעיל. וכן התיר להשתמש לכתחילה בכלים בני יומן של לועזים שפסקו כרב בשהיו' לאשכנזים שדעתם לחזור שאי"לה:

שער טו

א. הלב שנמלח (הג"הה) או נצלה שלם היינו שסתום למעלה מכל וכל אפי' אם הודח קודם אסור ואפי' אם יקרענו אח"כ דהא קיי"ל מליח' הרי הוא כרותח דצלי אפי' במליחה שרגיל למלוח לקדירה (ס"א לצלי) כדאיתא לעיל. נמצא שנצלה בדמו דהמליחה והצלייה פרשוה ממקום למקום ואין להם כח להפליטה לגמרי מבשר הלב הסגור כדכתב הרא"ש גבי חוטי הדם שאין כח למליחה להפליט דם כנוס הסגור בחוטין אם לא חתכן וכמו שאין המליחה מפליטו כך אין הצלייה מפליטו ואפי' אם מלחו וצלאו אסור דהוי כמו מליחה ודם הכנוס בחוטין אינו כדם הנבלע באברים אלא כדם אחר צלול עכ"ל וה"ה בלב וכתב ר"ת וכן השיב ריב"א ור"י ואין סומכין כלל אשינויא דחיקא שתירץ בגמרא שאני לב דשיע מבפנים ומבחוץ ואין בולע אלא אין חילוק כלל בין לב לשאר בשר שיש בו דם בעין כנוס וסגור:

ב. ואם הלב דבוק בעוף ונמלח עמו או נצלה עמו אפי' כשאין העוף שלם אלא חתיכה ממנו שאין בו ס' נגד הלב העוף עצמו מותר דבמליחה ובצליה אמרי' בדם פליטה מישרק שריק וכבכ"פ (נ"ב כן השיב מהר"ש ז"ל) אפי' כשדבוק בו האיסור כדמוכח בכל מקום בכבד וכחל הדבוקים בחתיכה מהא דדרי' מרימר הילכתא בין כבדא בין כחלא כו' דיעבד שרי שהיינו במליחה ובצליה אע"ג דהתם איירי בתלוש ומיהו הלב עצמו שנמלח או נצלה בדמו אסור לעולם כדאיתא לעיל שבדם בעין לא אמרינן כבכ"פ ונוהגים לקלוף (הג"ה) סביב הלב בדבוק אפילו במליחה. הגה"ה:

ג. ודוקא במליחה ובצלייה אבל אם נתבשל העוף אח"כ עם הלב דליכא למימר כבכ"פ ודאי אף העוף עצמו אסור אם אין בו ס' נגד כל הלב (הג"ה) כגון שהעוף לא היה שלם אלא חתיכה ממנו. לא סגי נגד הדם שבו לבד שכבר נעשה כל הלב נבלה במליחה ובצליה דבבישול אמרי' בדבוק בו האיסור כל החתיכה נ"נ כדאיתא לקמן בתשובת במה מבטלין האיסור. והא דלא אמרי' בדם חתיכ' עצמה נ"נ ה"מ בבשר חי ותפל אבל בבישול ודאי אמרינן:

ד. וכתב בי"ד ואין לך שום עוף שאין בו ס' נגד לבו עכ"ל והיינו אפי' לאחר שהסירו ממנו ראשו ורגלו (הג"ה) כמו שרגילין ודוקא עוף אבל בהמה אין בה ס' נגד לבה שלם והילכך אפילו טלה שלם שנתבשל בו הלב צריך ס' נגד כל הטלה (הגה"ה) כדין כל

איסור הדבוק לאין ס' ואז שאר התבשיל מותר אבל כל הטלה עצמה נשאר באיסורו לעולם ולשון הא"ז ור"י אוסר לב שנמלח שלם שהדם שבתוכה לא נפלט ע"י פי הקנה שלו ובסמ"ק כתב ואם נתבשל צריך ס' מן כל הלב ולא סגי בס' מן הדם שבתוכו לבד ואפי' נמלח משום דלא קרעו וא"כ לא נמלח מבפנים ואנו צריכין מליחה משני צדדין עכ"ל והיינו לאסור רק הלב עצמו במליחה ובצליה ואינו אוסר ד"א עמו אפי' בדבוק כ"א בבישול כדאי' לעיל אבל אם הלב רק פתוח למעלה אין בו חשש בדיעבד כלל בין שהוא תלוש בין שהוא דבוק לחתיכה ואפילו הלב עצמו מותר אם הודח ונמלח כדינו ונתבשל לבדו או אם שאר בשר. ומה שנוהגין לחתוך ערלת הלב (הג"ה) ולפותחו לגמרי ולחתוך הגידים שבפנים אינו אלא חומרא בעלמא דלא הוזכרו בתלמוד:

ה. ולאחר שקרעוה וחתכו כדינו (הגה"ה) מותר אף לכתחילה למולחו ולצלותו או לבשלו עם בשר אחר וכן מעשים בכל יום שמבשלין לב עופות ובהמה עם בשר אחר ובתוך פשטיד"א. ומה שחשש בשערי דורא שמא יבשל אותו בלי קריעה היינו למאן דמכשיר במליחה ובצליה פירוש אם נמלח או נצלה שלם אבל לדידן שקיי"ל שבין בתלוש בין בדבוק בין בבישול בין בצלייה זורק הלב ומליחה הרי הוא כרותח דצלי ליכא למיחש להא דא"כ היה נאסר כבד דאין בישול בלא מליח'. ופשטיד"א דינה כקדירה (הגה"ה) בין לחומרא בין לקולא בין לענין לב או כבד או כחל וצריך ששים במה שאצלו לבטלו כדפרישי' דקימחא דידן חיורתא היא ומחזקת הדם שבתוכו ואין האור שואבתו. ואם הלב דבוק בתוך פשטיד"א ויש ששים בכל שאר הפשטיד"א בין בבשר בין בבצק נגד כל אותה החתיכה שנ"ן כתב הסמ"ק שזורק רק אותה חתיכ' שדבוק בה האיסור וכל שאר הפשטיד"א מותרת ולא חיישינן שמתחילה אסרה חתיכת האיסור החתיכה שאצלה וכן כולם והיינו מטעם דלקמן דכל דבר שעתיד האיסור להתפשט שם אמרינן שמתפשט מיד ואם אין מתפשט הרי קיי"ל (הגה"ה) דאיסו' הבלוע בחתיכ' אין הולך מחתיכה לחתיכה בלתי רוטב וכן לעניין שהבשר שבתוך הפשטיד"א צריך שישהה מקודם שיעור מליחה כמו לקדירה:

שער טז

א. הכבד אסור לכתחילה לצלותה או למולחה עם בשר אחר מחמת רוב דם שבו שזב תמיד על הבשר שאצלו לאחר שהבשר נח לפלוט ואפילו להשים הכבד למטה[51] ואע"ג דדריש מרימר הילכתא בין כבדא בין כחלא תותי בישרא שרי לכתחלה הני מילי

[51] לרש"י לכתחל' לא שרי לצלות אפי' תותי בישרא הכי נהוג. מהרא"י ז"ל סי' כ"ד:

בתנורים שלהם שפיהן צר מלמעלה והשפודים זקופין אבל לדידן שהשפודין שוכבים וגם רגילים להופכן תמיד ולפעמים מתהפכים גם מלמטה למעלה וכן הבשר במליחה מתהפך גם כן לפעמים והוי כעילויה בישרא אסור ודאי לכתחילה בכל עניין כדאיתא לעיל. בפרט בשפודים של ברזל שכששוכב מוליך הדם בכולו והכבד מחמת רוב דמה מאחר פליטתה מהבשר שאצלה וחוזר הבשר ובולע ואע"ג דכבכ"פ מיהא לכתחילה נכון ליזהר וכן נהוג עלמא לצלותה לבדה אך בדיעבד מותר הכל הבשר והכבד בין במליחה בין בצלייה[52]:

ב. ואפילו אם נצלה העוף והכבד שלם (הגה"ה) דבוק בו. שניהם מותרים כדדרש מרימר הלכתא כו' עילויה בישרא דיעבד שרי בצלייה וה"ה במליח דהא קיימא לן כשמואל שמליחה כרותח והיינו כרותח דצלי והיינו מטעם דלעיל דבדם אמרינן במליחה מישרק שריק ובצלייה כבולעו כ"פ וכן במליחה אי נבלע בו איזה דבר כבכ"פ ובמליחה ובצלייה אין חילוק בין דבוק לתלוש כדאיתא לעיל:

ג. ומיהו בצלייה נהגינן לקלוף הבשר שאצלו אפילו בתלוש ואפילו שהיה הכבד למטה משום שהשפודין שלנו לפעמים מתהפכים ובדבוק בו נהגינן לקלוף במקום שדבוק בה אפילו במליחה[53]:

ד. ובמרדכי פרק כל הבשר מכשיר הכבד בדיעבד אפילו אם נמלחו עם חלב שדרכו לפעפע דמאחר שיש בה רוב דם טרוד לפלוט ואין בולע כדאמרינן בגמ' הכבד אוסרת ואינה נאסרת עכ"ל[54]:

ה. אבל אם הכבד שלם ודבוק בעוף ונתבשל עמו אין בשום עוף ששים נגד כל הכבד כולו ונאסר כל העוף וצריך ס' בתבשיל וברוטב נגד כולו להתיר התבשיל ואם אין שם ששים הכל אסור[55] וגם הקדירה וה"ה חתיכת כבד בחתיכת עוף שאין ס' נגדה (הגה"ה) ואם יש שם ס' באותה חתיכה עצמה אף החתיכה עצמה מותרת בקליפה במקום שדבוק בה כמו גבי לב וכן לכל שאר דינים הוי דין כבד כלב שלם:

ו. וכבד לאחר גמר צלייתה שהיינו כמו שראוי לאכול מותר לכתחילה להשימו אחר כך לקדירה ואפי' עם בשר אבל לא אחר ההדחה ומליחה ואפילו לבשל לבדו ואסור אפי' בדיעבד דהצלייה מפליט יותר מהמליחה והטעם מפרש מהר"ף דבצלייה האש שואב מתחילה הדם לחוץ ואח"כ מייבשו ואינו יכול לצאת עוד אבל במליחה אינו מייבשו

[52] וכ"כ בשערים שם:

[53] והשאר מותר הכי נהוג ואפילו במליחה:

[54] בפסקי מהרא"י סימן ע"ז כתב דמותר לכתחילה לצלות כבד בתנור עם תבשיל אפילו למ"ד ריחא מילתא היא:

[55] וכ"כ בשערים וכתב אבל אם הכבד נפרד מן העוף בכולו קדירה משערינן ובטל בסימן כ"ה:

אח"כ ופולט ובולע ונשאר דם בתוכה עכ"ל[56] ומאחר שיש בו רוב דם יפלוט עדיין תמיד בשעת בישול וחוזר ובולע מדם שפלט לאחר שפלט דמו ואפילו אם סילקו בעוד שהקדירה מרתיח ולא אמרינן שבתוך הרתיחה אינו בולע כדאיתא לקמן בתשובת כבוש הרי הוא כמבושל. ועוד דאיכא למ"ד שלוק' נאסרת שלוק' פירש"י שנתבשלה הרבה ונאסרה לפי שלאחר פליטה חוזר ובולע וכ' רי"ף וס"ה וסמ"ק ואין אנו בקיאין עתה איזה בישול או שלוקה והלכך אין לנו לבשל כבד כלל ואפילו לבדה כ"א אחר צלייה גמורה עכ"ל[57] ומכ"ש שהקדירה אסורה והבשר שאצלו שלא פלט מידי ובלע תמיד וכן השיב מהר"ם שאם עשה כר"ת שבישל הכבד אפי' לבדה אוסר הכבד הקדירה אפילו בדיעבד והכשיר בקערה שאכל בה הכבד:

ז. וכתב באגודה והא דשרינן גוף העוף שנצלה בו הכבד היינו דווקא שנצלה כמו שהוא אבל (הגה"ה) אם מלאו בבצים הוי כמבושל ואסור אפי' בדיעבד עכ"ל ודווקא בבצים לפי שנקרשים מיד אבל בבשר אפילו תפל בהא קיי"ל דמולייתא שריא כששניהם תפלים כדאיתא לעיל:

ח. ודווקא הכבד אבל הלב אינו אוסרו בצלייה אף אם נמלא בצים אם העוף שלם מאחר שיש בו ס' לא גרע מבישולו:

ט. וכ' במרדכי פ' כ"ה (הגה"ה) ונוהגי' שלא לשהות הכבד במלח קודם צלייתה עכ"ל והיינו אפי' אם רוצה לשהות בו שיעור מליחה. וכ"כ באגודה וטוב להחמיר ולא לשהותה במליחה כי לא דבר רק הוא שנהגו כך עכ"ל (הגה"ה) אבל דיעבד ודאי שרי כדמוכח שם במרדכי פרק כ"ה מפסח שמלחו כבר מליחה גמורה כדלקדירה וחזרוהו לתוכו דכתיב על ראשו ועל כרעיו ועל קרבו ואפילו אם שהה מעט ולא כשיעור מליחה כמו בבשר אחר כדאי' לעיל:

י. והצולה כבד שלם ורוצה לבשלו אחר הצלייה צריך לקורעו (הגה"ה) ש"ו בעומק או לתחוב בו נקבים דקים והופך החיתוך או הנקבי' למטה בשעת הצלייה והיינו משום שיש בו דם ואזל דמא שפירש משאר הכבד ונכנס בסימפון. וכתב בה"ג ואי לא קרע מתחי' קורעו לאחר בישולו ויצא דם הכנוס בסמפון ואין לחוש שמא חוזר ונבלע בכבד מפני שטרוד לפלוט ועוד דכבכ"פ עכ"ל ומדפרי' טעמ' דככ"פ ש"מ דבישולו דנקט ר"ל דווקא צלייתו אבל בבישול אסור:

[56] אך בי"ד מתיר אפילו בבשר אחר חצי צלייה אפילו לכתחילה שאילה:

[57] כבר נהגו לאסור אפילו בדיעבד משום דאין אנו בקיאין מה שקרוי שלוק ואף כי הרמב"ם אסור בדיעבד מהרא"י ז"ל סימן כ"ד:

יא. והשיב ראב"ן וה"ה הכבד מותר ג"כ בצלייה בלתי מליחה ואפי' אם בישלו אח"כ בקדירה עכ"ל:

יב. ומסתמא ה"ה אפי' לא הודח קודם הצלייה דאע"פ שכולה דם לא מחמרינן בצלייה בדם דידיה מבשל דאוריי' ומיהו צריך אז להדיחו אח"כ קודם שבישלו מחמת ליחלוחית הדם שהוציא האור. וכתב במרדכי ובא"ז פרק כל הבשר בשם ראבי"ה ובאגודה ומ"מ אם לא הדיחו ובישלו מותר בדיעבד שמה שנשאר על הכבד מוהל בעלמא הוא כי כבר שורף האור את הציר עכ"ל. ומסיק במרדכי ואפי' אם לא הדיחו ג"כ קודם הצלייה עכ"ל:

יג. ודווקא כשרוצה לבשלו אח"כ אבל לאוכלו צלוי השיב רבי יצחק שאפילו כבד בהמה (הגה"ה) לא בעי קריעה כלל כי האור שואב כל הדם עכ"ל. וגם לא חיישינן שמא חוזר ונבלע דם הסמפונות בכבד דכבכ"פ ואפי' בלא נקיבת שפוד אלא על גבי אסכלא נהוג עלמא היתר לכתחילה:

יד. וכתב עוד שם בא"ז והאידנא לא נהגינן להתיר הכבד בבישול ע"י חליטה בחומץ כלל כמו שנהגו בימיהם כדי שהחומץ צומתו ואינו פולט עוד דאין אנו בקיאין בזה:

שער יז

א. כתב הרא"ש פרק כל הבשר הרוצה למלוג (הגה"ה) רגלי הבהמה או להבהב צריך להסיר הטלפים קודם מליחה דאל"כ מה שבתוך הטלפים אסור אף בדיעבד עכ"ל דהוי כנמלח בכלי שאינו מנוקב ואפילו אם היו מונחים תמיד על צידן כל שיעור מליחה. ומיהו אם נקבן למטה מותר אף לכתחילה ואפילו אם הסיר הטלפי' בין הדחה קמייתא למליחה דהא נמלח מיהת בלתי הדחה קמייתא אם לא עבר עליהן אח"כ מים קודם המליחה כדחללי דבי טבחי דלא מצינו חילוק בבשר שנמלח בלתי הדחה בין רגלים לבשר אחר וגם מה שבתוך הטלפי' מוחזק הרבה בדם ומ"מ (הגה"ה) מה שלמעלה מהן מותר הכל אפי' אם עמדו זקופין דהא דם אינו מפעפע ואין לדמותו ממש לבשר שנמלח בכלי שאינו מנוקב לאסור אף מה שלמעלה מן הטלפי' משום דבדבר מועט שבטלפי' אינו מעכב כל הרגל לפלוט:

ב. ומנהג כשר וראוי להדיח הרגלים ולמולחן ולשהותם שיעור מליחה קודם ההבהוב או המליגה דשמא יחממוהו הרבה[58] או ימלגנו בחמין שהיד סולדת בהן ואע"פ שאין כלי שני מבשל מ"מ איכא למ"ד מיבלע מיהא בלע ומתקש' בתוכו ואע"פ דלא קיי"ל הכי מ"מ לכתחי' טוב ליזהר ואח"כ מדיחין אותו ג"כ הדחה בתרייתא קודם שמשימין

[58] וכ"כ בשערים דיש מחמירין למולחן קודם ההיבהוב ולא אח"כ. שם:

אותו על האש להבהב כדי שלא יחזור כח האש ויבלע לתוכו מה שהוציא המלח כבר ואחר ההבהוב או המליגה חוזרין ומדיחין אותו ג"כ כהוגן פעם שנית[59] משום דמליחה הראשונה היתה רק כנגד השער ולא נכנס בבשר כל הצורך:

ג. ומיהו אם לא עשה כ"א ההדחה ומליחה שאחר ההבהוב או המליגה אין לחוש דהבהוב ומליגה דכלי שני אינו כבישול דהא הרא"ש והיו"ד מתירין אף לכתחילה לאחר שהסיר הטלפים להדיח (ס"א להבהב) ולמלוג בלי מליחה וכן כתוב בסמ"ג דחומרא בעלמא הוא וכן יש מדינות שנוהגין כן אפי' לכתחילה ומה"ט אפילו אם הבהבן או מלגן קודם שהסיר הטלפים אף מה שבתוך הטלפים מותר דאינו כבישול דאל"כ אף מה שלמעלה (הג"ה) ליתסר ומיהו אף באותן המדינות שאין מולחין כ"א פעם אחת אין להופכה ולעשות אותה הדחה ומליחה קודם ההבהוב או המליגה דהדחה ומליחה שאחר ההבהוב ומליגה עיקר שאז הבשר חלק ושולט בו המליחה. והראשונה רק לחומרא בעלמא:

ד. ומ"מ אם הופכן ומלחן רק (הגה"ה) קודם הבהוב ולא אח"כ מותר ג"כ בדיעבד מטעם שכתב ביו"ד שהרי המליחה מועיל אפי' למוח שבעצמות הרגלים כ"ש שאין השער מעכב המלח מלעבור עכ"ל ואע"ג שאוסר לשם למלוח הראש שלם בעבור המוח מחמת פסיקת עצם הגולגולת שמא היינו מטעם שמוח הראש מוחזק יותר בדם ומלא גידים של דם כדאיתא לעיל:

ה. ומה שנוהגין העולם לחתוך מתוך סידקי עצמות הרגלים בפני' בשר לבן רך אינו אלא בעבור מיאוס כמו שזורקין ביש מקומות הענוניתא דוורדא מן הריאה ואמה בבני מעים שבסוף הדורא דכנתא שקורין סני דיבי דאין שם לא גידין ולא חוטין ולא שאר איסורין:

ו. וכה"ג ג"כ עושין (הגה"ה) בראשי הבהמות להבהבן או למולגן בכלי שני ואין צריך להסיר מהן תחלה המוח קודם ההיבהוב שלא יבלע מהדם של הקרום שלו דאין שוהין אותו כ"כ על האור בפעם אחד:

ז. אבל הבא לטומנן ברמץ ובגחלים רותחים ומניחם לעמוד כך עד שנושרים כל שערותיהם כתב בסמ"ג שדומה לצלייה ולכן אי אותביה אבית השחיטה מידב דייב דמא מינה ומותר או אנחירי ודץ ביה מידי שלא יסתמו הנקבים מן הדם ואי לא אלא שהניחו על צדדיו מקפא קפא דמא ואסור המוח שנתבשל בדמו של הקרום וכ"ש אם צולהו כולו לגמרי כך שלם שהוא אסור אבל רישא גופא שרי לפי שעצם הגולגולת מפסיק בין הדם שבתוכו לבשר הראש עצמו וגם ממ"נ הוא דאי פליט לחוץ כבכ"פ. ומיהו אם

[59] נ"ל ומולחי' וקצת משמע כן בראבי"ה וכן הוא בשערים:

מבשל הראש שלם ודאי נאסר כל הראש דאין ששים נגד כל המוח והרוטב מוליך הטעם בכולו ואם נתבשל בשר אחר אצלו צריך ששים נגד כל הראש כמו בחתיכה שדבוק בה הכבד כדלעיל:

ח. וכתב בשערי דורא ובמרדכי פג"ה אבל אם עשה כן בראשי עופות הראש כולו אסור אפי' בדיעבד משום דאין להבחין אז בקרום של מוח שלו והכי נהגינן ודלא כסמ"ג וה"ג וס"ה שמקילין בעוף יותר ודווקא כשטומנים ברמץ ובגחלים וכה"ג אבל במליחה גרידא ודאי ניכר עדיין הקרום כדאיתא לקמן בתשובת בשר שנמלח בלי ניקור:

ט. ואין למלוג כלל ע"י עירוי מכלי ראשון דהא אנו מחמירין עתה להחשיב עירוי ככלי ראשון לחומרא בכל דבר כדאית' לקמן בתשוב' עירוי תבשיל אלא מולגים בכלי שאין היד סולדת בהן:

י. ודווקא רגלים וראשי בהמות שעורן קשה אבל עופות אין רגילין למולגן בחמין בכל מדינת אשכנז ולועזי' אפי' בכלי שני ואפי' לשפוך מכלי שני דרך הנוצות ולא אמרינן שהנוצות יהו הפסק[60]:

יא. ורשב"א פירש איסור מליגת כל דבר אפילו בכלי שני עד אחר ניקור ומליח מטעם דלא גרע מלא לסחוף איניש כפלי עילוי בישרא עכ"ל ואין חילוק בין דם לחלב אלא היכא דאתא (ס"א דאתי') ממקום אחר דשייך בדם משריק שריק אבל הכא הוי טעמא משום איסור שבגופא שמתחמם ונבלע בו:

יב. ומיהו ברגלים וראשי בהמות נהגינן היתר בכלי שני אפילו לכתחילה ובעופות בדיעבד בלתי קליפה כלל ואפילו שתחבו בכלי שני דסומכין בדם על הדחה ומליחה שאח"כ כדאיתא לקמן וכן ההוא גופיה דלא לסחוף מתיר רשב"א בדיעבד בהדחה בעלמא היכא שהבשר היה צונן כדאיתא לקמן. והא דמצריך שם קליפה כשהיה חם היינו מטעם דהחלב אינו יוצא במליחה[61] ומיהו הנוצות הדקות על העוף לאחר שמרטו עיקר הנוצות הגדולות אותם רגילות לחרוך על האש לכתחילה כי אינם צריכים אש גדול להשהות העוף על האש אלא בהעברה בעלמא סגי לו שאינו מרתיח בשר העוף כלל:

יג. וכתב בת"ה וצריכין להדיח בית השחיטה יפה יפה קודם שמחרכין התרנגולת על האור כדי שלא ישאר שם דם בעין ומתבשל שם ואוסרו עכ"ל. וכ"כ בהרמב"ם ובצהר"ים (ס"א ובשערים) אין להבהב עופות על האש להסיר שיורי הנוצה שעליה אלא אם כן רחץ בית השחיטה מדם ובראש בהמות יחתך החוטין שבלחיים מקודם גם לא ישהה

[60] לא ראיתי בגבולינו שמולגי' תרנגולת אפי' בכלי ב' ויכול להיות דלאו משום חשש איסור נמנעים דאין איסור בדבר בכשירות לכ"ע מהרא"י ז"ל סימן ל"ב:

[61] ודלא בי"ד דמצריך קליפה אם עירה מכלי ב' עליו שאילה:

אותם על האש שלא יבלע דמו בבשרו ולא יצא ע"י מליחה עכ"ל. ומיהו בדיעבד אי לא רחץ בית השחיטה נוהגין להתיר (הג"ה) וכתב במרדכי פג"ה אבל אין למלוח בית השחיטה לבדה קודם המליגה או ההיבהוב (ס"א דא"כ ב"ה פולט דמו מיד וכשמולחין אח"כ שאר הראש חוזר ובולע) מאחר דלא טריד לפלוט עכ"ל:

יד. ואסור להשתמש לכתחילה (הג"ה) באותן המים שמלגו בהן אפי' רק כשרות לדבר אחר אפי' לצונן:

טו. ומאחר שכל מליגות שלנו הוו ככלי שני וקיי"ל שאינו מבשל אין לאסור בדיעבד אם נמצא תרנגולת טריפה ביניהם ואפילו אם היד ס"ב ואין ס' במים נגדה[62] וכ"ש שבשני כשירות אין חוששין שכל אחת בולעת מה שפלטה חבירתה ולא קיי"ל כראב"יה שקיבל שמבלע מיהא בלע ומהאי טעמא אנו מתירין מאכל שבקערה שנפל בה שרץ אפי' אם היד ס"ב כדאיתא לשם. ול"ד לקערה של חלב שמערין בה בשר רותח שצריך קליפה דקילוח עירוי ראשון ודאי מבליע כדי קליפה אבל כלי שני לא. ובתשובת הגאונים מתיר מהאי טעמא בשם רבי יואל גופיה בדיעבד תרנגולת שנמלגה במים של איסור:

שער יח

א. כחל נוהגין העולם (הג"ה) לקורעו שתי וערב ולטוחו או (ס"א פי') להכותו בכותל לצלי ולמליחה כמו לקדירה ולמולחו ולצלות לבדו. הקריעה ש"ו היא להוציא החלב בעין שכנוס בו בעבור שהחלב מיסריך סריך טחין אותו ג"כ בכותל רוצה לומר שכבשו בכותל עד שיסחוט כל החלב ממנו אמנם אם נמלח או נצלה בדיעבד בלא קריעה מותר והיינו בלא קריעה ש"ו וטחייתו בכותל כמו שרגילים אלא שנקרע רק קצת במקום אחד שהיינו שסגי לו בדיעבד באותה קריעה שקורעים אותו לשנים כשמחלקים הרבעיות האחרונות (ס"א האליה) לשנים דבההיא קריעה יצא מיהא החלב בעין שבין שני דפנות של הכחל ואף לאחר הצלייה אין צריך לקורעו עוד דנורא מישאיב שאיב ומה שפולט נופל לארץ ומה שלא פירש מותר בדיעבד כלישנא קמא דרב ותניא כוותיה והיינו מטעם דחלב שחוטה מדרבנן אפי' החלב הכנוס שבכחל דהא אינה ראויה להיותה אם לא שגזרו בו חכמים דילמא אתי למיכל בשר וחלב בעלמא על מה שלא פירש לא גזרו. ועוד דלא גרע מדם האברים שלא פירש בצלייה שמותר ולכן אם נמצא בתוכו לאחר המליחה או הצלייה אפי' חלב צלול אין לחוש מאחר שחלקוהו מתחילה לשנים כדפרישית אבל

[62] וכ"כ בשערים וה"ה דאפילו הכלי שמלגו בתוכו כשר שם:

אם לא נפתח ולא נחלק כלל ונצלה או נמלח כך אסור אפי' בדיעבד[63] דהא חלב שפירש וכנוס הוי איסור מדרבנן ולגבי אותה חתיכה גופא לא אמרינן כבכ"פ ואפי' בצלייה והוי כלב שנמלח או נצלה שלם לפי מה שקיי"ל מליחה הרי הוא כרותח דצלי וא"ת נצלה בחלבו ואע"ג דמלח אינו מפליט חלב כדאיתא לקמן מ"מ מרתיח בשר הכחל ובולע מהחלב בעין וכנוס שבתוכו וכן כתוב בפרנס כחל שלא נמלח בקריעה ש"ו אסור אפי' בדיעבד:

ב. ואם נצלה כך (הג"ה) עילוי בישרא אפי' שאינו דבוק בה אוסרו עמו אפי' בדיעבד והא דדריש מרימר הילכתא בין כחלא בין כבדא עילוי בישרא בדיעבד שרי מוכחים התוס' והרא"ש פ' כל הבשר דהיינו דקורעו ש"ו וטחו בכותל דחשיב כבשר אחר דאם לא כן אפי' תותי בישרא היה אסור בדיעבד דשמנונית הבשר היה נוטף עליו וסריך ביה[64] ומ"מ עילוי בישרא אסור לכתחילה דאעפ"י שקורעו עדיין נוטף החלב על הבשר וניכר שהוא חלב בעין עכ"ל וק"ק אמנם אי הוי בשר עילוי הכחל הבשר מותר בדיעב' אעפ"י שלא נקרע הכחל כלל דחלב אינו מפעפע ואפי' בשפודים שלנו שמהפכין אותם לפעמים דבדיעבד לא מחזקינן איסורא אך לכתחילה אסור עתה לצלות הכחל אפי' תותי בישרא אפי' קרעו ש"ו ואע"ג דדריש מרימר תותי בישרא שרי לכתחילה היינו בצלייה שלהן שהיה בתנור וזקפו השפוד אבל בצלייה שלנו אסור מיהא לכתחילה. ופירש רשב"ם וכן בסמ"ג דברי מרימר היינו בין במליחה בין בצלייה והלכך אסור לכתחילה למלוח כחל עם בשר:

ג. וכתב במרדכי פרק כל הבשר אבל כחל וכבד שנמלחו או שנצלו יחד אסור אף בדיעבד לפרש"י[65]:

ד. כתב בס' אשר"י אבל אם נתבשל הכחל אפילו לבדו אפילו קרעו ש"ו קודם המליחה ולא טחו בכותל נהגו העם כרש"י שאוסר אפי' בדיעבד לפי שהחלב הנשאר בדופני הכחל פולט בעת הבישול וחוזר ונבלע בו תמיד וכיון שפירש איקרי שפיר חלב דרבנן והכחל עצמו נ"נ אעפ"י שאין הכחל משנה טעמו ממה שהיה מתחילה עכ"ל והביא ראיה ועוד דבתחילת בישולו קודם שיצא החלב כולו נאסר החלב שבגומות מפני טעם הבשר שבו ואפי' אם יצא אח"כ לגמרי ע"י הבישול ולא היה חוזר לכחל לא משתרי בהכי דהא אפשר לסוחטו אסור כדאיתא לקמן ומה"ט אפי' אם יש אלף כנגדו הכחל עצמו אסור מאחר שנשאר חלב בגומותיו ומצטמק בו קודם שיצא אך הקדירה והתבשיל התירו

[63] וכן נהג מהרי"ש:

[64] ודלא כראב"ן שמפרש אפילו לא נקרע כלל ומתירו אפילו בלא קליפה אפילו אם הכחל למעלה מטעם כבכ"פ:

[65] אי ר"ל דווק' כשהכבד למעל' בצדו דהא דם אינו מפעפע שאילה:

חכמים אם יש שם ס' אפי' עם הכחל עצמו אעפ"י שבשאר איסורין צריך ששים לבד מן האיסור כדאיתא לקמן ואפי' בדבר שנאסר ג"כ מחמת בליעת איסור צלול שבתוכה כגון חלב שנתבשל בדמו משום שחלב שחוטה דרבנן אך צריך שיהא שם נ"ט נגד כולו כדאמרינן ג"כ גבי שאר איסורין משום דלא ידעינן כמה חלב נפלט ממנו וא"כ (ס"א דאל"כ) אף הקדירה אוסר כל דבר בב"י אפי' בדיעבד:

ה. וכתב רשב"א דווקא כשיש ס' אבל אם אין שם ס' ונ"נ ושוב נפל לקדירה אחרת או שנפל אפי' מתחילה לקדירה של חלב ודאי צריך ששים לבד מן הכחל כשאר איסורין עכ"ל וכן אפי' בק' קדרות בזו אחר זו צריך כל פעם ס' נגד כולו כמו בשאר איסורין דהואיל ואסרוהו חכמי' עשאוהו כשאר חתיכות נבלה ואע"ג דבטיפת חלב שנפלה על חתיכה שמקצת תוך הרוטב לא אמרינן שנ"נ אפי' אין בה ס' נגד החלב והכא לא נאסר ג"כ קודם הבישול דהא נקרע מ"מ מאחר שלא ניטח בכותל החלב שנשאר בדפנות הכחל (הג"ה) נקרא האיסור דבוקה בהיתר דקודם שיצאה החלב לחוץ מצטמק בכחל עצמו כדאי' לעיל והרי יש חילוק בין דבוק לנפל עליו כדאיתא לקמן בתשובת במה מבטלין האיסור:

ו. וכשקורעין ש"ו וטחו בכותל מותר לכתחלה אף לקדירה בלא בשר עמה אפי' לפרש"י אך הקדירה אסורה אז לכתחילה לבשר לעולם ואפי' בדיעבד נאסר בשר שנתבשל בה במע"ל דמאחר שקבלה טעם הכחל במע"ל נחשב כאלו בישל בשר עם הכחל ולא מצינו היתר לכחל עם בשר בשום עניין כלל אפי' בדיעבד לפי ראב"י אליבא דרש"י ופי' שם וכחל שבשלו בחלבו דמותר רוצה לומר שצלאו. שמצינו צלייה דאיקרי בישול דכתיב ויבשלו את הפסח[66]:

ז. וכתב בסמ"ג ומהאי טעמא נוהגין העולם שלא לבשל שום כחל לכתחילה כלל ואפילו בקריאה ש"ו וטחו בכותל ואפי' לבדו בלא בשר מחמת הקדירה דלא ליתי לידי תקלה דאין רגילים עתה כל כך בכחל ליחד לו קדירה ואתי למטעי לבשל בה בשר אחר כך והוי כמו כחל עם בשר או דילמא אתי לבשל הכחל עם הבשר ביחד[67]:

ח. ומ"מ נוהגין העולם לעשות ממנה טפילה (הג"ה) שקורין פשטיד"א לאחר קריעת ש"ו וטחיית בכותל לבדו בלתי בשר עמו אפי' מכחל לח ואע"פ שאנו מחמירין עתה בטפילה להחזיקה כמו קדירה כדאיתא לעיל בתשובת לב. מ"מ הכא אין מחמירין בה כל כך מאחר שר"ת מתירו אפי' לכתחלה לקדירה עם בשר בכה"ג דהוי תרי חומרא וגם

[66] ל"ה ובתשו' הגאונים כתב נוהגין בכל ישראל דלא מבשלין כחל כלל. שם:
[67] הכי נהגינן אפי' בקדירה בלא בשר מהרא"י ז"ל:

לקדירה עצמה היה מותר בכה"ג אפי' לרש"י ואין כאן אלא גזירת הקדירה וזה אין שייך בפשטיד"א וגם נמצא בתשובת הגאונים שגזרו בקדירה אטו בשר בחלב ובקעה מצאו וגדרו בה גדר אבל מולייתא שאין נראה כל כך מבישול מותר לכתחילה עכ"ל ואצ"ל שמותר לאפות לכתחילה עם פשטיד"א של בשר אפי' שניהם מגולים:

ט. ואפילו בתנור קטן ומכוסה למעלה. ורגילין העולם לעשות בהן סימן שניכרת בין פשטיד"א של בשר שהיינו שמניחין אותה רובה פתוחה למעלה ושמא הוא כדי שלא יתערבו עמה בשר תוך הפשטיד"א:

י. אבל אם נתבשל עמו בשר שניהם אסורים אפי' בדיעבד בכל עניין קריעה וטחייה דלגבי בשר אין סומכין על הקריעה והטחייה אפי' דיעבד דכל אחת פולט טעם המובלע בו ובולע טעם חבירו וזהו בבשר וחלב מדרבנן ואף הקדיר' והתבשיל אסורין אם אין ששים ברוטב ושאר התבשיל נגד כל הכחל והבשר ואין אחד מהם שהיה מרובה מחבירו יכול לצרף עם הרוטב ושאר התבשיל לבטל חברו בס' אע"פ שהוא של היתר דבשר וחלב מצטרפין יחד ואפי' למלקות לדברי לוי אם אין דבר אחר אצלו. ולכך אין לאכול כחל כ"א צלוייה או במולייתא שקורין פשטיד"א בלא בשר עמו:

יא. וכתב בסמ"ג ובסמ"ק וכן נמצא בתשובת רש"י ואין חילוק כלל בין כחל של מניקה לשאינו של מניקה דהיינו אפי' של עגל לכל דיני כחל עכ"ל:

יב. וכחל שנצלה כדינו או נעשה במולייתא מותר אז לכתחילה להניחו על גבי בשר רותח ולחתכו (הגה"ה) בסכין של בשר ולחתוך בו אח"כ בשר. וכן מוכיח בא"ז שהרי פסקינן הלכתא בין כחלא בין כבדא עילוי בישרא בשפוד לצלי דיעבד שרי והתם בשפוד נוגעים זה בזה ושניהם רותחים. והא דאוסר התם לכתחילה לפי שהחלב נוטף קודם שנצלה אבל הכא שנצלה מותר לכתחילה עכ"ל. וכן ל"ד ג"כ לקדירה שנתבשל בה אפי' הכחל לבדו שאנו אוסרין לבשל בה בשר אח"כ דהקדירה בולעת בשעת הבישול קודם שפלט כל צורכו אבל בסכין אינו חותך אלא לאחר שנצלה כ"צ או אפי' רק עד חציו שמותר אפי' להשימו אז בקדירה כדאיתא לעיל:

יג. ומותר ג"כ לאוכלו אז אחר בשר בלתי שום קנוח והדחה וגם א"צ לחטוט שיניו בנתיים ואסור לאכול אחריו גבינה באותה סעודה והרי הוא כבשר לכל דבר:

יד. וכחל יבש (הגה"ה) שעברו עליו שלשים יום ונתבשל בדיעבד עם בשר אחר מותר משום דחלב שבכחל דרבנן וביבש לא גזרו אבל לכתחלה מיהו אסור לבשלה עם בשר משום מראית העין ונוהגין עתה שלא לבשל אפי' כחל יבש לבדו:

טו. ולפי שחלב שחוטה מדאורייתא מותר. לא גזר בה רבנן בצונן לומר כבוש הרי הוא כמבושל ומותר לכתחילה להניח הכחל יום או יומים לאחר שחיטת הבהמה אעפ"י שהחלב בעין וצלול. ומיהו אם היה בשר אחר שרוי בצונן בחלב שחוטה או אפי' הכחל עצמו לאחר שפירש החלב פעם אחת ממנה. בזה לא היינו מחלקין בחלב זה מבחלב אחר אפי' צונן לאוסרו באכילה וגם לא גזרו בכחל איסור הנאה אפי' אם נתבשל שלם עם בשר כדאיתא לקמן:

טז. ומיהו בקיבה כ' בא"ז פ"ב דעבודה זרה שרבינו שמחה אוסר לכתחילה באכילה בין הקיבה בין העור או שאר בני מעיים שנמצא בהן חלב אפי' מיד לאחר שנצטננו כל צרכו משום בשר בחלב אפי' אם לא נמלחו עם החלב לפי שחלבו חמוץ וחריף שהרי מעמיד גבינות עכ"ל. אך אם נתנו בדיעבד עם בשר בקדירה וליכא ס' התבשיל והקדירה מותרים אפי' לכתחילה אם לא נשהתה בהן החלב מע"ל שהרי מהר"ף אינו אוסרו אפי' לכתחילה כ"א בשהייתו מע"ל ומכ"ש הגבינות שהועמדו בהן. והגי"ה בשערי"ם מהר"א בשם מהר"י טרושי"ן קיבה לאחר שהוציא ממנה החלב והדיחה ומלחה וחזר והדיח כשאר בשר מותר אז לכתחילה לבשלה עם שאר בשר ולא בעי קריעה כלל לא שתי ולא ערב דחלב הקיב' כנוס בתוכה ובלא קריעה יוצאה עכ"ל:

שער יט

א. כתב הרא"ש פ' ג"ה הקרומים וגידים והווורידין שהן משום דם אם חתכן לחתיכה כמו שדרך לנתח לבשול או אפי' רק נוקבן ומולחן ואפי' אם בשלן אחר כך מותר בדיעבד אפי' אותה חתיכה עצמה אעפ"י שהגיד כולה שם ואין ס' בבשר נגדו דמ"מ יצא עיקר הדם מהן במליחה מאחר שנחתכו לב' או נקבו ואף הגידין עצמן מותרין דכבר יצא דמן כולה ואפי' הורידין הקטנים שבשומן הכנתא והן דקי' מאד אפי' בשור כמו בית עכבי"ש משוככין זה בזה והם משום דם כתב רשב"א מעתה נהגו היתר כשחותכי' ומולחן אפי' לקדרה לכתחילה עכ"ל:

ב. וכן כתב בא"ז אם שכחו ולא נטלו גידי הצואר כמו שרגילין ומולחן ובישלן כך מותר בדיעבד (נ"ב ולפי' ר"ת אפי' לכתחילה) אפי' רק נחתכו כבר קודם המליחה. ובעוף אם רק הסירו ראשו (הג"ה) ממנו קודם המליחה או צליה או בישול מאחר שהווורידין פתוחים מלמעלה ואפי' אם צלאן כך בלי מליחה כלל דכשנחתכו חשבינן בדיעבד בין במליחה בין בצליה כאלו הוסרו לגמרי:

ג. ומיהו במליחה ובצליה בדיעבד אפי' לא חתכן כלל כגון שמלחן או צלאן עם החזה והזרוע שלם ואפי' לא חתך הראש וצלה הגידים כולו שלם כתב הרא"ש נוטלה לאחר מליחה או צליה והבשר מותר ואפי' בלתי קליפה (הג"ה) דכבולעו כ"פ וגם העור של החוטין ושל מזרקי מגין. וראיה מריש' גופיה דשרי רק משום קרום של מוח המפסיק והיינו דוקא בדיעבד אבל לכתחילה ודאי בעי לחותכן ואפי' לצלי עד כאן לשונו. וכל שכן למליחה וכן מתירו בסמ"ג מטעם כבכ"פ וכ' וגם הדם מתייבש ואין מלחלח לפלוט:
ד. וכן אומצא דאסמיק וביצי זכר שצלאו בלי חתוכי כלל מותר עד כאן לשונו אמנם הגידים עצמם אסורים כדאמר רב פרק ג"ה חוטי' שבלחי אסורים ואמר שמואל חוטי' שביד אסורים וכתב הרא"ש אסורי' ואין להם היתר במליחה דמליחה אינה מפליט דם הכנוס בחוטי' אבל לא חתכ' וכמו שאין המליחה מפליטה כן אין הצליה מפליט' ואפי' אם מלחו וצלאן אסרו דהוי כו' (ס"א כמו מליחה אחר מליחה) כדאי' לעיל בתשובת לב. וכן כתוב בסמ"ג ובאגודה וכן השיב מהר"ש הגידים שהם משום דם מנקרים לאחר צליה ומליחה וכן הורה מהר"ש מנוישטא"ט בראש אווזא שנמלח ולא הוסר קרום של מוח שיש להסיר עדיין ודיו היינו אפי' שנמלח הראש שלם והיינו להתיר שאר הראש:
ה. אבל המוח עצמו אסור אפי' בדיעבד כשנצלה או נמלח שלם בין בעוף בין בבהמה כדאמרינן בגמרא האי מאן דטוי רישא וכו' ואי לא מוקרי גופיה אסור והוא הדין במליחה שהרי המליחה מועיל אף למוח שבעצם אפילו לקולא עד כאן לשונו. וצ"ל שבמוח הראש אין כח המליחה מוציאו לגמרי אלא פירש רק ממקום למקום אבל המוח שבעצמו' אינו מוחזק כל כך בדם כמו המוח של הראש וכ"ש בדם בעין הכנוס בגידין לא אמרינן כבישול שהמליח' מוציאו וצריך ליטלן אפי' לאחר בישול (ס"א מליחה והא) דמוקרא אסור היינו מטעמא דאין במוח עצמו ששים נגד הקרומים שהיינו אותה שדבוק בעצם הגולגולת ושעל המוח עצמו ומיהו נגד אחת מהן לבדו יש ששים כדאיתא לקמן:
[ה]. ומסיק הרא"ש אבל לקדירה ודאי צריך לחותכן דאין המליחה מפליט כל כך כמו הצלייה ולא קיי"ל כרבינו תם שמתיר בכבד במליחה כמו בצליה עכ"ל וכן כתוב באגודה שבבישול אף הבשר אסור והטעם שבבישול חוזר ובולע וצריך ששי' בבשר נגד הגידים ואי לאו הכל אסור. ואם נתבשל עם בשר אחר הוי כאילו דבוק בו לב שלם וכבד וצריך ששים נגד כולו דבבישול אין חילוק אף בבשר שאצלו בין איסור דם לחלב כדאיתא לעיל:
ו. אמנם מוח שנתבשל רק בקרום התחתון הדבוק אליו לבדו זה היה מעשה לפני ר' אלעזר רוק"ח והתיר לפי שיש במוח שפיר ס' נגד הגידי' שבו:

ז. ואם נתבשל הראש שלם אסור כולו ואם נתבשל ד"א אצלו צריך ששי' נגד כולו והוא עצמו נשאר באיסורו כדאי' לעיל בתשובת הבהוב ומליגה:
ח. אבל הקרומין והגידי שהן משו' חלב אפילו נחתכו לחתיכות דקות אוסרי' הבשר עד ס' בין החתיכות שבו דבוק בין שנוגע בה בין במליחה בין בצלייה אפי' דיעבד אם לא הסירו כולן וצריך לחטוטי בתרייהו דהא חלב מפעפע והוי אף במליחה וצליה כדם אצל בישול ואפי' אם קרום מפסיק ביניהם כדאיתא לעיל וכ' ראבי"ה ואפי' קרומים הכנתא והטבחייא וחצר הכבד והכרס שלא נמנו אצל הז' קרומין ואינו אלא משום שנוגעין לחלב שעליה משום דכתיב אל תטוש תורת אמך פי' אומתיך עכ"ל[68]:
ט. ומסיק עוד ראבי"ה מעשה בטחול שנצלה בלתי ניקור (הגה"ה) והתיר ר' משולם מטעם שיש בה ששים נגד החלב עכ"ל ובחילוקי דם וחלב וצלייה ובישול יש שלש כללים קצרים. (א) כל שאינו משום דם שנוגע או דבוק בו כגון גידי הדם והלב שלם או הכבד שדבוק בעוף במליחה או בצלייה הכל מותר אפילו אותה החתיכה עצמה בלתי ס' דכבכ"פ ובצלייה קולפו לחומרא בעלמא. (ב) ובחלב בין דבוק בין נוגע אוסרת כולו עד ששים ואפי' הנוגע לנוגע כששניהם רותחים או מלוחים ובזה הדין להיפך מבדם שבכאן המליחה והצלייה חמור מבבישול לחבירו לבטל כדאיתא לעיל ולקמן ואם יש ששים מותר[69] אך הקליפה בעי אף במליחה. (ג) ובבישול בדבוק בו ויש ס' באותה חתיכה עצמה מותרת ובחלב קולפו ולאו משום דנאסר בבישול. דביש ששים אפילו בחלב א"צ קליפה מדינא כדאית' לקמן אלא משום שנאסר כבר במליחה ולכן צריך ס' בחלב כנגד האיסור ונגד קליפה אם אין ס' אפי' בדם נעשית כולה נבילה וצריך ס' במה שאצלה נגד כולה ובתלוש מבטלה בששים ואין שייך קליפה:

שער כ

א. פרק ג"ה אמר רב כהנא ואיתימא רב יהודה ה' קרומים הן שאסור משום חלב וב' משום דם שעל הטחול ושעל הכסל וב' קרומים שעל הכליות האחת למעלה הדבוק בחלב והשני למטה ממנו המפסיק בין חלב לכליות וכל הקרום שעל ההמסס ובה"כ הכל משום חלב. קרום שהמוח מונח בו ושביצי זכר מונחים בו משום דם וכתב הרמב"ם פ"ז דא"מ חלב וקרום שעל דד הטחול בעובי דאורייתא. ושל מטה בטחול מדברי סופרים עכ"ל:

[68] וקרו' של חלב שנקרוהו מן הבשר והוחזר אליו ונמלח עמו צריך ס' נגד כולו דאי אפשר להסירו לבד ועיין בהגה"ה:
[69] וציר נבילה דינו כחלב. שאילה:

ב. וכתב הרוק"ח וכשמסירי' הקרום שעל הכסלים צריך להסיר עמו הקרום שעל יותרת הכבד והוא הנקרא חצר הכבד של צד חוץ נגד הכבד לפי שיוצא מן הכסלים חלב המכסה את הקרב ושוכב עליו עכ"ל[70] ואם נחתך אותו היותרת מן הבשר ולא ניכר איזו צד חוץ או פנים אז צריך להסיר ב' הצדדים אבל שומן שתחת הקרום של חצר הכבד המעורב בבשר כתב הרא"ש והמרדכי פ' ג"ה בשם ר"י שמותר אע"פ שלא כתיב ביה על למיעוטי תוך כמו בכסלים ובכליות דלא מצינו איסור בחצר הכבד[71] ואין לאסור מטעם שנקרב על גבי המזבח כמו שתרגם אונקלוס יותר הכבד חצרא דכבדא דהא לאו בתורת חלב איקריב אלא אגב היותרת דמהאי טעמא אנו מתירין שומן האליה משום דלא ניקרב ג"כ בתורת חלב אלא אגב האליה עכ"ל. פי' בתורת יותרת ואליה ולא נקרא חלב סתם אלא חלב האליה ויותרת. הרמב"ם מפרשו בלשון חלב הארץ וחלב כליות חטה שהוא טובם ובסמ"ג ובמרדכי מייתי טעמא מדכתוב חלב שור וכשב דבר השוה בכולן פרט לאליה שאינו אלא בכבש בלבד וחלב היותרת דכתיב אשר יקריבו ממנו חלב שכמותו קרב היינו פרושה כשמלה וקרום ונקלף החלב עכ"ל[72]:

ג. ומהאי טעמא ג"כ כתב הראבי"ה שא"צ להסיר אצבע הכבד והיא חתיכה כבד הקטנה הנכפלת על הכבד אפי' לפי' הערוך שפירש שהוא יותרת הכבד הנקרב לגבי מזבח דהא לאו בתורת חלב איקריב:

ד. וביצי זכר לאחר שמסירין מהם קרום החיצון נוהגין ג"כ להסיר מהם לכתחילה החוט הגדול שעליהן שהוא כמין אצבע ולחתוך בהם בקעים מחמת קצת ווירידין שעליהן והוא לחומרא בעלמא כי לא הוזכרו בגמרא:

ה. וביצי גדי (הגה"ה) וטלה שהם פחותות מל' יום אם נתבשלו עם הקרום והווירידין ולא נחתכו מותרין דיעבד אפילו ליכא ששים דאינם מוחזקים בדם כדפירש הרמב"ם פ"י דא"מ אך לכתחילה נוהגין להסיר משום דלא פלוג וכדי שלא יטעו בלאחר שלשים. וכן אומצא דאסמיק רגילים ג"כ לכתחילה לחתוך בהן בקעים כדאיתא לעיל [שער א' דין י"ט]:

ו. אמר אביי ואיתימא ר' יודא ה' חוטין הוו ג' משום חלב וב' משום דם שתוך הכפלים פירוש הכסלים ושתוך הכליות ושל הטחול משום חלב דידא ודלועא פירוש של הזרוע ושל הלחיים משום דם. וכשימשוך חוט הטחול ימשוך בנחת וימשכו עמו שלש חוטין שבתוכו וכתב במרדכי פרק ג"ה בשם רא"ם שחוטי הזנב אסורי' ג"כ ואסורין משום חלב

[70] והיותרת צד הריאה אפי' אם מכירו דילמא אתי למעטי. פנים:

[71] ודלא כר"ת ורמ"א:

[72] ומיהו אמר מהר"ש שמהר"ם לא רצה לאכול אותו חתיכה שקורין ולימ"ן בל"א מליקוטי מהר"ש:

לפי שגדילי' ויונקים מחלב הכליות וכתב עוד שם וחוט שבתוך הכפלים מתפשט לה' חוטין ג' מימינא ומפצילין לב' ב' ותרתי משמאל ומתפצלין לג' ג' וראשן האחד מחובר בשדרה וראשי הפיצולים נמצאו תחת החזה בראשי הצלעות ואי שליף להו כדחמימי משתלפי שפיר ואי לאו אז צריך לחטוטי בתרייהו עד שימצא כמספר הזה עכ"ל. דמאחר שהן מחוברות בראש הא' לשדרה אי אפשר למושכן כולן דרך הכפלים אי לא שליף להו כדחמימי[73] ובסמ"ק ומ"מ אי שרויי' במים הוו להו כדחמימי:

ז. ולכן היה ר"י בר יואל נזהר שלא היה אוכל מאותה חתיכה כלל לפי שאין הטבחים זהירים להסיר אותה כל כך חמימי וגם אינם מחטטין אז אחריהם עכ"ל ופי' מהר"ף משמו של ר' יחיאל ול"ד לבגד שנאבד בו חוט של כלאים ונתקו דאין צריך לחטטו אחריו דכשנתקרר הבשר אי אפשר לנתקו כולו[74] והעיד עליו שמ"מ אכל התבשיל והבשר שנתבשל עם חתיכת הכפלים:

ח. ובכלל חוטי הלחיים גם כן החוטין שתחת הלשון מכאן ומכאן ושל החזה מבפנים לצד הצלעות שהיינו שיורד מן הלחיים לכתף ולמטה במקום שמתחברים הצלעות לחזה וכן במזרקי והיינו הווריד‌ין שבצואר ושורש אחד להם. והרמב"ם מביא ג"כ חוטי הלב:

ט. מנהג הנשים לחתוך בארכובי יריכי העופות קודם המליחה בעבור החוטין אדומים שבתוכו שנראים כאילו הם מלאים דם ומכ"מ אם לא נחתכו ונתבשלו אין בכך כלום אפילו ליכא ששים דלא נמצא בהן איסורא בגמרא:

י. וכתב בא"ז ואם נמצאו ברגלי התרנגולת חוטין אדומין מלבד אותם שרגילים להיות כ"פ ביריכי התרנגולת טוב ליזהר לכתחילה להשליכם או לחותכם קודם המליחה עכ"ל. וכתב במרדכי פ' ג"ה ור"י היה זורקו לאחר הצלייה והבישול והשיב ע"פ כן איני רגיל לנקרם קודם הבישול דלא חזינן רבנן קשישי דמנקרין הכי עכ"ל:

יא. אמר שמואל חלב שהבשר חופה אותה מותר שנאמר על הכסלים ולא בתוכו ומפרש בסמ"ק כמו חלב שבתוך בשר הכסלים עצמו הנבלע תחת בשר אדום דק ומתפשט תחת אותו בשר בכל הכסלים ומתחיל לבלוע למטה ממקום חלב שעל הכסלים שהוא בגובה הכסלים תחת הכליות ומשנכנס תוך הבשר מותר עכ"ל (הגה"ה) וכן פסק בשאלתות דרב אחאי בפ' וישב כאביי להתיר וכן כתב הרא"ש פ' גיד הנשה וכן משמע בסמ"ג שאף לאחר שיצא מותר כמו שכתב עוד לשם. וזה לשונו ובקצת פרש"י נמצא שכשכלה אותו הבשר החופה יוצא ממנו קרום לבן ועב מלבד קרום דק מאד ההולך בכל הכסלים שאסור

[73] א"כ שמא לפי זה היה צריך להרחיק ממש עד השדרה. שאילה:

[74] וחומרא יתירה היה והכי איתא בשאילות חלומות דר"ת להיתר. שאיל"ה:

משום חלב ותחת אותו קרום עב יש לובן חלב ויש נוהגין בו איסור לפי שאין חושבין אותו קרום חיפוי בשר ובאשכנז נוהגין בו היתר עכ"ל וכ"כ בצהרי"ם שאף לאחר שיצא ממנו מותר ודווקא שהבשר חופה אותה כל שעה ואי לאו אסור כמו שכתב הרמב"ם פ"ז דא"מ יש כמו ב' פתילות של חלב בעיקרי המתניים סמוך לראש הירך כשהבהמה חיה נראה חלב זה במתניים כשתמות הבהמה ידבק בבשר ויתכסה חלב זה ואינו נראה עד שיתפרק הבשר מן הבשר ואעפ"כ הוא אסור שאין זה חלב שהבשר חופה אותו עכ"ל. וזהו דאמר שמואל וחלב המכוסה במתניים אסור דבהמ' בחיי' פרוקיה מיפרק זה הנקרא חיוורתי דתותי מיתני פי' כשהבהמה מהלכת נמשכת המתניים לצד הראש והיריכים לצד הזנב ונגלה אותו החלב:

יב. ומסיק עוד שם הרמב"ם והסימן כל מקום שתמצא חלב תחת הבשר והבשר מקיפו מכל צד ולא יראה עד שיקרע הבשר הרי זה מותר אפילו מדרבנן אך הקנוקנות של ג"ה המובלעים בבשר ודאי אסורין מדרבנן דאינה בכלל חלב וכן בשאר החוטין כתב הרא"ש והא"ז ואיסור כל חוטי החלב רק מדרבנן שהרי חלב אמרה תורה ולא חוטין ועוד שעל הכסלים ולא בתוכו אלא שאנו מרבים אותה מכל חלב וכל דם לא תאכלו ולא נתפרש אלא מדברי חכמי התלמוד וגזרו באלו חוטין של חלב דנמשכים בחיי הבהמה ומתגליה כתרבא דתותי מתני דבהמה בחייה פרוקי מפרקי ואינם מכוסים כל פעם ולכך גזרו לחטט אחריהם אע"פ שנשאר חלב שהבשר חופה מותר או שמא מגולים קצת קודם שיכנסו לתוך הבשר ואין לזלזל בהן דכל שתקנו רבנן כעין דאורייתא תיקון עכ"ל:

יג. פרש"י ור"י חלב שעל הכליות מבחוץ והחוטים והלובן שבתוכה הכל חלב של איסור הוא ויש מהם אפי' מהחלב עצמו שהוא מדרבנן דהא כתיב בהו ג"כ אשר על הכליות ולא בתוכה כמו בכסלים ואם נתבשל או נצלה או נמלח עם בשר אחר צריך ששים נגדו:

יד. וכתב בא"ז אחר שמסירין חלב שעל הכרס יש קרום על הכרס שאיסורו משום חלב ותחתיו יש חלב דבוק לכרס ואוסרו ר' אפרים ובצרפת ובלוע"ז ובארץ כנען וברוב אשכנ"ז נוהגים כמותו ובריינו"ס נוהגים כרבי יואל הלוי שמתירו כל מה שדבוק לכרס עד הטחול אבל מה שלצד הטחול ולמטה ותחת הטחול עצמו אעפ"י שהוא דבוק לכרס אסור אליבא דכולי עלמא (מהרי"ש) ובמקומות שנוהגין בו איסור אם נשאר ממנו בכרס הוי דינו ככל שאר חלב וצריך ס' לבטל:

טו. ואת כל החלב אשר על הקרב ר"ע א' להביא חלב שעל הקיבה ר' ישמעאל אומר שעל הדקי' ופסק בסמ"ג ובסמ"ק הילכתא כשניהם להחמיר וזהו דאמר רב יודא אמר שמואל ריש מעיא באמתא בעי גרידא והיינו באורך אמה בת ששה טפחי' ופרש"י שהוא ראש על

המעיים מצד הקיבה משהקיבה מתחיל להתעק' ולקצר והדקים יוצאים ממנו עד שיעור אמה צריך לגרור החלב שעליהם מפני שהחלב שעל הקרב מחובר בו. ובמרדכי מפרש מפני שהוא נקלף וכן משמע בסה"ת. וכתב בצהרי"ם ויפרידנו בנחת שלא ינתק בכח ושאר ממנו עם הכנתא עכ"ל ולא כפי' קצת מהגאונים שפירשו שראש המעיים שצריך לגררו הוא המעי' שיוצא בו הרעי שהיינו הטבחייא שהוא סוף המעיים מ"מ נוהגין לנקר ג"כ בטבחייא מצד אחד ברוחב אצבע באורך אמה[75] ונ"ל שהוא משום שדבוק לשם בחלב הכליות:

טז. ובקיבה עצמה יש שני מיני חלבים דאקשתא ודאייתר' פירוש האחד עקום דומה לקשתא והשני משוך דומה ליתר ופסק רש"י והרא"ש והסמ"ג דשניהם אסורין וכתב עוד בסמ"ג נמצא החלבים האסורים מדאורייתא הן החלב המכסה את הקרב ושעל הכסלים וכליות והמסס ובית הכוסות חלב שבעיקרי המתניים וכל חלב שעל הקיבה ושעל הדקין עד אמה אבל שאר חלב המעיים שהיינו הדקין המלופפים פי' דכנתא וחלב הלב מותר והרי הוא כשומן עד כאן לשונו והילכתא בכל אלו החלבים הוי ספיקא לחומרא:

יז. אמרינן פרק קמא דחולין סכין שחתך בו חלבים לא יחתוך בו בשר וכלי שהדיח בו חלבים לא ידיח בו בשר וכתב שם במרדכי ר"פ קמא ומכל מקום אין צריך סכין מיוחד לניקור כ"א במקום הכליות אבל בשאר הבשר אין לחוש דאותו שאר הבשר שצריך ניקור לא הוי חלב גמור אלא שישראל קדושים הם והחמירו בו אבל לא החמירו בסכין ואפי' אי אישתכח דאית ביה דוחקא דסכינא מותר בדיעבד בהדחה בעלמא שהרי נהגו כל ישראל (הג"ה) להדיח הבשר לקדירה עכ"ל ועוד דסוף סוף אם מנקר בסכין של חלב צריך לחתוך בו ג"כ בשר שקולפו ממנו וסמכו על ההדחה. וכן הסכין צריך מיהו הדחה ולפי שהחלב דבוק בו יותר מהדם צריך לדקדק הרבה בהדחותיו כדאי' לקמן:

יח. וכתב עוד שם במרדכי ואסור לטבח לפרוש חלב הכסלים על הבשר כדי לנאותם אף אם שניהם צוננים שנתקררו כל צרכם ואעפ"י שנא' וישימו החלבים על החזות היינו במקדש שהיו זריזין וזהירין הרבה אבל עתה שאין אנו זהירין וזריזין כל כך אין להקל לטבח כל כך בדבר שיש בו חששת ספק כרת ואין נראה שיסמוך בו הטבח כל כך על דעתו בדבר שאינו ניכר כי לפעמים לא יהיה נתקרר כל כך ויזוב החלב ויבלע בבשר וגם הקרום והחלב דק ומתמעך ביד הטבח ולאו אדעתיה עכ"ל. וכתב הרמב"ם פרק ז' דא"מ ומיהו בדיעבד לא נאסר הבשר בהכי וכתב בתורת הבית והיינו שאפי' קליפה לא בעי אלא סגי לו בהדחה אם נתקרר החלב קודם שפירשו עליו ואם לא נתקרר מתחילה אז

[75] בתשובת מהר"י מולין כתב דמודדין אותו בזרוע כל אדם דק"ל דאין נוגע בחלב אלא עד שיעור הקצר שבזרוע:

צריך קליפה ובהכי סגי דלא גרע מחום דבה"ש ועוד דהבשר צונן וקיימא לן תתאי גבר ומקרר העליון ואינו בולע התחתון אלא כדי קליפה עכ"ל:

יט. והטבחים אע"פ שאינם נאמנים (הג"ה) בח"ל בזמן הזה אף בא"י לבדוק בהמות לעצמו למכור אלא א"כ שיהא מומחה מ"מ נאמנים שפיר על הניקור בכל ניקוד דם וחלב וגיד כדאיתא פ' ג"ה:

כ. וכתב הרא"ש בשם הראב"ד והוא הדין אם בא אורח ממרחקים ומנקר הבשר סומכין עליו אע"פ שאין אנו מכירין אותו אם הוא בקי בניקור אם לא דאפילו שהולך ואין לפנינו לבדקו ואין כאן בקי להראות לו הבשר דרוב המצוין אצל ניקור מומחין הן עד כאן לשונו:

כא. וכתב בא"ז אך מכל מקום בעל נפש לא יסמוך אלא על טבח בקי ויודע בטיב הניקור. וכתב באגודה הא דאמרינן טבח (הג"ה) שנמצא אחריו חלב כשעורה מעבירין אותו ה"מ שהזיד או שלא היה בקי בניקור אבל בקי ושגג וקיבל עליו תשובה אין מעבירין אותו ומייתי בסמ"ג מהירושלמי ואפי' אשה נאמנת על ניקור דם וחלב וגיד אע"פ שהוא איסור דאורייתא מאחר שהוא איסור ודאי ובידה לתקן עכ"ל. אבל בספק איסור דאורייתא כגון לעיין בדגים קטנים אם יש ביניהם טמאים וכל כהאי גוונא אין נאמנים לפי שדעתן קלות בספיקות ול"ד לעיוני במיני קטנית דיש בהן פלוגתא דרבוותא ואפי' לשמואל איכא כמה ס"ס. ומיהו באיסור דרבנן נאמנות שפיר ואפי' בספק דהמנינהו רבנן בדרבנן:

שער כא

א. השיב ר"י סג"ל וכ"כ במרדכי פ' ג"ה וכ"כ הרמב"ם פ"ח דא"מ ובסמ"ק ובסמ"ג וחיה צריכה ניקור גיד הנשה. (וכ"כ בשערי' סימן צ"ו) וכל הבאה מכוחו מדאורייתא כמו בבהמה דלא חילקה תורה בין חיה לבהמה במה שנאמר אשר יקריבו ממנה קרבן אלא בחלבים הקרב לגבי המזבח כגון חלב המכסה את הקרב וחלב הכליות והכסלים וכל שאר הגידין והקרומים שבגוף שאסור משום אותו חלב הנקרב לגבי מזבח אבל הגיד וכל הבא מכחו וכ"ש הגידין שאסור משום דם צריכין לנקר כולן בחיה מן התורה כמו בבהמה וגיד הנשה נוהג בבהמה ובחיה הטהורים בירך ימין ושמאל אבל לא בעוף מפני שאין לו כף עגול והלכה כרבי מאיר דבעי חטיטה עכ"ל אבל שומן הדבוק בראש אורך חוט השדרה שומן בשר הוא ומסיק בהרמב"ם ובסמ"ק אם נמצא בעוף שיריכו עגול כשל בהמה וכן בהמה שכף יריכה כשל עוף גיד הנשה שלהן אסור:

ב. ומסיק במרדכי ובשומן של גיד הנשה שבבהמה ובחיה אע"פ שמן התורה הוא מותר דגיד אמר רחמנא ולא שומן מ"מ ישראל קדושים הם ונוהגין בו איסור ועלינו לקיים

ואל תטוש וכו' ולכך צריך לחתוך שומן הגיד עם הגיד מעיקרה בכל מקום שנתפשט ונשתרש בבשר עכ"ל:

ג. וכתב עוד הרמב"ם ובמרדכי בשם ראבי"ה ור"י פ' בהמה המקשה ג"ה ושומנו וכל הבא מכוחו אסור אף בשליל אף לא הפריס על גבי קרקע אע"פ שחלבו מותר אפי' מדרבנן בשלא הפריס על גבי קרקע מ"מ הגיד אסור דכף הירך סתמא כתיב. וכתב עוד הרמב"ם פרק ז' דא"מ והא דחלבו מותר בשלא הפריס על גבי קרקע היינו דוקא כשיודע בודאי שלא כלו לו חדשיו אבל אפי' רק מסופק לו שכלו לו חדשיו ומצאו חי אע"פ שלא הפריס על גבי קרקע ואינו צריך שחיטה מ"מ כל חלבו וחוטיו וקרומיו אסורים כמו בבהמה אחרת עכ"ל ומיהו דמו אסור אפי' אם יודע בודאי שלא שלמו לו חדשיו ולא הפריס דלא גרע מדם האברים:

ד. וכתב עוד הרמב"ם פרק ח' דא"מ והרא"ש פ' גיד הנשה שגיד הנשה מותר בהנאה והיינו מטעם דסבר הרא"ש כמאן דאמר יש בגידים בנותן טעם והתירה התורה כמו שהתירה נבלה וטרפה בהנאה[76] והילכך אם נפל לקדירה צריך ששים בתבשיל לבטל אפי' טעם הגיד עצמו והוא הדין אפי' במליחה ובצליה כשאר חלב והכי נהגינן בין לקולא בין לחומרא ומוכרים אפי' הגידים עצמם שמנקרי' מהירך לאותם שעושי' מלאכה בגידי' עצמם וכ"ש שומנן והירך שלם עם הגיד שבו ובמשקל וגם מאכילי' אפי' הגיד עצמו לכלבו וחתולו שמזונותיהם עליו כ"ש שצריך לבטל טעם שומן הגיד בס' בין במליחה בין בצליה כשאר חלב דאפי' למאן דפסק הילכתא כמאן דאמר אין בגידים בנותן טעם מודה בהא כדפי' רש"י:

ה. ואף ראבי"ה דאוסר בגיד בהנאה מודה מיהא שמותר למכור או ליתן לא"י הירך שלם או חציו עם הגיד שבו לפי שאינו נהנה מגוף האיסור שהיינו מגיד עצמו כי אינו מחזיק לו טובה וחן יותר ולא נמכר יותר ביוקר מחמת גיד הנשה שבו. ומסיק מה שמוכרין ניקורי בשר לא"י אע"פ שמעורב בו גיד הנשה משום שהקונה אינו נותן מעות אלא על דבר שיש בו טעם אמנם אם מכרו לו במשקל אז יפחות לו כדי משקלו עכ"ל:

ו. וכן בכל איסורי הנאה שנתערבו כתב הרא"ש פ"ב דעבודה זרה שמותר למוכרן לכנעני חוץ מדמי האיסור שבו וכן אפי' נבלע טעמו במאכל ויש בו בנותן טעם מאחר שאינו אוכלו ואינו נהנה מטעמו מותר למכרו כדאי' בפ' בתרא דע"א גבי ההיא ארבא דחיטין דנפל עלייהו חביתא דיין נסך ושרייה רבא לזבוני לכנעני משום דאינו מרויח באיסור עצמו. וכן פסק הרמב"ם פ"ק דאיסורא מאכלות בבליעת יין נסך ממש. וכן מתיר לשם

[76] אבל הרמב"ם כתב פ' ט"ו דא"מ דאין בגידין בנ"ט ואצ"ל לבטלן וכ"כ הרוק"ח:

בגמ' למכור לכנעני קנקני' של חרס הבלועים מי"נ אע"פ שבימיהם היה היי"נ עצמו אסור. ובפרק אין מעמידין מתיר לשום שכר בחביות של חרס שהי' בהן יין האסור בהנאה. וכן מתיר בפרק אלו מציאות חביות של יי"נ וסתם חביות שלהם היו של חרס דלא שייך בהן הגעלה. ולא דמו לחרס הדרייני הבלוע מיי"נ שאסור בהנאה ורוצה בקיומו דאסרו בגמ' אפי' לסמוך בה כרעי המטה. הדרייני הם מיני חרסין ששורין אותן ביין ומייבשים אותן וכשרוצה לשתות שורין אותם במים ויוצא היין שנבלע בהן כדמפלגי התוספת לשם דהתם חשוב האיסור בעין לפי שיכול להפליטו על ידי שרייה ורוצה בקיומו:

ז. וכן בכל איסורי הנאה שנבלעו בהיתר כגון כלי' שנתבשל בהן בשר בחלב יכול למוכרו לכנעני או להשתמש בהן תשמיש אחר צונן ויבש כגון להניח בהן פירות וכה"ג לפי שאינו נהנה מבליעת האיסור אבל לח אפילו שאינו דבר אכילה כגון מים לחוף ראשו אפי' בשאר קדירות של איסור כתב בא"ז ובמענה לשון שאסור אלא ינקבנו דלא ליתי לידי תקלה. ומיהו לתקן לויג בל"א דרך הנקבים אפילו בקדירה של בשר וחלב מותר[77]:

ח. ומהאי טעמא אם חזר ובישל בקדירה שנאסר' מבשר וחלב והיא אינה ב"י אין צריך לזרוק דמי הנאת הבישול לנהר אע"ג דבאיסור הנאה אין חילוק בין ב"י לשאינו ב"י דהא הכלי' עצמן מותרין בהנאה ומותרים להשתמש בו כל דבר צונן אפי' לכתחי' כדפי' ומהאיסור שבלע אינו נהנה שהרי פוגמו והא דאסור לדבר אם היינו לכתחילה לפי שנ"ט לפגם אסור מיהא לכתחילה בכל דבר ול"ד לבגד שצבעו ופת שנאפה בקליפי ערלה וכלאי הכרם שמצריך הרמב"ם פ"ו דא"מ לשורפו כדפי' שם מאחר שהנייתן ניכרת בהן והדבר הצובע מבשלו הוא גוף האיסור אבל הכא אין בו הכירא ונפקותא כ"כ אפי' מהקדירה עצמו כ"ש ממה שבלעה והא דאמרי' בע"א ס"פ כל הפסילים שקיל זוזא דמי חביתא ושדי לנהרא שמא התם היינו טעמא משום חומרא די"נ ודע"א שתופס דמיו ומשהו שלו דאוריי' שנא' בו לא ידבק וגו'. שאיל"ה:

ט. ומטעם דלעיל מתי' במרדכי פ"ב דע"א ובפ' כל שעה בשם ר"י מפרי' למכור לא"י מיד בח"ה תרנגולת שנתבשלה בה חטה בפסח וכ' וא"צ להשהותה עד לאחר הפסח דהא הקונה אינו מוסיף לו בעבור החיטה שנתבשלה אצלה עכ"ל אבל אם היה מוסיף לו עבורה היה אסור לפי שגזרו חכמים משהו בחמץ אפי' בהנא'. מהרי"ש:

[77] ובשערי' כתב דמותר להשתמש בו כל דבר שאינו צורך אכילה כגון לרחוץ בו ראשו שקורין לוי"ג בלשון אשכנז ועי' שם סי' פ"ה:

י. וכתב עוד במרדכי פ"ג דע"א וכן מייתי בה"ג במיי' פ"ו דא"מ שרשב"א ורשב"ם וראבי"ה מתירין חמץ בזמנו שנתערב במינו במשהו ושלא במינו בנותן טעם וע"י שישליך דמי הנאתו לאיבוד והשאר מותר בהנאה ודלא כהרא"ש בפ' בתרא דע"א. אבל באכילה אסור דס"ס טעם חמץ קא טעים עכ"ל והכי נהגינו והא דכתב ר"י אלפס והרמב"ם פ' ט"ז דא"מ שאין מתירין במה שמשליך דמי הנאתן לים המלח אלא בדבר שאין בו אלא איסור אכילה לבד כגון סתם יינם וכה"ג היינו לאכילה אבל להיתר הנאה היכא שנתערב כבר מודי ואפי' לאוכלו אחר הפסח אסור מאחר שנאסר בזמנו. ואין מוכרין להשהותו ולאוכלו בנמצא בז' ימים הראשונים:

יא. ומהאי טעמא מאכל שנתבשל בו חטה בפסח ואפי' אם יש במאכל בנותן טעם מהחיטין מאחר שמין בשאינו מינו הוא ומסיר גופא דאיסורא ולא נשאר אלא טעמא בעלמא מותר בהנאה על ידי שישליך דמי הנאתו לאיבוד:

יב. ובירושלמי אוסר להאכיל חמצו בפסח אפי' לכלב הפקר עכ"ל וכן תבשיל שנאסר מבשר וחלב דאורייתא דהיינו שנתבשלו יחד בנותן טעם פירוש שאין ששים באחד לבטל טעם חברו ואסור בהנאה. כתב ר"י מדור"א סימן פ"ה לא מבעי שאסור ליתן לשפחתו או לכלבו שהרי נהנה בו אלא אפילו לכלב דעלמא שלא ראה אותו מעולם אסור ליתנו לו עכ"ל:

יג. ולכך נוהגים לשפוך התבשיל בבית הכסא והיא קבורתו או ישליכנו לנהר דהוי כנשרף דאינו יכול לבוא לידי שיהנה ממנו שום בריה ואין די במה שיזרקנו לרחוב אפי' בשאין שם כלב:

יד. וכל איסורי אכילה שבינינו בזמן הזה מותרים מיהו בהנאה בר מבשר שנתבשל בחלב וערלה וכלאי הכרם וחמץ בעין שעבר עליו הפסח שהיינו משנכנס שעה אחת בזמנו. וכתב עוד הרמב"ם פרק ט' דא"מ כל דבר שאסור בהנאה אם עבר ומכרו הדמים מותרים חוץ מע"א ומשמשיה ותקרובותיה עכ"ל דאין לך דבר שתופס דמו כ"א ע"א בלבד כדילפי' מוהיית חרם וגו'. וכתב ר"ת ואפי' אם עבר והחליף במאכל אחר המאכל מותר ואפי' חמץ בפסח דתנן גבי ערלה וכלאי הכרם מכרן וקדש בדמיהם מקודשת עכ"ל ואפי' דבר שמותר בהנא' אם הוא רק אסור באכיל':

טו. כתב בסמ"ג בשם הירושלמי והרמב"ם פרק ח' דא"מ כל דבר שאיסורו מן התורה אסור לעשות בו סחורה דתנן אין עושין סחורה בנבלות וטרפות ושקצים ורמשים חוץ מחלב נבלה וטרפה שהרי נאמר בו יעשה למלאכה אבל כל שאיסורו רק מדברי סופרים כגון חלב שחלבו א"י ואין ישראל רואהו וגבינות הא"י מותרים לעשות בהן סחורה

(הג"ה) בין בספיקותיהן בין בודאן ואפי' צייד או דייג לא יכוין מלאכתו לצוד חיות או עופות או דגים טמאים עכ"ל. ומשמע שם בדברי הרמב"ם שאפילו מדרבנן מותר בחלב וחלב וכתב במרדכי ר"פ כל שעה בשם רבי יחיאל ומיהו אם יצוד בלא כונה מותר למוכרם כדתניא בתו' דשבועות ציידי חיה ועוף שנזדמנה להם חיה ועוף ודגים טמאים מותרים למוכרן אבל לא נזדמנה להן אסור לעשות בהן סחורה ואף בי"נ עכ"ל:

טז. ומיהו התירו רבותי' לגבות בחובות ולמוכרן ובנזדמנין לו אפי' כותלי חזירי' ושאר איסורים דאורייתא. אמנם הגובין יין בעת הבציר נכון לעשות חזקת טהרה ודוקא יין נסך דיש לו שורש דאורייתא אבל גבינות וכה"ג לא מדלא אשמעינן יותר חידוש והכי נקט נמי בהג"ה במי"י פ"ח דא"מ בשם מהר"ם יי"נ שאסור לקנותו רשאין לו לעצמו לעשות בו סחורה[78] וכתב בי"ד וכן אם יזדמן לו טרפה מותר למוכרו או ליתנו במתנה עד כאן לשונו ומסתמא היינו דוקא בשכינו או מכירו מפני שהוא כמוכר לו:

יז. ומסיק בי"ד דבמתנה אפי' אם נתנו לו בחזקת כשר שרי ואין בזה משום גניבת דעת ובסמ"ג אוסר אף סוס וחמור לעשות בו סחורה ולא מטעם זה דהא למלאכתו עומד כדמייתי שם מהירושלמי פ"ז דשבועות אלא משום דאין מתירין למכור לא"י בהמה גסה אלא במקום פסידא כשיש לו בביתו ואינו מוציא למכור כדפרישית:

שער כב

א. כתב בסמ"ק[79] כנעני או עבד ישראל ששם בשר בקדירה ולא ראו אם הדיחו אותה הדחה אחר המליחה או לאו אע"ג שכתב רב האי גאון שאין סומכין על דבריו לא לאיסור ולא להיתר לאיסור מההיא דיבמות א"י שהביא פירות וכו' לא להיתר מההיא דאמר רב בשר שנתעלם מן העין אסור מ"מ יש להתיר כאן אם הכנעני היה יודע מנהג של ישראל והיה שם גדול נכנס ויוצא או קטן בן דעת בבית שירא שיגיד הדבר עכ"ל[80] אך לא נקרא מרתת אלא היכא שלא היה יכול למצוא לזה עלילות דברים ומפחד שהיה צריך לפרוע מק"ו מיין נסך והוא הדין אם מלגה השפחה תרנגולת ואינו יודע אם בכלי ראשון או שני וכן אם הדיחה הקערות של בשר ושל חלב ושניהם ב"י ואינו יודע אם הדיחה כל אחת בפני עצמה או שניהם יחד. או מלח בשר ולא נודע אם בכלי מנוקב אם לאו ואפי' בדבר שיש להסתפק בו איסור דאורייתא מדהוכח בסמ"ג שאינו נאמן לאיסור מבשר שנתעלם מן העין שהוא איסור דאוריי' ואין מחלק אלא מטעם יוצא ונכנס (מהרי"ש):

[78] וז"ל שם אבל לקנות יי"נ או דג טמא או דבר איסור וליתנו לא"י אוסר מהר"ם:

[79] וכ"ש בשערים סימן ל"ב:

[80] ומיהו לשון ספר התרומה אי יודע משפט ישראל או יוצא ונכנס וכ"כ בשערים שם:

ב. וכתב בא"ז ומיהא אם הזהיר את השפחה שלא תשים הקדירה אלא בפניו וכן שלא להדיח הקערה ולמלוג ולמלוח הבשר אלא בפניו והחציפה ולא נטלה רשות ממנו אפי' ביוצא ונכנס אסור שהרי גילתה שלא חששה מירא ישראל[81] אבל אם אינה יודעת בטיב ישראל הכל אסור דשמא להקל טורח עשתה הכל באיסור ובזה אין מועיל שבדבר אם ישראל יוצא ונכנס מאחר דאינה יודעת לרתת לפניו וגם הוא לא עיין בדבר בכל פעם ואומר הרר"י דאורליינש שבדבר נקיות כגון הדחה בתרייתא של הבשר וכיוצא בזה נאמן אפי' בלא יוצא ונכנס ואינו יודע בטיב ישראל. כדאמרי' בע"א פרק אין מעמידין נהי דלא קפדי אהכשר אנקיותא מיהא קפדי עכ"ל וכן משמע בסמ"ג והכי נהגינן:

ג. וכתב הרא"ש וכ"כ במרדכי בע"א פ' א"מ בשם רשב"ם והתו' והסה"ת והרוקח שמותר לילך לבית הכנסת או לשוק ולהניח קדרותיו של בשר בביתו אצל שפחתו שתגיס בה אע"פ שיודע שיש שם חלב או חלב או דם או שאר איסורין ולא חיישינן שמא תטיל בו שום איסור להכשילו. וכן ישראל וא"י ששופתין הקדרות זה אצל זה בכירה אחת ומהדר ישראל אפיה אפי' שמפליג לשוק מותר הכל עכ"ל (הג"ה) והיינו שבבית ישראל מותר אפי' לכתחילה אבל בבית א"י דוקא בדיעבד וכתב עוד במרדכי פרק כ"צ אעפ"י שמצריך מיהא בירושלמי בבית א"י להיות תינוק יושב ומשמר אם רוצה לצלות כשר' אצל בשר א"י בכירה שאין לשם לחוש משום ריח מ"מ בדיעבד נהגו להתיר ולא חיישינן לאיחלופי והא דלא סמכינן אדבריו לא לאיסור ולא להיתר היינו בדבר שנהנה בו כגון בפירות דערלה וכה"ג אבל בדבר שאין נהנה בו ודאי נאמן עכ"ל:

ד. ומהאי טעמא נותנין בגד לחייט לתופרה בביתו ועורות לעבדם לכתבי קדש ומסמנין אותם בנקבים כעין אותיות ולא חיישינן שמא יניח על עור אחרת ויחליפנו וכל כה"ג וכ"ש בדבר שמזיקו כמו שכתב במרדכי פ"ק דביצה בשם ראבי"ה ואם לקח בצים ביום טוב מהחנוני שאין בקי בטיב ישראל ומסיח לפי תומו שנולדו מאתמול נראה דשרו לכתחילה הואיל ואינו משביח מקחו דיותר טובים היו אם נולדו היום בי"ט עכ"ל ור"ת מתיר לקנות אף לכתחילה וכן כל כיוצא בזה:

ה. אך בודאי אם הבשר של ישראל שומן יותר משל אינו יהודי כתב הר' בשם ר"ת וכן כתב בא"ז שאסור אפילו בדיעבד אי לית ביה סימן:

ו. וכ' עוד שם במרדכי פ"ב דעבודה זרה ישראל שהניח חתיכות בשר ברחוב ישראל פי' שמצויין רוב ישראל והלך לשוק וחזר ומצאו במקום שהניח מותר דלית הילכתא כרב דאמר בשר שנתעלם מן העין אסור שחוששש שמא החליפו עורב. וכ"ש בביתו אם מצאו

[81] וכ"כ בשערים שם:

במקום שהניחו או תחתיו כגון שתלה הבשר למעלה ונפל אפילו לית ביה סימן ואפילו אם הניח עשרה חתיכות ומצא תשעה דאמרינן חתול או עכבר גררתו ואפי' חצי צלע שלמה דשמא נגנב וכ"כ בסמ"ג שרש"י ור"ת וכל רבותי' שבצרפת הקדמונים פסקו שאין הלכה כרב שהרי כמה משניות חולקות על רב וגם מדפריך בגמ' ורב היכי אכיל בישרא ולא אמר אנן היכא אכלינן בישרא עכ"ל[82] וכתב הרא"ש וכן השיב רשב"ם ומהר"ם צ"ל: ומהר"ם כתב ומיהו. ועיין תשב"ץ סי' ש"ל ומיהו היכא דאיכא ריעותא ודאי הלכה כרב כגון אם מצאו במקום אחר אפי' בביתו אם היה דר יחידי והבית היה סגור. אם לא שהיה לו בו סי' או טביעות עין. וכן אם ראה שלקחה עורב והחזירה מרחוק שלא היה יכול לראות כל שעה בזה ודאי חוששין ולא אמרי' היא היא שלקחה היא היא שהביא אם אין בו סי' או טביעות עין וכתב עוד בסמ"ק ובסה"ת אבל אם הניחם במקום א"י ובפרט בבית המטבחיים של א"י אפי' אם מצאו במקום שהניחו אסור אפי' אליבא דכולי עלמא דחיישי' שמא החליפוהו עד שיכירנו בסימן או בט"ע עכ"ל:

ז. וכן השיב רש"י שהשולח עופות שחוטים ביד א"י (הג"ה) בעיר שרובם א"י אפי' דרך מבוי דשכיח רבים אסורים אפי' דיעבד עכ"ל והיינו דווקא ביד שליח א"י נכרי שאינו בביתו כדאיתא לקמן ונ"ל דה"ה אם הביא א"י בשר חתום אפי' בשני חותמות ולא נודע מי חתמו הבשר אסור עכ"ל:

ח. וכן אוסר מהר"ם לשלוח אפי' פשטיד"א ביד שפחה א"י אם אין בה סי' או ט"ע וה"מ לכתחילה אבל דיעבד ביד א"י עבדו או שלוחו מותר דמרתת כמוש"כ רשב"א הלוקח בשר במקולין ומוסרו ביד א"י שלוחו בלא חותם והודיעו שהפליג ואין לו בו ט"ע מותר אפי' שאין רוב טבחי ישראל עכ"ל וכן מתירו הרמב"ם פ"ח דא"מ וכתב בס' אשיר"י ר"פ ג"ה וט"ע עדיף מסימנים כדאיתא פ' כל הגט. וכתב הא"ז פרק ג"ה בשם ר' יודא שירליאו"ן דבזה סומכין ג"כ על ט"ע של ע"ה שאומר שמכירו שאינו חשוד לקלקל והאכיל לחבירו איסור כדמסיק פג"ה לעניין ממונא אבל לעניין איסור אין חילוק בין צורבא מרבנן לאחר ודווקא בבשר שהניח אבל בבשר שנמצא כ' הרמב"ם פ"ח דא"מ הא דבשר שנמצא בשוק או ביד א"י מותר בט' חנויות מוכרות בשר שחוטה. היינו מדאורייתא אבל כבר אסרוהו חכמים אפי' אם כל השוחטין והמוכרין ישראל והיינו אפי' במבושל ורוב אוכלי בשר ישראל:

[82] פעם אחת נתפשו יהודים ונטלו הא"י כל אשר להם וכשנתפשרו וחזרו להם כל אשר להם ונמצאו קדירות בשומן אווז ואמרו שהניחו כאשר מצאו אות' והיה נ"ל להתירה דלא גרע מט"ע דקלא. אגודה:

ט. וכתב עוד הרמב"ם פי"א דא"מ ובזמן הזה אין לוקחין בשר יין וגבינה וחתיכת דג בכל מקום אלא מאדם שהוחזק בכשרות והמתארח אצל ב"ה בכל מקום ובכל זמן מותר לו לאכול (הג"ה) ולשתות עמו כל דבר אע"פ שאינו מכירו אלא יודע שהוא יהודי בלבד ואם הוחזק שאינו כשר ואינו מדקדק בדברים אלו אסור להתארח אצלו. ומסיק הוא ג"כ פ"ח דא"מ ומותר לשלוח בשר ביד ע"ה (הג"ה) אפי' שאינו מוחזק בכשרות דלא חיישי' שמא יחליפנו עכ"ל והיינו אפילו ביד אותו שאסור להתארח אצלו ובלתי חותם כלל וכתב הרשב"א אבל אם חשוד על הגזילה חוששין לאיחלופי אפי' בגבינות ומיהא להעיד על דבר איסור שאינו נוגע מותר אפי' לכתחילה כדאיתא לעיל:

י. וכתב רש"י בפרדס וכן מייתי בא"ז פ' ג"ה בשם מהרי"א וישראל השולח בשר ביד א"י ונתקלקל החותם ונפתח השק כל חתיכות שניכר בה ניקור כגון ירך של ג"ה ודידא ודלועה וכיוצא בהן מותרים ואע"פ שאם יש לא"י בעלמא ירך או חתיכה מנוקרתא אסור לקנות ממנה דחיישינן שמא לאחר שנתנקר נודע לישראל שהיא טריפה ומכרה לו מ"מ כולי האי לא חיישינן שמא לאותו א"י ששלח ע"י אירע לו כך ושיבר החותם והחליפה בשלו עכ"ל. אמנם לשלוח ע"י לכתחילה ע"י הכרת הניקור לבד בלתי חותם ודאי אסור:

יא. בע"א פרק א"מ אמר רב חבי"ת בחותם אחד ודאי אסור פי' חתיכת דג. בשר. יין. תכלת. חמפ"ג בחותם אחד מותר פירוש חלתית. מורייס. פת. גבינה. וכתב הרמב"ם פ' י"ג דא"מ כלל כל מה שאיסורו מדברי סופרים מותר להפקידו לא"י בחותם אחד אבל מה שאסור מדאורייתא צריך חותם בתוך חותם עכ"ל ופירש רבינו תם מילתא דרב דווקא ביד ישראל חשוד דגרע מא"י כדאמרינן בבכורות בפרק עד כמה. ישראל החשוד לתרומה אין לוקחין הימנו אפי' מים ומלח דחמיר מא"י שזה ציית וע"ה לא ציית אבל ביד א"י מתיר רב אף חבי"ת בחותם אחד לכתחילה שהרי סובר כרבי אליעזר דלא חייש לזיוף וכן נהוג עלמא בדיעבד כרבינו תם ואף הרמב"ם אינו אוסר כי אם לכתחילה כדמשמע לשון מותר להפקידו. אמנם בייי"נ שיש לו שורש דאורייתא פסק ה"ג ורי"ף שאף בזמן הזה צריך חותם בתוך חותם והכי נהגינן. וכ"כ הרא"ש גבי יין ישראל קדושים הם ונהגו בשתי חותמות. ומסיק ומיהא חומץ מותר בחותם אחד. והיינו לכתחילה אבל דיעבד ודאי לא גרע מחבי"ת עצמן. וכן משמע קצת בדברי הרא"ש שכתב וישראל קדושים הם ונהגו כו' משמע היינו דווקא לשלחו ביד א"י וכן משמע קצת בדברי ר"י שפירש וכשאדם שולח לחבירו בכתב כך הוא חתום מועיל כמכיר חותמו. וכתב במרדכי פ"ב דעבודה זרה בשם הר"ר אהרן בר יוסף דבכה"ג היכא דמכירו הוי כב' חותמות. ועוד דעדיף חותם אחד קיים מב' חותמות שנתקלקלו דלקמן וכתב עוד הרא"ש פ"ב דע"ז

והיכא שנתקלקל החותם יש מדמין אותו לטהרות דאמר המניח כליו בחלון ונעל וחתם אע"פ שמצא הפתח פתוח והחותם מקולקל כליו טהורים עכ"ל והכי נהגינן להתירו בדיעב' בכה"ג כשיודע הא"י שכתב לו איך שחתם אם לא שנראה בו שאדם קילקלו דבודאי ירא לזייף ומעצמו נתקלקל. (מהרי"ש) וכתב בי"ד וכן השיב ר"י ומפתח אין כחותם אחד אבל מפתח וחותם הוו כב' חותמות חתמו בשני חותמות וחזר על חותמו ולא הכירו ודאי זייפו ואסור לא חזר עליו חזקתה לא טרח ומזייף לפיכך א"צ לחזור עליו.

שני קשרים משונים הוו חותם בתוך חותם ב' אותיות הוו כב' חותמות עכ"ל. וק"ק:

יב. ומהאי טעמא סומכין העולם במה שכותבין על פי החבית באותיות כשר או שם הבעל על השעוה שעושין על הקשר של השק שבו הבשר וסגי ליה בהכי. אך צריך לדקדק ולהפוך כל תפירי השק לפנים דאם לא כן מה מועיל החותם. וכן פירש שם במרדכי בעבודה זרה פרק א"מ בשם רש"י שאין צריך לחזור על חותמו דקיי"ל כרבי אליעזר דלא חייש לזיוף. ומסיק ואין חילוק בין חביות שלנו לחביות שלהן שהרי התלמוד לא איירי אלא בסתימת המגופה עכ"ל:

יג. וכתב בסה"ת ובא"ז מותר לשלוח יין לכתחלה ע"י א"י לבדו מעיר לעיר אפי' בחביות שלנו של עץ כשסותם פי החבית בנעורת וקבע עור על החתימה במסמורת שהיינו על מגופת החבית שמיהדק בנעורת ויכתוב אותיות מקצתן על העור ומקצתן על דופני החבית וכן יעשה לכל הברזאות שיש בחבית ויתן חשק אחד שקורין צירגי"ל ובל"א ריי"ף סביב השולים בפנים במקום שמחובר אל דופני החבית ויקבענו שם במסמורת פן יוציא השליח הנעורת להוציא היין דרך שם ויחזור אותה למקומו. ויודיע לחבירו היאך חתמו ומודיע לשליח שכ' לו כך דאז השליח מירתית לזייף ואם רוצה לעשות שוליים כפולים הוא טוב מכל דבר אך אין בו חיוב וא"צ שק סביביו ואין חוששין שמא יתחוב הא"י חודו של סכין בין הנסורת או באמצע הנסר ויוציא היין דרך שם ויתחוב בו קוץ למלאות הנקב עכ"ל. וכ"כ בסמ"ק שא"צ שק ומיהו אם נמצא אח"כ קוץ וכה"ג תחוב בחבית היין אסור אמנם אם שלחו בדיעבד יש להתיר כדרך שכ' הי"ד והרמב"ם פי"ג דא"מ שמתירו לשלחו כך ביד א"י אפי' לכתחלה דאפילו אם רק טח פי החבית וחותמו וכפה כלי על גבו והדיקו בעניין שיש טורח להסירו הוי חותם בתוך חותם. קשר פי הנבל והכניסו בשק ונתן פי הנבל למטה וקשר רק השק למעלה הוי חב"ח עכ"ל ומפרש שם במרדכי פ"ב דעבודה זרה שהיינו שמהפך פי הנבל למטה אבל הנבל היא כדרכ' וזה חשיב חותם בתוך חותם לפי שיש טורח בדבר להתיר קשר השק וגם צריך להפוך אז פי הנבל ומסיק חותם שאמרו אפי' טיט אפילו קיסם שרוקה וחתימה הוי חב"ח. פי' ריב"ן

שרוקה טח בטיט וחתימה היא כתיבת אותיות על הטיט וק"ק. ומסיק עוד שם הרמב"ם צר פי הנוד הרי זה חותם אחד וכן כל שינוי שמשנה מדברים שהן מדרך כל אדם הרי הן כחותם אחד והטיחה או הקשירה הרי הן חותם שני עכ"ל וצר פי הנאד צ"ל בקשר משונה אבל אינו צריך אז לכתוב עליו כלל:

יד. וכתב עוד בי"ד ודווקא לשלחו ביד א"י צריך לחותמו אבל המניח א"י בחנותו והוא יוצא ונכנס או אפי' ששהה זמן רב ולא הודיעו שדעתו לשתות מותר (הגה"ה) ולא חיישינן לאיחלופי בדבר שהיה נהנה בחילופו ואפי' באיסור דאורייתא עכ"ל והיינו אפי' בלתי חותם כלל ובדיעבד. אבל בחותם אחד והפתח פתוח לר"ה או שיש מקום גבוה לראות משם מתיר רבינו תם לכתחלה אפי' שהודיעו שדעתו לשהותו לפי שמרתת מהיהודים העוברים דרך שם. ופי' רשב"ם בשם ר"י דמה שאנו חוששים למגע א"י לזייף היינו דוקא במקום שיכול לתת יין או מים תחת אותו שלוקח ושיש לו לשהות כ"כ אבל בשביל מגע א"י בחנם בלי ריוח בשביל רשע לא טרח עכ"ל וכתב במרדכי פ' השוכר ובסמ"ק והא דאין חוששין למגע א"י כדי ה"מ בחבית אבל בגיגית או בכוס אסור דדרך ליגע בו דרך מתעסק עכ"ל ומיהו ביוצא ונכנס הכל מותר:

טו. ומטעם דלעיל מתיר בסמ"ג לקנות מהא"י שכר של תאנים ותמרים ותפוחים ושאר משקין בכל עניין בזמן שהן בזול מן היין אבל אם יקרים מן היין אסורים אא"כ ישראל רואה אותו כשמוציאם הא"י מן החבית ובחבית לא גזרו דאם איתא דמערב בה מיסרח סריח עכ"ל ומפרש במרדכי פ' ב' דעבודה זרה ומן האוצר מותר ואע"פ שהא"י נותן שכר ודבש בחבית שהיה בו יין דהא שרינן קנקנים שלהם למירמא בהם שיכרא עכ"ל. ועוד דכבר נתבטל ביד א"י בס' ומיהו אם דרך לערב (הגה"ה) היוקר בזול כדי לתקנו כגון יין במי תפוחים במקומות שרגילות לתקנו ע"י עריבת יין כדי שיהא חריף ומשומר אפי' מן האוצר חוששים דלא מתקלקל בזה אדרבא תיקנו בכך והכל מערבות אותו בדרך זה וגם מרויח טפי בדרך זה. וכ' כרוב שכובשים הא"י במקום שרגילים לערב בו חומץ יין אסור ליקח מהם וגם לא בטל בס' מאחר דלטעמא עבידא כדאיתא לקמן ואפי' ביד א"י מידי דהוה ככל גבינות א"י. אך אם יש קצת מהם דאין מערבים בו מותר לקנות מכול' דהוי כפת סתם במקום שרגילים להחמיץ הפת בשמרי יין שמותר לכתחילה כדאיתא לקמן בתשובת חילוקי דברים שאין מתבטלין ומסתמא גם בהא אמרי' בסתם אי אפשר דלא יהא א"י אחד מהם בעיר שאין מערבו בו. ואמר רב יוסף חומץ שכר אסור לפי שמערבין בו שמרי יין ואמר רבא ומן האוצר מותר דלא מערבין וכתב הרמב"ם פ' י"ז דא"מ ובזה מורים בכל דבר שחוששים לו שמא עירבו בו א"י דבר אסור שאין אדם מערב

יקר בזול שהרי מפסיד אבל מערב הזול ביוקר כדי להשתכר. ומסיק שם ודווקא יין תפוחים ורמונים וכה"ג אבל יין צימוקין פי' שנותנים מים על הענבים הרי הוא כיין ומתנסך. והזהירנו המקום יתברך שמו מהתפגל ביין נסכם להתקדש בעבודה שנאמר והתקדשתם והייתם קדושים כי קדוש אני ה' אלהיכם:

שער כג

א. כתב הרא"ש סוף פ' ג"ה וכן פסק ר"ת וה"ג איסור לח ויבש כאיסור המתבטלין שנפלו לקדירה קיי"ל כר' יוחנן ור"ל בפ' בתרא דע"א שצריך לבטלו בכדי נתינת טעם שהיינו בס' דטעם כעיקר דאורייתא כדיליף בתלמוד ממשרת ענבים הכתוב בנזיר שבא לאסור אם שרה ענבים במים ויש במים טעם יין וכן לומד אותו מואת נבלתו תשקצו לרבות תערובותיהן אם יש בהן בנותן טעם והיינו שנמחה שרץ בתוך היתר. וכתב במרדכי פ' השוכר דבחלב הנבלע בבשר או איפכא הטעם כעיקר מדאורייתא אפי' לרש"י דדרך בישול אסרה תורה פי' בנותן טעם עכ"ל. וכתב ר"ת והיינו דווקא במין בשאינו מינו דומיא דמשרת דמין בשאינו מינו הוא ואין בטל מדאורייתא ברוב אלא בנותן טעם אבל מין במינו שאין כאן נותן טעם אפי' בדבר לח הנבלע זה בזה א"צ ס' אלא מדרבנן עכ"ל[83] ולשון הרא"ש ואע"פ שאיסור לח מין במינו אינו נותן טעם זה בזה מ"מ גזרוהו רבנן אטו מין בשאינו מינו עכ"ל וכ"מ במין במינו נתמעט התבשיל לאחר נפילת האיסור וספק אם היה שם מתחילה ס' או לאו שהולכין בספיקות לקולא וכך שיערוהו חכמים שיש נותן טעם עד ס' כדי שלא לעמוד על נסיונא של קפילא ארמאי. וגם אסמכוהו אקרא בפרק ג"ה שאין נותן טעם יותר מס' מזרוע של איל נזיר שאסור לזרים והוא אחד מס' ממנו ואינו אוסרו אע"פ שנתבשל עמו שנאמר ולקח הכהן הזרוע בשלה מן האיל ודרשינן שם בשלה בלמ"ד דגושה ורוצה לומר במה שיש לה פי' כמו שהיא שלמה וכן פי' רש"י וכן דעת התוספות וכ"כ הרא"ש פ' ג"ה ג"כ דהיכא דאיכא ס' לא בעינן קפילא וסמכינן אס' ופי' רש"י עוד והרמב"ם דאי איתא קפילא דטעמי ואמר דלא יהיב טעמא אפי' בפחות מס' אפ"ה אסור דלא פלוג רבנן[84]:

ב. וכתב הרשב"א ודווקא באיסור דאוריי' או אף בדרבנן שיש לו שורש דאורייתא אבל כל האיסור של דבריהם שאין להם שורש דאורייתא כגון בישולי א"י וגבינותיהם וחלה

[83] וכן בשערי' הביא דעת רש"י ור"ת ולא הכריע וע"ש סי' פ"ה:
[84] הורה מהר"י מולי"ן על חתיכת חזיר הנמצא בלחם ואמר להסיר מעט סביבו אם היה ס':

וכלאי הכרם של ח"ל וכה"ג אם נתערב כבר בטל ברוב בעלמא בין בלח בין ביבש עכ"ל והיינו אפי' אם הוא בריה כגון ביצה שצלאה א"י או חתיכה הראוי להתכבד:

ג. ומיהו בדבר שהוא משום מוקצה ונולד בי"ט והוא דבר ממש. אע"פ שאין לו שורש דאורייתא אינו בטל כלל מאחר שיש לו מתירין כדאיתא לקמן:

ד. וכתב הרמב"ם פרק ט"ו דא"מ בסמ"ג והרא"ש פ' ג"ה וס' שאמרו חכמים אין האיסור מן המניין ואפי' אין איסור החתיכה מגופה עכ"ל וסימן ורמז לדבר לא תבשל גד"י בחל"ב אמו פי' בנ"ט אי אתה מבשל אבל בס' מותר:

ה. וביצים צריכים ס"א בלא ביצת האיסור (הגה"ה) והטעם פירש הרמב"ם והרשב"א לפי שיש בהם קטנים וגדולים ואין משגיחין לראות אם כולם שוות זה לזה לכן הוסיפו עוד ביצה אחת לביטול[85] הילכך אפילו ביצת האיסור טרופה ביניהם צריך לבטלה בס"א ודין זה בכל איסורים אפי' באיסור הנאה כגון חתיכת בשר שנתבשל בחלב ונפלה לקדירה אם אינו ראויה להתכבד או אף ראויה להתכבד ובלוע משאר איסורים בטל שפיר בס' כדאיתא לקמן:

ו. וכתב בא"ז ואפי' ציר מדג טמא שכבשו עמו דג טהור בטיל שפיר בששים ואפי' כל הציר עצמ' מותר' עכ"ל[86] ואע"פ שהוא דבר חריף הואיל ולא נתנה לה טעם בזה המאכל שנפלה בו כדאיתא לקמן. ודווקא ציר דגים שהוא מדרבנן אבל ציר נבלה וטריפה קיי"ל שהוא דאורייי' כדאיתא לעיל[87] ואמר ר' יוסי פ' ג"ה לא כל השיעורים שוה שהרי ציר קרוב למאתים. והיינו דוקא במינה אבל ציר אפילו של נבלה וטרפה שנפלה לקדירה השיב מהר"ם שכל מיני ציר הן מנבילה וטריפה ודגים טמאים בטל הכל בשאינם מינם בס' ואפי' מבהמה טמאה ושקצים שהן דאורייתא אליבא דכולי עלמא ואפילו רבי יודא מודה שמין בשאינו מינו בטל בששים לכל היותר עכ"ל וכן פי' ראב"ן דציר נבלה בטל בששים ואע"ג דציר חריפא היא בטלה. מאחר שנפלה לשאינו מינו דאין דרכה בכך כדאיתא לקמן. ומסיק שם ר' יוחנן וכן בכל שאר איסורין שבעולם מלבד טבל וחלה ותרומה שצריכין ק"א להעלותן אפי' ביבש פי' לבטלן להתיר לזרים. וטבל דהוי דבר שיש לו מתירין. וחלה ותרומה יכולין ליתן לכהן ודווקא חלת א"י אבל של ח"ל בטל ברוב בעלמא כדאי' לעיל וכן פסק רש"י וריב"א ורבי שמחה והרא"ש והא"ז שחלה בזמן הזה בטל ברוב בעלמא כדאי' לעיל והיינו אפי' בלח ודווקא במינו אבל בשאינו מינו בעי ס' וכתבו התוס' בברכות וכן כתב בסה"ת ובסמ"ק והיינו לאוכלו בימי טומאתו אבל

[85] ודלא כהרמב"ם פ' ט"ו דא"מ דפי' משום ברי' ונ"מ בטרופה:

[86] ודלא כמרדכי פ' ג"ה שכתב שציר דגים לר' יוסי בטלה ברוב בעלמא ור"י ור' יודא הלכה כר"י:

[87] ודלא כרשב"א והשר מקוצי:

להתירו לזר צריך ק"א ובחלת ח"ל לא אמרי' שיהא דבר שיש לו מתירין שיכול ליתנו לכהן בזמן הזה וגם מדאין לה שורש דאורייתא. וטעם ק"א מייתי בסמ"ג והרמב"ם פרק ט"ו דא"מ שהרי תרומת מעשר אחד ממאה ומקדש הכל שנאמר בו בהרימכם את חלבו ממנו את מקדשו ממנו אמרו חכמים דבר שממנו אם חוזר לתוכו מקדשו עכ"ל והוי כלא הורם ממנו מן התרומה והוא טבל ודווקא כשחוזר ונופל לתוך הצ"ט אבל אם נפל לק' אין מקדשו דלא בא הכתוב לסתום אלא לפרש וא"כ נעלה בק"א ר"ל עם האיסור. ומדהוציא הקרא למעשר בל' תרומה שמעינן שאף תרומה כן והני מילי ביבש אבל בלח כולן במשהו כדאיתא לקמן וכתב עוד בסמ"ג אבל ערלה וכלאי הכרם צריכין ר' לבטלן ואפי' ביבש כמו שדרשו חכמים מן המאתים ממשקה ישראל הכתוב ביחזקאל והיינו אסמכתא בעלמא דמן התורה מין במינו בטל ברוב לכל דבר עכ"ל והיינו ג"כ דווקא ערלה וכלאי הכרם של א"י כדאי' לעיל. ומפרש שם ולמה כפלו שיעור ערלה וכלאי הכרם מפני שהן אסורין בהנאה עכ"ל ול"ד לחתיכה שאינו ראויה לכבד שנתבשלה בחלב ונתערבה שבטילה שפיר בלח ויבש כשאר איסורים אע"פ שאסור בהנאה דהתם כל אחד ואחד היתר בפני עצמו. מ"מ צריך ששים בלח וכן החתיכה עצמה נאסרת מבליעת חלב עד ששים דדרך בישול אסרה תורה ובכל בישול יש נותן טעם ונתינת טעם עד ס' כדאיתא לעיל וכל הא דלעיל היינו דווקא (הגה"ה) מין במינו אבל בשאינו מינו כגון חיטין דתרומה או ערלה וכלאים בשעורים דחולין וכה"ג מתבטל שפיר בלח וביבש כשאר איסורים מלבד חמץ בפסח לפי שהחמירה התורה עליו לאוסרו בבל יראה ובבל ימצא ויש בו כרת ולא בדילין מיניה החמירו עליו חכמים ג"כ בשיעור שאפי' בשאינו מינו במשהו. והרמב"ם מפרש מטעם שיש לו מתירין שהרי יש לו היתר לתערוב' אחר הפסח ודווקא בזמנו אבל קודם ואחר זמנו בטל שפיר כשאר איסורים כדאיתא לקמן:

ז. וכתב במרדכי בא"ז בע"א פ' א"מ ודבר שיש בו משום סכנה דינו כאיסור לבטלו בס' ויותר חמור שאפי' ביבש במינו צריך ס' עכ"ל וכ"ש חתיכה בשר שנפלה ליורה שיש בה דגים או איפכא שיש שם סכנה לד"א שצריך ס' נגדו אבל משום טעם בליעת כלי ליכא למיחש כדאיתא לקמן בתשובת ריחא מילתא היא:

ח. איסור יבש המתבטל שמתערב ביבש ברוב היתר ואינו ניכר ביניהם מאחר שאינו מובלע ונ"ט זה בזה חד בתרי בטל אע"פ שהוא בודאי ביניהם ואפי' הוא איסור דאורייתא ואיסור כרת ואיסור הנאה כגון בשר שנתבשל בחלב ונתערב אח"כ ביבש אם אין החתיכה ראויה עתה להתכבד ואפי' מדרבנן בטל ברוב וכי אמרי' כל קבוע כמחצה על מחצה דמי ה"מ היכא שהאיסור ניכר ומיוחד מקומו דוגמא דט' חניות מוכרות בשר וכו'

אבל בתערובות לא. דאל"כ לא תמצא איסור שבטל במינו ברוב ושלא במינו בס' והתורה אמרה אחרי רבים להטות. ואפי' אם נתערבה קודם בלח כגון חתיכת בשר איסור שנפל לקדירה ויש ס' בכל מה שבקדירה ואין שם אלא ב' חתיכות בשר היתר ואין חתיכות האיסור ניכר ביניהם וכשמערב התבשיל נשאר האיסור יבש עמהן לבדו הכל מותר הרוטב ותבשיל והבשר דכל זמן שהאיסור בקדירה בטל בס' וכשמערב אותו הוי יבש ביבש וחד בתרי בטל ודווקא כשמערב הכל יחד כדאית' לקמן. וכתב הרמב"ם ור' ברוך והא דיבש חד בתרי בטיל היינו במינו אבל בשאינו מינו בין בלח בין ביבש בס' עכ"ל (הגה"ה) והטעם משום דמין בשאינו מינו חמור יותר מבמינו אף בדבר יבש שאין נ"ט זה בזה לפי שנקרא דבר שיש לו תקנה דיכול קצת להכיר האיסור ולהסיר. ומ"מ בטל שפיר בס' דמאחר שהוא כ"כ מועט ואינו מוצאו נקרא שפיר דבר שאין לו תקנה. ועוד דהתורה לא התירה כ"א מין במינו. אבל מטעם שפי' הרמב"ם ור"נ משום דמין במינו אינו בנ"ט זה בזה כשיתבשלו דאינו ניכר טעמא האיסור במינו אבל באינו מינו אז הטעם של האיסור ניכר בפני עצמו כשיתבשל וקיי"ל כר"ת שטעם כעיקר דאורייתא וצריך ס' לבטל הטעם עכ"ל לא היינו אוסרין אותו ממ"נ דאי מכיר בתערובתו קודם הבישול היה מתיר אף לבשלו יחד לבדן לכתחילה כדאיתא לקמן ואי לא ידע בו עד שיתבשלו א"כ צריך ס' מטעם דהוי איסור לח:

ט. וכתב הרא"ש ס"פ ג"ה ודבר יבש שנתבטל במינו ברוב אז מותר לכתחילה לבשל כל התערובות יחד ולא אמרינן שע"י הבישול תיחשב כאיסור לח מחמת המיחוי שיצא ממנו בעת הבישול ויהא נדון אז כדבר לח שצריך ס' כדין כל איסור שנפל לקדירה ואפילו לבשלו בס' יהא אסור משום דאין מבטלין איסור לכתחילה דמאחר שנודע לנו התערובות ביבש ונתבטל כבר ביבש והותר לאוכלו כך נעשה כשאר חתיכת היתר גמור לכל עניין ומותר אז לבשלו עם חתיכות אחרות והמיחוי שיצא ממנו לאחר כך בשעת הבישול לא גרע מגוף האיסור עצמו שנתבטל כבר וניתר באכילה ומותר לבשלו אפילו חד בחד או כל חד לבד והכל מותר אפילו הרוטב. דלא מצינו דבר שבגופו מותר לאוכלו וצירו אסור ודבר שהותר ע"י בישול אין חוזר ונאסר עכ"ל. ומאריך בראיות ומסיק והיינו דווקא שנודע התערובות קודם הבישול שנתבשל באותו פעם. ומותר אח"כ לעולם בכל עניין שהוא מזה התערובות דמאחר שידע קודם הבישול דנין אותו כעת שנודע לו ונשאל לחכם וכל דבר שנתבטל פ"א אין חוזר וניעור עוד כדפי' אבל אם לא נודע לו התערובות רק לאחר הבישול שאז נתערב כבר זה בזה אסור אא"כ שנתבשל בין ששים דמחמת המיחוי שיצא ממנו בעת הבישול הוי לח ואוסרו כדין כל איסור שנפל לקדירה שצריך

ששים בהיתר נגדו ואפי' אם מכיר האיסור וזורקו צריך לבטל המיחוי בס' דאין ביטול ברוב אלא בדבר שהוא בעין ולא בדבר שנבלע בהיתר וגם לא נתבטל הכא קודם הבישול דהא לא ידע לשאול עליו ואם דנין כ"פ לפי עת ידיעתו שבא לישאל או ראוי לו לישאל עליו והוי כאילו נפל עתה לתוכה בעת הבישול שאנו מצריכין לו ששים עכ"ל ולענין ביטול איסור לח אין חילוק כלל בין ידע באיסור החתיכה קודם שנתערבה או לא. וכל איסור שנתבטל בין בלח כגון חתיכה דאיסור שנפלה לקדירה בין ביבש אם יכול להכירו אח"כ צריך לזורקו. והשיב ראב"ן חלב שנפל לקדירה ונמס אם יש ששים מצוה ליתן בו מים קרים לקרוש החלב ולהסירו:

י. וכתב ר"ת וכן כ' הרא"ש ואיסור המתבטל בין בלח בין ביבש בין במינו בין שלא במינו בין באיסור דרבנן בין באיסור דאורייתא הן מותר כולם אפילו מדרבנן (הגה"ה) אפי' לאדם אחד בין לאוכלו בבת אחת בין לאוכלו בזה אחר זה עכ"ל. וכ' עוד הרא"ש והרמב"ם והוא הדין לבשלו בקדירה אחת דהא אין הדבר מטעם שתולה בהיתר אלא גזירת הכתוב הוא שהאיסור תהפך להיתר דכתיב אחרי רבים להטות וכן בכל דבר המתבטל אנו אומרים שכבר נתבטל גוף האיסור עצמו ונעשית היתר כדאשכחן גבי מקוה שנתבטלו בו מים שאובין ויורד וטובל בהן אע"פ שאין בכולן אלא מ' סאה לבד עכ"ל (דלא כרש"י) ומהאי טעמא כל איסור שנתבטל פעם אחת אין חוזר וניער עוד כלל אפילו באיסור חמץ כדאיתא לעיל:

יא. והילכך מדינא לא היה צריך להסיר אחת מהן לתלות בו האיסור לא במין במינו הבטל ברוב ולא במין שאינו מינו שצריך ששים דלא מצינו זה אלא לגבי תרומה שהוא מפני גזל השבט שלא לזלזל במתנות כהונה וגבי ע"א מפני שהע"א תופס את דמיה וכשמוליך הנאה לים המלח נראה כמוליך לשם גוף האיסור. אך כתוב בסמ"ג שכבר נהגו העולם לזרוק אחת מכל תערובת איסור שנתבטל לפנים משורת הדין עכ"ל והוא כדי לתלות בו האיסור ואפי' באיסור נבלה ושאר איסורין שאין איסורין איסור הנאה כלל דמ"מ היה אסור באכילה. ואם היה חתיכת האיסור של ישראל אחר והוא מן האיסור שמותר בהנאה יתן לו אחת מהן ויתלה בו האיסור. וכתב במרדכי פרק קמא דביצה ודווקא בדבר יבש אבל בדבר לח א"צ לזרוק אחד מהתערובות לתלות בו דהא מתערבין יחד ואין יכול לאכול האיסור לבדו וכ"ש אם התערובות של הרבה ב"א דכל אחד תולה בחבירו[88]:

[88] וכתב בא"ז בא"י אפילו ודאי איסור מדרבנן בדבר יבש אם נתערב אפילו חד בחד מותר לב' בני אדם שהיינו לישראל וא"י עכ"ל ולא נהגינן:

יב. פסק הרמב"ם פרק ט"ו דא"מ וכן כתב בסמ"ג ובסמ"ק נהגו העולם כר"ת ורוב הגאוני' שפסקו הלכה כרבנן דרבי יודא שמין במינו בלח בנותן טעם דהיינו בששים עכ"ל. (וכן כתוב בשערים) פירוש אין חילוק באיסור לח בין למין במינו למין בשאינו מינו אלא כל דבר שמתבטל בשאין מינו מתבטל כמו כן בששים במינו. וכן פסק הרוקח ואביו ריב"ק שמין במינו בששים ומטעם דלעיל אם נפל טיפת חלב טמא או חלב שנאסר מבישול בשר או מאיסור אחר תוך חלב כשר או רוטב של איסור לתוך רוטב בשר או חלב לקדירה שיש בו חלב האליה וכן בשר נבילת העוף שנתבשל בין בשר עוף כשר של מינו ויש ששים בקדירה בטל בו שפיר כמו שהיה מתבטל בשאינו מינו בין שמכיר האיסור וזורקו בין שאינו מכירו ונשאר בתוכו והיינו משום שקיימא לן כרבנן דר' יודא כדפרישית אבל לר' יודא אפי' אם מכיר האיסור וזרקו מ"מ הטעם ומיחוי שפלט מהעוף האסור מקרי עדיין בעוף ההיתר מין במינו ולא יתבטל בו אפי' באלף:

יג. וכן כתב במרדכי פרק כל שעה דג טמא שנתבשל תוך דג טהור אם יש ששים בדג טהור נגדו עם צירף המים וכל מה שבקדירה מותר עכ"ל. וכן בכל שאר מין במינו בפירות כגון פירות שנתבשל בה תולע או פירות קטנות של ערלה או שאר איסורין המתבטלין או שאין מתבטלין ומכיר האיסור וזורקו אז הטעם בטל שפיר במינו כמו בשא"מ:

יד. וכן ביין נסך בזמן הזה שהוא מדרבנן ומותר בהנאה כתב הרא"ש ור"ת ומייתי לה ג"כ בתשובת הגאונים בשם ר"י ט"ע שאף במינו אינו אוסר כ"א בנותן טעם ואין חילוק בין יין של א"י ליין שנאסר במגע א"י וכ"ש אם קבל יין מהחבית תוך כלי שיש בו יין נסך שמה שבחבית מותר אם יש בו ששים נגד היין נסך שהיה בכלי דלא גרע מאם היה זורק או הורק כל מה שבכלי תוך החבית ואע"ג דרבינו תם הנהיג בעירו לזרוק כד של מים בתחילה תוך כל חבית כדי שאם יתערב בו מעט י"נ שתיבטל ברוב מים כדין כל מינו במינו וד"א שסלק את מינו כמו שאינו ושאינו מינו רבה עליו ומבטלו מאחר שיש ששים בין הכל כנגד האיסור אליבא דמאן דאית ליה מין במינו לא בטיל ולא רצה לסמוך על עצמו לכתחילה מכ"מ מאחר שאנו עושים כמותו אפי' באיסור דאורייתא כל שכן בי"נ. ועוד כשאירע מעשה אז הוא דיעבד וכן כתב במרדכי פ' בתרא דע"א בשם הר"ף דכל הגדולים שווים בדבר זה די"נ בזמן הזה בטל בששים:

טו. וכתב בי"ד בשם ר"י והראב"ד יי"נ שנתערב בו' חלקים מים הוי יותר מכדי מזיגתו ופוגמו דסתם מזיגה הוי על חד תלת כדאיתא בגמרא ומותר אפי' בשתייה עכ"ל וק"ק:

טז. וכן משמע במרדכי סוף פ' קמא דחולין דמיירי שם בתמד לעניין ביטל מים שאובין דמקוה וכ"ש לגבי יי"נ דרבנן. והו' חלקים מים דנקט אין היין מן המניין מדנקט לשם אע"ג דשאר איסורים בעי ס' יין במים בשית בטל דלא הוי אלא קיוהא בעלמא משמע שדין שית כדין שאר איסורין בששים ובשאר איסורין אמרינן לעיל שצריך ס' לבד מהאיסור והכי משמע גם כן בגמרא גבי קדוש היום בחרצנים שנתנו עליהם ג' מדות מים ומצאו ג' וחצי ויש בהם טעם יין שמברכים עליו שהכל ואין מקדשין עליו אא"כ שנתן ג' ומצא ד' שאז הוי כדין מזוג וכ"ש היכא שיש ו' חלקים מים ואחד מיין ונגעו בו א"י מותר אפילו בשתיה דכבר נתבטל מתורת יין. ולשון הרא"ש פ' בתרא דע"א יין מזוג כל זמן שיש בו טעם יין יש בו משום יי"נ עכ"ל. והיינו חד בשית דלא הוי אז אלא קיוהא בעלמא ולא טעם יין. ודווקא שנתערב יי"נ במים אבל אם נתערב ביין אחר או בתבשיל שמשביחו ודאי אסור הכל עד ס' ואע"ג דמוכיח לשם דאפי' לעניין טבל דאורייתא בטל בשית ה"מ קודם ביאתו לעולם פ"א מבורר וניכר בפני עצמו אבל י"נ ממש שנתערב לא עדיף מכל שאר איסורים ובעי ס' לבטולי:

יז. ולענין איזה דבר נקרא מין במינו כ' במרדכי סוף פ' בתרא דע"א וכן הרא"ש והא"ז קיי"ל כרבא דבתר שמא אזלינן הלכך חמר עתיק וחדתא שהיינו קודם שעברו עליו מ' יום שני מינים הם וכ"ש חמרא וחלא או חמרא וענבים ששני מינים הם ואפי' נבלה ושחוטה איכא למ"ד שב' מינים הם אבל ביצת העוף זה בשל זה אפי' טהורות עם טמאים אע"פ שהעופות חלוקים הם בשמא או חמירא דחיטא עם חמירא דשערי או חלא דחמירא עם חלא דשיכרא הוי מין במינו. וכן חלב של פרה ועז ורחל מין אחד הוא אפי' אם אחד מהם טריפה דמ"מ שם אחד הוא של חלב. ושאור ועיסה ב' מינים הם ושור ועז ואיל ג' מינים הם כשהם שלמים אע"פ שכולו בשר וכן ב' מיני דגים וב' מיני עופות שחלוקים בשמן בין טהורים בטמאים בין טהורים בטהורים שני מינים הם כשהן שלמים אבל כשהן חתוכות כל אחד נקרא חתיכת דג או חתיכת בשר עוף והוי הכל מינו במינו דבשר ולב וכבד וכחל כל אחד מין בפ"ע הוא דהא חלוקים בשמן ומכ"ש בהמה ועוף ששני מינים הם כבש ואיל הוי מין במינו כי שם אחד להם וחלב וחלב (ס"א ובשר) שני מינים הם ושומן הלב ושל הדקין והכנתא מיקרי חלב ושומן של הצלעות והחזה ואליה ושומן הירך בשר שומן הוא ומקרי בשר ולא חלב חלב הכליות ושל הדקין שני שמות להם ומין בשאינו מינו הוא ושומן הדקים של העופות ושל דגים ב' מינים הם שהרי של דגים מקרי קרבי דגים ושל העופות מין חלב היא וחלב ובשר שני מינים הוא וחלב ושומן קרוי מין במינו עכ"ל נמצא השומן קרוי עם שניהם מין במינו עם בשר ועם חלב ומין נבילה ושחיטה

השוים בשמן בחיותם בין שלמים בין חתוכות מין אחד הוא ולא קיי"ל כמ"ד שני מינים הן אלא כדפסק אח"כ דווקא טהורים בטמאים ואף אותם עצמם דווקא כשהם שלמים כדאיתא לעיל ואנו דקיי"ל דאף מין במינו בדבר לח בנותן טעם כדאי' לעיל אין נפקותא מעתה ביין וחומץ ובכה"ג כל דבר לח כשהוא מין במינו או כשהוא אינו מינו אך יש נפקותא באיסו' יבש שנתערב בהיתר ונודע תערובות קודם שנתבשלה יחד שהוא במינו ברוב (הגה"ה) ושלא במינו בנ"ט ועופות ודגים טמאים כשנתערב בהיתר אף על גב דהוי כל פעם שלא במינו ואינם מתבטלים מאחר שבריות הם מ"מ יש בהם נפקותא אם נתרסקו וכן עופות ודגים טהורים שנאסרה מבליעת איסור ונתערבו בהיתר שבטילות שפיר במינו ברוב ושלא במינו בס' אפי' כשהם שלמים וראוים להתכבד מאחר שאין איסורה מגופה כדאיתא לקמן בתשובת דיני דברים שאין מתבטלין:

שער כד

א. בשר תפל שנבלע מחלב או מחלב או מכל שאר איסורים מאיסורי דרבנן לבד מדם או מחתיכת בשר שנתבשל בלא מליחה או אף בשר מלוח חי שנבלע מדם ואין בחתיכה ס' לבטלו כגון הלב שנמלח שלם או שאר בשר בלתי הדחה נאסרה כולה מבליעת האיסור ונעשית נבלה. ואם תפיל לקדירה צריך ס' נגד החתיכ' כולה ולא סגי נגד האיסו' שבלע לפי שאף ההיתר שבה נעשית כבר איסור כמו האיסור עצמו כדאיתא לקמן. ואפי' אם נתבשל אח"כ בס' תבשילין אינה יוצאה מידי איסורה כלל ונצטרך כל פעם ס' נגד כולה דקיי"ל כר"ת ור"י שבכל איסור שנבלע בהיתר אמרינן החתיכה עצמה נעשית נבלה ואפשר לסוחטו אסור כמו בבשר וחלב:

ב. אפשר לסוחטו אסור. פי' חתיכה שנאסרת מבליעת איסור בנותן טעם שלא הי' בה ששים נגד האיסור ונפלה ליורה שיש בה ששים בתבשיל נגדה ואפשר לסחוט האיסור ממנה על ידי הבישול נ"ל שהיה לנו לתלות שכל טעם איסור שנבלע בה כבר נסחט ויצא ממנה עתה בעת הבישול אפילו הכי שאר התבשיל מותר אבל החתיכה עצמה נשארה באסורה לעולם אם מכירה אפי' אינה ראויה להתכבד דמאן לימא לן שיצא ממנה כל האיסור ועוד דאף ההיתר שבה נעשית כבר איסור כמו האיסור עצמו כמו שכתב במרדכי בשם ראב"ן דאע"ג דהדם או שאר איסורין היו נסחטים ממנה מכל מקום מאחר שכבר נאסרה כולה אף ההיתר שבה ועתה ע"י הבישול נותן טעם ואותו הטעם לא נסחט ממנו וכן לעולם. וטעמו ולא ממשו אסור מדאורייתא עד כאן לשונו. וכ"כ בי"ד ואפי' חתיכה שנאסרה כולה ולכן אין חילוק ואפי' חתיכה שנאסרת מבליע' איסור אם אינו מכירה

ונשארה בתוך ההיתר או אם מכירה וזורקה אפי' שהוציאוה שלמה מהקדירה והיא כ"כ גדולה כבראשונה מ"מ צריך ששים נגד כולה כאלו היתה עדיין כולה בפנים דלא ידעינן כמה איסור נפיק מינה. ומה שהחתיכה עבה וגדולה כ"כ כבתחלה אסור שהאיסור נמחה ופלט קודם לכן וחזרה עתה ובלעה מן ההיתר והיינו דווקא שנפלה לכמה קדרות ואפי' בהעלם אחת ואיסור החתיכה על ידי בליעה צריך ששים בכל התבשיל דלא ידעינן באיזה תבשיל פלט. וכן בתחיבת כף של איסור בהרבה קדירות אבל בתבשיל אחת כמה פעמים אע"פ שהוא בהעלם אחת ואפי' אם איסור החתיכה מגופה א"צ לבטלה אלא פעם אחת ולא אמרינן שחוזר כל פעם ובולע היתר אחר ואותו היתר נעשה איסור ונצטרך ששים נגד כל נפילה ותחיבה שלא יהא המיחוי שיצא ממנו חמור מן האיסור עצמו שסגי לו בששי' בקדירה אחת. אבל מטעם דכל טעם שנתבטל פעם אחת אינו חוזר וניעור עוד ליכא למימר דבהעלמה אחר אין (מהרי"ש) שייך ביטול כדאיתא לקמן בתשובת איסור ביטול. והוא הדין אפי' בחתיכת בשר שנתבשל בלתי מליחה ונפלה אח"כ לתבשיל אחר וממנה לג' ולד' עד ק' צריך כל פעם ששים נגד כולה להתיר שאר התבשיל והיא עצמה נשארה באיסור לעולם ואע"ג דבדם לא אמרינן חתיכה עצמה נ"נ ואפשר לסוחטו אסור הני מילי היכא דיכול להוציאו על ידי מליחה כדאי' לקמן אבל הכא שמוציאו על ידי בישול שחוזר ונבלע בה ודאי אסורה ונשארה באיסורה לעולם והוא הדין אפי' תבשיל שנאסר מבליעת איסור ושוב נפל חתיכת בשר מאותו התבשיל לתוך תבשיל אחר דהוי שני מעלו' וכן אפי' מתבשיל שני לשלישי ומשלישי לרביעי עד מ' ונ' מעלו' נצטרך לעולם ששים מן התבשיל האחרות נגד כל החתיכה שנפל בה ולא אמרינן נגד האיסור המדומע בה דהא קיימא לן בכל איסור החתיכה עצמה נ"נ כדאיתא לעיל ואפי' אם יפול חתיכת איסור הראשון עצמה עם חתיכת התבשיל שנאסרת ממנה לתוך תבשיל האחר צריך ס' נגד שתיהם ולא סגי בס' נגד האיסור עצמו לבדו דאף התבשיל עצמו נאסר כבר וחשוב כולה כמו חתיכת האיסור עצמו כדאי' לעיל:

ג. וכתב ר"ב בסה"ת ודבר שנאסר במשהו מהאיסור שאוסר במשהו אין החתיכה נ"נ עכ"ל. והביא ראיה. נמצא שאין כל החתיכות נ"נ בבליעת איסור להצריך ששים נגד כולה כ"א בנ"ט. פי' כ"א כשלא היה ששים נגד האיסור אפי' מן האסורין שאין מתבטלין וממשו במשהו ואם יש ששים בתבשיל נגד האיסור אז שאר התבשיל מותר אבל אותה החתיכה ודאי נשארה באיסורה לעולם ולא אמרינן כל החתיכה נ"נ לאסור תערובות אחר עד ס' נגד כולה אלא היכא שהאיסור נבלע בכל החתיכה דומיא דטיפת חלב:

ד. וכתב בסה"ת ובסמ"ג ולא אמרינן ח"ע נ"נ אלא במקום שהאיסור שנ"נ על ידו יכול לילך שם אבל אין יכול לילך לשם כגון המלח הבלוע מדם שאין חוזר ואוסר את הבשר אע"פ שנותן בו טעם מאחר שהדם עצמו אינו מפעפע עד כאן לשונו. פירוש ומעתה אין איסור המלח חשוב אלא כאיסור חתיכת דם ודם אינו מפעפע ונותן טעם המליחות שבבשר הוי טעם היתר אבל אם היה המלח עצמו נ"נ אז הוי איסור חריף שנעשה לטעם והיה אוסר בין בלח בין ביבש במשהו ומסיק ר"ב ודוקא בדבר לח הבולע מטעם איסור אבל יבש ביבש לא דתנן פרק ה' דתרומו' אין המדומע חוז' ומדמע אלא לפי חשבון שבו עכ"ל וכן פסקו התו' שיבש ביבש (הג"ה) לא אמרינן בזה ח"ע נ"נ ולא אמרינן חתיכה עצמה נ"נ באיסור הבלוע ממקום אחר אלא היכא שנאסרה קודם שבא לקדירה אבל כל אגב בישולה לא אלא בכ"מ שעתיד האיסור להתפשט שם אמרי' שמתפשט ברגע הראשון דאי לא תימא הכי לא תמצא דבר שבטל בששים דמתחילה מתפשט רק האיסור בחתיכה שאצלו ואוסר בנותן טעם כמוהו ויצטרך אז ששים לבטל באותו המועט ומיהו באיסור יבש הדבוק בחתיכה כגון ירך שנתבשל הגיד בו וכן הלב שלם שנמלח או נצלה עם חתיכת עוף ודבוק בו או כבד בעוף ואח"כ נתנוהו בקדירה אע"ג דלא נאסר בתחילה כ"א הלב לבד כדאי' לעיל מכל מקום נעשית שפיר כל החתיכה נבלה (הג"ה) עתה ע"י בישול וזהו מטעמי אחריני דמפרשי לקמן דחיישינן שמא הגביה פ"א או נשארה בסוף העירוי מכ"ש (ס"א מש"כ) באין לח הבלוע כדאיתא לקמן:

ה. פרש"י וכל רבותינו המחברים שווים שדוקא בבליעת איסור אמרינן כל החתיכה נ"נ ואפילו בדבר שאין חריף אבל בבליעת היתר שהיינו מבשר לחלב אפי' בחתיכה יבשה כגון ירקות ובצים שבלעו מחלב בנ"ט ונתנו בקדירה של בשר א"צ בבשר ששים אלא כנגד המדומע לבד שכתב בע"א (נ"ב נ"ל בא"ז עי' בסי' ל"ה) תבלין שבלעו מחלב בעין בנותן טעם ונפלו לקדירה ש"ב דהיתירא בלעו לא נ"נ ולכן אם ראינו הטיפה שנפל עליהן סגי לן כשמבטלן בס' עכ"ל וכן כתב ר"ב בס' ה"ת שלו ובסמ"ג צנון ובצלים ושומין וכרישין שנחתכו בסכין ש"ב ונתנן בתבשיל של חלב הואיל והיתרא בלע סגי לו בשיש ס' בתבשיל נגד טעם הבלוע בסכין ואפי' אם היה ב"י עכ"ל והיינו שיהא שם ס' נגד קליפה עבה ברוחב קש חטה ובהכי סגי דהא אינו אוסרו יותר והוא הדין אפי' אם הסכין לא היה ב"י ולא ראה עליו שמנונית להדיא דבדבר חריף אין חלוק בב"י כדאיתא לקמן בתשובת נותן טעם לפגם[89] אכן לפת שנחתך בסכין ש"ב ונתן בחלב מתיר בסמ"ג אף

[89] וכ"כ בשערי' דאין צריך ס' אלא כנגד טעם הבלוע בסכין ולא סגי שידיח הצנון והבצלים. סי' ס"ב:

בלי ששים נגד הבליעה וק"ק עכ"ל: (מ"כ בצידו ואפי' מתוך מתיקות הלפת אין טעם שומן ניכר בה):

ו. ומיהו תבלין ומלח שנידוכו במדוכה של בשר ונתנו בחלב גרועין טפי מאלו בלעו משמנונית בעין בכדי נותן טעם וצריך ס' נגד כל התבלין (הג"ה) והמלח אע"פ שהוא מהיתר להיתר משום דלא ידעינן כמה בולעו וכן בכל כהאי גוונא ואפי' אם המדוך לא הי' ב"י דבדבר חרי' אין חילוק כדאי' לעיל ולקמן[90]:

ז. אבל אם הצנון או הבצלים נחתכו בסכין של א"י וכ"ש מלח ותבלין שנידוכו במדוכה של איסורא שהתבלין נתבשלו אפילו בסתם קדירה של א"י שאז נאסרו מתחילה מבליעת איסור מטעם חריפותא דאמרי' בהן טעם כעיקר אם נתנו בתבשיל צריך ששים נגד כל הצנון והתבלין[91] ומ"מ בטלין שפיר בס' מאחר שאין איסורן מגופן כדאי' לקמן בתשובת דברים שאין מתבטלין. והטעם פירש רש"י משום דגבי בליעת איסור חשבינן כל החתיכה כבליעה עצמה וגבי בליעת היתר לא חשבינן לפי שבליעת איסור הוי דין אפשר לסוחטו אסור פי' שאם היה בא לסחוט האיסור הנבלע בחתיכה לחוץ עד שלא היה נשאר בה שום טעם איסור מ"מ נשאר החתיכה באיסורה לעולם דכיון שחל עליו שם איסור שעה אחת תו לא פקע שם האיסור ממנה וזה הטעם לא שייך גבי בליעת היתר דאין שם בשר על החתיכה והיינו בין בלח בין ביבש דיבש הוי ג"כ שם האיסור על הבליעה השנייה:

ח. ומיהו ברוטב של בשר שנפלה לחלב ודאי צריך ס' נגד כולה דהוי שם בשר על כל המים ועוד כמה שכ' המרדכי פרק כ"ה דקיי"ל כמ"ד דמשערי' כאלו המים בשר ולא כמ"ד במה דבלעי מיא וא"כ הוי חתיכא גופא דאיסורא וסברא הוא דאי אפשר לעמוד על השיעור כמה בלע וכן בתחיבת כף של בשר וכל כהאי גוונא והוא הדין לח בלח היתר בהיתר צריך כמו כן ששים כנגד הדימוע הראשון כגון רביעית חלב שנפל לחמשים רבעיות של מים ויין ושמן ונתן בתבשיל של בשר צריך ס' נגד המדומע ולא אמרינן שהיתר בהיתר נתבטל קודם ברוב בעלמא ולא יצטרך ס' אפי' נגד המדומע דע"כ אין מתיר מהר"ף בהג' בסמ"ק ע"י שאינו חושב לטעם כף חולבת שנתחב במים נקיים שבקדירה חדשה אלא מטעם נ"ט בר נ"ט דהיתר שא"צ ביטול כ"כ ואינו מפרש מטעם דכבר נתבטל טעם החלב ברוב היתר. וכש"כ הכא דמאוכל לאוכל ומעורב בו המאכל עצמו ואין שייך בו היתר דנותן טעם בר נ"ט כדאיתא לקמן שבודאי צריך ס' נגד דמועו

[90] ואין חילוק בין ב"י וכו' וכ"כ בס"ה דברים החריפי' דמי לקורט של חילתית ואין חילוק בין ב"י לשאינו ב"י מהרא"י ז"ל שם סי' ש"כ:

[91] וכ"כ בשערים דצריך ס' כנגד כל הצנון יכול להיות שאין חילוק בין ב"י לשאינו ב"י:

גם שמעינן מהג"ה דשם מדאמר ולא היה במי' ששים נגד הכף. דהיתר בהיתר מיהא בטל ועוד ראיה מחמץ קודם זמנו דבטל וא"כ אם נפל כבר לס' רביעיות של מים רביעית של חלב (הג"ה) ונפל ליורה של בשר אפילו ס' נגד המדומע א"צ דכבר נתבטל טעמא לגמרי והוי כשאר כל דבר שנתבטל שאין חוזר וניער ובהיתר בהיתר שאין צריך ביטול כ"כ אפי' אם לא נודע לו בנתיי' אין ההיתר הראשון המדומע מצטרף עם ההיתר השני שהוא בא לאסור דאינו מינו כ"כ והוא הדין אפי' בדברים שהן במשהו כגון קיבה כשרה שנפלה בחלב ונפל ליורה של בשר וכל כהאי גוונא אפי' נותן בו טעם לשבח אם נתבטל מקודם בההיתר מנותן טעם שהיינו בס' אם יש ס' ביורה נגד החלב מותר הכל דלא החמירו במשהו דידיה מבס' דשאר איסורין מקל וחומר דחמץ כדאי' לעיל והיינו לח בלח אבל היתר יבש ביבש בטל כמו כן ברוב בעלמא כמו באיסור ומותר לערב בו היפוכו מאז אפילו לכתחילה מההוא דתנן צמר גמלים ורחלים שטרפן יחד אם הרוב של גמלי' מותר להביא פשתן לשם. ושמעינן ג"כ משם דבדבר לח התלוי בנותן טעם אסור אפי' בדיעבד אם לא נתבטל מתחילה בס' מדאינו מתיר בסה"ת מההיא מתני' דפסח אלא דבר שנתבטל קודם זמנו בששים:

ט. פסק הרא"ש ורא"ם וראב"ד ור' יוסף שדוקא בדבר אכילה שייך לומר בבליעת איסור ח"ע נ"נ אבל בכלי שנאסרו לא[92] והלכך אי נתחבו ביורה סגי להו כשיש ס' בתבשיל נגד איסורו הבלוע בהן אם ידוע הוא כמה איסור בלע אפי' אם לא הי' ס' בכלי נגד האיסור מה שאין כן בחתיכה בשר שאפי' אם נודע כמה איסור בלע והוציאוה שלימה מהקדירה מ"מ צריך ס' נגד כולה אם לא היה בו מתחילה ס' נגד האיסור שנפל עליה כדאי' לעיל. והא דמצרכי' ששים בתחיבת כף של איסור נגד כל מה שתחב בה לאו משום דהכף נחשב כולה כנבילה אלא מטעם דלא ידעינן כמה איסור נבלע בו דדרך הכף להכניסו ביורה רותח ובלעה בכולו כדאי' לקמן והא דמצריכי' ס' נגד כל הכף שהוציאו בו זבוב מהקדירה אע"פ ששיעור הזבוב ידוע ה"ט לפי שרגילין להוציא עמה מרק ואין באותו מרק ששים נגד הזבוב ונ"נ ואין ס' בכף נגד המרק והטעם מפרש במרדכי סוף פ' גיד הנשה בשם רא"ם שכ' בספר יראים משום דבכל מה שאי אפשר להפריד האיסור ממנו ביה עשו חכמים כל אותה חתיכה נבלה אבל מה שאפשר להפריד האיסור ממנו באיזה עניין שהוא ביה לא עשו חכמים כל החתיכה נבלה דהא יכול להוציא האיסור ממנו דאל"כ לא תמצא בשר תפל שנפל לציר שיותר ע"י מליחה מטעם כבכ"פ דהא כשנפל לציר נ"נ ונאסר אף ההיתר שבה ולא ניתרת עוד אלא ע"כ כיון דדם אפשר להפרידו

[92] ודלא כרבותינו הצרפתים והי"ד והרמב"ן ורשב"א שאינם מחלקין:

מהבשר תפל ע"י מליחה וצלייה לא אמרי' בה ח"ע נ"נ (מהרי"ש) וראייה מפ' כ"ה דפריך אי קסבר אפשר לסוחטו מותר אמאי ח"ע נ"נ והאריך ומסיק אבל כלי עץ ומתכת לא נ"נ דהא יכול להפריד האיסור ממנה ע"י הגעלה או ליבון וישאר ההיתר לבדו ולכן אף קודם לכן אינה נחשבת ח"ע נ"נ עכ"ל. והוא הדין אפי' כלי חרס שבלע מהאיסור לא אמרינן ביה ח"ע נ"נ הואיל ואפשר מיהא להפריד האיסור ממנה ע"י חזר לכבשן ולא כפי' הסמ"ג בטפ' חלב שנפל על הריקן שאסור מטעם שהיה צריך ס' נגד נ"ט טיפין אלא משום מנהג הוא בעלמא כדאיתא לקמן והלכך אם ידוע כמה בלעה כגון שנאסר רק מציר שנפל עליו ונתחב ביורה סגי בס' נגד טיפת האיסור והרא"ש מסיק פרק כל הבשר ומהאי טעמא היו נוהגין גם בימיהם להתיר ציר הנוטף מבשר שלא שהה במליחה ע"י השלכת תרי גללי דמלחא בשולי הכלי ולא אמרי' מיד כשנוטף השומן מן הבשר נאסר הציר מחמת דם המעורב בו ואפשר לסוחטו אסור לפי שאפשר הכא להפריד הדם ממנו לגמרי עד שלא ישאר בו לא טעם ולא משהו אבל בחתיכה אין האיסור יוצא לגמרי אלא מתבטל בתוכו והא דמצריכים ס' נגד כל הכלי כשאין יודע כמה בלע היינו דוקא אם נאסר הכלי מחמת בליעת איסור ע"י האור שאז שולט הבליעה בכל הכלים אבל אם נאסר רק ע"י בלי"ע איסור שנחשב כרותח ע"י מליחה כגון כלי שאינו מנוקב שמלחו בו וניתן ליורה כתב במרדכי פרק כל הבשר בשם ר"י דסגי לה שיהא ס' במים נגד קליפתה לבדה דאין כח המלח יכול לשלוט בכולו בעץ הקשה כמו ששולט בבשר רך. ואע"ג שנחשב כרותח דצלי היינו דוקא לכדי קליפתה. ואין לדמות זה לכבוש וגם אין דומה לתחיבה כף חולבת לקדירה של בשר שצריך ס' נגד כולה דהתם נכנס חלב בכף כמה פעמי' ע"י בישול ממש כמו שרגילין ליתן כל כף לפעמים בכלי ראשון עכ"ל. והיינו דוקא רק נגד קליפת הכלי מבפנים שמולחין בתוכו או נגד מקום נפילת הציר כשנפל עליו ומעט סביביו. ולא נגד כל קליפת הכלי כמו שמפורש לשם במרדכי שמן הדין לא הי' הכלי זה צריך הגעלה אלא במקום נפילת האיסור לבד דאין שייך בליעה בכולו אלא בבליעת איסור ע"י בישול שמוליך הטעם בכולו ואע"ג שאנו מחמירין בו להגעילו כולו היינו לכתחילה אבל בדיעבד מיהא מותר עכ"ל. ומיהו אם היה הבשר והציר שוהה בקערה מע"ל אז היה שולט ג"כ האיסור בכולו מטעם כבוש הוה כמבושל כדאי' לקמן ואע"ג דאין מליחה לעץ מכל מקום יש בישול לעץ ודוקא קערה שמלחו בה אבל כלי מנוקב שמלחו בה או כעין כ"מ כגון ששם עצים בשולי הגיגית אז מה שלמעלה מן העצים הוי ככלי מנוקב וכן אם מלחו על דף מודרן שאז מדינא היה מותר אפי' לכתחילה להשתמש ביה רותח כדמשמע בסמ"ק שפריך ואי בכלי מנוקב אפי' הקערה נמי לשתרי דדם מישריק שריק

ולא נבלע בו כלל והלכך אם אותו כלי מנוקב או דף מודרן נפל ליורה מותר אפילו בדליכא ס' נגד הקליפה של מקום המליחה דאע"ג שאנו מחמירין בו מלשמשו רותחין כדאי' לעיל דיעבד מיהא שרי ודוקא כלי עץ אבל כלי חרס אפי' מנוקב שמלחו בו אוסר בסמ"ק לאכול בה רותח לפי שלגבי כלי חרס ליכא למימ' דם מישריק שריק דבקל הוא בולע ולכן אם תפול לקדירה ודאי צריך ס' אפי' נגד כולה ולא סגי אפי' נגד קליפת כל הכלי ואפי' אם יש ס' בכלי נגד הציר. דכלי שאין לו טעם מגופו אין יכול לבטל טעם איסור כדאי' לקמן בתשובת טיפת חלב:

י. איסור שנפל לתוך ההיתר בין באיסור לח בין באיסור יבש בין שאיסורו מחמת עצמו בין שבא לו האיסור ממקום אחר בין באיסור דאורייי' בין באיסור דרבנן ואפי' בדבר שעיקר איסורו דרבנן וגם אין לגזור בדבר זה אטו דאורייתא ומכ"ש באיסור מוקצה שיש לו מתירין. ואין בהיתר לבטלו ואע"פ שנתערב כבר אין רשאי כלל להוסיף עליו ולבטלו אע"פ שנפל עליו מעצמו דמאחר שלא היה מתחילה בהיתר לבטלו נאסר אף כל ההיתר שאצלו והכל נ"נ והיה צריך לבטל אף כל אותו ההיתר כדאיתא לקמן בתשובת במה אמרי' ח"ע נ"נ והיה צריך לבטל מעתה אף כל אותו ההיתר (ס"א אינו) ואע"ג דגבי יבש לא אמרינן ח"ע נ"נ כדאיתא לשם מ"מ מאחר שלא נתבטל כבר אסור לבטלו עתה. ואפי' אם היה רוצה להוסיף עליו בפעם אחת עד ששים נגד כולו שהיינו נגד האיסור וההיתר אסור דמאחר שלא נתבטל מעצמו אין מבטלין אותו בידים אפי' באיסורי דרבנן דאפי' למאן דאמר אפשר לסוחטו מותר היינו דוקא בדיעבד אם היה כבר נסחט ממנו אבל לסוחטו ממנו לכתחילה אסור אליבא דכולי עלמא דאין מבטלין איסור לכתחילה דאם לא כן מה הועילו חכמים בתקנתם. מלבד בעצים שנשרו מן הדקל ביום טוב לתוך התנור דמותר לכתחילה להרבות עליהן עצים מוכנים ומבטלן והטעם מפ' במרדכי בעבודה זרה פ' השוכר ובפרק קמא דפסחים משום דהתם אינו נהנה מגופא דאיסורא דכבר מיקלא קלי לאיסורא. ולא אמרינן שיש שבח עצים בפת אלא דוקא גבי איסורא הנאה כגון פת שנאפה באיסורי ערלה וכלאי הכרם שצריך התם להוליך הנאת העצים לים המלח ותדע דהא המבשל בשבת בשוגג יאכל אע"ג דאיכא שבח עצים בתבשיל עכ"ל אך לעניין שבת כתב סמ"ק דלא שרינן כ"א בדבר שנאכל כמו שהוא חי וכן מפרש ברא"ש ג"כ מטעם דהתם ליכא לאיסורא בעיני'. וכתב אבל בעלמא אין מבטלין לכתחילה אפילו איסורא דרבנן שאין לו מתירין עכ"ל[93]. וכן פי' רשב"ם דדוקא לאכול האיסור עצמו אין מבטלין דבר האסור דעל דבר זה נשנה במס' תרומות וכן איסור שנפל לקדירה פחות מס' ומסיק

[93] הכי נהגינן מהרא"י ז"ל סי' ל"ט:

ומה"ט ג"כ מותר להגעיל כלים אע"פ שאין מבטלין איסור לכתחילה לפי שאין עושין שום דבר מן המים שפלט בהן האיסור ומהאי טעמא חמץ שנתערב במינו במשהו ושלא במינו בנ"ט אעפ"י שניתר בהנאה ע"י שמוליך דמי הנאתו לאיבוד מכל מקום באכילה אסור דסוף סוף מטעים קא טעים אבל בפת שנאפה אפי' בעצים איסורי הנאה דאוריי' כגון עצי ערלה וכלאי הכרם ועצי אשירה אינו טועם עצים בפת. ומה"ט מותר אפי' באכילה כשמוליך הנאת עצים לאיבוד עכ"ל[94] והיינו דוקא שלא היו מתחילה רוב עצים מוכנים בתנור אבל אם נפל עץ מוקצה בין רוב מוכן מותר הכל בלתי ביטול כדאי' לעיל בשיעור ביטול איסור. וכן משמע מלשון מרבה עליו שלא היה כאן מתחי' רוב. ומשום דבר שיש לו מתירין ליכא דחום התנור של היום אינו נשאר למחר. וכתב הרמב"ם פ' ט"ז דא"מ ואסור לפצוע אגוזים ולפרק רמונים וכל דבר חשוב שאין מבטלין איסור לכתחילה אם עבר וביטל אותו קונסין אותו ונאסרו עליו עכ"ל וכ' עוד הרמב"ם פ' ט"ז דא"מ ואם עבר והוסיף עליו בשאר איסורין אפי' באיסור דרבנן מלבד בעצים שנשרו מן הדקל בי"ט אפי' שהוסיף בפעם אחד ס' נגד כל האיסור וההיתר שהיה שם מתחילה הרי זה מותר לאחרים טפי משאם הי' האיסור מאיסורי דאוריי' אבל לדידי' קנסו חכמים עכ"ל. והיינו ליתנו לאחר בחנם אבל למכור לו אסור אפילו לישראל אחר דאע"ג דהאיסור עצמו היה מותר בהנאה מכ"מ היה אסור באכילה ועתה היה נהנה בתוספת זה להתיר אף באכילה (הגה"ה) וכתב הרא"ש פ' גיד הנשה ודוקא להוסיף ביד איסור באיסורי' ודאין אבל אם נפל מעצמו עוד היתר על היתר הראשון עד שנעשה אפילו רק עם היתר הראשון בין הכל ס' נגד האיסור לבד הרי זה מותר הכל דשפיר מצטרף היתר הראשון עם השני שנפל אח"כ לבטל האיסור משום דכל כה"ג שנפל מעצמן אמרינן מצא מין את מינו וניער אפי' לקולא דתנן במסכת תרומה (הג"ה) סאה של תרומה שנפלה לתוך צ"ט של חולין ואח"כ נפלה עוד סאה של חולין אם בשוגג תעלה ואם במזיד לא תעלה ואמר רבי יוחנן עלה הוא הדין לכל איסורים שבתורה ואין שייך לקנוס בזה כלל מאחר שמעצמו נפל בלי ידיעתו עכ"ל. וכתב בי"ד והוא הדין אם הוסיף ביד בשוגג שלא כיוון לבטל האיסור מצטרף שפיר עם ההיתר הראשון לבטל. דקיימא לן כל האיסורים שבתורה שריבה עליהן בשוגג מותרים ואין לחוש שמא כיוון להרבו' שאם באנו לחוש לזה גם לא נאמין לו מה שאמר שלא ריבה עכ"ל[95]. והיינו שמותר אפי' לעצמו דאין שייך לקנוס בשוגגים מאחר דמיירי הכא דוקא בלא נודע לו בנתיים כדאי' לקמן בהא אפי' ר"י מודה

[94] ודלא כרי"ף ורמב"ם ופי' רא"ם:

[95] אמר מהרי"ח ומיהו בשבת אין מבטלים איסור לכתחלה דאין לך תקון גדול מזה הג"ה ממ"נ אם צריך הביטול אף בחול אסור ואם מותר בהכי אף בשבת שרי שאילה:

אע"ג דקניס שוגג אטו מזיד גבי הפיל אחד מן התערובות לים דלקמן כדפירש הרא"ש שם שהיינו דוקא שהפילו לאחר שנודע לו התערובות אבל קודם שנודע לו התערובות לא שייך לקנוס כיון דעדיין לא נולד הספק ועומד עדיין בחזקת היתר. ומסיק הרא"ש שם פ' גיד הנשה וזה שעלה בשוגג ומתבטל היינו דוקא אם לא נודע לו בנתיים אבל אם נודע לו בנתיים ודאי אסור דתנן סאה של תרומה שנפלה למאה של חולין ולא הספיק להגביה עד שנפלה אחרת לר' שמעון אם לא נודע לו בנתיים אסור דמצא מין את מינו וניעור אבל נודע לו במה שסופו להרים כמורם דמי ואף רבנן לא פליגי עליה אלא בתרומה דבעי הרמה מפני גזל השבט אבל בשאר איסורין דלא בעי הרמה מודים שהידיעה גורמת ההיתר או האיסור בכל דבר והטעם דדנין אותו כ"פ אחר שעת ידיעתו שהיה ראוי אז לישאל באותו שעה לחכם ולפי התשובות שהיה משיב לו באותו פעם ומה שאסר פעם אחר שוב לא הותר עוד ומה שהותר לא נאסר עוד מחמת נפילת זו עכ"ל. וק"ק. ובמרדכי פ' כסוי הדם ובפרק בתרא דע"ז מפרש בשם רשב"ם וריב"א וריב"ן שהוא מטעם שהיכא שנודע לו בנתיי' ושוב ניתוסף עליו אמרינן קמא קמא בטיל אבל אם לא נודע לו בנתיים אז אמרינן מצא מין את מינו וניער בין לקולא בין לחומרא עכ"ל. והיינו שאומר ג"כ קמא קמא בטיל בין לקולא בתוספו' איסור בין לחומרא בתוס' היתר שההיתר הראשון בטל לגמרי כאילו אינו לשם ואין מסייע עוד לבטל שום דבר שמאחר שנודע לו מהתערובת האיסור ולא היה בהיתר לבטלו נתבטל הוא לגביה ונאסר הכל והיינו ג"כ מטעם דלעיל שדוקא בשעת ידיעה אמרינן קמא קמא בטיל לפי שהיה ראוי אז לישאל לחכם. ולפיכך אם נפל איסור יבש שלא במינו בס' ולא נודע לו עד שנפל עוד איסור אחר אם אין בהיתר לבטל שתיהן אסור דמצא מין את מינו וניער אע"ג דלא הוי כ"כ מינו של האיסור הראשון שהרי נתבטל כבר לגמרי ביבש והטעם מפרש ג"כ הרא"ש שם פ' גיד הנשה דאף כי נתבטל האיסור ברוב היתר דידה והותר באכילה אם אח"כ הוכר האיסור פשיטא דאסור לאוכלו וכאשר נתוסף עתה איסור הכיר מין את מינו וניתוסף עליו מלבטלו והוי כאילו הוכר האיסור עכ"ל. אבל אם נודע לו בנתיים ויודע שיש בהיתר לבטלו אפי' לא הסירו ונופל איסור אחר אצלו אין צריך ס' נגד שניהם דקמא קמא בטיל לפי שבאותה שעה שנודע לו ויודע שהיה בהיתר לבטלו נתבטל האיסור ונעשה היתר גמור וכל דבר שנתבטל פעם אחד עד שהי' מותר באכילה אם לא היה ניכר אינו חוזר עוד וניעור כלל אע"פ שעיקר האיסור עדיין בתוכו וכן מסיק הא"ז ורבי יואל. ולא עוד אלא אפי' האיסור עצמו מצטרף עם ההיתר לבטל כל דבר איסור אחר שיפול בו אחר כך בין שהוא מינו או שאינו מינו כדאי' לקמן וכן אם נפל במינה ברובא כגון כזית איסור יבש שנפל לב'

של היתר ונודע לו ולא הספיק להעלותו עד שנפל ביניהם עוד זית וחצי של איסור מותר הכל ואם לא היה בהיתר לבטלו כגון שנפל לפחות מס' ונ"נ ונפל עליו עוד היתר אחר או שנפל כל זה התערובת תוך היתר אחר אפי' בעוד שגוף איסור הראשון בתוכה ולא נודע לו אע"פ דלא הוי כ"כ מינו של ההיתר הראשון שהרי נאסר כבר לגמרי מכל מקום מאחר שלא נודע לו בנתיים וקיימא לן כל איסורה שהוסיף עליהם בשוגג עולה. מצטרף שפיר היתר הראשון עם השני לבטל איסור הראשון לבדו ומותר הכל דס"ס אינו טועם טעם דאיסורא והיינו אפי' בדבר לח כדאי' לקמן אבל כשנודע לו בנתיים לא מצינו היתר בתוס' היתר בין בלח בין ביבש אלא כשנתוסף עליו אח"כ מעצמו בשוגג בב"א ס' נגד כל ההיתר ואיסור הראשון אבל ביד לא מאחר שנודע לו בנתיים דקנסינן שוגג אטו מזיד כדאי' לקמן ודוקא בתוס' איסור יבש ביבש שאינו מתערב ונותן טעם זה בזה יש חילוק בין נודע לו או לאו אבל בתוספת איסור לח בלח או לח ביבש או יבש בלח כ' במרדכי פ' כסוי הדם בשם רבינו תם וראבי"ה ור' יודא. איסור לח שנפל בהיתר שיש בו לבטלו (הגה"ה) ויודע בו ולא הספיק להעלותו עד שנפל בו עוד איסור אחר ואין בהיתר לבטל שתיהן אסור אעפ"י שנודע לו בנתיים משום דלא אמרינן קמא קמא בטיל אלא עד ס' פי' שלא יהא שיעור כל האיסור שנפל בו אפי' בזה אחר זה כ"א חלק אחד מששים בהיתר אבל כשנתוסף באיסור אפי' בזה אחר זה עד שיהא בין הכל יותר מחלק ס' בהיתר אע"פ שנודע לו בנתיים מאחר שלא הגביהה אמרינן מצא מין את מינו וניער מאחר שיש מיהא עתה בכל ההיתר טעמא דאיסורא דהא אין ס' נגדו וטעם כעיקר דאורייתא עכ"ל. וכן פסק רש"י סוף פרק בתרא דע"ז גבי המערה י"נ לבור כל היום כולו כשר אע"פ שלסוף אין ס' נגד כולה דאין הילכתא כן כדאיתא לשם והא דצריך לפרש התם טעמא גבי נוטפין שרבו על הזוחלים דמ"מ מותר לטבול בו מטעמא דנהרא מכיפיה מיבריך ולא אמרינן מטעם דקמא קמא בטיל אע"פ שנודע לו בנתיים אע"פ ששם אין שייך בה תערובות נותן טעם של האיסור וטעם כעיקר. פירש ר"ב היינו משום דמאחר דהתערובות הוי בידי שמים ואין בידו להפסיקו חשבינה כאילו נתערב הכל בבת אחת דהא לא הועיל ידיעתו עכ"ל וכן כל כהאי גוונא. ודווקא שגוף עיקר האיסור עדיין בתוכה כגון שנפל בו חלב או דם לא שייך בתוספת איסור לח קמא קמא בטיל ביותר מס' אבל אם לא נתערב בו אלא טעמא בעלמא כגון איסור יבש שנפל לקדירה ונודע לו והוציאו ונתבטל טעמא ואח"כ נפל הב' קיי"ל כל טעם שנתבטל פעם אחד אינו חוזר עוד וניער אפי' בבשר וחלב וחמץ בפסח כדאי' לקמן דאע"ג דטעם כעיקר דאורייתא מ"מ דוקא העיקר עצמו חוזר וניער כדפרישית טעמא לעיל לפי שהעיקר גופא אינו מתבטל כשניכר אבל הטעם מתבטל

לגמרי וכיון שנתבטל כבר בס' לא הוי ביה עוד טעמא דאיסור לינעור עוד. ודוקא כשנודע לו בנתיים אבל בהעלמה אחת ומין אחד אף הטעמים מצטרפין כדאי' לקמן והיינו דוקא באיסור לח בלח ולח ביבש ויבש בלח אבל יבש ביבש שאין נותן טעם זה בזה אם נתבטל כבר בין במינו ברוב. בין שלא במינו בס' ונודע לו ונתוסף עליו אח"כ עוד איסור אחר אפי' אם גוף איסור הראשון עדיין בתוכה בעת נפילת איסור השני אף איסור הראשון עצמו מסייע לבטל איסור השני ומותר הכל כדאי' לעיל ומיהו בתו' היתר אפי' לח בלח ולח ביבש ויבש בלח יש ג"כ חילוק בין נודע לו בנתיים או לא דאע"ג דנעשה פעם אחת נבילה כולו. פי' שלא בהיתר לבטלו בס' מאחר שלא נודע לו באותו פעם ולא טעים בי' עתה טעמא דאיסור' נוכל לומר שפיר שמצטרף כל ההיתר יחד לבטלו כדאי' לעיל ודוקא באיסור א' לא אמרינן בדבר לח אפי' נודע לו בנתיים קמא קמא בטיל אלא עד ס' אבל בב' מינים בין בלח בין ביבש אפי' קמא קמא בטיל א"צ אפי' בהעלמה אחת שאין שייך שם ביטול לא סגי דלא מצטרפין אלא אפי' כל אחד מסייע לבטל טעם איסור חבירו דאמר ר"ל הנותר והפיגול והטמא שבללן זה בזה ואכלן פטור וכ' הרמב"ם פ"א דא"מ התרומה מעלה הערלה וכלאי כרם וכן להיפך והיינו אפי' מדרבנן מדלא פירש. ופסק בי"ד וה"ה הטעמי' מבטלין זא"ז להיתר אכילה והיינו בין בלח בין ביבש בין באיסו' דאוריי' בין באיסו' דרבנן והילכך חלב ודם שנפלו לקדירה ואין בתבשיל לבטל שום אחד מהם אלא בצירוף חבירו כמו נ"ט זתים של היתי' שנפל לתוכן ב' זיתים א' חלב וא' דם בין בבת אחת בין בזא"ז אם לא נודע בנתיים המאכל מותר דבב' מינים לא אמרינן מצא מין את מינו וניכר פירוש איסור איסור חבירו[96] ודווקא במין אחד מצטרפים ב' נפילות בדבר לח ואפי' לא נודע לו בנתיים לפי שיש שם מיהא לבסוף טעמא דאיסורא אבל בשני מיני' אין שייך צירוף טעם איסור דכל א' יש לו טעם בפני עצמו ומבטל טעם חבירו ומאחר שלא נ"נ בנפילת איסור הראשון כיון דלא נודע לו בנתיים א"כ כשנודע לו הרי ניתוסף עליו עוד כזית אחרת ויש ס' מעתה נגד כל א' לבדו והוי האיסור השני לגבי הראשון תוספת היתר לבטל טעם איסור הראשון דמותר בהעלמה א' ואפי' אם שניהם שווין בלאוין פירוש ששניהם מלאו אחד או משני לאוין שמצטרפין אפי' למלקות כדכתב הרמב"ם פ"ד דא"מ דזהו דוקא עצמותו אבל בטעמים לא שייך צירוף כדפרישׁ' שהרי בטעם כעיקר תלי רחמנא והרי אין כאן שום טעמא דאיסורא דכל אחת מתבטל בהיתר ובטעם איסור חבירו. ולא מבעיא כשאינו מכיר שום א' מהם מהאיסורים ונשארים

[96] ולא כתשובת הגאונים שכתב בשם ראב"ן כל ב' איסורא דנפל להיתר אמרי' דיה' טעמא ומצטרף ובעי ס' דכנגד שניהם ולא אמרינן מתבטל חד בחד לחודיה:

שניהם בתוכה או שמכיר שניהם ומוציא בפעם אחד אלא אפי' אם הוציא בזה אחר זה דלא יהא הטעם חמור מן העיקר ואפילו אם מכיר האחד והשני נשאר גוף האיסור בתוכ' ואין ס' נגדו מותר דמאחר שנתבטלו שניהם פעם א' עד שהיו מותרים באכילה אם מכיר אח"כ האיסור ומוציאו אין בכך כלום מידי דהוה אכל תערובת איסור שנתבטל ואח"כ מתמעט כשאוכלין ממנה ומותר הכל דמאחר שאין האיסור ניכר י"ל שמתמעט האיסור כמו ההיתר ודוקא בלא נודע לו בנתיים כדפרי' אבל ודאי אם נודע לו בנתיים דבתר שעת ידיעתו אזלינן ונאסר כל התערובת פעם א' באכילה. בזה אצ"ל שאפי' בדבר יבש אסור דלא עדיף מניתוסף עליו היתר גמור דאסור עד שיהא בהיתר השני ס' נגד כל התערובת הראשון כדאי' לעיל וה"ה אם בהיתר לבדו ס' נגד כל א' לבדו אבל לא כנגד שניהם כא' ונפלו בו בין בזה אחר זה בין בב"א בין שנודע לו בנתיים בין בהעלמה אחת מאחר ששני מינים הם אפי' נשאר גוף האיסור בתוכם אינם מצטרפין כלל ומותר הכל והא דתרומה מעלה ערלה וכלאי הכרם דקאמר בסתם צריך שני פעמים רוב דהיינו רוב נגד כל הא' אפי' אם היה כשני היתר דמאחר שלא נתבטל פעם א' ברוב ואין ניכר בתערובת הוי התערובת כולה חתיכה דאיסורא דהוי כדבר לח שנתערבה בפחות מס' ועוד דהא הוי כל אחד באשם תלוי ודוקא בשוגג ומעצמו דהא אין מבטלין איסור לכתחילה (הג"ה) וה"ה אפי' בבשר וחלב כגון נ"ט זתי' ירקות שנפלו בהן כזית בשר וכזית גבינה בין בזא"ז בין בב"א בין שנודע לו בנתיים בין בהעלם אחד אעפ"י שבשר וחלב מצטרפין וחשובין כמין אחד ולריש לקיש אפי' למלקות מ"מ מאחר שלא נאסרו יחד קודם נפילתן בקדירה המאכל מותר דדוקא דרך בישול אסרה תורה דהיינו הנ"ט זה בזה והכא יש ס' נגד כל א' ולא גרעי הירקות נגד כל א' מאילו היה הבשר וחלב עצמו שנפל בו. אע"פ שהיתר בהיתר בעי ס' מותר דכשנפל הראשון לא נאסרו שהרי תוך היתר נפל וכשנפל השני הרי יש ס' נגד כל א' וכ"ש אם נפלו בו בב"א שכל א' נתפשט טעמא בס' ומותר דכל מה שעתיד להתפשט אומרים שמתפשט שם בפעם הראשון כדאי' לעיל ואם לא היו נ"ט זתים בירקות אף בשאר איסורי' אסור והלכך לא מצינו חילוק בזה בין בשר וחלב לשאר איסורים אלא כשנודע לו בנתיים שבשאר איסורים נאסר בנפילה הראשונה ובבשר וחלב מותר וכ"ש בטעם כלי בלבד כגון שנתחבו בירקות ב' כפות הפכיים ב"י אפי' בהעלמה אחת ובב"א אם יש ס' בירקות אפי' רק נגד כל א' לבדו המאכל מותר כדאי' לקמן בתשובות ירקות וקיטנית. אבל ודאי אם נאסר הבשר והחלב קודם שנפלו לקדירה וכן כל ב' חתיכות משאר איסורין של מין א' כגון ב' חתיכות נבלה שנפלו בזה אחר זה בנ"ט של היתר אפי' סלקו הראשון קודם נפילת השנייה אסור הכל וכ"ש בטעמי

כלי כגון שתחב בהן מתחילה כף של בשר ב"י ואח"כ אפי' חלב עצמו מותר דאם לא כן לא נמצא נ"ט בנ"ט ע"י כלי דשרי. וכן בבצים וירקות שנתבשלו בקדירה של בשר ונתנו בפלאד"ן ועל כרחך באין בו ששים איירי מדקרי אותם נ"ט ומאחר שהיתר בהיתר בעי ס' אמאי לא יצטרפו הנ"ט ש"ב מתחילה לנ"ט של חלב ויעשו הבצים וירקות כ"פ נבלה. ואין לחלק בין ב' טעמים לטעם ראשון [א'] וגוף חלב. דהא דגים שעלו בקערה ש"ב מותרין לאוכלן אפילו חלב בעין אפי' בהעלמה אחת ושעה אחת דלא מצינו חילוק בנ"ט בנ"ט בין נודע לו בנתיים או לא ותוך שעה אחת או שהה בנתיים זמן מרובה דבטעם מאכל לא שייך נט"ל ועוד דאין שייך חילוק דנודע לו בנתיים אלא בדבר איסור כדפרישי' טעמ' לעיל בשם הרא"ש מטעם דכל מה שעתיד להרים כמורם דמי והיתר בהיתר אינו עתיד להרים וגם אין באין עליו לישאל לחכם וכן הדין בשאר איסורים במים אחד בזה אחר זה דווקא הטעמי אוכל מצטרפין שפיר אבל הטעמי כלים לא אפי' בהעלמה אחת ובב' מינים. לא מבעיא בענייני מאכל שיש בכל אחת לבטל טעם חבירו אלא ה"ה בטעמי כלים כגון מים וירקות שנתבשלו בקדירה חדשה או שאין ב"י ונתחבו בהם בב"א ב' כפות של ב' איסורים בין דאיתא בתבשיל לבטל שום א' מהם בלתי צירוף חבירו המאכל מותר אע"ג דקיי"ל דהית' בהית' בעי ס' וצריך לבטל טעם כלי והוא אינו מסייע לבטל הכא מאחר שאין שום איסור בעינא אלא שניהם מצד פליטת הכפות הוי ממ"נ. שאין לחלק ולו' שאחד יפליט ולא חבירו. ול"ד לטעם קדירה שאין מבטל טעם כף של איסור דהתם הוי ב' מינים כלי חרס ועץ וגם מטעם דלעיל דמה שבלוע בקדירה יש בו ג"כ קצת מטעם איסור של הכף:

שער כה

א. פרק גיד הנשה פריך וליבטל ברובא ומשני בריה שאני ומייתי עלה המרדכי דההוא פירקא אלו דברים שממשם אין מתבטלים במינו בין בלח בין ביבש אפי' באלף וה"ה ביותר אלא אוסרים תערובתן במשהו הן בודאי הן בספק איסור דאורייתא או בודאי איסור דרבנן דבר שהוא ברי' (וכ"כ בשערי' סי' ל"ט). ודבר שדרכו להמנות ודבר שיש לו מתירין ודבר שראוי להתכבד ודבר שנעש' לטעם עכ"ל וסי' בריה שמנייין מתיר"ו ראו"י לטועמ"ו (וכ"כ בשערים סי' מ"א):

ב. בריה כיצד כל דבר שהוא בריה והוא שלם אפי' אין בו חיות ואין בו כזית כגון גיד הנשה ואבר מן החי ודג טמא ועוף טמא קטן שהם שלמים וכן זבוב ונמלה ושאר שרצים לאחר מיתתם כשהן שלמים אפי' בכל שהוא ול' סה"ת וכן שאר אוכלים שחייב עליהם

מן התורה והן שלימים אפי' אין בהן כזית עכ"ל. אבל אם אינם שלימים אפי' שחסר רק רגל א' מנמלה וכה"ג מהאחרים. פי' רש"י והרא"ש וכ"כ הרמב"ם פ' ב' דא"מ שאין חשוב בריה עכ"ל. ואע"פ שבשאר האברים עדיין כולן שלימים וחשובים לגבי טומאה כדתניא פ' יוצא דופן האברים אין להם שיעור אלא אפי' פחות מכזית מנבלה ופחות מכעדשה משרץ מטמא ופירש"י שם לפי שאבר שלם חשוב ומטמ' ואפי' אם יש בה כזית או שכולה שם ונתרסקה ויש בה כזית אע"פ שחשובה היא למלקות בטילה שפיר בלח ויבש כשיעורה מידי דהוה ככל כזית מנבלה שחשוב למלקות. בטל כל זמן שאין ראוי ליתן לפני אורחים נכבדים. דבטל בחשיבות החתיכות תליא מילתא ולא באיסור (מהרי"ש) וכן הח' שרצים החולד והעכבר וכו' שפי' חכמי' במס' שבת שמטמאין בכעדשה ופרש"י וכ"כ הרמב"ם פ"ב דא"מ והמרדכי פ' בתרא דעבודה זרה ששיעור אכילתן למלקות כשיעור טומאתו. לגבי ביטול מיהא תליא בחשיבות דעתא ואפי' כזית מהן (הג"ה) בטל שפיר בשיעורן כל זמן שאין שלם וכללא פר"י בברי' דוקא ברית נשמה כגון גיד וכה"ג שהיה בו חיות בעודו בבהמה אבל חטה ואגוז דטבל לא ודוק' שנוצר באיסור אבל ע"י בלוע לא ודווקא שאם יחלק להו לחתיכות יאבד שמו כגון נמלה ועוף ודג טמא כשתחלק תקרא חתיכה נמלה וחתיכת דג וכשהזהירה תורה מלאוכלו הוי כאילו פירש לא תאכלו בין גדול בין קטן אבל חתיכת נבלה קרוי נבלה וכן חלב אחר חילוק נקרא ג"כ חלב וחצי חטה ואגוז קרוי טבל לפיכך אין להם דין בריה וצריך כזית למלקות אפי' לאוכלה כולה נמצא שאין קרוי בריה עד שיהא בו ג' דברים ברי"ה ונשמ"ה (ס"א ברית נשמה) ונוצ"ר באיסור"ו (הגה"ה) ושיחלק ואין שמו עליו עכ"ל. ומאחר שהוא שלם ויש בו מלקות בכל שהוא החשיבוהו חכמים ג"כ שלא להתבטל אפי' באלף וה"ה אפי' באלף אלפים אבל כזית מנבלה אע"פ שחייב עליו מלקות מתבטל שפיר בשיעורא. דכזית למלקות אינו מצד חשיבות אלא שהוא שיעור אכילה האמור בתורה מידי דהוה כעדשה מהח' שרצים ושרץ מרוסק ובריה סרוחה ואיבוד צורתה ודם הח' שרצים אע"פ שלוקין עליהן מתבטלין בשיעורם:

ג. דרכן לימנות כיצד כל דבר שדרכו למוכרו במניין. ופסק ר"ב כר' מאיר ואליבא דר"ל דאמר ריש מסכתא ביצה על שדרכו לימנות שנינו שהיינו אפי' רק לפעמים כגון בצים של טרפה ונבלה ורגלי בהמה של נבלה וטרפה ופירות גסות של ערלה וכל כה"ג שדרכו לימנות לפעמים עכ"ל[97] והכי נהגינן והילכך כל עוף טהור שנטרף באחד מי"ח טריפות

[97] וכ"כ בשערים סי' מ"ב על כן י"א דרגל של נבילה שנתערבה ברגלים של כשרה אפי' אם לא נטלו טלפיה כולם אסורי' משום דהוי דבר שבמניין ואפילו באלף לא בטיל שדרך העולם למכור ב' או ג' רגלים ואנו נוהגין כדפירש לעיל דבטיל עד כאן לשונו ועיין לקמן סימן ה':

או אפילו נתנבלה בשחיטה ונתערב אם הוא שלם אפי' באלף לא בטיל דהא דרכו למוכרו לפעמים במניין וכן אוסר בסמ"ג דבר שנתערב בו תרנגולת או ביצה או בהמה טרפה ורגלי בהמה טריפה מטע' דבר שבמנין. ובדבר שבמניין ושאר הצדדין שאין מתבטלין אין נפקות' אם נוצר באיסורו א"ל כמו בברי' רק שלא יהא איסורו ע"י בליעה והכי הוי איסורו מגופו ולא מבליעת איסור ולשון סה"ת וצפור טהור שנתנבלה או שטרפה אע"פ שאין קרוי בריה כדאיתא פ' כ"ה מ"מ אם הוא דבר שבמניין או ראוי להתכבד לא בטיל עכ"ל. והא דכתב בסמ"ק וצפור שנתנבל' או נטרפה לא הוי בריה ומשמע שבטל היינו לפי סברתו שפסק את שדרכו לימנות שנינו דהיינו את שדרכו למנות לעולם אבל אנו שקיי"ל כמד"א כל שדרכו כו' הוי דבר שדרכו לימנות ואין בטל ואפילו אם נחתכו ראשו ורגליו והוסר ממנו כל הבני מעיים דדרך ג"כ לימנות כך במניין ולא גרע מרגלי בהמה. וה"ה כל ודאי איסור דרבנן שדרכו למנות אינו בטל אפילו באלף. וכתב הרמב"ם פ' ט"ז דא"מ ומייתי ליה ג"כ בי"ד ויראה לי שה"ה כל דבר חשוב אצל בני המקום לפי הזמן ולפי המקום אשר הוא שם אינו בטל אפילו באלף עכ"ל:

ד. דבר שיש לו מתירין כיצד כגון ביצה שנולדה ביו"ט ואפי' אם רק ספק לנו אם נולדה ביו"ט ונתערבה אפילו באלף הכל אסור ואפי' המאכל שליבנו בה (הגה"ה) כדאיתא לקמן סימן י"ז י"ח וכן כ"ד שהוא משום מוקצה ונולד ואיסור הכנה ביום טוב[98] וכן תבואה חדשה שנתערבה בישנה לפני העומר דיש לה היתר לאחר העומר וכן הנודר מן היין שאומר יין זה אסור עלי ונפל ממנו ליין אחר אפי' טיפה קטנה לחבית גדול הכל אסור לו וכן שאר משקין ומאכלין לפי שיכול לישאל על נדרו:

ה. ראוי להתכבד כיצד אפילו רק חתיכת בשר על טרפה או נבלה או מבהמה טמאה וחתיכת עוף ודג טמא שהיה גדולה וראויה להתכבד חשוב כבריה ואינו מתבטל אפילו באלף. וכן פסק הרא"ש והכי נהגינן[99] ולא קיימא לן כר"י וראב"ן דמקילין ומפרש בסמ"ג ובסה"ת שהיינו אם תתבטל תוך ההיתר תהא אז ראויה לאורח ישראל עכ"ל. והילכך אפילו דבר האסור בהנאה כגון בשר בחלב קרוי שפיר הראוי להתכבד וכן אפילו רק חצי או רביעית או פחות מרביעית גבינה מבהמה טרפה אם יש בה כל כך שהיא ראויה להתכבד לפני אורח אפילו באלף לא בטיל כדאיתא במרדכי פרק כל הבשר מתשובת ר"ש שמא גבינות חשובים ראוי להתכבד בהן לפני האורחי'. וכש"כ אם הוא שלם דהוי דרכו לימנות ואפי' גבינה שהועמד בקיבה הנאסר מבשר חשוב הר"ש שאין בטל

[98] וכ"כ בשערי' וכתב אם מלאו תרנגולת מן הביצה שנולדה ביו"ט. ושבת וי"ט נולדה בזה אסורה בזה ושני י"ט של גליות נולדה בזה מותרת בזה:

[99] וכ"כ בשערים סי' ל"ט:

לעולם והיינו מטעם דבשר בחלב הוי כאיסור מגופו כדאיתא לקמן ואע"ג שבשר בחלב בעלמא בטיל מיהא בס' הכא שהוא חריף ונעשה לטעם לא בטיל כדאיתא לקמן ואפי' סתם גבינות של א"י ואע"פ שאין איסורא אלא ע"י בליעה. ושמא מטעם דמאחר שאסרו חכמים אף כל סתם גבינות מחמת חשש איסור שיש בקצת וגם תחלת עשייתם ע"י האיסור הוי כנולד באיסורו. וכתב הרא"ש אפי' אם העוף בנוצתה (הגה"ה) והבהמה בעורה ובצמרה מיקרי שפיר ראויה להתכבד דכל דבר הראוי לתקן בין ע"י מליחה בין ע"י הסרת שערות או נוצות או בישול בעניין שתהא אז ראוי ליתן לפני האורחים נכבדים בלי צירוף תבלין וכה"ג קרוי שפיר עתה חתיכה ראויה להתכבד דלא קאמרינן הראויה להתכבד אלא לשיעורא שתהא גדולה וראוי לכבד בה אורח לכשתתבשל. ויש אומרים עוד דבריה שלמה אין ראוי ליתן לפני אורחים ודברי הבאי הן וכי בשביל שראוי לחלק לכמה חתיכות חשובות גרע טפי כש"כ דחשיב טפי מטעם את שדרכו למנות עכ"ל. ולכן חצי בהמה גדולה וכל כהאי גוונא כל חלק חשוב ממנה הוי שפיר ראויה להתכבד. אבל שלימה תיפוק ליה משום דהוי דבר שבמניין וכ"כ בסמ"ק דהא דאמרינן שאם נחתך אבר אחד מנמלה בטילה חשיבותה ה"מ בקטנה אבל שרץ גדול שישאר בו עדיין שיהא ראוי להתכבד לפני אורחים אפילו באלף לא בטיל דאע"פ דבטל מתורת בריה מ"מ יש בו משום ראוי להתכבד דאם לא כן דבר הנוצר באיסורו הוי קל מנבילה שכל חתיכה ממנה הראוי להתכבד אינה בטלה לעולם:

ו. דבר הנעשה לטעם כיצד כל דבר חריף ונעשה לטעם כגון תבלין ומלח של הקדש או של א"י וחומץ של יין נסך אפי' מסתם יינם בתבשיל אע"פ שבמינו בטל הכא שנעשית לטעם אין בטל כדמפרשינן לקמן וגם משום שמתפשט טעמו ליותר מס' וכתב בא"ז והיינו דוקא למקום שמגיע טעמו עכ"ל. ואין חילוק בין שנתנה בכוונה להטעים או שנפל בו מאליו וכן משמע מל' הרמב"ם פ' ט"ז דא"מ קדירה שנפלו בה תבלין של איסור דהתם ודאי לא נתנם בו בכוונה. ולא קיי"ל כמהר"ם דמקיל ומיהו דרכו בכך ודאי בעינן כדאי' לקמן וכן שמרי יין נסך שהחמיצו בו הפת[100] וכתב במרדכי בפרק בתרא דעבודה זרה בשם ר"ת ואפי' אם עבר עליהן י"ב חדש או נתייבשו כבר בתנור. ומסיק שם בשם ר"ת ומיהו מותר לקנות סתם לחם מן השוק אף אליבא דר"ת דאי אפשר שלא יתקן א"י א' בעיר בשמרי שכר. ואמרינן בכתובות פ"ב אם יש שם מחבואה אחת מצלת על כל הכהנות כולן עכ"ל. ומסתמא ה"ה לשאר מדינות שאין שם שכר אי אפשר שלא יתקן

[100] אך הרא"ש פ' בתרא דעבודה זרה ומהרי"ח מתירין אותו כר' אפרים מחנוכה ואילך דאז מחמיצי' במיובשין וצריך לערבם קודם במי' ונתבטל טעמו וכן מייתי בסמ"ק בשם הירושלמי דמתיר אפילו שמרים של א"י לאחר שנתייבשו ונהגו להחמיר:

אופה אחד מדבר היתר אבל השמרים מתמד שנתייבשו וחמצו בו אחר שעבר עליהן שנים עשר חדש הפת מותר אליבא דכולי עלמא. וכן גבינה וחלב שהועמדו במעמד של איסור ואפי' בחומץ של סתם יינם אע"פ שאין לך גבינה שאין בה ס' נגד המעמיד. ומפרש הרמב"ם פ' ט"ז דא"מ ואע"פ שמין בשאינו מינו הוא. אסור במשהו מאחר שהוא ניכר ועיקר המעמיד הגבינה. והיינו לפי שנחשב לעולם ברוב ולא במיעוט ולפי התו' שפירש שהמים והמלח בעיסה הוו שפיר מין במינו מאחר שאין העיסה נילושה אלא על ידם כדאית' לקמן אף ה"נ. וכל הני צדדים המפורשים לעיל רוצה לומר או זה או זה פירוש אם יש בו אחת מכל הצדדים האלה אין מתבטל אפי' באלף כגון אם הוא בריה שלימה אע"פ שאין ראוי להתכבד או ראוי להתכבד אפי' אינה שלם כדאיתא לעיל גבי נמלה שנחתכה רגליה וכן שאר צדדי החשיבות. וכתב בסמ"ג והטעם דכולהו. דמתוך חשיבותה חשובי קבועין וכל קבוע וכו' עכ"ל. והיינו שאר הד' צדדים אבל מה שהוא מצד שיש לו מתירים אינם מצד חשיבות אלא משום שלא נתנו בו חכמים שיעור כדאיתא לקמן ואע"ג דכל קבוע כמחצה על מחצה דמי דאורייתא כדיליף בכתובות מוארב לו וכו' הני מילי כשהאיסור וההיתר כל אחד מבורר וניכר במקומו כי התם אבל באיסור המעורב ואין ניכר בהיתר הוי הקביעות רק מדרבנן אפילו בבעלי חיים אע"פ שאין נבלע בהיתר:

ז. ולכן ספיקות כל הבריות לקולא. פירש אי הוי ספיקא לנו אי הוי בריה או לאו הוי ספיקא דרבנן ומתבטל שפיר בלח וביבש ובשיעור כשאר איסורים. פי' שהאיסור ודאי והחשיבות ספק. כגון שספק לנו בבריה. ודרכו לימנות. אי הוי שלם ואי הוי ראוי להתכבד וחריף. ואם היא זאת הביצה שנולדה בי"ט. אבל אם הוא חשוב בודאי וספק לנו באיסורא אם הוא אסורא אם לאו כגון ביצי ספק טריפה וכה"ג שנתערב זה לא נקרא ספק בריה ואם הוא דאורייתא ואפי' באלף לא בטיל כדאיתא לקמן. אבל ספק חשיבות בטל אפילו בדבר חריף ונעשה לטעם דאע"פ דקיי"ל טעם כעיקר בשאין מינו דאורייי' לטעם ס' מגופה דאיסור. אבל להצריך ס' נגד כל טעם ס' שלו (הג"ה) לא כמו שכתב ר"ת גופיה דאין העמדת גבינה אוסר מדאורייתא אלא בס'. מכל שכן ביצה שמתפשט טעמו ליותר מס'. דההוא טעם משהו לא חשיב טעם דאורייתא כלל ועוד דשמא חשיב הכא במין במינו כדאיתא לקמן. מלבד דבר שיש לו מתירין דאפי' ספיקה במשהו כדאית' לעיל. וכולן אם יש בהן ס"ס מותרין בלתי ביטול כלל כדאיתא לקמן:

ח. וכתב עוד פ' גיד הנשה וכל הדברים שאינם מתבטל היינו דווקא כשהאיסור בא בהן מגופם אבל אם בא להן רק ע"י בליעה ממקום אחר בטל בשיעורא עכ"ל. והיינו אפילו

לאותו שנאסר מבליעת בריה כגון עוף כשר וחתיכה כשרה הראויה להתכבד שנאסרה מבליעת איסור שאינו מתבטל. בטלינן שפיר כשיעורו אע"פ שלא נתרסק והן בודאי ביניהם מלבד בשר בחלב (הג"ה) שהיינו חתיכה הראוי להתכבד שנאסר מחלב שלא היה בה ס' לבטלה ונתערבה אח"כ אפי' באלף כדאית' בפ' בתרא דע"א הואיל והחמיר עליו תורה שכל א' בפני עצמו מותר וכשיבשלם יחד נאסרו ואם אוכל משניהם כזית לוקה חשיב כאיסורא מגופו ואוסר הכל ואפי' אם לא נאסר כ"א מחלב צונן שהיינו על ידי כבישה שאע"פ שמותר בהנאה כדאיתא לעיל גבי גבינת איסור שאין בטל אע"פ שלא נאסר ג"כ כ"א ע"י כבישה. וכן אפי' אם חריף הוא מגופו ובלע איסור תפל מאחר שאיסורו אינו מגופו לא חמיר התפל מן העיקר כגון תבלין שבלעו מבשר או איסור ונתנו בחלב וכן המלח שעל הבשר הנבלע מדם וכן כה"ג בטלין בשיעור:

ט. וכן המדוכות של א"י ניתרין בהגעלה מהאי טעמא אע"פ שדוכין בהן תבלין ושאר דברים חריפים הנאסרים כדאיתא לקמן. ובסמ"ג מפרש דאע"ג שהחריפין עצמו נותן טעם בהיתר מ"מ האיסור הנבלע בו אין נותן טעם אבל ודאי היתר תפל שבלע מאיסור חריף הוי שפיר איסורו מגופו דדל התירא מהכא והרי מתבשל או מתחמץ מהאיסור גופיה וכ' בשערי דורא ודווקא כשהחתיכה ראויה להתכבד ולא היה ס' בחתיכה עצמה לבטל החלב אבל לגבי אותה חתיכה עצמה שנפלה הטיפת חלב עליה אפי' אם היא ראויה להתכבד ויש ס' בחתיכה נגד החלב החתיכה בטל שפיר משום דהטיפה אינה ראויה להתכבד (דחשיבת של ראויה להתכבד אינו תלויה בדבר הנאסר אלא בדבר האוסר ולכן אף החתיכה עצמה מותרת: בש"ד נ"ב במ"ס אין זה):

י. ומטעם דלעיל אנו אוכלין דובשני א"י שקורין לעקו"ך אף המתקנים היחידים בבתיהם אע"פ שדכו התבלין במדוכות שלהן והתבלין לטעמא עבידא ואפילו החריפים מאד המותרים לאכול חוץ לסעודה בברכת שנ"ב מחמת שהתבלין בהן עיקר. דמאחר שאין איסור התבלין מגופה בטלין שפיר בס' ומסתמא יש בקמח ס' נגדו וכבר נתבטלו אבל מטעם דסתם כלי א"י אינם ב"י לא היו מתירין אותם דבדבר חריף אין נפקותא בב"י או לאו כדאי' לקמן וגם אין אסור משום בשולי א"י אע"פ שאינם בכלל היתר הפת מדלא מברכין עליהם המוציא מטעם שהתבלין בהן עיקר. דהתבלין נאכלין כשהן חיין כדמפ' במרדכי בשם ראבי"ה גבי זנגבי"לא רטיבא אבל חתיכת בשר (הג"ה) שנתבשל בלא מליחה או נמלח בלתי הדחה. ועוף שנמלג בכלי א' לא מיקרי אסורו מגופו כדאיתא לקמן בתשובת שני חתיכות ואם נתערב בטל שפיר בשיעורא בלח וביבש כשאר איסורי'

אפי' אם החתיכה ראויה להתכבד היא דהא אין איסור בבשר עצמו אם היה מתקנו כראוי והיה מותר לאוכלו חי בלתי מליחה כלל כדאיתא לעיל:

יא. וכתב בא"ז וכן פירי שבו תולע ונתערב לא הוה בריה. שהרי מקבלת טעם התולע נאסר ולא מעצמו עכ"ל והיינו אפילו פירות גסות שדרכן לימנות ואפילו אם לא הוציא התולע עדיין מהפירי דמ"מ יכול לאכול כל הפירות עצמן כשבודקו מתולע[101]. וכתב הרא"ש פ' בתרא דעבוד' זרה ואם האסו' שאין מתבטל אפי' באלף אסור בהנאה אוסר כל תערובתו בהנאה עכ"ל. אמנם אם נתערב מהתערובת לא אמרינן ביה שכל החתיכה נ"נ כדאיתא לעיל:

יב. והשיב ר"י וה"ה כל איסור הקבוע וניכר מקומו אוסר בכל שהוא ואפי' אינם מהדברים החשובים דתנן תשעה חנויות מוכרות בשר שחוטה ואחת בשר נבלה ולקח מאחת מהן ואינו יודע מאיזה מהן לקח אסור. נמצא שיש ב' מינים קבוע ודווקא שנולד הספק במקום קביעות כגון שלקח ואינו יודע מאיזה מהן לקח דאז לא הפסיד קביעותו וכן אם ראינו שפירש ולא ידעינן המקום שפירש הימנו וכן אם לקחו הא"י בפנינו ואין אנו יודעין מאיזה מהן לקח אבל אם נולד הספק שלא במקום קביעותו שהיינו שפירש שלא בפנינו כגון שנמצא או שלקחו א"י שלא בפנינו מותר דכל דפריש מרובא קפריש עכ"ל והיינו אפי' חתיכה שאין ראויה להתכבד אוסר בכל שהוא פי' שאין הולכין בו אחר הרוב להתירו מטעם מרובא קא פריש עכ"ל. ואע"פ שאין חשובה. ואע"ג שכבר אסרו חכמים כל בשר שנמצא ולקחו א"י שלא בפנינו כדאיתא לעיל. מ"מ נ"מ דהיכא שנולד הספק במקום הקביעות הוי הקביעות דאוריתא כדאי' בתו' ובמרדכי פ"ק דפסחים ודנין בספיקותא לחומרא אבל במה שגזרו חכמים כגון בנמצא ולקח א"י שלא בפנינו לא הוי כההיא קביעות דלעיל וספיקא לקולא משום דבספק לא גזרו. ומאחר שהיכא שנולד הספק במקום הקביעו' הוי הקביעות דאורייתא אם החתיכה ראויה להתכבד (הג"ה) ונתערב אפי' באלף הוי בודאי איסור דאורי' שנתערב וכולן אסורות כל זמן שהן שלמים מק"ו מביצת ספק טרפה שנתערבה דלקמן אבל אם אין ראוי לא גרע משאר איסורין דאורייתא שמתבטלין ומיהו בנמצא ולקחו א"י שלא בפנינו שאיסורו רק מדרבנן ודאי אם נתערבה באחרות בטל ברוב בעלמא אע"פ שהחתיכה ראויה להתכבד מטעם ס"ס פירוש שבכל אחד מהתערובת יש בו ס"ס שמא אין זאת שנתערבה ואת"ל זאת שמא כשירה היא ובדרבנן א"צ שהוי הספיקות בגוף אחד ומ"מ צריך ס"ס להתיר דהא דאמר'

[101] דלא אמרי' שהיה יכול להבי' הפירי בתולעתו דבשנתערב ליותר מס' חשוב אין לו תקנה פי' שא"צ לבקשו עד שימצאנו כדאיתא לעיל:

ספקא דרבנן לקולא כגון ביצת נבלה וכה"ג אבל מה שיש בו חששת דאורייתא אע"פ שמדאורייתא מותר מטעם רוב וכה"ג ואסרו חכמי' מחמת המיעוט הוי כודאי אסור דהא אסרוהו מכח אותו ספק כדאי' לקמן גבי גבינות בלתי מסומן שנשארו בין א"י ואינם ניתר כ"א בספק ב' ומיהו רובא דהיתרא מיהא צריך דאי לא נתערב אלא בחד בזה אין אומר שכל אחד יש בו ס"ס דמאחר שהאיסור בודאי בתוכו בלתי רובא דהיתירא הוי ככולא איסורא כדאיתא לקמן בתשובות נטל"פ[102]. ומיהו אם יש ספק בחתיכה עצמה אם היא זאת שנמצא' בשוק או לאו ודאי אף בלא תערובות מותר משום דבספק לא גזרו:

יג. אמר שמואל לא אסרה תורה בגיד אלא שעל הכף שנאמר אשר על כף הירך. ושני גידין הן הפנימי סמוך לעצם אסור וחייבין עליו חיצון סמוך לבשר אסור ואין חייבין עליו. וכתב הרמב"ם פ"ח דא"מ וגיד הנשה לא חשיב בריה לעבור עליו בכל שהוא אלא אותו הפנימי שהוא מה"ת והוא שעל כף הירך לבד אבל כל העליון שעליו הסמוך לבשר ואף הפנימי עצמו מה שלמעלה ולמטה מן הכף וכן חלב שעל הגיד אינו אלא מדברי סופרים ואין חייב על אכילתו אלא עד כזית. עכ"ל. וק"ק והילכך אפי' לא נתערב ממנו אלא אותו מקצת גיד הפנימי שעל הכף בלבד והוא ברוחב ד' אצבעות בשור הגדול ושני אצבעות בכבש גדול ופחותה מרוחב גודל בגדי וטלה אין בטל לעולם דאל"כ לא תמצא ג"ה שלם אפילו מבהמה דקה וירך אחד שלא יהא בו כזית אבל חתיכה משאר הגיד שאינם בכל שהוא אפי' בכזית ממנו אע"פ שהיו מכין עליו מכת מרדות לא הוי בריה דלא עדיף מכזית משרץ שנתרסק שהוא דאורייתא ומתבטל[103] ואם יש ספק מאיזה מקום הוא אותו המקצת (הג"ה) שנתערב כל ספק בריה לקולא ומתבטל שפיר בס' כדאיתא לעיל. שא"ילה:

יד. כתב הרמב"ם פרק ט"ז דא"מ והי"ד והיכא שנתרסק הבריה בטילה בשיעורא אפי' אם נאסר כבר התערובות כול' מכח בריה או חתיכה הראויה להתכבד כגון שבאתה שלמה להקדירה ואח"כ נתרסק. ואפי' בבשר וחלב משום דהלכה לה חשיבות' ונתבטל מתורת בריה ומתורת ראויה להתכבד והרי היא מעתה כשאר כל איסורים שמבטל בס' עכ"ל. ואו' ר"י והא דבריה בטלה בריסוק היינו דוקא לא נודע לו התערובות עד לאחר שנתרסק בקדירה אבל אם הכיר קודם שנתרסק ונאסר כל התערובות פשיטא אם נתרסקה אח"כ לחתיכות קטנות שאסור הכל כמו בתחילה מאחר שנאסר כל התערובת פ"א משום בריה שוב לא פקע תורת בריה מיניה ובתר שעת ידיעה אזלינן עכ"ל. ואסור אפי' לאחרים

[102] והיא ג"כ מטעם דהוי זה הספק ספק השני ואע"פ שהספק הראשון בודאי מ"מ מאחר שהספק שני נולד עמו מותר דאל"כ אין לך דבר שניתר בס"ס. שאי"לה:

[103] אך מהרי"ש השיב שאין חילוק ויש לתקנו ול"ה:

ואע"פ שלא כיוון לבטלו כדפירש"י דבתר שעת ידיעת אזלינן כדאיתא ג"כ לעיל גבי תוס' היתר דאם יודע בו פ"א ונאסר כל התערובת תו לא אמרינן מצא מין את מינו וניער אפי' בשוגג. ובשלא יודע בה מתחילה ונתרסק עוף אחד בקדירה או נחתך חתיכה אחת הראויה להתכבד כתב בי"ד אין תולין לומר האיסור נתרסק או נחתך אלא אותו שנתרסק לבד הוא מותר ממ"נ. ואפי' נתרסק ונחתך רובא אין תולין לומר שהאיסור ברוב ונתרסק ביניהם אלא הנתרסק והנחתכין לבדו מותרין עכ"ל. והיינו אם יש שם ס' בקדירה נגד האיסור.[104] וכתב הרא"ש שם פרק ג"ה ואם ריסק במזיד אסורה לו ומותר לאחר עכ"ל ומסתמא דווקא בחנם דאל"כ נמצא מיהא חוטא נשכר:

טו. וכתב ר' ברוך וכן כל דבר הנחשב מצד שדרכו לימנות כגון ביצת טרפה או נבלה שהיינו דווקא כשהן שלמים כמו שדרכו למכור במניין עכ"ל וכן אם נודע תערובת בעוד שהיתה שלימה דזהו גרם חשיבותן אבל אי לא נודע עד שטרפה בקערה או ערבה בתבשיל בטילה שפיר בס' כשאר איסורים. וכן פירות גסות של ערלה בין פירות של היתר ונתרסקו קודם שנודע תערובותו בטלין שפיר בשיעורא מה שאין כן בביצה שנולדה ביו"ט דאפילו טריפה ומעורב בתבשיל לא בטלה כדאי' לקמן. והיינו משום שאין האיסור לשם מכח חשיבות אלא מטעם שכל מה שיש לו מתירין לא נתנו בו חכמים שיעור לבטל וה"ה מה שהוא משום ראויה להתכבד או משום טעמא אין נפקותא בשלימותא כדאיתא לקמן:

טז. וכתב עוד ר"ב והא דביצה לא בטלה היינו ביצה טרפה שבאיסור גדלה ואפי' ביצת ספק טריפה דהוי דאורייתא או אף ודאי ביצה נבלה אף על פי שהיא רק מדרבנן דבהיתר גדלה דמשמתה ונתנבלה לא גדלה עוד ואפי' ביצת נבלה שנתבשלה בשחיטה אבל ביצה שהיא ספק מנבלה ספק משחיטה אף בלא תערובת מותר דספיקא דרבנן לקולא דבספק לא גזרו[105] עכ"ל ואע"ג דבבצים גמורות שאין מעורות בגידין אלא כדרך שנמכרים בשוק שנמצאים בתרנגולים שחוטות יש עליה ג"כ איזה שם של בשר ולא גזרינן עליה שלא לאכלן בחלב כתב ר"ת היינו משום דבשר וחלב כ"א היתר הוא בפני עצמו ולא החמירו בו כ"כ דכל היוצא מן הטהור נקרא טהור ומן הטמא נקרא טמא:

יז. וכתב במרדכי פרק כ"ש ובפרק גיד הנשה בשם ר"ת והרמב"ם פ' ט"ו דא"מ והא דדבר שיש לו מתירין לא בטל היינו דווקא כשנתערבה במינו אבל בשאינו מינו בטיל שפי' בס' אפי' איסורי הנאה אפי' אינו מכירו ונשאר גוף האיסור בתוכו מק"ו מטבל שהוא

[104] ואע"ג דבכל מקום תלינן ברוב יראי' דהכא איכ' למימר אדרבא כל שנשתנה מקדמו' מן הרו' היה והוה כמו כל דפריש מרובא קא פריש ונמצא שהוא המיעוט לא נשתנה והופרש מקדמותו מהרא"י ז"ל סי' מ"ח:

[105] אלא שגזרו בה רבנן אטו ביצת טריפה לפי שיש עליה שם איסור שקורין לה ביצת נבילה:

דאורייתא ובמיתה והוא ג"כ דבר שיל"מ דאיפשר לתקנו וא"ה בטיל שפיר בשאינו מינו בס'. והיכא שנתקלקל המאכל עד לאחר הי"ט או עד שעת התירו לא נקרא אז דשל"מ וכ"ש דבר שממשו של איסור ליתיה בעיניה וליכא אלא טעמא בעלמא שמתבטל שפי' בס' אע"פ שיל"מ וכן שנינו בירושל' פ' ג' ארצות א"ר שמעון כל דבר שיל"מ כגון טבל ומעשר שני והקדש וחדש לא נתנו בו חכמים שיעור אלא מין במינו במשהו ושלא במינו בנותן טעם וכן מתיר רבא פרק גיד הנשה תרומה שנפלה לתבשיל של חולין להטעים לכהן ואם אין בו בנותן טעם מותר לזרים וכ"כ בסמ"ק ואפי' יין נסך בימיהם וערלה וכלאי הכרם הוי ש"מ בנ"ט מלבד חמץ בפסח לפי שיש בו כרת ובל יראה ולא בדילי אינשי מיני' מחמירין בו אף שלא במינו במשהו שלא יבא להקל במינו עכ"ל. וכן מתיר בסמ"ג הנודר מן היין זה ונתערב ממנו שלא במינו בנותן טעם. ונקט הרמב"ם והמרדכי דשיל"מ וכ"ש שאר דברים שאין מבטלין דקילי טפי דספיקו מותר שהן דווקא במינו אבל שלא במינו בטלין שפיר בשיעור' ואפי' אם נשאר גוף האיסור בתוך התערובות. מלבד כל דבר הנעשה לטעם כגון פלפלין שלמים של הקדש ושל כנעני שנתבשלו או נכבשו במאכל עד שנתן טעם בו ויש ס' במאכל נגדו התבשיל אסור משום דדבר הנעשה לטעם הוי הטעם עיקר התערובות כדפירש לעיל בשם הרמב"ם. ועוד דדבר הנעשה לטעם מאחר שדרכו לערבו רק בשאין מינו נקרא שפיר מין במינו כדמפרש התם פרק בתרא דביצה אמה שאמר שם בגמרא בעניין עירובי תחומין שמים ומלח אין בטלין בעיסה מפני שיש לו מתירין ומפרש התוס' שנקרא שפיר מין במינו משום שהמים ומלח שבעיסה העיסה נעשית מהן ואין העיסה נילושה אלא ע"י המים עכ"ל וכן פסק גם בסמ"ג. וה"נ קדירה שדרכו לתבל לא מתקנה אלא על ידי התבלין וגם אין דרך התבלין לאוכלן לבדן גם מהתם שמעינן שאם היו המים נחשבין שלא במינו היו בטלים שפיר והיינו בששים וכ"ש כל האחרות ואם נתנו מאותו המאכל למאכל אחר והוא נותן טעם בתבשיל השני אע"פ שקיימא לן שכל דבר שאיסורו במשהו לא אמרינן ביה ח"ע נ"נ הכא ודאי אסור אפי' אם יש בו ס' נגד התערובת הראשון דמאחר שנותן בו טעם הרי אוסרו במשהו מחמת האיסור עצמו ולא מחמת התערובת ואם אין נ"ט בתבשיל השני אפי' ס' אין צריך אלא נגד האיסור המדומע בו דאפי' בתבשיל ראשון לא היה אוסר כ"א עד ס' אבל עד ס' מיהא אוסר אף בתבשיל שני מאחר שאין פוגם מיהא בקדירה:

יח. וכן כתב במרדכי דפ"ק דביצה בשם ראבי"ה ומהר"ם שאפילו המאכל שליבנו בספק ביצה שנולדה ביו"ט אסור ולא משערים בששים חדא דלחזות' וטעמא עבידא. ועוד דדבר שיש ל"מ הוא עכ"ל (וכן השיב מהרי"ש) והיינו אפי' לא ידע באיסורו ולא כיוון לבטלה

וכן נהג מהרי"ש לאסור וכן מייתי שם במרדכי ריש פ"ק דביצה דברי ראבי"ה ופלוגתא דר"ת לא מייתי וכתב ר"י א"ז חתיכה שנאסרה מחמת תיק"ו דאורייתא מתבטלת שפיר בשיעורה כשאר איסורים ואע"פ שאפשר שניתרת כשיבא אליהו לא נקרא עבור זה דשיל"מ לפי שאז איגלי מילתא שלא נאסרה מעולם ול"ד לביצה ולטבל שנאסר ויש לו מתירין עכ"ל. ועוד כמו שכתב רשב"א שלא נקרא דבר שיל"מ אלא שיותר בודאי. ומתיר מהאי טעמא ביצת ספק טריפה שנתערבה וא"צ להמתין לראות אם תטעון התרנגולת או תחיה שנים עשר חדש ומיהו לדידן שקיי"ל כל שדרכו לימנות שנינו ה"ל דבר שבמניין ואי בטרופה א"כ מתקלקלת בתוך כך ובטילה שפיר כדאיתא לעיל:

יט. וכלי שנאסר מבליעת איסור ונתערב באחרות בטל ברוב כדין יבש ביבש ואע"פ שאפשר להגעיל כולן מכל מקום לא נקרא מחמת זה דשיל"מ לאסור כולן עד שיגעילו מאחר שאין איסורין מגופו ולא גרע [צ"ל: וגרע, וכ"ה בט"ז סי' ק"ב סק"ב] מבריה שלמה שנאסרה על ידי בליעה ובי"ד מפרש בשם רשב"א שכל שאין מתירין שלו בא מאיליו אלא שצריך לפזר מעות עליו ולהוציא הוצאות במתיריו או להטריח עליו אין בכלל דבר שיל"מ ומסיק אבל מה שבידו לתקן בקל כגון טבל ומעשר שני והקדש הוי שפיר דשיל"מ עכ"ל:

כ. ודבר שאין ניכר כ"א בפני עצמו אלא תחלת ביאתן לעולם הוי ע"י תערובת לא נקרא דשיל"מ (הג"ה) ומייתי בסמ"ג ובמרדכי פ"ק דשבת כגון גיגית מלאה ענבים בעוטים והיה בה הרבה יין צלול קודם השבת מותר ליקח בשבת מן היין ואע"פ שיוצא ג"כ עתה מן הענבים כל שעה לפי שמתבטל במה שיצא כבר ואין בו משום דשיל"מ מאחר שלא היה עליו שם יין בפני עצמו מעולם. וכן חבית מלא ענבים שלמים וממלאים החבית במים לעשות תמד והענבים מתבקעים לאחר זמן ויצא כל היין מותר לימשך הימנו בשבת לשתות לפי שמעט יין שיוצא בשבת מתערב ומתבטל עם היין שהיה בו כבר ולא היה ניכר פעם אחד בפני עצמו מעולם וכן כל כיוצא בו:

כא. תנן פרק גיד הנשה חתיכה של נבלה ושל דג טמא שנתבשלה עם חתיכות טהורים בזמן שמכירו בנותן טעם אין מכירו כולן אסורות והרוטב בנותן טעם והילכך כל איסור חשוב שנתבשל בס' דהיתר ואין ניכר ביניהם אע"פ שכל העופות והבשר אסור מטעם בריה וראוי להתכבד או דבר שבמניין ויש לו מתירין כגון השוחט עוף מוקצה ביום טוב מ"מ הרוטב ושאר התבשיל מותר דהא נתבטל מיהא הטעם שפיר בס' וכתב בסמ"ג ואף העופות עצמן שאצלו שאסורים מטעם ספק בריה מצטרף שפיר לשאר התבשיל

לבטל הטעם הס' דהא אף העופות עצמן היו מותרים רק שמסופק לנו בהן משום ספק בריה עכ"ל:

כב. ובענין ראויה להתכבד כתב בסמ"ג אמנם כל בני המעיים שבעוף ושבבהמה וכן הראש והרגלים של עוף לא נקראו דבר הראוי להתכבד וגם רגלי העוף אין דרכן למכרן במניין עכ"ל ואפי' הדורא דכנתא בשומנה והכרכשתא לא נקראו ראוי להתכבד מדאמר רשב"ג בפרק הנודר מן הירק קרביים הללו לאו בשר הן ואוכליה לאו בר אינש ולא מפליג מידי וכן עשה הר"י מרעגנשפו"רק בהדורא דכנתא שלם שנתערב ביבש ברוב כשירות והתיר כולם מהאי טעמא. ואמר אך טוב ליזרוק אחת מהן אפי' הקורקבן כדאמר פ"ק דביצה קורקבן ובני מעיים אע"ג דבשר נינהו כיון דאיכא אינשי דאכלי ואיכא אינשי דלא אכלי כו' (וכן בתשו' מהר"י מולין) וכן התיר ריצב"א קורקבן של תרנגולת טרפה שנתערבה בין קורקבנין כשרים בביטול רוב ביבש וגם אין דרך הקורקבן והכרכשתא למוכרם במניין אבל ראשי הבהמה גסה ודקה ורגלי בהמה גסה מיקרי שפיר ראוי להתכבד ר"ל ואפילו לא הסירו מהן השער והטלפים עדיין. דהא ראוי לתקנה בעניין שיהיה ראויין לפני האורח ואפילו רגלי בהמה דקה אינם מתבטלין לפי מה שקיי"ל שכל דבר שדרכו לימנות שנינו ורגלי בהמה דקה דרכה ג"כ למכור לפעמים במניין ובסמ"ק כתב מכח דלא פלוג רבנן גם אינו מזכיר בסמ"ק שבטל כ"א רגלי עופות:

כג. ולפי זה כששוחטין לנישואין עופות הרבה ונתערבו הבני מעיים ונמצא מחט או שאר טריפות בקורקבן או בשאר בני מעיים של אחד מהם אם נודע קודם הבישול אז שאר כל בני המעיי' מותרים אפילו הן מועטים דשפיר מתבטל בהן האיסור חד בתרי כדין יבש ביבש ואם לאחר הבישול אז מבטלו בס' והיינו הבני מעיים והראש והרגלים אבל גוף עצמו אע"פ שבטל מתורת בריה מאחר שאינו שלם מכל מקום אם הגוף עצמו כולו שם או חתיכה ממנו הראויה להתכבד אפילו באלף לא בטל כדאיתא לקמן וכן העור שפושטין מאווזות שנמצא מחט בקורקבן שלה ונתערבה העור אפילו באלף לא בטיל ואסורות דהעור מהאווזות ודאי ראוי להתכבד הן[106] ומכל מקום אם קודם שנתבשלו העופות יכול להכיר במה שדומה שומן קורקבן הטרפה לשומן א' מן העופות ולא לאחרים אז שאר כל העופות עצמן מותרין:

כד. והא דדבר שנעשה לטעם לא בטיל אפילו נפל מעצמו היינו דוקא שנפל לתבשיל

[106] וכ"כ בתשובת מהר"י מולין דעור אווזא לא בטיל ברובא ואם נחתך לרצועות בטיל חשיבותה ואם נמלח הכל אסור אם לא נודע קודם מליחה וצריך ס':

שדרכו בכך אבל אם אין דרכו בכך ודאי בטיל[107] ודווקא כשהדבר חריף הוי גופא דאיסורא כתבלין של הקדש וע"א דלעיל כדין גם שאר הדברים שאין מתבטלין אבל צנון וכה"ג שנחתך בסכין שא"י או של בשר ונותן בחלב מתבטלין שפיר בשיעורה כשאר איסורים ואפילו אם לא היה התבשיל תפל אלא מתובל כבר כל צרכו כמו שכתב הרמב"ם פרק ט"ז דא"מ (הגה"ה) קדרה מתובלת שנפלו לתוכה תבלין של תרומה וערלה אם יש בתבלין של איסור כדי לתבל את הקדירה אילו היתה תפלה הכל אסור אפילו באלף לא בטיל ואי לא יעלו בשיעורא עכ"ל שהיינו שבטלין אז התרומה בק"א והערלה בר"א. ומיהו בדבר שהוא חריף וחומץ מאליו כגון תבלין וחומץ של היתר שנתערבו בהן תבלין וחומץ של איסור בזה אין אנו רואים כאילו היה תפל ובטל שפיר בשיעור מאחר שלא בא בו להטעי' ועיקר כדאיתא פרק ג"ה דלר' יודא רביעית ציר דגים טמאים בטל במאתים של ציר טהור אע"פ שבקדירה של מים ובשר לא היה בטל אפי' באלף והא דאמר לעיל תוס' בע"ז ס"ו ע"א ד"ה תבלין דשאור ותבלין וקיבה לא בטל ה"מ שיש בהן כדי להחמיץ ולתבל ולהעמיד דאל"כ לא נקרא דבר שנעשה לטעם דלא הוי העיקר ולא הגיע טעמו לכולם ובטיל שפיר בס' כשאר איסור כדאי' לעיל בשם הרמב"ם שכתב ואי לא יעלו בשיעור ואפי' אם אינו מוסיף של היתר כדאי' לקמן בתשובת גבינה שא"י. ובתבלין של איסור וכה"ג מתי' בא"ז גם עתה להאכילו ע"פ כנעני מסיח לפי תומו וכן מייתי עוד שם הרמב"ם פרק ט"ז דא"מ תבלין של תרומה וכלאי הכרם שנפלו לקדירה ואין באחד מהן כדי לתבל ויש בשניהם כדי לתבל אסור לישראל ומותר לכהנים מאחר שאין בכלאי הכרם לבד כדי לתבל דבכל התורה אין ההיתר מצטרף לאיסור חוץ מכזית עכ"ל והכי איתא ג"כ לקמן גבי גבינה של כנענים דזה וזה גורם מותר ומותר להרבות עליהן עוד תבלין וחומץ ושאור דהיתר כדי צרכו מאחר שנתבטלו פ"א לגמרי וניתן לגמרי לאכול ואין שייך בזה מצא מין את מינו וניער דהיתר אינו מינו של האיסור:

שער כו

א. כתב בסמ"ג ובסמ"ק ובמרדכי פרק קמא דביצה בשם ר"י ור"ב ספק דרוסה או ספק ביצה טריפה ודאי' מעמוד ראשון שנתערבה ואסרו תערובות אפי' באלף אין להפריד כל אחת מהן ולהתירה חוץ מן האחרות לתלות בו האיסור או אפי' כולם לב' בני אדם מטעם ס"ס שמא דרס בשן ואת"ל ביד שמא אין זאת. וכן בבצים שמא אותה שנתערבה

[107] ונראה דשם ודאי צריך בהכלים וכה"ג דמ"מ אין נטל"פ דאפילו אם מקדיח בישולו מ"מ ל"ד לשאר טעמים פגומי' דהתי' רחמנא: שאילה:

אינו מתרנגולת טרפה ואת"ל הימנה שמא אין זאת הואיל והספק הראשון הוי דאורייתא שהיינו קודם שנתערב היה באיסור ודאית פי' דכשנודע מתחילה שזאב דרסה הוי ספק אח' באיסור דאורייתא ונעשית באותו פעם כודאי וכשנתערבה אח"כ הוי כודאי אסור שנתערב ולא ק"ל כר"ת דמיקל. ועוד דאפי' באיסור דרבנן אמרינן לקמן גבי גבינות כל דבר שיש בו ספק ואסרו חכמים מחמת אותו ספק חשוב כאיסור ודאי ולא כספק ואם נולד בו עוד ספק חשוב כספק אחד ולא כס"ס[108] ועוד דאין השני ספיקות מעניין א' דהספק הראשון היה מחמת עצמו שמא אינה טריפה וכשנתערבה אז בא הספק הב' מטעם תערובות ולכך לא נחשב אלא ספיקא אחת ועוד דאין הב' ספיקות בגוף אחד את"ל דורס שמא אינה זאת היינו בשני גופים אבל בכתובות הוו הב' ספיקות בגוף אחד ספק לא נבעלה ואת"ל נבעלה שמא לא היתה תחתיו וכן באיש ואשה שעשו צרכיהם בספל אחד יש בדם גופא ס"ס שמא אינו מן האשה ואת"ל מן האשה שמא מפרוזדור ודווקא באיסור דאורייתא אבל בדרבנן אפי' ס"ס א"צ ובלתי תערובות כלל דבספיקא לא גזרו (הגה"ה):

ב. וכן השוחט בהמה או עוף (הג"ה) בסכין בדוק ולאחר שחיטה נמצא פגום ונתערב בין בהמות וחיות ועופות אחרות כולן אסורות ואין להפרידם ולהתיר כל אחת מהן בס"ס ספק אינה זאת ואת"ל זאת שמא בעצם המפרקת נפגמה מאחר ספק ראשון דאוריי' ספק נבלה וכן בכל כה"ג. והרמב"ם אוסר תרנגולת שספק אם נתנבלה בשחיטה או נשחטה כדינה כגון שלא בדק בסימנים אפי' אם נתערבה באלף מטעם חזקת איסור וז"ל ואין להתיר כל אחת מהן מס"ס שמא אינה זאת ואת"ל שהיא זאת שמא נשחטה כדינה דהא מסיק בגמ' דבהמ' בחייה בחזקת איסור עומדת עד שיוודע לך במה נשחטה הילכך ליכא אלא ספק אחד שמא אינה זאת דאין לומר את"ל היא זאת שמא נשחטה כדינה דכל דבר שהוא ספק לנו ואסרי' לי' משום חזקה הוי ודאי אסור ולא ספק. דסמוך מיעוטא לחזקה ואיתרע ליה רובא כדאיתא פרק ד' אחין גבי ספק קידושין דבחזקת היתר ליבם עומדת אפילו לקולא כ"ש לחומרא היכא דאיכא למימר אוקמיה אחזקת איסור וחזקה ילפינן ממצורע דילמא אדנפיק בציר ליה שיעורה אלא משום דמוקמי אחזקת' ומשוינן ליה ודאי ושרפינן במגעו תרומה דכ' ביה למשמרת ולכן אין להתיר בס"ס אלא היכא דליכא חזקת איסור כשתאמר את"ל לא תוכל לאמר אוקמה אחזקת איסור כההיא דפ"פ מצאתי כשתאמר את"ל תחתיו ליכא למימר אוקמה אחזקת איסור דקודם לכן וכן גבי איש ואשה

[108] ומיהו בספר המדות כ' שאין מתירין שום איסור דאוריית' בס"ס עכ"ל ושמא ר"ל בכה"ג שהספק אחד ע"י תערובות:

שעשו צרכיהם בספל כשתאמר את"ל מהאשה שמא מפרוזדור ליכא לאוקמא בחזקת טמאה וכן גבי שליא כשתאמר את"ל היה בה ולד שמא לא היה רוב ראשו וכו' התם נמי ליכא למימר אוקמא אחזקת יולדת אבל הכא כשתאמר את"ל שזהו שלא בדק סימניו לאחר שחיטה אז הוי ודאי איסור בחזקה דרב הונא דאמר בהמה בחיי' כו' שהוא ודאי ולא ספק עכ"ל:

ג. אבל אם נמצא בעוף לאחר שחיטה שנשבר הגף שלו אפילו סמוך לגוף ממש ולא הושחר פי המכה ולא ידעינן אי קודם שחיטה נשבר או לאח"כ מאחר שאין שבירתם מהי"ח טרפיות אלא שחיישינן ביה לנקובת הריאה ולא אסרו חכמים העוף איסור ודאית מחמת ספק זו אלא יש לו תקנה בבדיקה למי שבקי בה אע"פ שאנו צריכין לאסור עתה מספק כל דבר שצריך בדיקה כדאיתא לקמן מ"מ חסרון ידיעתינו לא חשיב איסור דרבנן ויש להתירו ואפילו בלי תערובת מטעם ס"ס שמא לאחר שחיטה נשבר ואת"ל קודם שמא לא ניקבה הריאה דהשתא הב' ספיקות מענין א' ובגוף א' שמא אינה טרפה וכן בכל כה"ג:

ד. אפילו ביצה שנמצא בקליפתה בתרנגולת שאירע לה טריפות בקרוב הוי ספיקא דאורייתא[109] דשמא בשעת שנטרפה היתה בלא קליפה והוי ירך האם ונתגדלה באיסור ואם נתערבה אינה בטלה אפילו באלף דבריה הוא. ואין להפרידה ג"כ ולהתיר כל אחת מהן מטעם ס"ס שמא היה הקליפה קודם שנטרפה האם ואת"ל לא הוי ליה קודם שמא אין זאת הביצה הואיל והספק הראשון הוי דאוריי' ואין הספיקות מענין א' ובגוף א'. אבל בתרנגולת ושאר עופות ובהמות הנזכרים אין להסתפק בהן אם יש בהן ספק טריפות ונזקקים לנקיבות דאם איתא דהוי טרפה אינו מולידה ואפי' בתרנגולת שנולד בו ספק טריפות בקירוב אין להתיר הביצה שהטילה או שנמצא בה. מטעם ס"ס ספק אין טריפה ואת"ל שהיא טריפה שמא בשעת שנטרפה היה הביצה קליפה דגבי ביצה עצמה הב' ספיקות מב' גופות וגם אין הב' ספיקות מע"א וגם התרנגולת היתה בחזקת טריפות בשעה שהטילה או שנמצא בה. והילכך אף אם נתערבה אח"כ באלף כולן אסורות מאחר שלא היה חשוב בה קודם אלא ספק א'. ונמצא שאין חילוק והיתר מצד תערובת בדבר שאין מתבטל דאם יש בו מתחלה ס"ס גמורים אף בלא תערובת מותרין כדאיתא לקמן ואם לא היה בה ס"ס אף אם נתערב באלף כולן אסורות. ודווקא שהביצה היה בודאי מספק טריפה או שיש בה ספק אם היא מודאי טריפה או לאו כגון ביצה שנמצאת בחצר שאין בה כ"א ב' תרנגולין אחת כשרה ואחת טרפה ואין זה דבר שתחילת ביאתו לעולם

[109] וכ"כ בשערים דספק דאורייתא היא וספק ביצת נבלה מותרת דמדרבנן היא סימן ע"א:

הוי על ידי תערובת דמאחר שאין כאן אלא ב' תרנגול' לא נתבטלה קודם ברוב אבל אם יש בתרנגולת רק ספק טריפות הביצה מותרת אפילו בלתי תערובת כלל מטעם ס"ס דשמא לא הטילה ואת"ל הטילה שמא אינה טרפה[110] ואף על גב דלא נתערב אלא חד בחד מ"מ לא הוי בספק ראשון ספיקא דאורייתא כדלקמן דהא אין בתרנגולת טריפות ודאית והוו הב' ספיקות בע"א ובגוף א' ובאין כאחת. וכן אפילו אם היא טרפה בודאי ויש רק (הגה"ה) ב' תרנגולין כשרים אצלה בחצר כל הביצות מותרות אפילו בלתי תערובת כלל דביצות הנמצאות הוו פירש וכל דפריש מרובא קא פריש והכא ליכא למגזר שמא יקח מן הקבוע מאחר שניכר האיסור במקומן כדאיתא לקמן בתשובת הסמוכה. ועוד דאינו לוקח מן התרנגולת אלא מן הבצים ואין לגזור מן הבצים על התרנגולת וכ"ש אי פרשי הבצים קודם שנודע טריפות התרנגולת אבל ודאי לכתחילה אסור להניחה בחצר ביניהם ואפילו מצד התרנגולת נמי אסור כדאיתא לקמן. ודווקא הבצים מהעמוד ראשון הוו דאורייתא אבל מהעמוד שני היינו שהתחיל בו לאחר שאירע לה הספק אף הוא עצמה מותר בלתי תערובת דאם איתא דטרפה לא היתה מתעברה ויולדת עוד כמו בבהמה[111] (הגה"ה) וכתב בסמ"ג ובסמ"ק וה"ה בכל הבריות ושאר דברים שאין מתבטלין אם יש בהן ס"ס גמורה בלתי תערובת ר"ל שהיו הספיקות בע"א ובגוף א' ובאין כא' אז הוא מותר ג"כ אפילו בלתי תערובת כמו כל שאר איסורים שמותרים בס"ס ואפילו באיסורי דאורייתא דכל דבר ניתר בס"ס כדאמרינן לקמן גבי גבינות שנעשו מבהמה שנשחטה ונמצא טריפה ולא הוגלד פי המכה שאנו מתירין כל הגבינות מטעם ס"ס אע"פ דספק איסור דאורי' הוא ואפי' בב"ח כגון בספק דרוסה וטרפה וכה"ג דאין חילוק בחשיבות בריה אלא לעניין שלא להתבטל ע"י תערובת אבל מתחילה ניתרת שפיר ע"י ס"ס כדפרישי'. ואפי' בחמץ במינו דסוף סוף הוה רובה דאזלי' בתריה בכל דבר שבעולם דהרי יש כאן ב' צדדין של היתר ורק א' לאיסור דצ"ל שהיא זאת החתיכה ובזה הדרך כתב רשב"א וכ"כ בסמ"ג דהלכתא כרב דשרי ס"ס אפי' בע"א מלבד בדבר שיל"מ. וכ' במרדכי פ' כל הצורות שאסור אף בס"ס וכ"כ רשב"א אע"ג דבריה אינה בטלה ברוב מ"מ ניתרת שפיר היכא שיש לתלות ברובה דהתירא כגון שנוכל לומר בה ס"ס הולכין אחר הרוב וכשירה. מ"ד אמעשר שני שאינו בטל ברוב כדאמר פ' הזהב ואפ"ה היכ' דאיכ' לתלותו ברובא דהיתר' שרינן ליה כדאית' לשם במעות שנמצאו לפני סוחרי בהמות

[110] אך מ"מ הספיקות אין בביצה עצמה אלא בתרנגולת:

[111] וכ"כ בשערים סימן ע"ג עד כמה הוי שיחלא קמא ושמעתי עד שפוסקת פ"א להטיל קצת ימים וכן דרך העופות להפסיק בין שיחלא לשיחלא ב' או ג' פעמים בשוה: שאילה. ושמא היינו רק כ"א יום שהם עיבורה של תרנגולת כדאיתא פ"ק דבכורות:

בהר הבית חולין דתלינן ברוב דהשתא. וכן כשנמצא בירושלם בשאר ימות השנה והכי אמרי' פ"ק דחולין שבכל דבר אנו הולכין אחר הרוב[112]:

ה. ומטעם דלעיל אם נתערב ספק דרוסה תוך העדר כל העדר אסור מספק כל י"ב חדש בזכרים דטרפה אינה חיה ובנקבות עד שתתעבר וילדה ר"ל שיהיה ג"כ העיבור לאחר שנולד הספק או עד י"ב חדש אבל אין לפרש שיאסר תוך זמן זה כלאחר הזמן אפי' אם יהא בו ס"ס גמור לפי שיש (ס"א שהוא) דבר שיל"מ שאסור בדבר אפי' יש בו ס"ס דאפשר להשהותו י"ב חדש דכל דבר שאין מתירין בודאי לא נקרא דבר שיל"מ כדאי' לעיל:

ו. וכתב הרמב"ם ובעוד שיש בה ספק טריפות בין בעוף בין בבהמה אסור למכור היא או ביצת' לא"י שמא יחזור וימכרנו לישראל עכ"ל:

ז. וכתב בסמ"ק כל דבר שאין ידוע הטריפות אסור להשהותה בביתו י"ב חדש לראות אם הוא כשר דילמא אתי לידי תקלה עכ"ל והיינו בין בעוף בין בבהמה אם הספק עומד לבדו ולא נתערב ואין כאן הפסד מרובא דשמא ישכח ויאכל היא עצמה או ביצתה בעודה בספיקותה או יברחו למקום אחר שאינו ניכרים שם אלא ימכרנו לא"י שימיתנו לפניו:

ח. ודוקא תערובות ראשון אסור בספק דרוסה ותרנגולת וביצה כדפי' אבל אם אפי' ספק איסור דאורייתא נתערבו קודם לכן אפי' רק חד בתרי במינו דדין התורה בטל שפיר כל דבר במינו ברוב בעלמא בין בלח בין ביבש אפי' בריה ודבר שבמניין או ראויה להתכבד אלא רבנן הוא דאסרוהו מחמת חשיבותה ואפי' בבעלי חיים כגון ספק דרוסה וטרפה שנתערבו רק חד בתרי מותרין מן התורה ואע"ג דכ' בסמ"ק הא דקיי"ל דדוקא באיסור המבורר וניכר במקומו אמרי' כל קבוע כמחצה על מחצה דמי אבל בתערובות לא דאל"כ לא תמצא איסור שבטל ברוב מ"מ בבעלי חיים דחשיבי אמרינן בזבחים שאפי' תערובות נקרא שפיר קבוע. כל זה רק מדרבנן דהא פסק שם בסמ"ג גופיה שאפי' הפורש מתערובות בעלי חיים אסור גזירה שמא יקח מן הקבוע מאחר שאין האיסור מבורר ובדאוריי' לא גזרינן הכי כדאי' לקמן בתשו' הסמוכה ולכן אם שוב נפל מעצמו אחד מאותה התערובת ברוב אחרות ודאי כל התערובות שני מותר אפי' לאדם א' ובבת אחת מטעם שבכל אחד מתערובת השני יש בו ס"ס מאחר שכבר נתערבו פעם אחרת והוו הב' ספיקות מדרבנן ומעניין אחד ובגוף אחד וזהו מריבויא לריבויא שמתיר בגמרא שיש שם שני בטולי ברוב ובהא אפי' ר"י מודה דהא אין אוסר בספק ביצה שנתערבה אפי'

[112] מסתמא אם נתערבה אפי' באלף דלא מצינו חילוק בין ב' ספיקות לג' כלל אלא דמי למרבויי לריבוי דלקמן דההיא גופא איירי בשאר איסור הניתרים בס"ס ודבר שיל"מ אינו ניתר בס"ס כדלעיל שאילה:

באלף אלא דוקא תערובות ראשון והא דמייתי בעבודה זרה במרדכי שילהי כה"צ שפליג על ר"ת וגריס שם ואחרות באחרות ואין מתיר לאדם אחד בבת אחת אלא התערובות שלישי אבל בב' ריבוי לא דקא אכיל חדא מהתערובות ראשון דהוה חדא ספיקא. היינו בודאי איסור שנתערב דהוי התערובות שני שם כמו תערובות ראשון דהכא. דהא לא תוכל לומר שם בהתערובת השני ס"ס דאין בכל אחת מהן אלא ספק אחד שמא אינו מהתערובת ראשון אבל אם הוא מהתערובות ראשון הרי יש בכל אחת מהן ודאי איסור דרבנן שדינו כספק איסור דאורייי' שנתערבה כדאי' לקמן. אבל מב' ריבויי מספק איסור כי הכא ודאי מודה כדפרישי' וכן הא דכתב הרמב"ם פ' ט"ז דא"מ אם נפל רימון מן התערובות הראשון לאלף כולן אסורות ולא נאמר בטל ברובא אלא להתיר ס"ס שאם נפל מן התערובות שנייה למקום אחר שאותו תערובת השלישי דוקא מותר כגון רימון חשוב של איסור שנתערב ונפל אחד מן התערובות לשני רימונים אחרים חשובים ושוב נפל אחד מן השלישי לרימונים אחרי' שדוקא התערובות האחרון שהיינו השלישי מותר. אייר ג"כ בודאי איסור שנתערב:

ט. ואין צריך וגם אין מנהג לזרוק א' מהתערובו' ב' דדווקא בתערובות שנתבטל האיסור בתוכו כתב בסמ"ק שנהגו העולם לזרוק אחת מהן לפי שלשם האיסור בודאי ביניהם ואין במה לתלותו אבל הכא שיש בכל אחת ס"ס ונוכל לתלות שיש האיסור בתערובות הראשון ודאי אין מנהג דאם לא כן לא הי' אוסר ר"י התערובות השני לאדם א' בב"א דהא לא אכלו כולו והלכך לא שרינן מריבוי לריבוי אלא בספק דרוסה וטריפה שנתערבה כדפרישי'[113] אבל דרוסה טריפ' ודאי שנתערבו אפי' התערובות שני אסור לאדם אחד בבית אחת כדמייתי במרדכי בשם ר"י פג"ה אא"כ שיזרוק אחד מהן אבל בתערובות ג' אפילו מודאי איסור שנתערב מותרים כולן לאדם א' בב"א ואין צריך לזרוק אחת מהן כלל כדפי' וזה החילוק יש בין ודאי איסור דאורייי' שנתערב לספק אסורה. וכתב בסמ"ג וזהו מותר לכל איסורים חוץ מביצה שנולדה ביו"ט משום דיש לו מתירין עכ"ל. והיינו משום דהכא הוי טעמא מכח ס"ס ובדבר שיש לו מתירין אפילו בס"ס אסור כדאיתא לעיל:

י. וכתב בצהרי"ם ודוקא שכבר נתערב בתחילה חד בתרי אבל אם התערובת ראשון הוא רק חד בחד אף התערובת שני כולו אסור אע"ג דאיכא בכל אחת מהן ס"ס כיון דהספק הראשון הוי דאורייי' עכ"ל. והכי איתא ג"כ בתשובת נותן טעם לפגם שחד בחד בגופא דאיסורא הוי ככולן אסורות והא דאמרינן ב' וג' היינו דוקא יבש ביבש שאינו מתערב ואיכא לתלות שהאיסור נשאר כולו תוך התערובות ראשון אבל לח בלח שמתערב בו

[113] אם נהגו להתיר מיהו התערובות שני ע"י שיזרוק אחת מהן שאילה:

האיסור בודאי כגון רוטב של איסור שנפלה לשל היתר ושוב נפל ממנה מעט לרוטב אחרת ושוב מקצת לאחרת עד ה' או ו' מעלות כולן אסורות אם לא שיש באותה תערובות ששים נגד איסור המדומע בתערובות ראשון:

יא. ודאי או ספק איסור יבש דאורייתא או ודאי איסור יבש דרבנן מהדברים שאין מתבטלין אפי' אם אינם בעלי חיים שנתערב אפי' באלף נאסרה כל התערובות מטעם שהאיסור חשוב קבוע מדרבנן וכל קבוע כמחצה על מחצה דמי כדפרי' אם אז פירש א' מהתערובות אפי' מעצמו או שלקחו א"י אפי' שלא בפנינו שדינן כנמצא כתב הרא"ש וסמ"ג וסמ"ק שהוא אסור כאלו נשאר עדיין תוך התערובת ולא פי' מעולם גזירה שמא יקח מן הקבוע פי' מן התערובת שנשאר שלא פירש מעולם עכ"ל[114] וכן באיסורי יבש המתבטל שנתערב שלא במינו פחות מס' ופי' אחד מהן אסור. ואע"ג שאנו מתירין מה שפירש מן הקבועים גבי תשעה חניות מוכרות בשר שחוטה ואחת מוכרת בשר נבלה או תשעה צבורים מצה וא' חמץ כשפירש שלא בפנינו אפי' דבר שבמניין או חתיכה הראויה להתכבד מטעם שכל הפורש מרובא קא פריש ומאחר שפירש הפסידה קביעתה אפילו (ס"א מפרש) הסמ"ג והרא"ש דהיינו משום דהכא אין האיסור ניכר במקומו ואיסור כל התערובת רק מדרבנן דמדאורייתא ביבש חד בתרי בטל בכל דבר אפי' בבעלי חיים ואין שייך הכא כל קבוע כמחצה על מחצה דמי דהא לא ניכר הכא האיסור תוך התערובות מעולם לכן עשו הכא חומרא יתירה להחזיק דבריהם ואין זה גזירה לגזירה דהא באיסור עצמו שהיינו התערובות עצמו הוי ודאי איסור דרבנן כדרך כל שאר איסור דרבנן אבל גבי ט' חניות שהתערובת לשם דאורייתא מטעם כל קבוע כמחצה על מחצה דמי מאחר שהאיסור וההיתר כל א' ניכר ומבורר במקום קביעתו[115] דומיא תשעה ישראל וכנעני אחד ביניהם דלעיל ואין כאן רוב היתר בזה אין חוששין שמא יקח מן הקבוע דבלאו הכי יכול לקנות נבלה מן השוק ואין אנו חושדין אותו על זה ואפי' באיסור שאין מתבטל ומעורב בשאינו מינו בפחות מס' הוי התערובת רק מדרבנן ואע"פ דקיי"ל כר"ת דטעם כעיקר דאורייתא היינו דוקא בדבר לח שכבר נ"ט זה בזה אבל יבש ביבש ודאי אף בשאינו מינו מדאורייי' חד בתרי בטל והיו מותרין לאוכלן עתה כך יבש אלא שרבנן הוא דגזרו ביה דחשיב כדבר שיש לו תקנה כדאי' לקמן ומסיק הרא"ש ודוקא כשפי' לאחר שנודע לו הספק אבל פי' קודם שנודע הספק מותר לד"ה דבהא לא שייך למיגזר שמא

[114] וכ"כ בשערים הכי נהוג סי' מ"ג וכתב בי"ד ומיהו אם פירוש הרבה מהתערובת וכן המיעוט אותו המיעוט מותר שאנו תולים לומר האיסור ברובא עכ"ל:

[115] ואפי' באיסור שאינו בעלי חיים נמי חיישינן שמא יקח כו' מדלא מחלק בסמ"ג גבי חניות שאין חוששין בו שמא לפיו שאין ב"ח. פנים. או שאילה:

יקח מן הקבוע דהא אכתי כולן בחזקת היתר הם. ואפי' אם פירשו בפנינו מותר כיון שעדיין לא נולד הספק במקום הקביעות ותלינן דמרובא פריש דכל זמן שהן בחזקת היתר אין חילוק בין אם פירש בפנינו או לא בפנינו עכ"ל. והלכך אפי' בתערובת של בעלי חיים כגון בתערובת של ספק דרוסה הולכין בפירש אחר הרוב דהא אינו אוס' בסמ"ק הפירש מהתערובו' מב"ח אלא מטעם שמא יקח מן הקבוע והכא שפירש קודם שנודע הספק ליכא למיגזר כדפי' והיינו דוקא באיסור יבש שנתערב אבל באיסור לח שנתערב אין שייך זה ההיתר דהא כבר נתערב האיסור וההיתר כולם יחד וכן באיסור יבש שנתערב בשאין מינו בפחות מס' ונתבשלו יחד ואח"כ פי' א' מהם ואפי' קודם שנודע התערובות אסור דהא אפי' אם בודאי פירש מהרוב מ"מ כבר נאסרו כול' בנ"ט. ודוקא כשהפירש מן התערובות עומד לבדו אבל אם נתערבה מעצמו אותו שפי' תוך רוב היתר אחר דהוי כמו מריבוא לריבוא אז כל אחד מהתערובות שני מותר אפי' מדרבנן מטעם ס"ס ואפי' אם כל התערובות רק חד בתרי והיינו אם נתערב בו ספק איסורא דאורייתא או ודאי איסור דרבנן אבל אם נתערב בודאי איסור דאורייי' אז אינו מותר כ"א התערובת שלישי כדאי' לעיל ודוקא דבר יבש אבל לח אפי' נתערב רק קצת מהתערובת ראשון לתבשיל שני וממנו לשלישי ומג' לד' צריך לעולם ס' נגד דימועו של תערובות האחרון דכבר נתערב הכל כודאי ואין כאן ס"ס כמו בדבר יבש. ולפי מה שאנו מחמירין עתה לאסור כל דבר הנמצא בשוק או ביד א"י אפי' אם כל השוחטים והבודקים ישראל כדאי' לעיל בשר שנתעלם אין חילוק עתה להתיר כמו שפי' אלא לענין שאם פי' בעלי חיים אחד מהתערובת קודם שנולד הספק דרוסה בתוכו או לענין שאם נתערב הפי' תוך רוב היתר אחר ולענין שבזה הפי' איכא לדון בספיקתה לקולא וכפי' שאיסורו מן התורה בספיקתו לחומרא. וכתב הרא"ש ואף כל הנשאר מהתערובת שפירש ממנו אסור ולא אמרי' היא היא שנתערבה היא היא שפי' אפי' אם פי' מעצמו מאחר שהפירש קיים עדיין[116] ואפי' אם ברח ואין לפנינו ולא מבעיא אם פירש אחד מהם אלא אפילו אם פירש הרבה אין להתיר הרוב הנשאר מאחר שאפשר עדיין למוצאה בעולם. ומסיק אבל היכא שהפירש נאבד מן העולם לגמרי דהיינו שנפל אחת מהתערובות לים או לאש או שנאכל אחת מהן וכה"ג בענין שנאבד לגמרי מן העולם מעצמו בשוגג אז הותרו כל האחרים אע"פ שכל הנשארים הם יחד ולא פירשו דמאחר שאין יותר בעולם אז אמרי' היא היא שנתערבה היא היא שנאבדה עכ"ל. ומותרין אז לאכלן אפי' אחת אחת אע"ג דבכל אחת איכא לספוקי אפי' לאדם א' דתלינן לומר שהנשאר הוא היתר גמור. ופר"י ודוקא שנפל

[116] אמנם אותו המיעוט שפי' מותר כדאי' לעיל הגה"ה:

הפירש לים או לאור וכה"ג מעצמו אבל הפילו ביד אפי' בשוגג אסור דקנסינן שוגג אטו מזיד עכ"ל[117] ואין צ"ל שאין להתיר כלל אפי' אם היה האיסור מעורב באלף ע"י שנזרוק אחת מהן לכתחילה לים או לאור ואומר היא היא שנתערב היא היא שנפלה דלא אמרי' הכא אלא היכא שנפלה מעצמה. וכתב הרא"ש ואע"ג שפי' ר"י דוקא נפל מעצמו אבל הפילה אפי' בשוגג קנסינן. מ"מ נר' שהיינו דוקא שהפילה לים אחר שנודע לו התערובת אבל אם נאכל או הפילה אפי' ביד קודם שנודע התערובות מותר הכל משום דל"ש לקנוס כאן כיון דעדיין לא נולד הספק ועומד עדיין בחזקת היתר וה"ה באיסור יבש שנתערב בשאינו מינו בפחות מס' ונאכל אחד מהן בשוגג קודם שנתבשלו יחד הותרו כל האחרים אבל ודאי אם נתבשלו יחד אז לא מהני אם אח"כ נאכל אחת מהן או נפל לאור אפי' קודם שנודע לו מהתערובות דהא אפי' אם הנאכל היה ודאי חתיכת האיסור מכל מקום היו כל הנשארים אסורים דהא כבר קבלו נ"ט ממנו בבישול:

יב. וכתב הרא"ש והרשב"א מי שלקח בשר מן המקולין אפי' חתיכה הראויה להתכבד ואח"כ נמצא טריפה במקולין ואינו יודע מאיזה מהן לקח כל מה שלקח קודם שנמצא טריפה מותרין לפי שלא נפל בהן הספק בקבוע אלא לאחר שפירש אבל אסור ליקח משם מכאן ואילך אפי' חתיכה שאינו ראויה להתכבד עכ"ל:

יג. כתב ר"ת ב' קדירות ששופתין יחד בכירה אחת של היתר וא' של איסור ונפל איסור באחת מהן אם האיסור מינו של ההיתר אפי' אם האיסור דאוריי' כגון נבלה בבשר שחוטה אם ההיתר רבה על האיסור תולין להקל שנפל לקדירה של האיסור דספיקא דרבנן היא מדאוריי' חד בתרי בטל. אבל אם איסור מין בשאינו מינו אין תולין להקל עד שיהא ס' היתר נגד האיסור אבל אם האיסור מדרבנן כגון שומן של הגיד וכיוצא בו אפי' מין בשאינו מינו אם ההיתר רבה על האיסור תולין להקל עכ"ל. אם האיסור מינו של היתר. פי' אם האיסור שנפל אחת מהן מינו של הקדירה של היתר. ומייתי בי"ד מת"ה וכן הדין אם לא היה כאן אלא קדירה אחת ונפל בה אחת מאלו הב' חתיכות אנו תולין דשל היתר נפל אפי' אם אין בהיתר רבה על האיסור רק שלא יהו האיסור ג"כ רבה על ההיתר. וכן אם לא היה אלא חתיכה אחת מאיסורי דרבנן או דאוריי' וההיתר רבה על האיסור ולפניו שתי קדירות אחת של היתר ואחת של איסור ונפל באחת מהן אנו תולין לומר שבתוך האיסור נפל אבל אם היו שתי קדירות מותרות ולפניה' שתי חתיכות אחת של היתר ואחת של איסור אפי' באיסור דרבנן ונפל אחת לתוך זו ואחת

[117] יראה דדוקא נקט ר"י הפילו שוגג אבל אכלו שוגג ליכא למקנסי אטו מזיד דודאי מזיד לא יאכל אחת להתיר האחרות דלפי דעת זו קאכי' ודאי אסור שהרי בדעתו שהאיסור ילך לו וטפי הוי שרי לן למיכלינן כולן בספ' מהרא"י ז"ל סי' י"ג:

לתוך זה שתיהן אסורות לפי שאי אפשר לתלות באחת יותר מבחבירתה. בד"א כשאין בשום אחת מהן לבטל האיסור אבל אם היה באחת מהן לבטל האיסור שתיהן מותרות שאני אומר האיסור נפל לתוך אותה שיש בה כדי לבטלה ואין חילוק בין אם ב' קדירות של אדם א' או של שני בני אדם. היו כאן שתי קדירות של היתר ונפל איסור לתוך אחת מהן וידוע לאיזה מהן נפל וחזר ונפל איסור לתוך אחת מהן ואין ידוע לאיזה מהן נפל קדירה האחת מותרת שאני אומר למקום שנפל איסור הא' נפל גם השני אבל אם נפל איסור לתוך אחת מהן ואין ידוע לאיזה מהן נפל ואח"כ נפל איסור לתוך אחת מהן וידוע לאיזה מהן. שתיהן אסורות ואין אומ' למקום שנפל הב' נפל גם הראשון עכ"ל. ונראה שבכל זה אין חילוק בין אם האיסור דאורייי' או דרבנן. וכתב בי"ד היו כאן שני קדירות של היתר ונפל איסור לתוך אחת מהן ואין ידוע לאיזו מהן נפל ואין באחד מהן לבטל האיסור ויש בשתיהן לבטלו שתיהן מצטרף לבטל ולא עוד אפי' היתה קדירה אחת בבית ואחת בעליה מצטרפין וה"ה אפי' למאה קדירות אם יש בכולן ספק לאיזה מהן נפל כולן מצטרפין לבטל האיסור לפי שכל הנכנס בספק מצטרף לבטלו בד"א כששתיהן משל אדם אחד לפי שכל מה של אדם אחד עתיד להתערב לפיכך רואין אותו כאילו כבר מעורב אבל אם הם של ב' בני אדם אין מצטרפין לבטלו עכ"ל:

שער כז

א. זבוב או נמלה או שאר שרצים שנפלו לקדירה יסיר השרץ עכ"פ והטעם בטל בס' אפי' אם השרץ שלם כדאי' לעיל אך צריך שיהא ס' נגד כל הזבוב ולא קיימא לן כהמרדכי פרק בתרא דע"ז ופרק כל הבשר שכתב שפרש הזבוב אינו אוסר ולא היה צריך ס' אלא נגד הזבוב בלתי הפרש. לא כרבי אליעזר הרוק"ח והפרנס"ן שכתבו הזבובים הפורחים אין בהן בנ"ט. ולא כרשב"ם ורשב"א שמתירין אפי' אם נימוח הזבוב ברובה בעלמא מחמת מיאוסו וכש"כ כשהטעם לבדו שם אלא אין חילוק כלל לזבוב ונמלה לעכבר או לאיסור אחר. ואם הזבוב מרוסקת ויש ס' נגדה אפי' נשאר גוף האיסור בתוכה מותר מכל מקום צריך להסיר מה שמכיר מן האיסור. ויזהר להסירה בקיסם או בתבן וישליך אותה מיד לתוך האש כדי שלא יבא לידי תקלה ואם הסירה בכף מן הקדירה רותחת ולא החזיר הכף לקדירה אין צריך בתבשיל אלא ששים נגד הזבוב לבד:

ב. אבל הכף אסור מכאן ואילך דמסתמא כשהגביהו הזבוב מהקדירה לא היה ס' ברוטב שאצלה בתוך הכף נגד כל הזבוב ואנו מחזיקין הכף ההיא עתה כמו הקדירה עצמה מאחר שהוציאו עתה מהקדירה רותחת ועם הרוטב וזבוב רותחין. מ"ד אאילפס וקדירה

שהעבירן מרותחין שנידונין כבישול כל זמן שהיד סולדת בו ועוד שהרי יש מתירין להגעיל בכל האי גוונא חבית או כלי גדול שאין יכול להכניסן ליורה ע"י שישאוב הרותחין מהיורה בכלי אחר כשמרתיחין גם באותו כלי האחר וישפכם על הנגעל מטעם דמה לי אם מרתיח מחום האש מה לי מרתיח מחום היורה. ואע"ג דלא קיי"ל הכי לקולא מכ"מ חיישי' לדבריהם לחומרא והיינו דוקא כשהוציא השרץ שלם עם הכף או אף מרוסק אם היה בחתיכה אחת ממרוסקים (ס"א בחתיכות הרוסקים) כ"כ שלא היה ברוטב ובתבשיל שעמה בכף ס' נגדה אע"פ שיש בכלי עצמו ס' לבטלה ואפי' אם הוא של מתכת כדאי' לקמן בתשובת טיפת חלב שנפל ע"ג קדירה שכל דבר שאין בר אכילה אינו מבטל טעם איסור. וגם אין האיסור מתפשט בכולו אלא נשאר במקומו ואם החזיר אח"כ הכף הנאסר מהזבוב לתוך הקדירה אפי' אם הודח בנתיי' צריך ס' נגד כל מה שחזר ותחב בו ממנו בין שהוא של עץ בין שהוא של מתכת והילכך כשעירב התבשיל חם בכף בהרבה פעמים כתב במרדכי ס"פ אלו טריפות בשם ריב"א וראבי"ה שיש לחוש לכל פעם שמא הוציא האיסור בהכף בפעם א' ולא היה במאכל שבכף ס' נגד האיסור ונעשה נבילה ואוסר אח"כ כל התבשיל כשחוזר ותוחב בו:

ג. ואם עירה הזבוב מהקדירה לקערה בפעם א' בלתי כף כגון שניעור הקדירה לתוך קערה גדולה והיה ס' בקדירה נגד הזבוב אז מסיר רק הזבוב מהקערה ותבשיל כולו מותר דכל זמן שהזבוב בקדירה בטל בס' ובקערה הרי היא כלי שני דאע"פ שלגבי הקערה עצמה הוי העירוי ככלי ראשון היינו מטעם דמפרש שם לפי שכח קילוח הראשון מבלייע מיהא כדי קליפה אבל המאכל מאחר שניעורו בפעם אחת הרי יש עדיין ס' בתבשיל תוך הקערה אלא שמתמעט אח"כ בתוך שמתמעט מתקרר והולך והוי כלי שני. אבל אם מערה הרבה פעמים מהקדירה לקערה אפי' בלתי כף ובסוף עירבן בקערה הכל יחד כולו אסור כדאי' לקמן בתשו' עירוי תבשיל. וכתב במרדכי אם ידוע הוא שהזבוב נפל לקערה קודם התבשיל כגון שנפלה בראש התבשיל אז הקערה צריכה קליפה במקום הזבוב דכל חם ע"ג צונן בעי קליפה. וא"ת הרי הזבוב נעשה כלי שני הא ליתא דאין שייך לזבוב היוצאות מן הרותח להיות כלי שני. אך אין רגילות שתפיל קודם נפילת הרוטב. אבל אם היתה הזבוב קודם בקערה ומערה התבשיל עליה הכל מותר התבשיל והקערה ואפי' כי ליכא ס' דצונן היא ואע"פ שקיי"ל שעירוי ככלי ראשון הוא לחומרא והזבוב מתה בו מיד מ"מ קודם שתוציא הטעם נתקרר כבר ונעשי' כלי שני עכ"ל. והילכך זבוב הנמצא רק בתמחוי שהוא בכלי שני ומחלקי' ממנה בכף בשאר קערות וכן כל שאר איסורי' שיש להסתפק בהן שנפלו רק עתה בתמחוי הכל מותר אפי' לא היה ס' בקדירה דשמא בכלי

שני נפלה וקיי"ל דלא מחזקינן איסורא ממקום למקום אפי' באיסור דאורייתא ואפי' באיכא לברר ואם אפי' היה כלי שני מבשל דילמא לאחר שנתקרר התבשיל נפלה. וכ"ש אם היה ס' בקדירה מתחילה הרי יש כאן ס"ס דאפי' את"ל שנפלה לקדירה שמא לא נשארה עם המיעוט אלא יוצאה עם הרוב. פי' שהיה באותו הרוב ס' נגדה. ול' אגודה זבוב הנמצא בקערה או בתמחוי מותר דהוי ס"ס דשמא בכלי שני נפלה ואת"ל בכלי ראשון שמא כשהוציא הכף היה ס' בכף עכ"ל אמנם אם השרץ לא נמצא למעלה על המאכל שבקערה אלא בשוליה או באמצע שיש רגלים לדבר שבא מן הקדרה וכ"ש שנע"ק בל"א שנמצא בירקות ואף בכלי שני שאין להקל כלל:

ד. וכן התיר מהרי"ש לא' שחתך לחם בסכין של חלב ונותנו בתוך רוטב של בשר בקערה. להוציא הלחם ולאכול הרוטב מטעם דכלי שני אינו מבשל. ודווקא הרוטב מותרת אבל הפת נ"ל דבלע משתיהן ואסור והיינו אפי' אם היד ס"ב כדאי' לקמן דכלי שני אינו מבשל אפי' אם היד ס"ב דלא קיי"ל כראבי"ה שקבל שמבלע מיהא בלע לכדי קליפה:

ה. כתב במרדכי ס"פ א"ט בשם ריב"א הלוי ובנו ראבי"ה איסור הנמצא בקערה אם האיסור הוא מן האיסורי' שאין להסתפק בו שנפל רק עתה בתוך הקערה אלא היה בודאי מתחילה עם התבשיל בקדירה כגון תולע הנמצא בפירות המבושלים או דג טמא שנמצא בין שאר הדגי' וכבד וחלב הדבוק בחתיכה או כבד ושאר חתיכת איסור שנמצא בקערה ונתבשל כך תלוש בין שאר הבשר וכל כה"ג אם יש בפירי או בחתיכה ס' נגד התולע או האיסור הדבוק בה. אז זורק התולע או האסור הדבוק בה עם מעט קליפת הפרי או החתיכה ואוכל השאר:

ו. וכ"ש שאר הפירי והבשר שנתבשל עמו שמותר. אבל אם אין ס' באותו פירי או בחתיכה עצמו לבטל האיסור כ"א בהצטרף שאר התבשיל וכן באיסור תלוש שצריך ס' בתבשיל. אז לפעמים אסור אף כל מה שנתבשל עמו בקדירה אפי' אם יש ס' בשאר הפירות או התבשיל אפי' עתה בקערה נגד כל אותה החתיכה אם לא עירו כל התבשיל בב"א אלא מעט מעט בב' או בג' פעמים מהקדירה לקערה אפי' בלתי כף דחיישי' שמא כשעירה רוב התבשיל נשאר האיסור עם המיעוט ואוסר כל אותו המיעוט וכשעיר' אח"כ אותו המיעוט לחוץ נאסר גם הרוב שבחוץ מחמת שנגע במיעוט שיצא אח"כ חם ע"י עירוי שקיי"ל שהוא ככלי ראשון לחומר' ובולע ממנו עכ"ל. ואע"ג דקיי"ל כר"י ור"ב שמסיק שם במר' ס"פ א"ט אליבייהו שמפרש הא דפ' כיצד צולין חם לתוך חם ד"ה אסור היינו דוקא בנבילה גמורה דאסור מגופו אבל ע"י בליעה אין הולך מחתיכה לחתיכה ואסור אפי' לכדי קליפה מ"מ אוסר ר"י בכאן משום דבעודה רותחין ולחין נגעו האסורים

אל המותרין וצריכין קליפה לכל הפחות ופי' שם אבל משום תערובת לא נאסרו כיון דהכשירים הוא רובא ואין כאן משום דבר שבמניין או בריה דהא אין איסורא מחמת עצמה גם זרק כבר הדג טמא עכ"ל (הגה"ה) ודוקא הבליעה כדי קליפה חשיב כדבר לח אבל לאוסרו כולו לא הוי אלא ע"י רוטב גמור וכן אם נתערבו הנוגעים בה באחרים בטלים שפיר ברוב בעלמא דאע"ג שהן לחים. מיהו לר"ב גופיה שחשבו ככל שאר דברים יבישים ממש הוא מותר הכל מה"ט מאחר שלא נגע האיסור אלא למיעוט ואין ניכר הוי חד בתרי בטיל ונוהגים להחמיר אא"כ שהיו הדגים מרובים כגון ארבעה או חמשה פעמים ששים נגד האיסור וכ"ש אם עירה התבשיל בכף בהרבה פעמים שאסור כדאי' לעיל בתשובה הסמוכה אבל כשמערה אותה כולה בפעם אחת בקערה הכל מותר כדאי' לעיל:

ז. וה"ה אפי' בביצות צלוין שאין שם ליחלוחית מים כלל אם היו ט' או י' ונגעו כולן יחד ונמצא דם באחת מהן כולן אסורות דמסמתא נגעה האיסור לשלשה או לארבעה ביצת ואע"פ שמוצא האיסור עצמו. והאחרים אין איסור אלא ע"י בליעה ויבש ביבש הוא[118] ואינם אוסרים האחרים אפי' לכדי קליפה. מכל מקום מאחר שאינה מכירין היה צריך לבטלן ברובא וליכא:

ח. וכתב באגודה פירי שלא ניקב ונתבשל עם התולע שבתוכו שמעתי קבלה (הגה"ה) שאין פירי שאין בו ס' מן התולע שגדל בתוכו כל זמן שלא יצא לחוץ הילכך זורק התולע וקולף הפירי סביב התולע ודוקא שלא ניקב הפירי עכ"ל. והא דניקב אסור שמא מטעם דהנקובים בחוץ מתגדלי יותר. גם יש לחוש דמעלמא אתו אבל לפירש לגמרי וחזר לא חיישינן כדאי' לקמן. ונהוג עלמא לסמוך אהא בפירות גדולים כגון תפוחים ואגוזים גדול כביצה קטנה של תרנגולת ומותר הכל התבשיל וכל הכלים אבל לא קטנים וכן הורה מהר"ש בניי"א שטא"ט בתפוחים גדולים שנתבשלו ונמצא תולע באחד מהן ואמר שאם התפוח היה שם שלם כלומר שנתבשל כולו בחתיכה אחת כולם מותרין דודאי יש ששים באותו תפוח עצמו עכ"ל:

ט. ומטעם דלעיל אם בישל הרבה ביצים יחד אפי' הן מאה ונמצא אפרוח או דם באחד מהן ולא עירה אותה בב"א מהכלי ראשון להקערה כולן אסורות (כ"כ בשערי') (הגה"ה) ואם מער' אותה כל אחת ואחת עם כף אפי' אם לא יגעו אח"כ יחד בחוץ אסורים כולן דשמא הביצה טריפה יוצא בפעם ראשון ואסרו הכף ואוסר הכף אח"כ כל הביצים האחרות ואין שייך לומר בזה שאין בביצה אפרוח אלא רק קורט דם שנתלה להקל לומר

[118] השיב מהר"ש שכל התבשיל נקרא יבש מלבד ע"י הרוטב:

שבאחרונ' יצא מאחר שדם ביצה מדרבנן דזהו דוקא קודם שנודע איסור ודאית בביצה אבל לאחר שנודע בו ודאית איסור פעם אחת אין לחלק בין ספיקותי' לספיקא איסור דאוריי' וכן בכל כהאי גוונא דכל דתיקון רבנן כעין דאוריי' תיקון[119]:

י. ומסיק עוד שם במרדכי ס"פ א"ט בשם ריב"א וראבי"ה דכל ירא שמים יזהר שיצנן המים קודם שיערה כשמבשל דגים או ביצה או פירות שמא תמצא בביצה אפרוח או ימצא דג טמא או תולע בפירי ויהיה צונן בצונן עכ"ל. וכן יכול להניח כך יחד בכלי ראשון (הגה"ה) עד שיצטננו מאליהן עד שאין היד ס"ב והיינו דוקא כשמבשלין ס"ב ביצים או אפי' רק מ' או ל' רק שיהא ס"ב ביצים בכל מה שבקדירה בין בביצים בין במי' אבל בפחות משיעור ס"ב ודאי לא מהני שיניחו להצטנן או לשפוך עליו דהא נעשו כבר כולן נבילות בשעת הבישול וגם צריך לשפוך עליהם הצוננים קודם שיערה הרותחין מעליהם דאל"כ אסרה הביצה האסורה מיד כל הביצים שסביבותיה דשמא כשמערה הרותחין היתה ביצה אסורה בשולי היורה ונאסרו הביצות שאצלה. דעד הנה שהיו המים מוליכן הטעם לכל הביצים היה כולן מסייעות לבטל והשתא דליתנייהו אין שאר הביצים מסייעים לבטל ומאחר שע"י ליחלוחית מים שעליהם אוסרי' מיהו גם האחרים שנוגעים אח"כ באותו שנגעה בביצים האסורו' לכן אסורות כולן ואפי' הן מאה. וכ' הסמ"ג ודוקא כשמכיר ביצה האסורה ומסירה ואז הטעם בטיל בס"א כדין לח בלח אבל אם אינה מכירה אפי' באלף לא בטיל וכולן אסורות דהא ביצה מהדברים שאינה מתבטלים עכ"ל. והיינו אפי' יבש ביבש ודוקא בביצה נבילה וטרפה שיודע באיסורה בשלימותה אבל בביצה שנמצא בה דם ונתערבה אפי' רק חד בתרי כולן מותרות כדין יבש ביבש דמאחר שפתחה בטל חשיבותה כדאי' לעיל[120]:

יא. וכתב בסמ"ג בשם רבי יהודא דמ"מ א"צ להגעיל המחבת דבשביל ספק כזה אין לחוש שנשאר האיסור לבסוף אלא העמד המחבת על חזקת כשרות כשהיתה מתחילה ותלינן בה לקולא שמא יצא עם הרוב עכ"ל. ולא דמי לנטל"פ שגזרו בכלים יותר מבמאכל דלא שייך חזקה אלא בדבר שיש בו ספק אבל התם הוי היתר ודאי אלא שגזרו ביה רבנן בכלי שהוא קיים אטו ב"י מאחר שהאיסור הוא שכיח וכ"ש הקערה שהיה מותרת מה"ט אבל אם הוציאן כולן בכף אחת בהרבה פעמים ודאי נאסר הכף בהכרע כדאי' לעיל וחוזר ואוסר הקדירה דהא לא שייך באיסור נ"ט בנ"ט ואסור אם לא שהיה ג"כ ספק גמור ע"י הכף כגון שהכף היה גדול הרבה כדרך העץ פרור העבין שמגיסין ומבשלין בו והשרץ

[119] וכ"כ בשערים למאן דאוסר כדלעיל:

[120] כתב בתשובת מהר"י מולי"ן בצים שנתבשלו במחבת ונמצא דם באחת מהן ולא נשפכו המים ובשלו בה ביצים אחרות גם השנים אסורות וע"ש:

היה קטן ונסתפק אם הוציאן כל פעם מלא תבשיל מן הקדירה או לאו דהכף אינו מסייע לבטל שאע"ג שאוסרים המאכל מטעם דספיקא דאוריי' היא מ"מ בכה"ג איכא לאוקמיה גם כל הכלים אף הכף אחזקת' ומסתמא ה"ה כשנשפכו המים שבקדירה וספק אם היה בו ס' נגד האיסור אוקימנה הקדירה אחזקתה דהא איכא ג"כ לספוקי כאן בספק דאוריי' ואם הוא ספק אם עירה התבשיל בב' פעמים או בפעם אחת או שבודאי עירה שני פעמים וספק אם צרפה אח"כ כולן יחד כך חם ע"י עירוי או לאו וכל כה"ג דהוי ספיקא דאוריי' ולחומרא:

שער כח

א. פסק בסמ"ק חתיכת בשר שמקצתה בקדירה ברוטב רותחת ונפל טיפת חלב על אותו המקצת שחוץ לרוטב ואין בכל אותה חתיכה ששים לבטל האיסור קיי"ל כר"ת שבכל הקדירה משערין נגד האיסור לבדו (וכ"כ בשערים סימן נ"ה) ואפילו לא נכנסה החתיכה מעולם כולה לרוטב ולא ניער ולא כיסה פירוש שלא ניער הקדירה פ"א בכף הכל יחד בשעת נפילת האיסור או שלא כיסה אותה בכיסוי מיד אחר נפילת האיסור עד שיעלה רתיחות הרוטב משוליה לפיה או עד שמכסה על הכל וה"ה אם נפל עליו דם או שאר איסורים ומפ' שם ולא אמרינן שמתחילה אסר הטיפה אותה חתיכה לבדה קודם שנתפשטה בכל הקדירה מאחר שאין בה ס' נגד הטיפה ויצטרך מעתה ס' נגד כל החתיכה משום דהרי הטיפה סופה להתפשט בכל הקדירה ואז אינה יכולה ליתן טעם בכולה גם עתה לא נאמר שנתפשט רק למה שאצלה אלא מתפשט שפיר בכל הקדירה והילכך אפילו אותה חתיכה עצמה מותר דמאחר שנתפשט הטעם בכל הקדירה אין נ"ט של האיסור באותה חתיכה יותר מבשאר הרוטב והתבשיל כלל ואפילו מה שחוץ לרוטב מותר ואפילו אותה חתיכה עצמה מסייע לרוטב ולשאר התבשיל לבטל הטיפה. והכי פסק ג"כ במרדכי פ' כ"ה להתיר והילכך אפילו קליפה במקום שנפל האיסור לא בעי וכן מוכח ג"כ בסמ"ק שבדבר המפעפע ויש ס' אפילו קליפה במקום הכרת נפילת האיסור לא בעי. מההיא דתני' פ' כיצד צולין נטף מרוטבו על החרס וחזר עליו יטול את מקומו ומוקי לה בגמרא בחרס רותח משום דכתב רחמנא צלי אש כו'. ומק' בשיטה ממ"נ אי רוטב אין מפעפע לישתרי בקליפה ואי רוטב מפעפע אי איכא ששים אף הרוטב לשתרי כולה אפי' אותו מקום והיינו שאפילו קליפה לא בעי עכ"ל. והיינו שמסתפק ברוטב של צלי אבל בבישול שמפעפע בוודאי קאמר אפי' קליפה לא בעי. ול"ד לנוטף מרוטבו על הסול' דלקמן דהתם ג"כ לא מפעפע כ"כ והיינו דווקא באיסור שנבלע בו ממקום

אחר דומיא דנטף מרוטבו אבל באיסור הדבוק בו אפילו בבישול צריך לקלוף החתיכה במקום שדבוק האיסור אפילו כשהאיסור מחמת דם ויש ששים כדאיתא לעיל ואין שייך לומר כאן שלא יועיל מה שסופה להתפשט בכל הקדירה דקיימא לן אפשר לסוחטו אסור דזהו דווקא דנאסר כבר החתיכה פעם אחת אבל כל אגב בישולו לא נ"נ בבליעת איסור דמאחר שהחתיכה היתר היא ומקצתה תוך הרוטב אמרינן שבשעה שמתפשט טיפת האיסור בכל אותה חתיכה מתפשט ג"כ בכל הקדירה כאלו היתה כולה ברוטב והיינו בדבר שנתפשט האיסור בכולה אבל בשר תפל שנתבשל ודאי נעשית גם כן נבלה אגב בישולו לענין שצריך ששים בשאר התבשיל כנגד כולה והיא עצמה אסורה לעולם:

ב. ומכל מקום מצוה לשקע החתיכה מיד כולה תוך הרוטב ולנער מיד כל הקדירה יחד בכף או לכסות כדי להעלות הרתיחה מלמטה למעלה כדי שיתפשט הטעם מיד היטב לאפוקיה נפשיה מפלוגתא ואין בזה משום בישול איסור מאחר שאינו מוסיף עליו ובלאו הכי מותר הוא מידי דהוי בישול חמאה של כנענים להרמב"ם ולי"ד אע"פ שאסור לאוכלה חיה וכן כל כיוצא בזה:

ג. וכ"ש בשר צונן שנפל לחלב צונן ואין ס' כנגדו ובתוך שיעור כבישה נתנו לקדירה אם יש ס' בחתיכה וכל מה שבקדירה לבטל החלב שעליה אף החתיכה עצמה מותרות דכל זמן שהיתה צוננת לא נאסרה ומשתחיל להרתיח יש ששים בקדירה נגד החלב ול"ד לכחל שנתבשל בלתי קריעה ולבשר שנתבשל בדמו שהוא עצמו אסור אפי' באלף אע"פ שלא נאסרו ג"כ מקודם דהתם מאחר שמתחילת ברייתו בליעת האיסור בגופו ולא מבליעת מקום אחר חשוב האיסור דבוק בהן ויש חילוק בין איסור הדבוק לאיסור שנפל על היתר כדאיתא לקמן. וכן בדם שא"צ פישוט לגבי אותה חתיכה עצמה שכבר נתפשט בכולה מיד כשתתחיל להרתיח נאסר. אבל חתיכת בשר היתר שבלע חלב ולא נתפשט בכולה ובשעת הבישול שמתפשט בכולה מתפשט ג"כ בכל הקדירה כדאיתא לעיל. ואפילו אם מגביה החתיכה שנפל עליה האיסור אח"כ לבדה לחוץ לגמרי בעוד שהיא רותח ואפי' קודם שנודע מנפילת האיסור (ס"א מותרת דהא כבר נתערב האיסור בכל הקדרה ולא היתה בכולה נ"ט מן האיסור) הואיל וניתרת החתיכה לאוכלה עם שאר התבשיל על כן לא תיאסר עוד מאיסור זה כלל כי הטעם מועט שנשאר בה שהוא פחות משששים אינה אוסרת. ול"ד לאיסור הדבוק לחתיכה שאין בה ששים כגון פירי שנתבשל בו התולע וכבד וחלב בחתיכה ונתבשל עמם שאנו עושין בו כל החתיכה נבלה אפי' אם נתבשלה בין אלף ואפי' אם בודאי ניעור הקדירה בכף או כסה אותה שעלה רתיחת הקדירה בכולה והיתה מכוסה ברוטב פ"א לגמרי כדאמרינן פ' גיד הנשה ירך שנתבשל

בה גיד הנשה אם יש בה בנ"ט הרי זו אסורה. וכתב בא"ז מדקאמר אם יש בה בנ"ט משמע שאם יש בה בירך עצמה נ"ט אע"פ שהמים שמתבשל בהן היו מבטלין נ"ט א"ה הירך אסור. וכן הדין בכבד וחלב וכה"ג שדבוק בחתיכה אבל אם הכבד והחלב תלושים בקדירה אז הויא דומיא דטיפת חלב שנפלה על חתיכה ואין צריך ששים אלא נגד האיסור עכ"ל. והטעם מפרש בסמ"ק דמאחר שדבוקה בה האיסור וכן התולע מגופו וכן דג טהור שנמצא במעיו לאחר שנתבשל שרץ או דג טמא ולא היה בדג עצמו ששים נגדו וכל כה"ג חיישינן שמא פעם אחת נשאר לבדו ברוטב בסוף העירוי או שמא הוציאוה פעם אחת רותחת חוץ לקדירה ונעשית נבלה לפי שלא היה בה באותו פעם ס' נגד האיסור והחזירה ומשנאסר לא הותרה עוד אפילו אם תכנס אח"כ ק' פעמים לרוטב דהא איפשר לסוחטו אסור. ולכן צריך כ"פ ס' נגדה אפילו במאה קדירות אבל בנפילת טפת חלב אותה חתיכת לא נ"נ מעולם מאחר שבעת הנפילה היא מקצתה תוך הרוטב ובאותו פעם מתפשט האיסור בכל הקדירה כמו שמתפשט בכל החתיכות ולא נשאר בה נ"ט מן האיסור כלל. ומיהו אם נאסרה החתיכה כבר קודם ביאתה לקדירה דינה כדבוק בה האיסור כדאיתא לקמן (מהרי"ש) וכ"ש חתיכת איסור חם שנפל מקצת לקדירה שצריך ס' אף נגד מה שחוץ. דציר האיסור פולט ממנה ואי אפשר לעמוד על שיעורו מק"ו מטיפ' חלב דאמרי' דמפעפע בכולו אע"פ שבלעו ממקום אחר ולקולא ומתירין אף מה שחוץ לקדירה מכ"ש הכא שהציר מגופו ולחומרא. ואפילו אם היה איסור החתיכה רק ע"י בליעה מידי דהוי טפת חלב שנפל על חתיכת בשר שחוץ לקדירה דאמרי' ביה שמתפשט מיד בכל הקדירה ואפילו לקולא ול"ד לכף מתכת ושאר כלים הנאסרים דא"צ לבטלן כולן. דיש חילוק בין דבר מאכל לכלי והיינו מטעמא דלעיל דע"י הרוטב פולט שפיר מחתיכה לחתיכ' אפי' איסו' הבלוע ותתאי גבר ומרתיחו וה"ה כשהחתיכת האיסור צוננת מק"ו מב' חתיכות יבישו' דלקמן דאמרי' בי' תתאי גבר ואוסרת כולו וכ"ש הכא שמבלעת ומפליט יותר ע"י הרוטב רותחת. ודווקא דבר אכילה אבל כלי שנאסר מבליעת איסו' ונפל מקצתה בתוך היורה א"צ לבטל כ"א אותו המקצת לבד כדאי' לקמן בתשו' הוראות ביטל:

ד. וכתב בסמ"ק ודווקא כשהחתיכה שנפל עליה האיסור מקצתה תוך הרוטב כדפרי' אבל אם אינה נוגעת כלל ברוטב אלא מונחת רק על חתיכה אחר' שמקצתה תוך הרוטב אז אין החתיכה שאצלה מסייע לבטלה כמו בבישול דאע"פ ששניה' חמות דאין כאן רוטב המוליך הטעם מחתיכה לחתיכה עכ"ל ואם נפלה אז לרוטב צריך ס' נגד כולה להתי' שאר התבשיל אבל היא עצמה שנ"נ קודם לכן נשארה באיסורה לעולם. דהא

אפשר לסוחטו אסור ומיהו החתיכה שתחתיה צריכה קליפה במקו' נגיעתה מאחר שמונחות זו ע"ג זו כדאיתא לעיל:

ה. וכתב בא"ז (הג"ה) כשמבטל חתיכת האיסור אז צריך ג"כ לבטל העצמות שתוך הבשר כמו הבשר עצמו דהעצמות כבשר בין לקולא בין לחומרא שצריך לבטלן כשאר הבשר עצמה ואע"ג דאמרינן בחולין אין מלקין על העצמות היינו דווקא לענין מלקות לבד אבל לענין איסור לא דאע"ג דהעצמות היבשות אינם בר אכילה מ"מ הבישול מוציא ליחלוחית והטעם ממנה או מבליע בהן. וכ' בי"ד סי' צ"ט נתמעט בשר הנבלה שנפל בקדירה ונכנס בעצמות משערין רק כמו שבא לפנינו דאמרינן דגם ההיתר היה יותר ונתמעט בבישול ונכנס בקדירה לפיכך משערינן שניהם כמו שבאין לפנינו עכ"ל. וכן כתב הרמב"ם פ"ט דא"מ אפי' בכחל שנתבשל שלם שבודאי מתמעט הרבה בבישול כשפורש תמיד כל החלב ממנה שאפ"ה לא משערים בו אלא כמות שהוא בעת שנתבשל ולא כמות שהיה בעת שנפל לקדירה:

ו. וכתב בסמ"ק ובסה"ת אבל מה שבלוע בקדירה אינו מסייע כלל לבטל איסור שנפל בה וסברא הוא דמה שבלוע בקדירה אינה כולה דהיתירא דהא בלעה גם עתה מזה האיסור שנפל בה כדאמרינן בגמ' אטו דהתירה בלע דאיסורא לא בלע כו' עכ"ל אבל בקדירה של איסור ליכא למימר הכי שלא היה צריך לבטל מה שבלוע בקדירה דאינו כולו של איסור לפי שבלע גם עתה מההיתר דמשנבלע בה נאסר גם אותו ההיתר ונחשב כשאר האיסור הבלוע בה כדאיתא לעיל:

שער כט

א. קיי"ל כשמואל דפ' כ"צ דאמר תתאי גבר (וכ"כ בשערים סי' כ"ג). וכ' בסמ"ק והילכך ב' חתיכות אחת של איסור ואחת של היתר ששוכבין זו ע"ג זו ורק אחת מהם חם שהיד סולדת בהן אם החם למטה אף ההיתר נאסר כולו ולא סגי ליה בקליפה ולא בנטילת מקום כדאי' בפ' כ"צ צונן לתוך צונן כ"ע מותר בהדחה חם לתוך צונן בעי קליפה חם לתוך חם כולו אסור עכ"ל. וק"ק. והכא שהחם למטה הוי כחם בתוך חם דהעליון מכביד על התחתון ומפליטו והילכך תתאי גבר בין לחמם בין לקרר בין לחומרא בין לקולא. פי' שנידונין כמו התחתון שאם התחתון חם אפי' שהיתה הכשירה למטה ועליה בשר נבילה צונן אפי' חי ותפל נידונין כרותחין ונאסרה אף הכשירה דלמט' לפי שהעליון מפליט חום התחתון וגם כח האש עולה תמיד כדאיתא לקמן ונעשו שניהם חמין וה"ל חם בתוך חם וכ"ש אם בשל נבלה רותחת למטה ושחוטה הצוננות עליה דנאסר' דהתחתון א"צ

להפליט העליון. ומסיק בסמ"ק ואפי' אם חתיכ' איסו' התחתון החמה קצרה שאינה רחבה כ"כ כמו העליונה הצוננת אפ"ה מיתסרה כולה ולא סגי אפי' בנטילת מקום ואפי' ליכא שומן כלל בתחתונה שתהא מפעפע דמאחר שנחשב כחם לתוך חם הי' צריך ששים בחתיכות ההיתר נגד כל חתיכת האיסור וליכא. וגם זמנין דיש חלב בחתיכת האיסור ולאו אדעתי' עכ"ל. וכ"ש אם חתיכת ההיתר היא למטה והיא חמה ואינה רחבה כחתיכת איסור העליונה שההיתר נאסר כולו כיון שאין חילוק בין אם ההיתר למעלה או למטה וא"כ נאסר מכ"ש דהא מכסה האסור כל חתיכת ההיתר ואם התחתון צונן אז נידונין כצוננים ומותרין בין שיהיה הנבלה או הכשירה למטה דתתאי גבר ומצנן חבירו וה"ל צונן בצונן. וכ' סמ"ג ובסמ"ק ובמרדכי פרק כ"ה ואע"ג דקיי"ל כשמואל דתתאי גבר מ"מ מודה שמואל כשהעליון חם שבלע מיהא כדי קליפה דאדמוקיר ליה בלע פורתא עכ"ל והא דמפליג הכא גבי חום האור בין עילאי לתתאי ובחום דמחמת מליחה אינה מפליג אלא בין איזו מלוח ההיתר או האיסור מפרש בסמ"ק יש חילוק בין חום מחמת מליח למחמת האור דמחמת האור אותו שהוא גבר מרתיח את חבירו או מצטננו כי כן תולדת האור וטבעו שהחמימות הולך כל פעם למעלה ולכן בחום העולה מה שלמטה מרתיח גם השלמעלה אבל בחום המליחה אין כח באותו מלוח לעשות גם התפל מלוח ולהפליטו כי כן דרך המלוח שאין שם מלוח עליו להיות כרותח עד שימלחנו מכל צדדין שזהו דין מליחה דלקדירה וכי אין כח באותו שהוא תפל לבטל כח המלח כי כן הוא דרך המליחה דאינו יכול להתבטל כ"א ע"י הדחה אבל כח האש מצטנן מאליו והולך:

ב. ופירש ריב"א וראבי"ה ור"י שה"ה אפי' זו בצד זו אם שניהם חמין שולט הבליעה שפיר בכל החתיכה כולה אם אין בה ששים נגד כל חתיכות האיסור ולא קיי"ל כר"ף שמתיר בקליפה ודווקא בשניהם חמין אבל אם אחד מהן צונן בין האיסור בין ההיתר ושוכבת זו בצד זו ה"ל חם בצונן ובקליפה סגי וה"ה בבשר וגבינה ואחת מהן חם דאמרינן ביה תתאי גבר או שהן זו בצד זו ושניהם חמין דהוי חם בתוך חם ואסור כולו. והיכא שהחם למעלה או זו בצד זו ורק א' מהן חם וצריך קליפה אם נתבשל כך בלתי קליפה וכן בכ"מ שהצריכו חכמים קליפה ובשלוהו כך בלתי קליפה אפי' כשהחתיכה קלישה שאין בה ס' נגד קליפתה כ' ר"ת וכן השיב מהר"ם שאם א"א לו לקלוף לא נאסר בהכי ואפילו לכתחילה וכ"ש אם נתבשל כבר שא"צ ששים נגדה דהוי דיעבד וכבר נתפשט הטעם בכולו. (ודלא כר"י) והא דקיי"ל אפשר לסוחטו אסור היינו בחתיכה שנאסרה בנ"ט אבל קליפה שהצריכו חכמים אינו אלא חומרא בעלמא ולכתחילה אם אפשר. ועוד אפי' אם היה צריך ששים נגדה מכ"מ היה כל מה שבקדירה מסייע לבטל כו':

ג. וכ"ז שאמרנו שצריך קליפה וכן הא דתתאי גבר דלעיל דאסור כולה היינו דווקא כשהאיסור החתיכה מגופה כגון נבלה וטרפה וכה"ג אבל אי נאסרה רק ע"י בליעה כגון חתיכה שנגעה חם ביבש לחתיכה שנגע בגוף האיסור וכן חתיכות הרבה של היתר והן חמין שהיד סו"ב שנוגעות יחד ביבש בין זו בצד זו בין זו ע"ג זו או נפל דם או שאר איסור שאינו מפעפע אל ה' מהן אפי' אם האיסור רותח ואין ס' באותה חתיכה לבדה כ"א בהצטרפות שאר חתיכות שאצלה קיי"ל כר"ב ור"ף שאיסור הבלוע מחתיכה ממ"א אינו מפעפע מחתיכה לחתיכה בלתי רוטב אפי' לכדי קליפה ואפילו זו ע"ג זו או שנצלו יחד ואפי' אם החתיכה של היתר שנפל עליה האיסור היא שמנה ושומן שבה מפעפע מפ' בי"ד לפי שאין השומן שבו מוליך עמו האיסור אלא למקום שהאיסור בעצמו יכול ללך בטבעו עכ"ל. ואין חילוק בין אם נפל עליה רק איסור מועט או שנאסרה מנפילת איסור הרבה לעניין שהחתיכה שאצלה מותרת בכל פעם בלתי קליפה כלל כדפרישית אבל אותה החתיכה עצמה שנפל עליה האיסור אפי' אם האיסור צונן כתב התוס' פרק כ"צ בשם ריב"א והרא"ש פרק כ"ה שאותה חתיכה אסורה כולה דאע"ג דחם לתוך צונן וצונן לתוך חם אינו אוסר אלא לכדי קליפה הכא שהבשר הרותחת הוא הרבה והחלב מועט נעשה גם החלב חם דתתאי גבר ואין שאר חתיכות שאצלה מסייעין ומצטרפין לבטל האיסור בס' כמו בבישול שיש שם רוטב שמוליך הטעם מחתיכ' לחתיכה אבל באותה חתיכה ודאי מתפשט שפיר אפי' לקולא לעניין שאם יש בה ס' נגד הטיפה דאף היא מותרת עצמה כדאיתא לעיל ועוד דממ"נ הוא. וכ' במרדכי פרק ג"ה ומ"מ צריך לקולפו במקום נפילת האיסור אם מכיר מקומו אפי' אם יש ס' כדאמרי' פ' כ"צ נוטף מרוטב על הסולת יקמוץ את מקומו דמשמע אפי' במקום שיש יותר מס' דמאחר שהאיסור ניכר ומקומו ניכר עכ"ל והיינו אפי' אם בלע מחלב דמסתמא לא מפעפע טפי מרוטב של צלי דבעי קליפ'. ועוד דלא אמרי' חילוק דפיעפוע גבי חלב יותר מבשאר איסורין אלא לחומרא מדלא מצטרפין כל החתיכות יחד לבטל ואם אינו מכיר מקומו אז מקום נפילת האיסור בטל ברוב של שאר החתיכה. ומיהו בבישול ודאי אף קליפה לא בעי כדאיתא לקמן:

ד. ומסיק בי"ד בשם רשב"א בד"א שאיסור הבלוע בחתיכה אין אוסר החתיכה שאצלה היינו שבלע איסור שאינו מפעפע אבל אם בלע חם מן הדברים המפעפעם בטבען כגון שומן אז אוסר חבירתה כולה אפי' אם רק נוגעות זו בזו חם בחם לפי שהאיסו' הבלוע הוא בעצמו מפעפע ויצא מחתיכה לחתיכה עכ"ל. והיינו דווקא כשאין בשתיהן לבטל דאל"כ השני מותר בקליפה במקום שנגע לכל היותר אע"פ שאין בראשון לבדה ס' כדאי'

לעיל. ואם יש ס' באותה חתיכה עצמה אין נוהגין לקלוף אלא אותה חתיכה במקום נפילת האיסור ולא אותה שנגעה בה אע"פ שבלע הראשון מחלב:

ה. ואם הם ג' חתיכות שוות ספק על איזה מהן נפל כולן מותרות בלתי קליפה דחד בתרי בטל כדאי' לעיל בתשו' בשר וחלב שנמלחו יחד ואם הם רק שתים ובאחת מהן יש ס' נגד האיסור אנו תולין להקל שבשיש ס' נפל כדאי' לעיל בתשובת איסור שנתערב ופי' אחד מהם. ואם אין בא' מהן ס' אלא בשתיהן אנו אומרים שעל הקטנה נפל ומ"מ אם נפלה לבדה בקדירה א"צ ס' אף נגד הקטנה הואיל ולא הוברר האיסור כדאי' לעיל:

ו. וחתיכת בשר שנאסרה מבליעת נ"ט חלב חשובה לכל דבר איסור מגופו כדאי' לעיל אבל אם נאסרה מנפי' ובליעת חלב אע"ג שמפעפע מ"מ ל"ד להא דאינה אוסרת חבירתה כולה מאחר שאין האיסור דבוק בה ונ"נ קודם אלא היכא שאין בשתיהן לבטל החלב ואוסר אפי' שלישית ורביעית אם אין בכולן לבטל וא"כ אותו האיסור אין מטע' נגיעת חתיכת האיסור אלא מחמת האיסור עצמה המפעפע לשם (וכן השיב מהרי"ש) ולב שלם וכחל שנתבשלו בדמה וחלבה וכן כל שאר בשר שנתבשל בלתי מליחה אע"פ שהאיסור מדם עצמו ונבלע בכולו לא מיקרי איסור מגופו ואי נוגעות חמות לחתיכות אחרות אפי' ליכא ס' מותרות שאפי' זו ע"ג זו שהרי גוף החתיכה של היתר היה והיתה מותרות לאכלה חי בלתי מליחה כלל כדאי' לעיל ומה שנאסר ע"י הבישול אינו אלא מבליעת איסור שחוזרת ובולע דם פליטתה והילכך לא אמרינן שמפעפע ביבש אפי' לכדי קליפה ואפי' בחתיכה שמינה. שיותר לא יהא כח לנאסר כו' מיהא נראה דיש להתיר בהן יותר מהנאסרו מבליעת איסור ממקום אחר להצריכה מיהא קליפה וה"ה לעניין ביטול אי הוה חתיכה הראויה להתכבד ונתערבה בטלה שפיר בלח וביבש כשיעור כדאמרי' לעיל וכללא הכי הוא אם האיסור מגופו הוא ושוכבות זו ע"ג זו אפי' אם רק השלמטה חם לבדו או זו בצד זו ושניהם חמים נאסר ההיתר כולו אבל אם רק השלמעלה חם או שיבש זו בצד זו ורק אח' מהן חם אז אם אין איסורו מגופו ושניהם חמין וזו ע"ג זו אינו איסור אלא כדי קליפה. (אבל אם אין איסורה מגופו ורק א' מהן חם אפי' שוכבת זו ע"ג זו אפי' קליפה לא בעי) ודינא תתאי גבר היינו בין בלח בין ביבש כדאי' לקמן בתשובות כלים הצריכין הגעלה. וכ' במרדכי פ' כ"ה ואסור לשפוך מכלי שיש בו שומן בשר לתוך כד של שומן טריפה חם שדולק ונימוח מטעם דתתאי גבר ומחברו בניצוק דתנן בפ"ח דמס' מכשירין המערה מצונן לחם טמא. וה"ה לאיסור והיתר עכ"ל ומסתמא דוקא לכתחילה וכן משמע קצת ל' ואסור מדלא נקט טריפה:

שער ל

א. בפ"ב דביצה ופ' כ"ה אמר שמואל כבוש הרי הוא כמבושל פי' כל דין שנוהג באיסור שנבלע בהיתר ע"י בישול כך דינו אם נכבש בתוכו כשיעור כבישה. אפי' צונן בצונן. וכ' שם במרד' פ"ב דביצה בשם ראבי"ה ואפי' בלא חומץ ודבר חזק. אלא אף בשאר משקין שאין חזקין וחריפין כלל דתנן פ"ז דשביעית ורד ישן שכבשו בשומן חדש חייב בביעור אלמא בלא חומץ נמי הוה נ"ט כמבושל עכ"ל. והילכך היתר שנפל לתוך איסור ושהה בתוכו כשיעור כבישה בכל שאר איסור לבד מבשר בחלב. אפי' צונן ותפל בצונן ותפל בדבר שאין מתערב האיסור תוך ההיתר שהיינו דבר יבש בתוך דבר לח כגון בשר תפל שנפל לתוך דם או י"נ או במשקה אחר אפי' שאין איסורו מגופו. וכן שרץ מת שנפל לתוך מאכל צונן שיש בו רוטב או שאר ליחלוחית ומשתהו ביה יום שלם אסור מה"ת דכבוש הרי הוא כמבושל דודאי בולעין זה מזה כדאי' לקמן והיינו בכל שאר איסורין לבד מבשר וחלב שאין איסור שרייתו אלא מדרבנן כדאמר בגמ' בשר בחלב חידוש הוא דאי תרו ליה כוליה יומא שרי מדאוריי' דדוקא דרך בישול אסרה תורה ואי לא בלע מן החלב מאי חידוש ובליעתה בכולה כמו הבישול:

ב. וכתב לשם במרדכי פ"ב דביצה בשם מהר"ם וריב"א וכ"כ באגודה דכבישת יום שלם ר"ל מעת לעת. ובהכי סגי ליה מדאמרינן בשר בחלב חידוש הוא דאי תרו ליה כולא יומא וכו'. גם שמעינן מהכא מדאמרינן מותר מדאוריי' ש"מ שמדרבנן מיהא אסור בשריית יום שלם דהיינו מע"ל והילכך שריי' בשר בחלב אין איסור אלא כשידוע לנו בודאי שהבשר שרה בתוכו מע"ל כגון שהחלב היתה מכוסה מע"ל קודם שנמצא בה הבשר או בכה"ג שיש רגלים לדבר ואי לאו הכי מותר דשמא עתה נפל דספק דרבנן לקולא. אבל בשאר איסורים שמדאוריי' הן הוי ספיקא לחומרא וכבר איתרע ליה חזקתיה:

ג. וכבוש אינו חמור מבישל עצמו שאם יש בהיתר ס' נגד האיסור שמותר כגון אם היה בחלב ס' נגד הבשר או נגד השרץ שנפל בה שאז כל החלב מותר דלא גרע מאלו נתבשל עמה ועוד דאין נ"ט אלא עד ס' וכן לענין שאם היה האיסור נטל"פ באותו ההיתר שהיה מותר ג"כ כדאי' לקמן:

ד. אבל אם היתה החלב מועט שלא היה בה לכסות כל הבשר אלא רק מקצתו אז אין איסור אלא מה ששרה תוך החלב אבל מה שלמעלה מותר כשקולף נגד מקום נגיעת החלב דהא החלב אינו מפעפע למעלה ולכן אותו מקצת שבתוך החלב אסור אפי' היו בה ס' בכל חתיכת הבשר נגד החלב מועטת שנפל הבשר עליה דהבשר צונן שחוץ לחלב אינו מסייע למקצת הבשר שבתוך החלב לבטלה בס' כמו בבישול אע"פ שהוא

הכל חתיכה אחת דבדבר צונן אין מתפשט הבליעה בתוכו דמה שלמעלה מן החלב אין כבוש וכן בשאר איסורים אם שהה במקצת תוך היתר לח כשיעור כבישה א"צ בהיתר ס' כ"א נגד אותו המקצת לבד מטעם דפריש. והילכך חתיכה גדולה (הג"ה) שנפלה במקצתה תוך חלב ואשתהי שם תוך מע"ל ונתבשל אח"כ ואין בחתיכה ס' נגד כל אותו המקצת שנאסרה מתחילה אלא נגד החלב לבד כל החתיכה איסור. דאין שייך כאן לפי שסופו להתפשט בכל החתיכה כמו בחתיכה רותחת דלעיל דבעוד שנאסרה אותו מקצת מתחילה לא היה כח בחלב להתפשט בכולה דצונן היא ודומה לירך שנתבשל בה הגיד שצריך בירך ס' נגד כל הגיד ונגד קליפתה לפי שכבר נאסרה הקליפה בעת המליחה אליבא דראבי"ה ושאר גדולים שאין אוסרין חלב במליחה כ"א כדי קליפתה ואין שאר מה שבקדירה מסייע לבטל אותו המקצת כמו בט"ח שנפל ע"ג בשר דלעיל אע"פ דאין לחוש הכא מצד החלב אם אפי' בודאי הגביה אותה פ"א לחוץ (הג"ה) או נשארה לבדה בסוף העירוי מאחר שמיד שמתחיל להתבשל מתפשטת החלב בכל הקדירה דהא אין איסור אותו המקצת עתה מהחלב לבד אלא אף הבשר עצמו נאסר כבר מאחר ששהה בתוכו כשיעור כבישה ואותו המקצת בשר דבוק הוא ובאיסור דבוקה לא משערינן הקדירה להתיר אלא אותה חתיכה עצמה כדאי' לעיל והילכך צריך אז ס' בשאר התבשיל נגד כל אותה חתיכה ואי לאו הכל אסור דמאחר שאסרו חכמים הוי כשאר איסורין אלא שלא גזרו על הנאתן כדאי' לקמן[121]. אבל אם לא אשתהי שם כשיעור כבישה ודאי אף אותה המקצת מותר אם יש רק בכל מה שבקדירה ס' נגד כל המקצת לבד כדאיתא לעיל בתשובה במה מבטלין איסור דהא לא נאסר אותה המקצת מעולם וחשיב כאלו נפל בה החלב רק עתה בעת הבישול שבכל הקדירה משערינן ומ"מ צריך ס' נגד כל אותו המקצת דא"א לעמוד על שיעור בליעתו:

ה. וכ"ש הכבוש בחלב ואין בו ס' נגד הבשר שניהם אסורות באכילה דאף הבשר לא סגי בקליפה דהא נחשבו מעתה כאלו נתבשלו יחד כדאי' לעיל וכתב במרדכי פ"ב דביצה ומ"מ שניהם מותרים בהנאה הבשר והחלב מאחר דכבוש דבשר בחלב רק דרבנן וכן בכל בשר וחלב שאיסורו רק מדרבנן[122] הוא מותר בהנאה דעל ההנאה לא גזרו רבנן אבל בבשר וחלב הנאסרה ע"י כלי ב"י הוא נקרא שפיר איסור דאורייי' כדילפינן מכלי מדין שהצריך הכתוב הגעלה ולכן המאכל אסור לשם אפי' בהנאה כדין כל בשר בחלב דאורייי' כדאי' לקמן:

[121] ודומה לחתיכה שנתבשלה בין שאר חתיכות ונמצא דבוק בה לב שלם וכבד ואין בהחתיכה ס' נגדה שכולה אסור:

[122] כגון כחל וקיבה שנתבשלו בחלבה וכן כל בשר שנתבשל בחלב שחוטה ובחלב טמאה:

ו. יש מתירין מה"ט לכתחי' ליתן לבהמה מי הדחה כלי ש"ב וחלב צונן בכלי אחד ואעפ"י ששרוי יחד מע"ל מאחר שמותר בהנאה ועוד מאחר שאין בשר וחלב ממש ויש מחמירין לגרוס מיהא צונן בשר בחלב לכתחילה והמחמיר שלא לשופכם בכלי יחד אלא בזא"ז. פירש כשיערה הבשר תע"ב[123]:

ז. וכתב במרדכי פ' כ"ה וכ"כ הרא"ש אם נמצא עכבר בשומן אווזות מהותך אם יש להסתפק ששפכו מידי יום יום שומן רותח באותו כלי אז הכל אסור כי השומן שנאסר אז מכח עירוי מכלי ראשון נתבלבל אח"כ בכל הקדירה דשמא היה בו העכבר זמן מרובה וע"י ששפכו בו שומן רותח נחשב כל השומן רותח ע"י אותו עירוי ונאסר הכל ואם ידוע הוא שלא שפכו עליו שומן רותח אם השומן הוא רך שהעכבר מנענע בו ממקום למקום הכל אסור אם אין ס' בשומן נגד העכבר אע"פ שהוא צונן מטעם כבוש הרי הוא כמבושל. ואם השומן קשה בעת מציאת העכבר אז יטלו סביב העכבר כדי נטילה והשאר מותר וכדי נטילה הוא כעובי אצבע עכ"ל. ונ"ל שאע"פ שידוע שבוודאי היה השומן רך בעת נפילת האיסור מאחר שנמצא העכבר בשולי הקדירה וספק דאורייתא הוא מ"מ אחר עת מציא' האיסו' ושאילת חכם אזלינן וההיא שעתה קשה היה ואמרינן מיד אחר נפילת העכבר נתקשה תוך שיעור כבישה ולשון דשמא היה בו העכבר דנקט משמע אפי' אם הי' הכלי פתוח ולא מוכחת מילתא היא אלא שאנו חוששין בו כל פעם לחומרא ומה שאנו תולין בשרץ הנמצא בקערה שמא עתה נפל היינו מטעם דבספק א' ודאי דינא הוא שחוששין כל פעם לחומרא בין בדאורייתא בין בדרבנן והא דתלינן בקערה לקולא לפי שכל הטומאות כשעת מציאתו ואין מחזקינן טומאה ממקום למקום:

ח. וכן עכבר שנמצא בשכר וחומץ צונן שהוא אסור כדאיתא לקמן אין לאוסרו ג"כ כ"א בחששת שרייה מע"ל:

ט. ואפילו הכלי שהיה בו המאכל שנאסר ע"י כבישה נהוג בו עלמא איסור בכלי חרס ועץ אע"פ שהוא כבוש. דכבוש כמבושל אעפ"י שלא הזכיר אסור בכלי כמו במאכל[124]. והיינו בחששת שרייה מע"ל אחר נאסר הכל בין המאכל בין הכלי דמאחר דאמרינן כבוש כמבושל (הגה"ה) אף בכלי אמרינן שבמע"ל אחרת בלע הכלי וכ"ש הכלי ששהה בו גופא דאיסורא מ"ד ככל חביות די"נ שצריכין הגעלה. וכן חלב תפל ששהה מע"ל בקערה הודח' ש"ב ב"י אסורין אפי' בדיעבד (מהרי"ש) ול"ד ליין ששהה בחביות ש"ע דלעיל דבי"נ הקילו (מהרי"ט) וה"ה לשאר היתר ששרוי בכלי של איסור ב"י וכן שאר

[123] ובנימוקי מהרי"ו סי' כ"א כתב דהוי בשר בחלב ואסור בהנאה:

[124] ומיהו וודאי כלי מתכת ואבנים אינם בולעים כ"א ברתיחת האור ובהדחה סגי:

איסורים ששהו בכלי של היתר מע"ל שאסור הכל אפי' באיסור תפל שאין חריף כלל כמו דם וכה"ג. אבל אם לא שהה כ"כ מותר וידיח הכלי ומותר אף לרותח אבל אם האיסור לא היה צלול אלא מעורב במים או בהיתר אחר אינו אוסר הכלי כדאי' לעיל בתשו' בשר ששהה מע"ל בשרית המים סי' כ"ז:

י. וכתב במרדכי פ' כ"ה ובסמ"ג ובפחות מכאן ר"ל שלא שהה ההיתר תוך האיסור מע"ל בשאר איסור מותר. וקליפה מיהא צריך דמאחר שהאיסור לח אצלו ודאי בולע ממנו כדי קליפה (הג"ה) אבל בשר בחלב מותר בהדחה בעלמא עכ"ל[125] היינו אם ההיתר דבר ששייך בו קליפה כגון בהיתר יבש שנפל באיסור לח אבל איסור יבש שנפל בהיתר לח מותר הכל אפי' אם אין בו ס' נגד קליפת האיסור ואפי' בשאר איסור כדאי' לקמן:

יא. וכתב בסה"ת ובסמ"ג בשם ר"ת בד"א ששניה' תפלים אבל אפי' רק אחד מהן מלוח הבשר או החלב בכה"ג אפי' לא אשתהי שם הבשר אסור דחשוב כרותח ובולע מהאיסור שהוא לח וצלול אצלו ואסור כולה אם אין שם ס' (וכ"כ בשערים) אבל אם הבשר חי או אפי' צלוי ואין בו בקעים סגי בקליפה ואם הבשר והחלב שניהם תפלים וחי ואין בו בקעים סגי בהדחה עכ"ל (הג"ה) וק"ק. וכן פרש"י וא"ז ומפרש לשם בסמ"ג והא דשרי רבא ההוא בר גוזלא דנפל בכותח זהו מפני שהגוזל היה תפל וגם הכותח לא היה בה כ"א מעט מלח עכ"ל:

יב. ובשר מתובל שהוא מבושל דינו כמלוח בלא בישול לפי שהתבלין מרככין הבשר מרתיחו אבל בלתי מתובל אינו בולע אלא כדי קליפה והגי' במ"יי פ"ט דא"מ והא דצלי סגי בקליפה היינו צלי צונן אבל רותח צריך להניח כדי נטילת מקום בעומק עכ"ל:

יג. וצ"ל דהיינו שנפל בתוכו אבל נפלה ט"ח על צלי רותחת ודאי צריך ס' דמחממת וה"ל חם בתוך חם כדאיתא לעיל וכן בשר מבושל שבולע ר"ל אפי' לאחר שנצטננו[126] ומיהו הוא הדין בשר מבושל רותחת תפל שנפל לחלב צונן סגי בקליפה כדאיתא לעיל ולקמן ול"ד לחתיכה רותחת שנפל עליה ט"ח ואין בחתיכה ס' לבטל דנ"נ כולה דהתם החלב מועט והבשר חם מרובה ומחממת וה"ל חם בתוך חם. אבל חי שחשוב כרותח לבלוע איסור צונן לפי שעה מצד מליחתו היינו דווקא שלא הודח אחר מליחה כדאי' בתשו' כשרה ונבילה שנמלחו יחד. ומה"ט אעפ"י שאין בישול בלא מליחה מ"מ אם אינו מתובל סגי בקליפה כדאי' לעיל:

[125] אך בסמ"ג משמע קצת שצריך גם כן קליפה מדלא אשמעי' הדחה אפי' באיסור לח:
[126] ומשמע בפרנ"ס דחלב מבושל חשוב כמו כן רותח אפי' לאחר שנצטנן:

יד. אבל החלב שנפל בו הבשר הוא מותר אפי' באכילה אפי' אם הבשר מלוח או צלוי או מבושל ומתובל אע"ג שאין בו ס' נגד הבשר לפי שאין בולע כלל מן הבשר שהוא יבש אצלו וגם לא שהה בתוכו שיעור כבישה שיהא נחשב כמבושל וכ' במרדכי פ' כ"ה בשם מהר"ף ואפי' אם החלב מלוח והבשר מבושל החלב מותר לפי שאין בה כח להפליט טעם הבשר היבש אצלו עכ"ל ואפי' אם הבשר רותח אם הוא דבר מועט כדכתב התו' פ' כ"ה שאם נפל מעט בשר רותח לתוך חלב צונן החלב מותר דהמעט בשר אינו יכול להרתיח החלב המרובה עכ"ל[127]. והיינו אפי' רותח שהיד ס"ב ואפי' אם אין בחלב ששים (הג"ה) כנגד קליפת הבשר כדמסיק עוד שם בתו' פ' כ"צ בשם ר"ת והרא"ש פ' כ"ה וכן השיב מהר"ם דבכל דבר שהצריכו חכמים קליפה ר"ל אם כדי קליפה הוא אבל אם לא שייך בו קליפה א"צ וגם א"צ שיהא בו ס' נגד קליפה (נ"ב הלשון מגומגם) הבשר מדלא קתני בברייתא אסור גבי חלב כדקתני קליפה גבי בשר עכ"ל ודווקא רתיחת מליח אבל אם החלב רותח ע"י האור ודאי גם החלב אסור אם אין בו ס' נגד כל הבשר אפי' אם הבשר היה צונן דמאחר שהוא המרובה מרתיח הבשר והוי ליה חם בתוך חם וא"צ בזה שהייה כלל דכח הרתיחות מוציא טעמו מיד. ולדידן שאין נוהגין עתה להניח לטעום קפילא ארמאי אלא מבטלין רק ע"י ס' ומין במינו בטל אין חילוק בין אם סילק הבשר קודם שנח רתיחות החלב שאז איכא למיקם אטעם בשר אם הוא נ"ט לחלב לבין שהניחו בתוכו שעה שלימה שאז בוודאי חוזר חלב הנאסר הנבלע בבשר ופושט לקדירה וה"ל מין במינו וגם חוששין בכל פעם שכבר חזר חלב הנבלע ופולט לקדירה שבזה ליכא למיקם מטעם דמין במינו הוא ולכן הוי דינא כל פעם אם יש ס' בחלב נגד כל הבשר אז החלב מותר ואי לאו החלב אסור וכ"ש הבשר שהרי אין בו לבטל החלב ואע"פ שסילקו בעוד שהחלב מרתיח ולא אמרינן דאיידי דטרוד לפלוט לא בלע מדאסרי' להשהות כלי הנגעל תוך היורה ולהגעיל כלים הנאסרים בכלי שני עם הנאסר בכלי ראשון אע"פ שהמים צריכין לרתוח כל שעת ההגעלה (ודלא כתשובות הגאונים) ובסמ"ג מוכח שהרי הדבר הנראה לעינים הוא לענין כשנותן ירק בקדירה רותחת משתנה מראית המים ובשר שמן נמוח בתוכו ונראה שומנו על הרוטב עכ"ל:

טו. ודווקא יבש בלח שייך ביה כבוש כמבושל אבל יבש ביבש שאינו בולע ממנו אין שייך חילוק בנגיעה בין לפי שעה לזמן ארוך וסגי להו בהדחה בכל עניין. ולשון הרוק"ח ואם חפץ להחמיר קולף מקומו. ולשון סמ"ג וסמ"ק ב' דברים יבשים כגון בשר וגבינה או כשרה ונבלה ושניהם חיים אפילו מלוחים הן אם הם יבשים וצוננים ונוגעים יחד סגי

[127] ואפילו אם החלב רק בכפליים מן הבשר או כמה יהיה שיעורו שאיל"ה:

להו בהדחה ואפי' הן מלוחין ולחין רק שלא יהו לחין מחמת מליחה דמליחה כרותח מיהו אם הן מבושלין או צלויין והן לחין אפי' שלא מחמת מליחה בעי קליפה. וכתב בי"ד וכל דבר שצריך הדחה כגון היתר יבש צונן בקערה של איסור צונן אסור להעלותו לכתחילה דילמא אכיל ליה בלא הדחה וכן כל כה"ג עכ"ל:

שער לא

א. טיפת (הגה"ה) חלב שנפלה ע"ג קדירה רותחת של בשר לחוץ או משאר איסור ע"ג קדירה כתב בסמ"ק ובא"ז פ' כ"ה מספקא לן בפר' דם חטא' בטיפה שנפלה על דופני כלי אי מפעפע בכל הכלי או לתוך הכלי או לא. והילכך אם נפלה הטיפה כנגד הרוטב אפילו שלא כנגד האש ויש ששים ברוטב כנגדה מאחר שנפלה כנגד הרוטב אמרינן שמפעפע מיד תוך הרוטב קודם שמפעפע ברוחב הקדירה או אינה מפעפע לתוך הרוטב כלל. ולכן מותר התבשיל ממ"נ שאי מפעפע לתוך הרוטב הרי נתבטל הטיפה בס' ואם אינו מפעפע לתוכה מאין תאסר. מ"מ יערה התבשיל מיד ובצד השני שלא כנגד נפילת האיסור ואל יניחו להצטנן כך מאחר שנפל הטיפה כנגד הרוטב דשמא יפעפע יותר מכאן ואילך ולא קיי"ל כר"י שחושש כל פעם אפילו כשנפלה כנגד הרוטב דילמא אינה מפעפע בכל הקדירה או לתוך הקדירה אלא אוסרה עד נ"ט טיפים רוטב הבלועין בדופני הקדירה ואותה נ"נ וצריך כל פעם ס' בתבשיל לבטל ס' טיפין כדמייתי בשערי דורא דאיסור הבלוע אין אוסר היתר הבלוע וגם לא נהגין גבי תבשיל כסמ"ג שחושב מה"ט כ"פ כל הקדירה לחתיכה נבילה והרי אין ס' בתבשיל נגדו דהא אף בכלי חרס לא אמרינן ח"ע נ"נ כדאיתא לעיל:

ב. ומיהו אם נפל הטיפה בדופן הקדירה שלא כנגד הרוטב ושלא כנגד האש בזה נהגו העולם לאסור התבשיל אפי' אם יש ס' בתבשיל נגד הטיפה דמאחר שנפל נגד הריקן אז בוודאי מפעפע רק בדופני הקדירה לבדה וחיישינן שמא עלה אח"כ פעם אחת רתיחת הקדירה ונגע לאותו מקצת דופן הקדירה שנאסרה או שמא יגע בו התבשיל עתה בעת העירוי קודם שתצטנן. וז"ל הא"ז אבל אם נפלו בריקן אעפ"י שיש צד היתר מ"מ נהגו העולם לאוסרו שהיינו אע"פ שאף בכלי חרס לא אמרי' ח"ע נ"נ כדאי' לעיל מ"מ נהגו העולם לאוסרו ואין להקל. וה"ה אפי' חממו רק מים נקיים בקדירה ש"ב ונפל עליה ט"ח על הריקן שלא כנגד הרוטב ובתוך מע"ל של נפילת החלב בשלו בה עוד בשר נאסר הבשר דמאחר שנפל באותו מע"ל ה"ל כאלו נפל באותה שעה עצמה של בישול הבשר:

ג. אבל אם נפלה כנגד המים אפי' לא היה במים ס' נגד הטיפה מותר דאי לא עברה הטיפה לתוך הקדירה מתחילה א"כ ג"כ לא תעבור מכאן ואילך. ואי עברה מ"מ אין בקדירה מן החלב אלא לפי שיעור המדומע במים דהא בהיתר לא חשבינן כל החתיכה כבליעה עצמה ונגד הדבר מועט ההוא מסתמא יש ס' בתבשיל של אח"כ ומספיקא לא מחזקינן איסור:

ד. וכתב עוד בסמ"ק ובא"ז ודוקא שנפל שלא לצד האש אבל לצד האש נהגו להתיר התבשיל בכל ענין שנפל עליו לפי שהאור שורפו ומייבשו מיד ודוק' בדבר מועט שהיינו בטיפ' בעלמא אבל נפל רוב חלב אפי' כנגד האש אין להתיר התבשיל אא"כ נפל כנגד הרוטב וע"י ס' עכ"ל וכשהחלב מועט וכנגד האש אין שייך חילוק בין אם יש ס' ברוטב אם לאו:

ה. ורבי יחיאל מפרי"ש היה אומר בשם ריצב"א שהיה מתיר התבשיל בערבי שבתות אף כשנפל שלא נגד האש ושלא כנגד הרוטב ע"י שהיה ס' בתבשיל נגד הטיפה והכי נהגינן[129][128]:

ו. ואמר (הג"ה) עוד ר"י מפרי"ש אפי' אם חלב נפל לארץ והקרקע לחה והשיבו עליה קדירה ש"ב רותח וצריך ס' ממה שמעמיד (נ"ב נ"ל שאומדין) שיש חלב בעין תחת הקדירה עכ"ל וה"ה אם היתה תחתיו מכל איסורין ולכל קדירה:

ז. אבל הקדירה והיורה עצמו שנפל האיסור עליה אסור לכתחילה לעולם בכל עניין שנפל הטיפה עליה בין לצד הרוטב בין לצד הריקן ואפי' לצד הרוטב של צד האש ואין הקדירה עצמה יכולה לבטל טעם הטיפה בס' כמה שכתב בסמ"ג דדוקא חתיכה שיש לה טעם מעצמה אינה נ"נ אלא בנ"ט אבל קדירה שאין לה טעם מגופה אפי' כשנכנס בה איסור משהו נ"נ. וכתב במרדכי פרק ג"ה ואפי' כשנפלה הטיפה נגד הרוטב ויש ס' ברוטב נגדה ואפי' בטיפה קטנה מאד דשמא נשאר הטיפה בדופן הקדירה ולא פלטה לתוך הכלי כלום. ומאחר שנאסר לא הותר עוד אם לא בהגעלה אם היה יורה או שאר כלי מתכת. וכן אוסר בשערי"ם (סימן נ"ו) הכיסוי לעולם עצמה אע"ג שחושב אותה כגב הקדירה שכנגד הרוטב:

ח. ומכל מקום אם חזרו ובשלו באותה קדירה שנפל עליה טיפה כנגד הרוטב בתוך מע"ל ויש ס' גם בתבשיל השני אפי' רק נגד הטיפה ראשונה לבדה אע"פ שאין בשום תבשיל ס' נגד כל הקדירה שלו התבשיל מותר בדיעבד ממ"נ דאי עברה הטיפה מתחילה בבישול

[128] אם יש להתי' ג"כ בכה"ג בדב' חשוב ואף בחול כשבאו אורחים כמה שכתוב במרדכי שאיל"ה:

[129] וכתב בתשו' מהר"י מינץ ז"ל סי' ט"ו דעני כל ימות השבת ועשיר בע"ש שוין הן ומ"מ המנהג לומר להם הטעם לזה מפני עוניו ולזה מפני כבוד השבת כדי שלא יתמהו שלפעמים אוסר ולפעמים מתיר וע"ש:

הראשון א"כ כבר הלכה לה ונתבטל בס' ואם לא עברה מתחילה א"כ גם עתה לא עברה. ואע"פ שהתורה העידה על כלי חרס שאין יוצא מידי דופיו לעולם אלא כל פעם ופעם פולט מעט הרי יש ס' נגד כל הטיפה מה תאמר מטעם איסור הכלי חרס עצמה שאין ניתרת לעולם הקדירה הזאת לא נעשית כלל נבילה מעולם דהא קיי"ל כר"י וסמ"ג אלא אף בכלי חרס לא אמרינן ח"ע נ"נ כדפריש לעיל דאי נ"נ א"כ גם המאכל הראשון היה אסור דהא אין בשום תבשיל ס' נגד הקדירה שלו אלא בהכרח א"צ ס' כ"א נגד הטיפה לבדה והרי יש ס' נגדה ואיך יאסר התבשיל שני מאחר שהראשון מותר ומותר בדיעבד בס' אפי' שלא בע"ש שלא כנגד האור:

ט. ומ"מ אל ישתמש יותר לכתחילה באותה הקדירה כלל אע"פ ששמש בה כבר פ"א אחר נפילת האיסור משום דלגבי התבשיל הוי דיעבד אבל לגבי הכלי להשתמש בו אח"כ הוי כל פעם לכתחילה ושמא תפלוט בכל בישול ובישול מעט מהאיסור מאחר שלא נגעלה וכ"ש אם הוא של חרס דדרכה בכך ואפילו שיהא בכל פעם ס' בתבשיל נגד הטיפה מ"מ אסור דהא קיי"ל שאין מבטלין איסור לכתחילה. וגם שייך לגזור בכל מה שהוא לכתחילה משום כלי של איסור שחמור מזה. אבל אם לא היה ס' בתבשיל ראשון נגד הטיפה אעפ"י שיש ס' בתבשיל שני הרי נאסר כבר הקדירה מהתבשיל ראשון ונ"נ כו'. וכן היכא שנפלה הטיפה על הריקן של קדירה שלא כנגד האש שאנו אוסרין לשם התבשיל אפי' בדיעבד ולא מטעם הטיפה לבד דהא יש ס' בתבשיל נגדה אלא מטעם הקדירה נ"נ ואוסר התבשיל כדפריש א"כ גם התבשיל שני וג' אסור אפילו בדיעבד וכן לעולם כל זמן שהקדירה ב"י:

י. וג' כללים הם אם תפול הטיפה כנגד הרוטב אפי' שלא כנגד האש אם יש ס' בתבשיל אז התבשיל מותר ויערה התבשיל מיד בצד הב' ואם נפלה לצד האש בין נגד הרוטב בין נגד הריקן אפי' ס' מהטיפה א"צ דהאור שורפה כשהטיפה קטנה אבל אם נפלה על הריקן שלא כנגד האש אסור ואין מועיל בזה ס' כ"א בע"ש וכל זה להתיר התבשיל. אבל הקדירה והיורה אסור לעול' אפי' כשנפלה הטיפ' כנגד הרוטב ויש ס':

יא. ואם נפלה הטיפה על כיסוי של קדירה רותחת יש לה דין גב הקדירה בחוץ נגד התבשיל[130] אם התחילה התבשיל להרתיח פ"א דמתוך שהיתה מכוסה ולא היה יכול לראות ברתיחתו יש לחוש שמא באותו פעם או אח"כ עלה פ"א רתיחת הקדירה עד למעלה בכיסוי דהא חשיב בגמרא כיסוי כמו ניער דכשמכסין את הקדירה אז עולה

[130] לענין שאם שהה הכיסוי על התבשיל לאחר שנפלה הטיפה על הכיסוי אז א"ה התבשיל מותר אם הוא כנגד הרוטב ולא אמרינן שצריך ס' נגד כל הכסוי הגה' סי' ט':

רתיחתה למעלה ומכסה הכל ומערב הכל יחד ואח"כ נגעו הרתיחות ע"פ כל הכיסוי והוי כמו הקדירה עצמה וכן צריך ס' בתבשיל נגד הטיפה להתיר התבשיל והקדירה אבל הכיסוי ודאי אסור לעולם כדין הקדירה שנפל איסור עליה ומ"מ כשיש ס' בתבשיל נגד הטיפ' לבדה סגי וא"צ ס' נגד כל הכיסוי או נגד נ"ט טיפים והיא. ולא אמרינן שמתחילה דנעשה כל הכיסוי. או כשיעור נ"ט והיא. נבלה מטעם דשמא בשעת נפילת האיסור לא עלה רתיח' עד לאח"כ והכיסוי היתה חמה ודומה לנפלה לריקן שלא כנגד האש דמספק לא מחזקינן איסורא אלא חושבין אותה שעלה הרתיחה כל פעם בין לקולא בין לחומרא או לא עלה כלל וכן כל כיוצא בזה ומותר המאכל ממ"נ:

יב. וכ' הרא"ש פכ"ה הא דתניא המבשל במי חלב פטור אבל אסור היינו שהוציאו ממנו כל האוכל דהיינו אחר שעשו הגבינ' מבשלין החלב והאוכל צף למעלה ולא נשאר בו אלא מים בעלמא עכ"ל. והילכך אותו מי החלב האחרון הנשאר אחר פרידת כל האוכל אם יפול ממנו ע"ג קדרה וכ"ש ע"ג בשר אסור מיהא מדרבנן ואם אין בו ספיקא יש להחמיר בו כבחלב עצמו שנפל ע"ג הקדירה וכ"ש לבשר הוי ספיקא דאורייתא וכן חלב שחוטה הוי דרבנן וספיקא לקולא:

יג. אבל של זכר אי נפל לקדירה אפי' בוודאי א"צ לבטלו כלל דאין עליו תורת חלב כלל אפי' מדרבנן דבמילתא דלא שכיחא לא גזרו ולא גרע מחלב אשה אחר שפירש ומימי רגלים שמותר כדאי' לקמן בתשו' נטל"פ:

יד. ומיהו הנחלב מבהמה בחייה שנמצא טריפה בבדיקה בעניין שאסרינן החלב למפרע. וכן כל החלב של טריפה ודאית שנפל לקדירה הרי הוא ככל שאר חלב דאורייתא גם מצד בשר בחלב. מלבד צד איסור טריפות שבו דאע"פ שהיתה טריפה היתה ראוי להיות אם. דאם היתה מעוברת כבר היתה יכולה להוליד בטריפות ודנין בספיקותא לחומרא דלא ממעטינן מאמו אלא חלב שחוטה ובהמה טמאה ושל זכר:

טו. וכן (הגה"ה) כל רוטב של בשר דינו כהבשר עצמו שאם תפול ע"ג קדירה וכ"ש לתוך התבשיל עצמו של חלב שצריך ס' לבטלו וכן כל רוטב הנאסר מנפילת איסור ונבילה ע"ג קדירה או לתוך התבשיל ודאי צריך ס' לבטל כולו ולא סגי לפי איסור המדומע בו כדאיתא לעיל בתשובת במה אמרינן אפשר לסוחטו אסור:

טז. ודווקא איסו' בעין או ע"י תערובות שנפל על קדירה או כיסוי אבל אם קדירה א' של בשר וא' של חלב או משאר איסורין כגון של ישראל ושל א"י נוגעין זה בזה רותחין אצל האש כ' במרדכי פ' כ"ה ופ' ג"ה בשם מהר"ם ובא"ז פ"ק דע"ז שמותר הכל בדיעבד המאכל והקדירה דאין טעם מפעפע מדופן לדופן דהא אפילו בשתי חתיכות בשר חמות

שנוגעין יחד והא' אסור מחמת בליעת איסור קיי"ל שאין איסור הבלוע בא' מפעפע בחברתה בלתי רוטב וגם לא חיישינן שמא ניתזו ניצוצית מזו לזו דלא מחזקינן איסורא עכ"ל. ומשום ריח מזו לזו נמי ליכא למיחש אפילו אם שתיהן מגולות כדאיתא לקמן והיינו דווקא כשעומדין זו אצל זו אבל זו על גב זו אפילו שלא נגעו יחד:

יז. כ' הרא"ש פכ"ה (הגה"ה) מחבת ש"ח שנתנו בכירה תחת קדירה ש"ב הזיע עולה ונבלע בקדירה ואוסרת עכ"ל[131] והיינו אפילו בדיעבד ואע"פ שלא נגעו דופני המחבת בשולי הקדירה כדפי' טעמא כשנוגע בו חיישי' כל פעם שמא עלה עליה פ"א רתיחת התבשיל כדאי' לעיל ודווקא כשהקדירה התחתון מגולה מטעם זיעה כדפרישית. אבל אם היא מכוסה אפי' יושבות זו ע"ג זו ממש ושניהם רותחים הוי כזו אצל זו והכל מותר. ולא אמרינן שהעליון מכביד על התחתון ומפליטו. ואע"ג שהוכיח הראב"ד דדבר שאין של מאכל מאחר שאין לו טעם מגופו פולט שפיר מדבר שאצלו בלתי רוטב. מידי דהוה אקערה שמלחו בה בשר שאסור לאכול בה אפי' רותח יבש וכן לקמן בתשו' עירוי בשם התו' שמוכיחין זו ג"כ מדגים שעלו בקערה כו' דכל זהו דווקא מכלי למאכל אבל בב' מיני כלים לא:

יח. ואם (הג"ה) לקח כסוי מהקדירה של בשר רותחת ונתנו על הקדירה ש"ח שלא התחיל עדיין להרתיח ולא דקדק בכיסוי מתחילה אם היתה לחה מבפנים ואע"ג דסתם כיסוי יש עליה ליחלוחית מרתיחות התבשיל או אפילו שראה עליה ליחלוחית הרוטב להדיא מ"מ אם נזכר ומסירה קודם שהתחיל הקדירה חולב' להרתיח אפי' הקדירה עצמה מותרת לכתחילה כשמקנחה או מדיחה למעל' משפתה במקום שנגע בה ליחלוחית הרוטב של בשר אע"פ שהליחלוחית היה חם וקיי"ל דמשערינן כאילו היו כל המים בשר ולא במאי דבלעי מים כדאיתא לקמן מ"מ שרי דהוי כלי שני ואין לחוש דדווקא בישול מפעפע בכולו כדאי' בפ' דם חטאת ועוד דטיפה אחת שכח חמימות פוסק ל"ד לקילוח עצמה כדאיתא לעיל בתשובת עירוי תבשיל. ואפי' אם התבשיל הוא דבר מועט לפי שלא בלע הקדירה כלל מהאיסור ול"ד לציר מבשר מלוח שנפל ע"ג כלי חרס צונן כמו שחילק ר"ת דציר נשארת בחמימות לעולם אבל חום שע"י האור הולכת ומתקררת כל שעה וכ"ש שהתבשיל לעצמה מותר דצונן היא ואין לחוש שעלה פעם אחת רתיחת התבשיל לכיסוי. מה יש לחוש שמא נטף מליחלוחית הרוטב שבכיסוי לתוכה אם נפל בו איזה דבר כבר נתבטל בששים של התבשיל דמספיקא לא אסרינן

[131] בפסקי מהרא"י ז"ל כ' שאם אין היד סו"ב של בשר מחמ' הזיעה העולה אין בכך כלום אפי' הזיעה עולה שעה או ב' וע"ש בסי' ק"ג:

בדיעבד לחוש שמא נטף בה בנ"ט ומכ"ש שהכיסוי מותר דהא אין איסור מפעפע מכלי אל כלי אם היו אפי' שניהם חמין כדאיתא לקמן:

יט. אבל אם נעשה בהיפך כגון שלקח כסוי מקדירה של בשר צונן היינו שלא התחיל עדיין להרתיח או שאר כיסוי צוננת ש"ב ומכסה בה קדירה חולבת רותחת שמרתיח ודאי אם זוכר ומסירה אותה מיד והיא יבשה עדיין מבפנים הכל מותר אפי' אם הכסוי ב"י ואפי' אם הסירה מקדירה רותחת רק שבדק בה שהיתה יבשה ונקייה דהא לא עלה רתיחת החלב אצלה אבל אם שהתה מעט על הקדירה חולבת עד שיש לחוש בה שמא עלה פ"א הרתיחה אצלה ונתייבש אח"כ מהחום ומכ"ש כשמסירה מיד ונמצא לחה אם הכיסוי היתה ב"י ודאי הכל אסור המאכל והקדירה והכיסוי ואפי' בדיעבד דמאחר שעלה הרתיחה נידונית כתחיבת כף של בשר בתבשיל של חלב והיה צריך מעתה ששים במאכל נגד כל הכסוי וליכא. ונ"נ ונאסר הקדירה והכיסוי מן המאכל דאע"פ שלא אמרינן אף בכלי חרס ח"ע נ"נ וכ"ש הכא דהתירא בלע מ"מ צריך הכא ס' נגד כולה לפי שלא ידעינן כמה איסור בלע. ולא שייך ביה כשהכיסוי יבשה שמספיקא לא מחזקינן איסורא דמאחר שלא ראינו להדיא שעלה פ"א הרתיחה אצלה. דדרכה בכך מ"ד אטיפת חלב שנפל עליה שאנו אוסרין התבשיל אם אין ס' נגדה מה"ט אע"פ שלא ראינו ג"כ לשם להדיא שעלה הרתיחה:

כ. אבל (הג"ה) אם הכיסוי אינה ב"י ומסירה מקדירה צוננת או ממים נקיים וירקות רותחין המאכל והקדירה מותרין אפי' אם ראה להדיא שעלה רתיחת התבשיל שני אצלה דנוטלפ"ג בדיעבד הוא והקדירה מאחר שאין בה אלא ג' נ"ט בנ"ט דהיתר מהבשר לכיסוי ומשם לתבשיל ומהתבשיל לקדירה ונ"ט דהיתר הוא שהרי המאכל מותר באכילה ומותר אף בכלים כדאיתא לקמן. אבל הכיסוי ודאי אסור לכתחילה בין לבשר בין לחלב כדין כל כלים שאינן ב"י שהרי בלעה משניהם וגדול פרישת בשר וחלב שנא' באזהרתם כי עם קדוש אתה לה' אלהיך:

שער לב

א. בפרק אין מעמידין אמר רבא הילכתא נותן טעם לפגם מותר ופי' במרדכי פרק בתרא דעבודה זרה שכשהוא בודאי נטלפ"ג מותר אפי' בשרצים עכ"ל. וכ"ש שאר כל הדברים שאין מתבטלין שקיי"ל שטעמיהן בטל בס' אם נטלפ"ג במאכל זה אפי' ס' א"צ וכתב בא"ז בע"א איסור הנ"ט לשבח אסור וצריכין ס' לבטלו וכן אם אין נ"ט לשבח ולא לפגם צריך לבטלו בס' אבל אם האיסור נטל"פ אין אוסר תערובתו והכל מותר. וא"צ לבטלו

כלל אלא זורק האיסור לבד והשאר כולו מותר אפילו אם נפל בתבשיל ונתבשל בתוכו עכ"ל:

ב. וכ' בי"ד אפי' אין טעמו פגום מחמת עצמו אלא שבפני עצמו הוא מוטעם ומשובח אלא שפוגם תערובות כגון י"נ שנפל לתוך גריסין שהיין בעצמו הוא טוב אלא שפוגם הגריסין אפי' ליכא ס' מותר:

ג. ופגם זה א"צ שיפגו' לגמרי עד שיהא קץ לאוכלו אלא אפי' אם פוגם קצת אין אוסר תערוב':

ד. בד"א שפוגם מתחילת' ועד סופו אבל השביחה ולבסוף פוגם או פוגם ולבסוף השביח כגון י"נ שנפל לתוך גריסין צוננים והשביחן והרתיחן ופוגמן אסור ואפי' אם אין כח באיסור לבדו לפגום אלא ע"י ד"א שמסייען כגון איסור שנפל לקדירה שיש בה מלח או תבלין מרובין ואלמלא המלח או התבלין שבה לא היה כח באיסור לבדו לפגום אפ"ה מותר הכל:

ה. ומסתמ' היינו בלא נודע לו עד לאח' שהרתיח' אבל נודע לו בנתיים מותר לו לאוכלן כך צוננים מאחר שכמות שהן אין בהן טעמא דאיסור. מ"ד אחסירה מלח דלקמן. דאעפ"כ כל עוד שלא נתקנה בשיעורה מותרין כמות שהן ואעפ"כ השביח ולבסוף פוגם אסור. ואין הולכין בזה אחר שעת ידיעתו מאחר שלא נתבטל בו האיסור וגם עתה. וכ"כ הרא"ש דין זה הוא בקיצור פסק. הרא"ש ע"ז פ"ה ס"ט פרק בתרא דעבודה זרה אפי' נפגמה מצד א' כגון חסרה מלח או יתירה מלח ואפשר אם היתה כתקנה לא היה זה פוגמה אפ"ה מותר:

ו. וכתב רשב"א שני דיני נטל"פ יש. הא' טעמו. הב' ממשו. שהיינו מצד האיסו' עצמו שפוגם טעמו בהיתר זה ממשו של איסור. ואעפ"י שפוגם מ"מ אינו מותר עד שיהא רוב היתר והאיסור מועט דאל"כ הוי כאלו היה האיסור בעין אבל כלי שאין ב"י שאין כאן אלא טעמו של איסור ולא ממשו אעפ"י שהאיסור מרובה שרי דהא אין כאן אלא טעם איסור ואותו הטעם לא הוי טעם חשוב. אמנם ציר בעין מן האיסור חשוב כגון האיסור עצמו עכ"ל. פי' שצריך לבטל אף הציר שנטל"פ ברובה. וכוותי' נהגינן. ואע"ג דלא שרינן ביטול רוב אלא במינו נטל"פ א"צ ביטול והילכך איסורא שנתערב בהיתר ונותן בו טעם לפגם בין לח בין יבש בין שנמחה האיסור בתוכו בין שעודנו קיים ואין ניכר אם ההיתר רבה עליו מותר בכל אפי' אם הוא דבר שבמניין כגון ביצים מוזרות שסרחו ונתערב אחת מהן באחרות וכל כה"ג או חתיכה הראויה להתכבד ונעשה לטעם שסרחו. דמאחר שסרחו בטל חשיבותה אפי' נתבשלו תוך המאכל ואינו מכירו אף גופו בטל

ברוב בעלמא דהא אין חילוק בין לח וליבש אלא משום נותן טעם והכא ליכא למיגזר טעמא דאיסור דלא אסרה תורה בבליעת טעם אלא הנ"ט לשבח כדאי' לקמן. ודוקא שסרחו אבל מושבחין שאינו אלא נטל"פ במאכל זה מאחר שמשובחין וחשובין בפני עצמן גופן לא בטיל אפי' באלף. ומיהו כל דבר המתבטל אף גופא דאיסורא בטל שפיר ברובה בעלמא אפי' בלח כדפריש ודוקא במין במינו או אף בשאינו מינו שנמחה האיסור בתוכו דוגמת היין בגריסין כדלעיל דלא הוי אלא כטעם הניכר אע"ג דקיי"ל כר"ת דטעם כעיקר דאוריי' ה"מ בטעם מושבח והכא ליכא טעם דאיסורא כלל. אבל מין בשאינו מינו שלא נמחה האיסור ודאי גוף האיסור עצמו לא בטל בפחות מס' ואפי' אם סרחה ואין ניכר כלל דהא קיי"ל דלא התירה בטל ברוב אלא במינו כדאי' לעיל. ואפי' דבר שיש לו מתירין שסרח מאחר שבטל מיהא אף בלא סירחה בשאין מינו כשאר איסורים המתבטלין היכא דסרח ונתערב במינו לא עדיף משאר כל איסורין החשובים ובטל אפי' בלח ברוב בעלמא ואפי' בריה שלימה מוסרחת שנתערבה אף גופא בטל במינו ברוב כגון נמלה בכשרות ובשאינו מינו בס' כשאר איסורין שאעפ"י שעדיין חשובה היא אפי' למלקות כדכתב הרמב"ם פ"ב דא"מ דאפי' איסרחה הבריה ונשתנה צורתה לוקה דלא חילקה תורה בין שרץ המסריח לשאינו מסריח מ"מ לענין ביטול בטלה חשיבותה מ"ד כעדשה מח' שרצים וכזית מנבלה ומשרץ שנתרסק דבטלה שפיר בשיעור וההיא עכברא דנפל לשיכרא דלקמן דחשיב לה בריה שמא לא סרחה במשקה ומשביח בו ג"כ עדיין:

ז. ודוקא באיסור הנטל"פ אבל באיסור הנטל"ש ואינו אלא מיאוס עליו בזה לא קיי"ל כרשב"א וצריך לבטלו ככל שאר איסורין כדאי' לעיל בעירוי תבשיל. ומטעמא דלעיל כתב במרדכי פ' כל שעה ובפ"ב דע"ז אם חימם יין ושמן או דבש ונפלה בהן עכבר או שרץ אחר א"צ כלל לבטלו בס' אלא מוציאו והשאר מותר לפי שאלו צריכין להיות מבושמים והעכבר נותן בו טל"פ עכ"ל. וכן חלב או בשר נבילה שנפלו ליין אפי' כשהוא חם מיהו (נ"ל אין) צריך ס' נגדו לפי שביין ודאי נטל"פ:

ח. וכתב עוד במרדכי בעבודה זרה פ' השוכר אבל עכבר בשכר ודאי אשבוחי משבח ליה וצריך ס' לבטלו אם נפל בתוכו כשהוא חם:

ט. וכן בחומץ ג"כ נטל"ש דבעיא היא בפ"ב דעבודה זרה ולא איפשיטא ותיקו דאוריי' היא ואי אימרטוט אז זורק העכבר והטעם בטל בס' כדין כל טעם דבריה אבל אם אימרטוט ונחתך בעניין שאין יכול לבררו ולהוציא אסור הכל דדילמא חתיכה כעדשה נשאר בו והוי בריה. וע"י שסיננו במסננת של בגד שרי דמה לי אפוקי שלם ומה לי

אפוקי נמרט ובלבד דאפוקי כולה ואם נימוח בתוכו לגמרי אז בטל בס' עכ"ל[132]. ודוקא במשקה לפי שאפשר לסננו הוי לי' כדבר של"מ במאכל:

י. אבל אם נאבד עד שאינו מכירו להוציאו אפי' בכזית מהח' שרצים בטל שפיר כשאר איסורין בס' אחרי שאינו שלם כדאי' לעיל בתשובות חילוקים דברים שאינם מתבטלין:

יא. וכתב הרמב"ם פ' ט"ו דא"מ והרא"ש פ' בתרא דעבודה זרה וי"נ שנפל ע"ג תאנים מותרים מפני שיין בתאנים נטל"פ עכ"ל. (מהרי"ש):

יב. אבל הקדירה עצמה ודאי אסור לכתחילה לעולם אפי' לאחר שעבר עליה מע"ל. מאחר שלא נתבטל בה האיסור כגון שהרתיח בה יין ונפל בה חלב או נבילה וכה"ג אעפ"י שהיין מותר הקדירה מיהא אסור. ואפי' לתבשיל שזה האיסור נותן בו טל"פ דהא לא שרינן שום נטל"פ בין במאכל בין בכלי כ"א בדיעבד וכמו שגזרי' בכלי שאין ב"י אטו כלי ב"י כך יש לגזור בהא בכלי איסור הנטל"פ אטו הנטל"ש. ועוד דיש לחוש שמא יבשל בה דבר שהאיסור נותן בו טל"ש ובתוך מע"ל אסור המאכל אפי' בדיעבד אם בשל בה דבר שהאיסור נותן בו טל"ש דהא בלעה מיהו טעם חלב ובמאכל השני נטל"ש:

יג. ואפילו אם (נ"ל לא) נתבשל בקדירה זו האיסור עצמו אלא רק חממו בה התבשיל שנתבשל בו השרץ הקדירה אסורה ואין שייך לומר כאן דבר שניתר פ"א באכילה אינו אוסר עוד בלתי תוס' איסור. דהא לא ניתר מטעם שנתבטל בה טעמא דאיסורא אלא שנטל"פ באותו המאכל דוקא וזה לא מועיל לקדירה:

יד. אבל אם נפל לקדירה כלי שנבלע מאותו איסור שנטל"פ כגון כף שנאסר מחלב ונפל ליין רותח הקדירה מותרת אפי' אם אין ס' ביין כנגד הכלי דמאחר שהמאכל מותר אין שם איסור על התבשיל ושייך ביה שפיר נ"ט בנ"ט דהיתר ועשר ידות חוזרין ונבלעין משאר התבשיל כו'. וכ"ש לאחר המע"ל דשרי לכל דבר דהיה צריך מעתה ב' גזירות שאין ב"י אטו ב"י ונטל"פ אטו נטל"ש ואפי' אם נודע לו תוך מע"ל וחל עליו שם איסור מידי דהוי כגופא דאיסורא דיש לו מתירין כ"ש הכא דליכא אלא טעמא בעלמא שניתר אחר המע"ל:

טו. ומטעם דלעיל ג"כ מאחר שלא נתבטל האיסו' מעולם אם יפול אותו היין שנתבשל בו החלב או הנבילה אח"כ לתבשיל אחר שהחלב נותן בו טל"ש אוסרו אם אין בו ס' נגד איסור המדומע בו מידי דהוי אגריסין צוננין שהרתיח דלעיל דלא עדיף נטל"פ מהיתר בהיתר שצריך ס' לבטל כדאי' לעיל ואפי' בנודע לו בנתיים דאין הולכין בזה אחר שעת ידיעתו כדאי' לעיל. ומ"מ ס' נגד איסור המדומע בו סגי וא"צ ס' נגד כולו דלא שייך הכא

[132] בתשובת מהר"י מולי"ן כתב דעכבר בדבש נט"ל ואי אימרטוט יסננו בבגד:

ח"ע נ"נ ואפשר לסוחטו אסור. מאחר שאין שם איסור על כל התערובות דהא מותר אפי' באכילה ואפילו רוב התערובות הראשון אינו נופל כולו לתבשיל שני אלא רק קצת ממנו או שנפל מתחילה לתבשיל אחר ומאותו תבשיל לתבשיל זה צריך ב' פעמים ס' נגד איסור המדומע בתבשיל זה שנפל עתה ואין שייך בזה התירא דמרובא לרובא כמו באיסור יבש דהכא נתערב יחד ואין כאן ס"ס כמו בדבר יבש וכן אפי' אם האיסור לא נמחה בהיתר כמו ב' זיתים של יין רותח שנפל בהן כזית של נבלה ולא נמחה בתוכו אלא הוציאו שלם ולא נשאר ביין כ"א טעם בעלמא והוא פגום אם שוב נפל אותו היין בדבר שהטעם נביל' נותן בו טל"ש אסור עד שיהא בו ס' נגד האיסור המדומע ביין:

טז. ומייתי במרדכי פ' כל שעה מעשה שבשלו דבש בכלי של בשר ב"י ואח"כ הוריקוהו כך חם בקדירה חולבת ב"י והתירוהו דנטל"פ הוא ואע"פ שהיה שמנונית בעין בשעה שבשלוהו בקדירה של בשר דכל שמנונית בדבש נטל"פ אבל שמנונית בשמן ודאי נטל"ש ואסור בכלי ב"י עכ"ל. אבל אין להתירו בלאו הכי מטעם נ"ט בנ"ט דהיתרא בדיעבד כגון ביצי' וירקות שנתבשלו בכלי של בשר ב"י ונתנו בפלאד"ן דהא היה הכא שמנונית בעין בשעה שבשלוהו בקדירה של בשר וזה אין קרוי נ"ט אלא הוא כל פעם איסור עצמו ומסתמא הקדירה עצמה מיהא אסור מחמת העירוי של השמנונית כדין חם ע"ג צונן כדאיתא לעיל:

יז. כתב רב אלפס פ' קמא דביצה והמרדכי בע"ז בסוף פ' אין מעמידין בשם ר"ת וכן כ' רא"מ בספר יראים שלו וכשמרתיח דבש ביורה להסיר ממנו השעוה לפעמים יש בו דבורים ואברי הדבורים מ"מ הוא מותר דנטל"פ הוא דטעם הדבורים בדבש פוגם הוא ומותר רק שיסיר אח"כ כל ממשות הדבורים ורגלי הדבורים והאברים כל מה שאפשר להוציא עכ"ל והיינו שאפי' לכתחילה מותר לחממו ולהפריד מהשעוה הדבורים על ידי חמימתו כמו שרגילין לחממו ולסננו במסננת אע"פ שברוב פעמים יש בו כ"כ דבורים מתחילה שבדוחק גדול היה ס' בדבש נגדו מאחר דנטל"פ הוא כדפרי' ואעפ"י שנזהרים מתחי' מלגרום נטל"פ הכא מותר דהדבורים בדבש כנבילה הסורחת מעיקרא שמותרת אפילו למ"ד נטל"פ אסור כדאי' בגמ' בעבודה זרה ומ"מ יזהר לכתחילה אם אפשר שלא לחממו כ"כ שתהא היד ס"ב ובדיעבד שרי ואפילו לא היה ס' בדבש נגד' דסומכין בדיעבד אהני גדולים דלעיל אך יסיר אחר כך כל ממשות הדבורים כדפרי' ומה שנשאר מהם בתוכו שאין ניכר בטל בס' אעפ"י שהוא גוף האיסור עצמו ולא הטעם. כדין כל בריה שנתרסקה ואין ניכרת שבטילה בששים כדאיתא לעיל. ואף היורה מותר לכתחילה דאין כאן נ"ט כ"כ במעט דבורים שבה שניחוש ליורה. ועוד דהא יש כמה גדולים שאין

מצריכים לבטל הצואה שבדבורים אפילו במאכל ודרשינן בגמ' פ"ק דבכורות מיתורי דקראי שדבש דבורים מותר אבל דבש גיזין וצרעין אסור לפי שנקרא ע"ש השרץ[133]:

יח. ומכל מקום מותר לקנות דבש סתם מן הא"י ולא חיישינן לתערובות של גיזין וצרעין דלא מתערבין כלל יחד וגם משום שהולכין אחר הרוב דבש שמצוי בינינו[134]:

יט. וכתב עוד שם במרדכי פ' כ"ש בשם ראבי"ה ודווקא עצמות השרץ אסור אבל אם נשרף ונפל לקדירה מותר הכל בלתי ביטול כלל ואף לכתחילה מותר לשרוף שרץ ולאוכלו לרפואה ואפילו לחולה שאין בו סכנה דתנן כל הנשרפין אפרן מותר. ומיהו אדם בריא יזהר[135]:

כ. ושאר כל האיסורים שבתורה שרי לאוכלן שלא כדרך הנאתן או ליהנות מהן שלא כדרך הנאתן וכל שכן אפרן דא"ר יוחנן הניח חלב שור הנסקל ע"ג מכתו פטור והא דנקט פטור לאו דווקא דלאו מפטורי שבת הוא דפטור אבל אסור מלבד בשר בחלב וכלאי הכרם דפליג עליהן אביי ואוסר לאוכלן אף שלא כדרך הנאתן וכוותי' קיי"ל עכ"ל ומסתמא ה"ה כל שאר איסורי הנאה:

כא. וכתב עוד במרדכי בעבודה זרה פ' א"מ וכן במקומו שרגילין לתת דם במלח כשמרתיחין אותו מותר דודאי בכל כך מועט לא ניכר ולא נשאר טעמו אלא הלך לאיבוד ונשרף ונתבטל ואין בו אלא הנאה בעלמא שמתלבן בו המלח ועושה כזורק מים לטיט כדאמרינן בגמ' האי כנעני דשדא חמרא לבי מילחא שרי ומפרש התו' דהיינו למקום שמרתיחין המלח בעשייתו לפי שהיין נשרף ונתבטל מיד:

כב. וכן מתיר לשם במרדכי פ' א"מ נודות של עור שמתקנין בי"נ אע"פ שאין הולך לאיבוד לפי שזוהמת העור מבטל טעם היין ואין ניכר בו כלל וכיון דלית ביה אלא הנאה בעלמא מותר בזמן הזה דאינו חוזר ונפלט ביין עכ"ל:

כג. וכתב במרדכי פ' ח' שרצי' שדקדק רבי אפרים אע"פ שכל הבא מן הטמא טמא וצריך קרא פרק אע"פ לחלב אשה שאינו אסור לגדול לינק מן הדד כ"א מדרבנן מ"מ אם השתין תינוק בקדירה מותר וא"צ לבטלו כלל מדבעי בגמ' מהו לשתות מי רגלים בשבת משום רפואה מכלל דפשיט ליה דבחול שרי. ובהכרח בדאין בו סכנה מיירי. דאל"כ פשיטא דשרי וכיון דבחול מותר אף לכתחילה לחולה שאין בו סכנה משום רפואה א"כ דיעבד מותר אם ישתין תינו' בקערה:

[133] ובשערי' הביא דברי ר"י שאסר דבש גיזין וצרעין וגם דברי ר"ת שהתיר וע"ש הראיות:

[134] דבש גיזין וצרעין אין מצוי לנו כלל ולתערוב' לא חיישי' מהרא"י ז"ל סי' ס"ה:

[135] אם רוצה לבטל אפי' איסור מאיסור הנאה ומותר לאוכל' במקום צער ואפילו לחולה שאין בו סכנה שאיל"ה:

כד. וה"ה שתן של סוס ושל גמלים וחמורים מותרים וראייה מפרק קמא דבכורות וכו'[136] ומסיק ודווקא להניק מהדד אסור מדרבנן אבל אם החליבה בכלי מותר לשתותו לכתחילה אפי' מדרבנן דאפי' משום מראית העין אין כאן דהעולם סוברין שהוא של פרה או של עז עכ"ל. וכן מתיר הרמב"ם פ"ד דא"מ אפי' לתינוק לאחר כ"ד חדשים שפירש ג' ימים מחמת בוריו. והגי"ה שם בשם ראבי"ה אך אם מסוכן הוא אפי' לאחר כמה ימים חוזר:

כה. וכתב עוד במרדכי פ' גיד הנשה ועכבר שנפל לשומן אם מאוס הוא אסור להדליקו בב"ה משום הקריבהו נא לפחתיך עכ"ל:

כו. וה"ה לדידיה נמי אסור אם היא מאוס עליו (הג"ה) אפי' שאין מאוס לאחרים אסור לו אפי' בששים וק' אם הוא מאוס עליו עדיין כמו שכתב הרמב"ם פ' י"ז דא"מ וז"ל אסרו חכמים מאכלות ומשקין שנפש רוב בני אדם קיהה בהן כגון שנתערב בהן קיא צואה או לחה סרוחה וכיוצא בהן:

כז. וכתב עוד ואסור לאכול ולשתות בכלים הצואים שנפשו של אדם מתאוננת מהם כגון כלי זכוכית של ספרים שגורפין בהן את הדם וכיוצא בהן. וכן לא יאכל אדם בידים מזוהמות ולא על גבי כלים מלוכלכים שכל הדברים האלה בכלל לא תשקצו את נפשותיכם (הג"ה) והאוכל מאכלות אלו וכיוצא בהן בזה"ב היו לוקין מכת מרדות עכ"ל:

שער לג

א. כתב בי"ד כל קדירה שאינה ב"י חשוב טעם לפגם ואינו אוסר ומקרי ב"י כל זמן שלא שהתה מעת לעת אחר שנתבשל בה האיסור עכ"ל. (וכ"כ בשערים סימן פ"ה) וכן פסק במרדכי ובסמ"ג ובסה"ת שנטל"פ הוי דווקא במע"ל והכי נהגינן[137]:

ב. וכתב עוד שם בי"ד והא דחשיב נטל"פ בשהייה מע"ל היינו דווקא כשהודח הקדירה וסר ממנה כל השמנונית איסור הדבוק בה אבל אם לא הדיחה יפה לא. שאיסור שהוא בעין אינו נפגם בשהיית יום אחד עכ"ל. וה"ה בב' או בג' ימים דבעיקור האיסור אין חילוק אם נתבשל מחדש או מישן אלא בנתינת טעם בעלמא ומיהו אפי' לא הודח מ"מ סגי כשיש ששים בתבשיל שני לבטל אותו הליכלוך בעין שעליו ומסתמא סתם תבשיל לקדירה יש ששים בתבשיל נגד ליכלוך מרק שע"ג דפנותיו ומספיקא לא אמרינן שהיה בהן בנ"ט:

[136] אמנם בי"ד אוסר מי רגלים של חמור ושאר בהמה טמאה וטרפה בחלבה וצירה שאילה אך בסמ"ק מחלק בין שתן של חמור לסוס שאילה:

[137] כן המנהג פשוט מהרא"י ז"ל סימן פ"ה:

ג. ומייתי במרדכי פ"ב דעבודה זרה תשו' רש"י המבשל בכלי של איסור שאין ב"י וחזר ובישל בה עוד היתר אחר בו ביום בשוגג דכשר דאע"ג דהשתא יהיב טעמא לשבח מ"מ השבח בא מכח ההיתר וה"ה אפי' נשאר באותו כלי יום או יומים אחר ידיעתו הוי הקדירה שפי' נטל"פ עכ"ל דאין חשוב ב"י אלא נתבשל בו האיסור בתוך מע"ל אבל אם רק שהה בו אפי' פשור שאין היד ס"ב בזה לא נעשית ב"י כלל דהמאכל צונן שבה אין משוי טעם הבלוע בדופני הכלי לשבח דלא אסרה תורה אלא שנשתמש רותח ביומו כדאיתא לקמן אע"ג שלגבי איסור כבוש אנו אוסרין שפיר בכה"ג אם שהה מע"ל בכלי בת יום של איסור כדאיתא לעיל בתשו' כבוש. וכל דבר המפליט ה"נ מבליעה מ"מ טעם פגום הוא:

ד. וכתב ע"ש במרדכי פ"ב דעבודה זרה ואין חילוק בקדירה שאין ב"י להתיר המאכל בדיעבד בין שהקדירה של מתכת בין היה של חרס דהא סתם קדירה שמזכיר התלמוד של חרס הן ולא נאמר שכלי חרס משמר טעמא יותר והוי כל פעם לשבח עכ"ל והילכך בשר שנתבשל בקדירה חולבת שאין בת יומא או איפכא או משאר איסור. המאכל מותר בדיעבד דטעם חלב הנבלע בקדירה הוי נטל"פ ואפי' אם איסור הקדירה הוא מאיסור הנאה כדאיתא לקמן:

ה. וה"ה בשאר כל התבשיל שאין חריפין אבל תבשילין המיוחדים בחריפותן שמתקנין אותן בשומן או בבצלים או בחומץ ותבלין עד שיהיו חריפין (בצונן) ויש להם שם לווי בחריפתן כגון שוור"ץ פפע"ר ושיקפרי"ט בל"א וכל כהאי גוונא אסורין אפי' נתבשלו בקדירה של חלב שאין ב"י כדאי' לקמן בתשוב' צונן. ואע"ג דבבליעת היתר לא אמרינן ח"ע נ"נ מ"מ מאחר שלא ידעינן כמה איסור בלע מהקדירה היה צריך ששים נגד כולה וליכא. ואפי' אם רק שהה המאכל מע"ל בתוכו בצונן אסור הכל כדאיתא לקמן בתשובות צונן וכבוש. ומיהו אם לא נתן בתבשיל כ"א מעט יין וחומץ או בוסר וכה"ג אין לחוש מקדירה שאין בת יומא מידי דהוי אכל תבשיל שיש בה מלח וניתרת בדיעבד בכלי שאין בת יומא:

ו. ואם בתוך מע"ל שבשלו בה זה האיסור הוחמו בה אפילו מים נקיים אפילו מאה פעמים ולא נשתמש לאיסורא גופי' תוך חדש ימים חשיב כל פעם בת יומא עד ששה' פ"א מע"ל בלא שום תשמיש ואז לא היו גרועין המים נקיים שלאח"כ מכל תבשיל שנתבשל אחר המע"ל שמותר בדיעבד (וכ"כ בשערים סי' פ"ה):

ז. ודווקא בקדירה של איסור אבל מהיתר להיתר כגון מבשר לחלב או מחמץ למצה דהיתירא בלע לא נחשב ב"י כ"א בבליעת הבשר או החמץ עצמה כדאיתא לעיל ולקמן

בתשובות נ"ט בנ"ט (וכ"כ בשערים שם). ואפילו אם המים שבנתיי' לא היו נקיים ממש אלא נתנו בהן חמאה או שומן אווזות שקורין זופ"א בל"א וכן אם בשלו בה בנתיים כל שאר דברים שאין בשר וחלב עצמו כגון לפתות וירקות ומיני קטנית ונתנו בהן חמאה או שומן אם אין בירקות נ"ט מן ההיתר דהוא השומן. כגון שיש בהן ס' כנגדו חשוב כאילו אינו. דהיתר בהיתר בטל בששים ואותו טעם בעלמא שחזר מן הירקות לקדירה אין חוזר וניער עוד לחושבו ב"י.[138] אמנם אם יש במים או בירקות נ"ט מן השומן מחשיב שפיר הקדירה ב"י וא"צ (ס"א רק) ס' מהמדומע לבד אלא (ס"א ולא) נגד כל המים (הגה"ה) דהיינו נגד כל הקדירה דמאחר שיש בהן בנ"ט הוי ככולו מים והילכך המקצת הטעם דמוע בשר שבירקות לא מחשיב כל הקדירה ב"י שהרי כמה ידות בולעה הקדירה משאר התבשיל יותר ממה שבלעה מן המדומע וה"ל עיקר טעמא בקדירה נטל"פ ואין כאן אלא אותו מעט טעם חלב המדומע בירקות שבישל בה עתה ונגד הדבר מועט ההוא מסתמא יש ס' בתבשיל השני:

ח. ודווקא המאכל שנתבשל בקדירה של נטל"פ מותר לפי שהמאכל הוי דיעבד ונטל"פ הוי דיעבד מותר אבל הקדירה עצמה אפילו מהיתר להיתר בעבור שהיא מתקיימת והוא דבר דשכיח בכל יום (הגה"ה) גזרו בו חכמים שאין ב"י אטו ב"י ואטו שמא ישתמש בה חלב מיד תוך מע"ל שהוא דאורייתא ואסור לכתחילה לבשל בה אח"כ בין חלב בין בשר אפילו לאחר מע"ל לעולם עד שיגעילנה אם היא של מתכת (וכ"כ בשערים שם) ואפי' לדגי' וירקות ומים נקיים אסור הכל לכתחילה אך בדיעבד אינו אוסר בבליעה ראשונה אפילו במע"ל כגון שחזר ובישל בה עוד בשר פעם שנית תוך מע"ל של בישול בשר הראשון כדאיתא לעיל בשם רש"י אבל אם חזר ובישל בה חלב תוך מע"ל של בישול הבשר שנתבשל בה בנתיים אז התבשיל והקדרה אסור אפילו בדיעבד והמאכל אפילו בהנאה שהרי בשלו בה מעתה בשר וחלב תוך מע"ל אחת ואם הגיס בה בכף נאסר גם הכף מהתבשיל שנ"נ כולה אבל אם לאחר המע"ל בישל בה אפילו חלב בזה אצ"ל שהמאכל ועץ פרור ש"ח שתחבו בה מותר אבל הקדרה נשארה לכתחילה באיסור לעולם:

ט. אבל כשמבשל באינו ב"י דווקא הקדירה לבדה אסורה אבל העץ פרור אם הוא של בשר מינו של התבשיל אפי' אם הוא ב"י דלא קבל מהקדיר' של חלב כ"א ג' נ"ט בנ"ט דהיתר שהוא מותר אף בכלי לכתחילה כדאי' לקמן. וכ"ש שהקערה של בשר שאכלו בה מותרת לכתחילה אפי' אם עירוי בה חם מהקדיר':

[138] וכן השיב מהרי"ש ודווקא בשיש ששים במים נגד החמאה:

י. ואפילו אם שכח ובישל בסתם קדירה של א"י מותר התבשיל בדיעבד משום דחשבינן הקדירה לטעם פגום מכח ס"ס כמפר' (ודלא כהרא"ש והי"ד). בהג"ה במיי' פ' י"ו דא"מ מפרש הס"ס בשם ר"ת ור"ב מטעם דשמא עשו בה דבר שפגום מתחילתו ואפילו עשו שהשביחו שמא אינה ב"י עכ"ל:

יא. אבל בשל ישראל סתם כלי הוה ב"י ואומר מהר"ש מנויאשט שהוא מטעם דהכלי של ישראל יש לו תקנה בשאלה אם הוא ב"י או לא ואם אין ידוע היו קנסינן ליה וזה לא שייך גבי א"י:

יב. ויש מתירין למתאכסן בבית א"י ליקח מחבת או יורה שלו ולנקותו מתחילה היטב באפר ומים מהשמנונית איסור בעין שעליה ולהגעילה אח"כ מיד ע"י הגעלת עצמה אעפ"י שאין במי ההגעלה ס' נגד המחבת לפי שמחשבין אותו לנטל"פ בדיעבד לפי ר"ת ור"ב ול"ד למים שהוחמו בסתם כלי של א"י לכתחילה דודאי לגרום לאכול המים והתבשיל היה אסור אבל הכא אין עושין דבר ממי הגעלה. ובכלי אינה אלא קליטת טעם מאותן המים שאין בהן אלא ג' נ"ט בנ"ט דהיתר שהרי אינם ב"י וכה"ג מחלק הרא"ש להתיר הקערות ש"ב ב"י שהודחו במחבת חולבת שאינה ב"י אף לריב"ן מטעם שמי ההדחה עצמה מותרין כדאיתא לקמן:

יג. ודווקא בדיעבד אנו מתירין נטל"פ במאכל אפי' של איסור כדפי' אבל לכתחילה ודאי אסור ללוש במים (הגה"ה) שהוחמו בכלי של א"י וכ"ש לבשל בכלים שלהם אפי' לא נשתמש בו הא"י במע"ל בודאי דאין אנו מתירין נטל"פ שא"י במים גרידא אבל בכה"ג בשל היתר היכא שנתחממו כבר ודאי מותר ללוש בהן לכתחילה לאכול בה הפוכו כדאי' לקמן:

יד. אבל לאכול מפת של א"י אע"פ שחממו המים בכליהם מותר דהוי דיעבד (ותלוי בשאילת נ"ט בנ"ט):

טו. וכן פירות שמבשלים בביתם ומוכרים בשוק מותרין מטעם זה וגם רגילין ליחד כלי לזה ומשום בשולי א"י ליכא כדאי' לקמן ואפי' במים צוננים ששהו ביורה של א"י שרגיל לבשל בו יזהר לכתחילה מחמת השמנונית בעין שעליו:

טז. וכתב עוד במרדכי פ"ב דעבודה זרה ישראל שהניח סכין או קערה בבית א"י כמו חצי יום צריך הגעלה ואין להתיר מטעם ס"ס לפי שבאלו רגילין להשתמש בהן כל שעה ויש להחמיר בהן מבקדירה של א"י עצמה עכ"ל ומסתמא היינו לעניין דיעבד שאם נתן הקערה או הכף ההוא בכלי ראשון או חתך בשר רותח בסכין שהוי דינו דיעבד כאלו היו של א"י ב"י דאל"כ מה חילוק יש הלא אף כלי של א"י צריך הגעלה לכתחילה ואם שכח

בביתו קערה של חרס ישבר ומסיק עוד שם במרדכי אבל אם הניח הסכין או הקערה לפי שעה אין לחוש עכ"ל. והיינו אפילו בביתו דמירתת:

יז. וכתב (הג"ה) עוד שם במרדכי אבל אם שכחו קדירה או יורה בבית א"י אפילו מע"ל אין לאוסרו מספק דנעמיד היורה בחזקת שלא נשתמש בה איסור ועוד דאפי' אם נשתמש בה ה"ל פגומה וסתם כלי א"י מחזקינן להו הכי כדברי ר"ת וה"ל ספק איסור דרבנן ולקולא עכ"ל והיינו שנוהגין בס"ס דסתם כלי של א"י כפי' ר"ת ור"ב דהוה ספיקא דרבנן להשתמש בהן אפי' מיד:

יח. ודוקא ששכחו שם אבל לכתחילה ודאי אסור להניח אפי' יורה או קדירה ריקנית בבית הא"י אפילו לפי שעה בלתי מסומן:

יט. וכתב ע"ש במרדכי וכשנותן לא"י תבשיל בקדירה או בקערה להוליכו לביתו יזהירנו שלא ידיח הקערה או הקדירה אלא ישאיר בה שירי המאכל ויחזירנו בו ביום וגם מזה נכון ליזהר בו לכתחילה שלא לסמוך עליהם:

כ. ומיהו סכינין שמוליכין העבדים והשפחות בבית ישראל אנה ואנה יש להתיר בדיעבד מטעם ס"ס ומ"מ לכתחי' נכון להחמיר לשומר' עכ"ל:

כא. אבל השולח כלי אפי' יורה וכה"ג ביד א"י שאין מירתת לשם שיבא ישראל לבקש הכלי וגם שאין לו כלים אחרים אצלו כמו שיש לו בבית כתב רש"י שצריך לחותמו חותם בתוך חותם וריב"ם מתירו לשולחו בחותם אחד לכתחילה והכי נהגינן. ואם שכח לחתום כתב בי"ד שכל כלי הנשלח לא בידי ישראל בלתי חותם ושהה בידו אפי' שעה אחת צריך הכשר כפי הכשר שצריך אלו היה ישן ביד א"י ובא לקנותו ממנו עכ"ל. והיינו בכלים הנגעלים אבל כלי חרס תשבר והיינו דוקא כששלחו מחוץ לעיר אבל מבית לבית הוי לפי שעה ומרתת ומותר לשלחו אפי' לכתחילה כדמשמע לעיל בשם מרדכי שלפי שעה אין לחוש ומחוץ לעיר שצריך לחותמו אם נתקלקל החותם מסתמא הוי דינו כיין שנחתם ומותר בלתי הגעלה:

כב. כתב בסה"ת אמנם חביות שאנו מניחין בבית האומן או ששולחין אותן מעיר לעיר אין דרך שמניחין בהן יין ואין צריך להחתימה ומיהו נכון להחמיר לכתחילה בכל היכול' לכתוב בהן בנתר או באבן וכה"ג עכ"ל אע"פ שמפרש פ' בתרא דעבודה זרה וכן בסמ"ק טעם היתר חביות שלנו משום שהן גדולין ואין נוחין כ"כ למלאותן ולערותן מהר מ"מ נהגינן עתה היתר אף בחביות קטנות הרבה ואפילו להניח לשם לכתחילה דספיקא דרבנן הוא:

כג. ודוקא ביד האומן שבתוך העיר דמירתת אבל השולח קנקן או חביות קטנים ביד עבדו מעיר לעיר כתב ר"ב שצריך לחותמו כדי שלא ישים בו הא"י יין ולא ירגיש בו ישראל דהא כל שמכניסין בו לקיום אפילו לפי שעה גזרו בה רבנן עכ"ל:

כד. אמנם כלים חדשים שקונין מהם מן השוק א"צ לספק בהן שמא נשתמש בהן דאין דרכן להשתמש בכלים חדשים העומדין למכור כלל ואפילו במקום שרגילין להשאיל אותן למשתאות שלהן דהולכין אחר רוב ואפי' באיסור דאורייתא היכא דליכא ריעותא לא מחזקינן איסורא אפילו היכא דאיכא לברר כ"ש הכא שאיסור' דרבנן דהא נוטל"פ[139]:

שער לד

א. פרק כל הבשר אמר אביי משמי' דחזקי' הילכת' דגים שעלו בקערה של בשר מותר לאוכלן בכותח פי' דגים רותחי' שעלו בקערה שאכלו בה בשר רותח בו ביום מותרים הדגים לאוכלן בכותח לפי שיש שם נ"ט בנ"ט דהיתר קודם שיבא לידי איסור מהבשר לקערה מהקערה לדגים ורק הטעם ולא העיקר ולא אותו טעם הנפלט ע"י נ"ט בנ"ט חשוב טעם כלל לאסור בכותח (וכ"כ בשערים) ומפ' בסמ"ג ול"ד לטש התנור באלי' שכל הפת אסור אע"פ שיש שם ג"כ ב' נ"ט בנ"ט מן האליה לתנור ומשם לפת דהתם טעמא הבא מן הממש הוא עכ"ל. וכ' שם במרדכי ודווקא כשא' מהן צונן הקער' או הדגים אבל אם שניהם חמין אז אסורין לכתחילה לאוכלן בכותח דהוי חם בתוך חם שבולע עיקר הטעם ודווקא שעלו דמשמע דיעבד אבל להעלו' לכתחילה בקערה של בשר כדי לאוכלן בכותח אסור דאין אנו מתירין לגרום נ"ט בנ"ט לכתחיל' עכ"ל. ואין חילוק בין שיהיו הדגים יבישים או לחין כגון שהועלו תוך רוטב וכן כל קיטנית וירקות שהועלו בקערה של בשר מותר לאוכלן בחלב:

ב. וכ' בסמ"ג והכל תלוי בשע' שבא לישאל לחכם אם בשעת השאילה נעשה כבר נ"ט בנ"ט ושואל עליו אם הוא מותר מבשר לחלב או איפכא אומר לו מותר. ואם קודם שנעשה נ"ט בנ"ט בא לשאול אם מותר לגרום נ"ט בנ"ט כדי לאוכלן מבשר לחלב או איפכא אז מורין לו לאיסור כגון שאסו' להעלות הדגים לכתחילה בקערה של בשר כדי לאכול בחלב:

[139] הנכנס לבית זר ויש שם כלי' קרובים לחדשות ונסתפק אם הם חדשים אם לאו ובעל הבית מסיח לפי תומו מורי הרב ר' יונה ז"ל היה נזהר שלא ליקח אלא במקום שיש שם אחרים קדיר' מתוך קדירות וסכין מתוך סכינין אבל מ"מ שורת הדין נראה שכל שאומר לפי תומו שהוא חדש ויראה כמו שאמר מותר וע"ש בתשובת הרשב"א סימן תצ"ז ועיין לקמן סימן נ"ח מ"ג:

ג. וכתב ע"ש במרדכי בשם ראבי"ה ובשם ריב"ן חתנו של רש"י שאמר משמו של רש"י וכ"כ ג"כ הא"ז פכ"ה וכן משמע בדברי הרא"ש ודווקא דגים שנתבשלו בכלי המיוחד שלהם ואח"כ הועלו בקערה של בשר (הגה"ה) אבל אם נתבשלו ביורה של בשר ב"י אסור לכתחילה לאוכלן בכותח אפי' היתה נקייה אע"פ שיש לשם ג' נ"ט בנו"ט דהיתר ע"י המים. מן הבשר ליורה. משם למים. מן המים לדגים. משום דעיקר טעם של בשר פולט בה ע"י בישול דלא גרע בישול מחורפי' דצנון שנחתך בסכין של בשר שאסור לאוכלו בחלב עכ"ל:

ד. אמנם לרש"י וריב"ם הוה דיעבד ה"ה אם נצלו בשפוד של בשר. ולא פליגי אלא אנתבשלו ואנו לא קיי"ל הכי אלא כמו דמסיק לשם בשם ראבי"ה וכ"ש אם נצלו בשפוד או ע"ג ראש"ט בל"א של בשר ב"י שאסור לאוכלן בכותח דפולט בהן ג"כ עיקר טעם של הבשר ואין כאן ג' נ"ט בנ"ט כמו גבי בישול ע"י מים. ול' סמ"ג אפס דגים שצלאן בשפוד ש"ב שמא יש להחמיר בהן יותר מדגים שעלו בקערה ש"ב עכ"ל ומביא ראיה (הגה"ה):

ה. וכ' בס' א"ז פ' כ"ה בשם ראבי"ה ונ' לאבא מורי ז"ל שיש לחוש להוראות רש"י ולאסור לכתחי' ביצים או ירקות ודגים שנתבשלו בקדירה של בשר ב"י אפי' היתה נקייה לאוכלן בכותח או ליתנם בפלאד"ן או איפכא אע"פ שיש ג' נותן טעם בנו"ט דהיתר עכ"ל[140] דאין חילוק כלל בין נ"ט בנו"ט לג' נו"ט בנו"ט מדלא חשיב לדגים שנתבשלו בקדירה ש"ב כ"א נ"ט בנ"ט אע"ג שגם הקדירה לא בלע מהבשר אלא ע"י המים והיינו משום דהוי לכתחילה גמור דאע"פ דהביצי' נתבשל כבר אין זה קרוי דיעבד מאחר שאין המאכל מתקלקל בכך שהרי יכול לאוכלו בלתי פלאד"ן ודומה קצת של"מ (הגה"ה) ודווקא לכתחילה אבל אם אירע כך בדיעבד שבשלו ביצים או ירקות או חממו מים ושמן וכה"ג בכלי ש"ב וב"י ונתנו בחלב או מערה אותה בקדירה של חלב ב"י ודאי מותר הכל לכתחילה בין המאכל בין הכלי בלתי בטול כלל דמאחר שהמאכל היה נאסר והכלים היו צריכין שבירה או הגעלה סומכין בדיעבד אר"י ור"ת שפי' ה"ה שנתבשלו ואפי' אם נצלו על ראש"ט בל"א של בשר ב"י ונתנו בפלאד"ן אנו מתירין בדיעבד כרש"י וריב"ן שפירשו עלו ע"י צלייה:

ו. ומיהו אם נתבשלו הביצים או הירקות בכלי של בשר שאין ב"י וכן דג שנצלה בשפוד של בשר שאין ב"י מותר לכתחיל' ליתנ' בחלב אליבא דכ"ע שהרי יש כאן שני צדדין דהיתר. נטל"פ וג' נ"ט בנ"ט ואע"פ שהוא לכתחילה גמור וכן אם הוחמו בדיעבד

[140] ובשערים כתב דמותר לכתחילה לאוכלן בכותח וליתנם בפלאד"ן. וכן איפכא וכן קיטנית שנתבשלו בקדירה של חלב ב"י מותר לאכול בקער' ש"ב וכן מותר ללוש במים שהוחמו במחבת חולבת אע"פ שאוכל מזה הפת עם בשר אע"פ שהיה ב"י וע"ש סימן נ"ח:

מים נקיים בקדירה נקייה של בשר שאין ב"י מותר ללוש אותן לכתחילה של חלב או איפכא[141]:

ז. ופרש"י בגמרא דחולין (הג"ה) דלא שייך היתר דנ"ט בנ"ט כ"א מהיתר להיתר כמו מבשר לחלב אבל גבי נ"ט של איסור לא עכ"ל. והילכך ביצים וירקות או מים נקיים שהוחמו בקדירה של איסור ב"י אפי' אם חימם בה מים ב' או ג"פ ונותן מן המים השלישית בתבשיל אפי' לאחר שנצטננו צריך ס' נגדן והטעם משום שאע"פ שלגבי האיסור עצמה הוי ודאי נותן טעם בנ"ט מן האיסור לקדירה ומן הקדירה לירקות וביצים. מ"מ הירקות והבצים עצמן הן אסורין כ"כ כמו האיסור עצמה דהא קיי"ל בכל איסור הנבלע בהיתר שהחתיכה כולה נ"נ אפי' ההיתר שבה כמו האיסור עצמו. אבל גבי היתר בהיתר לא שייך הכי בין שהוא לח בלח או לח ביבש כדמפ' טעמ' לעיל בתשו' היתר שנפל בהיתר ומה"ט הוא ג"כ הא דאמר לעיל בתשו' נוטל"פ. שקדירה של איסור נחשב ב"י בחימום של מים נקיים לפי שחוזרת ובולעת מאותן המים שהוחמו בהן וקדירה של היתר לא נעשית ב"י בחמום מים לבדן אע"ג שבקדירה של איסור הוי ג"כ אותה טעם שבא לה עתה לשבח מן המים שהוחמו בה ג' נ"ט בנ"ט מן האיסור לקדירה מהקדירה למים מהמים חוזרים לקדירה מ"מ אסור דנהי נמי דלגבי האיסור הנבלע במים שהוחמו בנתיים הוי נ"ט בנ"ט לתוך הקדירה מ"מ הרי המים עצמן אסורין כ"כ כמו האיסור עצמו דבכל הקדירה משערינן ואין במים ס' לבטל כל הקדירה ומאותן המים לקדירה אין כאן נ"ט בנ"ט דהיתר אלא הוא כולו איסור והטעם (הראשון) אבל מהיתר להיתר כגון מבשר לחלב אין לחוש מבליעת כל המים אלא רק מבליעת טעם הבשר המדומע במים שהוחמו בנתיים והוא דבר מועט שהרי עשר ידות נבלעין בקדירה מן המים שהן של היתר יותר משחוזר ונבלע מפליטת הבשר או החלב ונגד הדבר מועט ההוא ודאי יש ששים בתבשיל. וכ"ש אם הוחמו בה בנתיים מים הרבה פעמים דאיכ' כאן נ"ט טובא[142] ודווק' בבליעת טעם שייך היתירא דנ"ט בנ"ט אבל אי בלע מדבר ממש ודאי איצטריך לבטל שיעור בליעותו אפי' מהיתר להיתר כדאיתא לעיל:

ח. מעשה בחתיכת בשר מלוח שלא הודח בהדחה בתריית' ונפל לכלי ראשון ליורה שהורגלו לחמ' בו מים לעיסה ולהדחת קערות ולא הי' ס' במים נגד כל החתיכה אלא נגד המלח שעליה ובתוך מעל"ע חממו בה מים להדיח קערות של בשר וכן בכל יום ואחר המע"ל חממו בה מים ולשו בהן והשיב מאחר שהיה ס' במים נגד המלח לא נאסר

[141] דאין להתיר נטל"פ לכתחילה שעדיין לא התחיל הנאפה שהרי לא הוחמו לשתייה אלא לאפייה ולענין זה הוי לכתחילה. מהרא"י ז"ל סימן נ"ח:

[142] גם אינו חשוב טעם בקדירה דהיתר בהיתר בטל:

הבשר והיורה מעולם. ומותר לאכול הפת אפי' בחלב אע"פ שלא הי' ס' במים נגד כל הבשר מ"מ אין במים כ"א נ"ט בנ"ט דהיתר ומאחר שהוחמו כבר היה מותר ללוש בהן אפי' לכתחילה ולאוכלו בחלב אבל ודאי אם היורה היתה ב"י היה אסור לאוכלה בחלב אפילו בדיעבד פי' לאחר שנאפה דהוי כביצים וירקות שנתבשלו בקדיר' ש"ב ב"י שאנו אוסרין לכתחי' ליתנם בפלאד"ן:

ט. וכ' ר"ב אם הודחו בדיעבד קערות שנשתמשו בהן בשר בו ביום במחבת של חלב או איפכא והקערות היו נקיות שלא היו מלוכלכות משירי המאכל של בשר ומשמנונית דאז ליכא בהו אלא פליטת טעם והמים הן חמין שהיד סולדת במים אם המחבת לא היתה ב"י מותר הכל בדיעבד הקערות והמחבת[143]. אע"פ שהיה בכלי ראשון הקערות משום שיש בהן ג' נ"ט בנ"ט דהיתר דהיינו מכלי שאין ב"י שנטל"פ מהחלב למחבת ומשם למים וממים לקערות. והמחבת משום שיש בה ג"כ ג' נ"ט בנ"ט דהיתר מהבשר לקערה משם למים מהמים למחבת ועדיין היתר הוא. הואיל והמחבת לא היתה ב"י וגם לא קבלו כ"א מטעם שני פי' רק מטעם ולא ממשות איסו' והמים עצמן לא נאסרו מעולם בדיעבד שיהיו חוזרים ואוסרים בכלים. ומ"מ צוה להדיחם אח"כ בצונן קודם שישתמש בהן ואע"פ שבצים וירקות שנתבשלו בקדירה ש"ב אסור ליתנם בפלאד"ן היינו משום דהוי לכתחילה אבל הכא הוי דיעבד גמור וג' נ"ט בנ"ט מותר לכתחילה אף בכלי:

י. וזה החילוק יש בנ"ט בנ"ט לנטל"פ שהתם אסורים הכלים מיהא לכתחילה לעולם. והרא"ש מחלק דבהא אפי' ריב"ן וראבי"ה מודה דלא אוסר נתבשלו אלא לאוכלו בכותח לפי שטעם שני של הבשר נ"ט לתוך ממשות של חלב אבל הכא שהטעם שני של הבשר שבתוך המים אין נ"ט לתוך ממשות החלב אלא מתערב עם טעם שני של החלב שבתוך המים נראה שהמים מותרים והכל מותר עכ"ל וכ' בסה"ת וכן הגי"ה במיימוני פ"ט דא"מ בשם ר"י ואע"ג דלפעמים נוגעים הביצים והירקות וקערות עצמם אל המחבת אין לומר שבשביל זה יהא רק ב' נ"ט[144] כיון דאיכא מים במחבת מתפשט רוב הטעם במים והוי ג' נ"ט ושרי עכ"ל. פי' וא"כ יש כאן נ"ט בנ"ט דהיתר קודם שיבא לטעם ג' שהוא בכל איסור:

יא. אך נוהגין שלא להשתמש במים לכתחילה לשום דבר דהא בלעי עתה מפגם בשר בחלב. ובמים גרידא אין שייך דיעבד כמו בתבשיל שהוא דבר חשוב והתורה חסה:

[143] וכ"כ בשערים דמותר הכל אם הן נקיות סימן ט"ז:

[144] פי' וא"כ נ"ט בנ"ט דהיתר דטעם שני של איסור הוא:

יב. אבל אם הקער' או המחבת א' מהן היו מלוכלכין משירי המאכל של בשר או משמנונית או מהחלב והדיחם תוך המחבת בכלי ראשון והשני שאינו מלוכלך הוא בת יומא הכל אסור (הג"ה) הקערות והמחבת אפי' בדיעבד[145] אם בשלו בהן אח"כ תוך מע"ל של הדחה זאת משום דהמים נ"נ משירי המאכל ומטעם המחבת ונבלעין משניהם אין שייך כאן היתר נ"ט בנ"ט להתיר המים שלא יעשו נבלה ויאסרו הכלי מאחר שהאחד אינה ב"י דטעם הראשון הוא העיקר עצמו ולא הטעם ובכל פעם נטל"ש ומאחר שנאסרו המים ונ"נ אוסרין גם אותה שאין ב"י כדאיתא לעיל:

יג. וכתב הרא"ש ובנו ר"י בעל הי"ד שיש לחוש בכ"פ שנשאר השומן דבוק בהן עד שיאמר ברי לי שלא היה שום שומן דבוק בהן עכ"ל. והכי נהגינן ודלא כסמ"ג דמיקל בהא. וה"ה מחבת שמטגנין בה או אפילו רק בשלו בה במים דבר שמנונית וכן כל סתם קדירה חשובה מלוכלך עד שיחשבו המים נבילה עי"ז כדאיתא לעיל בתשובת נטל"פ ומ"מ אינה מוחזקין כל כך בשמנונית בעין שלא יהא בו חילוק בין ב"י לשאינו ב"י:

יד. אך אם היה ששים במים נגד כל אותה השומן שניהם מותרים דאין במים מהבשר כלל וא"צ ס' נגד כל אותו הכלי המלוכלך דהא אינה ב"י הוא. וטעמו אינו אוסר בדיעבד. ואם המלוכלך הוא ב"י והנקי אינה ב"י ואין במים ס' נגד השומן הנקי אסור לכתחילה דהא בלע מאת הנפגם בו"ח דהא השמנונית בעין היא. והמלוכלך מותר אפילו לכתחילה למינו דהא לא בלע מהנקי אלא ג' נ"ט בנ"ט דהיתר מאחר שהנקי אינה ב"י ונטל"פ אבל לגבי הנקי לא שייך היתרא דנ"ט דהוא בלע מעיקר האיסור בעין ואע"ג שבבליעת היתר א"צ ס' כ"א נגד המדומע במים שהוא דבר מועט מ"מ כלי לאו בר ביטול הוא כדאיתא לעיל וכלי שאסור במקצת צריך הגעלה בכולו:

טו. אמנם אם הקערות והמחבת שניהם ב"י אפי' אם שניהם נקיים שאינם מלוכלכין אסור הכל הקערות והמחבת אפי' בדיעבד[146] משום דטעם שניהם פולטין למים בכלי ראשון וחוזרין ונבלעין בהן ואוסרין אותן דבמים של איסור לא שייך היתר דנ"ט בנ"ט כדאיתא לעיל ואסור אם לא שיהיה ס' במים נגד כל הכלים של איסור כגון כף חולבת ב"י שהודח בין כלים הרבה ש"ב ב"י אם היה ס' במים נגד כל הכף ודאי שאר הכלים מותרים והכלים עצמן אין מסייעין לבטל כדאיתא לעיל. אבל הכף אסור לשניהם דטעם הבשר שבמים לא נתבטל נמצא שבלע עתה מבשר ב"י. שאילה. ואם בקערה צריך ס' נגד כולה לפי שמערין עליה כמה פעמים ונשאר בה הבליעה כל פעם והולך ובולע מידי יום

[145] ל"ה אבל אם האחת מלא שמנונית או שיורי מאכל של בשר או ש"ח במחבת או בקערה הכל אסור דטעם הראשון הוא:

[146] וכ"כ בשערים דאסור הכל אם הן על האש והיה ששים במים שם:

יום בכולה דווקא בעירוי של פ"א אמרינן שאין בולע אלא לכדי קליפה ואפי' יעמוד כך ימים רבים דאין האיסור צלול היותר נידון בדיני כבוש אבל בכה"ג ודאי בולע בכולו וכן הטעליר בל"א דרך ליתן עליה לפעמים בשר רותח ועוד שמא כל עירוי והעירוי מבליע כדי קליפה א"כ ע"י עירות הרבה בלע האיסור בכולו כ"ש הכפות שרגילין לתוחבן בכלי ראשון. שאילה:

טז. וה"ה אם הדיח יחד הקערות ש"ב וש"ח תוך מחבת נקייה בכלי ראשון אפילו שאין המחבת ב"י והקערות נקיות ושניהם ב"י הכל אסור אפי' בדיעבד מאחר שהקערות שניהם ב"י המים נ"נ וחוזרין ונבלעין בהן ואף המחבת אסור אפי' בדיעבד אם נשתמש בה מעתה במע"ל אע"פ שלא נחשבת ב"י ע"י המים הנקיים שהוחמו בה מאחר שהיו של היתר דהא אין אסור מצד פליטת עצמה שיחזור אליה אלא מצד שבולעת עתה בכלי ראשון מהמים שנ"נ. דווקא כשהאחד משני צדדין אין ב"י אין כאן איסור כ"כ דאותו שאין ב"י אין חשוב טעם בדיעבד ושייך בכל אחת מהן התירא דג' נ"ט בנ"ט דהיתר אבל הכא שנעשו המים כבר נבלה ובולעת מהן גם המחבת בכלי ראשון אין נפקותא לגבי המחבת הנבלע אם הוא ב"י או לאו דלא עדיף מכלי חדש. וכן לעניין שאם האחת מהן מלוכלכות בשמנונית אע"פ שאין ב"י והשני הוא ב"י שניהם אסורין וגם המחבת אפילו בדיעבד כדפרישית דהמים נ"נ וחוזרין ונבלעין בהן וכן אם הקערה האחת של בשר היא ב"י והמחבת של חלב ב"י והקערה השנית של חלב אינה בן יומו אסורים שלשתן אפילו בדיעבד לעניין שאם נתחבו ביורה רותחת במע"ל וכה"ג שיהיה צריך ס' כנגדו או אם נתבשל אח"כ במחבת זו במעת לעת אסור המאכל אפי' בדיעבד:

יז. ודווקא שהדיח הקערות בב"א שהיינו השל בשר והשל חלב יחד בפעם אחת אבל אם הדיח השל בשר תחילה ואח"כ של חלב או איפכא או אפי' אם שניהם ב"י ומדיחה בכלי ראשון גם השל חלב מותרים דהא לא היה בהמים כ"א נ"ט בנ"ט מהבשר דהיתר ולא גרע מאלו נתנו בתבשיל של חלב דא"צ ס' אפי' נגד האיסור המדומע בהן דטעמא דבשר שבהן אינו חשוב בדיעבד לשום טעם כלל כדאי' לעיל גבי ביצים וירקות שנתבשלו בקדירה ש"ב ונתנו בפלאד"ן ובנ"ט בנ"ט דהיתר אין חילוק בין תבשיל לכלי כדאיתא לעיל והיינו אם היו נקיים או אף מלוכלכות ויש ס' במים נגד השמנונית בעין ההיא דאל"כ המים נעשו ש"ב ובולעין אח"כ בש"ח בכלי ראשון ונאסרו אותה אחרונים דבשמנונית בעין לא שייך היתר דנ"ט כדאי' לעיל ומיהו בסתם כלים ומי הדחתה אין במי ההדחה ס' נגד השמנונית שעליה דאל"כ לא תמצא סתם כלים הנאסרים בהדחה אף אליבא

דהרא"ש והי"ד שמחמירים להחשיב סתם קערות מלוכלכות וקיי"ל כוותייהו. ואם לא היו מדברים בסתם הדחה היה להם לפרש. ובשר בחלב מצטרפין לאיסור כדאיתא לעיל: יח. ומטעם דלעיל ה"ה אפי' הודחו כך ע"י עירוי כגון שמערה רותחין מיורה חולבת אפי' ב"י על כלי ש"ב אפי' ב"י ואפי' מלוכלכות מותר הכל אם היורה היתה נקייה כדפרישית דמאחר שלא היו במים כ"א נ"ט בנ"ט דהיתר אע"פ שהקערות היו מלוכלכות לא נאסר בהכי דטעם חלב שביורה לא חשיב טעם בדיעבד דלא גרע מאלו נתנו בפלאד"ן דדוקא לעניין מים של איסור התלוי ברתיחה יש נפקותא בעירוי. וכן לעניין מליגה והגעלה אבל כאן לא גרע מאלו נתנו בפשטיד"א כדפרישית[147] ואפי' אם מערה על שני כלים הפכיים ושניהם ב"י מכלי חדש או שאין ב"י. שניהם מותרים דודאי עירוי כלי שני הוא דתתאי גבר (ס"א ומצננו) ואינו מפליט או מבליע אלא שאנו מחמירין לאסור הדבר שמערה עליו הקילוח הראשון של איסור לומר אדמוקיר בלעה והיינו כדי קליפה וצריך הגעלה כאילו נגעל חם בכלי העליון. אבל לאחר שהוריקוהו על הכלים לומר שיפליטו אז אותם המים מכלי אחר ויבליעו אותם בכלי שניים לא דמדנתנו על הכלי ה"ל הכלי שני דכל שיעורי חכמים דוקא הן ולפעמים יש בהן קדירות וקערות של חרס שאין נגעלין והתורה חסה ואין להחמיר אם לא בדבר שנהוג בו עלמא איסור. (וצריך שאלה מהרי"ש) והילכך אפי' שניהם מלוכלכות מותרות כולה בהדחת צונן דכלי ב' אינו מבשל כלל אפי' לכדי קליפה ואפי' במאכל כדאיתא לעיל בענייני מליגה כ"ש בכלי הקשה:

יט. ומה"ט הא דאסרינן לעיל בשניהם ב"י היינו דווקא כשהיד סולדת במים כדפרישית אבל אם אין ס"ב אז מותר בדיעבד בכל עניין כשחוזר ומדיחין אח"כ בצונן ואפי' אם הי' גם מלוכלכו' דבדיעב' אליבא דכ"ע אפילו כלי ראשון אינו מבשל כ"א שהיד ס"ב ובצוננים מעביר אח"כ השמנונית בעין שעל המי' וכ"ש אם הדיח הקערה ע"י עירוי שאין שם דופני הכלים המחזיקין חמימות שאין אסורין כ"א שהיד ס"ב:

כ. וכ' הרא"ש פ' כירה ה"ד יד ס"ב כל שכריסו של תינוק נכוית מהן עכ"ל והיינו ג"כ שיד כל אדם בינוני נכוית מהן:

כא. אבל הכלים שהודחו בו לא נאסרה בכך אם ידוע הוא שתחילת העירוי נוגעת רק על הקערות ולא לכלי דלעניין אותו כלי הוו המים כלי שני ואינו מבשל כדמשמע בסמ"ק גבי דיני מליגה שלא אמרינן עירוי ככ"ר אלא לגבי הכלי שמערין לתוכו בלבד אבל כלי שהי' מונח באותו כלי כבר קודם הנצוק ואין העירוי נוגע בו בתחילת הנצוק בזה לא

[147] וטוב ליזהר תמיד שלא יתנו הקערות תחילה באותו כלי גדול שרגילין להדיח בו ואח"כ ישפכו המים עליהן אלא יתן המים תחילה בכלי גדול ואח"כ יתנו הקערות לתוכו ואז איקרי כלי שני עכ"ל מהר"ש הגה"ה סימן נ"ז:

אמרינן שיהא העירוי ככ"ר ואין מבשל. וגם בהלכות שבת דאינה אוסר אפי' במאכל אלא לערות הרותחים על התבלין עצמן אבל לשפוך בצידן לא:

כב. וכן אם הדיח הקערו' רק בכלי שני כגון שהוחמו המים ביורה חולבות ב"י ושופכן תוך כלי של חלב ב"י ואח"כ שם בתוכו כלי של בשר ב"י או איפכא. ואפי' אם שניהם מלוכלכו' בשמנוני' מות' הכל בדיעבד אפי' היד סולדת במים כדאי' בתוס' פ' כירה. שדווקא כ"ר מבשל כשהיד ס"ב אבל כלי שני אינו חשוב כבישול בדיעבד אפי' אם היד ס"ב משום דאין מחזיק החמימות זמן ארוך ואפילו במידי דאוכלין קיי"ל שכלי שני אינו מבשל כדאיתא לעיל בתשו' זבוב שנמצא בקערה:

כג. וכן אם שופך מים רותחים מיורה ש"ח ב"י תוך כלי ש"ב ב"י ואח"כ שם בהן קערת ש"ב או ש"ח ב"י או אפי' היו הקערות תוך הכלי כבר ונצוק של העירוי עצמו אינו נוגע לקערות אלא לכלי אע"פ שאותו הכלי שמדיחין בו נאסר אפי' בדיעבד מטעם עירוי ככלי ראשון ונאסרין המים מטעם בשר בחלב מ"מ הקערות מותרים אפי' לכתחילה משום דלגבי הקערות הוו מים ככלי ב' וכלי שני אינו מבשל בדיעבד אפילו לכדי קליפה אפילו כשהיד ס"ב כדפרישית ואין חילוק כלל בין קערות של עץ ומתכת לכלי חרס וקדירות בין לעניין כלי שני לעניין אינו ב"י ולא קיי"ל כא"ז וכמהר"ף שהגיה בסמ"ק שכלי חרס בולע אף בכלי שני:

כד. ומטעם דלעיל צריך החכם לחקור כל פעם מתחילה איך רגילין להדיח הקערות באותו בית בכלי ראשון או שני:

כה. ואם נמצא קערה חולבת נקייה והודחת בין ש"ב או איפכא אפי' אם היה של חרס ולא נודע אם הודחה עמהן אם לאו אפי' אם רגילין באותו בית להדיח בכ"ר מותרין שניה' בס"ס דספ' שמא לא הודח' עמהן ואת"ל הודחה עמהן שמא לא היתה ב"י (ובתשו' מהר"י מול"ין כתב דמ"מ יש להגעילם). ובשל עצים איכא לספוקי עוד שמא הודחו במים שאין היד ס"ב. ועוד השיב מהרי"ק ז"ל דיש להתירם ג"כ מטעם דאמרי' פ"ק דנדה אין מחזיקין טומאה ממקום למקום א"כ כמו כן אין מחזקינן איסור ממקום למקום. כלומ' לא אמרינן כמו שהן עתה ביחד כן היו ביחד בעת ההדחה אלא אמרינן עתה באתה ומה שנמצא עתה ביניהם זה לא נקרא ריעותא דהא עדיין י"ל שלא הודחה עמהן ואע"ג דאיסור מטומאה לא ילפינן ה"מ מטומאה דילפינן מסוטה כמו ברה"י טמא ודאי לא אמרינן העמיד דבר על חזקתו זה לא ילפינן מטומאה לומר כמו כן ברה"י אסור בודאי וכן בר"ה מותר ודאי. אבל משאר טומאות דלא ילפינן מסוטה אלא שתלוי בסברא כגון דאמר השתא הוא דנפל השרץ בתוך הכלי וכל כה"ג ודאי ילפינן עכ"ל:

כו. ואם נמצא קערה של א"י ביניהם יש בהן היתר יותר מאחר דסתם כלים שלהם אינו ב"י ואם נתערב כלי שלהם או כלי שנאסרת מבליעות איסור או קערה ש"ב בין ש"ח או איפכא ואינה מסומנת וניכרת כלל כולם מותרין לכתחילה למינם של הרוב בלתי הגעלה כלל ואפילו בכלי חרס כדאיתא לעיל בתשובות חילוקי דברים שאינם מתבטלין:

שער לה

א. ירקות וקיטנית ולפתות ופירות וכל כה"ג שנתבשלו בקדירה נקיה ש"ח שאב"י או שחממו בתוכה מים נקיים ושמו עליה כיסוי ש"ב או תחבו בה כף ש"ב אפי' ב"י ואין ס' בתבשיל לבטל הכף וכן להיפך שהקדירה היתה ב"י והכף או הכיסוי לא היה ב"י מותר הכל בדיעבד המאכל וכל הכלים כל א' למינו שהיה המאכל מותר מק"ו מהיכא שהיה ש"ב או ש"ח עצמה דאותו שאין ב"י נותן בו טל"פ שמותר בדיעבד המאכל והכלים דמאחר שאין זה המאכל ש"ב או ש"ח עצמה אע"פ שאין בו ס' נגד הכלי מ"מ אין בהם ממשות האיסור אלא טעמא בעלמא מבליעת הכף וא"כ שפיר ניתר כ"א מהן ע"י נ"ט בנ"ט דהיתר מידי דהוי כקערות ש"ב ב"י שהודח ביורה רותח ש"ח שאין ב"י דלעיל שקיי"ל ששניהם מותרין בדיעבד שאין גוזרין בכלי אלא היכא שהיא עצמה אינה ב"י אטו ב"י אבל לא מבליעה שאינם ב"י אטו בליעת ב"י כמו שהגי"ה הר"ף דדוקא בבליעת טעם מהאיסור עצמה אסורין משום גזירה אבל לא בבליעת טעם מכלי:

ב. וכן מתיר מה"ט בסמ"ק גופיה להגעיל לכתחילה כלי ש"ב וש"ח יחד כשא' מהן אינה ב"י ואע"ג דלא נהגינן כן לכתחילה דיעבד מיהא שרי:

ג. וכשהכף או הכיסוי ב"י אז צריך לאכול המאכל דווקא עם בשר שהוא מינו של הכף שנותן בו טעם לשבח ואינו נידון כלל כמו הקדירה שהיא נטל"פ מאחר שיש כאן נטל"ש. ויזהר לכתחילה לערות התבשיל מיד אחר תחיבת הכף לתוך כלי ש"ב ויבשלנו בו כל צרכו ואל יניחנו אפי' להצטנן בקדירה ש"ח אע"פ שאין ב"י דהא נטל"פ אסור לכתחי' אפי' במאכל כדאי' לעיל וכן צריך להעלותו לכתחילה בקערה ש"ב ויכול ליתן בו שומן של אווזות אפילו לכתחילה. ומ"מ אם העלוהו בדיעבד בקערה ש"ח ב"י הכל מותר המאכל והכלי אפי' לכתחילה[148] דלא גרע מאלו הושם אח"כ בתבשיל ש"ח דא"צ לבטלו כלל דהא אין בתבשיל מהכף ש"ב כ"א נ"ט בנ"ט דהיתר כדפרישית. וכן להיפך אם הקדירה ב"י צריך לאוכלן עם חלב ובכלי ש"ח מין הקדירה:

[148] ואפי' עירוהו בתוכו חם מאחר שלא היה הב' טעמים יחד בפעם אחד תוך הקדירה. פנים:

ד. אמנם מהר"ש הורה על קדירה ש"ב שלא היה ב"י ובשלו בה דגים ותחבו בה כף ש"ח ב"י שהקדירה אסורה שהרי בלעה משתיהן ובכלים גזרינן אטו ב"י והדגים מותרין לאוכלן דווקא בקערה ש"ח משום דבבליעת הקדירה לא היתה ב"י עכ"ל:

ה. וא"כ לדידיה אם הודחו קערות של בשר ב"י במחבת ש"ח שאין ב"י היו אסורין שניהם בדיעבד או לפחות אותן שלא היו ב"י כדאית' למטה בשאיל"ה ונ' דלא נהגינן והלכ' רווחת בישראל להתיר דאפי' רי"בן וראבי"ה דס"ל עלו אין נתבשלו לא מודים מיהו בהא דשרי כדמחלק הרא"ש דדווק' ביצי' וירקות כדלעיל בריש תשובת הדחת קערות. ועוד דלא קיי"ל כריב"ן אלא לכתחילה כדאיתא לעיל. ומיהו אף לדידי' משמע שהכף מותר ושמא לא אוסר נטל"פ בכלים אלא שאין ב"י הבולעת מכלי ב"י מאחר שבלע מטעם דב"י דביה שייך לגזור אטו היכא שהיא עצמה היה ב"י אבל לאסור הכלי ב"י משאינם ב"י גזירה ממ"א שמא יהיה אותה הכלי שיבלע ממנו ב"י לא כדאיתא לעיל. וכן משמע ג"כ הל' דלא אסרה תורה אלא כלי ב"י אלא רבנן הוא דגזרו ביה אטו ב"י דהיינו לבשל בכלי שאין ב"י אטו ב"י היכא שהוא עצמו ב"י וכן לא אסר ר"י מקורביל בההוא עובדא בתחיב' כף של בשר ב"י במים שהוחמו בקדירה שאין ב"י אלא הקדירה לבדה:

ו. אבל ודאי אם הקדירה והכף שניהם ב"י אצ"ל שאסור הכל אפי' בדיעבד והתבשיל אפילו בהנא' דאע"פ שהוא של ירקות מ"מ כשמבשלין בו עתה יחד של בשר ושל חלב ב"י בכלי ראשון נ"נ וחוזר ונבלע בכלי דמעתה אין בירקות אלו דין מים נקיים אלא דין מאכל של איסור שאין שייך בו התיר' דנ"ט בנ"ט כדפי' רש"י. (נ"ב וכ"כ בפסקי מהרא"י סי' צ"ז):

ז. אבל אם יש ס' בתבשיל נגד הכף אז מותר הכל אע"פ ששניהם ב"י המאכל והירקות מק"ו מתבשיל ש"ב עצמה שנתחב בהן כף חולבת ויש ס' בתבשיל כדאי' לקמן וצריך אז לאוכלו במינו של הקדיר' שהוא עיקר שהרי אין בתבשיל לבטל טעם הקדירה ואף הכף מותר בכאן מאחר שהתבשיל אין של בשר עצמה. וגם לא נאסר מעולם להיותו חוזר ואוסר הכף שהרי יש בו ס' נגדו ומהקדירה לא קיבל כ"א נ"ט בנ"ט דהיתר וזהו החילוק שבין ירקות לבשר עצמו כדפרישית לעיל:

ח. וה"ה לגבי המאכל והקדירה אם הכף היה של איסור לעניין היכא שאין ב"י ואין ששים בתבשיל לבטלו או שהוא ב"י ויש בו ס' דלגבי נטל"פ או ביטול ס' אין חילוק בין מהיתר להיתר או מאיסור להיתר כדאיתא לעיל בתשו' נטל"פ אבל אם הכף של איסור היה ב"י ואין ס' בתבשיל נגדו בזה אצ"ל שאסור הכל המאכל והקדירה אפי' בדיעבד

אפילו אם הקדירה לא היתה בת יומא או חדשה לפי שהמאכל נ"נ מהכף שהוא ב"י ובולע אז לקדירה דבאיסור לא שייך היתר דנ"ט בנ"ט כדאיתא לעיל:

ט. וכן בקדירה חדשה או שאין ב"י שנתבשל בה ירקות ולפתן וכה"ג ונתחבו ב' כפות הפכיי' ב"י תוך שעה אחת באותו מאכל עצמו רק שנתחבו בה בזה אחר זה אפילו אין בתבשיל ס' נגד שום אחד מהן מותר הכל המאכל והכלים מכאן ואילך אפי' לכתחילה אע"פ שנתבשל מעתה בקדירה זו טעם של בשר ושל חלב בתוך מע"ל מאחר שהקדירה לא היתה ב"י או חדשה והתחיבות לא היו בפ"א אלא בזא"ז במאכל. כשהכף (נ"ל ואם הכף) הראשון היה של חלב והשני של בשר אז המאכל מותר לבשר לכתחילה דנהי נמי דלאחר התחיבה ראשונה לא היינו מתירין המאכל לכתחילה לבשר אע"פ שהקדירה היתה של חלב שאין ב"י או חדשה מאחר שהכף היה ב"י דלא נהגינן להתיר אפילו ג' נ"ט בנ"ט בבישול לכתחילה גמור כזה כדאמרינן לעיל וטעם הכף ב"י עיקר במאכל יותר מטעם הקדירה. מ"מ מאחר שנתחב בו עוד כף של בשר אין אנו אוסרין המאכל בדיעבד לבשר מצד התחיבה ראשונה כלל דאין חשוב בדיעבד שום טעם לאסור בהפוכו בדיעבד כלל. ואפילו אם בשלו בה בשר עצמו אחר תחיבת הכף ראשון ש"ח כמו שמגי"ה מהר"ף בסמ"ק וז"ל כיון דהקדירה חדשה היתה מתחי' ולא בשלו בה חלב מעולם אע"פ שתחבו בה כף חולבת ב"י ואין בתבשיל ס' מ"מ אין הקדירה נעשית חולבת בהכי לאסור אם בישלו בה בשר אח"כ אפי' בו ביום משום דהוי נ"ט בנ"ט. הטעם היוצא מן הכף לקדירה בתחילה מן החלב אל הכף מן הכף אל המים שבקדירה ומן המים אל הקדירה עצמה ועדיין היתר הוא עכ"ל ואין לומר מאחר שהיתה (ס"א שהיתר) בהיתר בעי ס' ובו"ח מצטרפין שיצטרפו הכא טעם בו"ח מיהא בהעלמה אחת ואפי' בנודע לו בנתיים מאחר שלא היו בו לבטלו. דלא אמרינן צירוף בו"ח בזא"ז אלא בעצמותו או בטעמי אוכל. אבל בטעמי כלים לא. מידי דהוה אביצים וירקות שנתבשלו בקדירה ש"ב ב"י ונתנו בפלאד"ן וכדאי' לעיל בתשו' איסורים לחין שבטלו לקדירה:

י. וה"ה לקדירה ישנה שאינה ב"י הוה לגבי המאכל לכל עניין כחדשה דטעם פגום אינו חשוב טעם לגבי המאכל כלל ונקט חדשה לרווחא דמילתא לפי המעשה שהיה שם. ותמה על דברי ר"י מקורבי"ל שאוסר אפי' בחדשה. ומ"מ במאכל של ירקות ראוי לאוכלו לכתחילה למינו של הכף שני דטעם שני עיקר כדאשכחן גבי נגעל בכלי ב"י שנידון כמוהו אם בשר בשר ואם חלב חלב. ומותר להשים בו שומן אווזות לכתחילה ואפילו אם היתה הקדירה מינו של הכף הראשון דבדין חשוב הקדירה כל פעם בבישול ירקות ותחיבת כף כחדשה ואפי' במע"ל מאחר שלא היה בה מהירקות בתחיבת כף (ואפי' ב"י

ואין ס') כ"א נ"ט בנ"ט דהיתר מאחר שטעמי החלב והבשר לא היו יחד בקדירה ונ"ט בנ"ט שנעשה כבר מותר אז לכתחילה אף בכלים[149]:

יא. גם שמענו מהכא מדאמר אין הקדירה נעשית חולבת בהכי לאסור אם בשלו בה בשר בדיעבד משמע הא לכתחילה מיהא אסור (הגה"ה) להשתמש בה בשר אחר תחיבת כף חלב אע"פ שהיתה חדשה ואף הקדירה חדשה מתיר שם מהר"ף מה"ט לכתחילה למינו של הכף ב' לפי שאין התחיבה א' נחשבת טעם כלל בקדירה חדשה ע"י נ"ט בנ"ט היכא שהקדירה היתה צריכה שבירה כי הכא שיבלע כב' נ"ט משניהם והא דנקט לשם בסמ"ק אם לאחר המע"ל מתחיבת כף חולבת תחב בה כולה היינו משום שקאי לשם על המעשה שהיתה התחיבה השניה לאחר מע"ל אבל ה"ה אם נתחבו בתוכו במע"ל דהא התירא שלו הוא מטעם שכבר היו בו ג' נ"ט בנ"ט שהוא מותר אפי' בכלים לכתחילה אפי' תוך מע"ל אחת כדאיתא לעיל[150]. והטעם דמתיר הקדירה לכתחיל' דווקא למינו של הכף שני ולא למינו של הכף הראשון אע"פ ששניהם שוין כי לא קבלה מכל אחת כ"א נ"ט בנ"ט דמ"מ יותר נשאר בה אותה טעם האחרון מטעם הראשון ושמא ישתמש בו במע"ל ומיהו אם נשתמש בה בדיעבד אפי' לחלב עצמה תוך מע"ל מותר הכל המאכל והקדירה למינו של חלב דבדיעבד חשוב הקדירה כ"פ בבישול ירקות ותחיבת כף כחדשה אפילו במע"ל כדאיתא לעיל:

יב. וה"ה בקדירה ישנה שאין ב"י מותר ג"כ לכתחילה (הגה"ה) דהא נ"ט בנ"ט דהיתר שקבלה מהכף אינו חשוב טעם בדיעבד אפילו בכלים אך צריך להשתמש בה מכאן ואילך למינה שהיתה מתחילה דנ"ט שבה אסור לכתחילה מיהא אף במאכל אבל הטעם שע"י נ"ט בנ"ט דהיתר אין חשוב טעם אפי' בכלי לכתחילה:

יג. וכן בתחיבת שני כפות בזה אחר זה ורק אחד מהן ב"י ואין בתבשיל ס' נגד שום אחד מהן או ששתיהן ב"י ואין ס' בתבשיל אלא רק נגד אחד מהן כגון שכף אחד גדול מחבירו או שנתמעט או נתרבה התבשיל אחר תחיבת כף הראשון. המאכל והקדירה נגררין ג"כ לכתחילה אחר אותו כף שהוא ב"י או שלא נתבטל. דאותו טעם לבדו נשאר בו. ומ"מ אם בשלו בקדירה היפוכו של הכף שהיה ב"י או שלא נתבטל אפילו תוך מע"ל אפילו

[149] אך אם יש ששים בתבשיל מיהא אפי' רק נגד כל אחד לבדו בצירוף הכף השני אפילו אם נתחבו בו בפ"א ושניהם ב"י מותר הכל כדאי' לעיל בתשובת ב' איסורים לחין שנפלו לקדירה. שאילה:

[150] אמנם מהרי"ש הורה על קדירה חדשה שבישלו בה ירק ותחבו בה כף חולבת ב"י ואח"כ עירוי הירקות בקדירה של בשר ב"י והורה שהקדירה הב' תשבר והתבשיל אסור ולא אמרינן שטעם הכף תתבטל בירק דהיתר בהיתר לא בטיל:

בשר או חלב עצמו ודאי מותר המאכל ואף הקדירה מכאן ואילך לכתחילה למינו של התבשיל הב' דאין טעם הראשון חשוב שום טעם בדיעבד כדאיתא לעיל:

יד. אבל אם הכפות לא היו בת יומן ואין ששים בתבשיל נגד שום אחת מהן או שהיו שתיהן ב"י ויש ס' בתבשיל אפי' רק נגד כ"א מהן לבדו אז יכול לאכול המאכל וכן להשתמש בקדירה זו אם חדשה היא מכאן ואילך לכתחילה לאיזה מין שירצה דווקא היכא שהכף היא ב"י ואין ששי' בתבשיל מצריך בסמ"ק להשתמש בה לכתחילה מינו של הכף שני שלא היה חדש וכן אם הקדירה ישנה ואינה ב"י נשארין כל פעם למינו אבל אם תחב בהן הב' כפות הפכיים בפעם א' ואין בירקות לבטל שתיהן יחד אלא כל אחד בפ"ע והקדירה חדשה היא מ"מ המאכל נ"נ כדאיתא לעיל בתשו' בטול איסור. ואסורין הירקות אפי' בהנאה:

טו. וכל הא דלעיל היינו דוקא כשאחד של בשר והשני של חלב אבל אם נאסרו מב' מינים שאר איסורין אינם מצטרפין כלל כדאי' לעיל אבל אם לא תחב אותו בפ"א אלא בזה אח"ז ויש בתבשיל ס' רק נגד אחד מהן ולא נגד שניהם יחד אם נודע לו בנתיים מותר הכל המאכל וכל הכלים דטעם כף הראשון שנתבטל פ"א בשעת ידיעתו אין חוזר וניער כלל עוד מחמת תחיבה זו אפי' בבשר וחלב ואם נשתמשו הכפות אלו אח"כ תוך מע"ל אפי' כף שני לתבשיל של היפוכו לא נחשב ב"י ע"י תחיבת הירקות לאסור המאכל של אח"כ מאחר שהקדירה לא היתה ב"י ולא נאסרו בה הכפות מעולם:

שער לו

א. רוטב ושאר התבשיל של בשר שעירהו רותח מכ"ר לקערה נקייה והודחה של חלב שאין ב"י. הקערה אסורה דהא היתה צריכה קליפה כדין כל חם ע"ג צונן דבולעת מיהא מטעם בשר וחלב שאסור לכתחילה בכלים והמאכל מותר לגמרי דלא גרע מאלו נתבשל בקדירה של חלב שלא היה ב"י. וה"ה אם העלוהו בסתם קערה הודחה של א"י המאכל מותר. ואם היה שמנונית דבוק בקערה צריך ששים במאכל נגדו. ומיהו אם התבשיל חריף אף התבשיל אסור דבתבשיל חריף אין חילוק בין ב"י לשאינו ב"י אפי' ע"י עירוי כדאי' לקמן בתשובות צנון:

ב. אבל אם הקערה היתה ב"י ודאי אף התבשיל תפל אסור אע"פ שהקערה הודחה דהא קיי"ל שעירוי מבליע כדי קליפה וה"נ מפליט מכדי קליפה ואפי' להגעיל ע"י עירוי היה מותר אליבא דרבנן והא דלא נהגינן כוותייהו משום דס"ל שאינו מפליט ומבליע בכולו וכלי שנאסר במקצת צריך הגעלה בכולו אבל מכדי קליפה ודאי מפליט שפיר אליב'

דכולי עלמא כדאי' לקמן בתשובת כלים הצריכין הגעלה וא"כ היה צריך ס' מכל קליפה הפנימי של הקערה וליכא (נ"ב והכי אוסרו בתשובת הגאונים):

ג. אך אם עירוהו ע"י כף אפי' של חלב וב"י אף ע"פ שנאסר הכף והתבשיל הקערה מיהא מותר ואפי' אם התבשיל חריף דאין כאן עירוי מכלי ראשון ובכלי שני אין בישול לעניין איסור אפי' לדבר חריף כדאי' לעיל בתשו' זבוב שנפל לקדירה:

ד. וכ"ש אם העלה חלב צונן בקערה של בשר ב"י צוננת הודחה יבישה שהכל מותר החלב והקערה אע"פ שהאיסור לח וצלול:

ה. ואפילו בשר צלוי או מבושל יבש והוא רותח שהיד ס"ב שניתן בקערה של חלב ב"י אפי' נקייה והודחה צריך קליפה במקום שנגע בקערה כדין כל חם ע"ג צונן דאדמוקיר לי' בלע פורתא ואפי' בדבר שאין של מאכל כגון מהקערה הקשה דהא חושב' חזקיה לנ"ט גמור מהקערה לדגים היבשים דחשיב נ"ט בר נ"ט מהבשר לקערה משם לדגים. וגם לא התיר חזקיה דגים שעלו בקערה של בשר לאוכלן בחלב אלא מטעם נ"ט בנ"ט דהיתר הוא (מהמרדכי) אבל הועלו בקערה של איסור ב"י או בשר בקערה של חלב ב"י דליכא האי טעמא אסור בלתי קליפה דמפליט טעם הקערה בכדי קליפה דדבר שאין לו לפלוט דבר מגופו פולט שפיר בליעתו אף בלתי רוטב כדהוכיח התו' דשיטא בשם מהר"י מאייבי"ר מדמצריך חזקיה להתיר דגים שעלו בקערה שהיינו ביבש מטעם נ"ט בר נ"ט ולא התיר מטעם דאין איסור הנבלע בקערה הולך בדגים בלתי רוטב ש"מ דלא אמרי' הכי אלא גבי חתיכה לפי שיש לה לפלוט דבר מגופו להכי אינה פולט הבליעה שאינה מגופה בלתי רוטב אבל בקערה שאין לה פליטה מגופה ודאי פולטת שפיר מה שבלעה אף בלא רוטב עכ"ל. והכא לא הוי דבר האסור דהא יש לו היתר בקליפה. ומיהו בקליפה מיהא שרי דלא גרע מכל עירוי לח שאין מבליע אלא לכדי קליפה והא דאסרינן לעיל התבשיל לגמרי היינו משום דאין בו ס' נגד כל קליפת הפנים של הקערה שהתבשיל נגע בכולו אבל הכא שיכול לקלוף הבשר במקום שנגע בקערה ודאי מותר:

ו. והקערה זו שהועלה בה וכן אם העולה בה צלי רותח שלא נתנקר מחלבו או שנאסר רק מבליעת חלב דבחלב אמרי' שפיר שמפעפע מחתיכה לחתיכה בלתי רוטב כדאי' לעיל (מהרי"ש) וה"ה בכלים והילכך הקערות צריכין הגעלה ואם היא של חרס תשבר כדין שחיטה צוננת למטה ונבילה חמה למעלה דאמרינן לקמן אדמוקיר העליון בלע התחתון פורתא מיניה וכן כל דבר המפליט ה"נ מבליע ואם תנתן ביורה רותחת צריך ס' נגד קליפתה והוא עצמה נשארת באיסורה לעולם כדאי' לקמן בתשובת הגעלה:

ז. ודווקא בשר שהועלה בקערה דליכא דוחקא אבל בשר רותח שהיד ס"ב שנחתך בסכין ש"ח שהוא בן יומו מתשמיש רותח או בסכין של שאר איסורין אגב דוחקא דסכינא בולע בכולו וצריך ס' נגד כל חתיכת הסכין פי' נגד כל הלהב של הסכין במקום שחתך הבשר (מהרי"ש). ול"ד לכלי שני בדבר יבש ליכא דפנות המקררות ומבשל מיהא כל זמן שהיד ס"ב ומפר' הר"ף ול"ד לשוחט בסכין של א"י דאמר רב קולף את בית השחיטה דהתם אפי' למאן דאמר דבית השחיטה חם מ"מ שאר כל הבהמה אינה חם. והסכין ש"ח צריך הגעלה ואם אין ס' הבשר אסו' אפי' בהנאה ומיהו בס' נגד חתיכות הסכין סגי וא"צ אף ממה שבתוך הקתא מק"ו מתחיבת כף דמתסר בקדירה רותחת וכל זמן שהיד ס"ב בבשר נידון ככ"ר ובולע ומפליט. ול"ד לכלי שני שאינו מבשל אפי' כשהיד ס"ב דהתם איכא דופני הכלי דמצננין אותה כל שעה ואע"ג דאין כאן גם דופני הכלי ראשון שמחזיק לו החמימות זמן ארוך ואינו מבשל מיבלע מיהא בלע מידי דהוי עירוי שנחשב לחומ' ככלי ראשון אע"פ שאין לשם ג"כ דופני הכלי:

ח. ודווקא סכין של סעודה שתשמישו לרותח ממש אבל אם חתך רותח בסכין ששחט בו כתב הרמב"ם פי"ז דא"מ ומייתי לה במרדכי פ' כל הבשר שמותר בדיעבד. אך מ"מ קליפה או נטילת מקום בעי מאחר שהוא חם דאי אפשר שלא ידבק עליו איזו ליכלוך. אמנם אם נראה עליו מקודם דם בעין בזה צ"ל שצריך ס' נגד אותו הדם בעין ודווקא שהוא ב"י מתשמיש רותח כדפרישׁ אבל אם אין ב"י מתשמיש רותח אפי' אם נשתמש לצונן בו ביום הבשר מותר בקליפה או בנטילת מקום לכל היותר אפי' אם אין בו ס' נגד מקום חתך הסכין וקיי"ל סתם כלי של ישראל ב"י הן כדאי' לעיל. (נ"ב ודלא כצהרי"ם והי"ד בשם הרי"ף) וכתב ר"ב אמנם הבשר צריך קליפה במקום החתך אפי' אם לא נשתמש בו ביום אפי' לצונן מחמת שמנונית בעין שעל הסכין דבשמנונית בעין אין חילוק בין ב"י לשאינן ב"י ואר"י וכ"כ בסמ"ק וסתם סכין שאינו מקונח בכונה או שלא ניעצה י' פעמים בקרקע יש עליו שמנונית בעין. ונכון לקלוף הבשר כ"פ אפי' אם שניהם צוננים דלענין שמנונית בעין שעל הסכין אין ראוי לחלק גבי קליפה בין רותח לצונן משום דוחקא דסכינא. ומעשה בסכין של חלב שלא היה ב"י מדבר רותח וחתכו בו בשר רותח והתיר ר"י מקורבי"ל בעל הסמ"ק הבשר וצוה להגעיל הסכין והיינו מטעם דהוה כתחיבת כף שאינו ב"י שהמאכל מותר ובכלי גזרינן שאין ב"י אטו ב"י ואע"ג דהסכין הוה דבר יבש ואיסורו רק מחמת בלוע מ"מ מתפשט שפיר לבשר כדאיתא לעיל דבכלים אמרינן שפיר

שפולט אף בלתי רוטב[151]:

ט. ומטעם דלעיל אסור לתחוב לכתחילה אפילו סכין של בשר בבשר שנמלח בשפוד לראות אם נצלה היטב וכן בכבד וכחל בשעת צלייה משום דלפעמים יש בהן גומות מליאות דם וחלב בכחל והסכין אין לו לפלוט דבר מגופו. אמנם בדיעבד נהיג עלמא בדם פליטה ובחלב שחיטה להתיר וסומכין על ר"ת והרא"ש שכתבו שלא נאסר הסכין בהכי ומותר להשתמש בו אפי' דבר חם לכתחי' בלתי שום ליבון והגעלה ואפי' אם נצלה באותו פעם כמאכל בן דרוסאי. ולשון א"ז ותימא שכבר נהגו בו העול' היתר. וכ"כ במרדכי פרק כל הבשר בשם ראבי"ה להיתר מטעם דדם מישריק שריק והוה לי' כדף שמולחין עליו וכ' עוד דא"כ לגבי מליחה היה אסור אפי' בכלי מנוקב משום ציר עכ"ל. ודוקא בדם דשייך ביה מישריק שריק ובחלב שחוטה שהיא מדרבנן אנו מתירין השפוד והסכין בדיעבד כדפריש (מהרי"ש):

י. אבל אם חתך (הגה"ה) בשר חם בסכין חלב בן יומא או שחתך אף בסכין של בשר צלי חם שלא נקרוהו מחלב בין קודם גמר צלייתו בין לאח"כ השפוד והסכין אסור אפי' בדיעבד אם נשתמש בהן במע"ל קודם שיתלבנו[152] ולא נתיר הסכין מטעם שכל שאיסורו ע"י בליעה אין חוזר ואוסרת דבר אחר בלתי רוטב דבחלב חשוב הכל כחתיכת האסור עד ס' ועוד דאגב דוחקא דסכינא בלע מיהא כדי קליפה:

יא. ומהאי טעמא צריך ללבן השפוד שצלאו בו בשר שלא שהה במליחה או כבד או כחל. ואם של עץ הוא אין לו תקנה ללבנו וצריך לשרפו מיד דלא ליתי לידי תקלה משום דשאיב אליו הדם והחלב כדרך האור ששאיב. ומיהו אם שכח וחזר וצלה בשר ששהה במליחה בשפוד שצלה בו בשר שלא שהה וכבד וכחל. כ' בס' אשיר"י סוף פרק כל הבשר שהבשר מותר. וכן כתב הר"י מדורא שנהגו העולם להתירו בדיעבד. והיינו בין שהשפוד הוא של ברזל או של עץ וגם השפוד אם הוא של ברזל אין צריך ליבון עוד אפי' לכתחילה דמסתמא כבר פלט מה שיש לו לפלוט:

יב. ומיהו אם חתך תפוח שצלו בו תולע והוא חם שהיד ס"ב אם לא חתך תוך התולע עצמו אין הסכין צריך הגעלה אלא סגי לו בהדחה צונן והיינו אפי' בתפוח קטן כחצי ביצה דבגדול משיעור זה נוהגין להתיר אף גוף התפוח עצמו מטעם דיש בו ס' כדאי'

[151] והבשר התיר מטעם שהסכין לא היה ב"י ותשמישי צונן שנשתמש בו מעת לעת לא משוי ליה הטעם לשבח ואין בו איסור אלא מחמת איסור בעין שעליו דמסתמא מלוכלך כדאי' לקמן ובקליפה סגי ואם יש ס' בחתיכה אחת נגד ליכלוך של צד א' מהסכין אף קליפה לא בעי. שאיל"ה:

[152] ואפילו אם לא נאסר מחלב הדיבוק אלא רק מבליעת חלב וחלב מפעפע שפיר מחתיכה לחתיכה בלתי רוטב כדאיתא לקמן בתשובת חתיכת חמו' ובדבר חם אין חילוק בין כלי לחתיכה:

לעיל. ואע"פ שכל התפוח אסור ואם יפול לקדירה צריך ס' נגד כולו ואפי' המאכל והקדיר' אסור אפי' בדיעבד דמאחר שאין איסור התפוח מחמת עצמו אע"פ שבבישול עצמו אמרי' שחשוב כדבוק בו האיסור היינו לענין שמה שאצלו אינו מסייע לבטל האיסור מ"מ אינו חשוב איסור מגופו לשום דבר כדאשכחן ג"כ בכבד וכחל ולב שאע"פ שחשוב כדבוק בו איסורו אם נתבשל עמו. מ"מ לא הוי בעבור זה איסורו מגופו וא"כ הוי הכא ג"כ בכל דבר שנאסר ע"י בליעה שאין אוסר דבר אחר בלתי רוטב ואין שייך לחלק הכא מטעם דוחקא דסכינא דבתפוח צלוי אין שייך כל כך דוחקא דסכינא שיאסר הסכין בדיעבד ועוד ק"ו הוא מסכין שחתך כבד וכחל ובשר קודם גמר צלייתן שנהגינן בו היתר אליבא דמאן דפריך שם טעמא דדם מישריק שריק כ"ש שאין לאסור הסכין שתחב בביצה רותחת הנאסרת מדם דרבנן:

יג. ומיהו אם בודאי חתך תוך התולע שמא הסכין צריך הגעלה ואפי' בסכין גדול ותולע קטן דאין בכלי לבטל האיסור ואפי' בתפוח שיש בו ס' דאע"פ שהטעם נתבטל מ"מ גוף האיסור עצמו נשאר באיסורו. ול"ד לטיפת חלב שנפל על סכין של בשר דאמרי' לקמן שאין מרתיח הסכין ובהדחה סגי דהכא כבר נתחמם הסכין תוך התפוח עצמו קודם שיגיע לתולע. (ודלא כאיג' מהרר"י בי"ד י"ד) שאילה:

יד. ודוקא בחמי האור אבל ברתיחות מליחה ודאי מותר לכתחילה לחתוך בה בשר מלוח שלא הודח בסכין בשר (וכן בתרומת הדשן סימן קנ"ז דמותר וע"ש) אפי' אם החתיכה שמינה דאיסור שבה הוי צונן ולא נבלע בסכין אך הדחה צריך מחמת המלח וציר בעין שעליו וה"ה אפי' אם נחתך בסכין מקונח של איסור דהוי טהור מליח וטמא תפל וכ"ש ברזל הקשה שמותר בהדחה בעלמא ומיהו אם אינו יודע שקינח הסכין צריך לקלוף הבשר דמאחר דחשוב כרותח לגבי אוכלין אף לאחר שיעור מליחתו כדאי' לעיל. בלע מיהו הכא ג"כ אגב דוחקא דסכינא מאיסור בעין שעליו כדי קליפה. שאילה:

שער לז

א. כתב במרדכי פ' גי"הנ אם הכניס כף חולבת ב"י מתשמיש רותח אפילו צונן והודח לתוך קדירה של בשר או איפכא משאר כל איסורין בקדירה רותחת שהוא כ"ר אפי' לאחר שהעבירוהו מן האש רק שהיד ס"ב בולע כל אחת טעם חבירו וצריך ס' בתבשיל נגד כל מה שנכנס מהכף בקדירה דלא ידעינן כמה איסור נפק מיניה עכ"ל (וכ"כ בשערים סי' פ"ה) ואז כשיש ס' בתבשיל התבשיל מותר אבל הכף ודאי נשאר באיסורו לעולם (וכ"כ בשערים שם) ואפי' בדיעבד אם חוזר ותחבו ב"י מתחיבה זו בתבשיל שאין

בו ס'. ולא נאמר אפי' לגבי תבשיל שאין לו תקנה שיהא תחיבת הכף הגעלתה אע"פ שאפי' אם לא נתחב בו כולו או לא היו המים רותחין מכ"מ הי' מותר ממ"נ מכ"מ לא סמכינן בשאר איסורין אאיידי דטרוד לפלוט לא בלע אלא כמה שהתירה תורה במורק ושוטף שהיינו במים נקיים שיש שם עשר ידות בהיתר נגד איסור פליטה אבל באיסור גמור לא נקל כ"כ. דשמא פולט ובולע[153] ול"ד לדם שמותר באפשר לסוחטו וגם יש לחוש כל פעם שמא השהה להכף קצת בקדירה עד שחזר ובלע דהוי מילתא דלא רמי' עליה מה שאין כן בהגעלה. ודוקא כף שנשתמש בכ"ר ואפי' רק מהוצאת זבוב וכדאי' לעיל. אבל דבר הנאסר רק ע"י עירוי ונתחב בכ"ר כתב במרדכי פרק בתרא דעבודה זרה שא"צ ס' כ"א נגד קליפתו דהא דעירוי מבשל היינו דווקא לכדי קליפה דקיי"ל כשמואל דתתאי גבר עכ"ל. וכן דבר הנאסר מנפילת ציר רותח ואפילו כלי שאין מנוקב שמלחו בו שיעור כבישה סגי בס' נגד קליפתה כדאיתא לעיל[154]:

ב. וכתב בסמ"ק דאפי' מספק רתיחה צריך ס' לבטלו ואפי' אם ספק לנו אם נתחב בו הכף כולו או מקצתו צריך ס' נגד כולו דטעם כעיקר דאורייתא וספיקא לחומרא עכ"ל. אמנם אם תחבו לתוכו ב' פעמים (הגה"ה) ואפי' מאה פעמים א"צ ס' כ"א נגד תחיבה אחת ואפי' אם לא נודע לו בנתיים בין כל תחיבה ותחיבה כדאי' לעיל בתשובות איסור בטל איסור. ודוקא ממה שנסתפק שתחב מן הכף לתוך התבשיל אבל מה שידוע לנו שלא נכנס בו מהכף בתוכו א"צ לבטלו (הג"ה) ואפי' בכף של מתכת דאע"פ דחם מקצתו חם כולו מ"מ מאחר שחימומו רק ע"י חמין ולא ע"י האור עצמו אינו מוליך ומפליט בליעתו בכולו:

ג. וכתב במרדכי בשם ראבי"ה ולשער כף או שאר כלי בס' ממלאין כלי במים על כל גדותיו ומשימים כלי אחר תחתיו לקבל המים היוצאין מן העליון ותוחבין בו הכף כמו שנתחב בקדירה וחוזרין וממלאין העליון בכל פעם ותוחב בו הכף ס' פעמים ובכל פעם צריך למלאות העליון קודם ושיעור המים הנמצאי' בכלי התחתון הוא שיעור ס' נגד תחיבת הכף:

ד. ודוקא שהכניס כף אפי' צונן בתבשיל רותח כדפרישׁ אבל אם הכניס אפי' כף רותח של מתכות של בשר ב"י בחלב צונן. ואפי' בכלי שני אין לאסור רק הכף שבלע משניהם דע"י רתיחותו בלע מיהא מהאיסור צלול שאצלו מק"ו מבשר רותח שנחתך בסכין צונן

[153] מידי דהוה אהגעלה שהמגעיל כלי שאין ב"י של בשר בכלי של חלב שהוא נידון כמוהו לולי טעמא דיש שם ג' נ"ט בנ"ט דהיתר:

[154] אבל כלי שנכבש בו איסור מע"ל משער נגד כולו אפי' באיסורים תפל אם לא ביין נסך היכא שלא נבלע כמו כן ע"י רתיחת האור שאילה:

של חלב כדלעיל. אבל החלב מותר אפי' ליכא ס' דאין בכף להרתיח כל החלב. וכדי קליפה א"צ לבטל בדבר לח. ואפי' אם הכף לא היה נקי דנגד הליכלוך ההיא מסתמא יש ס' בתבשיל והרי יש בזה ט"ו דינין:

ה. [א] אם תחב כף חלב ב"י אפי' צונן והודח בתבשיל של בשר רותח או איפכא או מכל שאר איסורין. אם יש ס' בתבשיל נגד כל תחיבת הכף התבשיל והקדירה מותרין לכתחילה אבל הכף חולבת אסורה דהא אין בו ס' לבטל התבשיל. (וכ"כ בשערים שם):

ו [ב] ואם אין ס' בתבשיל הכל אסור התבשיל וכל הכלים (וכ"כ בשערים שם) ובבשר וחלב התבשיל אפי' בהנאה וצריך להשליכו לנהר או לבית הכסא כדאי' לעיל סי' כ"א י"ג והכלים אם הם מהנגעלין נגעלין ואם הן של חרס אין תקנה שיכול לחזור ולבשל בהן אבל מותרין הן מיד להשתמש בהן כל דבר צונן ויבש כדאי' לעיל בתשובת ניקור חיה סימן כ"א ז':

ז [ג] ואם שכח וחזר ובישל מה שהוא באותה קדירה שנאסר מבשר וחלב או שתחב הכף הנאס' מהן בקדירה רותחת שאין ס' נגדו אם ב"י הן התבשיל אסור בהנאה אפי' בק' תבשילין זו אחר זו אך ק' תחיבות בתבשיל אחד אפי' בהעלמה אחת א"צ כ"א ס' פ"א כדאי' לעיל בתשובת אפשר לסוחטו אסור. ואפי' אם נתחב הכף רק במים נקיים שהוחמו בה צריך ס' נגדו דבאיסור אין שייך היתרא דנ"ט בנ"ט כדאי' לעיל. אבל אם הכף או הקדירה לא היו ב"י המאכל מותר דנטל"פ הוא וא"צ לזרוק דמי הנאת הבישול לנהר כדאי' לעיל בתשובת ניקור חיה:

ח [ד] ואם אין הכף ב"י מתבשיל רותח התבשיל והקדירה מותרים אפי' אין ס' בתבשיל לבטלו דנטל"פ הוא (וכ"כ בשערים שם) וגם הקדירה לא קבלה כ"א נ"ט בנ"ט מדבר שאין ב"י שמותר בדיעבד אפי' בכלי כדאי' לעיל ומיהו אם הכף מלוכלך צריך ס' בתבשיל נגד השמנונית בעין שעליו אמנם הכף חולבת אסורה לכתחילה לעולם לכל דבר ואפי' אם יש ס' שהרי בלע משניהם בעין (וכ"כ בשערי' שם):

ט [ה] אם חזר ותחב זה הכף של חלב שלא היה ב"י עוד תוך התבשיל אחר של בשר תוך מע"ל של התחיבה ראשונה של הבשר אין תחיבת הבשר ראשון מחשבו בן יומו שיצטרך לבטלו כדין כף חולבת בן יומו (וכ"כ בשערי' שם) אבל אם חזר ונתחב תוך אותה המע"ל בתבשיל של חלב אוסר בהנאה עד ס' כדאי' לעיל בתשו' נטל"פ מצד הכלים:

י [ו] וכן יש בו נטל"פ ע"י הקדירה עצמה כגון שבישל בשר בקדירה חולבת שאין ב"י או איפכא דווק' התבשיל לבדו מותר מטעם נטל"פ אבל הקדיר' אסורה לכתחי' לעולם בין לבשר בין לחלב. שהרי בלעה משניהם בעין. ומיהו אם רק תחב בה עץ פרור של

בשר ב"י מותר לכתחילה דהוי כקדירה ב"י בתחיבת כף שאין בן יומו כדלעיל. גם מותר לערות התבשיל חם לכתחילה בקערה של בשר בן יומו מה"ט. וכן לענין שהבישול ראשון מהבשר אינו מחשב בקדירה ב"י בדיעבד אם חזר ובשל בה עוד בשר אחר במע"ל זו אבל אם בישל בה חלב במע"ל זו אסור הכל אפילו בהנאה:

יא [ז] ואם האיסור עצמו נטל"פ בזה התבשיל מותר אפי' ליכא ס' ומיהו אם לא נמחה האיסור זורקו. אבל הקדירה מיהא אסורה לכתחילה לעולם אפי' כשזורק האיסור ואפי' לאותו תבשיל שהאיסור נותן בו טעם לפגם כדאי' לעיל:

יב [ח] וכלל היא בהוראות הכלים כשנאסר התבשיל מוודאות נפילת האיסו' גם הקדי' והכף אסורה והמאכל מותר כגון בכהאי גוונא באינו ב"י או שהאיסור עצמו נותן טעם לפגם במאכל וכן בטפת חלב שנפל ע"ג קדירה נגד התבשיל ויש ס' בתבשיל נגדה וכשמתירין המאכל ע"י ביטול ס' או ע"י נותן טעם בר נותן טעם גם הקדירה מותרת אפי' לכתחילה מכ"ש אע"פ שהיא של חרס דמאין תאסר:

יג [ט] ירקות וקיטנית ודגים וכה"ג שנתבשלו בקדירה חולבת שאין ב"י או בקדירה חדשה ונתחב בתוכו כף של בשר ב"י ואין ס' בתבשיל לבטל או להיפך שהקדירה היתה בת יומא והכף לא היה ב"י מותר הכל התבשיל וכן הכלים לכתחי' וכל אחד למינו ויש לאכול התבשיל ולהשתמש בקדירה אם היתה חדשה לכתחילה במינו של הכלי שהיה בו והוא הדין אפי' אם הקדירה והכף שניהם בן יומן ויש ס' בתבשיל נגד הכף מותר ג"כ הכל אפי' הכף לכתחילה אלא שצריך אז לאכול הירקות במינו של הקדירה דאותו טעם לא נתבטל. ואם הכף הוא של איסור ואינו ב"י ואין ס' בתבשיל לבטלו או שהוא ב"י ויש ס' דינו לגבי המאכל כאלו היה של בשר עצמו אבל אם הוא ב"י ואין ס' בתבשיל אסור הכל המאכל והקדירה אפי' בדיעבד ואפי' אם הקדירה לא היתה בת יומא או שהיתה חדשה דהא אין כאן נ"ט בנ"ט דהיתר:

יד [י] ואם נתחבו שתי כפות הפכיים שאין ב"י בזה אחר זה אפי' תוך שעה אחת בירקות שנתבשלו בקדירה חדשה או שאין ב"י ואין ס' בתבשיל לבטל שום אחד מהן או אם הכפות היו שתיהן ב"י ויש ס' בתבשיל אפי' רק נגד כל כף לבדו יחד מותר הכל התבשיל והכלים אפי' לכתחילה ויכול לאכול את התבשיל וכן להשתמש בקדירה זו לבשר או לחלב לאיזה מין שירצה וה"ה אפי' אם הכפות היו שתיהן בן יומן ואין בתבשיל ס' לבטל שום כף אלא שיש לאכול אז התבשיל בקדירה זו במינו של הכף השני כי אותו טעם נשאר בה והוא עיקר. וה"ה אם תוך המע"ל של תחיבת הכף הראשון של חולבת בשלו

בה בפעם השני אפי' בשר עצמו מותר המאכל בדיעבד ואף הקדירה מותר מכאן ואילך לבשר ואפילו לכתחילה כדאי' לעיל:

טו [יא] כתב ר"ב כשחכם בא להתיר תבשיל שנתבשל בקדירה של איסור ע"י שהקדירה לא היתה בת יומא צריך לחקור אם הוחמו בה מים תוך מע"ל דבקדירה של איסור נחשבין כ"כ המים נקיים לבדן כמו האיסור עצמו ונעשית הקדירה ב"י ע"י חימום המים עכ"ל. והיינו נתחמם בה מים בנתיים כל יום פעם אחד בלתי הפסק עד תשמיש של האיסור עצמו אבל קדירה של היתר כגון אם בישל בשר בקדירה של חלב שלא נשתמש לחלב רותח עצמה תוך מע"ל אין נחשבים ב"י בחימום מים כלל כדאמרינן לעיל ואם נעשית בה זופ"א בנתיים והיה במים נ"ט מהשומן אז נידון כתבשיל של בשר ושל חלב עצמו כדאי' לעיל:

טז [יב] ומטעם דלעיל אם חימם או הרתיח שמן או ירקות וכל כה"ג בקדירה של בשר ב"י וניתן בחלב מותר הכל בדיעבד התבשיל והכלים אפי' ליכא ששים מטעם נ"ט בנ"ט. אם נתחממו או נתבשלו בקדירה של איסור ב"י אסור הכל התבשיל והקדירה ואפי' בדיעבד אם אין ס' בתבשיל נגד כולו כדאי' לעיל:

יז [יג] וכשמבטלין האיסור אין מבטלין אותו אלא בדבר בעין שבתוך הקדירה כגון ברוטב ובתבשיל וכה"ג ואפי' בעצמות שבבשר. וכ"ש שצריכין לבטלן. אבל מה שבלוע בדופני הקדירה אינו מסייע כלל לבטל כדאיתא לעיל. אבל לחומרא ודאי צריכין לבטלו דמה"ט אנו אוסרין התבשיל שנתחב בו כף נקי של איסור עד ס' נגד כולו. והיתר שנתבשל בקדירה נקייה של איסור ב"י כל הכף או הקדירה חתיכת איסור הוא דלא ידעינן כמה איסור נבלע בה ואין בשום תבשיל ס' נגד כל הקדירה שלה כדאיתא לעיל:

יח [יד] וכתב בסמ"ק כשהחכם בא לבטל האיסור בס' צריך לחקור אם לאחר נפילת האיסור או תחיבת הכף נתנו מים בתבשיל דודאי אין אותן המים מצטרפין לבטל עכ"ל (וכ"כ בשערי' שם) והיינו דווקא בנודע לו בנתיים אבל אי לא נודע לו בנתיים אלא עד לאח"כ מצטרפין שפיר המים השניים עם הראשונים לבטל האיסור לבדו בס' ומותר אפילו לאותן שהוסיפו בידן כדאיתא לעיל בתשובת איסור ביטול (הגה"ה):

יט [טו] ואם נשפכו המים (הג"ה) שבקדיר' לאחר נפילת האיסו' או תחיבת הכף אסור וספק אם היה שם ס' מתחילה אם לאו כתב בסמ"ק שנוהגין כר"ת שטעם כעיקר דאורייי' ודנין בספיקו' לחומרא עכ"ל[155] ואפי' אם נפל חלב לתבשיל ש"ב עוף דאין חילוק כדאי' לעיל:

[155] וכן פסק ר"י וראב"י ורשב"א ובעל הלכות דטעם כעיקר דאורייתא:

כ ו. ובבשר וחלב אף לרש"י וכ"ע כדאיתא לעיל ואף הכלים אסורין אפי' בדיעבד אם נתבשל בהן במע"ל מכ"ש בשאינו יודע לשער ודווקא במין שאינו מינו אבל מין במינו אינו אלא מדרבנן וספיקות לקולא כדאיתא לעיל בתשובת שיעור ביטול:

כא ז. וכ' עוד בסמ"ק והיכא שספק לאדם על ידי שאינו יודע לשער[156] או חסרון ידיעה אחרת זה אינו קרוי ספק דדעת שוטים לאו כלום היא כיון שחכם אחר יכול לשערו ואסור אף לרש"י:

כב ח. וכתב הרא"ש ריש פ' א"ט הא דאמר חכם שאסר אין חברו רשאי להתי' היינו דווקא מסברת עצמו אבל אי גמר מרביה מצי להתיר:

כג ט. וכתב בא"ז אבל אי חכם מתיר לכתחילה יכול אח"כ חבירו לאוסרו אפי' מסבר' דנפשי' ואל יניח לאכול דבר איסור. וכ' במרדכי פ"ה דעירובין בשם ר"י והא דאמר בהמה שהורה בה חכם בעל נפש לא יאכל ממנ' כדילפינן מולא בא בפי בשר פיגול היינו דווקא שהורה בה מכח סברא אבל אי גמרא גמיר יאכל עד כאן לשונו:

שער לח

א. פרק כ"ה אמר חזקיה משמי' דאביי הילכתא צנון שחתכו בסכין של בש' אסור לאוכלו בכותח עד דטעים לי'. וכתב ר"ב וה"ה שומין ובצלים וכרישין שקורין לאוי"ך ושא"ד חריפין כיוצא באלו שנחתכו בסכין של בשר ואפילו אינו ב"י אסור לאוכלו בחלב. (וכ"כ בשערים סי' פ"א):

ב. וכן להיפך משום דחריפות של צנון ממתק טעם האיסו' שבסכין והוה ליה נטל"ש ואע"פ שהוא צונן מ"מ אגב חורפיה דידיה חשוב קצת רותח ובולע טובא ולא סגי אפי' בקליפה או בנטילת מקום לכתחי' דאין אנו בקיאין עד כמה נ"ט[157] וכתב בסמ"ג ואין להתיר מטעם נ"ט בנ"ט או נטל"פ כמו שפירש רש"י ב' פירושים האחד דאגב חורפי' דידיה בלע עיקר טעם הבשר הבלוע בסכין והוי כטעם הב' מן הממש. והשני שלפעמים יש שמנונית בעין על הסכין ולאו אדעתיה והוא עיקר האיסור עצמו ולא הטעם וחורפיה דצנון בולעו וסתם סכין יש בו שמנונית כדאיתא לעיל:

ג. ואם חתך בנתיים לפתות באותו סכין הצנון מותר לאוכלה בחלב (וכ"כ בשערים סימן ס"ב) וכן כ' הרא"ש פרק גיה"נ אך שידיחנו והטעם פרש"י והסמ"ג לפי שטעם הלפת משונה ומבטל טעם הנפלט מן הסכין והשומן שעליו (הג"ה) ודווקא כשחתך הצנון כבר

[156] וכתב בא"ז ומ"מ אם מסופק הוא לשער יכול לסמוך עצמו על קפילא ארמאה לפי תומו. אי נהגינן. שאילה:

[157] והיינו מטעם דסתם סכין יש עליה שמנונית קצת ומ"מ בדבר מועט ההוא היה ניתר שפיר בהפגת טעם אלא שהחריפות דצנון משוי ליה לשבח כדפירש:

דחשוב קצת דיעבד אבל לחתוך לכתחילה לפתות בסכין ש"ב כדי לחתוך אח"כ צנון וירקות שרוצה לאוכלן בחלב או אף שחתך בו לפתות כבר ורצה לחתוך בו צנון שרוצה לאוכלו בחלב ודאי אסור לכתחילה דאינה מתיר בסמ"ג אלא אם נתנוהו בקדירה שהיינו בדיעבד (וכ"כ בשערים שם) ודווקא לפתות אבל אם חתך בו דבר אחר בינתיים לא:

ד. וכן תבלין שנדוכו במדוך של בשר אסור לאוכלן בחלב אע"פ שלא נשתמש במדוך זה כבר מע"ל דהמדוך הוי כבית שאור שחימוצו קשה וגם התבלין חריפין והוי כצנון שנחתך בסכין של בשר:

ה. וה"ה אפי' (הג"ה) אם רק אחת מהן חריף כמו שפסק מהר"ש מניישטאט על בשר שמתקנין בתבלין וחומץ שקורין שוור"ץ פפע"פר שהורק מקדירה רותחת לקדירה של חלב צוננת שלא היה ב"י והיה נקי ושהה בתוכו מע"ל ואסר הכל הקדיר' והתבשיל מטעם דאגב חורפיה דתבלין וחומץ מפליט עיקר הטעם של החלב מהקדירה מידי דהוי סכין של א"י שחתכו בו צנון ושומין עכ"ל:

ו. וכ"ש אם נתבשל מאכל חריף ש"ב בקדירה שאין ב"י של חלב שאסור אפי' בדיעבד כדאיתא לעיל בתשוב' נטל"פ מצד הכלים:

ז. וכ"ש אם הצנון או השומין והבצלי' נחתכין בסכין ששחט בה או בסכין של א"י שאסור הכל כדאיתא במרדכי פ"ב דעבודה זרה ובזה אין מועיל אם חתך בו לפתות בנתיים מאחר שטעם איסור הוא:

ח. וכן אוסר במרדכי פ"ב דעבודה זרה בשם ר' טובי' מבונה פלפלין שהרתיחן בכלי של איסו' שאין ב"י מטעם דאגב חורפיה משוי ליה לשבח ומייתי בתשו' הגאון מעשה שנחתכו בצלי בסכין שלהם ונתנו בתבשיל ואסר ר"י התבשיל והתיר הקדירה:

ט. וכתב ר"ב זיתים שלהן הכבושין אם נחתכו בסכין שלהם אסורים דחריפין הם כבצלים עכ"ל והיינו שנחתכו לאחר שנכבשו שהן בחריפותן ודווקא בדבר המלחלח כגון הצנון והזיתים וכה"ג אבל יבש ממש אפילו חריף מותר בהדחה וכן מתיר בסמ"ג זנגביל רטיבא שעשאו א"י בסכין שלו מטעם דסתם כליהם אינו ב"י ונטל"פ עכ"ל[158]:

י. ומה שאנו אוכלין שומין ובצלים ודומיהם שזנבותיהן נחתכו בסכין שלהם פרש"י לפי שהזנבות אינם חריפין ולא בלעי מהסכין כ"א קצת. ובקליפה סגי עכ"ל:

יא. וכן צנון שנחתך (הגה"ה) בסכין של א"י רק למעלה בירק שלו שהוא רק קצת חריף אם נשאר בירק על הצנון רק עובי אצבע או אפילו ברוחב קש חיטין זורק הירק והצנון מותר עצמו:

[158] דראבי"ה מחשיב שמן לדבר תפל כדאיתא לקמן:

יב. וכתב עוד בסה"ת ובאשרי ובמרדכי פ' כ"ה וכן כל דבר שהיא קצת חריף כמו אבטיח וקישות וכיוצא בהן שנחתכו בסכין של א"י דאינה חריף לבלוע ואינו אלא מחמת שמנונית בעין שעל הסכין שצף ועומד על מקום החתך ובקליפה סגי כדאי' פרק כ"ה קישות גריר לבי פסקי אבל כרוב וקפלוט או בשר שנחתך בסכין שלהם וכן כל דבר שאין חריף כלל סגי בהדחה בעלמא עכ"ל:

יג. ומכאן פסק ג"כ ה"ר שמואל שהדגים מלוחים וקרבים שחותכים א"י דצריך לקלוף כל מקום החתיכה דלא גרע מקישות שנחתך בסכין של בשר שאסור לאוכלו בכותח דחיישינן לשמנונית שעל הסכין אף ה"נ חיישינן משום שמנונית דטומאה או דנבילה עכ"ל והיינו דווקא כשחותכין אותם לחתיכות לאחר מליחתן אבל הדגים המלוחים שמביאים הא"י לשוק ופתוחין הן אין צריכין קליפה במקום החתך כלל דבעידנא דחתכינהו עדיין לא נמלחו ולא היו חריפות כמו שאין אנו מצריכין לקלוף הבשר שמביאין מן הטבח אע"פ שעתה אין להם ב' סכינות וגם מפשיטין בסכינו גם נבילות וטריפות כדאי' לקמן בתשוב' הכשר כלי צונן וכן חותך כל אדם הבשר בביתו בסכין שמנקר הבשר מחלב וסומך על ההדחה:

יד. ומיהו הני אגסים ותפוחים יבשים חתוכין אפי' הפלוימ"ן בל"א שמביאין הא"י חתוכין יבשים לשוק נוהגין לאוכלן ואפי' בלתי הדחה כלל ואע"פ שאף ברטיבתה הן חריפין קצת ושמא הטעם מאחר שאין חריף כ"כ להפליט טעם הסכין ואין אלא מטעם השמנונית בעין שעליו אותה השמנונית אינה אוסרת אלא קליפה האגסה ראשונה דמה שעתיד להתקנח ממנו מתקנח בפרי ראשון ומאחר שרובם כשרים והוא דבר יבש הן בטלין ברוב כדמסיק מהר"ם גבי חלב שכל דבר שהצריכו חכמים קליפה אם אין מכיר החתיכה חד בתרי בטיל:

טו. ועוד דאפילו לגבי איסור חמץ אינו אוסר בא"ח זיתים שנחתכו בסכין של חמץ אלא שנחתכו לאחר שנכבשו אבל נחתכו קודם כבישתן מתיר לשם לאוכלן בפסח אע"פ שבודאי חריפין הן אפי' רטובין יותר מאגסין ותפוחין ואין לחלק דהתם היתר בלע דאם היו כולם צריכין קליפה מדינא כמו הזית ראשון לא היה בכל זית לבטל קליפת החתך ולא היה נתבטל קודם הפסח בס' ואין שייך הכא שיתבטל ברוב ביבש דהא לא נתערב האיסור אלא מבורר בכל אחת במקומו ול"ד לחתיכת חלב דלעיל דהתם לא נאסר לקלוף אלא חתיכה אחת ואותה נתערבה. ועוד דאין שייך חילוק זה אלא בשומין וצנון שאומרין ביה בבליעת איסור כל החתיכה נ"נ אבל בקישות ואבטיח ובכה"ג דבר שסגי בקליפה לא מצינו חילוק בין של א"י למבשר לחלב:

טז. ואפילו אם בשלם הא"י מותרין דכבר נתבטל בידו בתערובתו ביבש ועוד דאינו צריך אלא ששים נגד קליפה של אחד מהן כדפרי' ואפי' אם חתך בבי' או בג' מקומות מ"מ בטלי הקליפו' ברוב אמנם בצנונות שחתכם הא"י אין שייך כ"כ למימר הכי שלא יאסר אלא הראשון וחד בתרי בטל דהתם מצד חריפותו היה צריך ס' נגד כל הסכין ואין דרך להביא כ"כ צנונות לשוק ואע"ג דקיי"ל דבדבר יבש בטל ברוב בעלמא מ"מ לפעמים מביאין רק אחד או שנים לשוק. שאילה:

שער לט

א. פלוגתא דרב ולוי פרק כ"צ (הג"ה) בגדי וד"א שנצלו יחד בתנור ולא נגעו זה בזה אם הריח מילתא היא אם לאו רב אוסר ולוי מתיר ור"ת והרא"ש ורא"ם פוסקים כרב ואפילו בשר נבילה כחוש עם בשר שחוטה דאינה מפטם כ"כ[159]:

ב. ואפי' פת עם צלי ופשטיד"א אסור לאוכלו בכותח וכתבו ואפי' רבא דשרי התם גבי בת תיהא מודה בריח שיש בו פיטומי כגון פת אצל צלי בתנור שאסור לאוכלה בחלב והכי קיי"ל כרב ובעבור שהתנורים שלנו אינם דומין לשלהם יש חולקין הרבה בדיעות הגדולים יש מהן שפסקו שהתנורים עדיפין משלהן לפי שהן רחבין ויש שם אויר גדול ולא נפיש פיטומייהו כ"כ ויש מהן שפסקו שאדרבא שהשלנו מריחים יותר לפי שהן מכוסין למעלה:

ג. ונהגינן להחמיר לכתחילה שריחא מילתא היא ואפי' בתנורים גדולים של האופין המחזיקין י"ב עשרונים ואסור לאפות לכתחילה פת עם פשטיד"א דילמא יאכל אותה בכותח אפילו אם הפשטיד"א מכוסה בבצק כולה ומכ"ש שאסור לאפות לכתחילה פת עם פשטיד"א מגולה של ישראל:

[159] בשערים האריך בדינים ריחא מילתא היא והביא דעות שונות וש"ד אבל העולם נהגו איסור באפיית הפשטיד' והפלאד"ן יחד יראה דנהגו להחמיר אפי' באפיית פת עם אחד מהם ואפשר הטעם כמו שפי' בא"ז דילמא יזוב השומן ואע"ג דרגילין האידנא לאפות כל הטפילות במחבת שקורין בעק"ן מ"מ חוששין ויש מקילין ומשימין הפשטיד"א בפי התנור ממש (או) אם אין רוצים לאכול הפת אלא עם מה שהוא ממין הפשטיד"א סומכין על הוכחת התו' דשרו במולייתא משום דריחא בעלמא הוא ויש שעושין היכר מועט בפת כי הא דאמר' ואי עבדי כעין תורא שרי והוא היתר פשוט שאותן לחמים שעושין לכבוד שבת ללחם משנה אופים אותו עם הפשטידא לכתחילה אבל נזהר מלאוכלם עם חלב והתם הטעם משום דדבר מועט הוא ונאכל מהר בשבת והוי כעין תורא לפי' התו' מהרא"י ז"ל אבל לאפות פת עם אחת מהן שרי והמחמיר שלא לאפות לכתחילה פת עם פשטיד"א או עם פלאד"ן תע"ב סימן ל"ה קצת תימא דלעיל כ' דנוהגין היתר באפיית פת עם בשר או עם חלב ול"ח לפיטום ובסה"ת כ' בזה הלשון ואין לאפות תחת כלי ברזל או כ"ח אפילו לא יגעו אהדדי דאזיל האי ומפטם להאי ואפשר דבעל השערים ר"ל נמי בעניין זה אלא שקצת לשונו נמי לא משמע כך מהרא"י ז"ל. ואולי יש לחלק בין לשון עם פשטידא ללשון בצד פשטידא. א"נ לעיל מיירי בתנורים גדולים המחזיקין י"ב עשרונים ועוד יש לומר דהכא מיירי בתנור משופע ופת למעלה ופשטידא למטה דאז לא פטים כ"כ ואף אין זב והתם אפי' לא מפטם שמא יזוב וכן חילק בס"ה.

ד. כתב בא"ז פרק כ"ה בשם מהרי"ח קיי"ל דריחא מילתא היא לכתחילה ואסור לאכול בכותח וחמור יותר מאלו נאפה עם צלי של א"י משום דהוי לכתחילה כיון דאפשר לאוכלו בלא כותח ומ"מ סי' לא בעי הואיל ודיעבד שרי עכ"ל מ"מ כ"ש הוא דקודם האפייה חמור יותר ריח של איסור אבל לאחר האפייה חמור דבר שיש לו מתירין ואפילו הרמב"ם שפוסק בדיעבד הלכה כלוי פ' ט"ו דא"מ מודה בזה וכתב פ"ט דא"מ פת שנאפה עם הצלי ודגים שצלאם וגם הבשר בתנור אסורין לאוכלן בחלב וכ"כ ראבי"ה ומייתי לה במרדכי פ' ג"ה וז"ל מורי רבי ז"ל וריי"ף כתבו דבהא אפי' לוי מודה דלא שרי לוי דיעבד אלא גדי וד"א דאי הוה אסרינן ביה הוה אסור לגמרי אבל פת אי אסרינן בכותח שרי בהדי בישרא עכ"ל[160] ודומה קצת לדבר שיל"מ אע"ג דלאותו דבר שנאסר לא יותר לעולם משום דכל דבר שיל"מ לא נתנו בו חכמים שיעור וביטול והוראה עכ"ל:

ה. וכן בכל כה"ג אבל אם אפה בדיעבד פת עם פשטיד"א מגולה או צלי של א"י בתנורים גדולים שלנו המחזיקין י"ב עשרונים ודאי הפת מותר דהוה דיעבד גמור. וכל התנורין של האופין שרגילין לאפות לשוק נקראין תנורין גדולים ואפי' אם פי התנור בצדיו סתום כולו לגמרי. דה"ג ורש"י והרמב"ם וסמ"ג וריי"ף ורשב"א ור"י ובנו ראבי"ה והא"ז פסקו כולם שבדיעבד לא אמרינן ריחא מילתא היא ואין צריך בזה ששים כלל ולשון המרדכי פ' ג"ה ובהא ליכא מאן דפליג ואומר הילכתא כרב[161]:

ו. ודווקא כשהנקב קטן של מעלה בתנור העשוי לעשן הוא פתוח דאל"כ הוא גרוע וודאי מתנורים שלהם שהיו פתוחים לגמרי ואסור אפילו בדיעבד ואין חילוק להפסד מועט למרובה[162] ובין שנצלה או שנאפה אצלו איסור דאורייתא או איסור דרבנן אבל מטעם נ"ט בנ"ט אין להתירו אפילו כשהפשטיד"א מכוסה בבצק. חדא בעיסה שבפשטיד"א ואח"כ לפת. דלא אמרינן הכי אלא כ"א בפליטת טעם בכלים אבל מאוכל לאוכל חשוב הכל פעם אחד כדאיתא לעיל ריש תשו' נ"ט בנ"ט. וכתב בפרנס ודווקא בתנור אבל אם נאפה יחד תחת כלי אפי' לא נגע הפת לפשטיד"א ש"ע אסור דכה"ג ודאי אמרינן ריחא מילתא היא עכ"ל. ומיהא בכה"ג עם פשטיד"א ישראל לא אסרינן ליה לפת דיעבד לאוכלו עם בשר מאחר שאין כאן ממשות אלא ריח בעלמא:

ז. מעשה שאסר מהר"ר ענשכי"ן ז"ל בדיעבד עוגות שאפה א"י עם פשטיד"א שלו ולפי הנשמע שאוסרים בשביל שהוציאם הא"י מן התנו' על כלי אחד כי שאל השואל על כך.

[160] ובסי' ס' כתב בשערים וז"ל וכן צריך ליזהר שלא לאפות פשטיד"א בצד פת או פלאד"ן שמא יאכל הפת בחלב וכו' עד ואם אפה הפת אסור לאוכלו אפי' עם מלח:

[161] ובתשוב' מהר"י מולי"ן כתב דאם יש פת אחר לא יקנה ממנו:

[162] וכן נהג מהר"ש לאוסרו בדיעבד:

ואע"ג דקיי"ל דאין איסור הבלוע הולך מחתיכה לחתיכה בלתי רוטב לאוסרו אפי' בכדי קליפה הכא שאין לו לפלוט דבר מגופו פולט שפיר כדאית' לעיל. ועוד יש לחלק דהכא הוי חמי האור והיינו אם היד סולדת בכלי ואע"ג דהפת הוי צונן דתתאי גבר. וגם יש לחוש הכא לשמנונית בעין ומיהו בזה לא היה ראוי לאסור אלא הפת הראשון שידוע בבירור שהוציאוהו מיד אחר הפשטיד"א ש"ע ואם אין מכירו אע"ג דכל פת שלם הוי דבר שבמניין וראוי להתכבד מ"מ מאחר שאין איסורו מגופו והוא דבר יבש הוה חד בתרי בטל. שאיל"ה:

ח. והא דשרינן פת שנאפה עם פשטיד"א לאכול עם הבשר היינו דווקא שנאפה הפשטיד"א או הפלאד"ן תוך מחבת כמו שרגילין אבל אם הפשטיד"א בלתי מחבת כתב הר"י מדורא שהפת אסור בדיעבד אפי' עם בשר או במלח דרוב פעמים יוצא השמנונית או החלב לחוץ ובולע בתנור והוי כאלו טש כל התנור בשומן[163] ואמר בגמ' טש התנור באליה כל הפת אסור אפי' עם בשר או מלח שמא יאכלנו בחלב עכ"ל ובזה אפי' לוי מודה דגרע טפי מריח שמאוכל לאוכל בעלמא ואפי' אם התנור אינו משופע והפת רחוק מן הפשטיד"א הרבה דאין צריך לזוב תחתיו אלא שנבלע רק בדופני התנור וצריך לחותכו ולמוכרו לא"י וכש"כ אם צלי בשפוד שבוודאי זב:

ט. ולשון ס' אשיר"י בע"ז אם זב שומן הבשר חוץ לפשטיד"א ונבלע בתנור אע"פ שהפת רחוק מן הפשטיד"א אסור אפי' לאוכלו במלח והואיל וכן הוא יש ליזהר שאין לאפות שום טפילות עם הפת בתנור דילמא יזוב השומן ולאו אדעתין אלא יאפה הפשטיד"א ויסיק התנור ויאפה הפת עכ"ל[164]:

י. ודווקא בתנורין גדולים אנו מתירין בדיעבד פת שנאפה עם פשטיד"א של א"י כדפרישית אבל בתנורים קטנים שאין מחזיקין י"ב עשרונים והן מכוסין למעלה בזה ודאי אמרינן ריחא מילתא היא ואסור הפת אפי' בדיעבד ואפי' בתנורין של בית החורף הגבוהין הרבה דמ"מ גרועין יותר מתנורין שלהן שהיו פתוחים למעלה לגמרי ואפשר שבזה אפי' לוי מודה אע"פ שפלוגתייהו בגדי וד"א ששניהם מפטמים דהא רב אלפס ור"י ובנו ראבי"ה לא חלקו בזה אליבא דלוי כדאיתא לעיל:

יא. ודווקא פת עם פשטיד"א במחבת מותר בדיעבד בתנורין גדולים כדפרישית או אפי' ב' מינים המפטמין כגון פשטיד"א עם פלאד"ן כשאחד מהם היה מכוסה אבל פשטיד"א

[163] או שמא דווקא בתנור קטן שאין מחזיק י"ב עשרונים:

[164] אמנם בא"ז מתיר הפת בסתם בדיעבד לאוכלו עם בשר אם לא נגע בבשר או שלא ראה להדיא שזב השומן של הפשטיד"א לחוץ. וכתב אבל מספיקא לא דמי לס"ס ספ' לא זב ואת"ל זב שמא לא יאכלנו בכותח עכ"ל הג"ה. ונוהגין כר"י מדור"א להחמיר:

עם פלאד"ן ששניהם היו מגולין אפי' אם הן תוך מחבת וכ"ש צלי של היתר עם צלי של איסור בתנורין שלנו המכוסין למעלה אסור אפילו בדיעבד אפי' בתנורין הגדולין המחזיקין י"ב עשרונים דבכה"ג אמרינן ריחא מילתא היא דהוה כפת חמה וחביות פתוחה שאוסר בג' לדברי הכל ואע"ג דהתם מיירי בזו על גב זו מאחר שהתנורין שלנו מכוסים למעלה הוי כזו על גב זו. וכן הא דדג שנצלה עם בשר דאוסר רב שם אפי' בלא נגעו יחד וקיי"ל דאפייה כצלייה והיינו אם פי התנור שבצידו סגור אבל אם הוא פתוח כ' הרא"ש פ' בתרא דעבודה זרה שהוא מותר בדיעבד אפי' לר"ת[165]:

יב. ובעבור הנקב שרגילין לעשות בכיסוי הפשטיד"א שלא יתנפח נוהגין לכסות עליו שפופרת של ביצה כשאופין אות' עם הפת. וכ' במרדכי פרק גיה"נ בשם רמב"ן ואם נשבר אותה שפופרת מותר הפת אפי' עם הגבינה דה"ל כדיעבד ובלבד שלא יגיע מן הפת לשומן עכ"ל:

יג. ואפילו אם שניהם מכוסין בבצק ומשחו אותה הכיסוי של הפשטיד"א בשומן אווזא או הפלאד"ן בחמאה כמו שרגילין או שנילוש הכיסוי ברוטב או בחלב זה לא נקרא מכוסה דהא השומן מגולה הוא ואסור. ולשון המרדכי פ"ק דע"ז ובפרק כ"צ בהג"ה בשם ר"ת וכן דעתי נוטה שפשטיד"א ופלאד"ן שנאפו יחד אז ריחא מילתא היא אפי' בדיעבד[166] דאפי' רבא דשרי גבי בת תיהא בריח דפטום מודה אבל הפת שעמו שרי אפילו בלא כיסוי עכ"ל פירש שהפשטיד"א לא היה מכוסה:

יד. ואפי' פת שנאפה עם פשטיד"א ופלאד"ן ששניהם יחד ומגולין לגמרי מותר בדיעבד. אע"פ שאסרו הפשטיד"א (ש"ב) והפלאד"ן (של חלב) דלא גרע מאלו היו שניהם של איסור דשרי בדיעבד כדאית' לעיל דאין שייך בריח איסור הנאה. והיתר מצטרף. דלא אסרינהו אפי' בכבוש האיסור אליבא דכולי עלמא:

טו. וכן השיב מהר"ש ז"ל שראיתי מעשה בחמין שנמצא טריפה בשבת והתירו האחרים לפי שהיו מכוסין אבל אם היו מגולין נאסרין כולן דהוי כמו פשטיד"א עם פלאד"ן עכ"ל. ולא קיימא לן כלוי דעבד עובדא עם גדי וד"א ונ"ל דחמין חשובין כאפייה דבבישול קיימא לן בי"ד שמתיר כדאיתא לקמן בתשובת הסמוכה:

טז. ודווקא בפשטיד"א עם פלאד"ן אבל שתי פלאד"ן יחד אחד של ישראל ואחד של א"י בימים שאין אוכלין בהן בשר מותר בכל עניין כדאיתא לקמן בדיני חמאה שא"י:

[165] אם פתיחת הנקב קטון העשוי לעשן נקרא (בדיעבד) פתיחת התנור דאע"ג שהוא קטון שמא עדיף הוא מפי התנור לפי שהי' למעלה וכמדומה לי שקבלתי כך להתיר. שאילה:

[166] אמנם הא"ז אינו חושבו דיעבד מאחר שיכול לאוכלו עם בשר ושמא יש לחלק דמאחר שעשה בתיקון חכמים לא החמירו כדחילק רע"ם גבי דם שנמצא על הבשר בכלי מנוקב. שאילה:

יז. וכן פשטיד"א של כחל אפי' לח ושל מניקה עם בשר נהוג עלמא היתר לכתחילה אפילו שניהם מגולין מאחר דחלב דכחל דרבנן בריח לא גזרו[167]:

יח. אך אם היה האיסור דבר מועט שהיינו פחות מס' בהיתר כגון חלב מועט שנאפה או נצלה עם הרבה פשטיד"א בתנור אפילו שהוא בלתי מחבת וראו להדיא שיצא החלב לחוץ לתוך התנור כולן מותר. דלא גרע מאלו נתבשלה או נצלה עמו והא דאמר אם טש כל הפת אסור היינו כשאין שם ס' ואפי' אם האיסור מהדברים שאינם מתבטלין דמאחר דעיקר דאיסורא ליתא ואין כאן אלא ריחא בעלמא. דלא גרע מאלו נתבשל עמו שהטעם מתבטל שפיר בס' כדאיתא לעיל. אמנם צריך שיהא שם ס' בכל פשטיד"א נגד כל החלב ואין אחת מהן מסייע לחבירו לבטל אפי' אם נוגעו כולן יחד. דהא אפילו באיסור בלוע לא אמרי' שהולך מחתיכה לחתיכה בלתי רוטב ואפי' לחומרא מכ"ש שאין שייך לומר בריח שקיבלה שיתפשט מחתיכה לחתיכה ולקולא. ונהי נמי שתחשב האפייה כצלייה מ"מ הלא אף בצלייה עצמו לא אמרינן לקולא אפי' חלב הבלוע מפעפע מחתיכה לחתיכה כדאי' לעיל בתשובת בשר וחלב שנמלח יחד וצריך לשם בכל חתיכה וחתיכה ס' נגדו משום דלא ידעי' לאיזה צד נתפשט החלב אף הכא לא ידעי' לאיזה צד נתפשט הריח[168] ואין לומר מאחר שיש בה ס' בין כל הפשטידות שבתנור נחלק' טעם החלב בכולן אלא רואין בכל אחת מהן שמא הלך הריח רק אצלה. דאל"כ לא תמצא פשטיד"א ופלאד"ן שנאפו יחד שיאסר שום אחת מהן דאפי' כשהתנור רק במקום שאר הפשטיד"א נימא ג"כ שנחלק טעם החלב או האיסור לפי ערך כל רוחב התנור ולא ישאר לפשטיד"א כ"א חלק מועט שיש בה כ"פ ס' נגד האיסור לבדו ואפי' אם נוגעות בה[169] אע"פ שבבליעת איסור חשבינן כל החתיכה בבליעת עצמו דלא גרע ריח מבליעת האיסור עצמו שאין הולך מחתיכה לחתיכה אפילו שנוגעות בה בלתי רוטב:

יט. וכ' עוד במרדכי פ"ק דעבודה זרה ודווקא שנאפו יחד בפעם אחת אבל (בדיעבד) פשטיד"א ואח"כ פלאד"ן בתנור אחד בחימום אחד או תחת מחבת אחת בחימום אחת בזא"ז ולא נתלבנה בנתיים והמחבת רחבה ולא נגעה בשום אחת מהן מותר הכל בדיעבד:

כ. ואיסור חריף או שנעשה לריח ונאפה אפי' עם הפת ובתנורים גדולים בזה ודאי אמרינן ריחא מילתא היא אפי' בדיעבד ואפי' אם פי התנור פתוח בצידו כדאי' בגמרא תנור שהסיקוהו בכמון של תרומה וכו' עכ"ל:

[167] ומיהו נהוג עלמא שלא לעשות בו סי' ולא ידעתי על מה. שאילה:

[168] או שמא בזה וכל כיוצא בזה סומכין בדיעבד על הי"ד שכ' שכל מה שנכנס בספק מסייע לבטל שאילה:

[169] או שמא רק דבר אוכל שואב הריח אצלו:

כא. וה"ה אם ההיתר חריף כמו שכ' עוד במרדכי פ' ג"ה ובצל שנצלה עם נבילה בתנור הא ודאי אסור לפי שהוא חריף ושואב ודומה לפת חמה וחבית פתוחה והוי כקטורת דעביד לריח ומביא ראייה. ומייתי בי"ד פת חמה שמונחת על גבי חבית פתוחה של יין נסך אסור לפי שקולט מן הריח הרבה אבל אם החבית סתומה או שהפת צונן לא עכ"ל (מהרי"ש) והיינו דווקא שמונח על פי מגופת החבית ממש ולא בצידו:

כב. כתב בי"ד ודווקא בצלייה או באפייה שייך ריחא אבל בבישול לא מפטם כולי האי ומותר אפי' לכתחילה להשים קדירה של בשר עם של חלב אפי' בתנורים קטנים ופי הקדירה למעלה פתוח ופי התנור מן הצד עכ"ל והיינו בכל התנורים שלנו המכוסין למעלה ואפילו בקטנים שאין מחזיק י"ב עשרונים. אך לכתחילה צריך להרחיק זו מזו מעט ואפילו בכירה דלכתחילה מיהא חיישינן לצינוריות ובדיעבד לא מחזקינן איסור ומיהו בזו ע"ג זו אסור אפילו בדיעבד כדאיתא לעיל בתשובת טיפת חלב (ודלא כהרא"ש) וה"ה אפי' קדירה של חלב מגולה עם צלי או כל קדירה אצל צלי של א"י אף הקדירה מותר בדיעבד דבישול לא מפטם ולא מבליע ול"ד לפת חמה וחבית פתוחה אע"ג דהתנורים שלנו מכוסין דהתם הוו זו ע"ג זו ועדיף מפת שנאפה עם צלי של א"י דלעיל דשרינן בדיעבד אפילו ששניהם אפויים דלא אסרינן בדיעבד אפי' באפייה אלא שני מינין המפטמין אבל ע"ג כירה אפילו צלי בשר עם צלי של איסור מותר לכתחילה אם אין נוגעין יחד דאין שייך ריח כלל בכירה:

כג. ודווקא בדברים המפטמים שייך בתנור ריחא מילתא היא אבל מפת לפת כגון מצה שנמצא בה חיטה כתב ר"ת שהאחרת שנאפה אצלה בתנור אפי' תוך הפסח מותר דלא מצינו ריח מפת לפת. והיינו דווקא שלא נגעו כלל במצה של החימוץ[170]:

כד. וחלה שלנו שהיא רק מדרבנן מותר לכתחילה לאפותה עם הפת ואפילו אם נגעה החלה בחולין אם יש בככר החולין פי שנים כמוהו. דמאחר דאיכא מאן דפסיק הילכתא דאפי' היא עצמה בטל' ברוב להאכיל' לזר שרינן מיהא דיעבד בטעם שלו:

כה. ודווקא לעניין איסור אמרינן בב' מינים המפטמין ריחא מילתא היא כדפרי' אבל פשיטא לעניין סכנה כגון שאפה פשטי"דא ש"ב עם של דגי' בתנור א' ושניהן מגולין אפי' בתנורין שלנו המכוסין למעלה ואפי' בתנור קטן ואפי' אם הוא סגו' כולו ולא נגעו כלל יחד מותר בדיעבד ואע"פ שקיי"ל סכנתא חמירא מאיסורא דבכה"ג לית בי' סכנה כלל מדלא אוסר הרמב"ם פ' ט' דא"מ דגים שנצלו עם בשר בתנור כ"א לאכלן בחלב. ואין מחלק כלל בתנורי' בין שלהם בין שלנו. ואפי' אם שניהם בלתי מחבת רק שמורחקים

[170] וכ"כ בשערים דר"ת התיר חמץ ומצה שנאפו יחד בתנור אחד סי' ל"ו:

קצת זו מזו. דאפילו אם יוצא מהשמנונית לתוך התנור אין בכך כלום דבבליעת תנור וכלי אין סכנה כדאיתא לקמן. אך לכתחילה מיהא יזהר:

כו. וכן כל דבר שהוא משום כלים אין אוסרין מבשר לדגים בדיעבד מטע' סכנת ד"א דהא מתיר בגמרא דגים שעלו בקערה רותחין של בשר וכן לא אסרינן לעיל אפי' לכתחיל' דגי' שנתבשלו כבר בקדיר' או ניצלו בשפוד של בשר ב"י שלא ליבנו בנתיים אלא לאוכלן בחלב. ואפי' לכתחילה רגילין רק לנקות מחבת או יורה של בשר ב"י במים ועפר מהשמנונית בעין שעלי' ולבשל בה דגים מיד. ובדיעבד מותר אפי' לא נקה אותם כלל ואפי' בכלי חרס אם לא שידע בבירור שהיתה מלוכלכות הרב' משירי הבשר עד שלא הי' ששים בדגים נגד אותו שמנונית ואין שייך בכאן טעם בליעת דופני (ס"א הכלי) הבשר. אמנם לכתחיל' יזהר כמו שכתב ביו"ד בשם הרא"ש שיש ליחד כלים לדגים בפני עצמן לפי שקשה לדבר אחר עכ"ל:

כז. וה"ה אפילו נגעו יחד מלוחין לאחר שיעור מליחתן ואפי' אם הן לחין עדיין מהמלח שעליהן מותר אם שניהם פושרים כדאיתא לעיל בתשו' אבל בוודאי אם נצלו או נאפו יחד אפי' אם לא נגעו זה בזה שניהם אסורין אם לא שהה באחת מהן לבטל טעם חבירו[171] כדאיתא בגמ' פרק כ"צ דג שנצלה עם בשר אסור לאוכלו בכותח. רב אשי אמר אפילו במלח נמי לא משום דקשה לריח ולד"א והיינו אפי' לא נגעו זה בזה:

כח. וכ"ש אם נאפו יחד בלתי מחבת תחת כלי אחת או אף בתנור סמוכין זו לזו דברוב פעמים יוצא השמנונית בעין מזו לזו שיש בו סכנה דהא אפי' באיסור חיישינן לזה אפילו דיעבד כדאיתא לעיל:

כט. וכתב הי"ד בשם הרא"ש וצריך ליזהר שלא לאכול בשר ודגים יחד בזא"ז אם לא בקינוח והדחה בנתיים לפי שקשה לד"א ואין נפקותא איזה מהן יאכל בראשונה. ומסיק והיה רגיל א"א הרא"ש ז"ל לרחוץ ידיו והיה שורה פת ביין והיה אוכלו בנתיים לקנח פיו עכ"ל[172]:

ל. ומיהו אע"ג שדג עם בשר אסור בתנור מ"מ פת שנאפה עם בשר מותר לאוכלו עם דגים ואע"פ שאסור לאוכלו בכותח דלא גרע מטעם בליעת קדירה של בשר בת יומא שאנו מתירין לעיל. ואין שייך לחלק בזה כל כך בין לכתחילה לדיעבד ועוד דאל"כ יאמר רב אשי יותר חידוש:

[171] דלא כהמרדכי פ' כ"ה שמתיר מטעם כבולעו כ"פ:

[172] לא ראיתי נוהגין הכי אפילו פרושין וצנועין אלא עושין קינוח הפה לחוד והדחה ע"י שתייה מהרא"י ז"ל:

לא. ודווקא בתנור ולעניין איסור אכילה וריח המפטם אמרינן ריחא מילתא היא אבל בשאר ריח בעלמא כתב במרדכי פרק בתרא דעבודה זרה שיין בזמן הזה מותר לזלף ואפי' לאדם בריא (מהר"ם) ואין חילוק בין שהוא של א"י או של ישראל ונגע בו. וחולי מותר לרחוץ בו ידיו ורגליו אבל לא אדם בריא עכ"ל והיינו אפילו חולי שאין בו סכנה ומ"מ בריא אסור לסוך משום דסיכה בכלל שתיה וחמיר מריח בעלמא:

לב. וכן כתב הרמב"ם פי"ג דא"מ הלכה כרבא בבת תיהא ומתיר לישראל להריח ביין נסך עצמו שהיינו לעשות נקב במגופת החבית להריח בו ולבודקו אם יתקיים:

לג. ואפילו ריח דפיטום דאורייתא כגון לעבור ולעמוד בצד תבשיל ופיטום של א"י מותר לכתחילה בכל איסור שהוא מותר בהנאה.[173] ובגמ' פ' כ"ש אמרינן כל שיש בו משום קול ומשום מראה וריח אין בו משום מעילה. וכתב שם במרדכי מעילה הוא דליכא איסורא מיהו איכא והיינו באיסור הנאה שהם במעילה דמירי ביה. אבל בנבילה וטריפ' שמותר בהנאה מותר. ול"ד לריח דמוגמר מתבלין של איסור דהתם הריח הוא עיקר הנאה ועוד דהכא איכא אויר המבטל עיקר הריח:

לד. וכ"ש שאדם בריא אסור לסוך עצמו סיכת תענוג בחלב או בשומן של ד"א ובשאר איסור דאורייתא דסיכה כשתייה מדרבנן דאסמכינ' אקרא מותבא כמים וגו'. וכתב בסמ"ק ובסמ"ג ומ"מ אם יש לו חטטין מותר אפילו בכל איסורא דאורייתא דבמקום צער לא גזרו עכ"ל. והיינו דווקא באותן שאין בה איסור הנאה. והא דכתבו התוס' פ' בנות כותיים בשם ר"ת דדוקא סיכת שמן של תרומה אסמכינהו אקרא ואסור מדרבנן אבל סיכת שומן של חזיר ושל חלב שרי שמא היינו ג"כ דווקא במקום צער למי שיש לו חטטים. וכן הא דא' פ' כ"ש המניח חלב של שור הנסקל על גבי מכתו פטור אבל אסור לפי שאסור בהנאה משמע באיסור אחר מותר היינו ג"כ משום דהוה במקום צערא. אבל סיכה של תענוג ודאי אסור בכל איסור דאורייתא לאדם בריא אליבא דכ"ע אפילו בקטנים מסיק בהא בסמ"ג ותנוקות נר' שאסור לסוך גופן בחלב חזיר שאין זה אלא תענוג אבל מניחין א"י לסוכן ולהאכילן שאין אמור להזהיר גדול על הקטן אלא לסוך להן בידים עכ"ל:

[173] ואפילו להריח חמצו של א"י חם תוך הפסח היה מותר מדינא מאחר דלא נאסר בהנאה אלא שמא חמצו של א"י אינו מותר בהנאה אלא דווקא אחר פסח. שאילה:

שער מ

א. אמר רב חסדא אכל בשר אסור (הגה"ה) לאכול גבינה פירוש עד סעודה אחרת שכך היה נוהג מר עוקבא וכתב בסמ"ק אפי' אם ינקר שיניו שלא ישאר לו שום דבר ביניהם כדפירש"י משום שהבשר מוציא שומן ומושך הטעם זמן ארוך בפיו עכ"ל. וכתב במרדכי פ' כ"ה שנהגו העולם שלא לאכול גבינה אפי' לאחר בשר עוף[174]:

ב. ונהגו להחמיר אפילו לא אכל בשר עצמו אלא רק תבשיל מבשר או משומן של בשר אפי' בקנוח והדחה מטעם דלעיל דאע"פ שאין נדבק בין השיניי' מ"מ טעם של שמנונית הבשר נמשך בפיו זמן ארוך וגם מטעם שכ' במרדכי פ' כ"ה משום מהר"ם ראיתי את מורי שאסר לאכול גבינות אחר בצים מטוגנים בשומן אווז משום גזירה אטו בשר בחלב ולא כדברי ר"ת וה"ג עכ"ל:

ג. ובשיעור עד סעודה אחרת נחלקו גאוני עולם יש שפסקו שצריך להמתין ו' שעות שיעור שמסעודת שחרית לסעודה של ערבית ור"י וראבי"ה פסקו שאפילו אם סילק ובירך מיד אחר אכילת הבשר מותר לאכול גבינה מיד כיון שלא חילקו חכמים ליתן שיעור[175]. אך אמר מהר"ק בנו של ר"י א"ז דאף לפי' ר"י אין לו לברך ע"מ לאכול גבינה מיד. ולה"ג ור"ת דווקא בלא קינוח והדחה אבל בקינוח והדחה אף באותה סעודה מותר ומפרשי' ומר עוקבא מחמיר אנפשיה הוה:

ד. ונהגו העולם להמתין (הג"ה) שעה אחת מכ"ד ליום אחר ברכת המזון ואוכל אז גבינה אפילו בלא קנוח וממתין השעה אפילו אחר אכילת בשר חיה ועוף:

ה. וכתב בסמ"ק אפי' בסעודה אחריתי אם יודע שיש בשר בשיניו צריך לנקרו משם ואפי' שהיה ממתין ו' שעות ויותר בין סעודה לסעודה דהבשר בין שיניו נידון כבשר אחר דכתיב הבשר עודנו בין שיניהם[176]. ולכן אם היה לו בשר בין שיניו היה נוגע עתה בחלב או יבלעם יחד ויאכל בשר בחלב:

ו. ואין לחלק כלל בין בשר בהמה חיה ועוף דקרא בבשר עוף נאמרת וכ"ש בשר בהמה וחיה וכ"כ בסמ"ק שקיי"ל כב"ה דבשר בהמה חיה ועוף אסור בחלב מדאורייתא וכן יש להחמיר בבשר חיה ועוף כבשר בהמה בכל מילי עכ"ל:

[174] וכן כתב הרשב"א בתשובת סימן ש"ז וע"ש:

[175] בשערים הביא דעות שונות וש"ד ומיהו נהגו העולם כפסק הרמב"ם שצריך ו' שעות בין סעודה לסעוד' וע"ש סי' ע"ו:

[176] ואין חילוק בין בשר עוף לבהמה מהרא"י ז"ל ש"ס:

ז. וכתב בי"ד אבל באותה סעודה אפילו לא יהא דבר בין שיניו אסור כדפרשי' לפי שהבשר מוציא שומן והלכך הלועס בשר לתינוק אפילו לא אכלו צריך ג"כ להמתין עד סעודה אחריתי עכ"ל. והכי נהגינן:

ח. אבל אם אכל מקוד' החלב או גבינה חדשה שלא עברו עליה ו' חדשים או כל מיני חלב מות' לאכול מיד בשר אחריו אפי' באותה סעודה עצמה ע"י קנוח והדחה לידיו ולפיו (וכ"כ בשערים דמותר ע"י קנוח והדחה). ויכניס אצבעו בפיו כדי להדיחו יפה יפה ויאכל דבר המקנח ושותה אח"כ יין או מים דכך נהג ר"י הבחור (וכ"כ בשערים שכן עשה ר"י). וכתב מהר"ם אין נפקותא איזה מהן יקדים ההדחה או הקנוח וכל דבר ראוי לקנח בו חוץ מן עשבים ותמרים וקמחים. וסימן יצא עת"ק מפיכם. דהירקות רכיכין הן. ותמרים וקמחים נדבקים בחיך ואינם מקנחי' יפה. ונוהגין לשרות פת ביין או במים ואוכלו. או אוכל איזה פירות ושותה אח"כ והוא קנוח מובחר. (וכ"כ בשערים דכן נהג ר"י הזקן):

ט. וכתב בסמ"ק ואין חילוק בין שאכל בלילה או ביום אע"פ שרואה ביום שאין דבר נדבק בידיו שמא נדבק שמנונית הגבינה בידיו ולאו אדעתיה עכ"ל[177]:

י. אבל אם אוכל גבינה ישנה שעברו עליה ששה חדשים. וכן כל גבינה (המתולעת) אע"פ שאין איסור בדבר דהא אין נדבק בשיניים ואפילו אם תדבק בודאי לא מקרי גבינה כמו הבשר שבין השיניים. מ"מ מדת חסידות ופרישות ונכון לכל בעל נפש שלא לאכול אחריו בשר באותה סעודה אפילו בקנוח והדחה לפי שממשיך ג"כ הטעם שלו בפה זמן ארוך יותר מביצים המטוגנין בשומן אווזות שהעולם נזהרין מלאכול אחריהם גבינה ונמצא שאוכל טעם בשר בחלב יחד ונראה ג"כ כאלו אכל בשר וחלב יחד. ועוד דהא כתב במרדכי פרק כל הבשר דמה"ט גזר מהר"ם ז"ל בעצמו להחמיר בבשר אחר גבינה כמו בגבינה אחר בשר לפי שפעם אחת מצא גבינה בין שיניו מסעודה לסעודה. ומיהו איסור מיהא ליכא דדוקא טעם הבשר שבפה נקרא טעם מאחר שעיקרו מיקרי בשר ושייך לגזור בו אטו בשר בחלב:

יא. ובא"ז מייתי מהירושלמי מפרק אלו דברים שאדם יוצא בהם י"ח בפסח הדא אמר האי מאן דאכל חובץ ובעי למיכל קופר בעי לבער פתיתין. פי' אדם שאכל גבינה ורוצה

[177] ובשערים כ' דביום א"צ נטילה אלא הדחה וקנוח הפה. כתב א"ז בשם רשב"ם שאם אכל תבשיל של גבינה ורוצה לאכול תבשילין של בשר צריך נטילה אפי' ביום. ופי' בהג"ה ובאשרי הטעם משום דתבשיל נדבק יותר מגבינה עצמה. כן המנהג ליטול ידיו אפי' ביום לאחר כל מאכל של חלב ואם יש להקל שלא להצריך נטילה זהו דווקא מגבינה עצמה שהיא יבשה וקשה ולא בשום מאכל חלב ולא בתבשיל מהרא"י ז"ל:

לאכול בשר צריך להעביר מעל השולחן כל הלחם שהיה עם הגבינה ולהביא לחם אחר לאכול עם הבשר עכ"ל[178]:

יב. וכתב הרמב"ם והסמ"ג וסמ"ק אסור להעלות גבינה על השלחן שאכל עליו בשר עוף כדברי ב"ה שמא יאכלנו יחד. אבל השלחן שמסדר עליו את התבשיל נותן זו בצד זו עכ"ל. והיינו משום דמאחר דהוי לפי שעה לא חיישינן בהו שמא יתערבו יחד:

יג. וכתב עוד בסמ"ק וכן פירש"י שני בני אדם המכירים זה את זה הוי כעין תפיסה אחת ואסור לאכול יחד בשלחן אחד אחד גבינה ואחד בשר אם לא שישימו היכר ביניהם שמא ישכחו ויאכלו. וכן מוכח בעבודה זרה פרק ר"י גבי אבני מרקוליס שתפיסה הוי כשאין דבר גבוה מפסיק. וכ' הרמב"ם פרק ט' דא"מ אפי' בשר חיה או עוף צריך שיהא ההיכר שביניהם דבר שאין אוכלין ממנו וקצת גבוה כגון קערה או קנקן. וכתב בא"ז ר"פ גיה"נ וצריך נמי מפה בפני זה ומפה בפני זה:

יד. וכן לא ישתו מכוס אחד אפי' כשיש היכר בפניהם דשמא יאכלו ג"כ זה עם זה. וכן כתב בצהרי"ם ומנהג שלא יאכלו על מפה אחת אפילו חדשה ולא ישתו מכוס אחד עכ"ל. ונכון ליזהר אפילו אם ישבו על שתי שולחנות אם לא שידיח הכוס בין כל שתייה ושתייה משום דרוב פעמים נדבק קצת שמנונית של המאכל מכל אחד בפיו ונדבק אז בכלי ובולע כל אחד ממנו. אבל שני אכסנאים הבאים משני דרכים ואין מכירין זה את זה מתיר רשב"ג לאכול יחד בשלחן אחד זה בצד זה אחד בשר ואחד גבינה בלתי דבר היכר מפסיק ביניהם. לפי שאין לבו של זה גס בזה כדי שיאכל עמו ומיהו לשתות בכוס אחד ודאי אסור דמתוך כך יתחבר זה לזה ויבאו גם לאכול יחד. וכן מטעם שמנונית שדבוק בכלים כדאיתא לעיל:

טו. וכתב בספר מצות קטן אבל חלות ח"ל מותר לכהן לאכול עם הזר על השלחן:

טז. בפרק כל הבשר אר"נ (הגה"ה) אסור להניח כד של כותח אצל כד של מלח אבל כד של כותח אצל כד של חומץ מותר להניח לכתחילה. ומיירי ששניהם פתוחים. ומפרש הרמב"ם פרק ט' דא"מ הטעם דהמלח שואב טעם הכותח ונמצא שמבשל הבשר שנתנו בו בטעם חלב אבל החומץ אינו שואב טעם הכותח עכ"ל. והילכך אם עבר והניח אצלו ודאי אסור למלוח בו בשר לכתחי'. ומיהו אם שכח ומלח בו בשר מותר בדיעבד דלא גרע מפת וד"א דריח דתנור[179] אבל התו' והסמ"ג והרא"ש מפרשים דשמא יתיז מן החלב

[178] הדבר ברור שאסור לאכול גבינה על מפה שאכלו עליה בשר וכן איפכא לפי שאין לך כל מפה ומפה שאין עליה כמה טיפי בשר שנפלו עליה וכן כשמקנחין עליה סכין שחותכין בה בשר וע"ש. וכן הפת שאוכלים עם הגבינה אסור לחתוך בסכין ש"ב וכן איפכא וע"ש בתשובת רשב"א סי' ע"ו:

[179] והכא משמע קצת כדברי דר"נ מדלא נקט יותר חידוש אסור בדיעבד במלח:

לתוך המלח והילכך דווקא אצל כד של מלח אסור דאם יפול מן הכותח לתוכו לא יתבטל דאין נראה וניכר בתוכו לפי שהוא עבה וצ"ל דלא חיישינן שמא יפול לתוכו בנ"ט. דאם כן בכל דבר נמי. דודאי היה מרגיש בדבר ורואה. ולא חיישינן אלא לניצוצית ועוד דהא אף היתר בהיתר צריך ששי' כדאיתא לעיל בסו' תשו' אל"א (אפשר שהוא ר"ת "אפשר "לסוחטו "אסור) (אלא) א"ס משום דבכל דבר הניכר אין מועיל ביטול אלא כ"פ שיכיר האיסור זורקו והשאר מותר:

יז. אבל בחלב אחרת שאינה עבה וכן אף כותח אצל חומץ מותר להניח לכתחיל' דהוי כמו ס"ס שמא לא יפול לתוכו ואת"ל יפול בו אז מתבטל ואין שייך בזה אין מבטלין איסור לכתחילה דאינו ודאי וגם אין מוסיף עליו. ומכ"ש שלפי זה מותר הבשר שנמלח בו דאפילו לכתחילה היה יכול למלוח בו לפי זה אע"פ שאפשר לו בלא כותח דאין מחזיקין איסור בדיעבד בשאין ריעותא לפנינו:

יח. וכתב בא"ז פרק כ"ה בשם ריב"ש שלא להניח לכתחיל' תבשילין של בשר וחלב בתיבה אחת זה סמוך לזה ואפי' שאינם חריפין אם לא שיכסה כל אחת בטוב שמא יתערבו ולאו אדעתיה. והיינו הטעם דאין כאן ס"ס דשמא יפול בו בנ"ט דהרי של איסור הוא ומיהו בדיעבד כשר דלא מחזקי' איסורא כשאין ריעותא לפנינו כדפרי':

יט. תניא פ' כ"ש אין לשין העיסה בחלב ואם לש כל הפת כולה אסורה מפני הרגל עבירה. וכעינא דתורא שרי. ופי' הרמב"ם ורי"ף שהיינו אם יש בו סימן שנשתנה בצורתו או בקטנותו מפת אחר מותר לאוכלו לבדו עכ"ל. וכ"ש עם בשר ומשמע אפי' הרבה והכי נהגינן (הגה"ה) ולא כפרש"י והתוספת שפי' דווקא בעוגה קטנה ודבר מועט שנאכל מיד ולא יבא לידי שכחה דבשל סופרין הולך אחר המיקל ומה"ט אנו אוכלין פשטיד"א ופלאד"ן שנאפו כל אחד לבדו או עם פת דליכא למיחש דילמא אתי למיכל עם חלב או עם בשר מאחר שניכר בהן הבשר או החלב וא"צ להשים עליהם עצמות או גבינה לסימן. וכן מותר מהאי טעמא ללוש קלוני"ש ועוגות שעושין לשבת ברוטב או בשומן של בשר אע"פ שהן גדולין דנשתנו בצורתן מפת אחר (וכ"כ מהרא"י ז"ל עיין סימן ל"ט א' לעיל) וגם נאכלין מיד:

שער מא

א. אמר שמואל שילהי אלו טריפות קישות שהתליע באיביה אסור דהשורץ על הארץ קרינן ביה פי' שבא שם במחובר דהוי שרץ השורץ על הארץ ופסק בשאלתות דרב אחא

וה"ג ורי"ף ובסמ"ג ובסה"ת כוותיה[180]. והכי קיי"ל והילכך תולעים הנמצאי' בכל דבר שגידולו מן הארץ לעולם אסור אע"פ שאם נתגדלו בתוכו לאחר שנתלשו. אפילו שהיה איזה רוחב לתולע תוך הפירי שהיה רוחש בפנים. היה מותר דריחוש פנימי אינו קרוי ריחוש עד שרוחש פ"א באויר העולם על גב הפירי. ואפי' באותן שנמצאין בתוכן והפרי נקוב לא חיישינן בהן שמא יצאו פ"א וחזרו כדאיתא לקמן. מ"מ מאחר שגידולו מן הארץ חיישינן כל פעם שמא נתגדלו בתוכו בעוד שהוא מחובר לקרקע ונקראו השרץ השורץ על הארץ אע"פ שלא רחשו על הארץ מעולם ואפי' לא ניקב הפרי כלל דאפי' פירש לגג גרעין ולא ניקב לחוץ סלקא בתיק"ו וכל תיקו דאורייתא לחומרא.[181] ובסמ"ג כתב שבאיסורין רוב רבותינו שווין דכל תיק"ו אפי' מדרבנן לחומרא ולא חילק:

ב. ואפי' אם נתגדל התולע בתוך הגרעין והגרעין עצמו שלם כמו שכת' רשב"א בתור' הבית שלו ואפילו שאין החור שבו הרחש מחזיק אלא כדי הרחש לבדו אסור לפי שכל הגדל בפרי המחובר לארץ כגדל בארץ וכל שגידל על הארץ אפי' לא שרץ על הארץ אסור עכ"ל. וכן היה ר"י מפרי"ש קורא שרץ לכל דבר חי אע"פ שאין מהלך בפירי והכי נהגינן:

ג. וכן היבחושין הגדילין בגוף הקיטנית והפולין והזיזין שבעדשין עצמן שלא בין הקטנית והקליפ' גדולה החיצונ' שנופלת בעת הדישה והקטנית עצמה שלימה בלתי מנוקבת ולפעמים נשארים בתוכה זמן רב וארוך אסורין כולן תוך שנתן כמו שהגיה מהר"ף בסמ"ק בשם ר"י שלפעמים נמצא בהן תולעין כשהן לחין במחובר סמוך ללקיטתן ואותן תולעין גדלין ונעשין זבובין והמחמיר תבא עליו ברכה עכ"ל וכן אוסר מהר"ש הזיזין שבעדשין ואומ' שאותן שהוחזקו בהן אין לסמוך על הבדיקה אלא צריך למוכרן לא"י וכ"ש התולעין שבין הקטנית והקליפה גדולה שנופלת בעת הדישה דמאחר שסופן להקשות לאו ממין הפרי הוא ואסור אליבא דכ"ע (הגה"ה) אבל אם עברו שנתן אין לאוסרן אפי' ניקבו הקיטנית לחוץ דבודאי לא נתגדלו במחובר דאמר רב הונא בריה שאין בה עצם אינה מתקיימת י"ב חדש וגם לא חיישינן שמא פירשו פעם אחד לאויר העולם על גב הפרי וחזרו מאחר שהן מנוקבין לחוץ כמו שכתב הרא"ש ור"ב וסמ"ק ורשב"א בת"ה דקיי"ל כל היוצא מחורו אינו חוזר לחורו עוד (הג"ה) עכ"ל. ואי משום התולעין מתים שבתוכם עדיין פי' הראב' דלשון אין מתקיימת יב"ח דאמר ולא קאמר

[180] וכתב בשערים אך בתשובת רש"י ור"ת פסקו דלית הילכתא כשמואל וכו' עד ומיהו נהגו העולם כפסק ר"י שגם בה"ג ובשאלתות פסק כשמואל סי' מ"ח:

[181] ודלא כרש"י והרא"ש ומהר"ם שאין אוסרים אפי' הגדילים במחובר אלא א"כ שיהא איזה רוחב תוך הפרי שיכול לרחוש כדאי' בהג"ה מיימוני פ"ב דא"מ:

אין חי משמע שמתרקבין והרי הן כעפרא בעלמא וכשרץ שרוף דמי שמותר עכ"ל.[182] ודוקא בדיעבד אין לאסור התבשיל בכך דסומכין על הגדולין דלעיל אבל לכתחילה ודאי צריך לבוררן היטב להוציא מהן הנקובין בכל יכלתו דהא ראב"ן חושש לפירש וחזרו (הגה"ה). וכ"כ עוד הרא"ש קיטנית ועדשין שמצוין בהן תולעין תוך י"ב חדש אין להם תקנה ולאחר כן מנהג יפה לתתנן לכתחילה במים צוננין והמתולעין והמנוקבין עולים למעלה וישליכם ואח"כ יתנם במים רותחין שאי איכא בהן תולעין שימותו בתוכו ולא יצא לחוץ עכ"ל. ולשון הרמב"ם כל פירות שמצוי בהן תולעין לא יאכל מהן עד שיבדוק. וכ"כ עוד בתורת הבית קיימא לן כל דבר שהאיסור מצוי בהן צריך בדיקה לפיכך כל פירות ומיני קטנית שהרחש מצוי בהן לא יאכל מהן בלתי בדיקה[183]. ואם עבר ובישל ממיני קיטנית תוך שנתן בלי בדיקה אם יכול לבדוק בודק עדיין. ואם לאו יראה לי שמותר דמעמידין אותו בחזקת היתר. ועוד דיש כאן ס"ס שמא לא היה כאן רחש ואת"ל היה כאן שמא נימוח ונתבטל בס' כדין כל בריה שנימוח עכ"ל. והיינו שלא הוחזקו פירש בסתם מיני קיטנית אבל פרטיים במדינה שהוחזקו בכך הוי ודאי ולא ספק:

ד. וכתב עוד הרשב"א במקום אחר בתשו' ירקות שנמצאו בהן תולעין לאחר בישול טוב לסנן הרוטב מהם ומותר אבל בירקות עצמן יש לחוש אם מצא בהם ב' פעמים שמא יש בהן עדיין ואין ניכרות עכ"ל. אמנם אם בודאי נתגדלו בהן בתלוש כגון שעברו שנתן אין חילוק כלל ביניהם לנתגדלו בדבר שאין גידולו מן הארץ. לעניין שא"צ לבטלן בדיעבד. וכן מדמה אותה הרמב"ם פ"ב דא"מ זה לזה. ומטעם דלעיל נהגו לאסור קמח שנתלע אע"פ שבוודאי לא באו שם במחובר ואע"פ שלא ראינו מעולם שפירשו מן הקמח ולא נשארו בנפה וחיישינן שמא פירשו מן הקמח ורחשו על גביו באויר העולם הואיל והם מהדברי' שגדלו מן הארץ ושייך ביה שרץ השורץ עה"א[184]:

ה. ופי' הר' חיים ול"ד למשקין שהתליעו ופירשו לדופני החבית מבפנים דשרי דהתם יש יתורא דמכל אשר במים עכ"ל. וכ"כ בתשובה אחת במיימו' שעשה מהר"מ מעשה בקמח שהתליעו וצוה להשליכו לנהר ולא רצה להתירו למכרו לא"י וכן בכל איסורין שאינה נראים ואפי' שא"י עושה ממנו פת לפני ישראל מאחר שאין עתה נזהרין מפת של א"י חיישינן שמא יחזור וימכור הפת לישראל אחר כמו שאנו חוששין בעיסה של

[182] מרקחת שנפל לתוכו נמלים הרבה שאי אפשר לברור אותם מתוכה ועברו עליה י"ב חדש אמת שכל בריה שאין בה עצם אינו מתקיימת י"ב חדש לא חי ולא מת אלא שאני חוכך להחמיר במרקחת שנעשה ע"י דבש וכו' וע"ש בתשו' הרשב"א סימן פ':

[183] ואפי' אם בדק קצת ולא מצא אין סומכין על בדיקה זו להתיר בנשארים וע"ש בתשובת רשב"א סימן שע"ה:

[184] ל"ה וכן התולעים הגדילים בקמח מותרים ואם נשארו בנפה אסורים סימן נ"ד:

ישראל שאפה א"י שצריך מהאי טעמא לחותכו כשימכרנו לא"י כדאי' לקמן אע"ג דהתם הוי איסור דרבנן לבד אבל אם הא"י עושה לפניו מאכל ממנו או כה"ג מותר:

ו. וכן מותר להאכילו לעבדו ולשפחתו בביתו אע"פ שמזונותם עליו וכן פסק ר"י א"ז לאסור למכור לא"י (וכ"כ בשערים סי' נ"ג):

ז. אבל התולעי' הגדלין במשקין שבכלי' ואפי' במים המכונסין בבורות שיחין ומערות שוחה ושותה מהן ואינו חושש (אי לקח אותם המים בתוך כלי ושותה. שאילה) ואפי' אם פירשו לחוץ לדופני הכלי או הבור מבפנים וחזרו דמרבי אותם מיתורא דכל אשר במים. וכ' הרמב"ם פ"א דא"מ ודווקא בבורות שיחין ומערות לפי שהן דומין לכלי אבל חריצין שהן ארוכין וקצרין. ונעיצין שהם רחבים ומימיהם מושכין אע"ג דאינו נובעין אסורין והיינו אפילו שאין להם מוצא ובא. דאתרבו לאסור מבימים ובנחלים. ומ"מ אם נראו להדיא שפירשו לדופני הכלי או הבור לחוץ וחזרו אסורים. אך באותם שתוך הבור והמשקה אין חוששין בהם שמא פירשו פ"א לדופני הכלי בחוץ וחזרו דהולכין אחר הרוב והרוב היתר הן שהיינו הב' מינין אותם שלא פירשו מעול'. ואותם שפירשו לדופני הכלים מבפנים והוה כמו ס"ס והיינו ששוחה ושותה מהן לכתחיל' ואין כאן אפי' משום מראית העין כמו בתולעי' בגבינה שפירשו. ודווקא שאין מאוסים עליו אבל מאוסין עליו או שיש בה חשש סכנה כ' הרמב"ם בסו' הלכות רוצח שאסרו חכמים לשתותו ולשתות מן הבריכות שמא יבלע מן התולעים שבהן משום אל תשקצו את נפשותיכם. ובהכרע כשאין נובעין מיירי דאם לא כן תיפוק לי' משום השרץ השורץ ע"ה אך אם לקח מן הבור בכלי ודאי הוי פירש ואסור. וכן אם סינן היין ושכר ונשאר התולעים בנפה או בשמרים וחזרו נאסרו דמרבין אותה מואת נבלתם תשקצו (וכ"כ בשערים סי' נ"ג) ומהאי טעמא אוסר רב הונא לסנן השכר על הקסמים בלילה דשמא יפרשו אותם היבחושין על המסנן' ויחזרו ויפלו תוך השכר ולא ירגיש. וכן יש לחוש ג"כ בשאר דברים שרגילין בתוכן תולעין:

ח. ומשמע בי"ד שבדיעבד מיהא אין לחוש שמא פירשו וחזרו כל זמן שאין הוכחה בדבר וכן הנמצאים בבשר בהמה עצמה או בין עור לבשר שיש להסתפק בהן שנתגדלו לשם מחיים של הבהמה אסורין אפי' לא פירשו מעולם משום שנתגדלו באיסור אבר מן החי ולא ניתרו בשחיטת הבהמה וגם מרבינן אותם בגמ' ג"כ מואת נבלתם תשקצו לרבות הדרנין שבבהמה פי' התולעין הנמצאין בכבד ובריאה או בחתיכה בשר שבאו שם מחיים של הבהמה וספק דאורייתא לחומרא. ואם נתבשלו בבשר זה או במאכל

אחר צריך ששים לבטלן ומכ"ש הנמצאים בראשי הבהמות (הגה"ה) ובחוטמן ובבני מעים שאסורים הן שיש להסתפק בהן שמעלמא אתו[185]:

ט. אבל הנמצאים בגופי הדגים שהיינו בין העור והבשר כגון שדרך בקצת דגים אף התולעין עצמן מותרין מאחר שהדגים אינם צריכין שחיטה ובהיתר נתגדלו.[186] והיינו דווקא לאכלן עם הדגים אבל לאוכלן לבדן אם פירשו מחיים (הגה"ה) מהדג לגמרי וריחשו ע"ג השלחן או על ד"א אסורין מק"ו מתולעין שבגבינה כדאיתא בגבינה. אבל הפור' מתים שאין יכולין לרחוש ע"ה אף התולעין מותרין דהוה כחתיכת דג ואפי' משום מראית העין ליכא דהא נמצאים תולעין המותרין ודווקא שנתגדלו בתוכה אבל הנמצאים באזניהם ודאי אסורין כדפי' ר"ת קונקני התולעים אסירי היינו התולעים שבדגים דעיילו באוסייהו כדניימי פי' באזניהם. ושבבני מעים יש להסתפק ג"כ שמעלמא אתו ודווקא שנמצאו בהן כשהן שלמין אבל הנמצאין בהן אח"כ בחתיכה שלהן כתב הר"י מדור"א קיי"ל דכולהו אסירי בין הנמצאים בחתיכת דג ומכ"ש בבני מעים דאיכא למימר דמעלמא אתו עכ"ל:

י. ודווקא שעדיין לא הסריחו הבשר והדגים ולא נתגדלו בהם מחמת סירחון אבל אם נתגדלו בהן מחמת סרחון ויושנם וכן בשאר דברים שאין גידולו מן הארץ כגון גבינה אם מכירי שלא באו שמה מעלמא כ' במרדכי בש' רבי' שב"ט אפי' התולע עצמו מותר לאוכלו עם הגבינה והבשר כשהוא עדיין עמהם ולא פירש מהן ואפי' פירש לגג הגבינה והבשר והדגים דלא קרינא בהו השרץ השורץ על הארץ מאחר שאין גידולו מן הקרקע וגם לא ראינו מעולם שפירשו מהן ושרצו על הארץ ול"ד לפריש לגג תמרה דהת' אין דרכם להיות אלא בגרעין ומכל מקו' אם רואין להדיא שפירשו לגמרי חוץ לבשר וגבינה על השלחן או על ד"א וחזרו בהן ומכ"ש אם נפלו למאכל אחר אסורין משום מראית העין כמש"כ רשב"ט והרמב"ם פ' ב' דא"מ וכן כתב ראבי"ה תולעין שבגבינה ובשר ודגים אם פירשו לגמרי על גבי השלחן אסורין אבל ע"ג הגבינ' מותרין עכ"ל ואיסור זה ר"ל לכתחילה משום מראית העין. אבל דיעבד ודאי אין להם דין כמו תולעין שגדילין בדבר שגידולו מן הארץ שאם נתבשלו במאכל זה או במאכל אחר א"צ ששים לבטל

[185] וכ"כ בשערים דהתולעים שבראש הבהמה אסורין משום דמעלמא אתי ובבני מעיים אסורים משום אמ"ה והנמצאים בדגים מותרים כ"כ ראב"ן אבל אבי העזרי כתב משום אביו ר"י דהנמצאים בדגים ובגבינה מותרים וכן בבשר בהמה וע"ש סימן מ"ז ובסימן נ"ז:

[186] והרא"ש כ' תולעים הגדילים בדגים בין עור לבשר מותרים הכי נהוג שלא להקפיד לאכול דגים שיוצאין מגופן תולעים לבנים ורגילים לצאת מקצתן ולחזור ואנו קורין אותן שויברן ולפעמים רגילין להשליך אפשר משום דמאוסים אבל כשיוצאין מגופן וחוזרים אין מקפידין דניכר וידוע הוא דמגוף הדג קאתי והיינו רביתייהו לצאת מקצת ולחזור מהרא"י ז"ל סימן מ"ז:

טעם שלהן כלל ואם הם עצמם לא נמצאו מותר הכל ומיהו באותם שנמצאו בתוכם לא חיישינן שמא פירשו וחזרו מאחר שאין גידולן מן הארץ וגם אין בהם משום מראית העין לאוכלן עם הגבינה ומותרין לגמרי.[187] וכ' בסמ"ג ובסמ"ק ומ"מ אם נמצאים מתים בקדירה או בקערה שנפלו מן הבשר לא חיישינן בהם שמא פירשו מחיים דמסתמא היו נופלין בשעת הדחה אלא ודאי אלו נשארו בבשר ונתבשלו בתוכה בהיתר ועתה נפלו ממנה עכ"ל וא"צ ששים לבטלן ואף התולע עצמו מותר כדאיתא לעיל:

יא. ולפי זה יש ארבעה כללים בתולעים. א) כל שנמצא בדבר (הג"הה) שגידולו מן הארץ לעולם אסור אפי' אם הוא עדיין בתוך הפירי והגרעינן ולא נקב אפי' הגרעין וצריך לבטל טעמו בס' וכן הנמצא בקמח וכה"ג אע"פ שלא ראינו מעולם שפירש ממש. ב) והגדילים במשקה שבכלים או במים המכונסין בבורות מותרין אם לא ראו שפירשו פ"א לדופני כלי בחוץ וחזרו. ג) והנמצאים בגוף הבהמה בכל מקום שהוא או בחתיכת בשר ודגים או במעי הדגים שיש להסתפק בהן שמא באו לשם מחיים או מעלמא אסורין וצריך לבטל. ד) אבל אותן שנתגדלו בתוכן לאחר שחיטה מחמת סירחונם ויושנם או בכל דבר שאין גידולו מן הארץ כגון גבינה וכן בגוף הדג כשהוא שלם אפילו נתגדלו בעודם בימים מותרים בכל עניין אפילו התולעין עצמן לאכול עם הבשר בעודן בתוכו אם לא שפירשו פ"א מהן לגמרי וחזרו:

שער מב

א. דם ביצים מדאורייתא מותר כדם דגים וחגבים דלא אסר קרא אלא לעוף ולבהמה אלא שגזרו בה רבנן אטו דם עוף והיינו דווקא אותם שנמצא על הקשר לפי שממנו נוצר האפרוח אבל הנמצא בשאר מקומות שבא מנשיכת התרנגול פירש ר"י שלא גזרו בי' רבנן ומותר אף הדם עצמו כדמוכח פ' דם שחיטה אלא שנוהגין להסיר לכתחילה משום מראית העין מידי דהוי אדם שעל הככר מנשיכ' שיניו שצריך לגררו אע"פ שאין בו איסור כשלא נראה בחוץ כדאמרינן בגמ' שבין שיניו מוצצו ובולעו וכן פסק בסמ"ק ומהרי"ח שהדם שנוצר ממנו אפרוח אין אלא מדרבנן:

ב. וכ' ר"ב קורט דם שנמצא בביצה יש בהן ג' דינים א') אם נמצא חוץ לקשר ואינו נוגע לקשר כלל בין בחלבון בין בחלמון זורק הדם ואוכל השאר. ב') ואם נמצא על הקשר ומתפשט חוץ לקשר בין בחלבון בין בחלמון כל הביצה אסור דשדי תיכלה בכולו. ג')

[187] כתב בא"ז דראבי"ה מתיר בדגי' ובגבינ' ובשר המותלע אפילו פירשו לגמרי. רבים נוהגים היתר בתולעים של גבינה לאוכלן בהדיא אע"פ שקופצין הנה והנה בקערה. מהרא"י ז"ל סימן מ"ז:

ואם נמצא על הקשר ולא נתפשט חוץ לקשר בזה יש חילוק בין חלבון לחלמון דבקשר של חלמון כל הביצה אסור ובקשר של חלבון זורק הדם והשאר מותר עכ"ל[188] וכתב בפרנס שעתה אין אנו בקיאים בקשר חלבון וחלמון הילכך יש להחמיר (וכן כתב בשערים). והרא"ש ובנו הי"ד אוסר כשנמצא על החלמון אפילו לא נגע בקשר כלל ולכן נהוג עלמא שאין להתיר ביצה שנמצא בה דם כ"א שנמצא (הגה"ה) על החלבון ולא נגעו בקשר[189]:

ג. ודווקא ביצה חיה אבל נצלה ונתבשלה אין ניכר כל כך מקומו ונהגינן לאוסרה בכל מקום שנמצא:

ד. אמנם אם הם חיות עדיין וטרופות בקערה ומעורבין ונמצא דם ביניהם ואינו ניכר באיזה מקום שהי' כ' באגודה דהוי ספק דרבנן ולקולא והכי נהגינן ואפי' רק ג' או ב' זורק הדם והשאר מותר ומיהו בביצה אחת טרופה אין להקל אבל אם ניכר הדם עדיין שהיא במקום האוסר כתב בי"ד בשם הרא"ש שיזרוק לחוץ מה שיכול להכיר מאותה הביצה ומה שנשאר בתוכה ישער אם יש באחרים ס"א נגדו מותר. וכן אם נתערבה בתבשיל בטל בס' כשאר איסורין והא דביצה לא בטילה היינו כשהיא שלימה אבל כשהיא טרופה מתבטל' שפיר עכ"ל. והטעם שבתבשיל מתבטל בס' ובבצים אחרות צריך ס"א כדאיתא לעיל בשיעור ביטול. ואם הביצים מועטין שיש לחוש שלא ישאר ס' כתב בהג' מיימ' פ"ז דא"מ שהורה ר"י מקורבי"ל דנוטל א' א' (הגה"ה) ואין חוששין שמא יקח מחלבון האיסור אבל לא יקח האיסור שמא ישאר ממנו עכ"ל. וכן כתב באגודה ובמרדכי פ' א"ט ולא ליקח ביצה האסורה תחלה וישארו הכשרים בקערה לפי שאי אפשר ליקח ביצה מעם חבירתה שלא ישאר בתחתון מן העליונה קימעה ומוטב שישאר מן הכשרי' בקערה עם האסורין ולא ישאר מן האיסור כלום עם הכשר בקערה עכ"ל. ואע"פ שכתב בתורת הבית ובי"ד שאם הביצה ספונא מארעא שאינה ראויה לגדל בצים בכל מקום שנמצא הדם זורקו ואוכל השאר וזהו בצים מוזרות שאו' בעל נפש יפה תאכלם עכ"ל. ומ"מ לא שרינן מהאי טעמא אלא א"כ שהיה התרנגולת סגורה בלול מעת עיבור אבל בחצר חיישינן שמא בכל פעם בא תרנגול אצלה מס' בתים. וכשמסיר הקורט דם מהביצה יגביהה בשתי אצבעות ויתפוס עמו מעט מהביצה כדי קליפה ויזהר שלא יתמעך הדם לתוך הביצה וכן משמע בסמ"ג ואע"פ שרוב הבצים אין בהן דם ואפילו אותו המועט שיש בהן דם יש לפעמים במקום שאין אוסרין הביצה מ"מ מאחר שקצת מצוי בהן נהגין לכתחי' שלא לאוכלן ביום בלתי בדיקה. וכן כשטורפין אותם בתבשיל ובמוליתא

[188] ל"ה בחלבון מותר אף הדם ובחלמון כל הביצה אסורה וכ"כ בשערים סי' ס"ב:

[189] קבלתי דהכי נהגו ולא כדברי סמ"ק דכ' שנהגו העולם כרש"י לגמרי. היינו כמו שכ' ר"ב. מהרא"י ז"ל סי' ס"ב:

נוהגין ג"כ לבדוק לכתחילה. ומיהו בדיעבד אין לחוש אם לא בדקה וכן כשהן מבושלות קשות שאי אפשר לבודקה[190] וכן בלילה אוכלין בצים לכתחילה בלא בדיקה דהולכין אחר הרוב:

ה. וכתב ר"ב תרנגולת שנטרפה ביצתה אסורה כביצת עוף טמא עכ"ל וביצת טרפה אף כשנתרקמה דהיינו כשמתחלת ומתהפכת להיות אפרוח נשארת באיסורה לעולם ולא קיימא לן כחזקיה פ' א"ט שמתיר מטעם דכל כמה דלא מסרחה לא גביל ובעידנא דקא גביל עפרא בעלמא הוא וכי אסרינן ביצה מעיקרא דבת אכילה היתה והשתא לא. ואפי' האפרוח שיצא ממנה אסורה אע"פ שאין במינו טריפה. ואפי' ביצה טהורה מרוקמת נהגינן לאוסרה דשמא גמרה רקומה להיות שם אפרוח ואסור משום דם נבילה ולא נאמר עפרא בעלמא הוא. ואם נתבשלה עם בצים אחרות צריכה ס"א לבטלה. והא דאמרי' ביצים מוזרות נפש יפה תאכלם היינו שלא התחיל לרקום כלל אלא שנמחה רק כמו שדרכה להיות מיד אחר הב' ימים הראשונים כשמתחילין לקבל חום העוף. ובתורת הבית מפרשו בביצה הספונ' בארעא שאינה ראויה לגדל אפרוח שאילה:

ו. והשיב רשב"א שבכיסוי החמין שנמצא בה ביצה שנמצא בה דם. שאינה אוסר החמין אלא לכדי קליפה עכ"ל ודווקא שלא נגע במאכל עצמו אבל אם נגע בו צריך ס' נגד כל הביצה כדאי' לעיל. וקיי"ל כר"ת שאין חילוק בין ביצת עוף טמא לביצה שנמצא בה דם ואפרוח ואפי' אם נתבשל תוך קליפתה שצריך לבטלה כביצה טרופה. ולא נאמר כמיא דביעי בעלמא היא ולאו כלום היא. ומכ"ש אם היתה טרופה או אפילו נקובה דצריך ס' אליבא דכולי עלמא. (וכ"כ בשערים סי' ס"ד):

וכתב עוד בסמ"ק ומותר לקנות בצים שלמים מן הא"י ואין חוששין לא משום נבילות ולא משום טריפה ולא משום עוף טמא אפי' שלא יאמר הא"י של עוף פלוני הן לפי שאין ביצות נבילות וטריפות מצויין בינינו והולכין אחר הרוב:

ז. ומה"ט אין נזהרין העולם ג"כ כשמבשלין הרבה בצים יחד לאכול קצתם קודם האחרון לדעת אם יש אפרוח באחת מהן דהולכין אחר הרוב וכ"ש שאין להמתין לחששת דם שבהן דרבנן. וכ"ש דאין צריך לבדוק אחר סימנין שהן דרבנן כגון ראש אחד כד וראש אחד חד ונמשך שאין עגול ממש. וחלבון מבחוץ וחלמון מבפנים דהולכין אחר הרוב:

ח. ואמר ר"י וה"מ בביצת תרנגולת אבל בבצי' של שאר עופות ודאי צריך לעיין בסימנים הללו עכ"ל אבל אין לסמוך על סי' עוברי דגים כלל והיינו ג"כ ראש אחד כד וראש

[190] ל"ה וגם כשאוכלין אותן צלויין אין בודקים אותם אם יש בהן דם דאינם יכולים לבודק' ואזלינן בתר רובא אע"ג שרגילו' בעלמא הוא כשעושי' מהן תבשיל או מרק לעיין אחריה אם יש בו דם חומרא בעלמא הוא ע"כ סי' ס"ט:

אחד חד ואע"פ שיש מאן דאמר שסימני עוברי דגים דאורייתא מ"מ אין אנו בקיאין בהן עתה אבל ביצים טרופות ודאי אסור ליקח מא"י כיון שאין רגילין למוכרם כך מוכחא מילתא שהן של טריפות וטמאות ונתכוין שלא להכירם (וכ"כ בשערים סי' ס"ז) ומ"מ אסור ג"כ לישראל למכור ביצים טרופות טריפה לא"י אע"פ שאין לחוש שיקנו אותה ממנו כדאיתא לקמן. וביצה שנמצא בתרנגולת שחוטה אם (הג"ה) נגמרה בקליפתה כמו שרגילין למוכרם בשוק מותרין לאוכלן בחלב אבל כשלא נגמרה כ"כ אסורות בחלב וגם צריכה הדחה ומליחה כשאר בשר עוף[191] וכן בצים שהוציאו בכח מהתרנגולת בעודה חיה כגון שהכה על זנבה והפילתה כתב בתשובת הגאון וכן פרש"י פ' א"ט וכ"כ ר"ת אם נגמרה בקליפתה כמו שנמכרה בשוק מותרת ואין בה משום אבר מן החי וזה היא ששנינו גיעולי ביצים מותרים מלשון שורו עובר ולא יגעיל עכ"ל:

שער מג

א. גרסינן בעבודה זרה דל"ח פ' א"מ א"ר יוחנן ביצה שצלאה כנעני בתוך ביתו אסור משום בישולי כנענים אעפ"י שנאכל חי ע"י הדחק ופסק אביי כותי' והכי קיי"ל. ואיסו' זה מדרבנן הוא ולא משום חששה שמא יאכילנו הכנעני דבר טמא ואפי' דבר שאינה משתנה מברייתה ע"י האור אלא ניכר עדיין לאחר הבישול כמו בתחילה נאסר בבישול ש"כ אלא משום גזירת חתנות שגזרו חכמי' שמא יזמינו הכנעני בסעודתו ויתן עיניו בבתו ויבא להתחתן עמו. ואסמכוהו אקרא וקרא לך ואכלת מזבחו ולקחת מבנותיו לבניך. ומפרש בסמ"ג ואין גזירת בישול של כנעני בכלל גזירת הפת דחזרו והתירוהו דשתי גזירות הוו דגזירת הפת היה אחד מי"ח דברי' שגזרו תלמידי שמאי והלל. ושלקות בשולי כנעני קדמה בזה הרבה. דהא בפ' א"מ רצה לאסור אותה מן התורה ומסיק דקרא אסמכתא בעלמא היא:

ב. ופסקו התוס' לשם פ"ב דעבודה זרה וכן פסק בסמ"ק (הגה"ה) בתרי לישני לקולא שאין איסור בשולי כנעני אלא בדבר שיש בו השתי צדדין אינו נאכל (הגה"ה) כמות שהוא חי ועולה על השלחן שרים ללפת בו הפת דבזה יש לחוש שמא יזמינו הכנעני עליו אינו נאכל כמות שהוא חי פירוש שאין עיקר אכילתו כשהוא חי אלא מבושל או צלוי אעפ"י שנאכל ג"כ חי ע"י הדחק מיקרי שפיר אינו נאכל כשהוא חי ועולה על

[191] היינו שנגמרה קליפתה החיצונה רק שהיא רכה קצת מולחין אותה כשאר בשר וכמדומה שאין הנשים נוהגי' היתר אפי' אם הקליפה קשה לגמרי ואפשר משום דאמרינן אפי' ביעותא בכותחא לא לישרי אינש בפני רבו ומפרש התוס' דר"ל בכה"ג משום הכי היו נמנעים לפעמים להורות בו לפי שנזכר בתלמוד בהדי' וע"י כך נשתרבב המנהג להחמיר מהרא"י ז"ל סי' ט':

שולחן שרים פי' הרמב"ם פ' ט"ז דא"מ אפילו שאינו עיקר הסעודה כגון מיני קיטניות וקרבי דגים ודגים וחגבים וכן כל כיוצא בהן מ"מ עולה משום פרפרת ודרך אדם להזמין חבירו עליו וה"ה בני מעיים של בהמה וכה"ג אע"פ שאין הדבר ראוי ליתן לפני אורחים נכבדים ואפי' כמהין ופטריות דהם עולין משום פרפרות וכ"כ בי"ד תמרים בינוניים שאין מתוקין ואינן מרים שיש קצת בני אדם שאוכלין כשהן חיין יש בהם משום בשולי כנעני לפי שאין נאכלין אלא ע"י הדחק עכ"ל:

ג. והילכך חבושין או ערמונים שעיקר אכילתן ע"י בישול ואין מברכין עליהן חיין אלא שנ"ב יש בהן משום ב"כ וכן דגים מלוחים דלקמן וכל כה"ג דהוי כביצה שנאכל חי ע"י דחק דפליגי בה חזקיה ור' יוחנן:

ד. אבל אגסין ותפוחין ושאר פירות שדרכן לאוכלן חיין מותר לקנותם בשוק מבושלין מן הכנעני שדרכן למוכרן כל ימות השנה שקורין ואגונ"ר ואין בה משום בשולי כנעני שהרי נאכלין חיין ולא משום גיעולי כנעני' פי' הפלטת כליהם דמתוך שדרכן למוכרן כל ימות השנה ודאי יש להן כלים מיוחדין לזה (נ"ב ועוד סתם כליהם של כנענים אינו ב"י ונטל"פ) ועוד כתב הר"ם תמרים ששלקו זרים אם הוי מתוקים מתחילתם הרי אלו מותרים ואם היו מרים ומתקן הבישול הרי אלו אסורי' עכ"ל ומיהו הני אגסין הקשין אעפ"י שרוב אכילתן ע"י צלי ובישול. אם צלאן ובשלן כנעני מותרין דמ"מ נאכלין ג"כ חיין (נ"ב ולא דמי לערמונים וחבושין דאין נאכלין חיין כלל ואין מברך עליהן בפה"ע כשהן חיין) ועוד שרוב שבמינו עיקר אכילתו חי:

ה. ומה"ט אנו אוכלין דבש של א"י אעפ"י שמבשלין אותה דהא נאכל כש"ח ומשום גיעולי וכו' ליכא ואפי' בכלי ב"י כדאיתא לעיל בתשובת נטל"פ. וכ"כ בתשובת הגאון פירות שכובשין או שולקין א"י בדבש ובכליהן מותר דאי משום עירובי יי"נ מסרי סרי ואי משום גיעולי וכו' אפילו בכלים ב"י נטל"פ הוא ואי משום בישולי כו' הדבש והפירות נאכלים כש"ח עכ"ל:

ו. ובישול א"י אין אסורה עד שיכוין לבשל דאמר רבב"ח א"ר יוחנן שם בפ"ב דעבודה זרה האי כנעני דחריך רישא שרי למיכלא אפי' מריש אזניה שהן רכין וממהרין לבשל דכיון שלא כיוון לבשל אלא רק להעביר השער אפי' אם נתבשלו על ידו מותר והילכך כנעני שהסיק בתנור לייבש בו קלי והיה בו בשר ולא ידע בו ונצלה בו מותר וכ' בי"ד אך אם כיוון לבשל איזה דבר אע"פ שלא כיוון לבשל דבר זה כגון שהסיק התנור לבשל והיה בו בשר מתחילה ונצלה אע"פ שלא ידע בו אסור וכן אם ידע שהיה בו בשר אפי' אם חממו לייבש בו קלי אסור דחיישי' שמא כיוון גם לבישול מאחר שידע בבשר:

ז. וכתב עוד ואם עירב דבר הנאכל חי עם דבר שאין נאכל חי אזלינן בתר העיקר בין להקל בין להחמיר עכ"ל. וכ"כ רש"י ובבישול כנעני לא גזרו על טעם כעיקר כמו שלא גזרו על תערובות דמאי עכ"ל. והילכך אם נתערב אפי' מאכל שנאסר כבר ע"י בישולי כנעני תוך מאכל של היתר ואין ניכר בתוכו להפרידו ולהוציא בין שנתערב במינו בין שנתער' בש"מ בין בלח בין ביבש בטל ברוב בעלמא. ואפי' ביצה ועוף שלם ושאר דברים שאין מתבטלין בעלמא בבישול כנעני מתבטל שפיר אפי' בלח ברוב בעלמא ודווקא שנתערב כבר אבל להרבות עליו ודאי אסור בבישול כנעני כדאיתא לעיל בדברים המתבטלים:

ח. וכן כתב הרא"ש ולא גזרו בבישול א"י על פליטת הכלים. ולכן שפחה כנענית שמבשלת לעצמה בבית רבה מותר לישראל לבשל מיד באותה כלי (הגה"ה) וכן כל תבשיל שנאסר בבישול א"י מותר הכלי מיד לכתחילה אפי' הוא של חרס:

ט. וכ"כ בסמ"ג ובסמ"ק ולא אסרו חכמים אלא דבר שכל בישולו ביד א"י מתחילה ועד סוף אבל אם סייע לו הישראל בין בתחילה בין בסוף מותר אע"פ שכבר נתבשל ביד א"י כמאכל בן דרוסאי דאמר רבא ב"ח אר"י קדירה שהניח א"י והפך בה הישראל בין שהניח הישראל והפך בו א"י מותר ואין אסור עד שיהא תחילתו וסופו ביד א"י ואפילו שהישראל אינו מהפך במאכל כלל אלא שמסייע רק בתיקון האש בלבד ואפי' אם ניער את האש מעט או כבשו לאש הואיל ונשתתף במלאכת הבישול או האפייה מותר ואפי' אם זרק הישראל רק קיסם לתוך האש סגי אע"פ שהיא מתבשל גם בלא קיסם ובלא חיתויי וכ"כ בהג"ה במיי' פ"ח דא"מ דאנו קיימא לן כבני בבל שנוהגין להתיר הפת ע"י קיסם. ולא כבני א"י דאמרו קיסם זה לא מעלה ולא מוריד.[192] ואפי' אם מתקן הכנעני האש כולו לבדו וישראל מניח רק הקדירה או הביצה אצלו או אפי' שהכנעני הניח ג"כ הקדירה והביצה אצל האש והבשר על הגחלים והישראל הגיס רק הקדירה אפי' רק פ"א או היפך הביצה והבשר פ"א אמר' בגמ' פרק א"מ שהוא מותר שאין הדבר אלא להכירא בעלמא שבישול כנעני אסור וכל שכן אם הניח ישראל בשר על גבי גחלים שלא היה (ס"א שהיה) ראוי להתבשל ולצלות ובא הא"י והיפך בהן ונתבשל שמותר:

י. וכתב בסמ"ק שאין חילוק בהיתר חיתוי גחלי' בין פת למאכל אחר עכ"ל. אך יזהר כשמחתה בגחלין שאותו החיתוי יועיל לתקן האש ויועיל למהר בישולו ביד ישראל[193]. וכ' ראבי"ה ואם ספק לאדם (הגה"ה) אם חיתה בגחלים אם לאו הוי ספיקא דרבנן ולקולא. וכתב ר"ת וכל זמן שהמאכל משביח מחתה בגחלים ואפי' אם הסיר כבר

[192] ובתשובת מהר"י מולין כתב ניפוח מועיל לבישול א"י:

[193] כשישראל הכשיר האש אם מותר גם הביצה שצלה בו הא"י לעצמו:

הקדירה מן האש אם משביח עדיין בבישול חוזר הקדירה אצל האש ומותר ודוקא שחוזר אותו אצל האש אבל אם לא מחזירו אפי' אם לא היה כ"א כמאכל בן דרוסאי שהוא שליש בישולו כדפי' בי"ד. אסור מאחר שלא עשה בו שום היכרא. וגם מאחר שהוא אוכלו כך הוי ליה לדידיה גמר בישולו ולא נתנו חכמים שיעור לבישולו אלא אסרו כל בישול שעשה הכנעני לבדו וכן כתב הר"י מדור"א שעשה שירליאו"ן מעשה כן שהחזיר פת לתנור ומסתמא מאחר שהוציאוהו כבר היה נאכל כך:

יא. וכן במקום שאין דגים מצויין ורגילין הא"י להביא ממרחקין דגים צלוין מעט או מטוגנין מעט בשמן אם אינם ראויין לאוכלן כך כמו שלקחן מן השוק מותרין מאחר שאין זה גמר בישולן וכן כל כיוצא בזה גם מצד הכלי אין לאוסרם כדאי' לעיל וגם אין לחוש שמא טגנו אותן בשומן של ד"א מאחר שאוכלים אותן בימי עינויהון. אבל אם ראויין הן לאוכלן כך ונוהגין לחזור ולצלותן או לטגנן בבית כדי לאוכלן חמין אין זה נקרא גמר בישולן או משביח ביד ישראל ואסור. משביח ביד ישראל רוצה לומר מחמת צורך גמר בישולו דאל"כ לא תמצא דבר שאסור משום בישול כנענים:

יב. ומטעמא דלעיל נהגו בכמה מקומות לקנות כרוב שלוק שקורין קומפוש"ט אפי' שלא סייע הישראל בתיקון האש כלל לפי שמשביח עדיין כשמבשלין אותו אח"כ. וא"כ אין בישול הראשון גמר בישולו אע"פ שבודאי היה נאכל ג"כ ע"י בישולם לבד. והרמב"ם פ' י"ז דא"מ כתב מטעם שאינו עולה עש"מ וכתב בא"ז וגם לא חיישינן שמא יתנו בתוכו יין. אך אם דרכן לתת בתוכו יין וחומץ כשמבשלין אותו אסור עכ"ל[194]. והיינו אפילו שלא ראה ואמר מהר"ש אפילו במקומות שמחמירין בו אם יש א"י אחד בעיר שהניח להכשיר אותו בבישול מותר לקנות בסתם מכל א"י שבעיר דהוי כמו מחבואה אחת שמצלת על כל המחבואות (ס"א הכהנות) והכי נהגינן. וכתב עוד הרמב"ם לשם אבל פולין ועדשין ושאר מיני קטנית ששולקין אותם א"י ומוכרין אותם אסור שמא בשלו אותה עם בשר או בקדירה שבשלו בשר עכ"ל:

יג. וישראל שיש לו שפחה א"י שמבשלת לו רגילות הנשים להיות מצוי אצל האש ומכשירין אותו[195] ולכל הפחות יזהר להכשיר פ"א ביום דהא ר"ת אוסר התבשיל אפי' בדיע' מטעם דלא חלקו חכמים בתקנותם ומ"ה אם לא הכשירו אותו נוהגים לסמוך בדיעבד על רש"מ וראבי"ה מאולייני' שפסקו שבכה"ג בבית הישראל דליכא למיחש

[194] ומה"ט כתב בתשובת הרשב"א שהיה נזהר מלקנות מכרכום הנמכר בחנות או במקום אחר שהיו מזלפים עליו יין הרבה ואסר אפילו מן הסתם וע"ש סימן קל"ג:

[195] בכמה מקומות נוהגי' להיתר להניח שפחת א"י לבשל ולצלות בבית ואין ישראל שולח יד בתבשיל או בצלי כלל ואפשר דסמכינן אהא דא"א שלא יחתה אחד בגחלים לצורך בישול או צליה. מהרא"י ז"ל סי' ע"ה:

לחתנות ולא לדברים טמאים לא גזרו. השיב מהר"ם שמותר בדיעבד כיון שעשתה האש מן האש שנשאר מאתמול ובאותו האש חיתה הישראל בגחלים אע"פ שבזה לא חיתה עכ"ל. ואפי' אם הביאה האש מבית אחר נוהגין כן:

יד. וכתב במרדכי סוף פ' ב' דעבודה זרה אבל לא נאמר בגזירה זו מליח וכבוש הרי הוא כמבושל דהלכה כחזקיה ובר קפרא דשרו דהוי ליה רבים כנגד יחיד דלא אסרו חכמים אלא ע"י האור וה"ג בירושלמי דעבודה זרה ר"י הנשיא התיר חלוט של כנעני לפי שמחוסר מעשה האור עכ"ל ולכן מותר לקנות דגים מלוחים שמלחם הא"י[196] ולא מבעיא דגים גדולים שאין נאכלין חיין ע"י מליחתן וצריך לבשלם אח"כ אלא אפי' הדגים קטנים שנאכל כך ע"י מליחתן כמו שאנו אוכלין הערונ"ג אפי' חי. וגרסינן בגמ' בביצה פ' י"ט אמר רב דגים שמלחן ישראל או כנעני הרי הן כמו שנתבשלו קצת בישול ונאכלין כמות שהם ואם צלאן כנעני אח"כ מותרין ופסק ראבי"ה כותיה וכתב באביאסף שלו דג שמלח א"י עד שנאכל כך חי מחמת מולחו כגון הערונ"ג ואח"כ בישלו הוא עצמו מותר. דאמר רב אסי אמר רב פ' ב' דעבודה זרה דגים קטנים מלוחין אין בהן משום בישולי א"י ואמר רב יוסף (הג"ה) אם צלאן א"י ישראל סומך עליהן משום עירוב תבשילין ופי' ר' שמואל ור"ש אפי' מלחן הא"י דלא מצינו מליחת הכנעני שנאסרת וכיון שבשעת מליחה נאכלין כמות שהוא חי שוב אין בהן משום בישולי כנעני דדבר שנאכל כמו שהוא חי הוי כמבושל כבר וה"מ דגים קטנים שנאכלין חיין ע"י מליחתן אבל דגים גדולים שאין נאכלין חיין ע"י מליחתן אלא ע"י הדחק ובא א"י לבשלם פליגי בזה חזקי' ור' יוחנן. יש להחמיר בהן כמו בביצה עכ"ל. דאין דברי תלמיד במקום רבו. וכן פסק ריי"ף וסה"ת וי"ד לאסור וכן כתב הרמב"ם פי"ז דא"מ שלא נאמר בגזירה זו כבוש ומלוח כמבושל:

טו. וכן קליות של א"י של חיטין ששורן אותן במים מותרין דאין אדם מזמין את חבירו על הקליות עכ"ל[197]:

טז. והילכך דגים מעושנין שעישנן הא"י ונאכלין כך חיין ע"י עישונן כמו הבוקינ"ג מותרין ואע"פ דבפ' כלל גדול בירושלמי חושב מעשן בכלל אופה. מ"מ לגבי בישול א"י לא גזרו שיהא מעשן כבישול כמו שלא גזרו במליחה דהא אפי' אפייה לא היה בכלל בישול מדאיצטריך לגזור על הפת אע"פ שנאסר כבר שלקות ובישול כנעני קודם לזה הרבה כדאיתא לעיל. וכן אע"פ שלענין (ס"א וכן לענין) שבת אין בישול אחר בישול לקולא כדפי' וה"ה ג"כ אם בישל הכנעני ג"כ אח"כ מותרים כמו הדגים מלוחים דמאחר

[196] בא"ז אסר דג מלוח שמולחו א"י ולא נהגו הכי מהרא"י ז"ל סימן ס"ח:

[197] בתשובת מהר"י מולין כתב דמהר"ר אברהם מווינא אסר לכתחילה לקנות קליות מכנעני וע"ש:

שבשעת עישונן נאכלים כמו שהן חיין שוב אין בהן משום בישול כנעני כדאי' לעיל. אבל דגים גדול המעושנים שאין נאכלין חיין ע"י עישונן כ"א ע"י הדחק אם בשלם הא"י אחר שעישנן בזה יש להחמיר ג"כ כמו במלוחי' וכ"ש להיפך לקולא אם הישראל מלח או עישן דגים עד שנאכלין חיין ע"י מליחתן ועישונן ובא א"י וצלאן או מבשלן מותרין. והיינו מטעם דאע"ג דהמליח והעישון אינו נחשב כבישול מכ"מ עשאן נאכל כש"ח שאז אין בו משום בישול א"י ודוקא דגים קטנים אבל גדולין שאין נאכלין ע"י מליחתן ועישונן כ"א ע"י הדחק אינו קרוי נאכל כש"ח אע"פ שמלחן ועשנן ישראל ואם בשלן הא"י אסור:

יז. וכ' עוד בסמ"ק ובמרדכי פ"ב דעבודה זרה בשם ראבי"ה שהעתיק מס' הישר דשכר שלנו שעושין מתבואה אין בו משום חתנות ומשום בישול א"י שהרי התבואה בטלה במים לעניין ברכה. ואפי' אם נודע לנו שמשחו היורה בשומן חזיר כמו שרגילין שנטל"פ הוא וגם בטל בס' וכ"ש דבש שמותר עכ"ל וכ"ש שאין בו משום גיעולי א"י כדפרישית ואין צריך לומר משקין שעושין מדבר שנאכל כמו שהוא חי כמו מתמרים תאנים ודבש שמותרין:

יח. וכתב עוד בסמ"ק ובסמ"ג ומה שאנו אוכלין שמן של זתים שקונין מהא"י אעפ"י ששופכין עליהן מים רותחין כשמתקנין אותו כדי להוציא כל השמן מהזית ר' יהודה הנשיא וב"ד נמנו עליו והתירוהו. ומפרש משום שסתם כלי של א"י אינו ב"י ונטל"פ מותר בדיעבד והרמב"ם מפרש מטעם דזתים נאכלין כשהן חיין. ומסיק ומשום גיעולי א"י ליכא מפני שהבשר פוגם את השומן ומסריח עכ"ל:

יט. ואפי' כל דברים המותרים דלעיל אם העולם נהגו בהם איסור אסור להתירו בפניהם כמו שכתב ראבי"ה וכל דבר שנהגו בו העולם לאוסרו אפי' מדברים המותרים כיון שנהגו בו אבותינו שלא לאוכלו הוו ליה דברים המותרים ואחרים נהגו בו איסור ואי אתה רשאי להתירם בפניהם וכתיב אל תטוש תורת אמך עכ"ל. ואפי' אם לא נהגו בו בכל המקומות אלא באותו מקום לבדו דה"ל חומרי מקום שתבא לשם אם הוא באותו המקום ותוך תחומו אסור אפי' שלא בפניהם מאחר דעיבורה של עיר נידון כמות' דנגרר אחר אנשי העיר[198]:

שער מד

א. אמרי' בגמ' פ"ב דעבודה זרה שפת של כנעני נמנו עליו והתירוהו משום עוברי דרכים ומשום חיי נפש לכל אדם דהוי גזירה שאין רוב הציבור יכולין לעמוד בה ואמר רשב"ג

[198] באיזה ענין יש חילוק במחוץ לתחום שאילה:

ור' אלעזר לשם פ"ב דעבודה זרה דאין גוזרין גזירה על הציבור שאין רוב הציבור יכולין לעמוד בה ויליף שם מגוי כולו אי איכא א"י כולו אין אי לא לא ומחמת הכלים אין לחוש מהא"י שאינם אופין בכל יום לשוק מאחר שסתם כלים של א"י אינם ב"י והוי פת דיעבד ונטל"פ בדיעבד מותר כדאי' לעיל וכתב בס' א"ז בע"ז ודוקא נטל"פ שנתבטל כבר בידי א"י אבל נתבטל כבר בידי ישראל אין מועיל להתירו לגמרי מכאן ואילך לדבר אחר לכתחילה כמו שאין אנו מתירין להדיח קערות במים שמלגו בהן תרנגול' או שהוגעלו בהן שום איסו' אע"פ שכבר נתבטל ביה האיסור עכ"ל והיינו דוקא נטל"פ במים נקיים להשתמש אותה לד"א כדפרי' אבל במאכל עצמו ודאי מותר אף אם נתבטל ביד ישראל כדאי' לעיל וכתב בסמ"ק[199] ונהגינן בו היתר אפי' במקום דשכיח פת ש"י עכ"ל ודוקא מן הנחתום אבל פת של שאר בעלי בתים בעיר שיש שם נחתום לא כמו שכתב הרמב"ם פ' י"ז דא"מ דלא הותר פת של א"י אלא מן הנחתום או בשדה אפי' של בעלי בתים מפני שעת הדחק אבל פת של בעלי בתים אין שם מי שמורה להקל בה דעיקר הגזירה משום חתנות ואם יאכל פת של ב"ה יבא לסעוד אצלו עכ"ל[200] אבל בשל פלטר אין כל כך קירוב הדעת שבאומנותו הוא עוסק ובי"ד אוסר על בע"ב אפילו קנאו פלטר ממנו או ששלחו בבית ישראל. וכ"כ בצהרי"ם שפת של בע"ה אסור ואפי' שלחו לישראל אסור אפי' לישראל אחר עכ"ל ומיהו אף בעיר במקום שאין שם נחתום אפי' ולא נמצא פת של ישראל הוי כמו שדה ושעת הדחק ומותר[201]:

ב. והני נילוש שקורין בל"א אובל"ש גובלא בעלמ' הוא ואין פת גמור ואסור משום בישולי כנעני וגם יש לאוסרו מדאורייתא כמש"כ רבי אלעזר מטרני' וראוי לאסור כל אותן הלחמין הדקין שאופין הכנענים על הברזל לפי כשמשים הלחמין על הברזל אז מושחין הברזל בחלב כדי שלא ישרוף הלחם ותדע כשיגיע בהן האור הוא דולק עכ"ל וכתב הרמב"ם וכן בסופגנין ששולקין אותו הכנעני' בשמן אסו' אף משו' בישול כנעני:

ג. וכתב הרא"ש פרק ב' דעבודה זרה ומיהו פת שלהן של מיני קיטניות ואורז ודוחן אסור דלא נאסר בכלל פת של כנעני וא"כ אינו בכלל ההיתר שחזרו והתירוהו עכ"ל. ומאחר שלא נקרא פת הוי בכלל שלקות הכנעני שגזרו עליהן קודם גזירת הפת הרבה כדאיתא לעיל והוי דינו כהני נילוש דלעיל שאנו אוסרין ג"כ מה"ט שאינן בכלל היתר פת ואע"פ

[199] כתב בא"ז מותר מעתה לאכול פת של א"י אפי' אית ליה פת ישראל ומי שנוהג איסור ע"י חיתוי ודאי שרי ע"כ:

[200] וכ"כ בסמ"ק דנהיג הכי מהרא"י ז"ל סי' ע"ה:

[201] פ' העור והרוטב ד' מילין לגבול וה"ה אדם הנזהר מפת של א"י והוא בדרך אם יש פת של ישראל עד ד' מילין ימתין. אגודה:

דפת קיטניות ואורז ודוחן מאכל הדיוטות הוו ואינו עולה על שולחן שרים מאחר דעולה דרך בישול משום פרפרות יש בו גם עתה משום בישול כנעני:

ד. ומי שנזהר מפת של א"י מותר לו ע"י שיזרוק קיסם לתוך התנור או חתייה בגחלים[202] ואפילו של בעל הבית כי נהגו העולם כהרמב"ם שאין מחלק כלל בין פת של כנעני ישראל שאפה כנעני ולא כי"ד והרא"ש שאסרו ואפי' אם אפאו לו ישראל כולו לפי שלא נאסר משום הבישול אלא משום הפת עצמו וגם אותם שנזהרין בו אין מקבלין אותו עליהן כ"א כחומר שאר שלקות הכנעני:

ה. וכתב בסמ"ג ובהג"ה מיימוני פי"ז דא"מ בשם ראבי"ה ומי שנזהר לגמרי מפת של כנעני מותר לו לאכול עם מי שאינו נזהר ממנו בקערה אחת ואינו חושש לטעם הפת של כנעני כדפי' רש"י שלא גזרו חכמים בפת של כנעני על טעם כעיקר עכ"ל:

ו. וכתב ראבי"ה הנזהר מפת של כנעני ויושב על השלחן אצל מי שאינו נזהר ויש לו פת של כנעני נקייה יותר כיון שמותר לו לבצוע עליו[203] מותר לו כל הסעודה שאין כבוד שמים שיבצע עליו ואחר כך יפרוש עכ"ל:

ז. וכתב עוד הרא"ש ס"פ א"ט ומי שאינו נזהר מפת של כנעני קונה ג"כ מהפת שנילוש עם בצים דקמחא עיקר והביצים טפלין דהא מברכין עליהן המוציא עכ"ל. וגם אין לאוסרו משום שמא נילוש בביצים טרופות או טמאות או שהיו בהם דם שהולכין אחר הרוב כדאי' לעיל בתשובת דיני בצים אבל פשטיד"א של כנעני שעשה הכנעני אפי' לפניו בדגים טהורים אסרו רבותינו משום בישולי כנעני של הדגים. ובזה לא שייך התירה דקימחא עיקר כמו גבי פת הנילוש בבצים דלעיל דהתם נתערבו בלישה ונאפו הכל יחד בתערובת ואין הבצים בעין אבל הכא היה הדג והשמנונית בעין לבדו ואינה מתערבת תוך העיסה לגמרי כמו הבצים ונאפה קודם שנאפה הפת ונאסר אז מיד משום בישול כנעני ואף העיסה עצמו של הפשטיד"א אסור משום דבלע איסור דרבנן הנאפה מקודם וכן מכל כיוצא בזה ואין שייך בזה טעם כעיקר שלא גזרו בו דהשמנונית עיקר האיסור הנבלע ולא מטעם לבד:

ח. וכתב בסמ"ק שמהאי טעמא אסור עתה למכור ביצים טרופות לכנעני ואפי' אם הם טרופות בקער' אלא א"כ יבשלם בפניו אע"פ שאין לחוש שמא ימכרנו לישראל דמה שהתירו בימיהם היינו משום שהיו נזהרין מפת של כנעני אבל עתה שאין אנו נזהרין ממנו חיישינן שמא יערבנו בפת וימכרנו לישראל:

[202] וכן רוב הדעות במרדכי הכי נהיג וגדולה מזו כתב בשערים כדלקמן בסי':

[203] ולשון יושב אצלו משמע שהבוצע אין נזהר מפת של א"י ולבצוע ר"ל לצאת בביצוע אבל אם הבוצע נזהר והמסובין אין נזהרין ודאי טוב לו יותר להסיר הפת נקייה מהשלחן עד לאחר שבוצעו ויבצע על של ישראל. שאילה:

ט. וכתב בתשובת הגאון ודוקא פת של כנעני שאפאה הכנעני התירו אבל עיסתה של ישראל שאפאה כנעני מתחילה ועד סופו לבדו שלא זרק הישראל קיסם בתנור או שלא חיתה בגחלים כל הפת אסור אפי' בדיעבד משום בישולי כנעני.[204] וכתב בסמ"ק וצריך לחותכו ולמוכרו לכנעני שמא ימכרנו לישראל אך אם יש לו עבדים ושפחות כנענים בביתו יכול להאכילן אע"פ שמזונותיו עליו עכ"ל. וכן בכל עניין דליכא למיחש דילמא אתי לחזור ולזבוני לישראל אחר מותר כדאי' לעיל ולכן במקומות שדרין בו יהודים אסור לקנות לחם חתוך מכנעני כמו שאין לוקחין ביצים טרופות מהכנעני מהאי טעמא:

י. ואם שכח להכשיר האש ונזכר בעוד שהפת בתנור הוי דינו כמו בבישול שכל זמן שמשביח בתנור יכול להכשיר האש כגון לזרוק קיסם בפי התנור והוא הדין לעניין שאם אפי' כבר הוציאוה הפת מן התנור אם משביח עדיין בחזרתו יחזירנה ויכשיר האש[205].[206] ואם שכחו לגמרי עד שהוציאו מהתנור ונאפה כל צרכו מ"מ אם באותו היום או מאתמול אפי' עד ארבעה וחמשה ימים אפה כבר ישראל בתנור והכשיר האש ומאותו יום לא עמד יום שלם מע"ל בלתי חום אלא אפו בו כנעני בנתיים בכל יום פעם אחד בלתי הפסק הורה מהר"ר יוחנן ז"ל מפריש שהפת מותר כי סומכין בדיעבד על הכשרת האש שעשה ישראל קודם לכן אע"פ שעמד כל הלילות שבנתיים בלתי חימום דחום הראשון מועיל גם עתה למהר בישול הפת דדבר הנראה לעינים הוא שהתנור נוח להתחמם כשהוחם ג"כ מאתמול יותר מכשעמד יום שלם בלתי חימום. וכ' רבינו תם ואם לא הספיק לתת פת בתנור ערב שבת עם חשיכה וגם להכשיר האש טוב למוכרו לכנעני בדבר מועט או אפי' לתנו לו בחנם והכנעני יאפה אותו בחזקתו בשבת ואח"כ חוזר הישראל וקונה ממנו בדבר מועט ג"כ עכ"ל. פת שנאפה בעצי איסור ואיסורי הנאה עיין במיי' פי"ז דא"מ ובהגה"ה:

שער מה

א. פרק קמא דבכורות דרש מקרא שחלב בהמה טהורה מותר אע"פ שבא מן החי וחלב בהמה טמאה אסור מן התורה. וכ' הרא"ש פרק כל הבשר ויש שהיו רוצים לאסור מי חלב וקיי"ל כר' שמחה שמתירו. וחלב שחלבו כנעני ואין ישראל רואהו אסורה משום חששת חלב טמא ואפי' שראה אח"כ שאין דבר טמא באותו עדר או באותו דירה וראה שהכנעני נושא החלב מן הרפת ומביט אח"כ ברפת שאין בו בהמה טמאה כי היכי דלא

[204] וכ"כ בשערים כבפנים סע"ה:

[205] וכ"כ בשערים שעשה ר"י שירמורי"ל מעשה כה"ג ע"ש ומביא לעיל סי' מ"ד:

[206] דרמב"ם כתב דאין טעם היתר קיסם אלא משום חתנות וא"כ די בכל דהוא מהרא"י ז"ל סי' ע"ה:

ליפוק חורבה מיניה (וכ"כ בשערים סימן פ"ב) אלא צריך שיהא שם הישראל בשעה שהכנעני מתחיל לחלוב ויראה שאין בכלי שום חלב מתחילה ושאין דבר טמא בעדרו[207]:
ב. ומה"ט נוהגין בכמה מקומות ומנהג כשר הוא שלא להניח הא"י לחלוב בכלי שקורין געל"ט בל"א אע"פ שהוא מיוחד לחליבה והוא דבר צונן ואין חריף כלל דיש לחוש שמא יהא בו מתחילה מעט חלב טמא ולא ירגיש בו הישראל ובדיעבד מיהא מותר החלב אף אם החליבה הא"י באותו כלי שלו שקורין געל"ט המיוחדת לכך רק שראה הישראל מתחילה בכלי ואח"כ אפי' אם יוצא ונכנס:
ג. וכתב בסמ"ג ואפי' אם יושב ואינו רואה הבהמה אלא שיכול לראות כשעומד ואפי' שהיה בהמה טמאה בעדרו אם הולך הא"י לחלוב לצורך הישראל ויודע בטיב ישראל מותר דמרתת עכ"ל:
ד. ואם נתן החלב בתבשיל מותר אפי' אם החליבה א"י לתוך קדירה שלו רק שראה הישראל שלא היה בה חלב מתחילה דצונן הוא אם לא שהה בתוך הקדירה מע"ל דאף בכלי גזרו רבנן שיהא כבוש כמבושל ואפילו בדבר שאינו חריף כדאיתא לעיל[208] ואיסור חלב של א"י אינו משום גזיר' אלא משום חששת איסור דאורייתא עצמו שאוסר אף בכלים:
ה. וכן ישראל שהולך לגבן בבית הא"י שקורין שוויי"ג בל"א אסור לו אם לא ראה החליבה אע"פ שההולך לגבן אינו מערב בו חלב טמא דחלב טמא אינו עומד דחיישינן אפי' בשוויי"ג שמא חלבה הא"י לד"א כגון לאוכלו כך או לעשות ממנו לכותח ונמלך עליה לגבינה ונאסרה אף החלב טהורה שממנה נעשה הגבינה מטעם חלב שחלבו א"י כו' ומאחר שנאסר לא הותר עוד כדאיתא לקמן. ועוד דאגב איטפי קאי החלב טמא בתוכו כדאיתא לקמן. ואפי' רבינו תם שאינו חושש בדיעבד לנמלך בגבינותיהן ובחמאותיהן כדאמרינן לקמן לכתחילה מיהא מודה שחוששין. וגם ראוי להחמיר בכל השוייג"ן משום שדרך במקצת שווייג"ן שאין מוכרין הגבינות אלא מוכרין רק החלב במדה ואין להם נפקותא בגבינות ויש לחוש לתערובת חלב טמא ואין זה גזירה לגזיר' דהא חששא ראשונה חששא דאוריית'. ואפי' בגבינות דאגב איטפי וכו'. ומיהו בהפסד מרובה מתיר באור זרוע לקנות הגבינה מן הא"י בשוויי"ג אפי' אם לא ראה החליבה מאחר שהחליבה הא"י לגבן והיינו לעשות הגבינות לכתחילה. בשפורע לא"י הגבינות במשקל ולא שיקנה

[207] וכן כתב בשערים דהשיב ר"י שראה ר"ת שהקפיד על אחד שהיו רחלותיו אצל הכנעני ושלח שם בתו בכל בקר לראות לחלוב ולא היתה מספקת לבא שם עד שנחלבו רובן או כולן. סי' פ"א:
[208] או שמא יש להתירו בדיעבד דמאחר שאין משתמשין בו לדבר אחר אלא לחלב אע"פ שגזרו בחלב עצמו שמא לא גזרו על הכלים כמו שלא גזרו על הכלים דבש"כ. שאילה:

החלב במדה. וכן התיר ר"ת בדיעבד בהפסד מרובה באחד שהלך לגבן ומצא שחלב כבר נחלב והלך ועשאן דהחולב לגבן אינו מערב בו חלב טמא מאחר שהחלב טמא אינו עומד והכי נהגינן להתיר ואפילו אם בא לישאל מתחילה קודם שעושה הגבינות אנו מתירין לו בהפסד מרובה לעשות הגבינות לכתחילה דהוי דיעבד מאחר שהחלב כבר נחלב:

ו. ודווקא לעשות גבינות משום דחלב טמאה אינו נקפה אבל לאכול ממנו כך ודאי אסור אעפ"י שהוחלב לגבן מאחר שלא ראה החליבה. וכל שכן בני אדם המתארחין בבית א"י ומוציאין חלב שחלבו לעצמו שהיא אסורה. ואפילו אין בהמה טמאה באותה דירה דחיישינן שמא היתה לשם כבר או הביאו חלב ממקום אחר וערב בה וכ"כ בספר מצות קטן לאסור בכל ענין כיון שלא ראה ישראל החליבה מתחילה. (וכן הוא בשערים סימן פ"ב):

ז. אבל היכא שראה הישראל החליבה ולא היה בהמה טמאה בבית ואח"כ הולך לו ומניח החלב בבית א"י זמן מועט זה היה מעשה והתיר ר' שמחה בסדר עולם שלו החלב חדא שלא היה שם דבר טמא כלל. ועוד דמרתת ואמר השתא אתי ישראל ויראה אותי עכ"ל. והכי נהגינן לכתחילה להתיר אפי' לאוכלה כך אבל אין להתיר בלאו הכי מטעם שלא חיישינן לאיחלופי כדאמרינן לעיל בקדירה שהיה ביד שפחה א"י לבדה וכל כהאי גוונא דהכא ודאי היה מרויח בחילוף דחלב בהמה טהורה משובחת מטמאה. ומיהו בחותם אחד מותר להניח ביד א"י לכתחילה אפילו זמן מרובה דלא טרח ומזייף אע"פ שאין הזיוף ניכר כלל. וכן כל איסורים דרבנן כדאיתא בתשובת שפחה כנענית שהדיחה בשר. ואע"ג דבודאי חלב טמא הוי איסור דאורייתא מ"מ מאחר דרוב חלב המצוי בינינו הוי חלב טהור ואף אם היה בה חלב טמא היה רק ע"י תערובת. דמסתמא חלב טמא ניכרת בפני עצמה מדלא נקט בגמ' אלא שחששו חכמים לתערובת חלב טמא הוי סתם חלב רק דרבנן ודנין בספקו לקולא. ואין להתיר סתם חלב של א"י מטעם רוב כמו שאנו מתיר לקנות מהן בצים בלתי בדיקה מטעם שהולכין אחר רוב אע"ג דהתם איכא ג"כ חששא דאורייתא דדוקא ביצים רובן כשרין כדאמר בגמ' בחולין שלפי שרובן כשרין פרט לך הכתוב מיעוטן. משא"כ כאן גבי בהמות שפורט הכתוב בכשרות לפי שרובן טמאין:

ח. אבל ישראל (הג"ה) שיש לו בהמות בביתו ודאי מותר לכתחילה לשלוח שפחתו א"י לשם יחידה לחלוב דכל פעם מרתתא עתה יבאו בני הבית והכי איתא בתו' ס"פ א"מ שהעולם נהגו היתר בדבר אבל אם הרפת אפי' רק אחורי ביתו ואין שום בית של א"י מפסיק בינו לרפת כתב הר"י מדור"א אע"פ שהדבר מותר מ"מ מכוער הוא לכתחילה

עכ"ל.[209] אבל אם יש בית של כנעני בינו לבין הרפת החלב אסור אפי' בדיעבד א"ל שלח א' מבניו עמו אפי' מהקטנים רק שיהיו בני הבנה שהיינו בני תשעה שנים זכר או נקבה שלא חלקו חכמים בתקנותם והאוכל חלב שחולב כנעני ואין ישראל רואהו עובר על לא תטוש תורת אמך ופורץ הגדר שעשו רבותינו הקדמונים ומיקל במאמרם שכל דבריהם כגחלי אש (הגה"ה):

שער מו

א. גבינות של כנעני (הגה"ה) אסורין מפני שמעמידין אותן בקיבה בהמה טמאה ונבילה אף בצלול שבהן ומשום שמולחין הקיבה בעורה ונעשית אף כל הקיבה עצמה נבילה דאין בה ס' נגד העור שלה ואין אנו חושבים הקיבה אפי' הקרוש שבה כפירש' בעלמא וכרפש וטיט אלא כנבילה ממש כדאית' לקמן וכ"ש הכא שמעמידים אותה ג"כ בחלב הצלול שבה וכ"ש כשמולחין הקיבה בעורה ויש בקיבה טעם מהעור ואליבא דכולי עלמ' חשוב כנבילה ממש וכ"כ במרדכי סוף פרק כל הבשר בשם ראבי"ה ובסמ"ג ואין בזה משום כבישת בשר בחלב שהוא מדרבנן וספיקיה לקולא דדרך בישול אסרה תורה אלא משום דעור הקיבה נבילה היא ומשום חשש איסור נבילה דאורייתא היא וספק דאורייתא לחומרא. ואפי' לר"ת דאית ליה שהקרוש שבקיבה פירש' בעלמא הוא אם מולחו הקיבה בעורה הוי טעם הקיבה כבשר וה"ל כעץ פרור המקבל טעם בשר שאסור להגיס בה חלב ומרוב המלח אין נאכל מחמת מולחו שרגילין למולחם הרבה ה"ל כרותח עכ"ל (וכ"כ בשערי') וגם משום שמעמיד אותה בעור קיבה טמאה ונבילה עצמה וגם חותכין עור הקיבה ומערבין אותה תוך הקיבה ומעמידין בתערובות ובכל המקומות שלנו באשכנז ובלועז מוחזקין הן בכך. ואין להתיר מטעם שהאיסור מתבטל בס' דמסתמא יש בכל הגבינות ס' נגד המעמיד. כדאמר לעיל שכל דבר שנעשה לטעם או לריח והוא גופא דאיסור אינו בטל לעולם כי הוא עיקר בו כמו השאור שבעיסה והכא ג"כ הוי איסור הקיבה מגופה דקיבה טמאה נבילה היא[210] ולשון הרמב"ם פ' ט"ז דא"מ ואע"פ שמין בשאינו מינו הוא אסור בכל שהוא דהוא ניכר ועיקר כי הוא שעושה הגבינה עכ"ל:

ב. וכן כתב ראבי"ה מעשה שהעמידו גבינות בחלא דשיכרא ואסר אותן זקני ראב"ן להשהותם בפסח דחשיב כבעיני' כיון דאוקמא איסורא הוא עכ"ל:

[209] וע"ש בשערים דר"ת התירו לכתחילה והאריך:

[210] לשון השערים אבל אם שחט ישראל גדי או שה ונמצא טריפה והעמיד בקיבה מותר לכתחיל' מיהו גם בזה יש כיעור. כן המנהג לאסור להעמיד בקיבה טריפה וכ"ש בקיבת נבילה מהרא"י ז"ל סימן פ':

ג. ומה"ט פסק מהר"ם עיסה שנתחמץ בשאור ש"כ או בשאור מתוקן פי' שלקחו אותה מהעיסה לאחר שהורם ממנה חלה פטורה אפילו אם יש ס' בעיסה נגדה ולכך נוהגין לאחר פסח ללוש מתחילה כשיעור חלה בלתי שאור כדי שיחול עליו חיוב חלה מיד ואח"כ מערבין בה השאור. אמנם מהר"א ז"ל ממרפור"ק הצריך ליזהר אז ליטול חלה גדולה שהיינו שיקח קצת יותר משיעור השאור של הא"י דשמא יבא רק השאור עצמו לידו ונמצא שתורם מן הפטור על החיוב אבל בשאר ימות השנה אסור ליקח לכתחיל' השאור מהא"י ולעשות כזה[211] אם יכול למצוא של ישראל גזירה שמא לא ילוש מתחילה כשיעור חלה או שמא לא יקח חלה גדולה שהיינו קצת יותר משיעור השאור כדפי'. ולכן טוב יותר לעשות אף לאחר הפסח כמ"ש בפרנ"ס בשם מהר"ם ללוש ב' עיסות אחת עם שאור ואחת כשיעור חלה בלתי שאור ומקיפין אותם ומצטרפין אותם ע"י מפה שמכסין על שניהם ונוטלין חלה מאותן שאין בה שאור ופוטר העיסה השני ואח"כ מערבין יחד. ודווקא שבעיסה הכשירה יש בה שיעור חלה שתתחייב בחלה בפני עצמה דאין מועיל בה צירוף עם הראשון של פטור. ומסיק לשם בפרנס בשם מהר"ם ואם רצה ליקח שאור מעיסתו כדי להחמיץ בו עיסה אחרת צריך שיקחנו מן העיסה בעודה בטבלה קודם הפרשת חלה ואז יכול להפריש חלה מן העיסה אשר יחמץ מיניה וביה עכ"ל. ומיהו בדיעבד אם היה השאור של פטור והרים חלתה מיניה וביה מתיר בספר מצות קטן ואין צריך להרים פעם אחרת אפילו בלא ברכה:

ד. ומייתי במרדכי סוף פרק כל הבשר נשאל לרשב"א משאנ"ץ על שק מלא קיבה שהעמידו בה חלב ועשה בה גבינות הרבה ולאחר זמן נמצא מעט דקין והשיב אם יש עתה בקיבה שבשק ס' מבשר הדקין מותר[212] אע"פ שלקחו מן הקיבה שבשק כדי לעשות גבינות לא חיישינן בזה שמא בשעה שנמלחו עם הדקין לא היה ס' דכל דבר המותר יש לנו להעמידו בחזקת היתר ואין כאן שום ריעותא מאחר דעכשיו יש ס'. ועוד דבאיסור לא היה ביה טעם כדי להעמיד בפני עצמו ונמצא דאין באיסור בנותן טעם עכ"ל וק"ק. ועוד דבאיסור לא היה טעם להעמיד בו. (ס"א פי') ועוד יש בו היתר אחד (עם סברא ראשונה). וכן לר"ב דלקמן. אבל אם לא היה הסברא הראשונה פי' שלא היה בודאי מתחילה ס' בקיבה נגד הדקין היה נ"ט הבא מן האיסור דכ"כ היה אוסרתו הקיבה עצמה כמו הדקין

[211] אם יקנה שאור מא"י אם חייב אז בחלה. שאילה:

[212] ואין שייך בזה שא"כ יהא הטפל חמור מן העיקר שנחמיר בתערובת העור פירש בטעמא בשלא היה בקיבה לבטלה יותר מאלו הועמד בגוף עור הקיבה עצמה לבדה דבטל כדאי' לקמן אע"פ דבחלה ג"כ הוי תערובות גזירת הכתוב שאע"פ שכל א' מותר בפ"ע כי מתערבי' אסורים דאדרבה ע"י תערובות הוי עיקר האיסור דעושה מעתה באיסור חריף האוסר במשהו שאיל"ה. או שמא אליבי' חשוב אף שאר איסורים שנמלחו יחד איסור מגופו ולן לא סבירא לן הכי שאיל"ה:

דמאחר שנכבשו ונמלחו יחד ודאי כולו נ"נ כאלו נתערב ונימוח בהיתר. ואע"פ שדבר שנעשה לטעם לא בטל הני מילי תוך הגבינה עצמה אבל בקיבה בטל בס' שפיר. ועוד דהחריפות המעמיד לא הוי גופא דאיסורא דהא דבשר וחלב חשוב איסורו מגופו ה"מ ע"י בישול. ומסיק עוד שם פרק כל הבשר וכן התירו ר"ב מטעם זה האחרון שלא היה באיסור לבדו כדי להעמידו והוה ליה זה וזה גורם דמותר מ"ד אשאור של חולין ושל תרומה דהחמיץ בו העיסה אם אין בעיסה לבדה להחמיץ מותר וק"ק. וכן כתב הרמב"ם פרק ט"ז דא"מ תבלין של תרומה ושל כלאי הכרם שנפלו לקדירה ואין באחד מהם כדי לתבל ויש בשניהם כדי לתבל אסור לישראל ומותר לכהנים מאחר שאין בכלאי הכרם לבדו לתבל דבכל התורה אין היתר מצטרף לאסור חוץ מבנזיר עכ"ל. והיינו ג"כ שנפל בו התרומ' בתורת היתר פי' לבדו ולא נתערב ונאסר מתחילה מכלאי הכרם דאל"כ אסור אף לכהנים כדאי' לעיל. ודוקא שהיה בשניהם מיהא כדי לתבלו דאם לא כן לא נקרא דבר שנעשה לטעם בטל שפיר בשיעורו אף להאכילו לישראל וכן שאר כל איסור שנותן בעיסה ועור קיבת נבלה בחלב ובגבינה וכל כה"ג שאם אין בו להחמיץ ולהעמיד לא הוי הטעם ניכר ועיקר ובטל שפיר בס' כשאר איסורין אפי' אם אין מוסיף של היתר אפי' בשוגג דהוי אז זה וזה גורם. והיכא שיש באיסור לבדו להחמיץ להעמיד לתבל לבדו אינו מועיל אז שאור וקיבת ההיתר כדאי' לעיל. ודוקא היכי שהעמיד בדבר איסור או בקיבה שנאסרה כדפי' אבל אם המעמיד מותר בפני עצמו כתב במרד' פרק כל הבשר והרמב"ם פרק ט' דא"מ גבינות שהועמדו בעור שחוטה שאין כאן אלא משום איסור בשר בחלב הגבינות מותרות דבשר בחלב בטל בס' עכ"ל. ואע"פ שנעשה לטעם[213] הואיל ועור הקיבה מותרת בפני עצמה לא תחשב בריה ואפי' אם נאסרה קודם כבישת קיבה דהא אין איסורא מגופה. דהא דבשר בחלב חשוב איסורא מגופה הני מילי ע"י בישול שהוא דאורייי'. אבל אין לומר מטעם שאין כאן גוף האיסור אלא טעם בעלמא שבטל אפי' מבריה שלימה. דבדבר דנעשה לטעם לא אמרי' הכי כדאי' לעיל. וכתב בספר מצות גדול ויש אוסרין גבינותיהן משום ניקור פירוש לפי שאין הכנענים נזהרים על גילוי ואגב איטפי קאי ביה זיהרא עכ"ל. אגב הבקעים ופגומות שבתוך הגבינות עומד בהן ארס של הנחש. אבל משום חלב שחלבו כנעני ואין ישראל רואהו ונמלך עליהן לגבינות לא חיישינן בדיעבד כדאי' לקמן בתשו' חמאה של כנעני. וכתב בתשובה במיימוני ומהאי טעמא אף הגבינה יבשה של כנעני אסור ואע"ג דאמרינן בעבודה זרה פ' א"מ כל דבר

[213] ונעשה לטעם משמע אפילו אין עומדת לטעם אלא ראוי ג"כ כמו שהוא:

שיש בו חשש ניקור אם יהיה יבש מותר דאם היה בו ארס לא היה מניחו ליבש דמ"מ אגב איטפי קאי ביה זיהרא אף ביבשים ואסור עכ"ל:

ה. וכתב עוד (הגה"ה) בסמ"ג ומה"ט הורו הגאוני' וכן כתב רבינו תם לאסור הגבינות של כנעני מטעם גילוי אפילו בפרובינצ"ה אע"פ שלשם מעמידין רק בפרחים ובטל ואע"ג דאין נחשים מצוין ביניהו מכ"מ הוי (הג"ה) דבר שנאסר במנין ואעפ"י שנגזר מחמת הטעם והטעם בטל מ"מ צריך מניין אחר להתירו כדיליף פרק קמא דביצה משובו לכם לאהליכם וכו'. וגם משום דגזרינן אטו מקום שיש שם נחשים ואע"ג שבמים אין גוזרין אטו מקום שיש שם נחשים תירץ ר"ת דהיינו משום דבמים הטעם ידוע שאינו אלא משום גילוי הילכך כי שרינן במקום שאין נחשים לא אתי למשרי במקום שיש נחשים אבל הגבינות דאיכא טעמ' טוב' לאיסו' בלא טעמא דגילוי כגון עור קיבת נבילה וטעמי אחרינא אי שרית במקום שאין נחשים אתי למשרי במקום שנחשים מצויין הלכך יש לאוסרו בכ"מ עכ"ל. וכן אוסר הרמב"ם פ"ג דא"מ בכל מקומות אטו היכא שמעמידין בדבר האסור גם יש שם טעם אחר בגמרא משום שמחליקין פניהם בשומן של ד"א. ואמרינן פ' אין צדין בלורית ואפר מקלה וגבינה הלכה כרב מלכיא. ואין להתיר מטעם שהכנענים אוכלין אותן בימי עינוייהון דהא כמעט רובם נזהרין כשאין אוכלין בשר אין אוכלין ג"כ גבינה. וגם אותם המוכרין הגבינות אינם חוששין לזה דאינם חוששין בדתיהן אלפני עור כו'. כ"ש הכא שיש רק ספק אם יאכלן בימי עינויין או לא:

שער מז

א. גבינות של ישראל שלא היו מסומנים היטב והניח בבית כנעני[214] שנתקנו בו או ביד כנעני אחר או שהיו מסומנים היטב ושכחו החותם אצלו בכדי שהיה יכול לזייף ולעשות גבינה בכי האי גוונא פירש שנתייבש כל כך היטב כמו הראשון השיב מהר"ר שמואל ב"ר ברוך לאסור כולה מאחר שאין איסור מעתה משום גילוי לבד אלא שפשוט ומוחזק לנו שכל הכנענים מעמידין עתה בעור קיב' נבילה ואין עתה ספק איסור בגבינותיהן אלא ודאי איסור יש בהן ולכן יש להחמיר בספק חליפתן ואפי' אם היה רק ספק לנו אם מעמיד בקיבת נבלה אם לאו. לא היו ניתרין הכא מכח ס"ס ספק לא הוחלפו ואם תמצא לומר הוחלפו שמא לא הועמדו בעור קיבת נבלה דמאחר שאסרו חכמים גבינות מחמת

[214] ובשערים כתב שהשיב ר"י על גבינות הרבה שנעשו בבית כנעני להניח שם ליבש והיו חתומים בדפוס שלו כמו שרגיל ושכחו הדפוס בבית כנעני ויראים שמא זייף הכנעני וחתם אח"כ מאחר שאין גבינות ש"כ אסורין אלא משום גילוי כריב"ל שדבריו עיקר ואין אנו נוהגין עתה טעמא דגילוי יש להתיר הגבינות דהתורה חסה על ממונם ש"י ועוד ירא הכנעני לזייף ע"כ סי' פ"א:

אותו ספק כל גזירות חכמים ודאי איסור היא והרי הוא כאלו ראינו להדיא שהועמד בעור קיבת נבילה. דהא אם נודע לנו שהוחלפו היו אסורין בודאי מחמת גבינות הכנעני שאסרו חכמים וכשאין יודע אז הוי רק ספק א' ויצא מכלל ס"ס ע"י גזירה דידהו עכ"ל. שאילה. וא"כ אין ניתר בס"ס עד שיהא בו ב' ספיקות מלבד הספק הא' שאסרוה חכמים עליו. והא דאיסור דרבנן ניתר בספק א' דספיקא דרבנן לקולא משום דבספיקא לא גזרו. היינו דוקא בדבר שעיקר איסור רק מדרבנן שגזרוהו אטו דבר אחר בלתי חששת בגופו כגון ביצת נבילה וציר דגים טמאים ובש"כ ונולד ומוקצה וכה"ג אבל בגבינות ש"כ וכה"ג שאפי' בלתי גזירת חכמים היה כאן חשש איסור ע"י גזירת חכמים חשוב כאיסור ודאי. ובשביל הספק אין כאן אלא ספק אחד כדפרישׁ' ומ"מ אם לא היה גזירת חכמים בגבינות אע"פ שפשיטא ומוחזק לנו שמעמידין עתה בקיבת נבילה לא היינו הולכין בספק חליפתו לחומרא. דהא אין כאן חששת איסור דאוריי' ממש דאפי' אם בודאי הועמדו בו היו מותרין מדאוריי' לכל היותר בס' אפי' מין בשאינו מינו ואפי' בריה ודבר שנעשה לטעם כדאי' לעיל. וכל הא דלעיל היינו אם הגבינות לא היו ממין אחד אלא היו בשניהם שמנים וכחושין וגדולים וקטנים שהיה הכנעני מרויח בחליפתו דאם לא כן לא חיישינן שיחליפו בכדי עבור רשעות כדאי' לעיל בתשו' כנענית שפחה שהדיחה בשר: ב. וכן אם עשה גבינות הרבה ולא ידע מניינם ויש לחוש שמא שם הכנעני הסי' ג"כ על הגבינות שלו כדי למכור הרבה. ומיהו אם לקח הישראל כל החלב שבעדר אין אסור כ"א בשהיית זמן כ"כ שהיו יכולין להתייבש הגבינות כאלו ודוקא להניח סימנים תלושים בבית כנעני אסור אבל להניח' בתוך הגבינות בדפוסין בבית כנעני אפי' ב' או ג' ימים עד שיתייבשו נוהגין היתר לכתחילה דאם היה מוציא הסימן מהם לא היה אז הסימן ניכר בגבינות הכשירות וכה"ג מותר בדיעבד ואפי' לא ידע מניין הגבינות מטעם דפרישׁ' וגם יראה לזייף כיון שישראל רגיל לעשות חותמו במקום מיוחד ויש לו בחותמו טביעת עין ודוקא עד ג' ימים ותוך הגבינות כדפי':

ג. מעשה שנודע לאחר שעשו גבינות שהכנעני הדיח הקערות שלו ברותחין קודם שנעשו בו הגבינות בבי' והתירו הגבינות בדיעבד מטעם דבשעת עשיית הגבינות מיהא הוא קר דא"צ להרתיח החלב בשעת עשיית הגבינות אלא לפשרן וכ"ש בסתם כלים שלהם שמותר בדיעבד:

ד. והשיב רשב"א כנעני שהביא חתומים אפילו בב' חותמות ואין בידו ראייה על כשרותם אסורים דאפשר שמצא החותמות וקבען בהן וגם כמה פעמים הדפוסין נאבדין ונמצאים ביד א"י ולפעמים גונבין אותן מתחת ראשותיהן של ישראל כשהן ישנים והאריך:

ה. ומסיק ואפי' על מקצת ישראל אין לסמוך שהרי אין נזהרין כהוגן וגבינה ש"כ קלה בעיניהם ואפי' אם יאמר אותו החשוד מן המומחה קניתי' עד שיאמר מן פלוני מומחה קניתי' דמרתת דילמא שאיל ליה עכ"ל:

ו. ומיהו גבינות חתומות של ישראל כתב רשב"א שמותר לכתחי' להניחם ביד כנעני ולא חיישינן שמא יחליק פניהם בשומן דבר אחר עכ"ל. והיינו מטעם דלעיל מאחר שאין מרויח בדבר דכבר קנה אותם הישראל וברשותו הן ועוד דא"כ אין לדבר סוף דאין לך אדם שעומד בתמידות אצל הגבינות בבית הכנעני שאין הולך לעשות צרכיו וכהאי גוונא אפי' אין לו חדר סגור וסומך על הסימן וטביעת עינו והיינו שאפי' בחותם אחד מותר להניחו בידו לכתחי' וכן חלב וכל איסורי דרבנן כדאי' לעיל. שאילה:

ז. ומכל מקום מאחר שגבינותיהן רק מדרבנן מחמת הטעמים דלעיל אם נפל חתיכת גבינות של כנעני תוך התבשיל של חלב א"צ ס' נגד כולו אלא לפי איסור המדומע בה והוא דבר קט דהא יש ס' בגבינה עצמה נגד האיסור והילכך ברוב בעלמא בטל פי' שיש פי שנים בהיתר נגד כל חתיכת הגבינ' ואע"פ שכתב ר"ש שעתה אין בהם ספק אלא ודאי איסור היינו לענין ספיקות אבל לגבי ביטולן מאחר שיש בכל גבינה ס' נגד המעמיד אע"פ שאוסר במשהו לא אמרי' כל החתיכה נ"נ כדאי' לעיל בשם ר"ב בתשובות במה אמרי' אפשר לסוחטו אסור. ואע"פ שיש בהן ג"כ טעמא אחריני משום גילוי וכה"ג היינו דוקא הגבינה עצמה שנהגינן בו איסור אטו מקום שיש בו נחשים אבל לא בתערובותיהן. ואי משום חלב טמא היינו ג"כ דוקא לאסור הגבינה עצמה שייך טעם זה דאם נתערבה בה הוי האיסור עדיין בעין תוך הגומות ואסור אפי' אם יהיה בגבינה אלף נגדו אבל לגבי המאכל אע"פ שכ' ר"ש שאפי' ספיקות ע"י גזירה חשוב כאלו ראינו להדיא שנתערב בהן האיסור מ"מ נהי נמי שנתערב בו בודאי מ"מ תוך התבשיל בטל בס' שכבר נתערב ונמס. ואי משום שהקיבה נעשית לטעם היינו בגבינה אבל במאכל נטל"פ הוא ואפי' ס' נגד הקיבה אינו צריך מדינא ואפי' אם נפל החלב צלול קודם שעומד תוך חלב אחר כדאי' לעיל בתשובות דברים שאין מתבטלין. ואין לומר שתחשב כולה נבילה מטעם דכל דתיקון רבנן כעין דאורייתא תקון. דהיינו ג"כ דוקא לעניין איסור גבינה עצמה ולא לענין דבר שיתערב בה. דאם לא כן לא תמצא דברי ר"ב אלא כל שיאסר במשהו לגבי עצמו יחשב ג"כ כולה חתיכה נבלה לגבי הדבר אחר. ומ"מ צריך שיהא שם רוב היתר דאם לא כן היה נחשב ככולו איסור כדאי' לעיל בתשו' נט"ל. מצד האיסור אפי' הכלים מותרים ולא יצטרכו הגעלה אפי' לכתחי' דהא נתבטל בו האיסור. וכל תבשיל שנתבטל בו האיסור אף הכלים מותרים כדאי' לעיל אבל ודאי חלב שחלבו כנעני ואין הישראל

רואהו שיש חשש דאוריי' בכל החלב. אם נפל למאכל בזה אין צריך לומר שצריך ס' נגד כולה ואם נתערב ביבש אם אינה ראויה להתכבד כגון שהגבינה אינה שלימה בטל ברוב בעלמא כדין כל איסור יבש כדאי' לעיל. שאילה:

ח. אם שהתה תוך העור מע"ל דאז אף הגבינות שהועמדו בקיבה עצמה אסורין אפי' בדיע'[215] אע"ג דהוי תרי חומרא כבוש כמבושל. ושלא יתבטל בס'. וחמיר טפי מהועמדו בעור קיבה לבדה כדאי' לעיל:

ט. ודוקא הקיבה מכשירה שינקה מן הטריפה אסור לכתחילה כדפי' אבל הבשר בהמה עצמה אם קנאה כבר מן הכנעני ונודע לו אח"כ בודאי שגדלה מן הבהמה טמאה (הגה"ה) אין בו חשש איסור כלל מ"ד אתרנגולים ויונים שאוכלים שקצים ורמשים ומותרים דכל דבר המעוכל לגמרי עד שאין ניכר עוד הוי כשרוף. הן לגבי טומאה הן לגבי איסו' ואפי' לגבי חמץ בפסח דאית בי' כרת ולא בדילין מיניה ולא דמי לחלב שבקיבה דלעיל דבעיניה הוא:

שער מח

א. חמאה של כנעני לית בה כל הצדדים של איסור שפירשנו לעיל גבי גבינה דחמאה אינה צריכה העמדה וגם בתלמוד הבבלי שלנו אינם מי"ח דברים שגזרו עליהן כשגזרו על פתן ועל שמנן וגבינה גם אין לאוסרן משום חשש חלב טמא דזה שייך דוקא בחלב ובמה שעושין ממנה בלתי חמאה וגבינה דהא חלב טמא אין עושה חמאה וגבינה וגם אין חושש בה משום ניקור דגילוי דהא לית לחמאה איטפי דלוקי זיהרה בגווי' כמו בגבינ'[216] והלכך כשהחמאה יבשה שאין צריך לספ' לתערובת נסיובי דחלב שקורי' בל"א מולקי' שהיינו לאחר שלשים יום נקראת יבש קיי"ל כר"ת ור"י ושאר הגדולים שמותר אז לכתחילה משום שאפי' אם היו מעורב בה מתחילה נסיובי דחלבא היה נפרד ממנה אח"כ. מיהו כשעושין החמאה ואין נשאר החמאה כ"א מן הטהור לבד ואם יודע בודאי שלא עירבו בה נסיובי היא מותרת מיד גם יש טעם להתיר מיד בכל ענין דמאחר שחלב טמא אין עומד ואינו מתגבן אין נסיובי דחלבא מצוי כ"א מחלב טהור והולכין אחר הרוב ועוד דספיקא דרבנן לקולא ופסק מהר"ף ומותר לקנות מן הכנעים כך חי ויבשלנו בביתו או יאכל כך חי בלתי בישול עכ"ל אמנם יש פרושים שאין אוכלין אותה כי אם מבושל. כי הרמב"ם פ' ג' דא"מ והיורה דעה חוששין גם בחמאה לאיטפי דלוקי לחלב

[215] ל"ה ומיהו אסור להניח החלב בעור הקיבה ולהשים במים יום או יומים כדי שיקרוש היטב מחלב שבתוכו לפי שהחלב יקלוט טעם עור הקיבה והוי כבשר וחלב וע"ש סימן פ':

[216] וכ"כ בשערים בשם ר"ת ורבי אלעזר מטוך וע"ש סי' ע"ח:

טמא וכשמבשלין אותו הולך לו הצחצוח חלב טמא שבו ונתערב יחד ובטל בס' עכ"ל ואין להקשות לפי סברתם א"כ יהא אסור לקנות מן הכנעני כך חי ולבשל בבית משום שאין מבטלים איסור לכתחיל' דזהו דוקא להוסיף עליו היתר אבל הכא אין מוסיף עליו דבר אלא שממסמס אותה מידי דהוי נעירת הקדירה בנפילות ט"ח לרש"י כדאי' לעיל. ועוד דדוקא איסור ודאי אין מבטלין אבל הכא שמא אין בה גזירת חכמים שיחשב הספק כודאי כמו בגבינות דלעיל. ומסיק הרמב"ם אבל חמאה שבשלו אותן כנעני אסורין משום גיעולי כנעני עכ"ל. אבל משום בש"כ ליכא דהא נאכל כמו שהוא חי. ונהגו לאוסרה כשמביאין אותם מבושלת אפי' מההרי' ובכלים גדולין שקורין טונ"ן אעפ"י שיש להם כלים מיוחדין בביתם דלא תיפוק חורבא מיניה:

ב. וכ' במרדכי פ' א"מ שמודה ר"ת היכא שחלבו כנעני לצורך אכילת חלב או לעשות כותח ומעתה נאסר משום חלב שחלבו כנעני ואין ישראל רואהו ואם נמלך אז ועשה ממנה חמאה אסור דמאחר שנאסרה לא הותרה עוד ומ"מ אין חוששין לזה בספק לאסו' כל חמא' שהרי בגבינות לא חיישינן אלא לזיהרא דקאי כו' עכ"ל. והיינו כמו שכתב ר"ת בתשובות. דסתמא החולב לגבן אין מערב בו חלב טמא מאחר שאינו עומד ה"נ החולב לעשות חמאה אינו מערב בו חלב טמא מאחר שאין עושה חמאה. ולנמלך לא חיישינן ואעפ"י שכשעושה החמאה נפרד כל האיסור ממנה וגם ליתא לחמאה איטפי דלוקי לחלב טמא. דאף החלב עצמה שממנה נעשה הגבינה והחמאה נאסרה מגזירת חכמי' מקודם ונשארה באיסור לעולם. ועוד דקיימא לן בכל איסורין אפשר לסוחטה אסור חוץ מבדם דהתם כו'. והשיב מהר"מ וגם אין לאוסרה מספק מחמת שהכנענים המוכרין אותה מניחין אותה לפעמים אצל חל' דא"כ יאסר נמי פת אלא סומכין בספק על שהיה החלב בטל בו בס' עכ"ל. ודוקא בספק אבל אם ראה להדיא שנגע בו איסור לא יקח ממנה דשמא בלעה בנ"ט או אם קנאה בדיעבד סגי ליה בנטילת מקום שהיינו כעובי אצבע מאחר ששניה' צוננים ומ"מ כדי נטילה בעי ולא סגי לה בקליפה לחודה מאחר דשניהם דברים רכים. ודוקא לכתחילה שהיינו קודם שנתנה בקדירה אבל אם נתנה בתבשיל אפי' ס' מכדי קליפה לא בעי. דמספק לא מחזקינן איסורא. וכל הא דלעיל היינו במדינה שעושי' החמאה במקומות שיש להם מרעה של בהמות (הרבה) ואין עוסקין לשם אלא בחלב ובמיני חלב ואין אוכלין בכלים בשר וגם אין מערבין אותו בכלי בשר:

ג. אבל במלכיות הללו שאין כאן רוב בהמות במקום אחד[217] ומאספים החלב מעט מעט בבתיהן ואינן נזהרין מלערב בה איסור וקערות שאינן מקונחין מאיסוריהן אין

[217] כן נוהגים בכל ארצינו ואין אחד מיקיל כל' מהרא"י ז"ל סי' ע"ח:

נוהגין לאכול חמאה של כנעני כלל. וכבר נתפשט הדבר לאיסור גמור ברוב המקומות שבאשכנז ובלוע"ז. ומנהג אבותינו תורה היא ואל תטוש וגו'. ורבותינו הקדמונים הניחו לעשות בזה ובעשיות היין כל מדינה ומדינה כמנהגו. (דשניהם דרבנן הן):

ד. וההולך ממקו' שאוכלין שם חמאה של כנעני' למקום שנוהגין בו איסור אין צריך לומר שהוא אסור עמהן. אבל ההולך ממקום שנוהגין בו איסור למקום המותר מותר לאוכלו עמהן אפילו אם דעתו לחזור. ואין בזה משום חומרי המקום שיצא משם כי זה אינו תלוי במנהג כמו חלב שתחת הקרום של הכרס וכמה חלוקי מנהגים שמחולקין המדינות בבדיקות טריפות הריאה בסירכה שבין אונא לאומא. או אם לנענע סירכה שבשומן הלב. וכל כה"ג דהתם כל ישיבה וישיבה מדינה ומדינה עיר ועיר חייבים לנהוג עצמה כדעת הגדול הרב המנהיג הראשון שהיה באותו מקום מתחילה מאל השופט אשר יהיה בימים ההם. בשאין בית דין האחרון גדולים מהם בתורה ובמנין. ובזמן הזה שאין כהן ושופט סמוך בירושלים. אבל הנדון הזה אין תלוי בשיקול הדעת הקדמונים אלא בתיקוני החמאה עצמה באיזה מקום מתקנין אותה בהכשר ובנקיון ואם היו מתקנין אותן במקום שנוהגין בו איסור כמו שנוהגין בו היתר היו אוכלין אותם גם לשם. וכן מתיר הרא"ש אפי' באיסור דאוריי' (הגה"ה) לאדם שהולך ממדינה שאין מסורת לעוף למדינה שיש שם מסורת לאותו עוף לאוכלן עמהן אפי' אם דעתו לחזור מטעם שמה שאין אוכלין אותו במדינתו אין זה בעבור איסורו אלא בעבור חסרון קבלתו שלא קיבלו עליו היתר מאבותיהן וגם איסור לא הורו להם. ואלו שקבלו היתר מאבותיהן ראוי לסמוך עליהן בכל מקומות. כל זמן שלא יכולין לברר איסור עכ"ל. והכא ג"כ מה שאין אוכלין החמאה במדינתו אין בעבור איסורא אלא מחמת שאין מתקנין אותו לשם בהכשר כמו בכאן. וראוי לסמוך עליהן בכל המקומות דנקט הרא"ש נראה לי שרוצה לומר בכל אותן מקומות שנהגו בהן היתר אע"פ שלא קבלו עליו כולן או רובן אלא קצת דאל"כ לא תמצא מקום האסור ואף כשיחזור בביתו יהא מותר לאוכלו:

ה. ומכ"ש אם יש פרושי' שמונעין לאוכלו במקומו' שנוהגין היתר שמכל מקום מותרין הן להשתמש בכלי' שנתבשל' בהן וק"ו הוא מכלי שנתבשל בהן חלב שתחת הקרום שעל הכרס אותן שנוהגין בו איסור כדאיתא לעיל בתשובת חלב. וכן השיב מהר"ם מאחר שיצא הדבר מפומי' דרבוותא הגאון ור"ת ור"י להתיר לא מחמרינן ביה כולי האי לאסור הכלים שנתבשל בהן החמאה למי שאין רגיל לאוכלה עכ"ל. (הגה"ה) ואי לא מסתפינא כולי האי מחסרון ידיעתי שאילנ' טפי אם ה"ה אפי' במקום שנוהגין בו איסור אין צריך להגעיל הכלים שנתבשל בהן כמו באיסור אחר ומותר להשתמש בהן אפי'

בב"י לכתחילה וכן אם נתנה בתבשיל של חלב אין צריך לבטלה כלל דהא לא צריך לבטל כ"א לפי איסור המדומע בה מק"ו מגבינות דלעיל אע"פ שאיסורן בכל מקום. ואיסור המעורב בהן נעשה לטעם והכא לא נתערב בה איסור ודאית כלל ולא מצינו לה שום איסור בתלמוד שלנו וכל גדולין בתראין מי שמורה בה לאיסור כלל. אלא אדרבא הסכימו בה להיתר גמור כדפי' אלא שמחמירין באותו מקום לכתחילה לתערובת נבילה וקערות שאין מקונחות. ובדיעבד לא מחזקינן איסורא וסומכין בספק בדיעבד על שהי' האיסור בטל בס' כמו שכ' מהר"ם שכה"ג בספק תולין לומר שהיה האיסור בטל בה בס' ומתירו מה"ט אפי' לקנותו לכתחילה וגם משום מראית העין ליכא דלא אתי לאיחלופי באיסו' אחר שהרי לא נתפשטה הוראה זו ברוב מקומות. ול"ד לחלב שתחת הקרום לאותן שנוהגין כר' אפרים דאליביה הוי חלב גמור ושמא אפילו בחמאה מבושלת שלהן דאסור לכתחילה משום גיעולי א"י היכא שנתערבה ברוב היתר או לגבי הכלים סומכין בדיעבד על שסתם כליהם אינם ב"י. וכן בפלאד"ן של חמאה של א"י שנאפה עם פלאד"ן של ישראל ושניהם מגולין ובלתי מחבת ובתנור קטן ונמוך ומכוסה מותר בדיעבד ואפי' אם יש בה גבינה דמאחר שלא היה צריך לבטל אפי' אם נתבשלו יחד כ"א איסור המדומע בה כדפי'. ולא מחמירין בו לומר בדיעבד ריחא מילתא היא אליבא דכולי עלמא וגם נגד איסור המדומע ההו' וודאי יש ס' בפלאד"ן ועוד דאיסו' עצמו המעורב בגבינה וחלב הוי נט"לפ בפלאד"ן ולא חמיר ריח מאיסור עצמו והיינו דווקא בימים שאין אוכלין בהן בשר אבל בשאר ימים ודאי אסור משום דרגילין לערב בהן ד"א ושאר בשר ובשר בחלב יחד. ושמא ה"ה אפי' (אם) בפלאד"ן של הא"י חלב צלול דמאחר שאין כאן אלא משום חששא תערובת איסור אעפ"י שע"י גזירות' חשוב מדרבנן לעניין אכילת גופא כאלו ראינו שנתערב בו חלב טמא כדאיתא לעיל לעניין לאסור ד"א בריח לא. וגם החלב צלול אינם מפטמם כ"כ ולא אמרי' בה בדיעבד ריחא מילתא היא אליבא דכ"ע וסומכין לגבי הריח בדיעבד על הרוב החלב המצוי ביניינו שהיא מבהמות טהורות וגם מאחר שאין חוששין שיהא כולו חלב טמא אלא רק לתערובת י"ל לגבי הריח אפי' אם נתערב בה בטל ברוב בחלב טהור בעיסת הפלאד"ן עצמה. ודווקא מחששת תערובות חלב טמא וכיוצא בה שיש בה כמה צדדין הנוטין להיתר אבל ודאי כל אסור צלול דרבנן שהיינו שאינה מצד חששת תערובות אלא שאסרו חכמים אותה חתיכה אם נאפה עם ההיתר אסור אפילו בדיעבד כאלו נאפה עם איסור דאורייתא דכל דתקון רבנן כעין דאורייתא תיקון. (אי אמרינן באיסור דרבנן ריחא מילתא היא או לא) שאילה:

ו. וכשמביאין חמאה של כנעני ממקו' שיש שם קיבוץ בהמות הרבה ונוהגין בה היתר לעיירות הרחוקים מהם אם רוב החמאה שבאותה העיר מובאה משם מותר לישראל לקנות ממה שמכיר שהובא משם אבל אם אין רוב החמאה שבאותו עיר הובא משם אסור לישראל לקנות אפי' ממה שמכיר שהוא משם משום מראית העין ומשום חשדא והייתם נקיים וגו' אם לא שיהיה בו רושם סימן מיוחד וניכר לכל שהוא מן המובא ממרחקים שקורין טונ"ן בל"א וכה"ג:

ז. וכתב בסמ"ק ועל הציגו"ר שעושין ממי חלב צ"ע אם יש לו דין חמאה או דין גבינה ובצרפת נוהגין בו היתר. ובלועז נוהגין בו איסור אפי' במקומות שנוהגין בו היתר בחמאה. וגם עתה נוהגינן להחמיץ ציג"ר בחומץ או בשאר דברים המחמיצים האסורים לנו:

ח. וכתב הרמב"ם פרק י"ז דא"מ קטן שאכל אחד מן המאכלות האסורות אפי' מדאורייתא אין ב"ד מצווין להפרישו לפי שאין בו דעת בד"א בעושה מדעת עצמו אבל להאכילו בידים אסור אפי' בדבר שאיסורו מדברי סופרים. ואע"פ שאין ב"ד מצווין להפרישו מצוה על אביו לגעור בו ולהפרישו כדי לחנכו בקדושה ובפרישה שנא' חנוך לנער ע"פ דרכו גם כי יזקין לא יסור ממנה עכ"ל וה"מ בבר הבנה אבל בתינוק מייתי בסמ"ג מהירושל' דעבודה זרה דתינוק יונק והולך מהכנעני ומן הבהמה טמאה ומביאין לו חלב מ"מ ואינו חושש לא משום שקץ ולא משום טומאה עכ"ל. ומיהו אם פי' ג' ימים אסור לחזור ולינק אפי' מאמו כדאי' לעיל בתשובו' נטל"פ:

שער מט

א. כתב בסה"ת בהמה שנטרפה חלבה אסור כחלב בהמה טמאה עכ"ל. והילכך גבינות וחמאה שנעשו מבהמה שנמצא טריפה בבדיקותה אם הטריפות הוא מחמת סירכא או מחמת מחט שנמצא בעובי בית הכוסות ובבני מעיים וכהאי גוונא והוגלד פי המכה מה שנעשה תוך שלשה ימים הראשונים. (ס"א אחרונים)[218] כתב באור זרוע בשם מהרי"ח פרק קמא דחולין ובמרדכי פרק אלו טריפות שהוא אסור וכן כתב רבינו תם שסירכא לא נעשית כלל פחות משלש ימים והוגלד פי המכה בידוע שגם כן שלש ימים קודם שחיטה נטרפה עכ"ל והלכך אף הכלים שנתבשלה בהן תוך ג' ימים אסורין אפילו בדיעבד דאין

[218] וכן הביא בשערים תשובת רשב"ם שכ' שתוך ג' ימים אסור וקודם ג' ימים מותר והאריך וס"ד ויש לסמוך אדברי רשב"ם וכן עמא דבר ע"ש ויש פוסקים דווקא שהיה טריפה ע"י סירכא יש להתיר הגבינה מטעם ס"ס אבל הטריפות הבא מן הבטן כגון ביותרת ושלא בדרי דאונא וכיוצא בזה מספקים אם יש להתיר הגבינות אם לאו וראה איך עמא דבר עכ"ל:

כאן ספק אלא ודאי ורגלים לדבר. ולא מבעיא בגבינות שנעשו ממנה לבדה אלא אפי' נעשו ממאה בהמות ולא עירבו החלב יחד אלא שעשו מכל בהמה גבינה בפני עצמה ואח"כ נתערבו הגבינות עצמם יחד ונשחטה בהמה אחת מן העדר ונמצא טריפה פסקו התוס' פרק קמא דחולין דכל גבינות שנעשו מכולן תוך ג' ימים אסורות (הגה"ה) ואין כאן ס"ס בכל אחת מהן שמא זאת הגבינה אינה מבהמה שנטרפה ואם תמצא לומר ממנה שמא הטריפות בא לה רק עתה סמוך לשחיטה דהא ודאי לא"ה הוא שהיתה [ודאי] טריפה ג' ימים ואין כאן אלא ספק אחד ואין להתיר מטעם שנתבטל גבינות האיסו' ביניהם ואפי' ברוב בעלמא כדין כל איסו' יבש ביבש. דהא איסור הגבינה מגופה וכל גבינה שלימה חתיכה ראויה להתכבד היא כדאי' לעיל ואפי' באלף לא בטיל ואע"ג דבשעה שנתערב היתה היתר גמור מחמת שהרוב בהמות בחזקת כשירות הן כדאי' לקמן מ"מ נודע עתה ודאי טריפות' למפרע וה"ה אם נעשה מכל בהמה כלי מלא חמאה או חתיכה גדולה שראויה כ"א להתכבד לפני אורחים ונתערבו כולן אסורות:

ב. וכתב רשב"א אבל אם לא נתערבה הגבינה ביבש אלא עירבו רק החלב יחד אפי' מה שנעשה תוך הג' ימים האחרונים והוגלד פי המכה הכל מותר דבטיל שפיר בס' כשאר אסורים והיינו אם יש ס' בהמות בעדר ונמצא אחד מהן טריפה הגבינות מותרות ואע"פ שעדיין לא בדקנו האחרות דבחזקות כשרות הן כדאי' לקמן. אבל הגבינות והחמאה וכל מה שנעשה אפי' ממנה לבדה קודם הג' ימים וכן אם לא הוגלד פי המכה או שנמצא טריפה מכל שאר י"ח טריפות הגבינה שנעשו אפי' סמוך לשחיטתו מותרין דאמרי' השתא הוא דנטרפה סמוך לשחיטה או אחר החליבה שקודם השלשה ימים דהא כאן היה רובא וחזקה דרוב בהמות כשירות הן ומוקמינן הבהמה בחזקת בריאות והשתא הוא דאיטרפה כדאמרי' בפ"ק דנידה דכל היכא דליכא אלא חדא לריעותא אזלי' בתר חזקת הגוף והכא אין כאן אלא חדא לריעות' דטריפה היא לפניך ואע"ג דחזקה שלא הוברר שעה אחת אינה חזקה מדרוצה להוכיח פ"ק דחולין מפרה אדומה דאזלינן בתר רובא דצריכה להיות תמימה ודילמא טריפה היא דנאמר שהוא מטעם חזקה דמאחר שעברה שנתה וטריפה אינה חיה א"כ היתה בריאה בהכרח אלא אותו הבריאות לא הוברר לנו שעה אחת פי' הרא"ש פ"ק דחולין וכן השיב מה"ר יוסף קלצו"ן שזה היה דוקא לפי הס"ד דגמ' קודם שהוכיח שהולכין אחר הרוב שאז לא היה כאן חזקה מבוררת מבריאות' כלל אבל לפי המסקנא שמוכיח שהולכין אחר הרוב ממקום אחר ורובא עדיף מחזקה דרוב גורם החזקה שהיא מבוררת לנו כל שעה דרוב בהמות כשרות הן וא"כ כל בהמות בחזקות בריאות אפי' תוך שנתן עכ"ל. ואע"פ שבשעה שמוכיח הרוב

מפרה אדומה צ"ל שאף חזקת הגוף אינה חזקה כדפי' היינו משום דהתם היה צריך להקשות תאמר לא אזלינן בתר רובא אלא הוא מטעם חזקה ואי לא היינו הולכין אחר הרוב גם חזקה מבוררת לא היתה כאן ואע"ג שזאת הבהמה גילתה שהיא מן המועט. פי' מהרי"ף דכמו שאתה אמרת שהיתה מבוררת השתא היא דנהפכה החזקה כך יש לנו לומר ג"כ על הרוב השתא היא דנעשית בהמה זאת מן המועט אבל עד השתא היא (לא) היתה מן הרוב שאין טריפות דרובא וחזקה רובא עדיף עכ"ל[219]. והשיב מהר"ם וריב"ק ובבהמה ליכא למימר טריף ואתאי טריף ואתאי כמו גבי מקוה וגם אינו דומה לביצים דספק טריפה דהתם היה העוף בחזקת ספק בשעה שהטילה עכ"ל. וגם אין דומה הכא למפריש תרומה יין מחבית על חברתה ונמצא חומץ מה שהפריש מג' ימים האחרונים צריך לתרום פעם אחרת אליבא דכ"ע ולא אוקמי ליה אחזקתה אע"ג דהתם אין צריך רוב דחזקה מבוררת היא דהא טעים ליה מתחילה דהתם אין דרך יין כלל להתחמץ פתאום אלא לאט לאט והתחיל להתחמץ לכל הפחות קודם ג' ימים[220] וכתב הרא"ש וכן נמצא בפי' רשב"ם ורב יודא גאון גם יש עוד טעם אחר להתיר אותן שנעשו קודם ג' ימים כשהוגלד פי המכה והיכא שלא הוגלד אפי' אותם שנעשו סמוך לשחיטה מטעם ס"ס אחרי שאנו אוסרין עתה כמה סירכות ושאר ענינים מספק חומרא בעבור שאין אנו בקיאין לבדוק אותה בנפיחה או בפושרין[221] וכה"ג וגם מטעם שאר חומרות בעלמא א"כ ה"ל ס"ס ספק אם היא טריפה עתה ואת"ל טריפה היא אימא השתא הוא דאיטרפה והיכא דהוגלד פי המכה אימא בשעת החליבה קודם ג' ימים היתה כשרה עכ"ל והכא אין כאן גזירות חכמים שיחשב הספק כאיסור ודאי כמו בגבינות דלעיל. אלא שאנו מחמירין בו מחמת שאין כאן אדם בקי בבדיקה וניתר שפיר בס"ס אע"פ שאיסור דאורייי' הוא כדאי' לעיל בתשובת ספק דרוסה שכל דבר שאין הספק בא מכח תערובת ניתר בס"ס אפי' באיסור דאורייתא. וי"מ דהתם היינו טעמא דמיירי שהספיקות לא נודעו ביחד אלא נודע מתחילה שהזאב דרס קודם שנתערבו ובאותו פעם לא היה אלא ספק אחד באיסור דאורייתא ונעשה באותו פעם כאיסור ודאי וכשנתערב אח"כ הוי כמו איסור ודאי שנתערב:

[219] אמנם רשב"ם אוסר אותה בסירכא ובהוגלד פי המכה אפי' קודם הג' ימים למפרע לעולם מטעם דכיון דא"א לומר דעכשיו ממש נטרף א"כ כבר יצא זו מחיים מחזקת הרוב ואינו יודע מכמה ובספק יש לאסור דספיקא דאוריי' לחומרא עכ"ל:

[220] ומסתמא ה"ה בכל כה"ג שאין בא פתאום ונוהגין להקל. הגה"ה:

[221] ואין זה קרוי דעת שוטים דלא הוי ספק מאחר שאין כאן עתה חכם שיודע לבדוק:

ג. וכ' בסמ"ג אבל אם הטרפות נולד עמה כמו חסרה ויתרה שלא בדרי דאונא וכה"ג כולם אסורים למפרע מיום ראשון שנתחלבה זאת הבהמה עכ"ל ואפי' אם נעשו הגבינות מק' בהמות וכיוצא רק אחת מהן טרפה א"ל נתערבו מתחילה דרך החלב אלא הגבינות בעצמן נתערבו דהא ודאי טריפה היתה ולא תוכל להתירם לא מטעם רוב ולא מטעם חזקה וגם אין בכל הגבינות כ"א ספיקא אחת. ואין להתיר אותם שנעשו קודם י"ב חודש מטעם דטריפה אינה חיה י"ב חדש דזהו דווקא בטריפות אחר שאירע לה מחדש כגון דרוסת הזאב או ריסוק אברים וכה"ג אבל מה שנולד עמה אנו רואין שאין מזיק לה בחיותה והרי היא כבעל ה' רגלים שהיא חיה כמה שנים ואין טריפותה משום שנוטה למות אלא שאסורה משום כל יתור כנטול דמי ונמצא שיש בזה ג' כללים. א) אם נטרפה ע"י סירכא או מחט והוגלד פי המכה תוך ג' ימים האחרונות אסורה. ב) ואם יש נקב בלא סירכא או מחט ולא הוגלד פי המכה או אחד משאר י"ח טריפות שיש להסתפק שבא לה מחדש הכל מותר אפי' סמוך לשחיטה. ג) אבל אם מוכח מילתא שהטריפות נולד עמה אסור הכל למפרע מיום ראשון שנתחלבה ובכולן אין חילוק אם נעשו הגבינות רק מזה הבהמה לבדה או אם נשחט רק אחד מכל העדר ונמצא טריפה ונתערבו הגבינות שלימות והזהירנו הש"י להבדיל בין דבר קט המטריף ומנבל הבהמה לדבר המכשיר שנאמר והבדלתם בין הבהמה וגומר:

שער נ

א. שנינו פרק אלו טריפות בהמה שנחתכו רגליה מן הארכובה ולמטה כשיר' מן הארכובה ולמעלה טריפה. וכן שנטלה צומות הגידין ואמר רב עלה וכן בעוף:

ב. שלש עצמות יש (הגה"ה) בירך שהוא רגל של אחריה מלבד הב' ארכובות ומלבד עצם התחתוני' ממש שבו הטלפים ויש בהן ג' דינים. העצם שלמטה מן הארכובה שהיינו על עצם התחתון ממש שבו הטלפים אותו שמגיע ממנו עד הארכובה אם נחתכו הגידין שבו והן למעלה מן העקב במקום שתולין בו הטבחים את הבהמה דקה אם נחתכה אפי' כולה אפי' נחתך כל הרגל שם עמהן כשר דאין החיות תולה בהן ומכ"ש למטה הימנו ולמעלה הימנו עצם קטן (ונ"ל שצ"ל. עד הארכובה אם נחתך אפי' כולה. אפי' נחתך כל הרגל שם עמהן כשר דאין החיות תולה בהן ומכש"כ למטה הימנו ולמעלה הימנו. ואם נחתכה הגידין שבו והן למעלה מן העקב במקום שתולין בו הטבחים את הבהמה דקה טריפה ויש עצם קטן) שעומד בבין הפרקים המחבר אותו עצם התחתון לעצם האמצעי והוא כנגד המקום שקורין קני"א בל"א ברגליה שלפניה והוא הנחתך בפרסות

כשמפשיטין הבהמות. ופסק רש"י כרב דמפרש ארכובה דמתני' (הגה"ה) הוא אותו עצם הקטן וכתב וה"ה אם נחתך אותה ארכובה עצמה טריפה וכן כתב הרא"ש פ' בהמה המקשה והארכובה עצמה כלמעלה מן הארכובה משום דאיכא לאקשויי מדיוקא דרישא לדיוקא דסיפא וע"כ חד מנייהו דוקא ואזלינן לחומרא עכ"ל. וכן פסק בסה"ת כרש"י והכי נהגינן באשכנז ובצרפת ודלא כעולא דמפרש ארכובה דמתני' (הג"ה) היא ארכובה העליונה המחבר עצם האמצעי לקולית. וכן למעלה מן הארכובה עד כל אורך צומות הגידין (וכ"כ בשערים שם) שהיינו עד ד' אצבעות בשור הגדול מהארכובה ולמעלה וכדי רוחב אגודל בבהמה דקה וכתב ביו"ד והם ברגל כלפי חוץ מקום שהזנב נופל עליו והוא המקום שתולין בהן הטבחים הבהמה גם כ"מ שנחתך בהן טריפה אע"פ שכל העצם קיים דשמא נפסקו צומות הגידין שפסיקתם אחת מי"ח טריפות שהן הלכה למשה אפי' אם הארכובה עצמה שלימה וכן פסק בס"ה לאסור אפי' אם העצם עצמו קיים ומניין הגידים ההם הן ג' בבהמה ב' קטנים ואחת גדולה והגדולה מונחת על השנים קטנים ונפרדה קצת מן הבשר וט"ז בעוף[222] ופסק רש"י וסמ"ג וסמ"ק וסה"ת שאם יפסוק רק אחת מהן[223] כולו או רובו טריפה אפי' אם הארכובה עצמה שלימה:

ג. וכתב הרא"ש ס"פ בהמה המקשה ואפי' אם חזר העצם (הגיד) ונתקשר יפה ונתרפא. ואפי' בבהמה דכשנשבר הי' צריך בדיק' בגידין וגם עתה שנתקשר צריך עדיין לבדוק אם נשתנה מראה הבשר שעל הנקשר משאר מראות בשר שאז היה טריפה דיש לחוש שמא לא נתרפא יפה וכשאינו בקי בהן צריך להטריפה עכ"ל (הגה"ה) והא דמכשרינן לקמן העצם עצמו שלמעלה מן הארכובה וצומות הגידין. היכא דחזר ונתקשר היינו משום שאין תלוי לשם בנשבר לבד אלא ביוצא לחוץ כדאי' לשם וכשחזר ונתקשר בידוע שלא יצא אבל תוך הארכובה שאין חילוק לשם בין יוצא לחוץ או לאו ודאי טריפה הוא בכל ענין מ"מ אם אין נראה להדיא חתוך ונשבר ממש אלא שהוא רק גישוואל"ן בל"א ונצרר בדם שאין ריעותא מבורר לפנינו יש לחותכו ולבודקו לראות אם נפסוק אחד מהם. וכתב הרא"ש ור"ב והיינו דוקא בבהמה שהם גדולים ונכרים לבודקן גם עתה בכה"ג למי שבקי בבדיקות צומות הגידין כשלא ראינו בהם חיתוך וריעותא מבוררת אבל בעוף שהן דקין כ"כ ואדומין אפי' אם הוא רק שחוף ונצרר עליהן הדם טריפה דאין אנו בקיאין לבודקה כלל. וכתב הרמב"ם פ"ח דה"ט ודוקא נחתכו צומת הגידין אבל אם נחסרו מתחילת בריותן כשרה ומסיק וכן בכל שאמרו בו רבותינו שאם חסר טריפה

[222] אמנם בי"ד כתב שאלו ג' גידין בבהמה יש להן ג' גידין אחרים שנבלעים באלו ואותן הגידין אין בכלל צומות הגידין אלא למעלה מצומות הגידין:

[223] אם נפסק אחת מהן טריפה ושמא לא סבר בצומות הגידין כרמב"ם ואנו (לא) קיי"ל הכי:

כ"ש אם ניטל אבל שאמרו בו אם ניטל טריפ' נאסר רק כשנחתך אבל נבראת חסירה מותרת דאם לא כן נטלה וחסרה חדא היא וכשניטל מותר כ"ש אם נבראת חסר שמותר עכ"ל[224]. וכוותי' קיי"ל. ומשם למעלה כל אורך עצם האמצעי מן צומת הגידין עד הקולית נוהג בו דין אחר שאם נשבר ולא יצא לחוץ רוצה לומר שהעור ובשר שלם על המקום השבירה כשר. (וכ"כ בשערים שם) ודווקא שעור ובשר שניהם שלמים אבל אם העור לבדה מכסה השבר כגון שנתמעך הבשר שעל השבירה טריפ' אע"פ שלא יצא לחוץ מעולם לפי שתחת הבשר מעלה ארוכה וחוזר ונתרפא אבל תחת העור לבד אינו חוזר ונתרפא אך כשנשבר במקום צומת הגידין טריפה (צ"ל אפילו) אם לא יצא לחוץ כדאיתא לעיל[225] ומכ"ש אם פתוח מקום השבירה או שיצא לחוץ או שנחתך כל הרגל לשם בכל עצם האמצעי שהוא טריפה. (וכ"כ בשערי') ומשם ולמעלה עצם השלישי הוא הנקרא קולית או בוקא דאטמא והוא אצל הגוף ממש וראשו תחוב בחור עצם האלי' ומחובר בו ע"י גידין ויש בו ב' מיני טריפות האחד שאם נשבר ויצא לחוץ טריפ' ג"כ בכל עניין כמו בעצם האמצעי. השני אם נשמט למעלה ממקומו כדאמרינן בגמ' האי בוקא דאטמא דשף מדוכתיה ואיעכול ניביה טריפה ופרש"י שנעקר ממקומו שהיינו מאותה חור של עצם האליה ואיעכול ניביה פירוש שנרקב הגיד שמחובר בו ראש הקולית לעצם האליה והוא דק מאד. וכ' בסמ"ק ודווקא שמוטה ועיכול ניביה אבל זה בל"ז כשר ואין אנו עתה בקיאין להבחין אי גם איעכול ניביה או אם בספק לבדו ונהגו להטריף[226] כשנמצא בוקא דאטמא נשמט ממקום חיבורו בגוף או אם אפי' נשבר רק סמוך לגוף תוך ד' אצבעות בבהמה גסה וב' אצבעות בדקה דחיישינן לאיעכול ניביה:

ד. וכ' במרדכי ובסמ"ג ובסמ"ק ואם בא לפנינו בהמ' או עוף שכבר נשבר למעלה מהארכובה ונרפא[227] כשר' דבידוע שלא יצא העצם לחוץ (הג"ה) וכ"פ ר"י ור"ב הלכה למעש' וכ' בפרנ"ס ואפי' אם הוא עתה יותר עב וגדול לשם במקום אחר כשר. עכ"ל. והיינו בין בעצם האמצעי בין בעצם השלישי עד סמוך למקום הניבישי"ש לחוש לשם לאיעכול:

[224] ודלא כרשב"א שכתב ואין חילוק בין ניטל לחסר אלא כל מקום שאמרו רבותינו חסר ה"ה ניטול ניטל ה"ה חסר:

[225] ואמר מהר"ש שאינו כן במרדכי:

[226] כ"כ בשערים דנוהגין להטריף כשיש לנו ספק בבוקא דאטמא שמא איעכול ניביה:

[227] וכתב בתשובת מהררי"ק דדוקא כשחזר ונקשר וחזר למקומו הראשון ונתחבר שבר עם שבר הוא דאיכא למימר אם יצא לחוץ לא היה חוזר ונתקשר אבל אם לא חזר השבר למקומו הא' אלא ב' שברי העצם שוכבים זע"ז וזה נמשך למעלה וזה נמשך למטה כעין שרגילות למצוא בהרבה אגפיי' מעופות אע"פ שנתחברו ב' עצמות הנשברים וקרם עליהן עור ובשר מ"מ אסור דשמא יצא לחוץ וע"ש סימן צ"ח:

ה. וכן העוף יש ברגלו ג"כ ג' עצמות. העצם התחתון הוא שבו הקשקשי ויש בו גידין תחילתן מן העקב ואצבע יתרה עד סוף העצם ההוא ואינו בכלל צומת הגידין. ומשם ולמעלה עצם האמצעי ובהם צומת הגידין למטה מן פרק עצם התחתון עד רוחב אצבע אגודל ומשם ולמעלה עצם השלישי והוא עצם הרחב הדבוק על הגוף ממש. ותני לוי כל טריפות שמנו חכמים בבהמה כנגדן בעוף ויתר עליהן העוף שאם נשבר העצם אע"פ שלא ניקוב קרום של מוח טריפה וכן בבוקא דאטמא דשף מדוכתיה כתב ר"י א"ז פא"ט שבעוף טריפה אפי' (ס"א לא) איעכול ניביה ומביא ראייה. וכן הגיה מהר"ף בסמ"ק בשם ר' יחיאל בשם רבי אלחנן דמשום דזוטר חיותא גם בלא איעכול ניביה חשוב שמוטה וטריפה ומפרש לשם בסמ"ק והא דלא תנייה גבי יתר עליהן העוף היינו משום דבהמה נמי הוי שמוטת הירך טריפה באיעכול ניביה מיהא לא חשיב ליה כיון דשם שמוטה נמי איתא בבהמה. ולא דמי לנשבר העצם דקתני וכו'. והאריך ומסיק והילכך אם נמצא בעוף לאחר שחיטתו הירך נשמט אעפ"י שיודע בודאי שלא היה נשמט כשהובא לשחוט מ"מ אם רק מסופק לו אם קודם גמר שחיטה או לאחר גמר שחיטה טריפה דהוי ספיקא דאורייתא אע"פ שבודאי בשעה מועטת כזו לא איעכול ניביה עכ"ל (הגה"ה) והיינו שמרגיש בשעת שחיטה שמשבר (ס"א שמשגר) רגלו בפרכוס כמו שרגילות. אבל בכה"ג בבהמה שצריכה איעכול ניביה כשרה מאחר שבשעה מועטת כזאת לא איעכול. אך כל שאר טריפות שנמצא אחר השחיטה ולא ידע אם אירע קודם השחיטה או אח"כ כגון שנמצא אחר השחיטה שנשבר הקולית ויצא לחוץ ואינו יודע אם יצא קודם השחיטה או לאח"כ. וכן שנמצא בבהמה לאחר השחיטה בוקא דאטמא דשף מדוכתיה ויודע בודאי דלא שף לאחר שחיטה אלא שמסופק באיעכול ניביה או לאו או שנמצא לאחר השחיטה ספיקא בצומת הגידין. וכל כל שאר טריפות כגון בני מעיים שנמצא בהן מחט שנקבו נקב מפולש ואינו יודע אם עברה רק עתה לאחר השחיטה ובכל כה"ג כתב בה"ג ובסמ"ק ובסמ"ג שיש להחמי' בספיקותו אפי' שאינו יכול להבחין אם הושחר פי המכה ולא נאמר השוחטה הותרה אלא במקום שיש לתלות בהיתר הנראה לעינינו כגון זאב שנטל בני מעיים בפנינו והחזירם נקובות עכ"ל. וכ"ש הכא שהספיקות הן מחמת חסרון חכמים שאין החכם בקי בבדיקה שאין יכול להבחין אחר השחיטה אם נפסק אחד מן החוטין או אי איעכול ניביה וכה"ג והריעותא לפנינו במקום שתלוי בטריפות הבהמה פשיטא שיש להטריפה דדעת שוטי' לאו כלום הוא. ומיהו (ס"א ואין) קרוי ספיקא כדאיתא לעיל. ולשון סה"ת ואע"ג דנשחטה בחזקת היתר עומדות כיון שתלוי בחסרון חכמים שאין בקי לא אמרינן בחזקת היתר עומדת עכ"ל. וכן בנשבר הקולית

ויצא לחוץ טריפה אפילו בלא הושחר מקום המכה (הגה"ה) ולא נשתנית מראית הבשר שעל השבירה משאר הבשר דחיישינן שמא סמוך לשחיטה נשבר ויצא דאי בהושחר מקום המכה פשיטא דטריפה וקולית העוף שנמצא אחר השחיטה נשבר ויצא כתב בי"ד ומיהו אם יודע בודאי שדחפו או רצצו בכותל אחר השחיטה אפילו אם הושחר מקום המכה הוי כזאב שנטל בני המעיי' ותולה בו עכ"ל. וכל שכן הכא שיש רגלים לדבר מדלא הרגיש בו קודם השחיטה. והא דהושחר אימא מכח דם המכה. ודווקא בעוף אבל ברגלי הבהמה שגסות הן אין תולין:

ו. פרק אלו טריפות אמר רב יודא אמר רב שמוטת יד כשר וכתב בספר מצות גדול ובספר מצות קטן ובסה"ת ואפילו[228] אי איעכול ניביה דאין חיות תולה בו. וגם לא חיישינן לנקיבת הריאה אפי' אם נשמט ממקום חיבורו ממש כמו שכתב במרדכי דבשמוטת יד בבהמה מתוך עובי הכתף ורחבה אין חוששין בה שנקבה הריאה עכ"ל. והיינו אם לא עברה המכה ולא נצרר הדם בצלעות אבל אם נצרר בהן הדם חיישי' אף לנקיבת הריאה כדאי' בהג"ה במיימוני פ' ראשון דה"ט. וכן לא שייך בהן שאר טריפות דאפי' אם נחתכה תוך הארכובה וצומת הגידין או שנשבר למעל' מן הארכובה ויצא לחוץ כשר. דאין החיות תולה בהן. כדאמר רב הונא אמר רב פ' א"ט בעלת שלשה או בעלת חמשה בידים. פירוש ברגלים שלפניה הוי מום לגבוה הא להדיוט שרי. אבל ברגלי' אפי' להדיוט אסור. וחסיר ויתיר הוי כמו נחתך כדפירש ר' שלמה שאיסורא משום שמוטת ירך. ואפי' הכי בידי הבהמה עצמה להדיוט שרי:

ז. והאגפים בעוף דומה להן דבכל מקו' שנחתכו או שנשברו כשר מלבד (הגה"ה) אם נשמטו מהגוף או נשברו אצל הגוף בסמו' רוחב אגודל שהוא טריפה ג"כ ולא מטעם דשמוטה כמו ברגלי הבהמה אע"ג דבעוף אין צריך איעכול ניביה אפילו ברגליה דאין החיות תולה בשמיטותה וכנגדה בעוף דקאמר היינו באברים הנמצאים בעוף. ועוד דס"ס שניהם טריפה אלא משום דעור העוף רך ודק וחיישי' ביה לנקיבת הריאה שקורין החריף אצל חיבור הגוף בין הצלעות והיתה צריכה בדיקה שהיינו לנתח העוף מלפניו ולהניח הריאה דבוק בצלעות וליתן גילה או רוק על הריאה ולהביא שפופרת ולהניח בקנה של הריאה ונופח אם עולה בנפיחה כשר. ואין אנו בקיאין עתה ואין סומכין עצמינו על בדיקת דבר שיש בו ריעותא כמו שאין אנו בודקין הריאה שיש בה סירכא בנפיחה. וכתב במרדכי והא דלא תני לוי גבי יתר עליהן העוף היינו משום דשמוטת הגף משום חשש נקיבת הריאה ובנקיבת שומן עכ"ל:

[228] וכ"כ בשערי' דביד בהמה לא שייך שום טרפות כבפנים. ואח"כ כתב דנשמט בגף טריפה וע"ש:

ח. ומכל מקום אם ידוע בודאי שהעוף הובא שלם לשחוט ומרגיש השוחט באצבעותיו שכשעושה השחיטה נשבר גפו מחמת הפירכוס אפילו סמוך לגוף האי שכיח וכשר דאין לחוש בזה לנקיבת הריאה דהא הרגיש ויודע סיבת השבירה. ואי משום דשמא נשמט קודם גמר השחיטה שמוטת הגף כשר. ועוד דהא יש כאן ס"ס דהיתר כדאיתא לעיל בתשובות ספק דרוסה אבל בכה"ג בבהמה בין בידיה בין ברגליה כדאיתא לעיל:

ט. ובשחתוך למטה מן הארכובה בבהמ' ובחיה ברגליה שלפניה כשר בכל עניין אפי' אם כך באו מן השדה ולא נודע מי שברן או נשכן. ולא נודע לנו בודאי שנחש וכה"ג נשכו. ואע"ג דכתב הרמב"ם ריש פ' י"ב מה' רוצח לפיכך בהמה חיה ועוף שנמצאת חתוכין רגליה אע"פ שהן מותרין משום טריפה אסורין משום סכנה שמא אחד מזוחלי עפר נשכן עד שיבדקו בצלייה. עכ"ל. ואנו לא בקיאין בדבר הצריך בדיקה כדאיתא לקמן. משום דאין נחשים מצויין בינינו והולכין אחר הרוב כמו שאין אנו נזהרין עתה מאיסור מים מגולין שכתב ג"כ לפניו בפ' אחד עשר במצות עשיית מעקה. ולא חילק ג"כ לשם בין בזמניהם לזמן הזה:

י. ואיתא באיסור והיתר של הגאונים ומספק' ליה אי נתבשל או נצלה אותו אבר המדולדל עם הבשר אם נאסר הבשר אם לא עכ"ל. ומאחר שנסתפקו בו הגאוני' יש להחמיר בו בין בבישול בין בצלייה בין במליחה כבכל שאר איסורין דרבנן והא דמכשרינן לעיל למטה מן הארכובה ביוצא לחוץ וכן ברגלי בהמה שלפניה ובגפי העוף היינו דוקא הבהמה או העוף עצמו אבל גוף האבר הנשבר המדולדל צריך לחותכו ולהשליכו קודם המליחה בין בעוף בין בבהמה (וכ"כ בשערי' שם). ואפי' אם חזר ונתקשר היטב דמאחר שנאסר פעם א' לא הותר עוד אע"פ שחזר והבריא וגם יש לחוש שמא לא הבריא כל צרכו וכתב בסמ"ק ודווקא יצא לחוץ אבל אם לא יצא אפי' למעלה מן הארכובה אף האבר עצמו מותר והכי נהגינן ולא דמי לביצים שנתקן דהתם נתקן לגמרי אלא שמונחים בכיס אבל הכא הבשר קיים וכן כתב בסמ"ק שאסור למולחן עם הבשר או להושיטו לבן נח מדרבנן שגזרו ביה חכמים אטו אבר מן החי ולכן דנין בספיקותא לקולא (מהרי"ש ודלא כשערי דור"א) והכי ג"כ איתא בהג"ה במיי' בה"ש וכתב אבל מן התורה אפי' אם הוא רק מחובר כחוט השער אין בו דין אבר מן החי ואפי' למעלה מן הארכובה כ"א משום טריפות עכ"ל:

יא. וכתב הרמב"ם וה"ה אם שמט אבר או מיעכו אדם כגון הביצים שמעכן או נתקן אע"פ שאין אסור מן התורה שהרי יש בו מקצת חיים מאחר שאין מסריח. מ"מ אסור לאוכלו ממנהג שנהגו כל ישראל מקדם שהרי הוא דומה לאמה"ח וכן כל כיוצא בזה

עכ"ל. ויש לדקדק בביצי' מהאילים שבכמה מקומות רגילין הטבחין כנעים לנתקן ג' ימים קודם השחיטה. (וכ"כ בשערים שם):

יב. אך יתרת שברגלי בהמה ועוף אם הוא במקום שאינו אוסר הבהמה או העוף אף היתרת עצמה מותרת כדאי' לקמן ואין גוזרין בו משום אברים המדולדלים דהיא גופא גזירה והוי כיתר' בדרי דאונא שאף היתרת עצמה מותר ויתיר וחסיר הוי כמו נחתך. וכתב בי"ד ומאחר שאסור חסיר ויתיר משום דחשיב כנחתך אינו אלא במקום שהיה אסור אלו נחתך לשם כמו מעצם התחתון ולמעלה עכ"ל. וכן כתב הא"ז פא"ט שאם היתרת אינו נוגע בארץ שאינה יכולה לילך על שתיהן או שלא עמד במקום הרגלים או שיצא למטה מן הארכובה קיי"ל בכל הני שדלדול בשר בעלמא הוא וכשירה ואפי' אם יש בו עצמות וצפורן עכ"ל. וכ"כ במרדכי הא דיתרת אסר במקום שאלו נחתך טריפה היינו דווקא כשיש אבר אחד בעוף כיוצא בו אבל אם עלה יבלת ובה עצם בכל מקום שהוא בבהמה או בעוף אפילו היתרת עצמה מותר ומייתי מעשה במענ"ץ בתרנגולת שהיה בה רגל שלישי בצד הזנב ולא היה דבוק כלל לאחת מרגליה והתירוה ר' יודא ממענ"ץ ושאר גדולים לשם:

שער נא

א. מחט שנמצא בריאה בכל מקום שהיא בין בבשר הריאה בין בסימפון הגדולים או הקטנים אפי' אם היתה כולה בפנים ולא היתה נראה מבחוץ כלל. ואפילו אם בדקוה מקודם בנפיחה כשהיתה שלמה[229] כמו שהוא דרך בקהילות הקודש לנפח כל הריאות אפילו כשלא נראה בה ריעותא כלל. מסקנא דמילתא שיש להטריפה עתה בכל עניין בין בקטנים בין בגדולים גדולה היא שיש לה ראש כמו למסמר בצד האחד כמו המחטין שנושאין הנשים בצעיפיהן. וקטנים כדרך המחט שתופרין בהן שהן חדין משני ראשיהן ואפי' אי קופא שהיינו ראש המסמר לגאו לצד הסימפון דאז ודאי אתי דרך סימפון הקנה וליכא למיחש לנקובת הוושט כמו שכתב בסמ"ק דלא דיינינן עתה דינא דשלימתא בין בריאה בין בכבד אפילו אם נפחה מקודם (הגה"ה) כ"א דינא דחיתוכה דלא סמכינן אשום בדיקה כשיש ריעותא לפנינו וחיישינן כל פעם שמא יצא כבר דרך סימפון חוץ מן הריאה וחזרה ונכנסה מבחוץ ונקובת הריאה טריפה כדפי' ואע"פ שהקופא לגו (הג"הה) שחזרה ונכנסה דרך הנקב שנקב' כבר נכנסה שפיר בראש המסמר תחילה ואע"ג שהיתה

[229] ובשערים כתב דבכל עניין שנמצאת בין קטינה בין אלימתא אם נפחוה ולא יצא ממנה הרוח כשירה אא"כ באת לפנינו חתוכה אז יש להטריפה אם נמצא בה מחט. ולכך נקיי הדעת שבקהילות הקודש נופחים כל הריאות ואח"כ חותכה אותם ואז אם נמצאים בה המחט כשירה וע"ש:

הריאה שלימה מבחוץ לא סמכי' עתה אבדיקה ואומר שחזרה ונסתמה מבחוץ וקרום שעלה מחמת מכה אין זו סתימה בשום טריפות וכ' במרדכי ריש א"ט אבל אין לחוש באלימתא דדרך הוושט נקוב דא"כ אמאי מכשיר בחתיכה דכבדא כשהקופא לגו אלא מאחר שהקנה סמוך כ"כ לוושט אמרינן שדרך הקנה באתה לריאה וניקבה:

ב. וכ' הרא"ש ובס"ה ובסה"ק ור"י דתולעין היוצאין מן הריאה הבהמה עצמה כשרה אע"ג דהריאה נקובה בתולעת זו לפי שחזקתה שלאח' שחיטה פירשו ויצאו. וכ"כ ראבי"ה שמעשה בא לפניו בעוף שהיו התולעין יוצאין מן הקורקבן והכשיר ג"כ מהאי טעמא ומכ"ש הנמצאים בשאר מקומות בבהמה ובעוף כגון בבשר עצמו ובכבד שאין מטריף הבהמה או העוף ואין אסור כ"א התולע לבדו והכי איתא פ' א"ט[230]:

ג. מכ"ש תולעין הנמצאים בכרס ובדקין שהבהמה עצמה כשרה די"ל מן הפרש נתגדלו או בלעה אותם עם המאכל ומיהו אם נמצאו על קרום של מוח אף הבהמה עצמה טריפה כדאיתא לקמן בתשובת בהמה שנפלה לאור:

ד. אך אם נמצאת הריאה וה"ה כל שאר בני המעים נקובין במקום שנוכל לתלות בידי הטבח (הג"ה) או בזאב וכה"ג תלינן בו. יש לריא' (מ"כ שצ"ל כאן וכתב במרדכי ויתרת שלא בדרי דאונא שאינו מורגל בכל בהמה חשוב כניטול. והרי יש נקב וטריפה וכתב ר' שמחה יש לריאה) שני קרומים נקבו זה שלא כנגד זה טרפה ואין דומה לקורקבן דהתם השני קרומי' דבוקין זה בזה וחשוב קרום עב שלא ניקב לחוץ עכ"ל:

ה. וכן מחט שנמצא בלב תוך הסימפון טריפה דמאחר שניקבה הלב טריפה חיישינן בו כמו בריאה שמא יצאה כבר דרך סימפון חוץ מן הלב וחזר לתוכו וטריפה אפי' באלימתא וקופא לגוו:

ו. אבל מחט שנמצא בכבד יש חילוק בין קטינא לאלימתא שבקטנים בכ"מ שנמצא בין בסימפונות ואפי' בסימפון רבא (הגה"ה) שהיינו הקנה הרחב באמציעתא בין בחתוכה דכבדא בין בשלימותא טריפה דאמרינן נקובי נקיב ועייל[231] ומפרש בסמ"ק ולא משום חששת נקיבת הכבד דהא נקיבת הכבד כשרה אלא מאחר דקטינתא היא ונקובה שפיר מצד הקופא כמו מצד חודה וגם כשהקופא לגוו איכא לספוקי לחומרא שבודאי אתאי דרך הוושט דרוב בליעתא דרך הוושט הן וניקב הושט או הכרס או הדקין או הקיבה ויצא מהן אל הכבד וטריפה. אבל באלימתא אמר רב אשי חזינן אי קופא לגוו כשר דעבר

[230] אמנם ר"ג מ"ה הצריך להניח הריאה בשמש עד שמתחמם אם יוצאין יותר כשר ואי לאו טריפה והיינו כשחותכין אח"כ הריאה ומוצאי' בה יותר תולעים שלא יצאו. הגה"ה:

[231] וכ"כ בשערים שמחט קטנה טריפה בכל עניין שנמצא סימן צ"ג וע"ש. ואם המחט נמצאת בסימפונא רבא דכבדא כשירה דנראה לעינים הוא דדרך הקנה בא:

דרך הקנה של הכבד דאי מצד חוץ וניקב הוושט או הכרס או הדקין או הקיבה היאך היה ראש המסמר העב חזר ונתחב בכבד ולכן כשרה אז בכל עניין (הגה"ה) אפי' אם נמצא בחתוכי דכבדא. וכן שאנו דנין עתה אפי' שלימתא כחתוכי כדפי' והכא אין שייך איסור כמו בריאה ובלב שמא יצא כבר פעם אחת לחוץ דרך חודה וחזרה דרך הנקב שיצאה. דנהי נמי דיצאה הלא נקיבת הכבד כשירה אם לא שנקבה כנגד המרה כדאי' לקמן בתשוב' הסמוכה. אפי' נקבו הסימפונות כדאי' לקמן. ואי קופא לבר פי' לצד חלל הבהמה טריפה[232] דע"כ דרך חוץ אתיא דאי דרך הקנה כיון דסמפונות הכבד קצרים הם לא היתה הקופא יכולה ליכנס בתחילה בסימפון אלא ודאי מבראי דרך הוושט או הדקין אתאי וניקב אחת מהן וחזר ונכנס תוך הכבד וחזר והבריא מבחוץ ותלינן בוושט לחומרא כיון דהוי כחיתוכי ורוב בליעות דרך הוושט הן וכתב בי"ד בשם רשב"א דמעתה אין אנו בקיאין איזהו קטנה ואיזהו גדולה כ"כ שאינה יכולה להכנס דרך הראש ומטרפין הכל אפי' בכבד אא"כ שהראש כגרעין של תמרה פירש שרחבה כ"כ דאז אין ראוי לינקב וכ"ש כשהקופא לגוו עכ"ל:

ז. כללא דמילתא כל מחט שנמצא בריאה בכל מקום שהוא בין קטינתא בין אלימתא אפי' קופא לגוו ואפי' כולה בפנים נהגין עתה להטריפו בכל ענין אפי' אם בדקוה בתחילה בנפיחה. ומחט שנמצא בכבד קטינת' אסורה בכל ענין אלימתא וקופא לגוו כשירה אפי' אי עברה חודה של המחט לחוץ ונראית בחלל הגוף אם ראשה גס כגרעין של תמרה ואם הקופא נוטה רק לבר טריפה אפילו שכולה מבפנים:

ח. וכתב הרמב"ם פ"ו דה"ש כבד שהתליע כשירה (וכ"כ בשערים סי' פ"ט) וכתב בסמ"ק ניטל הכבד טריפה ואם נשתייר כזית במקום מרה וכזית במקום שהיא חיה כשירה עכ"ל במקום שהיא חיה פי' במקום שהיא דבוקה ותלויה וי"מ במקום שהיא חיה ר"ל שהיא סמוכה ודבוקה לכליות והלכך צריך ג' זתים באלו ג' מקומות ובלבד שלא יהא אלו הג' זתים מתלקטין או מרודדים או כרצועה. ובכל אבר ובכל מקום שניטל טריפה אם יבש עד שתהא נפרכת בצפורן נחשב כניטול וטריפה. וכן כתב הרמב"ם שה"ה אם יבשים ממנה רק מקום שהיא תלויה בה ומקום מרה אעפ"י שכל השאר קיים כמות שהיא טריפ' אבל אם התליעו אלו הב' זיתים כשר ודוקא אם ניטל הכבד אבל אם נחסר מתחילת ברייתו כשרה עכ"ל:

ט. וכתב הרא"ש ובמרדכי אם נמצאו ב' כבדים טריפה ומסיק שם במרדכי וכבד שניכרת

[232] וכ"כ בשערים דבקופא לבר טריפה אפי' באת' לפנינו שלימה:

בה המרה מעבר לעבר כשרה[233]:

י. וכתב בפרנ"ס כבד שהיא נפוחה ועבה ונרקב יש לעיין בריאה אם לבנה היא כצמר גפן טריפה ואם אדומה היא כשירה דהדרה בריא עכ"ל. ומייתי בסמ"ק בסוף בדיקות הריאה ויש חלאים אחרים אם יארע לבהמה תחשב טריפה וכן הלכה למשה מסיני ואלו הן דרוסה נקובה חסורה נטולה קרועה כפולה פסוקה שבורה סימן להן ד"ן חנ"ק נפ"ש עכ"ל והן טריפות דכל הגוף:

יא. וכתב הרמב"ם פ"ז דה"ש מחט שנמצא בעובי בית הכוסות כשירה עכ"ל. (הגה"ה) המסס ובית הכוסות והקיבה יש לכל אחד מהן שתי עורות אם נמצאו בהן מחט מבפנים אפי' קטניתא וניקב רק העור שבפנים לצד הרעי ואין ניכר ריעותא בעור החיצונה מבחוץ כלל כשירה דודאי דרך הוושט באתה עם המאכל דרוב בליעות דרך הוושט הן. ואפי' באלימתא וקופא לבר פירוש שראש המסמר תקוע בעור הפנימי וחיצונה שלימה ואין ניכר בה ריעותא דלא אמרי' כלל שדרך חוץ באתה כדפרישׁ' והא דנתחב ראש המסמר בעור אמרי' אוכלין ומשקין דחקוהו לנעוץ שם. וכ' בספר מצות קטן אבל בריאה וכבד ליכא למימר הכי דאין תלוין בושט אלא בקנה ואין דרך להקדים קנה לושט. וגם ליכא שום אוכלין ומשקין לדוחקא עכ"ל. ומייתי במרדכי פ' א"ט מה שפירש רש"י בכתובות ודוקא בעובי בית הכוסות שעורו כפול ונשאר עדיין עור אחת שלימה קא מכשר תלמודא אבל בדק אע"פ שאין ניכרת מבחוץ טריפה מאחר שאין אלא עור אחת חוששין שמא נקבתו נקב מפולש ואח"כ הבריא ועלה קרום מבחוץ. וכתב עוד הא דקאמר המסס ובית הכוסות שנקבו לחוץ דמשמע דבעינן נקב מפולש לאו דוקא לחוץ ממש אלא ר"ל כלפי חוץ לאפוקי זה לתוך זה דכשר. וכן פסק ר"י כרש"י והכי נהגינן ולא כר"ת דמיקל. (אבל בשערים התיר כדלעיל) (הגה"ה):

יב. ומייתי עוד שם במרדכי אך אם יש אפילו קורט דם כנגד ראש המחט מבחוץ טריפה (כ"כ בשערים) אפי' אם אינו נראה נקב בעור החיצונה כלל דאם אין שם מכה קורט דם מהיכא אתיא א"ו מבחוץ נכנסה המחט או מבפנים ועבר ב' עורות וחזרה ואז עלה קרום בעור החיצונה ודוקא שלא הודח ולא נמלח אבל אם הודח או נמלח טריפה אפי' אם אין קורט דם נגד פי המחט דשמא היה שם דם והמים העבירוהו:

יג. ומסיק עוד המרדכי וכ"ש אם נמצא בעור החיצונה שהיא טריפה ואומר ר"י וכן הקורקבן אינה טריפה ג"כ אפי' בקטינתא או אלימתא וקופא לבר אלא היכא שניקבו שתי העורות שלו והיינו הקורקבן והכיס שלו זה כנגד זה. או שנמצא קורט דם מבחוץ

[233] ומסיק עוד לשם במרדכי דלדלה הכבד כולו ממקום חיבורה ומעורה בטרפשא דכבדא כשירה הגה"ה:

כמו בעובי בית הכוסות. משא"כ בריאה שטריפה אפי' בניקב זה שלא כנגד זה בלתי מחט. ומפרש במרדכי ובסמ"ק והיינו שעור הפנימי של הקורקבן ניקב בין ע"י חולי בין ע"י מחט והחיצונה קיימת וכן אם החיצונ' ניקבה ע"י חולי והפנימי קיימת אבל אם החיצונ' ניקבה ע"י מחט טריפה אפי' אם עור הפנימי דהיינו הכיס קיים (וכ"כ בשערי סי' צ"ד):

יד. וכן בקיבה והמסס ובה"כ אם נמצא קוץ או מחט תקוע באחת מהן מבחוץ אפי' אם אינה ניכרת כלל מבפנים טריפה (וכ"כ בשערים). ואפילו באלימתא וקופא לגוו דממ"נ מהיכא אתיא אי מצד פנים א"כ נקבו הב' עורות בהכרח ועלה קרום ע"פ המכה עד שאין ניכר הנקב בפנים וקיי"ל קרום שעלה מחמת מכה אינה קרום לפי שאינה מתקיים אלא הולך לו לאחר זמן ואם באתה דרך חוץ יש לחוש שמא ניקב הוושט או הדקין או הכרס ושוב חזר ונכנס בהן ואין תלינן לומר שנכנסת דרך הגרגרת כשלא נראה בהן ריעותא דרוב בליעות דרך הושט:

טו. וכן פסקו ה"ג ור"י אם נמצא תקוע בדקין או בלב מבחוץ ובכל מה שבחלל הגוף אף ע"פ שהוא שלם מבפנים יש לחוש לנקובת הושט או הדקין אפילו באלימתא וקופא לגוו (וכ"כ בשערים סי' צ"ד):

טז. ומעשה שנמצא מחט תחובה בתוך השלל של ביצים וטרפו גדולי הדור את התרנגולת מטעם שהיתה בחלל הגוף ויש לחוש לנקובת הוושט (וכ"כ בשערים סי' צ"ו):

יז. ואם נמצאת תקוע בריאה מבחוץ טריפה בלאו הכי לפי שניקבו שני הקרומים (הגה"ה):

יח. ומיהו בכבד בקופא לגוו מכשיר בסמ"ק אפי' אם העוקץ בולט לחלל הבהמה כדאי' לעיל דהא נקובת הכבד כשירה ואין כאן ממ"נ וגם משום דבהכרח דרך הפנים אתא כדפרישׁ':

יט. וכתב במרדכי אך אם יש ריעותא בדופן שכנגדו (הג"ה) רוצה לומר בין הצלעות כשירה[234]. אפי' אם נמצאת תחובה בלב או בבני מעיים מבחוץ רק שלא עברה המחט כל בשר הלב עד חללו או הב' עורות של המסס ובית הכוסות וקיבה וכהאי גוונא. וכ"ש אם היא תקוע עדיין בדופן הצלעות. ולא חיישינן שמא ניקבה אחת מהאברים שנקיבתם במשהו עכ"ל. ואפי' בקטינתא ואלימתא וקופא לגוו. דאמרינן דרך הצלעות נכנס מחמת חכוך כדאי' לקמן ולא ניקבה דבר כ"א הדופן. ונקובת הדופן כשירה בנקב קטן וכה"ג

[234] וכ"כ בשערים שיש לראות אם יש ריעותא בדופן כשירה סימן צ"ד:

כשיש שם מחט.[235] וכתב הרא"ש אבל אם ניקב הדופן לחלל ולא נראה ריעותא בבני מעיים טריפה דחיישינן שמא ניקבו הבני מעיים במקומות המטריפות וגרע טפי מנמצא הלב נקוב או הבני מעיים ולא ניכר מעבר לעבר:

כ. וכתב הרא"ש אבל מחט שנמצא בבשר בהמה כגון בירך או בשדרה וכה"ג כשר. ואפי' באלימתא וקופא לגו לצד חלל הבהמה דתלינן דמבראי אתא. ואין לומר מבראי היאך נקבה בקופא בכל עובי הירך עד סמוך לחלל הגוף. דמתוך דהבהמה מתחככת בכתלים אפי' נכנסה דרך הקופא דחקה ועברה שפיר בעובי הירך:

כא. ומחט או קוץ בהמסס וב"ה וקיבה וקורקבן וניקבו נקב מפולש עד שנראית המחט משני צדדין ומסופק בו שמא ניקב לאחר השחיטה.[236] פירוש שמא היה כבר ניקב מצד אחד ולאחר שחיטה ניקב גם עור שנייה. כתב הא"ז דהאידנא טריפה אפי' היא יפה שלא עלתה חלודה ואפי' אם אין עליה קורט דם (הגה"ה) אפי' סביבות הנקב ואפי' אם לא נמלח הבשר ולא הודח דאין אנו בקיאין עכ"ל. ומכ"ש אם יש שם נקב בלתי מחט או קוץ במקום שאין שם לתלות במשמוש ידי טבחא שאין לספק שם שבא לאחר השחיטה אלא הוא טריפה ודאי. דהא אין כאן דבר דה"ל למיסרך בה הדם וגם אין להתירו מטעם דאמר רב הונא נשחטה כו' כדאי' לעיל בתשובות בהמה שנחתכו רגליה:

כב. ומחט שנמצא בדופני הדקין ולא נקבו נקב מפולש (הגה"ה) אלא תחובה רק באורך הדופן של הדקין כשירה דאורחא הוא ליכנס דרך חלל הוושט וחזר ונכנס כך דרך בני מעיים אבל אם נמצא כעין זה בדופני בית הכוסות אפי' באורך הדופן שאין להבין באיזה צד הקופא פונה א"ה טריפה דכיון דחללה רחב אי איתא דדרך הוושט עייל על הפרש איבעי לאישתכוחי:

כג. אמנם בתשובת מהר"ם איתא שמעשה בא לפניו במחט שנמצא בקורקבן ולא הי' ניכר שום נקב בחלל הקורקבן וגם לא עבר המחט לחוץ אלא שנמצא שוכב כמו בריח. אורך המחט ברוחב דופן הקורקבן ואוסר אף שאר אווזות שנתערבו עם אותה אווזא שנמצא בה המחט לפי שהאווזא היתה חתיכה הראויה להתכבד ואפי' באלף לא בטיל עכ"ל[237] ומסתמא היינו טעמא דמאחר שהמחט לא היתה ניכר מבפנים כמו שלא היתה ניכרת מבחוץ איכא למיתלי לומר שבאתה מבחוץ ונקבה הושט או הדקין וכן כל כיוצא

[235] שאילה והיינו ביש מחט אך מהר"ש השיב דביש מחט מיירי:

[236] ובשערים כתב דאם ניקבה המחט מב' צדדין ואין שם דם וגם לא העלתה המחט חלודה כשירה וע"ש ואין חילוק בין קוץ למחט אי ליכא דם או חלודה כשר. סי' צ"ד:

[237] ובתשו' רשב"א התיר וע"ש סי' שע"ד ות"ל דהא אסיקנא דהעור פנימי של הקורקבן שניקבה בין ע"י חולי בין ע"י מחט כשירה:

בזה. וכתבוה התו' וכל מקום דנקט מחט ה"ה קוץ ושאר דברים המנקבין תדע מדקאמר התם ליכא מידי למיסרך עכ"ל:

כד. מחט או קוץ שנמצא תחוב אפי' רק מקצתו בעור דופן הוושט מבפנים אפי' לאורכן אם הוא שלם מבחוץ וגם אין קורט דם כנגדו לא מבחוץ ולא מבפנים פסק רש"י והתו' שצריך בדיקה ואנו לא בקיאין עתה בבדיקה ועוד דלרב אלפס חוששין ואין לו בדיקה וטריפה ואע"פ שיש בוושט ג"כ ב' עורות והחיצונה שלמה דמאחר שיש ריעותא לפנינו חיישינן שמא ניקב כבר נקב מפולש ומחמת נענוע דאכלה ופעיא ביה גמדא ליה ופשטא ליה וחזרה המחט קצת לפנים ואז עלה קרום במקום הנקב והושט אין לו בדיקה מבחוץ אלא מבפנים. ול"ד למחט שנמצא באורך דופני המעיים או בעור הפנימי של המסס וב"ה דלעיל דכשר דהרי הן נחין תמיד ואי איתא דעברה גם עתה איבעי ליה לאשכוחי כך כדאי' לעיל. ועוד דהן נבדקות שפיר מבחוץ מה שאין כן בושט ול"ד לריאה שנקבה ודופן סותמתן ולסתימת כבד במרה דכשר דההיא סתימה מעיקרא הוו דאע"ג שקרום שעלה מחמת מכה אינה קרום בשום טריפות מ"מ סתימה דמעיקרא מהני שפיר כדפריש'. וכ"ש אם נתחב המחט בעור החיצונה של הוושט שהוא טריפה אע"פ שאינה ניכרת מבפנים כלל דרוב בליעת דרך הוושט ויש כאן ממ"נ מהיכא אתיא כדאי' לעיל. אבל ודאי אם נמצא מחט או קוץ בחלל הוושט לאורכו ואפי' לרוחבו ואינה תחובה כלל בעור דופני הושט ולא נראה בו שום ריעותא אלא שהמחט מונחת בו כבריח כתב הרמב"ם פ"ג דה"ש ובסמ"ק שאין חוששין לו דרוב בהמות מדבריות אוכלין קוצין תמיד עכ"ל. וגם אין סופו לטרוף דאפשר שיעבור דרך הריעי. ועוד לא אמרי' סופו לטרוף כטרוף דמי אלא כשהתחיל בה ריעותא וחולשא. וכן כתב בפרנ"ס שהוא כשר ולא חיישינן שמא ניקב כבר ועלה קרום במקום הנקב אע"פ שאין אנו בקיאין עתה בבדיקת הוושט דלשמא הבריא אין חוששין אפי' בוושט אלא כשנמצא בה ריעותא הניכרת בפנינו:

כה. אמר רבא שתי עורות יש לוושט חיצון אדום והפנימי לבן אי חליף טריפה ופרש"י דהוי כל אחד כנטול דמי. וכן כ' הרא"ש וכן אם שניהם אדומים או שניהם לבנים דאחד מהן לקה ואין חבירתה יכול להגן על לקותה שבכל העור עכ"ל:

כו. נקבה אחת מהן כשירה שתיהן טריפה אפילו זה שלא כנגד זה (וכ"כ בשערים סי' צ"ד) כיון דאכלה בי' ופעיא ביה זימנא דמתרמי בהדי הדדי. והני מילי שניקבו ע"י חולי אבל אם נקבה אחת מהן על ידי מחט חוששין ג"כ לשנייה כדאי' לעיל:

כז. וכתב בספר מצות קטן גרגרת שניקבה במקום הכשר שחיטה או למעלה הימנו ונחסר כאיסר טריפה ונקבין הרבה מצטרפין לכאיסר. ואם אין בו חסרון ברובא. ונקבין הרבה

מצטרפין לרובא. והני מילי בבהמה אבל בעוף השלם שבין הנקבין מצטרפין עם הנקבין לטרוף ברובא. ואם סדוק לארכו אם נשתייר חוליא למעלה וחוליא למטה כשירה עכ"ל. חוליא פירוש שלש טבעות. וטעמא דכל מה דפשטה צוארה מתחבר הסדק. והיינו דוקא ע"י חולי דאפשר שנתחלה זה בלא זה אבל ע"י מחט או שאר מקרות וריעותא. לדידן דלא בקיאין עתה בבדיקת הושט ודאי טריפה כמו שכ' ר"י אור זרוע. אע"פ שכשנמצא הקנה נקוב ומסופקין בו אם הוא דרוס או נקוב שהיינו בקוץ אנו תולין בקוץ ששכיח טפי והוי כרובא. מכל מקום מאחר שאין אנו בקיאין עתה בבדיקת כל עוף דאתי לקמן אפילו כי מסמס קועי' דמא אני מטריפו ואוסרו דחוששין לנקובת הווושט. עכ"ל. אבל ניקבה למטה מהכשר שחיטה ע"י חולי דינו במשהו כמו בריאה:

כח. אמר רבי יוחנן סימנים שנתדלדל ברובן טריפה פר"ח שנתפרד הושט מהקנה ונדלדלו זה מזה. וכ"כ ביו"ד בשם ר"א נפרד הושט מן הקנה ונתדלדלו זה מזה ברוב אורכו טריפה. עכ"ל:

כט. וכתב בספר מצות גדול ובסה"ת משנכנס הגרגרת תוך החזה מתפצל לשלש קנים חד לריאה וחד לכבד וחד ללב. ופסק ר"ח ורבינו תם שבכולן נקובתן במשהו. ומה שנכנס תוך החזה אפילו אותה הקנה היורדת לכבד אעפ"י שבמקום שחיטתו הוי רק ברובו דמאחר שיש פלוגתא בדבר ולא איפסק הילכתא כדברי מי נכון להחמיר בג' עכ"ל. אבל בסימפון שבתוך הכבד קיי"ל כרש"י שהן ככבד ואין טריפה בנקיבתה עד שינטלו:

ל. תנן פא"ט המסס ובה"כ שניקבו לחוץ טריפה ופירש"י בה"כ הוא סוף הכרס עשוי ככובע והמסס מחובר בו סביב סביב לחיבורו כשאתה מבדילו יש דופן לזה ודופן לזה ובאמצע הן שופכין זה לתוך זה והמאכל נכנס מבה"כ להמסס ומהמסס לקיבה ומקיבה לדקין אם נקבו לחוץ כגון שנקבו זה או זה שלא במקום חבורן בדפנותיה טריפה אבל אם נקבו במקום חיבור דפנותיה אפילו הנקב הולך מחללו של זה לתוך חללו של זה כשר עכ"ל. (וכ"כ בשערים סי' צ"ה) והיינו מטעמא שבלאו הכי יש באמצע נקב גדול ביניהם שהמאכל הולך מזה לזה ואפי' הנקב ע"י מחט דמאחר שתלוי בוושט שרוב בליעתו באין לתוכו אמרינן שנכנס עם המאכל ולא ניקב דבר אחר כלל:

לא. ומייתי הרמב"ם פ"ז דה"ש י"א איברים הם שאם ניקב אחת מהן לחללו במשהו טריפה. תורבץ הווושט. קרום של מוח. הלב עם הקנה שלו. המרה. קנה הכבד. הקיבה. הכרס. המסס. ובה"כ. ודקין. הריאה עם הקנה שלה עכ"ל. עם הקנה שלה פי' שגם לקנה שלה יש דין זה שנקובתה במשהו והיינו משנכנס לחזה כדאי' לעיל וכן בקנה הכבד כדאיתא לקמן במניין טריפות וכן בתורבץ הושט דנקט היינו ג"כ עם הושט

עצמו כדאית' לעיל. וכתב בה"ג ובא"ז שקרום של מוח רוצה לומר העליון הדבוק בעצם הגולגולת או התחתון הדבוק במוח עצמו זה או זה אע"פ שהשני שלם.[238] וכתב עוד הרמב"ם משיתחיל המוח להמשיך לשדרה והוא מחוץ לפולין שהן תחילת העורף יהיה לקרומו דין אחר. ואם ניקב חוץ לפולין מותר. הלב היינו שניקב לבית חללו בין לחלל גדול שבשמאל בין לחלל קטן שבימין טריפה. אבל אם ניקב בשר הלב ולא הגיע לחללו מותר. וכן קנה הלב והוא המזרק הגדול שיבא ממנו לריאה הרי הוא כלב שאם ניקב לבית חללו במשהו עכ"ל. וק"ק. והוא הקנה הגדול שבאמצע. וכתב בי"ד בד"א שנקבו מחמת חולי אבל אם נקבו בקוץ או במחט אפי' בחוץ ר"ל שלא נגע בחללו טריפה דאפי' אם נמצא מחט בחלל הגוף טריפה עכ"ל. כתב בא"ז בשם ראבי"ה אם נמצא דם נצרר בעובי בשר הלב עצמו טריפה דיש לחוש לנקובת הלב. ונקובת כרס פסק רש"י פ' א"ט שהיינו בכל מה שבכרס נקובתה במשהו ואפילו בסניא דיבי' וגם במקום שהוא רך ואין בו דבר דכיון דפליגי אמוראי איזה נקראת כרס הפנימי שנקובה במשהו טריפה עבידנא בכולהו לחומרא וטרפינן בכל כרס עכ"ל. וכן המעי האחרון הנקראת חלחולית נקובתה במשהו טריפה כשאר בני מעיים. וכתב הרמב"ם בד"א שניקב לצד חלל הבטן אבל אם ניקב למקום הדבוק בירכים מותרת. וכן אפילו אם ניטל אותו מקום הדבק כולו אם נשתייר ממנו מאורך הבשר ד' אצבעות מותרת עכ"ל. ואם באותן ד' אצבעות ניקב כתב הר' יונה שכשר עד שניטל הרוב של הד' אצבעות וכן פסק הרא"ש. חצר הכבד הניקב במשהו טריפה כדאיתא לקמן[239] וכתב הרא"ש ואם ניקב הדופן לחלל ולא נראה ריעותא בבני המעיים טריפה. דחיישינן שמא ניקבו בני המעיים במקומות המטריפין וגרע טפי מנמצא הלב נקוב או הבני מעיים ולא עבר מעבר לעבר עכ"ל. והיינו דווקא שלא נמצא שם מחט דאל"כ אין מחזקינן ריעותא אלא באותו אבר שנמצאת בה כדאיתא לעיל. ועוד דאי ביש מחט א"כ בלב ובני מעיים נמי אפי' שלא עבר מעבר לעבר דהא יש כאן ממ"נ כדאיתא לעיל. דמסתמא הוא מטריף ג"כ במחט שנמצא בחלל הגוף ומסתמא ה"ה בבשר החופה את רוב הכרס והוא הבשר הדק ההולך ומכסה את כל פני בני המעיים עד הירכי' ונקרא כך מפני שמיעוט הכרס נחבה בחזה ורובו מכוסה באותו בשר. והוא הנקרא פלאנ"ק בל"א אם נמצא נקוב עד חלל נגד הכרס ובני המעיים טריפה אפילו בנקב כל שהוא דהא אין הטריפות מטעם הדופן עצמו אלא משום חששא נקיבת הבני

[238] ודלא כהרמב"ם שהכשיר כשהתחתון קיים:

[239] אבל אם נסרכה בסירכא בצלע לא היו מטרפין וכן נוהגים ר"ש וראבי"ה וכן מצאתי בתשו' ר"ב ע"כ. מרדכי והגהה אשר"י:

מעיים. והכא נמי איכא למיחש בכה"ג[240]. ועוד דשמא כל זה היא דווקא לאותן שבקיאין בבדיקות ואז מצד קריעה זו לא נאסר הבהמה אח"כ שנקרע אותו הבשר ברובה אבל עתה שאין אנו בקיאין כלל בבדיקת דבר שיש בה ריעותא יש להטריפו אפי' בנקב קטן דחיישינן לנקיבת בני המעיי' כדאיתא לעיל. אבל אם ניקב או נקרע שלא כנגד הכרס ולא נראה הכרס כלל כתב הרמב"ם פ"ט דה"ש דאין טריפה עד שנקרע באורך טפח בבהמה גדולה ובקטנה עד רוב אורך הבשר. וכתב עוד ואם ניקב בעיגול כשיעור שיכנס בה ג' גירעינין תמרה זה בצד זה בדוחק הרי זו טריפה שאם ימתח קרע זה יעמוד על טפח עכ"ל. וכתב בסמ"ג וזהו קרוע שהיא הלכה למשה מסיני:

לב. נקבה השלפוחית. שהיינו הכיס שמי רגלים עומדין בה טריפ' בין בזכר בין בנקבה. הקורקבן בעוף כמו הקיבה בבהמה אם נקבו הב' עורות שלו נקב מפולש זה כנגד זה טריפה:

לג. אבל נקיבת הזפק כשר:

לד. והזפק יש לו ב' מעיים קטנים כעין כיס שיש לו ב' שנצים שפותח וסוגר בהן והעליון נמתח עמו ולא התחתון. בראש האחד שהיינו במעי הראשון תולה בווושט ובמעי השני מחובר לקורקבן אם ניקב אותו המעי ההולך מזפק לקורקבן כת' בא"ז שהוי דינו כקורקבן לטרוף בנקב משהו ודווקא הזפק עצמו אם ניקב כשר אבל גגו של זפק יש לו דין וושט וטרפה בנקב משהו. ואיזהו גגו של זפק כל מה שנמתח עם הווושט והוא המקום שמתחיל לישפע כלפי הווושט ונעשה על הזפק ככסוי על הקדירה. וכ' בא"ז בשם ריב"ם שהיינו כשמושך בצד האחד הווושט ובצד השני המעי ההולך לצד הקורקבן כל מה שנמתח עם הווושט הוי גגו של זפק שהיינו מה שכנגדו למעלה נמתח עמו אבל מה שתולה למטה אינו נמתח עמו. ואפילו לפרש"י זכרו לברכה דהמעי ההולך לקורקבן הוי מקום שנמתח עמו דינו כקורקבן בנקב משהו עכ"ל א"ז. ומייתי בי"ד (הגה"ה) תשובת הגאונים שפסקו מדקאמר וגגו של הזפק נידון כווושט ש"מ שלא קיי"ל כר' דאמר אפי' ניטל הזפק כשר דהא איכא בו מקום דאפי' אם ניקב לבד טריפה עכ"ל. וכן פסק בא"ז הזפק אם ניטל טריפה אם ניקב כשר עכ"ל:

שער נב

א. אמרינן בפרק כ"ה חלב טהור סותם. וכ' התו' כל נקב שסותמו שומן כשר כגון הדקין שנקבו והשומן סותמן מותר לפי שמחובר עליו כל שעה וכן כל כיוצא בזה אבל חלב

[240] ושמא דלא כרמב"ם וסמ"ק אך יש ליישבו שלא נגד הכרס כדכתבנו לקמן בעמוד:

שנדבק בריאה אין סותם כיון שאין נדבק עליה כל שעה עכ"ל. והיינו ריאה הסרוכה לשומן הלב פירש שומן שבקנה הלב הוא שבין הערוגות המחובר לשדרה וכיוצא בזה שאינו מהודק עליו כל שעה. ובסה"ת ובסמ"ק מפרש הטעם דמאחר שאין השומן מאותו דבר שהנקב שם לא הוי סתימה עכ"ל. אבל אם ניקב הכרס או המסס ובית הכוסות והדקין והקיבה לחוץ לצד החלב שעליה אפי' עד החלב ממש טריפה דחלב טמא אינו סותם משום דלא מיהדק (וכ"כ בשערים סי' צ"ו). והביא ר"ת תשובת הגאונים קיי"ל כבני בבל דחלב הקיבה כולה אסורה בין דאקשתא בין דאייתרא ואינו סותם[241] והדורא דכנתא דנקבו אפי' זה לתוך זה כשר דחבירו סותמו או החלב כשר שעליה סותמו דמהדיק אך אם נקבו החלחולית דהיינו הכרכשתא לצד השומן שעליו אע"פ שהוא טהור ומיהדק עליו אינו סותמו וטריפה דחלב העשוי ככובע כגון חיטין עגולין דכרכשתא אינו סותם. וכן כתב הרמב"ם פ' ו' דה"ש קיבה שניקבה וחלב טהור סותמו מותרת וכן כל נקב שהבשר והחלב שמותר באכילה סותמו ה"ז מותר. חוץ מחלב וקרום שעל הלב כולו. והמחיצה שבאמצע הבטן שנקרא טרפשא דכבדא וחלב המעי האחרון שבאברים אלו אין מגינין לפי שהן קשין חלב חיה כנגדו בבהמה אסור אין סותם ג"כ עכ"ל (וכ"כ בשערי' שם). והטעם מפרש בסה"ת דהא אין הדבר תלוי בהיתר החלב או באיסורו. אלא שחלב שבאותו מקומות לא מיהדק. וחלב הלב רוצה לומר אפי' אותו שמיהדק עליו ממש ואינו סותם נקיבת הלב. לפי שהוא קשה ועשוי ככובע וכל שכן בטרפשא דליבא אינו סותם הנקב שבלב דחלב העשוי ככובע הוא. וגם אינו מהדק. וכתב הא"ז בשם מהרי"ח האי סימפונות דריאה דאינקב לחברי' במקום דסמיכי להדדי כגון שבמקום שמתחיל להתפצל שאין שם בשר ביניהם שסותמו טריפה. ואין דומה להדורא דכנתא דאינקיב לחבריה דכשר דהתם חבירו רך ומגין עליו עכ"ל:

ב. ועוד כתב הרמב"ם פ' ו' דה"ש אבל מעיים שנקבו וליחה סותמתן טריפה דאין סתימה זו מועלת עכ"ל. והיינו שנסרכו באיזה דבר או שתלוי בהן הסירכא[242] ומחט שנמצא בקורקבן ונקבו הב' עורות שהיינו הכיס והבשר ויש שם שומן אומר ר"י שסתם שפיר וכשר. דע"כ לא מבעיא ליה בגמרא אלא בחלב חיה שכנגדו בבהמה טריפה. אבל חלב טהור דעוף שלא מצינו שכנגדו טמא פשיטא דסותמו דמיהדק שפיר עכ"ל:

ג. וכתב ר"י א"ז בתשובה מעשה בא לפני רבי בקורקבן תרנגולת שניקבה והוסר ממנה הקורקבן ונתערבה אותה התרנגולת הטריפה באחרות ודימו שומן של קורקבן אל שומן

[241] אמנם הרא"ש כתב פרק א"ט דחלב דאייתרא סותם ושמא מטעם דלקמן דבני א"י אכלי' לי' אנן וכו' שאילה:

[242] וכ"כ בתרו' הדשן סי' קפ"ג דאם נסרכו הדקין לדופן או למקום אחר ובדקו המעיים בפנים ולא מצאו שם ריעותא דהדבר נוטה לאסור וע"ש:

התרנגולת של מקום חיבור הקורקבנין ואידמו לגמרי (הג"ה) והכשיר רבי האחרות ע"י כן. (ויש לפרשו שהנקב לא היה במקום השומן דאי במקום השומן הא קיי"ל דחלב טהור סותם עכ"ל) ועתה שאין אנו בקיאין כ"כ אין לנו להתיר בכה"ג אם לא שיהא ההפרש גדול וניכר לכל:

ד. ודווקא בדבר שנקובתו במשהו אבל בדבר שצריך שיעור לנקיבתו ולחסרונו כמו נקובת הטחול אין מועיל בו סתום חלב או בשר ומסתפק בא"ז אם נמצא נקב בכרס במקומות שנוהגין איסור בחלב שעליו (שלא) כר' אפרים ואותו חלב סותמו אם שייך לומר בזה ג"כ אינהו מיכל אכלי' ליה אנן מסתם נמי לא סתים ליה והאריך ומסיק ע"כ טוב להחמיר ע"כ:

ה. אמר ר' יוחנן מרה שניקבה וכבד סותמתה הבהמה כשרה (וכ"כ בשערים סי' פ"ח) ואי אינקב כבד להדי מרה טריפה נמצא הכשר במרה טריפה בכבד והכשר בכבד טריפה במרה כגון שניקבה לחוץ. וכתב הרמב"ם פ"ו דה"ש אבל אם לא נסתם הנקב אע"פ שהוא סמוך לכבד טריפה:

ו. וגרעין שנמצא במרה אם היתה כמו גרעינה של תמרים שאין ראשה חד מותרת. דודאי נכנסת דרך הסימפון אם ראשה חד כגרעין של זית אסור שהרי ניקבה אותה כשנכנסת. וזה שלא נראה הנקב מפני שהוגלד פי המכה עכ"ל וכן מסיק בי"ד לאסור וכ"ש הגרעין שהן חדין יותר ומחטין שנמצאין במרה שהוא טריפה:

ז. ופסקו ה"ג והרמב"ם ומהר"ם ובי"ד ובמרדכי פא"ט שאם אין שם מרה כלל טריפה (הג"ה) וכ' אך אם יש בכבד טעם מר אפי' אחר שנצלה כשר:

ח. וכתב אם יש שני מרורות טריפה דכל יתיר כנטול דמי. אך אי שפכי להדדי חדא היא וכשירה ואף ראבי"ה כתב להחמיר בתרי מרירות מאחר שיצא הדבר מפי הגדולים:

ט. וכתב בי"ד יש מיני עופות שאין לה' מרה כגון תורים ובני יונה ואין לאסור כיון שכל המין הוא כך ומכל מקום אין ללמוד מהן להכשי' מינים אחרים שאין להם מרה דאין ללמוד מין משאינו מינו והכי אמרי' ג"כ ריש פ' א"ט. ואיילי' שאין להם מרה לא חשוב כנטילה דכולהו הכי איתא להו עכ"ל:

י. וכתב ראבי"ה הלכה למעשה מרה שנדבקו בצד אחד לצלעות ומצד א' לכבד כשר:

יא. וכתב בתשובות הגאונים הטחול שניקבה בסומכה או שיש בה רק מכה בסומכה טריפה וסי' איזה קרוי סומכיה דטחול וטריפה. ואיזה קרוי קולשיה וכשר. סומכיה הוא כל מה שדבוק בכרס. וקולשיה הוא שאין דבוק בו כלל. ואף על גב דאם ניקב הטחול בסומכיה טריפה (הגה"ה) מכ"מ אם נחסרת כשרה. ואע"ג דבמרה ובאונות הריאה הוי

חסר כניקוב מ"מ לא מדמינן בטריפות זו לזו. וכן אי אשכחת תרי טחלי מכשיר בתשובת הגאונים והרא"ש והרמב"ם. וכתב לפי שהטחול אינה ממניין שאר איברים שנקובתן במשהו. אין עליה דין שאר אברים שכל מקום שניקב טריפה ה"ה ניטול ע"י חולי או ביד או שנברא חסר כולו או יתירה אלא יש לטחול דין בפני עצמו ליטרוף בסומכי בנקב מפולש עכ"ל דוקא שהטחול ניקב בסומכי מעבר לעבר אבל אם ניקבה אפי' בסומכה וברוחב איסור ולא עבר הנקב מעבר לעבר אלא נשתייר ממנה מצד הב' כעובי דינר זהב כשרה אבל פחות מכאן הרי הוא כמפולש וטריפה וכתב רשב"א עובי דינר זהב לא ידעינן שיעורה ויראה לי שהוא פחות מחצי שיעור עובו עכ"ל פי' מחצי שיעור עביו של הטחול:

יב. וכתב הר' אלעזר ממיץ בשם רבינו תם דכל מקום שהטחול טריפה משום נקב אפי' שלא ניקבה אלא נימוחה או שיש בה בועה מליאה מוגלה טריפה אם נסמסמס והוא שהרופא גוררו רואין אותו כאלו אינו לכל דבר עכ"ל. וכן אם נפרך בצפורן. וכתב רשב"א בת"ה שלו עוף טחול שלו עגול כענבה ואין הנקב פוסל בה דאין לה עובי עכ"ל וכן מתירו בי"ד:

שער נג

א. בדיני הכליות כתב במרדכי פרק א"ט אם יש לבהמה רק כוליא אחת או שיש לה ג' או ד' כליות כשרה דמאי אמרת כל יתר כנטול דמי הא אמרינן ניטלו הכליות כשרה. ותו מדאסר רחמנא לגבוה מכלל דלהדיוט שרי. דתניא ואת שתי הכליות ולא בעלת אחת וג' וד' עכ"ל וכן בא מעשה לפני רבינו תם בטלה שלא היה לו כ"א אחת והכשיר וכן אם ניטלו כשר כדתנן נטלו כו':

ב. וכתב הרמב"ם וכ"ש שאם ניקבו שמותרת ואמר רבין בר פפא לא שנו אלא ניטול אבל לקתה אפי' בכוליא אחת טריפה (וכ"כ בשערים סי' פ"ט) ופסק בסה"ת כוותיה. ואם כן ניקבו הכליות דכשר מסתמא שלא נקבו ע"י חולי:

ג. וכן אם הקטינה אפי' רק אחת מהן בבהמה דקה עד כפול ובגסה עד כענבה בינונית טריפה. (וכ"כ בשערים שם). ומכ"ש פול וענבה עצמה ולמטה מהן. ואפי' אם היה באיסור דרבנן שלא אמרינן בשיעוריהון עד ועד בכלל דהא חשיב מלמעלה ולמטה. וכתב הרא"ש ול' הקטינה משמע שהיו גדולים מעיקרה והקטינה ע"י חולי וניכר החיסרון אבל אם נולדו קטנים אפי' פחות משיעור זה כשר עכ"ל:

ד. וכתב ר"ש בר חפני הכהן בשערים שלו לקתה הבהמה אפי' רק בכוליא אחת במים עכורין או סרוחין או נעשה בשרה כבשר המת שהבאיש לאחר ימים ואם תאחוז במקצת יתמסמס ויפול טריפה (וכ"כ בשערים שם). ואפי' שלא הגיע הלקותא למקום החריץ שהיינו עד מקום הלובן עכ"ל. (בשערים כתב בסתם כי מטי לקותא עד מקום חריץ. שם) וכן כתב ג"כ ראבי"ה הא דצריך בכוליא שהגיע הלקותא למקום החריץ היינו במכת חרב אבל ע"י מוגלא אפי' לא הגיע למקום החריץ טריפה:

ה. ומסיק וכן אם נבקעת לשנים טריפה מדאמר יפלח כליותי ולא יחמול ע"כ. ומכאן יש סמך ג"כ לטריפות מרה שניקבה שלא כנגד הכבד דמייתי בגמ' ג"כ ריש פ' א"ט מסיומא דקרא ישפוך לארץ מררתי. אבל אם רק נחתך בהן חריץ ולא נחלקו לשנים. פי' שהחתך אינו עובר כל עובי הכליות כשר. ואפי' אם הגיע החיתוך למקום החריץ מאחר שאין הי' מחמת חולי. הי' דם בכוליא כשירה דהא כולה דם. כליות שנשתנו מראיתן מלבד ירוק טריפה. ודוקא שנשתנו כולן ולא מקצתן. וכ' במרדכי ובמים זכים ראיתי מעשה שבא לפני רבותינו שבמענ"ץ והכשירו אפי' הגיע המים למקום החריץ. וכ' בא"ז אם יש מכה בכוליא מגבה חותכין הכוליא לשנים ואם לא הגיע המכה לתוך הכוליא בפנים כשרה. וכ' רשב"א דאין טריפות בכוליא על עוף:

שער נד

א. כתב בא"ז בשם ראבי"ה בהמה שנפלה לאור ויש לחוש שנכמרו מעיה או נשתנו בני מעיה כגון הירוקים שהאדימו או האדומים שהוריקו שהיינו שהורק הלב וכבד וקורקבן או האדימו המעיים ועמדו בשינוייהן אף לאחר הבישול או אפילו שלא נשתנו מקודם ונשתנו רק עתה לאחר הבישול הרי אלו כניקב וטריפה והכי קיי"ל שאין חילוק בזה בין עוף לבהמה ולא כהרמב"ם והרא"ש דמיקלו דמחלקי ואר"י שיעור ירוקתן כשיעור נקובתן מה נקובתן במשהו אף ירוקתן במשהו. וכתב ע"ש בא"ז וה"מ שידע בודאי שנפלה לאור אבל היכא דלא ידעינן על הבירור שנפלה לאור אפילו נשתנו הבני מעיים מראיתן כשר. וכן אפי' אם נודע שנפלה לאור ולא נשתנו עתה א"צ לשלוקינהו אולי ישתנו דאחזקינן איסורא לא מחזקינן עכ"ל[243]. וכן כ' הרא"ש אם אין ידוע לנו שנפל לאור אפי' נשתנו הבני מעיים לא תלינן בנפילת אור דמילתא דלא שכיח אלא תלינן בשינוי הטבעים דפעמים מחמת רוב שומן או כחש משתנין עכ"ל. והכי איתא ג"כ במרדכי פ'

[243] אמנם הרמב"ם פ"ח דה"ש פסק בשניהם לחומרא היכא שידוע לנו שנפל לאור אפילו לא נשתנו צריך לשולקו אולי ישתנו או אם נשתנו ועמדו בשינוייהן לאחר ששלקו וממרס בהן בידוע שנפלה. וכתב וכל עוף שנמצא כבד שלו כמראה בני המעיים ועומד בשינוייהן אף לאחר הבישול בידוע שנפל לאור עכ"ל:

א"ט נפל לאור ונכמרו כו' וה"ה אם אירע כך לבהמה. והכל לפי אומד הדעת וכן מצאתי בשם רשב"ם:

ב. וכן כתב עוד לשם שאם הוריקה הכבד במשהו כנגד בני המעיים טריפה ואע"ג דאם ניקבה כשרה דחיישינן ללב וקורקבן ולבני המעיים ואע"פ שעדיין לא ניכר בהן. ועוד יש לחוש שמא סופה לינטל כולה:

ג. ומכאן יש סמך לדברי הגאונים המטריפין חצר הכבד בנקב משהו או שנמצא מחט בה דחיישינן שסופו לינטל כל הכבד עכ"ל. והכי אמרינן ג"כ לעיל במרדכי שעתיד לינקב כניקוב דמי אבל אם נסרך חצר הכבד לצלעות מכשירה לשם:

ד. וכ' עוד הרמב"ם פרק י' דה"ש גולגולת בהמה וחיה שנטלה כרוחב סלע טריפה אפי' אם לא ניקב הקרום. וכן אם ניקבה נקבים שיש בה חסרון כולן מצטרפין לכסלע. וכן אם נחבסה רובה. פירו' שנשברה הגולגולת רוב גובהו או רוב הקיפו שהיינו מכנגד המצח למעלה עד יותר מאמצע או מן העורף עד יותר מן האמצע גולגולת הראש טריפה. אע"פ שהקרום שלם וגם לא נחסר מהגולגולת עכ"ל. גולגולת הוא עצם הגדול הרחב שבראש שבו מונח המוח:

ה. אבל עוף של מים שנשבר לו עצם הגולגולת לבד אפי' לא נחסר כלל ולא ניקב קרום של מוח טריפה הואיל וקרמייהו דק כניקוב דמי[244]:

ו. וכ' הרמב"ם פ"י דה"ש וכ"כ הרא"ש אווזא דידן הואיל ושכיחא במים כעוף של מים דמי עכ"ל. אבל ודאי אם הגולגולת רק נפוח ועצם הגולגלת שלם כשר אף בעוף של מים. וכן מפרש בגמרא ברייתא דלוי דיתר עליהן העוף שהיינו דווקא בעוף של מים:

ז. וכ' בא"ז (הג"ה) שבזמן הזה כל עוף שהכתה חולדה רק על עצם הגולגולת נגד מקום קרום של המוח טריפה דהא היה צריך בדיקה בקרום. ואנן לא בקיאין בבדיקה עכ"ל. ומשמע מתוך דבריו שבכה"ג בבהמה נוהגין להכשירו אף בזמן הזה כי לא תצטרכי לבדיקת הקרום:

ח. וכ' עוד הרמב"ם פ"ו דה"ש אם המוח נשפך כמים או כדונג טריפה אפילו אם הקרום קיים אבל אם רק נתמעך כשר עכ"ל. נמצאו אפילו מים זכים (הגה"ה) תוך המוח טריפה בכל עניין אפילו הן תוך שלפוחית והמוח מקיף אותה. ואע"פ שא"ז מכשיר בכי האי גוונא מ"מ לחלק לשם ובפרט שלא יהא השלפוחית מגולה אפי' מקצתה אצל הקרום והגולגולת. ומסתמא אין אנו בקיאין בזה עתה ומאחר שפתחו המוח קודם שידעו הריעותא ראוי לטורפו. שאילה:

[244] וכ' מהרי"ש דווקא עוף של מים. וי"א ה"ה של עוף דידן הואיל וקרמייהו רך כעוף של מים דמי:

ט. וכן אם נמצא תולע בראש הבהמ' תוך הגולגולת על קרום של המוח אף הבהמה עצמה אסורה דחיישינן לנקיבת הקרום. וכש"כ בשל עוף. ואע"פ שר"ת מכשיר הבהמה בכי האי גוונא ומביא מפ' הניזקין דאשכחן גבי טיטוס שנכנס יתוש בחוטמו ואעפ"כ חי שבע שנים. מ"מ מצריך לבדוק אם נמצאו תחתיו רושם או קורט דם ואנו עתה לא בקיאין בבדיקה במקום דאיכא ריעותא לפנינו ואסור. ודווקא (הגה"ה) שנמצא על המוח כדפי' אבל אם נמצאו בחוטם בהמה או עוף מותרין. דלא מחזקינן איסור ממקום למקום. ואפילו באיסור דאורייתא ועוד דיש כאן ס"ס:

י. וכתב בא"ז לחי העליון שניטל טריפה. ניטל לחי התחתון מעל הבשר והסימנים מחוברים בבשר כשירה. וכן עוף שניטל חרטומו כשר והוא שיכולין להחיות ע"י הלעטה עכ"ל. וכתב הרמב"ם פ' (ה') ח' דה"ש ודווקא ניטל. אבל אם נבראת כך חסירה מותרת:

שער נה

א. כתב הרמב"ם פרק ט' דה"ש חוט השדרא שנפסק עורו לרוחבו ברובה וכן אם נשפך כקיתון או נמס כדונג טריפה. אבל אם נתרוקן והעור קיים כשרה. וכן אם נסדק לאורכו כשר אם אינו יכול לעמוד בפני עצמו מחמת כובדו ה"ז ספק אסור. חוט השדרא הוא משמתחיל למשוך ולצאת מהקדירה שהיינו מגולגולת הראש ולעשות חוט. דהיינו מן הפולין המונחים על פי הקדירה ולחוץ ופולין עצמן כלפנים שנקובתן במשהו עכ"ל. וכ' בא"ז ולמטה לצד זנב הבהמה עד בין הפרשות דהיינו עד מקום שמתפצל פצולין שהיינו נגד הירכים. ומכאן ואילך כשר ואפילו אי מפסיק לגמרי עכ"ל. וק"ק:

ב. ובעוף א"ר ינאי עד למטה מן האגפיים ופסק בסה"ת ובסמ"ג כוותיה ודלא כר"ל דמיקל. חדא דמחמיר ועוד שהיה רבו של ר"ל ואפילו בא"ז ובסמ"ג דמייתי דברי ר"ל מסתפק בדבריו לאסור עד מקום שהכנפיים (הגה"ה) שוכבים על הגוף של העוף בסופם:

ג. וכ' עוד הרמב"ם פ"י דה"ש נעקרה צלע עם חצי חוליא אפי' אחת מן הקטנות שאין לה מוח או נעקרה חוליא אחת קטנה אפי' מחוליות שלמטה מן הכסלים שאין בהן צלעות טריפה. אבל נעקרו רק הצלעו' לבדו אינו טריפה עד שיעקרו או ישתברו רובם מהחצייתם כלפי השדרא עכ"ל. וכתב בא"ז פ' א"ט והיינו דווקא הצלעות הגדולות שכלפי הצוואר שיש בהן מוח עכ"ל. כי הבהמה יש לה כ"ב צלעות שיש בהן מוח י"א מכאן וי"א מכאן כדאיתא פא"ט.[245]

[245] בהמה שנמצאו בה (הגה"ה) ט"ו צלעות מצד אחד ומצד האחר' כתיקונה כשירה דביתר דצלעות ליכא למיחש. וע"ש בתשובת רשב"א סימן שצ"ו וכ"כ בתרומת הדשן אם נמצאו לה י"ב צלעות גדולות מכל צד דכשירה רק מקצת בני אדם נמנעים מלאכול הצלע היתרה מפני שקרובה היא לחלב הכליות וע"ש סי' קע"ו

ד. וכתב עוד הרמב"ם פ"ו דה"ש בני מעיים שיצאו לחוץ וחזרו ולא הפך בהן ולא נקבו מותרות. ואם נהפכו אע"פ שלא ניקבו טריפה שהרי אי אפשר שיחזרו כמו שהיו אחרי שנהפכו ואינה חיה עכ"ל:

ה. וכתב בי"ד מעי היוצא מב"ה להמסס כשירה מב"ה לכרס טריפה. וכ' בא"ז מעי יתרת היוצא ונפרד מן הדקין בין בבהמה בין בעוף אם הוא שלם קודם שנפרד ברוחב עובי אצבע שהיינו שיש לשניהם שורש אחד גם שחוזר אח"כ ומתחבר יחד בסופו כרוחב עובי אצבע כשרה. אע"פ שהן פרודות באמצע ואם לאו טריפה. ואי איתא לבהמה תרי סני דיבי טריפה ואי שפכי להדדי כשירה ובמרדכי פרק א"ט האריך בדיני מעיים:

ו. וכתב הרא"ש הדורא דכנתא שיש באמצעי' יתרת מעי (הגה"ה) שיצא ממנו באורך אצבע כשר עכ"ל אבל שני הדורא דכנתא שיוצאין מן הקיבה של בהמה אמרי' פ' א"ט שהיא טריפה. והיינו ג"כ שאין להם אלא שורש אחד כרוחב אצבע וגם אינו חוזר ומתערב יחד בסופו כרוחב עובי אצבע אבל בעוף כשר בכל עניין שכן דרך כל עופות שיוצאים ב' מעיים מזפק שלו:

ז. ניטל האם שהיינו השליא שהוולד מונח בו כשר. נימק האם טריפה נחתכה כשרה ניקבה טריפה[246] נימק הוולד במעי הבהמה אף הבהמה עצמה טריפה ואם נעשית עצמות כשירה ניטלה השלפוחית שמי רגלים נקוין לתוכה פסק ר"ח שהיא טריפה:

ח. בהמה שהוגלדה פירוש שניטלה עורה מחמת שחין או מחמת מלאכה וכן עוף שנגלד. עיין בספר המיי' פ"ט דה"ש ובא"ז ס"פ א"ט:

ט. אמרינן פ' א"ט כל הטריפות בבהמה טריפה גם בעוף באברים הנמצאים בו ניטל בעוף המעיים והוא השחלא שהבצים מונחים בו ר"ח ור"י פוסק לאיסור. מעשה שהביאו לפני ראבי"ה אווזא שקרעוהו ומצאו מעיה שהיו מונחים בין עור לבשר ושאל אם הלכה בטוב סמוך לשחיטה דליכא למיחש לנפילה ולריסוק אברים וגם שלא היה תפור מקום הקריעה והכשיר. ומסתמא אלו נתפר מקום הקריעה היו חוששין שמא יצאו כבר לחוץ ונתהפכו:

י. קורקבן של תרנגולים והדקין לפעמים שיש בהן בועות כשר רק שלא ניקב הקורקבן או הדקין אבל אם הבועות כ"כ הרבה עד שנסתם המעי טריפה ויש לנסות ע"י קש או נוצה וגם עתה נוכל לבדוק זה מאחר שלא ניכר בו נקב מ"ד אבועו' דריאה אע"ג דאין מצוי כל כך כבועות דריאה:[247]

[246] ומסתמא ניקבה ע"י חולי דומיא דנימוק וגרע יותר מנחתך. שאילה:

[247] וגם יש לחתוך הבועות ולראות שאם יש בהן ליחות אז הוי לקותא וטריפה ובתרנגולית שיושבין על הבצים להוציא אפרוחים יש להחמיר בהן יותר מבשאר עופות מכח חלישותן: (הגה"ה)

יא. שנינו עוף שנמרטו כל הנוצות (הגה"ה) הגדולות שלו אפילו שעל כל גופו כשר ר' יודא אומר אם ניטלה הנוצה הדקה הסמוכה לבשר שאין לה קנים אסור. רבי יואל הלוי אוסר כל עוף משום שרץ השורץ כל זמן שלא גדלה עליו נוצה גדולה שעל כל גופו:

יב. אמר שמואל בהמה שהלעיטה חילתית טריפה והיינו אפילו רק קורט אחת של חילתית וכתב הרמב"ם פ"ו דה"ש וכן כל דבר שנוקב בני מעיים מסתמא כ"ש בעוף:

יג. תנן פ' א"ט והרמב"ם פ"י דה"ש וכן כתב הרא"ש אכלה סם המות של אדם קודם שנשתנה בגופה או הכישה נחש או נשכה כלב שוטה אסור משום סכנת נפש. אבל אם אחזה דם או מצוננת או מעושנת או שאכלה סם ההורג בהמה או ששתתה מים הרעים פי' מגולין הרי זו מותרת:

יד. ואמרינן בגמרא דר"א דמילה כל שלא שהה בוולד (הגה"ה) שלא נודע שכלו חדשיו שהיינו ט' חדשים לגסה וה' לדקה עד ליל שמיני הרי זה ספק נפל ואסור. ובפ' א"ט א"ר יהודה ולד טריפה מותרת ופסק הרא"ש וסמ"ק כותיה והיינו שנתעברה ואח"כ נטרפה והטעם מפר' ר"י אע"ג דלענין ביצה ובשאר מקומות עובר ירך אמו הוא ענין הטריפות תולה בחיות והעובר יש לו חיות בפני עצמו עכ"ל:

טו. כתב בסמ"ג והלכך השוחט האם ונמצאת טריפה שעכשיו אין שחיטת האם מועיל לוולד גם אין להתירו בשחיטת עצמו דספק נפל הוא עכ"ל:

טז. שנינו פ"ק דבכורות כל היוצא מן הטמא טמא כגון סוס שילד כמין שור ושה מפרסת פרסה ומעלת גרה. ומן הטהור טהור כגון פרה שילדה כמין סוס. ומסיק שם רב אשי ומ"מ דג טמא הנמצא במעי דג טהור אסור. ודג טהור הנמצא במעי דג טמא מותר דאין דג משריץ אלא במינו והאי ודאי בולעו:

שער נו

א. בהמה שנפלה מגובה י' טפחי' חיישינן לריסוק אברים וכתב במרדכי שאפי' כשהבהמה יפה כבתחילה ואין נראה בה שום שבר לא בשדרה ולא בצלעות או בשאר אברים טריפה שהלכות טריפות הלכה למשה מסיני עכ"ל ובסה"ת מפרש דהלכה למ"מ לפי שניתפרקו חליותיה. וכתב בא"ז ודוקא שנפלה ע"י גילגול אבל אם נפלה מעומד אפילו מגובה ו' טפחים יש בה משום ריסוק איברים דמכריסה דתורא עד עמידת רגלה ד' טפחים ואותו ו' הרי י' ודוקא בנפלה מעצמה אבל הפילוה אחרים אפי' בפחות מו' חוששין:

ב. וכתב עוד במרדכי וכן אם טרפה בכותל או ריצצתה חבירתה ונפלה לארץ חיישינן לריסוק ובזה א"צ אפי' גובה ו' מאחר שהדחיפה היתה בחוזק:
ג. הניחה למעלה ומצאה למטה י"ל שדלגה וכשירה אפי' לא הלכה ולא עמדה ואין להצריכה לא בדיקה ולא שהייה אפי' אם היה המקום גבוה הרבה דודאי אמדה נפשה שלא נפלה כ"כ בחוזק שניחוש לריסוק אברים:
ד. וכ' הרמב"ם פ"ט דה"ש וכן אם הכה אותה באבן ורצץ אבר מאבריה שבחלל הגוף אע"פ שלא ניקב ולא נסדק ולא נשבר רק שתפסיד צורתו הרי זו טריפה. ואפי' נתרסק אבר שאם ניטל כשר כגון טחול וכליות חוץ מבית הרחם שנתרסק שמותר וכן מי שדרך ברגלו על העוף או על הבהמה או שנטרפה בכותל עד שמפרכס חוששין לריסוק עכ"ל:
ה. הכה במקל על כל אורך שדרתה כשירה אבל אם הכה על רוחב השדרה או שהיו קשרים במקל שקורין עשטי"ן בל"א או שלא הכה לכל אורך השדרה ונפל לארץ חוששין לריסוק אברים:
ו. וכתב עוד הרמב"ם והסמ"ג אלים המנגחי' זא"ז עד שאין יכולין לזוז ממקומם אם עומדין על רגליהם אין בהו משום ריסוק אברי' אבל אם נפלו לארץ מתוך נגיחותיהן ודאי חוששין וצריכה בדיקה:
ז. וכתב בסמ"ג הטבחים שמטילין הבהמה בחוזק לארץ אפי' נפלה נפילה גדולה שיש לה קול כשרה לפי שנועצת צפרניה בארץ עד שתגיע לארץ ואינה נופלת בכח. או אם החליקה ונפלה מאליה כשרה. אע"פ שאינה נועצה כיון שלא הפילה בחוזק וגם אינה גבוה מכריסה לארץ י' טפחים עכ"ל. ואפי' לקשור כל רגליה יחד ולהפיל' נוהגין בו היתר לכתחיל' ודלא כרא"ם שאוסר היכא שקושר רגליה ומפילה מטעם שאינה יכולה לנעוץ. וכתב ואע"פ שאין גבוה י' דהא אין צריך גבוה עשרה אלא בנפלה מעצמה אבל כשאחרים מפילין אותה אסור ואפי' בפחות מי' דדמיא לאלים המנגחין זה עם זה עכ"ל. ומיהו היכא דאפשר נכון לחוש ולהחמיר לכתחילה כדבריו. ומה"ט נוהגין בקהילות הקדושו' לתקן לשוורי' מקום גבוה שקורין שרגי"ן בל"א וקושרין רגליהם ומטילין אותם עליהם. ודווקא שעומדת על רגליה ומחליק' ומפילה אבל אם נושא הטבח כשב על צוארו ומשליכו לארץ ודאי חוששין דהא גבוה יותר מי' טפחים. וה"מ שלא אחז רגלי הבהמ' בידו כשנפלה אבל אם אחז אפי' אם לא אחז רק השני רגלים האחרונים מכובד הבהמה ונחבטה לארץ כשירה. (ובד"מ סי' נ"ט מביא בזה"ל וה"מ שאחז רגלי הבהמה כשהפילה אבל לא אחז אלא כשהפילה נשמט מקצת רגליה כשירה):

ח. וכתב עוד הרמב"ם גנבים שגונבים טלאים ומחזירין אותו בלילה ומשליכין אותה למעלה מכותלי החצר אי מחמת תשובה אין חוששין לריסוק אברים דבודאי מתכוונים שלא ישתברו ואי מחמת יראה חוששין:

ט. כתב בסמ"ק ובסה"ת נזרק טלה ממרחקים שהיינו מן הצד ולא מלמעלה למטה אי נפלה על מתניו כשר ואי לאו חוששין לריסוק אברים וכתב בא"ז ובסמ"ק ובכל מקום שיש חשש לריסוק אברים אפי' עמדה ושהתה מע"ל צריכה בדיקה שחטה תוך מע"ל טריפה ולא מהני בדיקה:

י. אמר רב יודא א"ש הלכה פי' ד' אמות לא בעי לא שהייה ולא בדיקה ופסק בא"ז ובסמ"ק כוותיה. וכתב בסה"ת ובסמ"ק והילכך עתה שאין אנו בקיאין בבדיקה כשיש ספק ריסוק אברים כגון נפלה וכה"ג אין להתירה עד שילכו ד' אמות ואז סגי בכך ומותרים מיד אפי' בלתי בדיקה עכ"ל. והיינו שהולכות בטוב כדרך שהיתה רגילה לילך מקודם ולא נראה שום שינוי בהליכה זו ממה שהיתה הולכות מקודם או כדרך שאר בהמות אם לא ראה אותה מתחילה. ואז מותר לשוחטה לכתחילה ואפי' בבהמה של כנעני דליכא הפסד כלל:

יא. וה"מ חששת ריסוק אברים אבל חששת שאר טריפות כגון נקיבת קרום של מוח וכרס ודקין וספק דרוסה וכל שאר טריפות מהי"ח טריפות אין להתירם עתה עד שמשהין אותה בזכר י"ב חדש ובנקבה עד שתתעבר כדאית' לקמן [שער נ"ז דין יו"ד]:

יב. ודווקא חשש ריסוק צריך הילוך כדפרי'. אבל מסוכנת כתב בסמ"ק בהמה גסה שלא היתה יכולה לעמוד קודם השחיטה פשטה או כפפה ידה או רגלה אחר השחיטה הוי פירכוס וכשרה אבל דקה וחיה אפי' גסה צריך פישוט וחזרה. ועוף אם רק רפרף בגופו או קשקש בזנבו מותר. ודווקא אינה יכולה לעמוד אבל בריאה בין בהמה בין חיה ועוף א"צ פירכוס כלל:

יג. וכתב עוד הרמב"ם וסמ"ג בהמה שהיתה גוררת רגליה אחריה כשירה ואין חוששין לריסוק אברים או להפסק חוט השדרה ואינה צריכה בדיקה אלא א"כ שנודע בודאי שנפלה. דאין תולין כלל במילתא דלא שכיח אלא אמרי' חולי נקטה וראויה להתרפאות לאחר זמן עכ"ל. ומשמע לשם שמותר לשוחטה אפי' עתה קודם שנתרפא אע"פ שאין אנו בקיאין עתה בבדיקה דא"צ בדיקה כלל.[248]

[248] כן השיב ר' טוביה הקונה תרנגולים ויונים ואווזות מן השוק ואינם יכולים לעמוד על רגליהם כשירה דכיון שלא ראינו שנפלה אין לאסור מספק:

יד. אבל כשיש ריעותא ברור לפנינו כגון שיש בו לקותא כגון מכוות אש או מכת חרב או הדקרת חץ והוא המגיע למקום שאוסר בה כתב בא"ז אסור לשוחטה עד שתבריא. ואם מגיע הדקר לגיד הנשה טריפה ג"כ עכ"ל:

טו. ומעשה בשור שנפל על גבי קרקע מפני מכאוב רגליו ולא הלך מחמת נפילתו והורה ר"י הזקן שאין לחוש לריסוק אברים וכתב בסמ"ק עוף הנדבק בדבק של מצודה בחדא גפא ומפרכס שרי לפי שיכול לעוף ולהגן על עצמו בכנף השני שלא יהא תלוי ויפרכס וירסק אבריו:

טז. וכתב הרא"ש ובסמ"ק עוף שנחבט על דבר קשה חיישינן לריסוק אברים ויש לו דין נפולה וטריפה. ועל דבר רך לא חיישינן לריסוק ואין צריך בדיקה. על גבי מים חוששין ואם שט מלמטה למעלה מלא קומתו אפי' במיא דקיימי כשר אך מלמעלה למטה אפילו במיא דלא קיימי וקדם לתבן או לקש אין חוששין לריסוק. וכתב הרמב"ם דבר קשה כגון כדין של חיטין או קופה של שעורין וכיוצא בהן דבר רך כגון כסות כפולה והתבן והאפר וכיוצא בהן עכ"ל. ושיעור נפילת עוף שנדבקו ב' כנפיו הוא כמו כן דווקא י' טפחים ובדיקתו בהילוך ד' אמות ביבשה כמו בבהמה:

יז. וכתב בסמ"ק ועופות שנלכדים במצודה ואין יכולין ללכת אי מיקרבי קיטרי המצודה להדדי חוששין לריסוק וצריכה בדיקה:

יח. ואיתא בגמרא בחולין לפי שרוב עופות טהורים פרט לך הכתוב הטמאים. ומי שאינו בקי בהם ובשמותיהן כו' כדי להכיר הטהורי' עיין בסימניהון. וד' סימנים יש בעוף טהור. אצבע יתרה. זפק. קורקבן ניקלף ביד בלתי סכין. ואינו דורס. ורמז לדבר כל צפו"ר טהורה תאכלו (הגה"ה) ואמר ר' יאשי' כל מקום שנא' צפור בצפור טהור הכתוב מדבר. ודרש ליה מקרא פ' שלוח הקן. דורס ואוכל פי' ר"ת שאוכל עוף אחר בעוד שהוא חי לשון ארי דורס זאב טורף. וכתב הרמב"ם פ"א דא"מ וכל עוף הקולט מן האויר ואוכל הרי זה דורס ואוכל ואסור עכ"ל. ובפי' סימן הדריסה ובחקירתו נתרבו הדעות לרוב ואפילו במקצת אווזות ובר אווזות שכתב הגאון שקבלה בידם שכל שחרטומו או כף רגלו רחבין בידוע שאין דורס. מ"מ יש לחוש שמא הן מהי"ט עופות שיש להן ג' סימנים כשרות והן אסורין אע"פ שאין דורס אחד מהן. וע"כ המסקנא והמנהג שלא לאכול שום עוף כ"א במסורת שהוא כשר. פי' שיש מסורת שאין דורס ויש בו הג' סימנים טהרה בגופו. ואפילו בלא בדיקת הג' סימנין יכול לאכול כל עוף שנוהגין העולם בו היתר דהיינו במסורת. וכן פסק רש"י בחולין שאין להכשיר שום עוף בשלשה סימנים שבגופו (הגה"ה) אם לא שיש קבלה עליו שאין דורס וראייה מתרנגולת דאגמא כו' עכ"ל. וק"ק. פי' אבל אם אין

עליו קבלה שאין דורס אלא רק שראינו בו שאוכל בלא דריסה לא אפי' יש בו כל שאר ג' סימני טהרה דשמא ידרוס בפעם אחרת כאשר מצינו בגירו' דדרס וכן כתב בס' אשי' שאפי' עופות הידועין שאין דורסין כגון אותן שחרטומיה או כף וכו' אסורין עד שימצא ג"כ השאר ג' סימני טהרה בגופו עכ"ל וכן תורים ויונים מותרים ולא מצינו במינו של איסור (נ"ב צ"ל ספק איסור):

יט. ועופות הגדלין באילנות ודבוקין בה בחרטום ר"י ומהר"מ וריב"ם ור"י מפרי"ש אוסרים אותן משום שרץ העוף והכי נהגינן. ועוף שאין מכירין ונאכל במסורת אם יש אנשים שמקובלין עליו מאבותיהם מותרין לכל אנשי עירם אף לאותן שלא קבלו עליו. אבל במקום שלא קבלו עליו אסור לאוכלו ע"פ המקום אחר. ומיהו כל העוברים באותו עיר מותרין להם לאוכלן עמהן אפילו אם דעתן לחזור כדאיתא לעיל בתשובות חמאה:

שער נז

א. כתוב בסה"ת ובסמ"ק זאב וכ"ש כל חיה דלמעלה מן הזאב כגון אריות דובים ונמרים ודכוותייהו טורף בבהמ' וחיה גסה כ"ש בדקה וכתב הרמב"ם פ"ה דה"ש ובסה"ת וכן פר"י ובגדיים וטלאים אפי' חתול ושועל ונמייה וכיוצא בהן וכש"כ בכל עופות ואין חילוק בין שיהא הנדרס או הדורס זכר או נקבה. חתול וחולדה אוסרין בעופות הגסות דווקא כשיש מצילין או הצלת עצמו כשבורח מלפניו. ובא"ז אוסר אף בנץ בגדיים וטלאים כשיש מצילין או הצלת עצמו כשבורח מלפניו וכתב עוד וה"ה נמייה שאוסר בעופות היינו דווקא כשיש מצילין (הגה"ה) וחולדה אפי' בעוף הגס אבל באימרי אפילו בזוטרי לא. ואין דריסה אלא בבעלי חיים אבל אם דרס שחוטה אפילו שלימה מותרת. והא דאמרינן שצריך מצילין היינו דווקא בחתול וחולדה ונמייה. אבל זאב וארי וכיוצא בהן שדריסתם בבהמה גסה כתב בסמ"ג ובסה"ת שחוששין בהן אפילו באין להם מצילין או שאין בורחין מפניו דבכל עניין דורסת עכ"ל. וכ' הרמב"ם ונץ אפילו בדרבה מיניה. וכ' בי"ד ונץ הוא הנקרא שבערב"ר ודווקא בדרבה מיני' אבל בגס ממש שהיינו באווזים ותרנגולים לא. ומיהו בתרנגולים הקטנים יש לו דריסה. הגס היינו פאלקי"ן וכל שלמעלה הימנה יש לו דריסה בכל עופות אפילו בגס שבגסים. ושאר עופות שהן למטה מהגס עד הנץ דווקא בדכותייהו וכ"ש בדזוטרי מינייהו עכ"ל. והכי מסיק ג"כ בסה"ת. וכ' הרא"ש וכל עוף שהוא מן הנץ ולמטה אין לו דריסה כלל אפי' בדזוטרי מינייהו. וכן כל עוף טהור אין לו דריסה כלל עכ"ל. וכ' במרדכי ודרוסה לאו משום דסופו לינקב דא"כ הוי בכלל נקובה אלא שהארס שורף וסופו למות עכ"ל. והילכך דרוסה אוסרת

בכל מקום שבגוף בין נגד כל החלל שהיינו בכל גבה ובכריסה ובצדיה אף למטה מן הארכובה משום ארס אך שבאותה חששה לא קיי"ל כוותיה כדאיתא לעיל. ומה"ט נמי דרוסה אוסר אפילו בקנה במשהו ואפילו רק שהאדים הגרגרת במשהו טריפה אע"פ שנקובת הקוץ אינה אוסר בו אלא ברובא דזיהרא מיקלי קלי:

ב. וכ' בא"ז ואפילו יש בה מקום הצפורן. וכתבו עוד הרמב"ם והרא"ש והמרדכי אין דרוסה אלא ביד ובצפורן אבל לא ברגל ולא בשן. ודווקא מחיים של הדורס והנדרס ומדעתא ולא ע"י נפולה כגון שהיה נופל עליו. ולא שהיה ישן והכ'. ולא לאחר מיתה כגון שחתכו ידיו בטרם יוציאנו דדווקא בהדי דשליף שדי זיהרא. ומפרש בסמ"ק ובמרדכי והיינו דווקא כשרואה ויודע בודאי שלא הכהו אלא פ"א אבל בלא ראה וידע אפי' חתכו ידיו אסור דדרך הדורסין שדורס ושולף כמה זימנין עכ"ל. ובעוף שאין דריסתו אוסר אלא בכה"ג אלא שרגלו נידון לזה כיד החיה. וכתב בסמ"ג ובס"ה והלכך אם לקח זאב רחל או טלה ונשאה בפיו והצילה הרועה כשירה דהא אין דרוסה בשן עכ"ל. ומיהו אפי' אם רק ספק לנו אם דרוס ביד פר"י ואפי' נתערב באלף כולן אסור כדאיתא לעיל בתשובת ספק דרוסה שנתערב:

ג. וכ' עוד הר"מ והי"ד הכלב אין לו דריסה אפי' בעופות ונקובתו כנקובת רגל או שן חיה וכן נקובת כל אותן שאין להם דריסה כלל או נץ באימרי וכה"ג נידונו כולן כנקיבת קוץ ואין אסורים עד שינקבו לבית חללו שאיסור משום ניקב שחוששין לנקובת א' מן האברים הנטרפים בנקובה עכ"ל כ' הרמב"ם פ"ה דה"ש אע"פ שכל סימני טריפה ד"ן חנ"ק נפ"ש הלכה למ"מ אין לך בפירוש מן התורה אלא דריסה. לפיכך החמירו בה וכל ספק שיסתפק בדרוסה אסור ושאר הז' יש מהן מותר עכ"ל. ומיהו היכא דאיכא לספוקה שלא דרסה כלל אינו קורא ספק שבדרוסה כדאיתא לקמן דמספק לא מחזקינן איסור אפילו מדאורייתא:

ד. אמנם היכא דאיכא ריעותא כ' הרא"ש וסה"ת וסמ"ק שקיי"ל הלכתא חוששין לספק דרוסה כגון ארי שנכנס לבין השוורים ונמצא צפורן על גבה של אחד מהן חוששין לכולן ואין אומרין שמא בכותל נתחכך ואפי' אם שניהם שותקין או אפי' שלא נמצא שום צפורן על גבו של א' מהן והמזיק שותק והבהמות צועקין כולן אסורין אבל אם שניהם שותקין אימא שלמא עבוד מאחר שלא נמצא על גבו של אחד מהן וכן אם שנים צועקים אימא מבעתי אהדדי והם צועקים מפחד בהמות. וכן אם חתך ראש של אחד מהן אימא נח רוגזיה. ודוקא שבודאי נכנס אבל ספק על או לא על. וכן אם ספק חתול ספק כלב. בכל אלו אין חוששין עכ"ל. ושמא לפי שיש בהן ס"ס. וכ' עוד הרא"ש ספק דרוס' ספק

נקובה תלינן בנקובה דשכיח טפי ואם הכלב יותר מצוי לשם או החתול יותר מצוי תלינן במצוי בין להקל בין להחמיר:

ה. ואמרינן פ' א"ט ומביאו הרמב"ם פ"ה דה"ש עוף הנכנס לבין העצים או לבין הקנים ויצא וראשו מטפטף דם אין חושש שמא נדרס אלא אמרי' בעצי' ניזוק עכ"ל והיינו שאין צריך בדיקה אלא מחמת נקב במקום שמטפטף דם ומיהו אם הוא מלוכלך נגד הסימנים אנו אוסרין עתה משום חששת נקובת הוושט כדאיתא לעיל:

ו. וכ' עוד הר"מ שועל או נמייה שנכנס לבין העופות והוא שותק והן מקרקרין חיישינן שמא דרס אבל אם הוא היה נוהם והן מקרקרין. מנהימתו הן מקרקרין. וכן אם קטע ראש א' מהן נח מרוגזיה וכן אם שותק הוא והן אין חוששין שאלו הזיק היו מקרקרין עכ"ל:

ז. ופר"י וכן כתוב בסמ"ג ובסה"ת ובסמ"ק אבל אם נמצא חתול או חולדה בלול של תרנגולת אפי' שהוא שותק והן צועקים האי שכי' ומותר דאין זורק ארס אלא כשבורחי' מפניו או כשיש מצילין עכ"ל. ונמצא שיש חילוק לזה בין שועל ונמייה לחתול וחולדה והיינו בלא נודע לנו שהכה אחד מהן:

ח. אבל אם בודאי הכה א' מהן כתב רשב"ם וכן בסמ"ג ובסה"ת חתול שהכה אחד מהתרנגולים אם הם בחצר רחב שיכולין לברוח אז האחרים מותרים אבל אם הם במקום צר וקטן כולן אסורות דשמא הכה כמו כן השאר דלא אמרינן בגמ' שנח רוגזיה אלא בקטע ראש של אחד מהן ולא בהכאה דכ"ש שחמתו בערה בו במצילה עצמה ולא הרגה עכ"ל ומסתמא סתם לול סגור נקרא אין יכולין לברוח מפניו פי' שאינה שיכול' להמלט ולהשמט מכל וכל ומ"מ הוי שפיר הצלת עצמו שיכולין לברוח ולזוז מפניו תוך הלול עצמו מזוית זו לזוית זו. שצריך לרדוף אחריו ויכנוס ודורס כמו שדורס כבר אחת מהן. ואפי' בקטע ראשו של אחת נמי לא אמרינן שנח רוגזיה אלא כשלא הכה ג"כ והמית אבל אם קטע ראש אחד מהן או אפי' שאוכלה כולה והמית ג"כ קצת בדריסה. גילתה דעתה שלא נח רוגזיה וחוששין לכולן:

ט. ומעשה שהכניס חתול ידה ללול של העופות קטנים שקורין וואכטלא"ן בל"א והיו בה י"ט ווכטלא"ן והוציאה מהן ז' ואכלה אותן והנשארים נמצא מהן ו' מתים תוך הלול וששה חיים ואסרו הנשארים ג"כ מה"ט. וכ' עוד הרמב"ם פ"ה דה"ש ואפי' ספק דרוסה אסורה עד שתבדק והבדיקה ששוחטין הנדרס ובודקין כל חלל שלו מכף ירך עד הקדקד אם נמצאו כולן שלימות מכל מיני טריפות ולא נמצא בו רושם הדריסה הרי זו כשירה. ואם נמצא בה רושם דריסה הרי זו טריפה ואסור מן התורה. ואיזהו רושם

דריסה כשהאדים הבשר כנגד הבני מעיים. וכיצד עושה צולה כל הבשר בתנור אם לא נחתך ולא נשתנה משאר הצלי הרי זה מותר עכ"ל:

י. ובימיהם היו בודקין אפי' ודאי דריסה לפי הרא"ש והמרדכי. אבל האידנא דלא בקיאין בבדיקה כתב הא"ז שלא בדקינן עתה אפי' ספק דרוסה. דלפעמים שמאדים הבשר ואין יכול לכוון הכל אסור כ"א בדרך זה שבזכר משהין אותם י"ב חדש ובנקבה עד שתתעבר. ואם רבים הם הנדרסין אז אסור לשהותן שמא יבא לידי מכשול גם לא ימכרם לכנעני אלא א"כ שימיתם לפניו עכ"ל. ועוד דרשב"א כ' דוקא שתהא הבדיקה סמוך לדריסה דאל"כ חוששין שמא שינה מראיתה מבחוץ והברי' לירד למטה עכ"ל. וגם כמו שכתבו הגאונים שארס הנץ אינו אדום כל כך ואינו ניכר. וכ' עוד בא"ז פ' א"ט וכה"ג כל הדברים שמכשיר התלמוד בבדיקה בנפולה ושבורה ודרוסה ובכל כה"ג זהו בימי החכמים. אבל עתה בדורות האחרונים לא יסמכו החכמים על חכמתם לבדוק. ואל יורו לאחרים להקל. ויקבלו שכר על הפרישה יותר מעל הדרישה עכ"ל:

יא. אבל ודאי כשיש איזה ספק בריאה בסירכות או בבועות אם חוט בשר מקיף בכה"ג האי שכיח טפי וא"צ בדיקה כ"כ אלא לעיין בו מי שמבין בו ובקיאין בהן חכמים והטבחין יותר מבדיקת נפולה ודרוסה ושבורה שצריך לראות אם נשתנה מראית הבשר בדריסה או איעכיל ניביה וכה"ג וגם מאחר ששכיח כ"כ היה בו הפ"מ אם היינו מחמירין בהן כל פעם:

יב. וכ' בסמ"ג אך יהא נזהר להביא שם כל הטבחין וכל הבקיאין כי היכא דלימטינהו שיבא מכשורא ר"ל שכל אחד ישא מעט מהעון עכ"ל ומ"מ מה שהתיר בגמרא גם בריאה ע"י בדיקת נפיחה כשיש ריעותא לפנינו כגון שנסרך בצלעות במיצר החזה על ידי גרירה ונפיחה וכה"ג גם בזה אין לסמוך לבודקה עתה בדורות האחרונים[249]:

יג. כתב רמב"ם פ' יו"ד דא"מ כל הטריפות המנויות כשיפרטו ואפשר שימצאו בבהמה ובחיה. ע'. ואלו הן על הסדר שנבאר בחיבור זה. דרוסה. ניקב תרבץ הוושט. ניקב קרום של מוח. נתמסמס המוח עצמו. ניקב הלב לבית חללו. ניקב קנה הלב. ניקבה המרה. ניקבו קני הכבד. ניקב הקיבה. ניקב הכרס. ניקב המסס. ניקב בית הכוסות. נקבו המעיים. יצאו המעיים לחוץ ונתהפכו. ניקב הטחול בעביו. חסרה המרה. נמצאו ב' מרות. חסרה הקיבה. נמצאו ב' קיבות. חסר הכרס. נמצאו ב' כרסי'. נחסר המסס. נמצאו ב' המססין. חסר בית הכוסות. נמצאו ב' בתי הכוסות. חסר אחד מן המעיים. נמצאו שני מעיים. ניקבה הריאה. ניקב הקנה למטה ממקום שחיטה. ניקב סימפון

[249] ריאה שמשמעת קול ואין יודעים מאין. אם יש לבודקה גם עתה ע"י מים פושרי' שאיל"ה:

מסמפוני הריאה אפי' לחבירו. נאטם מקום בריאה. נמק סימפון מסימפוני הריאה. נמצאה ליחה סרוחה בריאה. נמצא בה מים סרוחים. נמצא בה מים עכורים אע"פ שלא הסריחו. נתמסמס הריאה. נשתנו מראיה. נהפך הוושט במראות. חסר הריאה ממנין האונות. נתחלפו האונות. הותירו האונות מגבה. נסרכו אונה לאונה שלא כסדרן. נמצא הריאה בלא חיתוך אונות. חסר מקצת הריאה. יבש מקצת הריאה. נמצא הריאה נפוחה ועומדת. צעקה הריאה מפחד אדם. חסר הרגל בין בתחילת ברייתו בין שנחתך. היתה רגל יתירה. ניטל צומת הגידין. ניטלה הכבד. ניטל לחי העליון. כוליא שהקטינה. כוליא שלקתה. כוליא שנמצא בה ליחה. כוליא שנמצא בה מים עכורין אע"פ שאינם סרוחין. כוליא שנמצאו בה מים סרוחין. חוט השדר' שנפסק. נימק (ס"א נמרך) מוח חוט השדרה ונתמסמס. נקרע רוב בשר החופה את הכרס. נגלד העור שעליה. נתרסקו אבריה מנפילתה. נידלדלו הסימנים. נשתברו רוב צלעותיה. נעקרו רוב צלעותיה. נעקר צלע א' בחולייתא. נעקר חולייא א'. נשמט הירך מעיקרו. נחסר עצם הגולגולת כסלע. נחבס רוב הגולגולת ונתרוצץ. אלו ע' חוליים שאוסרין הבהמה וחיה וכל שאפשר שימצא מהן בעוף באברין המצוין בו דינו כבהמה. שהיינו חוץ מטריפות הכוליא ושבטחול ובאונות הריאה מפני שאין להם חיתוך ריאה כבהמה. וטחול העוף עגול כענב ואינה כטחול הבהמה. לפיכך לא ניתנה לכוליא שהקטינה שיעור בעוף וכן כל כיוצא בזה. ושתי טריפות יש בעוף יתר על הבהמה ואע"פ שיש לה אותן אברים. ואלו הן שנשתנו מראה בני המעיים מחמת האור. ועוף המים שניקב עצם ראשו. ואין להוסיף על אלו הטריפות כלל. אפי' אם נודע בדבר אחד ע"פ הרפואה שאין סופו להחיות. ואין לגרוע מהן אפי' נודע מצד הרפואה שמקצתן אין ממיתין. ואפשר שתחיה מהן דאין לך אלא שמנו חכמים שנאמר ע"פ התורה אשר יורוך עכ"ל. ומיהו היכא שנשתנו מראה בני המעיים מחמת האור נהגינן להטריף אף בבהמה כדאי' לעיל. ואפי' בכל מקום שיש רק חששא לטריפו' אלו כגון בכל מקום שיש ריעותא ואמרו בו חכמים שצריך בדיקה. צריך לאוסרו עתה כדאי' לעיל. ודוקא כשמצא הטריפות או הריעותא בעצמה אבל אין לחפש אחריה. אפי' בהי"ח טריפות עצמן שהן הלכה למשה מסיני כתבו התוס' והרא"ש והסמ"ג והסה"ת שאין צריך לבדוק אחריהם אם לא נמצא מאליהן דהולכין אחר הרוב כדמסיק פ"ק דחולין מלבד הריאה של בהמה שצריכה בדיקה משום דשכיח בה טריפות. ואפי' בגדיים וטלאים לכתחילה:

יד. וכתב עוד הרמב"ם פי"א דה"ש ואפילו אם נמצא ריעותא באיזה אבר מ"מ אין צריך לבדוק אלא אותו אבר בלבד אבל בשאר כל טריפות מהי"ח טריפות הולכין אחר הרוב:

טו. ודוקא להוסיף ולהורות טריפות אחרות יתר על אלו שמנו חכמים אסור אמנם אם רצה להחמיר על עצמו שלא לאכול מהבהמה ועוף או מכל דבר שנשאל עליו לחכם או מתבשיל שנפל או שנמצא בו איסור בכלי שני או בכלי ראשון ויש ס'. או בשר אחר גבינה באותה סעודה. ומכל כה"ג. ולהרחיק עצמו מכל דבר כיעור הרשות בידו.[250] כמו שמצינו בקדמונים שלא אכלו בשר כוס כוס וכה"ג. וגם אמרו בהמה שהורה בה חכם בעל נפש לא יאכל ממנה. וכן כתב מהר"ם וכל אדם יכול לגדור ולהתקדש עצמו אף במותר לו ואין זה כמוסיף על התלמוד ומביא ראיה. וגם מצוה היא כמו שדרשו רז"ל. מכי עם קדוש אתם לה' אלהיכם:

שער נח

א. כתוב בכלי מדין אך את הזהב ואת הכסף וגו' כל אשר יבא באש תעבירו באש וטהור אך במי נדה יתחטא וכל אשר לא יבא באש תעבירו במים. ומייתי בסמ"ג ע"כ הפסוק זה אין מדברת בטהרת כלים מטומאתם שאין לך טומאה שעולה ע"י האש אע"כ אינו מדבר רק בהכשר כלים מאיסורין על ידי הגעלה וטבילה. ומשמע בפסוק שמדבר בכלי סעודה ודרשוהו חכמים כל דבר שיבא באש שהיינו שאיסורו באש כגון השפודין והאסכלאות וכה"ג תעבירו באש שהיינו ליבון וכתיב וטהר הוסיף לך עוד טהרה אחרת והיא טבילה. ועדיין לא ידענו בכמה מים טובלין להכי כתיב אך במי נדה יתחטא. ותני בר קפרא במים שהנדה טובלת בהם והם מ' סאה וכל אשר לא יבא באש כלומר שאין תשמישו באש לבדו אלא ע"י חמין כגון היורות וקדרות של מתכת תעבירו במים כלומ' הגעלה במים רותחים דהיינו בכלי ראשון ואח"כ טובלין ג"כ כמו שפיר' הכתוב כבר ואע"פ דוטהר גבי כלים המתלבנים כתיב מ"מ משמעות הכתוב כך הוא וכל אשר לא יבא באש תעבירו במים משמע שהכשר המים נידון כהכשר האש מה הכשר האש צריך טבילה אחריו אף הכשר המים כו' ועוד כ"ש הוא דהא עדיף ליבון מהגעלה ואפ"ה בעי טבילה וגם לא עדיפא מכלים חדשים. ואף טבילת חדשים למידין מכאן דא' רב נחמן אפי' כלים חדשים צריכין טבילה דהא ישנים וליבון כחדשים דמי ואפ"ה בעי טבילה והיינו אפי' בזמן הזה ואעפ"י שאין אנו נזהרים עתה מטומאה דטבילה אף להכשירו מן האיסור היא דהא פרשה שנייה איירי דוקא להכשיר כלים מאיסורין וכן ת"ר הלוקח כלי תשמיש מן הכנעני דברים שלא נשתמש בהן כל עיקר מטבילן והן טהורין דברים שנשתמש בהן ע"י

[250] ועל העינוניתא דוורד' מצאתי כתוב שמעתי ממהר"ש שאין לאוכלה. וגם אמר שהעולם נהגו בה איסור ואיני יודע למה. ואמר כששואלין אותו על עינוניתא שנתבשלה או נמלחה עם שאר בשר אז מתיר ע"כ ליקוטי מהר"ש:

צונן לבד כגון כוסות וצלוחיות מדיחן בצונן ג' פעמים ואח"כ מטבילן והן טהורין. קערות ויורות שנשתמשו ע"י חמין מגעילן ומטבילן והן טהורים. דברים שנשתמשו ע"י האור עצמו כגון שפודין ואסכלאות מלבנן ומטבילן והן טהורין. ואמר רבי חייא לא אסרה תורה אלא כלי ב"י אבל שאין ב"י נטל"פ ומותר. אבל מ"מ אסרו אף שאינו ב"י לכתחילה גזירה אטו ב"י:

ב. כלל גדול (הגה"ה) פירשה תורה בהכשרת כלים שהכשרת כל דבר כמו שנאסר לכתחילה דכך"פ. מלבד דבר שנאסר ע"י עירוי לפי שאין לו כח להפליט כדאיתא לקמן והילכך דבר שנשתמש באיסור צונן לבד כגון קערה נקייה הודחה של בשר אפילו בת יומא ששמו בה חלב צונן. או סכין של חלב שחתכו בו בשר צונן חי ואפילו בשר נבילה וטריפה. וכן הסכינין שמנקרי' בהם בשר מחמת הדם. או גבינה רכה בסכין של בשר. ומאחר שהוא צונן ורך סגי כל אחד דהיינו הסכין והבשר בהדחה. אפילו אם החלב היתה מלוחה ומאחר שלא שהה בתוכה כדאיתא לעיל בתשובת כבוש כמבושל:

ג. אבל אם חתך חלבים אפילו צונן בסכין של בשר וכן סכין שמנקרי' בו במקום החלבין דבר הנראה הוא שהוא דבוק ע"ג הסכין ביותר. וא"י שצריך אז לדקדק בהדחת הסכין שישפשפנו מקודם במעט עפר צונן. וידיחנו אח"כ כ"כ עד שיכולין המים לעבור מראשו ועד זנבו ומזנבו לראשו בלתי עכו' החלב:[251]

ד. אבל סכין שחתך בו (הגה"ה) איסור צונן קשה ודחוק כגון סכין של בשר שחתך בו גבינה קשה וכל כה"ג כמו כן ינעץ אותו בקרקע קשה ולא ינעצנו בפעם שנית במקום שנעץ בו בפעם ראשון לפי שצריך שיהא קרקע קשה בכל נעיצה ונעיצה. ולכן צריך לשנות בכל פעם עכ"ל. ובהכי סגי לכתחילה וא"צ לשפשף מקום הגומות בפחם או באבן רכה שנכנס בגומות דהא לא נכנס האיסור בגומו' ואין נכנס בהן איזו דבר כמו שנכנס בהן כך יתקנח מהן עתה ע"י הנעיצה ול"ד לסכין שנשתמש לאיסו' חם דלקמן דהתם נבלע האיסור תוך הגומות עצמו כ"כ כמו בגב הסכין ולאחר הנעיצה חוזר וחותך בו אפי' היתה חם לכתחילה כי הלך האיסור מכל וכל מאחר שלא נאסר כ"א בדבר צונן אבל אין להגעיל הסכין כי יותר היה נאסר ע"י הגעלה כי כבר לא נבלע בו האיסור ועתה יבלע בו ע"י הרותחים דמאחר שאין טרוד לפלוט בולע ממה שדבוק בו:

ה. וכן מפורש ברוקח הא דתוספתא דלעיל דברים שנשתמש בהן צונן מדיח בצונן דמשמע דסגי בצונן בין לצונן בין לרותחין דלמאי ניחוש לה ואפי' הן של חרס עכ"ל.

[251] הגה"ה שם באשי' וגם אפי' בלא כיבוס חמין ואפר אפשר שיועיל אפי' נפל ביין רותח או בשאר איסור רותח וכיון שבולע צונן מתכבסים אפשר דה"ה רותח. וע"ש בהג' ובמרדכי. ואפי' בשר טריפה כשהוא מבושל קצת קשה הוא וגם רוב פעמים יש בו חלב ודבוק בסכין יותר שאילה:

והביא ראייה והשיב מהר"מ ואף לדברי המחמיר בעירוי ככ"ר לחומרא היינו דווקא עירוי שאין כח כלי הראשון פוסק לגמרי אבל עירוי שכח כלי הראשון פוסק לגמרי אליבא דכ"ע אינו ככ"ר:

ו. הילכך טיפת חלב רותח שנפלה על סכין (הגה"ה) או על שאר כלי צונן די לו כשגוררין מעליו דהיינו שגורר רק מקום נפילת הטיפה והיינו דווקא כשנפל על הקתא אבל אם נפל על הברזל נועצו יפה בקרקע י"פ ודיו וכשר אף לדבר חם עכ"ל:

ז. וכן התיר ר' יחיאל מפרי"ש בגרירה ונעיצה והכי נהגינן ודלא כר' פרץ דמחמיר וכתב דהיכא שנפל על הלהב נכון להגעיל כל הסכין:

ח. וכל מקום שהסכין סגי בהדחה מכ"ש המאכל דשייך ביה דיעבד והיכא שהסכין צריך נעיצה בקרקע המאכל צריך קליפה והיינו אם הוא בר קליפה והדחה ואם לאו מותר לגמרי כדאיתא לעיל [שער כ"ט סי' ב']:

ט. ואם טעה אדם בסכינים ונעץ סכין ש"כ כה"ג י"פ בקרקע וחתך בו אח"כ היתר צונן מותר בלתי קליפה והדחה ואפי' אם חתך בו שומין ובצלים מאחר שאין עליו איסור בעין ומיהו לכתחילה יזהר משום הרחק מן הכיעור כו':

י. וכתב הרמב"ם פ' י"ז דא"מ סכין ש"כ אסור לשחוט בו עד שילבנו עכ"ל והיינו דווקא לכתחילה ואפי' בסתם סכין ש"כ דהא אסור לגרום נטל"פ לכתחילה ועוד דבסכינים אמרינן לעיל שרגילין להשתמש בהן כל שעה וחשובין כ"פ ב"י:

יא. ומיהו אם שחט בו בדיעבד אליבא דכ"ע סגי כשקולף בית השחיטה ואפי' אם הוא ב"י בודאי וכתב רבי' ברוך ומיהו קליפה בעי אע"פ שכתב כלים ש"כ אינם ב"י וכן אפי' אם יודע בודאי שאינה ב"י משום שמנונית הנדבק בדופני הסכין עכ"ל. וכ"כ במרדכי פ' כ"ה שסגי בקליפה והאריך ומסיק וה"ה אם חתך בו בשר רותח:

יב. וכתב בסמ"ק ובסה"ת וכן פסק רבינו שמשון וכן פר"י שדווקא בית השחיטה צריך קליפה דרותחת היא ודחוק אבל כנעני המפשיט בהמה או שחתך הבשר בסכין שלו סגי בהדחה:

יג. ובגמרא פ"ק דחולין פסק הילכתא סכין ששחט בה ונמצאת טריפה אסור לשחוט בה (מפני שהסכין מלוכלכת מהשמנונית ומהדם) אם לא שידיחנו בצונן. ואי איכא בלייתא דפרסא למיכפרי' תו לא צריך. אכן אם שחט בדיעבד בלא הדחה מותר דאיידי דטרד לפלוט דם הסימנים לא בלע. דאלת"ה אפי' מכשירה לכשירה נמי הלא יש עליו דם. ואפי' קליפה לא בעי דהא לא מצריך קליפה בשוחט בסכין של כנעני אלא מחמת שמנונית בעין שעליו:

יד. אבל לחתוך בו דבר אחר חם ודאי צריך הגעלה לכתחילה דבית השחיטה מרתח רתח אבל ליבון א"צ דאינו חם כ"כ ומהר"ם מתירו אפי' בהגעלה ע"י עירוי אע"פ שעירוי אינו חשוב ככ"ר. ומיהו אם חתך בו דבר אחר בדיעבד מותר בקליפה או בנטילת מקום אפי' אם הוא חם כדאיתא לעיל בתשובת עירוי תבשיל. פ' כ"ה אמר שמואל סכין ששט בה אסור לחתוך בה רותח. צונן סגי בהדחה אליבא דכ"ע וכתב הרמב"ם ואם דיעבד חתך בו רותח מותר עכ"ל. ומסתמא היינו בהדחה או צריך ששים נגד הדם בעין שעליו. וכתב הרא"ש פ' קמא דחולין והאידנא נהיגי טבחיא לקנח הסכין יפה בשער הבהמה בין שחיטה לשחיטה דהשער הוא קשה והוי כמו בלייתא דפרסי דמתיר בגמרא עכ"ל: טו. וכתב בסמ"ג אבל אם שחט ונמצא כשרה אף על פי שאסור לחתוך בה רותח משום דבלוע מדם מ"מ לשחוט בה בהמה אחרת מותר לכתחילה אפילו בלחי קנוח. דבלאו הכי יש כל פעם בבית השחיטה דם הרבה:

טז. תנן השפודין והאסכלאות והסכינים של כנעני' מלבנן באור. וכתב במרדכי בשם ר"י פרק קמא דחולין מדלא מחלק בין קטנים לגדולים ש"מ לא מבעיא הגדולים שחותכין בהן איסור חם על האור. אלא אפי' קטנים. חשובין תשמישן ע"י האור דחיישינן שמא לפעמים מהפכין בהן בשר חם ע"ג הגחלים או מתקנין בהן נר חלב הדולק עכ"ל וכן כל דבר שאיסור ע"י האור צריך כמו כן ליבון לחזור ולהפליט האיסור ממנו כדרך שבולעו. ואפי' לחתוך בו צונן צריך ללבנו מקודם היכא דאפשר משום צד. ואינו די בנעיצה י"פ בקרקע אע"פ שאז לא היה פולט עתה שום איסור הבלוע בו דגזרינן דילמא אתי לאשתמש ביה חמין וכן כל דבר שצריך הגעלה לרותחים צריך הגעלה אף לצונן. ומכ"ש סכינין שיש בהן גומות שאין ניתרין אפי' בהשחזה אפילו לצונן מחמת הגומות. כמו שכתב בסמ"ג. וכתב ג"כ לשם שאין מועיל שפשוף פחמין במקום הגומות:

יז. וכ"כ הרמב"ם פי"ז דא"מ הלוקח סכין מן הכנעני ורוצה לחתוך בו חמין מלבנו או משחיזו כולו ברחים עכ"ל. ואינו מחלק כלל בין גדול לקטן. גם מדקדק ריצב"א מדבריו בהגה"ה ששיפשוף בפחמין אינו מועיל היכא דאיכא גומות בסכין אפילו לחתוך בו צונן. והיינו בעבור שנאסר ע"י חם אבל דבר שנשתמש לאיסור צונן אפילו שפשוף א"צ בגומות כדאיתא לעיל. וכ"כ במרדכי פרק כ"ש להדיא מהא דמסיק והילכתא אידי ואידי ברותחים. ודווקא גבי חמץ דהתירא בלע אבל במקום שאיסור בלע תניא בתו' דאלילים סכין מלבנו עכ"ל. וכ"כ עוד במרדכי ס"פ בתרא דאלילים בשם הר"ר אלחנן שכל סכין שיש בו גומות צריך ליבון. ורוב סכיני' דידן ובפרט הקטנים יש בהן גומות:

יח. וכתב בי"ד ודבר הצריך ליבון א"צ להסיר ממנו החלודה מקודם כמו בהגעלה כי האש מעביר הכל דאין כח הגעלה ככח האש. וגם יכול ללבנו לחצאים פירוש מתחילה חצי האחד ואח"כ החציה השנייה עכ"ל וק"ק:

יט. וה"ה אפי' יש עליו טלאי והוקדם האיסור לטלאי' ואפי' בדבר שצריך ליבון מדינא דכח האש שורף כל דבר ומה שנשאר בו עתה לא יפלט ממנו לעולם[252] וכ"ש מבשר לחלב ואפילו מחמץ למצה דהא התירא בלע. וכ"כ בסמ"ק שלעניין ליבון אין חילוק בין ב"י לשאינו ב"י אלא יכול ללבנו באותו היום שנאסר דהא פולט כל דבר ונופל לארץ:

כ. והליבון מבליעת איסור היא עד שתסיר קליפתו או עד שיהו הנצוצין מנתזין הימנו ול' הרמב"ם עד שתנשר קליפתה העליונה ואין חילוק אם נשתמש באיסור הרבה פעמים לנשתמש בו רק פ"א:

כא. ופר"י וכ"כ בא"ז ודווקא שפודין ואסכלאות וכה"ג סגי בלבון אבל סכינים לא מפני שאדם חס על סכינו חיישי' שמא לא ילבנו יפה עד שתסיר קליפתו. ובפרט סמוך לקתא אין מלבנו יפה אם לא שיסיר הקתא מהברזל לגמרי ומלבנו לבדו אבל ליבון אחר אינו מועיל אם לא שיגעילנו אח"כ כדתניא בתוס' והאריך וכוותיה נהגינן. ומ"מ בהכי סגי לן אפי' היכא שנאסר ע"י האור בודאי וא"צ להוצי' הברזל מן הקתא אם רוצה להגעילו אח"כ דהא לא נאסר מה שבתוך הקתא מעולם כמו שכתב בי"ד וז"ל ואע"ג דקיי"ל דכלי מתכת שחם מקצת חם כולו מ"מ אם ידוע לנו שלא נאסר כ"א במקצתו כמו סכין סגי לו הכשירו כמו כן במקצת דכבולעו כ"פ ומיהו הכשירו מסתמא במקצת ר"ל כל מה שחוץ לקתא:

כב. וכתב במרדכי בשם ריב"א ס"פ בתרא דאלילים שסכין של איסור שצריך ליבון אם משחיזו ברחיים ואח"כ מגעילו די לו בכך. דהרי הלבון מועיל להעביר הקליפה והרחיים ג"כ מעביר הקליפה. מ"מ אם יש גומות בסכין ישפשפנו בפחם עכ"ל:

כג. וכתב הרא"ש פ' כ"ש וכן כתוב בסמ"ק והוא הדין כשנאסר מבליעת איסור. אבל היכא דהיתרא בלע כגון הרוצה להכשיר סכין או שאר כלים מבשר לחלב סגי לו בהגעלה לכל דבר אפילו למה שתשמישו על ידי האור. אך ישפשפנו מקודם יפה באפר מגובל או בטיט עכ"ל. והוא הדין אפי' מחמץ למצה מסיק בגמרא שסגי בהגעלה. ודווקא הקטנים אבל הגדולי' השיבו הגאונים שנוהגים ללבנן בפסח אע"ג דהיתרא בלעה. לפי שארוכין יותר מדאי. ושמא הטעם מאחר שנטל"פ מותר היכא דהיתרא בלע אפי' בכלי לכתחילה.

[252] ואפי' ליבון מועט שהוא כדי לשרוף עליו קש דמאחר שאינו אלא מהיתר להיתר או אף בדבר איסור כדאי' לקמן שסגי בהגעלה פולט מיהא טפי מהגעלה בלתי טלאי. שאילה:

אלא שגזרו ביה רבנן אטו כלי ב"י ואין מגעילין עתה שום כלי ב"י אפי' מהיתר להיתר כדאיתא לקמן לא החמירו כ"כ בבליעת היתר כה"ג שלא נאסר הכלי מעולם. ודווקא הבא להכשיר כלי מבשר לחלב דלא נאסר מעולם אבל כלי ש"ב שנאסר מבליעת חלב ע"י האור או איפכא נקרא שפיר בליעת איסור וצריך ליבון ככלי של כנעני:

כד. ומיהו נהגו העולם להכשיר סכין של חלב שנחתך בו בשר רותח בהגעלה דמאחר שאין חושבין הבשר לכלי ראשון לא מחמרינן בו כולי האי:

כה. אמנם אותן המעבירין סכין על הגחלים בהעברה בעלמא שבוש הוא בידם דאפילו כדי הגעלה אינו. ומסיק הרא"ש אבל ללבן לפסח צריך שיהו הניצוצות מנתזין ממנו אע"פ שהוא מהיתר להיתר. וסכין שיש בו גומות ואינו יכול לנקותו יפה תוך הגומות אין להכשירו ע"י הגעלה דהוי כעלתה חלודה בתוכה או ילבנו עכ"ל והיינו אפילו סכין בשאר איסורין נמי. ומיהו באלו שהיה סגי בלתי הגומות בהגעלה. וא"צ ליבון אלא מחמת הגומות וסמוך לקתא. נראה שבליבון לבד סגי ואין צריך שתיהן ליבון והגעלה. ודווקא כלי הצריך ליבון אבל סכין שיש בו גומות ואין הגעלה אלא משום הגומות א"צ כלל שיהו הניצוצות מנתזין ממנו דלא גרע מהגעלה כדאיתא לעיל. ומסתמא היינו דוקא מהיתר להיתר יש חלוק דגומות. דגם מהיתר להיתר צריך להעביר החלודה כמו שכתב בסמ"ק בהגעלת כלים מבשר לצורך חלב שצריך לשפשפו קודם. ומאחר שאינו יכול לנקותם יפה תוך הגומות חשוב כעלתה חלודה בפנים אבל סכין של כנעני או ש"ח שבלע מבשר ע"ג האור אפילו בלתי גומות צריך ללבנה ולהגעילה כדאיתא לעיל. ומיהו הוא הדין אפילו יש בהן גומות בסכינין של איסור ואין יכול לנקותו מותר להכשיר בדרך זה ע"י ליבון והגעלה. דהא לעניין ליבון אין חילוק בין חלודה או לאו. וא"צ להגעיל אלא מחמת חששא שמא אדם חס על סכינו. ואותה חששא אינה אלא סמוך לקתא וסמוך לקתא אין דרך להיות שמה הגומות ובלבון ובהגעלה פולט כל דבר:

כו. וכתב עוד במרדכי פ' כ"ש וכסוי קדרה של מתכת גרע מהקדירה עצמה ונחשבת על ידי האור וצריך ללבנו כמו השפודין ולא סגי בהגעלה עכ"ל. והיינו דווקא של כנעני או של ישראל שנאסר מבשר וחלב אבל אם בא להגעיל מבשר לחלב הואיל והיתרא בלע סגי לו בהגעלה מק"ו משפוד ואסכלאות עצמה כדאיתא לעיל:

כז. וסכין בשר שנחתך בו בשר רותח של איסור או סכין ש"ב שחתך בו בשר כשהוא עדיין רך על השפוד על האור מאחר שאין שם רוטב גרע יותר מבשר איסור שבקדירה וקרוי שפיר ע"י האור כאלו היה מהפך בו הבשר על גבי הגחלים עצמן וצריך ליבון. אבל

אם הסירו מעל האש לא גרע מחימום דכלי ראשון שעל האש ובהגעלה סגי אע"פ שבלע מאיסור ודלא כיש מחמירין:

כח. וכתב עוד בסמ"ק ואם רצה ללבנו מחלב לצורך בשר או איפכא א"צ לבון גמור שהיינו עד שתסיר קליפתה אלא סגי לו בלבון קצת כמו שרגילין לנסותו ע"י קש שנותנין עליו למעלה אם ישרוף הקש עליו שאז שולט האור מעבר לעבר דלא גרע זה הליבון מהגעלה:

כט. ומה"ט התיר ר"י ללבן בי"ט מבשר לחלב המחבת שאופין תחתיה פשטיד"א כשאופה מיד תחתיה בעודה חמה דאז מועיל חמימות הליבון לצורך האפייה אבל מחבת של כנעני או של איסור אחר שצריכה ליבון עד שתסיר קליפותה ואותו הליבון אסור בי"ט דכ"כ ליבון א"צ לאפיית פשטיד"א וא"כ היה רק לצורך מכשירי אוכל נפש שהוא הלכה ואין מורין כן. ומסיק אבל לעניין הגעלה ודאי אסור בי"ט אפילו מבשר לחלב דלא דמי לליבון דהתם יש בו צורך אפייה. ועוד דהוי תיקון מנא וכ"ש ללבן כל כלי אחר כגון סכין וכה"ג שאין צורך בחמימותו כלל שאפי' מבשר לצורך חלב אסור בי"ט:

ל. כתב ר"ב בסה"ת וכן השיב ר"י שמדוכות של כנעני או שאר איסורין וכ"ש מבשר לחלב אע"פ שדרכם לדון תבלין ושאר דברים חריפין חמין ומתערבין יחד והוי כאלו היה האיסור עצמו חריף מ"מ מותר להכשירו ע"י הגעלה. דלא גרע מדבר הנאסר ברותחים. ומיהו מחמץ למצה אע"פ שהוא מהיתר להיתר לא נהגו העולם להגעיל דהוי כמו בית שאור שחמוצו קשה. וכ' בסמ"ק בשם רבינו טוביה שע"י קליפה והגעלה מיהא מותרין ואפי' מחמץ למצה וכ"ש בשאר איסורין והיינו שמסירין מהם הקליפה הפנים בכלי אומנות שנקרא בל"א איב"ר דרע"ט כמו שרגילין ואח"כ מגעילין אותם דזהו מועיל לכל דבר שצריך ליבון להסיר קליפתו במשחזת ברחיים ולהגעילו כדפי' לעיל בשם ריב"א. ואם לאחר שהסיר מהן הקליפה מלבנה לבון כל דהו דהיינו עד שנשרף עליו קש מצד שני או עד שנשרף חוט שכורך סביביו ודאי עדיף מהגעלה ומותר כמו בשאר כלי:

לא. והיינו בשל מתכת ואבן אבל בשל עץ יש להחמיר לכתחילה אף בשאר איסורין אפי' ע"י קליפה והגעלה דחיישינן כל פעם לגומות אפי' אם לא נשתמש המדוכה אלא לאיסור צונן כתב בי"ד שחשוב כשאר איסור ע"י חמין וצריך הגעלה:

לב. ומיהו הקערה שמשהין בה הקיבה כל השנה אע"פ דהיתרא בלע אוסר רבינו שמחה להגעיל להשתמש בה בשר כלל והיינו טעמא דהתם דבר חריף האוסרו הוא עיקר עצמו ולא התפל. משא"כ במדוכות ש"כ כדפי' וכן כל כה"ג. וכ"ש כלי ששהו בו כותח או בשר

מלוח כשמשימין אותו במלח כשר שאסור להשתמש בו היפוכו על ידי הגעלה אע"פ שאין חריף כל כך דהוי חלב ובשר גמור והמלח עדיין בתוקפו דהא לא הפליט דבר:

לג. אמנם אם הוגעלה הקערה שהושהה בה הקיבה ונתחבה ביורה רותחת אע"פ שבעלמא כח המלוח מבליע איסור מיהא בכדי קליפה וכ"ש הכא שנכבש בה ימים רבים ובדבר חריף אין נפקותא בין בן יומן לשאינו בן יומן. הכא אפילו מכדי קליפה לא בעי דהקיבה נטל"פ בבשר היא והקערה מותר אז לכתחילה לחזור ולהגעילה לחלב דטעם בשר שבה לא היה חריף וגם לא נתערב ונמחה עם דבר חריף:

לד. ומיהו כלי עץ שרודין בו את הפת שקורין בל"א אויבי"ן שוסי"ל שראה שאופין בו הכנענים פשטידא וכ"ש מחמץ למצה אין להתירו בהגעלה דחשיב תשמישו ע"י האור:

לה. וכתב עוד במרדכי פ' כ"ש דכלים הצריכין ליבון אם הגעילן ולא לבנן באור ונשתמש בהן רותח התבשיל אסור אף בדיעבד לפי שכל שתשמישו ע"י האור אינו פולט הכל ע"י הגעלה אלא כל זמן שישתמש בו ע"י חמין פולט מעט מעט עכ"ל:

לו. וכתב רשב"א ואין שייך ישון אלא לכלי יין נסך אבל כל שאר איסורין לא:

לז. יורות וקדרות של מתכת שנאסרו ע"י חמין או כף שנתחב בתבשיל של איסור וכל כה"ג כמו כן מגעיל ברותחין. ואין כלי צריך הגעלה אלא הנאסר בכ"ר שהיד ס"ב דכתי' ואם בכלי נחשת בושלה וגו' ומורק ושוטף אבל אם נשתמש לאיסור בכלי שני סגי ליה בהדחה דכלי שני אינו מבשל ואפי' היד ס"ב כדאיתא לעיל בתשו' הדחת קערות:

לח. אבל אם חתך בשר רותח שהיד ס"ב בסכין של חלב או להפך שאין שם דופני הכלי שמצננין אותו ודאי נבלע אע"פ שהוא חוץ לקדירה והוי כ"ש. דהא כלי שני אע"פ שאינו מבשל מ"מ מיבלע בלע כדאי' לעיל. וצריך הגעלה ואין חילוק בין לח ליבש דהא מדמה מהר"ף סכין ש"ח שחתך בה בשר רותח לכף שנתחב בתבשיל לפי שכל פעם יש בו טעם לחלוחית הרוטב. ועוד דחשיב בסמ"ק חתיכה רותחת חמור מכ"ש דאסור לשם ליתן בשבת מלח בכ"ש כל זמן שהיד ס"ב ומסיק ומכ"ש על חתיכת חמה ויד ס"ב או תבשיל עב:

לט. וכתב רוקח וכל דבר שנשתמש בו חמין צריך הגעלה אף לצונן דגזרינן דילמא אתי לאשתמושי בחמין וקצת ראיה מההיא פינכא דתברא ר' אמי ואמאי תברי' ישתמש בה בצונן עכ"ל:

מ. וכ' בסמ"ק ואפילו אם לא נאסר הכלי כ"א במקצת מ"מ צריך הגעלה בכולו והיינו אפי' בכלי עץ ואפי' אם נאסר בשעה שלא עלה הרתיחה רק שהיד סולדת בו צריך הגעלה

בשעה שהרתיחה עולה ואפי' אם רק ספק אם היה היד ס"ב נאסר הכלי דספק דאורייתא לחומרא וצריך אז הגעלה בודאי רתיחות:

מא. גרסינן בירושלמי דשבת מהו ליתן תבלין מלמטה ולערות עליו חם מלמעלה ר' יונה אוסר ערוי ככלי ראשון וה"ה לענין בליעה ופליטה אסור. כתב במרדכי בשם ר"ת פ' כל שעה ובסוף פ' בתרא דאלילים שערוי ככלי ראשון לגמרי. ומותר אפי' להגעיל ע"י עירוי. והא דקיי"ל דתתאי גבר היינו בב' דברים יבשים ששוכבין זע"ז או אפי' בדבר לח היכא שפוסק הקלוח ואינו נוגע כל שעה ברותחים שבכלי ראשון כגון טפת חלב רותחת שנפל מכ"ר על צלי של בשר וכל כה"ג דוגמא נטף מרוטבו על החרס ודי לו בנגוב או בהדחה. ובסכין ינעוץ עשרה פעמים בקרקע אבל ערוי שאין כח הכלי ראשון פוסק ונתבשל לגמרי עכ"ל. אבל ר"י ורשב"ם פסקו שערוי ככ"ש ואינו מבשל דתתאי גבר ואינם מחלקין וכתב התו' פ' כירה וכ"כ ר"ב ובסמ"ג ערוי אינו ככ"ר לגמרי ולא ככ"ש לגמרי אלא מבליע ומפליט כדי קליפה ולא יותר דהכי אמרינן פ' כיצד צולין למ"ד תתאי גבר חם לתוך צונן אדמוקיר לה בלע פורתא עכ"ל. ומתירין לשם התו' מה"ט תרנגולים שעירו עליהם רותחים בקליפה וכוותייהו נהגינן. והילכך בהגעלה שצריך להפליט כל אסורו אין מגעילין אלא בכ"ר עצמו. ואם עירה תבשיל של איסור בקערה או הדיח קערות ע"י עירוי במים אסורים נאסר הכל דהא מבליע מיהא כדי קליפה. ומה"ט השיבו הגאונים שהקערות צריך להגעילן בכ"ר לפי שפעמים מערין בהן חמין עכ"ל. וא"כ היתה צריך קליפה כדין חם ע"ג צונן. והיינו דוקא עירוי שאין כח כ"ר פוסק לגמרי כדאי' לעיל וכ"כ הרא"ש שודאי עירוי לא מהני להגעלה דאע"פ שנחשב לכ"ר היינו להפליט מעט כדי קליפה אבל אין לו כח להפליט ממנו כל אסורו הבלוע בו עכ"ל. וכ"כ בא"ז פ' כ"ש בשם מהר"ח שאפי' כלי שנאסר רק ע"י ערוי צריך הגעלה בכ"ר ממש דשמא ערוי מבליע לחומרא ואינו מפליט עכ"ל ובמרדכי פ' כ"ש מייתי כמו כן תשובת הר"ר שמואל מברונקבורט שקיי"ל כר"ת ורשב"ם בשניהם לחומרא דפעמים ככ"ר ופעמים ככ"ש עכ"ל ובהגעלה אין חילוק לכל דבר אי בלע מאיסורא או שרוצה להגעילה מבשר לצורך חלב כמו שיש חלוק בלבון:

מב. וכתב הרא"ש ואבי העזרי ומחבת אעפ"י שדרכן לטגן בהן מותרין בהגעלה אף מחמץ למצה ולא נחוש שמא נשאר בה לפעמים הטגון ביבש בלתי שומן ונבלע בה ביובש והיה לנו לדמותו לתנור שהטיחוה באליה דבעי היסק או לכל שאר דברים שתשמישן ע"י האור דא"כ אף בקדירה נחוש לזה. דלפעמים נשרף גם המאכל בהן ולא נשאר בו מאכל כלל ולא מצינו מי שחושש לזה אלא מתירו אותו בהגעלה. מטעם דמ"מ נשאר

לחלוחית משקה תוך התבשיל ולא הוה תשמישו ע"י האור להצריכו ליבון. ומסיק שם ראבי"ה ועוד דלא חלקו החכמים בין יורה ליורה אעפ"י שיש יורה שמטגנין בה חלבין. ותו תניא בתוספתא היורה והטוגנין ומחממי חמין מגעילן עכ"ל:

מג. וכתב במרדכי פ' כ"ש וצריך להגעיל אף הבית יד של המחבת עכ"ל והיינו שצריך להכניסן ג"כ ליורה ולא אמרינן שיספיק לו בהגעלת המחבת אף כשמגעילה ע"י עצמו דכבולעו כ"פ:

מד. ומיהו נראה בדיעבד (הג"ה) אין לחוש כ"כ כ"ש עץ פרור שרגילין להכניסו כולו ליורה להגעילו[253] ועוד דאפי' אם בודאי לא הכניסו בקדירה של האיסור דהא כלי שנאסר במקצת צריך הגעלה בכולו כדאיתא לעיל:

מה. וכתב ראבי"ה וכוסות של כסף ושאר כלי מתכת של שתייה הנקחין מן הכנעני טוב להחמיר ולהגעיל דשמא חממו לפעמים בהן יין ולחם. ושלחנות ותיבות נוהגין גם כן להגעילן לפי שפעמים משימן עליהם דבר חם או נפל עליהם מרק חם עכ"ל. והיינו שמטעם הראשון צריך הגעלה אף בשאר ימות השנה כ"ש מחמץ למצה ואפי' לשתות בו צונן לפי שחוששין שמא יחמם בו ג"כ יין או שאר משקין אבל לשתות בו צונן ע"י הדחה שלש פעמים בעודה ברשות הכנעני ודאי מותר:

מו. ומיהו בכלי דלאו בר הגעלה כגון כוסות של חרס ששתה בהן הכנעני מותר לישראל לקנות ולשתות בו בקביעות ע"י הדחה ג"כ. ואין חוששין בהן כמו בכלי מתכת דלעיל. דמאחר שא"א הן בהגעלה הוה דיעבד וכ"ש כלי זכוכית ששתה בהן הכנעני כמה ימים דשרי ליה לישראל לקנותו ממנו להדיחו ולהטבילו ג' פעמים. דאמר באבות דר' נתן וג' דברים בכלי זכוכית וג' דברים בכלי חרס. כלי חרס בולע ומפליט ומשמר מה שבתוכו. משא"כ כלי זכוכית דשיע' היא והיינו מאיסור צונן ואין חוששין מספק לאיסור חם אבל היכא שידוע שבלע איסור חם אפי' משאר איסורין שאינה מחמץ למצה אסור אפי' בהגעלה כדאי' לקמן. ודוקא כלי משתאות אבל שאר כלי חרס שקנה מן הכנעני אם רק מסופק בו שנשתמש בזה אין צריך לומר שצריכין שבירה אפילו מספק. וקערות ויורות ושאר כלי מתכת שקנה מן הכנעני בביתו ואינו מכיר בהן בודאי שהן חדשים יש להסתפק בהן שמא נשתמשו וצריך להגעיל או ללבנן. אבל כלים חדשים שקונין מהשוק אפי' בכלי חרס אין צריך לספק בהן לשמא נשתמשו דאין דרך כלל להשתמש בכלים חדשים העומדים לימכר כדאי' לעיל בתשובת נטל"פ:

[253] אמנם בדברי הרא"ש וראבי"ה נקט לפסח. וכתב אם בית יד ארוכה הרבה מכניס חציה והופך ומכניס חציה ואם היה ארוכה ביותר מלבנה באמצע ומסיק ראבי"ה וכלים שמולחין בהן צריכין הגעלה לפסח אבל רחיים של פלפולין דחריף טפי כתב רש"י דלא מהני להו הגעלה לפסח דה"ל כמדוכה:

מז. וכתב בי"ד ואפי' קדירה ויורה גדולה וחבית שנאסרה מטיפת איסור ואין דרך להשתמש בהן בדבר מועט אפ"ה צריך הגעלה אע"פ שא"א שהאיסור יתן טעם בהיתר מק"ו מכלי שאינו בן יומן שצריך הגעלה אטו כלי אחר שהוא ב"י מכ"ש הכא באותו כלי עצמו שיש לגזור אטו שמא ישתמש בו בדבר מועט עכ"ל:

מח. וכתב עוד במרדכי פ' כ"ש בשם ראבי"ה ואלו הן כלים הנגעלין כל מיני מתכת זהב וכסף ונחשת ברזל ובדיל ועופרת ושל עצם ושל אבנים והן בורמי דגללי שאמרינן בגמרא פי' אבן גלל ומדיחן שאמר ר"ל מגעילן אבל של חרס לא דהתורה העידה וכו' אלא תמיד חוזר ופולט מעט ומעט עכ"ל ובת"כ מרבה מוכלי אשר תבושל כלי נתר שדינו ככלי חרס. בו לרבות אם הריק רותחין בתוכו. ומיהו במרדכי כ' בשם רב האי גאון אפי' לא נשתמש הכלי חרס אלא לדבר צונן. והכי נהגינן לאוסרו אח"כ לרותח. ומסתמא הוא הדין בכלי נתר וכן פסק רב אלפס ז"ל וכ"כ הרמב"ם ז"ל פי"ז דא"מ שכלי אבנים הוו ככלי מתכת וצריך הגעלה:

מט. ובכלי חרס איכא פלוגתא דרבוותא אי מותרין בחזרתן לכבשן דהוי ליבון דמועיל לכ"ר שאין בר הגעלה. ויש אוסרין דדילמא חייס עלייהו דילמא פקעי ולא עביד להו הסקה מעלייתא. ודוקא כשנותן בכבשן שמצרפין בו כלי חרס חדשים. אבל בתנורין שלנו או למלאן בגחלים ודאי כ"ע מודו דחיישינן דילמא חייס עלייהו. וע"כ אנו נוהגין שלא להסיקן כלל אפי' בכבשן של יוצר:

נ. ופי' רב האי גאון וכלי עצים המחופין בסממנים הרי הן ככלי חרש ואינו יוצא מידי דופיו לעולם. ולא מהני ליה שום הכשר. וכלי זכוכית ספק הוא אם הוא ממין חרס הואיל ונעשה ממיני אדמה או אם הוא ממיני מתכת הואיל ויש תקנה לשבריו. והילכתא נותנין עליו חומרא זו וזו ואסור בהגעלה וצריך טבילה. וכן אוסר בסמ"ק להשתמש בפסח בכלי זכוכית ישן אפי' בהגעלה מטעם דתלמודא מדמי ליה לכלי חרס[254]:

נא. וכלי מזופף אין לו תקנה כ"א ביין נסך ע"י ישון אבל לשאר איסורין אפי' ע"י הגעל' לא נהגי עד שתקלוף הזפת וכ"ש מש"כ ומחמץ למצה:

נב. וכלי עצמות (הגה"ה) כתב בא"ז שאין צריכין הגעלה כלל דלא בלעי ולא פלטי ואם תחב כף חולבת של עצם ב"י תוך הקדירה של בשר מותר אפי' ליכא ס' והא דכתיב וכל מעשה עזים תתחטאו ומרבין משם הטלפים והקרניים והעצמות ההוא לקבלת טומאה ולטהרה מי חטאת איתרבי. ולא להגעלה דלא כתיב בפרשת הגעלת כלי מאיסור. וכן אין ללמוד כלי עצם מוכל כלי עץ תתחטאו דקרא בענין טומאה וטהרה איירי. וקדירה

[254] ודלא כרוקח שמתירו ע"י עירוי ג' ימים אפי' לפסח:

ויורה ועץ פרור שתשמישן בכ"ר אם צריכין הגעלה ונשתמשו כך ב"י בזה אין צריך לומר שהמאכל אסור אפילו בדיעבד אם לא שיהיה ששים בתבשיל נגד הכף דהא קיי"ל שכנגד כל הקדירה משערינן:

נג. אין מגעילין כלים של איסור ב"י לפי שהי' צריך ס' במים נגד כל הכלי הנגעל ואפי' אם היורה שמגעילין בו לא היתה ב"י דהא קיימא לן שכנגד כל הכלי משערינן משום דלא ידעינן כמה איסור נפק מיניה וכשאין כאן ס' נאסרו המים ונ"נ. ומאחר שיש בהן נטל"ש מן האיסור חיישי' שמא שהה בהן כלי הנגעל מעט אחר שהפליט כל צרכו ואינו טרוד עוד לפלוט וחוזרין ונבלעין בכלי הנגעל. ואף היורה שמגעילין בה תיאסר מהן אם היתה של היתר. אבל כשהנגעל אינו בן יומן א"צ שיהא ס' במים נגדו דאין המים נאסרין כלל שהרי אין בכלי כ"א נותן טל"פ ובמים נ"ט בר נטל"פ מהאיסור לכלי משם למים. והילכך אפי' אם היו חוזרין לכלי מ"מ לא היו בו כ"א ג' נ"ט בנ"ט מנטל"פ ואע"פ שבאיסור אין שייך היתרא דנ"ט בנ"ט היכא דנטל"פ היתרא הוא וכ"ש כלי שמכשירין אותו ע"י הגעלה עצמה ומשתהין בו קצת החמין שצריך שלא יהא ב"י ואפי' כלי של היתר כגון של בשר ורוצה להשתמש בו חלב או איפכא. או כלי חמץ שרוצה להגעילו למצה ומגעילו ערב פסח קודם ד' שעות עד דלא מטי זמן איסור. אעפ"י שמן הדין לא היו נפקותא אם היו מגעילין אותו בב"י ואפי' שאין ס' במים נגדן שהרי יהיו כאן בהן ג' נ"ט בנ"ט דהיתר מן הבשר לתוכו ומשם למים והמים חוזרין ונותנין טעם לקערה ועדיין של היתר הוא קודם שישתמש לחלב או למצה. והוי כמו דגים שעלו בקערה של בשר שמותרין לאוכלן בכותח ואע"פ שקיי"ל כמ"ד התם עלו אין נתבשלו לא מכ"מ היה שרי כאן כמו שמחלק הרא"ש דהתם טעם בשר הנבלע בדגים חשיב טעם כי נבלע אוכל באוכל כי הדגים ראוים לאכול והבשר נותן בהן טעם לשבח הילכך אסורין לאכול בכותח כשנתבשלו בקדירה של בשר. אבל הכא טעם חמץ הנפלט מהיורה למים וחוזר ונבלע בדופני הכלי אין חשוב טעם כשיחזור ויפלוט בפסח לתוך התבשיל וכ"ש מבשר לחלב. כתב בספר מצות קטן שמכ"מ נוהגין להמתין לכתחילה אף בכלי של היתר עד שלא יהא בן יומן גזירה אטו כלי של איסור ואפי' לצורך הפסח ואע"פ שהיא לפי שעה ולא אתי לאחלופי בכלי של איסור בעלמא. שמא יגעילם אחר ארבעה שעות או שמא יגעיל של בשר ושל חלב יחד ושניהם בן יומן שהיו אסורין אפי' בדיעבד דנהי דמשום חמץ ליכא משום בשר בחלב מיהא איכא. דשניהם נ"ט במים לשבח ונ"נ וחוזרי' ונבלעין בהם. ועוד דנ"ט בנ"ט גופא דשרינן ואפי' בדבר אכילה היינו דוקא בדיעבד מדקאמר דגים שעלו דהיינו דיעבד מכ"ש הכא בכלים שימתין עד למחר ולא יגרום נ"ט בנ"ט

לכתחילה. דמאחר שהכלי ב"י ונ"ט לשבח ואין ס' במים יחזור ויבלע ע"י הגעלה מנ"ט בנ"ט לשבח וישתמשו אז מיד לחלב או למצה ואין חילוק בין נ"ט בנ"ט דהיתר לג' נ"ט בנ"ט כלל כדאי' לעיל:

נד. וכתב בסמ"ק ובי"ד והא דכלי הנגעל צריך להיות אינו ב"י היינו שלא נשתמש במע"ל בשום תשמיש חם אפי' בחימום מים נקיים. דכלי של איסור נחשב בן יומן אפי' ע"י חימום מים נקיים אבל כלי של היתר כגון של בשר שרצה להשתמש בחלב ואפי' מחמץ למצה לא נחשב ב"י בחמים מים נקיים ומותר לו להגעילו לכתחילה אם הוחמו בו רק מים נקיים תוך מע"ל. ומפרש לשם לפי כשבא לשאול לחכם כבר נעשה נ"ט בר נ"ט והוי דיעבד כמו דגים שעלו. ואין דומה לכלי ב"י עצמו דהתם אי נתיר לו להגעיל כך יגרום הנ"ט בנ"ט לכתחילה ע"י הגעלה זו ולא גזרי' במים שהוחמו בו אטו היכא שנשתמש לבשר או לחלב עצמו דהיא גופא גזירה שאין מגעילין היתר ב"י ואנן נקים כו'. והא דאין גוזרין אותה אטו כלי של איסור שהוחמו בה מים כמו שגזרינן בתשמיש בשר עצמו אטו תשמיש של איסור ולא הוי גזירה לגזירה דחימום מים בכלי איסור אינו משום גזירה. דאם כן היינו צריכין לאסור המאכל שנתבשל בו בב"י של חימום[255]:

נה. אבל כשיש ס' נגד הנגעל כגון ביורות גדולות שבמרחץ מותר להגעיל לכתחי' אפי' כלי של איסור ב"י או מחמץ למצה אחר ד' שעות ומכ"ש כלים של בשר וחלב יחד אעפ"י ששניהם ב"י ושניהם מותרין לכתחילה הנגעל והיורה גדולה שהגעילו בה דכבר נתבטל טעם האיסור בס':

נו. וכתב בספר מצות גדול ואין לתמוה היאך מגעילין כלים הא אין מבטלין איסור לכתחילה דהיינו דוקא לאכול האיסור עצמו ע"י בטול זה. אבל הכא שאין עושין דבר במים שמגעיל בו מותר אז להגעיל בו עוד כלים אחרים אפי' בן יומן מותר. ואפי' אם מגעיל בו כ"כ כלים עד שלבסוף אין ס' במים נגד כולם רק שמגעילן בזה אח"ז ובכל פעם יש ס' נגד כל אותו הכלי שבתוכו. אע"פ שאפי' בהפלטה טעם איסור אמרי' בדבר לח מצא מין את מינו וניעור כגון הרבה חתיכות איסור שנפלו בקדירה בהעלמה אחת בזה אח"ז דכל זה דוקא לאכול האיסור עצמו אבל להגעיל בו כלי אחר כתב בספר מ"ג שמהני הבטול ובהכרח בכה"ג איירי דאל"כ פשיטא ובנט"ל ליכא לאוקמי דלאו איסור הוא דלא אסרה תורה אלא כלי ב"י כדאי' לקמן ועוד דרוב פעמים כשמגעילין כלי לצורך פסח אפי' ביורות גדולות לא תמצא בהן ס' נגד כולם ואפ"ה מתירו לשם. ועוד דמאחר

[255] וכן משמע בסמ"ק לכתחילה ואין גוזרים לכתחילה אטו אין בו ס':

שהמים צריכין להרתיח בשעת ההגעלה. והכלי טרוד לפלוט בשעה קלה שתחבו ביורה אין חוזר ובולע כדאי' לקמן:

נז. וכלי של בשר שנאסר מט"ח רותחת או איפכא וכן כל כיוצא בו מאחר שלא אמרינן בו חתיכה עצמה נ"נ וידוע כמה איסור בלע סגי לו כשיש במים ס' נגד מה שבלע. ומגעילו אז בב"י לכתחילה[256] ודוקא עירוי של פעם אחת אבל קערה וטעלי"ר בל"א אע"פ שלא נאסרו אלא ע"י עירוי צריך ס' נגד כולו כדאי' לעיל בתשו' הדחת קערות:

נח. אמנם אם הגעילו בדיעבד כלים של היתר בב"י ולא היה ס' במים נגדו ואפילו מחמץ למצה רק שהגעילו קודם ד' שעות ואפי' של בשר וחלב יחד ואחד מהם ב"י והשני אינו ב"י כ' בסמ"ק ששניהם מותרין כל אחד למינו שהיה מקודם. דאותו שאין ב"י אינו אוסר אותו שהוא ב"י לפי שהוא נטל"פ וגם אותו שהוא ב"י אינו אוסר אותו שאין ב"י לשוייה כדידיה. לפי שיש שם ג' נ"ט בנ"ט דהיתר מן הבשר לקערה משם למים מהמים לקערה השני' ועדיין של היתר מאחר שהגעילן קודם ד':

נט. ואם של בשר וחלב שניהם אינם בן יומן מותר להגעיל לכתחילה יחד ואפי' בכלי של היתר ואין ס' במים דאין כאן נתינת טעם של איסור כלל. וכן השיב מהר"מ. ומותר להגעיל לפסח כלים כשרים ושל כנענים יחד כששניהם אינם ב"י ואפילו להגעיל כלי של כנעני תחילה ואעפ"י שאין ששים במים נגדו עכ"ל. וכ"ש בשאר ימות השנה:

ס. גרסי' שילהי אלילים ויורה גדולה מאי פירוש יורה גדולה שמגעילין בה ופי' רשב"ם מאחר שהגעיל בה הכלי קא מבעי ליה וצריך להגעילו אח"כ אבל קודם הגעלת כלים קטנים אין צריך להגעיל אם היא של איסור דאגב דטרידי הנגעלין לפלוט לא בלעי ודוקא באין ב"י דאם לא כן איך היה מותר להגעיל בה. ואף היא גופא לא היתה מותרת בהגעלה עצמה מאחר שקיי"ל שבכל הכלי משערינן. ומסתמא הוא הדין לפסח מאחר שמגעילין קודם זמנו. וכ"כ הרא"ש ואין צריך להגעיל היורה (הגה"ה) של איסור שמגעילין בה מתחילה רק שלא תהא ב"י. ואעפ"י שהטעם פגום הנבלע במים נבלע בכלי וקיי"ל כלי פגום אסור לבשל בו לכתחילה שאני הכא דה"ל ג' נ"ט בנ"ט דהיתר שנפלטו מן הכלי למים וחוזר ונבלע בכלי הנגעל וכולו דהיתר כיון שנפגם הטעם עכ"ל. ואעפ"י שאין אנו גורמין אפי' נ"ט בנ"ט לכתחילה היינו כשנבלע תוך אוכלין אבל בכלים אין לחוש כדאי' לעיל דאם כן ניחוש לבליעת המים בשעת הגעלה ואפי' אם מגעילה ביורה כשירה שמא עדיין חוזר ובולע ממי פליטת עצמה. אלא תצטרך לומר איידי דטריד לפלוט לא בלע. ובהכרח כך הוא דאם לא כן איך היה מותר להגעיל כלים הרבה בזא"ז אפי' ביורה

[256] או שמא יש לגזור אטו כלים אסורים אחרים כדגזרינן בכלים של פסח. שאילה:

כשרה דכשמגעיל מקצת כלים נאסרו המים מהכלים עצמו דהא אין אנו מצריכינן ס' במים נגד כלי הנגעל כשהוא אינו ב"י ואפי' הכי מגעיל בהם גם כלים הנותרים מטעם דאיידי דטרידי לפלוט לא בלעי. הילכך גם ביורה אין לחוש אם היא כשרה או של איסור שאין ב"י. אבל לאח"כ ביורה ליכא למימר הכא וצריך הגעלה אפי' הית' של היתר מפני המים שהיו בה אחר שהגעיל ונח הרתיחה. ואעפ"י שהנגעל לא היה בן יומן דהא אין מגעילין עתה שום כלי ב"י דהא אין אנו גורמין נ"ט אפי' נ"ט בנטל"פ לכתחילה. ואע"ג שאנו מגעילין היורה ע"י עצמו וא"א שלא ישהו המים מעט מאחר שא"א בענין אחר הוי דיעבד. ולא אמרינן שהוגעלה גם היורה מאיסור בשעה שהגעיל בה הכלים קטנים דהא חוזר אח"כ ובולע מהמים לאחר שנח הרתיחה כדפרישׁ'. ועוד דשמא לא היתה מלאה בשעת הגעלה. ומיהו א"צ לשפוך מי הגעלת כלים קטנים שהגעיל בה דהא יכול להגעיל במים מאה כלים בזא"ז דלהגעיל כלים אחרים מועיל לה בטול אלא מוסיף עליהם עד שתתמלא היורה על גדותיה כדין שאר יורה שמגעילו ע"י עצמו נמצא לפי' רשב"ם מותר להגעיל בכלי של איסור שאינו ב"י ולאחר שהגעיל בה צריך לחזור ולהגעיל את היורה ואפי' אם היתה של היתר כדפי'[257] וכתב בי"ד ומותר להגעיל אף בכלי חרס. ונכון שלא להגעיל ביורה ב"י ואפי' בשל היתר אע"ג דאינו מגעיל בו אלא של מינו דגזרינן אטו של איסורא מאחר דנהגין להגעיל אף בשל איסור. וביורה שאינה של בשר ושל חלב עצמו כגון היורות שרגילין לחמם בהן מים ללישה יכול להגעיל בה כלים של בשר ואח"כ של חלב מאיסורן. או להשתמש בהן היפוכן אפי' אם אין ששים במים. וכשיש ששים אפי' אם הנגעל ב"י וביורה עצמה אין חילוק בין שהיא בן יומן אם לאו מאחר דהיתרא היא והרי היא לאח"כ כמו מקודם. ויכול לחמם בהן בין לבשר בין לחלב בלתי הגעלה כלל. ואם אין לו אלא יורה של בשר ושל חלב עצמה ורוצה להגעיל כלי מבשר לחלב או איפכא יגעיל כל אחד במינו שרוצה להשתמש בו כגון הבא להגעיל סכין של בשר לחתוך בו חלב ימתין עד שלא יהא ב"י ויגעל ביורה של חלב שאין ב"י והיורה צריכה הגעלה אח"כ לכתחילה כדאי' לעיל. ולאחר שפלט פ"א ברותחים ה"ל ככלי חרס ומותר לחלב וה"ה לחזור ולחתוך בו בשר אחר כך לכתחיל' דמי היורה של חלב אין אוסרו אפילו לכתחילה דהא אין כאן אלא ג' נ"ט בנטל"פ שמותר לכתחילה אף בכלים (הגה"ה):

סא. יורה גדולה שרוצה להגעילו ימלאנו במים ומרתיחו בעבור שפת היורה. וגם שמא לא ימלאנה כל צרכה. וגם אין דרך שימלאנה כל כך שלא נשאר בה למעלה אצל השפה מקום שלא הגיעו לשם המים. נוהגין כראבי"ה ואביו הר' יואל ליקח לפיד או אבנים

[257] ודלא כרש"י ור"י וריב"א ותשובת הגאו' שפרי' שקודם שהגעיל בה קמיבעיא ליה:

מלובנים ויזרקם לתוכו כדי שיעברו המים על כל שפתו ועדיף מהתזת ניצוצים דגדנפא. ואם לא עשה כן צריך להגעילה פעם אחרת ואפילו אם לא קנאה מן הכנעני אלא נאסרת בפני' בביתו בתחיבת כף או מנפילת איסור אחר דחיישינן כל פעם שמא קבלה השפה ניצוצות מתבשיל האיסור ואע"פ שמספיקא לא מחזקינן איסורא ליחוש לזה כדאיתא לעיל הני מילי בכלי של היתר ומכלי לכלי. אבל באותו כלי עצמו ודאי חיישינן דדרכו בכך והכלי הוי כל פעם לכתחילה. אבל נתבשל בה בתוך כך בזה אין צריך לומר שמותר דאפילו אם לא הוגעלה כלל הלא אין מגעילין כלי בן יומן. אבל אין לומר שהשפה צריך הגעלה מכח איסור היורה עצמה דחם מקצתו חם כולו. דמכל מקום בחמימות ע"י חמין אינו מוליך הבליעה בכולו. דנהי (ונ"ל דצ"ל וי"א דנימא) הכא נמי כבולעו כך פולטו מאחר דכשמתמלא' יפה מעלין המים ניצוצות על שפתה ופולטת שפיר. דבדרך זה נאסר כבולעו כך פולטו. ושבוש הוא בידם דהא אין ניצוצות מפליטין דבר אלא נבלעין לבד. ועוד דיש לחוש שמא לא ימלאנו כל צרכו אבל הבית יד של היורה מדינא לא צרכינן הגעלה כל כך. ואפי' אם קנה היורה מן הכנעני דלא נאסרה כלל. מיהו טוב ונכון להגעיל ג"כ אף בשאר אסורין כ"ש מחמץ למצה בעבור שאוחזין בה כל השנה בידים מלוכלכות ומיהו ע"י עירוי סגי לה דהא לא נאסר רק ע"י נצוצות שנגעו בה למטה. ונהגו העולם להוריד היורה מן האש בשעת רתיחתו ולהניח הבית יד עליו וזורקין בתוכו אז אבנים מלובנים ועובר בשעת רתיחתו על הכל ואם נראה לו שלא עבר עליו בכל מקום יכול לצוף מי היורה על כולו דעדיף קצת מעירוי ואפי' יורה שנאסרת רק מבחוץ מטיפת חלב נגעלת שפיר בכי האי גוונא שמרתיח בתוכה וא"צ לתוחבה ביורה אחרת או ללבנה דבחימום כלי מתכת מה שאין עובר בפעם ראשון אינו עובר לעולם. ומאחר שמותר להגעיל בכלי איסור שאינו בן יומן הבא להגעיל יורה גדולה וכלים קטנים יגעיל מקודם הכלים קטנים בתוך אותה היורה ויוסיף מעט על המים שביורה ויגעילנה ג"כ ואין צריך לשפוך המים דהא להגעיל כלי אחריה מהני הבטול. אבל אם הגעיל מקודם היורה אז צריך לשפוך אותן המים ולשטף היורה בצונן ואינו רשאי להחזירה דהא הוציאה לשטף המים בעבורם. וצריך לחמם מים אחרים להכלים קטנים ואח"כ לחזור ולהגעיל היורה פעם אחרת. דהא בהא תליא מאחר שמותר להגעיל בכלי של אסור א"כ צריך להגעילנה אח"כ כדאיתא לעיל:

סב. וכלים קטנים שרוצה להגעילם יתחיבם ביורה גדולה ברותחין עד שיעברו הרותחים על כולו בפעם אחת ואפי' אם לא נאסרת כ"א במקצתן כדאיתא לעיל:

סג. וצריך שלא יניח הרתיחה בעוד שכלי בתוך היורה ויתפוש הכלי בצבת כשמכניסו ביורה (אע"פ שבטבילת כלי' אסור בכה"ג). ולא יכניסם בשק וכה"ג לפי שלא יהיה שולטין בו הרותחים היטב. ובעבור מקום חציצה מקום תפיסת הצבת יש נוהגין להיות לשם שני אנשים וכל אחד צבת בידו והראשון מכניס בצבתו והשני תופסו תוך המי' רותחים בצבתו ומוציאו אך יש לחוש שמא מתוך כך יבא לשהותו הרבה ביורה. ע"כ טוב יותר להשימו בחרוזות קטנות של הדייגים הקלועין או בסל או במחבת ויכניסו כן ביורה כי הוא פתוח ורפוי ואין בו דבר שחוצץ:

סד. וכתב בי"ד ואין צריך להשהות הנגעל ביורה עד שיפלוט הרבה שאם באנו לומר כדרך שנשתמש בו לא מהני ביה הגעלה שהרי נשתמש בו איסור זה כמה ימים והיאך יפלוט הכל בפעם אחד אלא ודאי קים להו לרבנן דבהגעלה אחת פולט הכל. ואין חלוק אם ישהנו בתוכו או יוציאנו מיד עכ"ל. ומאחר שנגעל שפיר בתחיבת אחת ואין טרוד עוד לפלוט. צריך ליזהר להוציאו מיד (הגה"ה) וכ"כ אבי העזרי שנוהגין שאין להשהות הנגעל בתוך היורה כלל כי אין לעמוד על שיעור פליטתו וחיישינן שמא יחזור ויבלע ממה שפלט. וכן ביורה או מחבת הנגעל ע"י עצמה צריך למהר ולשפוך המים לחוץ מיד אחר ההגעלה שלא תחזור ותבלע מהן אפי' אם רוצה להגעיל בה עתה כלים קטנים כדאיתא לעיל:

סה. וכתב בספר הרוקח ולא ישים כלים הרבה בסל להגעיל יחד לפי שאין הרותחין שולטת כ"כ סביבו' הכלים להפליט דגבי טבילה אמרי' בפ' חומר בקדש ובפ"ז דמקוואות כלי שממלאן בו כלים להטבילן טהורים. דווקא לגבי טבילה אבל לא לגבי רתיחה עכ"ל:

סו. וכתב במרדכי פ' כ"ש לעניין פסח ומאחר שאין אנו מגעילין עתה שום כלי ב"י אפילו מהיתר להיתר. אע"פ שלא היה במים כ"א נ"ט בנ"ט דהיתר מותר להגעיל כלי שתשמישו בכלי ראשון אם כלי שתשמישו בכלי שני אע"פ שאלו ממהרין לפלוט ואלו מאחרין. וגם מה שאנו מחמירים להגעיל אפילו כלי שתשמישו בצונן ולא אמרי' כיון דלא טרידי לפלוט בלעי ואוסר דהרי המים של היתר הן. והוא הדין לבשר וחלב או איפכא עכ"ל. וק"ק:

סז. ומיהו כלי של איסור והיתר אוסר ברוקח להגעילן יחד ותניא בספרי אך את הזהב ואת הכסף וגו'. אך חלק. למעט סכין שיש עליו חלודה שצריך להעבירו מקודם בין להגעלה בין לטבילה עכ"ל. והילכך הבא להגעיל כלים ולהטביל צריך לשופן ולנקותן מתחילה יפה יפה מכל דבר שדבוק עליו דבענין אחר לא פלטי כל צרכן ואפי' היכא דהיתרא בלע

כגון הבא להגעיל כלי ש"ב להשתמש בו חלב כדאיתא לעיל ובכאן אין חילוק בין מקפיד ללא מקפיד ובין מועט למרובה כמו בטבילה דלקמן. דהכא היה טעמא משום הפלטת איסור. ובאותו מקום מיהא אינו יכול להפליט כל צרכו. מידי דהוי תוך הגומא כדאיתא לעיל וגם צריך שיהא ראוי לביאת מים:

סח. ומנהג כשר הוא (הג"ה) לנקות הסכינים אפילו מבשר לצורך חלב קודם ההגעלה במשחזת יפה כדי שלא ישאר עליו טינופת ואחר כך יגעיל ואם יש בהן גומות ישפשף בתוכה היטב בפחם או באבן רכה ואם אינו יכול לעשות כן אז יש ללבנו ולא להגעילו כדאי' לעיל:

סט. והשיב מהר"ם כל כלי שצריך הגעלה או כל חמץ שרוצה להגעילו למצה ויש עליו טלאים אם הוקדם הטלאי לאיסור אין צריך להסירו כשמגעילין אותו דכבולעו כך פולטו כמו שאין מסירין הקתא מן הסכין. ועוד דאין לך שום יורה או מחבת שאין לו כמה מסמרין ושפה לפיה סביב שנתחברו עליה ולא מצינו שצריך להסיר. מטעם דכבולעו כך פולטו. אבל אם הוקדם האיסור לטלאי אין האיסור שתחת הטלאי יכול לפלוט כולו בשעת ההגעלה אלא פולט תמיד מעט מעט. ועוד ק"ו מכלי שיש עליו חלודה. וצריך להסיר הטלאי ולהגעיל הכלי והטלאי כל אחד בפני עצמו אם נאסר גם הטלאי אח"כ עם הכלי. ומהאי טעמא נוהג רבינו יואל הלוי להגעיל הכלי חמץ בשעת תקונו קודם שישימו הטלאי. וגם ציוה ללבן הטלאי ולהדביקו ואז יכול להגעילו לפסח אפי' אם נשתמש בו אחר כך לחמץ אחר הדבקת הטלאי דכבולעו כ"פ וה"ה מבשר לחלב לא היה רשאי להגעילו אחר הדבקת הטלאי אם לא שנגעל מקודם. אבל לעניין שאר אסורין אם נאסר אח"כ אין חלוק. דהא הוקדם הטלאי לאיסור וקיימא לן שאין מגעילין ע"י עירוי אפי' דבר שנאסר ע"י עירוי כדאיתא לעיל:

ע. והילכך הבא להגעיל דף גדול או שולחן לפי שלפעמים שופכין עליהם רוטב רותח ואין יכול להכניסם ליורה אין לו לשפוך עליו הרותחים לבד דלא נגעל בהכי. אלא צריך ללבן אבנים ומניחם עליהן ושופך עליהן הרותחין מן היורה או אפי' מכ"ש דהא נרתחין תו על הדף והרי הוא כ"ר. אמנם יזהר לכתחילה לגלגל אבן המלובן לכמה מקומות על השלחן ובכל פעם ישפוך הרותחין עליו עד שלא ישאר מקום על השלחן שלא עברו עליו המים בשעת רתיחותם. דלא עדיף מהכנסת ביורה שצריך להיות בכולה אפי' בכלי מתכת:

עא. אמנם בהגעלת חבית כתב במרד' ס"פ בתרא דעבודה זרה שאליבא דר"ת דמתיר ע"י עירוי הבא להגעיל חבית של יין נסך סגי ליה שישפוך הרותחין בפי החבית

ויגעילנה ונמצא כל החבית מוגעלת. ואע"ג דלא נפלו המים מתחילה אלא על מקום אחד וכשמגלגלו אז הנסרים האחרים לא הוי אלא כ"ש מ"מ כיון דכל החבית מחוברת ה"ל כ"ר עכ"ל. והרי יש לפרש דהתם הוי טעם משום דתשמישו בצונן. ולדידן דאין מגעילין ע"י עירוי. הבא להגעיל חבית אין לו לשפוך הרותחין במגופת החבית אפי' בלתי משפך דהוי רק ע"י עירוי אלא ללבן אבנים קטנים ויזרקם תוך חבית וישפוך הרותחין עליהן אפי' דרך משפך דהרי נעשה החבית כ"ר כדרך הגעלת שולחן. ואח"כ יגלגל החבית עם המים רותחין בכל צד. ומחמת שהאבנים קטנים אין מחזקין החמימות זמן מרובה. נהוג עלמא ללבן גדולים ולהשימם תוך המשפך ושופך גם המים כדחמימי עליה והוי שפיר כ"ר:

עב. ואם אינו רוצה להגעילן יכול להכשירן ע"י עירוי והעירוי הוא שימלאנו במים קרים ג' ימים מעת לעת. ובכל יום ישים מים חדשים. ומי הערוי אסורין. ובמרד' פ' בתרא דעבודה זרה מפ' הטעם דאין צריך הכשר אלא כלי שמכניסין היין לקיום. ונקרא לקיום על מנת שישהא בו ג' ימים וכבולעו כ"פ. ודווקא חבית לפי שמכניסין בו יין לקיום אבל גת של כנעני וכל כלי הגת מותרין בהדחה בעלמא כדאיתא לעיל:

עג. וכ' הרא"ש פ' בתרא דעבודה זרה וחבית של כנעני אפי' לא היה בו יין אלא שעה אחת צריך עירוי או הגעלה דבכלי שמכניסין בו לקיום אפי' לפי שעה גזרו בה רבנן[258] וכתב ראבי"ה בשמו ושם אביו וריב"א וכלי גדול שאין יכול ליכנס כולו בפעם אחת ליורה אין להכניסו לחצאים לפי שאינו יכול לדקדק בו כחוט השער שלא ישאר מקום בלתי כנוס. או שנכנס ב' פעמים ואז אותו המקום חוזר ובולע מה שפלט. אלא יגעילנה ע"י אבנים מלובנים כדרך שעושין לשלחן עכ"ל:

עד. ופסקו הגאונים ור"י וכן נמצא בתשובת רש"י שלאחר שמוציאין הכלי מן היורה ישפוך עליו מיד צוננים על כולו מבפנים ומבחוץ. והוא מריקה ושטיפה האמורה בתורה גבי קדשים. דהיינו מריקה בחמין ושטיפה בצונן. וה"ה לגעולי כנענים. ויועיל קצת שלא יחזרו מי הגעל' שעליו ויבלעו בו. וכן יורה גדולה שנגעל ע"י עצמו לאחר ששופכין הרותחים ממנה שוטפין אותם מיד במים צוננים מבפנים. ואומר ר"י אפי' לא שיטפו מיד לא נאסרו בהכי כי אינו חוזר ובולע עכ"ל. וה"ה אפי' אם לא שטף הכלי כלל אין לחוש בדיעבד דהא ראבי"ה וה"ר משה מקוצי ור"ב תמהו על מה יצטרך השטיפה אפי' לכתחילה דאי בשביל שלא יחזרו ויבלעו ממי פליטותו הלא קודם שיספיק לשוטפו

[258] ודווקא בתוך שנתו אבל אם שהה י"ב חודש הוי ישן וא"צ להגעיל כלל אפי' אם שהה בו כבר הי"נ זמן מרובה. פנים ומסתמא מכ"ש אם שהה בנתיים ב' חדשים או ג' מאותן י"ב חדשים וכ"ש הי"ב חדשים שכר או שאר משקין שאילה:

יש לומר שחוזרים ונבלעו בו. ועוד דלא אשכחן מריקה בחמין ושטיפה בצונן אלא גבי קדשים כדאי' פ' דם חטאת. ואע"ג דאיכא דדחי ליה לשם. מ"מ בדיעבד סמכינן אהני וא"צ להגעיל פעם שנית. ועוד מאחר שאין מגעילים עתה אלא כלי שאין ב"י ותוך כלי כשר וב"י. רק בששים. מה איסור יש במים כ"כ שהיה לנו לאוסרו בדיעבד. אבל אין להביא ראייה ממה שמותר אף לכתחילה להגעיל באותן המים עוד כלים אחרים. דהתם רותחין הן ואיכא למימר בהן איידי דטרוד הכלי לפלוט לא בלע:

עה. ומכל מקום אין משתמשין לכתחילה במים שנגעל בהן ואפילו לרחוץ בהן קערות משום שנפלט בהן האיסו' ואפי' כשיצטננו. ומיהו כשיש ס' במים נגד כל הכלי הנגעלת מדינא היו המים מותרים אפי' באכילה דהא אין כאן נ"ט של איסור כלל מ"מ אין נוהגין אפי' להדיח בהן קערות דאין דרך ב"ב להגעיל ע"י ששים ואתי לאיחלופי ועוד דהא אין מבטלין איסור לכתחילה. דדוקא להפליט הכלי מאיסורו מותר אבל לא להשתמש במים שבטל ובו דא"כ היה מבטל האיסור לכתחילה. ואפי' מכלים כשרים כגון ש"ח לצורך בשר דהא צריך להגעיל בכלי ש"ב כדאיתא לעיל. ויש כאן הב' טעמים יחד וה"ה אפי' אם מגעיל ביורה שרגילין לחמם בו מים לעיסה דאין כאן הפסד וחיישינן שמא אתי לאיחלופי במים של איסור אבל להגעיל בו ע"י כלים אחרים אפי' של היתר כגון מבשר לחלב אחר כלי של איסור מותר לכתחילה. אפי' אם אין ס' במים נגד כל א' מהן כדאיתא לעיל. מאחר שהמים רותחין ואין עושין דבר מן האיסור הנפלט:

עו. אחר שעושין המריקה בחמין ושטיפה בצונן צריכין לטבול כל הכלי מתכת שנגעלין. וכן הכלים שנתלבנו כדאיתא לעיל מוטהר ואפילו כלים חדשים. ומדהוציא קרא בלשון טהרת גיעול כנעני. ש"מ שאין טובלין אלא הנקנין מן הכנעני דומיא דכלי מדין והטעם מפרש בירושלמי שהטבילה הוא בשביל שנכנס לקדושת ישראל ודומ' לכנעני הנכנס לקדושה ע"י טבילה ואע"פ שקודם שקנאו מן הכנעני היה גם כן מותר להשתמש בו היינו משום שאותו תשמיש לא היה בקדושה עכ"ל. ואמר ר"י ומאחר שהטבילה להעביר הטומאה צריך טבילה אף לצונן והכי נהגינן ואפי' כלי משתאות שעיקר תשמישו ע"י צונן. ואפי' בברכה[259]:

עז. וכתב באור זרוע והילכך ישראל נפח שמתקן כלי חדש אין צריך טבילה דאין עליו רוח טומאה ואין דומה לכלי מדין. וכתב הרא"ש וה"ה אפי' מתקנו הכנעני אפי' כולו מחדש אם הישראל נתן לו הכסף. דאפי' למ"ד אומן קונה בשבח כלי מ"מ אין שם הכנעני עליו ואין דומה לכלי מדין עכ"ל וכ"כ רבינו שמחה דאומן קונה דווקא בשבח כלי ולא

[259] ודלא כמהר"ם במרדכי פ"ב דעבודה זרה:

בכלי עצמו דהכלי שוה דינר והבעל הבית אינו נותן בו כ"א פשוט וראייה דאילו רצה האומן להחזיקו לעצמו לא היה רשאי הילכך אין שם הכנעני עליו עכ"ל וכ"ש להפוך לחומרא. ומסתמא כנעני הנותן כסף לישראל לתקן לו כלי וקנה הישראל ממנו ואפי' קודם שהגיע ליד הכנעני צריך טבילה. אבל כשהכנעני מתקן משלו (הגה"ה) ואפי' אם הכלי כולו של ישראל ונשבר והכנעני מתקנו בטלאים שלו כתב בספר מ"ק בשם ריב"א אחרי שנתבטל כבר מתורת כלי צריך לחזור ולהטבילו. דקיי"ל כר' מאיר דהכל הולך אחר המעמיד ופנים חדשים באו לכאן עכ"ל.[260] פי' שלא השביח הכלי לבד אלא נחשב כאלו תקנו הכנעני מחדש ומשלו. וכן פסקו הגאונים וסמ"ג ומהר"ם כר' מאיר ואפי' כלי עץ שניקב והטיל בו טלאי של מתכת צריך להטבילו דהכל הולך אחר המעמיד ונחשב ככולו מתכת ואע"פ שאין מטבילו אלא מחמת הטלאי מ"מ צריך שיכסו את כל הכלי ולא סגי שיכסה רק הטלאי לבדו דאף העץ נחשב כמתכת דבטיל הוא לגביה מאחר שמעמידו. וכתב במרדכי ס"פ בתרא דעבודה זרה בשם מהר"ם וכ"כ בסמ"ג ואפי' אם ניקב למעלה מקבול רביעית ואפי' באמצע הכלי צריך טבילה בשביל מה שלמעלה מן הנקב דמאחר שהכל הולך אחר המעמיד. אבל (ס"א א"כ) הא דלמעלה מן הטלאי כבר נתבטל מתורת כלי וה"ל ככלי שאין מחזיק כ"א סאה והוסיף בגובה והעמיד על סאתים שצריך טבילה. ודווקא שניקב כדי טהרתו דהיינו ככונס משקה דאז נתבטל מתורת כלי לגמרי דאם לא כן אפי' למטה מקבול רביעית פטור. ומיהו אם הטלאי הוא של ישראל ודאי פטור אליבא דכ"ע דלא שייך בהא אומן קונה בשבח כלי כדאי' לעיל:

עח. וכתב בסמ"ק אבל רחיים של פלפלין אע"פ שגופן עץ. המתכת שבתוכו הוא עיקר ומשתמשין בו דרך המתכות וצריך טבילה. והיינו הב' חלקים העליונים שיש בהן מתכת אבל התחתון המקבל השחוק א"צ דכולו עץ:

עט. וכתב עוד שם בסמ"ק והקונה מן הכנעני כלי עצים שמתוקנים ברתיקות ובמסמרין של כסף אם לא היו מחזיקין רביעית בלתי התקון צריך טבילה עכ"ל. דה"ל הכסף מעמידו. ומברכין עליה אם הכסף מבפנים. וכ' במרדכי פ' בתרא דעבודה זרה ומיהו אם רק תופרו בפתילים מתכת אין בכך כלום שאין זה כ"א מחבר חתיכותיה עכ"ל. והיינו אפי' אם לא היה מחזיק רביעית קודם התפירה וברוקח משוי כלים שנסדקו ותופרן בחוט מתכות פלוגתא דר' ות"ק וכ' עוד שם במרד' פ' בתרא דעבוד' זרה וכתב ה"ר שמואל מווירצבאר"ק וכן כוסות של עץ המוקפין סביב עם השפה שלהן מתכת וגם עמידת רגלם של כסף ואפי' נסכה באמצע א"צ טבילה הואיל והמקבל שלהן עץ והן שלמים והכסף

[260] ודלא כרש"י והרא"ש ורי"ף ור' שמחה שפסקו כרבנן:

אינו אלא לנוי בעלמא ומיהו אם מצופים מתכת מבפנים יש להם דין כלי מתכת ומאחר שתשמיש ע"י כסף עכ"ל:

פ. וכן פסק בי"ד לפטור אפי' אם מחופים מבחוץ על פני כולו. ובמרד' פ' בתרא דעבודה זרה מייתי הא דראבי"ה שמפרש דמאני דקוניא דמחייב תלמודא רוצה לומר בין מחופין מבפנים בין מחופין מבחוץ דלא חלקו חכמי' בין מבפנים לבחוץ וכן נמצא בתשובו' רש"י והאריך בראיות:

פא. ובסמ"ק כתב דליים המחושקים ברזל אע"ג דהמעמיד הוא של ברזל אין צריך טבילה מאחר שאין משתמשין דרך הברזל. ובמרד' פ' בתרא דעבודה זרה פסק בשם מהר"ם לחיוב:

פב. ומאחר שהברכות אין מעכבות וגם יש לחוש לברכה לבטלה ראוי לטובלו בלא ברכה. וגם בכל ענייני טבילה שחלוקין בה רבותינו טוב יותר להטבילן עם כלים אחרים. כמו שנמצא בתשובת רש"י והרי"ף שכל דבר שמסופקין בטבילתם ירא שמים יטבילם עם כלים אחרים ויברך על הודאי ויכלול אלו בברכה עכ"ל. וה"ה אפי' כלי חרס המחופין באבר מבפנים נהוג עלמא להטבילן בלא ברכה. וטוב להטבילן עם כלים אחרים בברכה דיש מאותן שנחפו מבפנים שנחפו כדי שלא יבלעו כ"כ ונהגינן לטבול אף המחופין בזכוכית דנידן לחומרא ככלי מתכות כדאי' לעיל. וכלי זכוכית עצמן מברכין בטבילתן. אבל של עצים ואבנים וחרס בלתי מחופין אין טובלין כל עיקר דאמר ר' יוחנן כלי מתכות אמור בפרשה:

פג. ואמר רבא וכלי סעודה אמורין בפרשה את שדרכו לבלוע מגיעולי כנעני' וכל הנוגע במאכל עצמו נקרא כלי סעודה אפילו אין תשמישו אלא בצונן כגון כלי משתאות וסכינים שחותכין בהן צונן. וכ"ש קערות וכסוי קדרות של מתכת והיורות והשפודין והאסכלאות והמחבת וכיוצא בהן. ואפי' המחבת שצולין תחתיה פשטיד"א ונותנים עליה גחלים לפעמים שנוגע בפשטיד"א. אבל הדריבו"ס כתב בסמ"ק אע"פ ששופת עליו הקדרה מאחר שאינו נוגע במאכל עצמו א"צ טבילה ודווקא שמשתמשין בו לסעודה. אבל קנה סכין שנתקנו לסעודה ואפי' שקנאו לצורך הסעודה ונמלך עליו לחתוך בו קלפים וכה"ג א"צ טבילה:

פד. וכתב ראבי"ה סכין של שחיטה לא בעי טבילה דלאו כלי סעודה הוא[261] דהא אפילו צונן היה אסור לחתוך בו אם לא בהדחה. וגם הבשר צריך עדיין בישול או צלייה עכ"ל:

[261] אך מהר"ם נהג כמהר"ש שהצריכו טבילה ואפילו בברכה ואמר שטוב הוא לאכול בו לאפוקי נפשיה מפלוגתא עכ"ל הגה"ה. ומסתמא ה"נ הסכין שמפשיטין בהן. אך אין נידון כמחטין שתופרין בה העופות דאי אפשר לשמשו למאכל אחר:

פה. וכן כל דבר שאין משמשין למאכל הראוי לאכילה כמו שהוא עתה כגון הסכין שמפשיטין בהן את הבהמות והמחטין שתופרין בהן המולייתא א"צ טבילה. אבל אין לפטור המחטין מטעם שאינם מיוחדין לכך דהא סכין קטן של סופרים שחותכין בהן קלפים אסור לאכול בהן עראי אם לא טבלן. וכן הברזלים שמתקנים בהן המצות בל"א שטופל איזן ולהט שחותכין בו את העיסה של מצות והכלי מתכות שמתקנין בהן הקר"עפלין וכלי ברזל שמנקרין בו העיסה מן העריבה וכל כה"ג ואפילו להטבילן בלא ברכה א"צ. ויותר טוב שלא לטובלן דשמא אתי לברך עליהן והוי כברכה לבטלה. אמנם במקומות שרגילין להסיר השרוף מן הלחם כשמוציאין אותם מן התנור באותן הברזל שמנקרין בהן העריבה צריך טבילה וברכה:

פו. ומיהו היורה (הגה"ה) שמחמם בה מים לעיסה ודאי צריך טבילה דנוגע במאכל עצמה הן:

פז. ודווקא רחיים של פלפלין וכה"ג שהברזל הוא העיקר שבכלי אבל משפך של עץ ויש בו שפופרת של ברזל אין צריך טבילה אעפ"י שמשתמש בו דרך הברזל דמאחר שאינו מעמידו בטלה אצל המשפך וכן כל כיוצא בזה. אבל משפך של ברזל ודאי צריך טבילה אע"פ שאין שותין ממנו ואינו אלא להכשר האוכל ואפי' הגדולים הרבה מאחר שנוגע במאכל עצמו מידי דהוי יורה. ואין חילוק בין חם לצונן דהא לאו בפליטת איסור תליא מילתא וכן רחיים של פלפלין דלעיל:

פח. ומה"ט צריך להטביל ג"כ ברזאות של ברזל אפילו לא ישחה וישתה מהן לעולם.[262] וכן הכלים גדולים של מיני מתכות ששומרין בהן יין בל"א שטאנד"א אע"פ שאין שותין מהן כלל:

פט. ואמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה לא שנו אלא בלקוחין וכמעשה דמדין שיצא הכלי מיד הכנעני אבל שאולין שחוזרין לכנעני אין צריכין טבילה. וכן שכורין מכנעני די להם בהגעלה וא"צ טבילה ופסק רשב"ם ומיהו ישראל ששואל מחברו כלי שלקח מהכנעני חייב להטבילו אחרי שכבר נתחייב בו הישראל ראשון. והא דאמר שאולין פטור היינו שאולין מהכנעני עכ"ל. ואפי' אם לא נתחייב ראשון בטבילתם ממש כגון שלקחו למלאכתו והשני שואלו לסעודה דמ"מ נתחייב בידו דאילו היה הישראל ראשון עצמו רוצה לשמשו לסעודה אפי' עראי היה צריך להטבילו כדאיתא לעיל:

צ. וכתב עוד לשם במרדכי ואם שכח לטבול כלי לשבת יתננו לכנעני ויחזור וישאלנו

[262] אמנם בשם מהר"א ז"ל שמעתי טעם שמא ישחה וישתה ממנו:

ממנו ומותר דהא שאולין מותרין עכ"ל[263]:

צא. וממושכנים מכנעני ואין ידוע אם דעתו לשוקעם אצלו עולה בתיקו שמסתפק בגמרא אי ממושכנים כלקוחין אי לאו ותיק"ו דאורייתא לחומרא. וטוב להטבילן גם כן עם כלים אחרים בברכה. ומפרש ברוקח ול"ד דלספק דבריהם דבעי ברכה דדילמא תקנתא הכי תיקון דלא אתי לזלזולי ביה עכ"ל. ואע"פ שכתב בסמ"ק שרוב רבוותא שוין שכל תיקו דאיסורא לחומרא אפי' דרבנן ה"מ לטבלן אבל לעניין ברכה מאחר שברכות אינן מעכבות טוב לאפוקי נפשיה מפלוגתא ולא יעבור על לא תשא. ואם אח"כ שוקעו אצלו א"צ טבילה אחרת (הגה"ה) אחר שכבר טובלו מספק אדעתא דשמא ישקענו אצלו. ואעפ"י שלא בירך הלא ברכות אינן מעכבות[264] אבל אין לומר מטעם דמאחר שלא הוסיף לכנעני מעות אח"כ נתגלה מילתא למפרע שכסף הלואתו היה כסף מקנתו וסתם משכון של כנעני חייב ישראל באחריותם דהא אין שוקעו אצלו בעבור הקרן לבד אלא גם בעבור הרבית שעלה עליו אחר שנטבל. אבל אם לא טובלו עד לאחר ששקעו אצלו בזה א"צ לומר שמברך בטבילתו. ומיהו אם הוסיף מעות לכנעני וקנה המשכון ממנו לאחר שטובלו מספק צריך להטבילן פעם אחרת ויברך. דאדעתא דהכי לא טבל אותו מתחילה. וכתב הרא"ש וכ"כ בסמ"ק אבל ישראל שמשכן כוס של כסף ביד כנעני כשפודהו א"צ לחזור ולהטבילו אא"כ מכרו לו וחזר ולקחו ממנו. ואע"ג דבעי תלמודא אי משכנתא כזביני דמי לגבי האי פשיטא דלא כזביני דמי עכ"ל. ומדלא מחלק במשכנתא גופי'. ש"מ אפי' אם היה דעתו לשוקעו אצלו א"צ להטבילן. אבל אם מכרו לו וחוזר ולקחו הימנו אפילו הוא עצמו צריך להטבילו ובברכה ואפילו אם לא הגיע ליד הכנעני מעולם כגון שהאמינהו הכנעני בביתו או בבית ישראל אחר דהרי היה שם הכנעני עליו פעם אחת. אבל ישראל וכנעני שקנו כלי בשותפות א"צ טבילה דהא בודאי אין יוצא מידי שום טומאה דטבילה זו דעדיין שם ושותפות הכנעני עליו:

צב. שר מושל שאנס כלי כסף מישראל והחזירו לאחר זמן אפילו בחנם צריך טבילה כדאמר' בגמרא בחלק. שממונו של ישראל הנופל ביד כנעני כאלו נופל לאור ואם כן פקע ליה שם הישראל ממנו לגמרי. וכ"ש אם היה צריך לחזור ולקנותו ממנו. וכ"ש אם היה נותנו או מוכרו לישראל אחר שאותו שני צריך להטבילו:[265]

[263] הורה הר"ר פרץ שמותר להטביל כלי בשבת ע"י הערמה כגון ששואב בו מים לשתייה או לשאר צורך. הגהה מיי' פ' כ"ב:

[264] ומהר"י מולין כתב בתשו' אם נחלט המשכון טובלו שנית בלא ברכה:

[265] אבל אם נגזל ממנו בשדה וכ"ש נגנב אע"פ שנתייאש ממנו לגמרי מאחר שהגנב אינו רשאי להחזיקו בפרסום לא ה"ל שם הכנעני עליו וא"צ טבילה לגמרי שאילה:

צג. הבא להטביל כלי צריך לנקותו תחילה מכל טנוף ולכלוך וחלודה שעליו שלא יחוץ בפני הטבילה כדאי' לעיל מאך את הזהב אך חלק. וכ' במרד' פ"ב דעבודה זרה שאם אין עליו כ"א מעט ה"ל מיעוט שאינו מקפיד ואינו חוצץ עכ"ל. והיינו אפי' לכתחילה היכא דא"א להעבירו אבל היכא דאפשר יזהר אפילו במיעוט אך מיעוט המקפיד ורובו אפי' שאינו מקפיד חוצץ כדין טבילת אדם וצריך טבילה אחרת אפי' בברכה אם הסיח דעתו. וכן פירש ה"ר אלחנן בשם אביו שאותם כלי מתכת שהעלה חלודה ואין יכולין להעביר החלודה ע"י שפשוף גחלים או בורית או מלח שלא ישאר בהן מעט ה"ל מיעוט שאינו מקפיד ואינו חוצץ בטבילי' ויכול לטובלו לכתחילה עכ"ל:

צד. וכתי' עוד שם במרד' פ"ב דעבודה זרה בשם רבינו שמחה וידות כלים צריכין טבילה אפי' הן ארוכים הרבה וכן בית יד של מחבת אע"פ שאין צריכין הגעלה צריכין טבילה דמה לי ידו מה לי בית תשמישו דהא לאו בפליטת איסור תליא מילתא. ומיהו אם ארוכין הן ועתיד לקוצצם כתב הרמב"ם בהל' מקוואות וכ"כ בי"ד שאין צריך לטובלן אלא עד המקום שעתיד לקצוץ דכקצוץ דמי וידות הכלים המחוברין להן מעץ אחר אם אין דעתו לקצץ אין חוצצין בטבילה וטובלו עמהן אבל אם דעתו לקצץ או שאין עומדין קבועין כגון שהכניסן שלא כדרכן או שלא הכניסן כולן או שנשתבר בתוך הקתא חוצצין:

צה. וכ' עוד לשם במרדכי פ' בתרא דעבודה זרה בשם מהר"ם מותר להטביל כלי בתוך כלי של הבאר כדאמרינן פרק חומר בקודש מטבילין כלי בתוך כלי לתרומה וכ"ש לחולין ואפי' אם ימלאנו קודם במים שאובין כשחוזר ושוקע הדלי בבאר והמים שבבאר צפין על פני הכלי החיצון שאז יתחבר המים שבבאר ושבכלי יחד בנשיקה:

צו. וכן מותר להטביל הנודות של מתכת והכלי זכוכית שפיהם צר מאד ע"י שימלאנו מתחילה ממים שאובין דשפיר מתערבה אח"כ עם מי המקוה ע"י השקה וא"צ שיהא רוחב הנקב כשפופרת הנוד דהיינו רוחב ב' אצבעות החוזרות למקומן אלא לענין המטביל כלי בתוך כלי אחר כשהחיצון א"צ טבילה כגון הטובל כלי בתוך תיבה סגורה שצפה במים דהתיבה מפסיק בין המים למקוה אבל אם גם החיצון צריך טבילה מותר לכתחילה. אע"פ שהחיצון אינו ניקב כשפופרת הנוד כדאמרינן פ' חומר בקודש מגו דסלקא טבילה לגופא סלקא נמי לכלי דאית בהו. וכ"ש הכא שמטביל רק הכלי בפני עצמו עכ"ל. אמנם צריך למלאותו עד שלא ישאר שום מקום תוך הכלי מבפנים שלא יגע במים דתניא פ"ח דמסכת מקוואות כלי שהטבילו דרך פיו כאילו לא טבל לפי שאין המים יכולין ליכנס בשוליו בפנים ואפי' מכניסו כולו למים ואפי' חללה של הבית יד

צריך להיות מלאה אם פתוח היא[266]:

צז. וכתב עוד לשם במרדכי פ' בתרא דאלילים והרוצה להטביל צלוחית צר בדלי ע"י שימלאנו מים ויתנהו בדלי והדלי משיקו בבאר יזהר שלא יושיב הכלי לא על שוליו ולא על פיו פן יהיה חציצה למטה בדלי מחמת כובדו של הכלי אלא יטהו על צדו ואז יתגלגל הנה והנה בעוד הדלי בבאר. ואע"ג שבטבילת אדם לא חיישינן להכי דפרסת רגלו שוקע בטיט עב היינו משום דהתם כבר הוקדמו מי טבילת הכשרים המחוברין לקרקע תחת רגלו קודם ששקעו בטיט. אבל הכא מקדימין לו תחתיו רק מים שאובים. ובזה לא שייך התירא דנשיקה דכובדו של הכלי חוצצו ואינו יכול ליגע שמה באותה שעה. ודווקא כשטובלו בתוך הדלי. אבל אם טובלו בנהר או במעיין בלתי דלי. אין לחוש כ"כ להושיבו על שוליו דכבר הוקדמו לו גם כן מי הכשירן. ודווקא כלי שממלאו מקודם דמתוך שהוא מלא מכביד על דופניו וחוצץ אבל כלי ריק אין לחוש דא"א שלא יבאו שמה מים:

צח. אך יזהר שלא יושיב כלים הרבה בדלי להטבילם יחד אפי' הם רקים אלא אם כך שלא ישבו זה ע"ג זה דמסתמא יכבדו זה ע"ג זה ככלי העומד על שוליו או על פיו. אבל להניח זה אצל זה בדלי אפי' כלים הרבה יחד מותר לכתחילה אפי' אם יפלו זה ע"ג זה בבאר אין לחוש דמתוך שמתגלגל הנה והנה נוגעין המים על פני כולן:

צט. מכ"ש שיש ליזהר שלא לתפוס בכלי בשעת טבילתה כדתניא נמי התם פ"ח דמסכת מקוואות האוחז באדם ובכלים ומטבילן טמאים. והיינו כשאוחזין מתחילה ועד סוף. דהיינו מקודם שמכניסן במקוה עד שהוציאן. אבל אם מרפה ידיו ממנו פעם אחד תוך המקוה או אפילו שאוחזו בתוקף בידו האחת תוך המקוה והגביה בשנייה ואח"כ חוזר ותופסו בשנייה והגביה בראשונה וטובלת כך באחיזת ידו מותר לכתחילה היכא דא"א בע"א. אע"פ שאין מגביה הראשונה ממנו עד שתפס כבר בשנייה דהא מקדימין לו מי המקוה. אך מצוה לרפות ידיו ממנו בשעת הטבילה בכל יכלתו:

ק. וכ"ש שאסור לנעוץ הסכינין תוך הדלי להורידן לבור להטבילן כך בין שהוא ריק או מלא מים דהוי חציצה ואם עשה כך לא עלתה להן טבילה אפילו בדיעבד אלא יקשרם בחוט וכה"ג בדבר הרפוי:

קא. וכתב בסמ"ק ואפילו כלי כל שהוא צריך טבילה במ' סאה בין שיטבילנה במקוה בין במעיין עכ"ל. ואע"ג דרביעית דמעיין לא נתבטל כדמוכח לשם במרדכי ספ"ב דעבודה

[266] ואם לא מילא הכלי אז צריך להשהותו במקוה עד שיתמל' בכל מקום ולא הוי מקום בית הסתרי' דלא גרע מתפילין ש"ר בזמן שהם מרוצצות ושל זרוע בזמן שהיא עולה ויורדת דתניא במס' מקוואות שצריך ביאת מים הגה"ה:

זרה מהא דתניא המעיין מטהר בכל שהוא והמקוה במ' סאה וע"כ משנה זו נשנית בתר דבטלי רביעית דמקוה דתנן והמקוה במ' סאה ואפ"ה בכל שהוא דמעיין לא בטיל. וכן פר"י דמעיין מטהר בכל שהוא ואפילו מדרבנן. מפרש בסמ"ג דהיינו דווקא בכלי שטובלין משום טומאה אבל הלקוחין מן הכנעני צריכין טבילה במ' סאה אפילו במעיין כדדרשינן בגמ' מאך במי נדה יתחטא במים הראוים לטהרת נדה:

קב. וכתב עוד שם בסמ"ק ומעיין מטהר דווקא בזוחלין ומקוה באשבורן עכ"ל. פירש במכונסים ועומדי' במקום א' וזוחלין דקאמר לאו דווקא דמעיין ונהר מטהרין בכל עניין כדמוכח בסמ"ג בשם ר"ת והכי אשכחן באבוה דשמואל שהיה ממשיך ביומי ניסן מי הנהרות למקוה. אלא משום מקוה דבאשבורן נקט זוחלים במעיין. וכתב עוד בסמ"ק בטבילת נדה ומכל מקום מותר לטבלו בנהרות אפילו ביומי ניסן ולא חיישינן שמא ירבו הנוטפין על הזוחלין כר"ת דאמר נהרא מכיפי' מתברך וכלי שיש בו אמה על אמה ברום שלש אמות מחזיק מ' סאה כדיליף בגמ' מים שעשה שלמה עכ"ל:

קג. וכתב הרא"ש וא"ז (הגה"ה) שיש לברך אקב"ו על טבול כלי מתכות ולא כלי סתם דהא יש כלים שאין צריכין טבילה עכ"ל:

קד. ומה שמברכין על הטבילה ולא על הגעלה היינו משום שהטבילה היא מצות עשה והגעלה מצות לא תעשה שלא לאכול נבילות והוי כנקור גיד וחלב שאין מברכין עליו. מלבד לאו דעריות שמברכין עליו אגב עשה דקדושין. וכלי ישן הנקח מן הכנעני וצריך הגעלה וטבילה. יגעילנו מקודם ואח"כ יטבילנו:

קה. וכתב עוד שם במרדכי פרק בתרא דעבודה זרה בשם ר"י שאם בדיעבד טבל ואח"כ הגעיל א"צ להטבילו פעם אחרת דאין זה כטובל ושרץ בידו דהא אין הטבילה מחמת פליטת איסור עכ"ל. והרא"ש מתיר שם שילהי פרק בתרא דעבודה זרה להטביל לכתחילה קודם הגעלה מטעם דהא כל זמן שירצה להשתמש בו בצונן לא בעי הגעלה עכ"ל. אמנם לכתחילה טוב להגעיל קודם:

קו. ומה"ט אע"פ שנשתמש בכלי איסור בן יומן שלא נגעל אסור המאכל אפילו בדיעבד. מ"מ אם בישל בדיעבד ביורה חדשה שלא נטבלה או בישנה שאין ב"י שלא נגעלה ולא נטבלה המאכל מותר ויטבול הכלי אח"כ בברכה ואפילו אם בישל בו כבר מאה פעמים בלתי ברכה וכן בכל מצות עשה יברך כשנזכר כדאמר מי שאכל שום וריחו נודף וכו'. אבל המאכל מותר אפילו בפעם ראשון כדפרישית לעיל שהטבילה אינה מחמת פליטת איסור דהא צריכין לטבול אפילו כלי חדש אלא רק להעביר ממנו הטומאה ולהכניסו בקדושה של ישראל לפי שבחרנו השם אלהים לנחלתו. והבדילנו מן התועים. וקדשנו

בקדושתו שנאמר ואבדיל אתכם מן העמים להיות לי. וכתיב והתקדשתם והייתם קדושים כי קדוש אני. אני ה' אלהיכם:

שער נט

א. גרסינן פרק בתרא דיומא מפקחין פקוח נפש בשבת וא"צ לטול רשות מב"ד וכל הקודם ומציל הרי זה משובח. והשיב מהר"ר אברהם כ"ץ זצ"ל כל סכנת נפשות דוחה שבת ואפי' ספק סכנה כגון רופא אומן אומר צריך ואחד אומר אינו צריך:

ב. ויולדות כשכורעת לילד עושין לה כל צורכה ואפי' להדליק נר בשבת ואפי' היא סומא והיינו בשעה שהיא צועקת בחבליה או בשעת שמתחיל הדם להיות שותת עד שתלד ואחר שתלד ג' ימים שלמים מחללין עליה את השבת ועושין לה כל צורכה בין אמרה צריכה בין אמרה אינה צריכה. מג' ועד שבעה אם אמרה אינה צריכה אין מחללין עליה את השבת אבל אם שתקה ואצ"ל אם אמרה צריכה אני מחללין עליה את השבת. מז' ועד ל' הרי היא כחולה שאין בה סכנה ואפי' אמרה צריכה אין עושין לה מלאכה אלא ע"י כנעני:

ג. וכל חוליים שהרופאים אומרים שיש בו סכנה אפי' אם הוא בעור הבשר מבחוץ. מחללין עליו את השבת על פיהם ואין דוחין דבר זה לעשות ע"י כנעני או ע"י קטנים כדי שלא תהא מצות שבת קלה בעיניהם. וכדי שלא יבא הדבר לידי דיחוי אלא גדול כקטן שם הוא. וכל הקודם זוכה להציל נפש מישראל ואסור להתמהמה בחילול שבת לחולה שיש בו סכנה ואסור לשאול לאחר אם מותר כדאי' בירושלמי הנשאל הרי זה מגונה והשואל הרי זה שופך דמים:

ד. וכן דליקה הבא בבית יהודי במקום שהוא מסוכן ליהודים אז כל יהודי ויהודי יכול לכבותו בשבת ואפי' אם הוא יכול לברוח משם בלי סכנה מ"מ כיון שיש סכנה רק לנפש א' אז כל ישראל מצווין להצילו אפי' במלאכת שבת וכן כל כיוצא בזה:

ה. ובחולה שאין בו סכנה יכול ישראל לומר לכנעני עשה לחולה זה כל צרכו ואין בו משום שבות ואפי' בשבות שיש בו מעשה:

ו. וכתב הרמב"ם אם הוא צריך לדברים שאין בהן מלאכה עושין אותם אפי' ע"י ישראל עכ"ל. וכן פי' ר"ח כשנופלת ערלת הגרון של תינוק יכולה החיה להכניס אצבעה לתוך פיו בשבת ומסלקת הערלה למקומה וכן כתב בא"ח עצם שיצא ממקומו מחזירין אותו בשבת:

ז. ורופאי' שאומרים אפי' כנעני' הרגילים לרפאות בעיר לכל אדם אותן שמחזיקין מומחה להתרפאות מהם חולי שיש בו סכנה. ובעניני יולדת אומר מהר"ש שמאמינים אפי' לנשים דבקיאות הן בזה. וכן כתב בסמ"ק רופא אחד אומר צריך ורופא א' אומר אין צריך מותר לכבות ולהדליק את הנר בשבילו ושוחטין ואופין ומבשלין לו כדאי' פ' בתרא דיומא. והשיב רבי יצחק בר שניאור שכל ב"א חשובין כבקיאין במקצת וספק נפשות להקל עכ"ל והיינו דוקא סתם ישראל ולא סתם כנעני:

ח. ומפרש בא"ח ומה ששוחטין לחולה בשבת ואין נותנים לו בשר נבילה כדי שלא יצטרכו לחלל שבת בשחיטה. לפי ששבת הוא אצלו כחול לכל מה שצריך:

ט. וכתב עוד שם וחולי הפנימי בסתם מחללין עליהם את השבת ואפי' אם איתא שם בקי והחולה אין אומר כלום אם לא שידעו באותו חולי שאין בו סכנה וגונח מכאב לב מותר לינק חלב מהבהמה בשבת לרפואה עכ"ל וק"ק. ומסיק בסמ"ק ואפי' אם אין בו סכנה:

י. וכתב עוד בסמ"ק ומי שנשכו כלב שוטה או כל דבר שאפי' רק ספק אם ממיתין אם לאו עושין לו כל צרכי רפואות בשבת להצילו:

יא. היולדת כשכורעת לילד חותכין וקושרין טבורה וטומנין השליא. וחבירתה מביא לה שמן אך כל שנוי שיכולין לעשות בלי דיחה עושין. ועושין מדורה ליולדת או למי שהקיז דם ונצטנן אפי' בתקופת תמוז. ומרחיצין הוולד ביום שנולד אפי' בחמין שהוחמו בשבת ומולחין ומלפפו עכ"ל. מלפפו פי' בערוך היינו לסוך אותו מכריסו עד רגליו שמתחברין אבריו ואפי' עד בן חדש ותרגום וחבר ולפף עכ"ל. וכן קורין למעיים המלופפין. ויש מפר' מלפפין וויקל"ן. וחותכין טבור הילד פי' הרמב"ם אפי' לא נולד אלא א' (לאפוקי מהרא"ש שמצריך דוקא תאומים) ומסיק בסמ"ק אבל אין עושין מדורה לחולה להתחמם עכ"ל. והיינו לחולה שאין בו סכנה. אך אין נוהגין עתה לקרוע כרס אשה שמתה על המשבר להוציא הוולד דרך דופן שמא ימצא חי ואפי' בחול. ושמא הטעם שאין אנו בקיאין עתה כ"כ להכיר מיתת האם בעוד שהוולד יכול להחיות דשמא מעולפת היא:

יב. ומייתי בסמ"ק גר' פרק א"מ אמר רב מכה שבגב היד וגב הרגל ומן השפה ולפנים מחללין עליה את השבת והיינו שלא באה מחמת ברזל אבל אם באה מחמת ברזל אפי' שלא ע"ג היד וגב הרגל מחללין עליה כדאמר שמואל פדעתא פי' מכת חרב בכ"מ שהיא מחללין עליה את השבת:

יג. ת"ר אין מניחין קלור בעין ואספלנית ע"ג מכה בשבת גזירה שמא ישחוק סממנים ואם נפל ע"ג כלי אספלנית שנתן מע"ש מחזירין אותה. ולא מעל גבי קרקע והטעם מפרש

בסמ"ג. וכ' בסמ"ק אבל סביב לעין ולמכה נותן קלור ואספלנית אפי' בשבת. וכן מותר לתת הקלור ואספלנית מע"ש ע"ג המכה אעפ"י שמתרפאת והולך עכ"ל:

יד. וגרסינן בירושלמי דבמה אשה א"ר יוסי בר בון מכה שנתרפאה נותן עליה רטייה שאינה אלא כמשמרת:

טו. א"ר תנחום חוץ מעלה גפנים שהם לרפואה עכ"ל ומייתי בסמ"ק א"ר יודא אמר שמואל מותר לכחול עין שמדמעת בשבת. וגם לשחוק סממנים ולהביאן דרך ר"ה. דשוריינא דעינא בליבא תליא עכ"ל. ואע"פ שמחלק לשם באיזו חולי אין אנו בקיאין עתה. וספק נפשות להקל:

טז. וכ' הרמב"ם ואפי' שהיו רק דמעות שותתות מאחת מעיניו מחמת הכאב הרי הוא בכלל החולים שמחללין עליהם מכח ספק עכ"ל. וכ' בספר מצות גדול אבל פצוחי עינים פי' להאיר עינים שאינם כואבות אסור:

יז. וכ' הרא"ש פ"ב דעבודה זרה כל מכה שצריך אומד או מן השפה ולפנים אפי' על כאב השינים. או מכת ברזל. או אבעבועות הדומין לענבה. או נפח העומד באדם ע"י חמה או מי שחש בפי הטבעת והוא חולי שקורא פיי"ג מחללין עליהם. בשביל חסרון אבר אין מחללין באיסור דאוריי' אבל באיסור דרבנן מחללין עכ"ל. וכתב הרמב"ם ואפי' בלתי שינוי:

יח. וכאב השינים יש בו ג"כ סכנה שהרי יש שינים שתלוי בהן בת העין ושוריינא דעיניה בליבא תליא:

יט. וכתב בא"ח וחום שסומר את הבשר מחללין עליו. אבל שאר מכות שהן בעור הבשר מבחוץ אין מחללין עליה סתם עד שיאמר החולה או בקי שצריך. פירוש שצריך שמא יסתכן עכ"ל:

כ. כתב במרד' בשבת פ' הבונה שהוכיח רבינו שמחה משפיר"א שמותר לאכול שרשים מתוקים ולגמוע ביצה חיה בשבת להגדיל הקול הואיל ואינם אלא לבסומי קלא ואין משום רפואה דהא לית ליה מכה בגרונו עכ"ל:

כא. וכתב בי"ד ובפרנס כל המאכלין והמשקין שאדם רגיל בהן בחול לאכלן בלא רפואה מותרין בשבת אפי' לרפואה וכן לסוך על מכתו כל השמנים אפי' שמן אורז אם רגיל בו בחול עכ"ל. וכ"ש שסך עמו כל הבשר שסביביו כדאי' בסמ"ק שסכין ומפרכסין לאדם אפי' כל גופו בשבת משום תענוג. וכן מתיר בסמ"ק לכואב לו שיניו לגמוע חומץ אפי' לרפואה אבל לא לחזור ולהפליטו שנראה לכל שעושה לרפואה וצ"ל שהיינו רק

שכואבין לו קצת ואינם מסוכנין לו ליפול. דאם לא כן אף לרפאותה ולחלל עליה מותר כדאי' לעיל:

כב. וכתב עוד שם בפרנ"ס בשם ראבי"ה וחולי שאין בו סכנה אומר לכנעני ועושה וכן כוחל עיניו מן הכנעני בשבת אעפ"י שיודע שאין בו סכנה. וכן אם חתך באצבעו או נפל חבורה בראשו או במקום אחר בשבת והוא מוציא דם מותר לומר לכנעני לסוכו ולקשור עלי' רטייה מן אניצי פשתן ולובן ביצה או שאר משיחות של חבורות. ומותר ללחוש בשבת וגם למדוד החגורה שקורין פנימין למי שחש בראשו בשבת:

כג. ומיחם אדם את אלונטי"ת וכל דבר הניטול ומניח ע"ג כריסו בשבת עכ"ל. אלונטי"ת מפרש בסמ"ג שמערב יין ישן ומים צלולים ואפרסמון ושותין אותו לצנן הגוף:

כד. וכן התיר מהר"ז ז"ל לתלוש שן ע"י עכו"ם בשבת והיינו מטעמא דלעיל דחולי שאין בו סכנה אומר לכנעני ועושה דכה"ג במקום צער לא גזרו אבל מחמת סכנה ליכא למימר דאדרבה תלישת שן הוי סכנה כדאי' לעיל:

כה. וכ"ש שמותר להקיז דם ע"י כנעני בשבת לקדחת ושאר כל חליים הפנימיים אפי' ע"י ישראל מותר על פי רופא מומחה:

כו. ומיהו אדם הנופל או ניגוף ונצרר דם במקום נפילתו או נגיפתו אין חשוב חולה הפנימי ומאחר שאין מצטער כ"כ ויכול להמתין למחר בלי סכנה נראה דאסור להקיז דם שקורין קופפ"ן אפי' בי"ט שני של גליות ואפי' ע"י כנעני והתם הקזת חולה ע"פ רופא הוי סכנה וקופפ"ן בלתי סכנה:

כז. וכתב בא"ח ובסמ"ג ואם החלב מצער ליולדות יכולה להוציאם בידים בשבת עכ"ל:

כח. ואמרינן במס' יום הכפורים כל מידי דאית ביה רביתא לינוקא לא גזר ביה רבנן והלכך יכול לומר לכנעני לעשות לתינוק אש ושאר כל צרכיו אפי' בשבת. וכן אם אין לתינוק מה יאכל יכול לומר לכנעני שיבשל לו פאפ"א בשבת:

כט. ואם אין התינוק רוצה לאכול כ"א ע"י אמו השיב השר מקוצי שמותר לאם להאכילו אפי' בתבשיל חלב שחלבו ובשלו כנעני בשבת דהוי חולי שיש בו סכנה בשבת שאין רוצה לאכול ע"י אחר עכ"ל. ונראה מאחר שאין במאכילו אלא משום מוקצה ה"ה אפי' לחולי שאין בו סכנה. ולרוחא דמילתא נקט לה:

ל. בסמ"ג אומר לכנעני לעשות אש אף לגדול שהוא חולי ואין בו סכנה. ומאחר שאנו חושבין עתה כל אדם חולי אצל האש. פי' חולי שאין בו סכנה. מותר ג"כ לומר לכנעני לחמם בית החורף אפילו בשביל ישראל גדול ובריא:

לא. וכן כ' במרדכי בשבת ס"פ במה אשה ובפ' (הבונה) [ח' שרצי'] בשם מהר"ם כל לחשים מומחין שמותרין בחול מותרין אף בשבת עכ"ל. וק"ק. והיינו אפי' בלתי סכנה דאל"כ פשיטא ומותר ללחוש בשבת ולמדוד החגור למי שחש בראשו שקורין אנפיזמ"ט דהוי מדידה של מצוה:

לב. אבל בחולה שיש בו סכנה כתב הרמב"ם אעפ"י שאין בדבר תועלת כלום הואיל ומסוכן הוא התירו כדי שלא תטרף דעתו עכ"ל. והיינו בין בחול בין בשבת אבל לולי ה"ט היה אסור כל דבר שאין טבעי משום וחובר [חבר] ולא קיי"ל כותי' ולפיכך יכולים ללחוש בשבת לחולי שיש בו סכנה אף לחש שאין מומחה ומה"ט התירו ג"כ רבותינו לחולה שאומר לשלוח אחר קרוביו לשכור לו שליח בשבת כדי שלא תטרוף דעתו:

לג. כתב בי"ד מי שרודפין אחריו נחש או עקרב מותר לחבר ללחוש כדי שלא יזיקוהו. וכן שרי להזכיר ש"ש על המכה היכא דאיכא ספק נפשות עכ"ל וק"ק. (וקצת משמע אפילו ברוקק שאילה):

לד. ומייתי בסמ"ק הא דאמ' דשרי למיכחל עינא שאין בו סכנה ביו"ט שני של גליות. וה"ה כל שאר חלאים שאין בהן סכנה מותר לרפאותן כדרכן בי"ט שני של גליות דבמקומות צערא לא גזרו רבנן. אבל בי"ט שני של ר"ה ודאי אסור:

לה. השיב מהר"ם על נכפה אחד שרצה כנעני לרפאותו ולהאכילו שרץ העוף. נכפה הוא חולי גדול וכמכת של חלל הגוף דמי ופעמים שמסתכן ונופל לאש או למים אם הרפואה ידועה מותר. ואם אין הרפואה ידועה אין בידי להתיר עכ"ל. וכ"ש שאר חולאים עצמן שיש בהן סכנה שאין לחוש להאכילן ע"פ רופא מומחה דבר טומאה כגון דרייא"ק וכה"ג שמערב בו דבר איסור או אף האיסור לבדו. וכן אפי' בכל איסורי הנאה כ' הרא"ש פ"ק דעבודה זרה שיכולין להתרפאות בהן במקום סכנה אפי' בדרך הנאותן ומסיק ובדלית סכנה דוקא שלא כדרך הנאותן ושאר הנאות לאדם בריא אפי' שלא כדרך הנאותן לא. ובשר בחלב וכלאי הכרם אפי' שלא כדרך הנאותן לא כשאין במקום סכנה. וע"ז וג"ע וש"ד אפי' במקום סכנה לא עכ"ל. ומפרש בסמ"ג ובמרדכי פ"ב דעבודה זרה בשם ר"י הא דאמרינן דאין מתרפאין בעצי אשירה היינו דוקא דאם יאמר הכנעני דאין יכול להתרפאות בשאר העץ אלא בזה דגדל לפני עבודה זרה אבל אם אמר לו סתם קח ממי מעין או מאילן פלוני ואין מוצא דבר זה אלא לפני עבודה זרה מותר כיון דלא תלה רפואתו בעבודה זרה והאריך:

לו. וכתב הרא"ש שילהי [בהמה המקשה] (א"ט) כל שיש בו משום רפואה אין בו משום דרכי האמורי וכתב התו' בעבודה זרה אע"פ שצער בע"ח דאורייתא אם יועיל לאיזו דבר מותר עכ"ל. פי' לרפואה אפילו אין בו סכנה:

לז. ומסיק עוד שם הרא"ש והמרדכי פ"ב דעבודה זרה וחולי שיש בו סכנה מרפאין מכנעני מומחה דלא מרע חזקתיה ושאין בו סכנה אפילו מכנעני שאין מומחה ואפי' ע"י לחש אם אין ידוע בודאי שמזכיר שם עבודה זרה חוץ מן כהני עבודה זרה ואפילו סתמא ואפי' חולה שיש בו סכנה דילמא אתי לאימשוכי בתרייהו עכ"ל. ומסיק הרא"ש אבל מרפאין בעשבין ובשרשין וכה"ג רפואות הטבעיים אין חילוק בין כהן לכנעני אחר ורופא הרגיל לרפאות לרוב חולי עירו חשיב מומחה ומביא בסמ"ג לגבי הקזה רוב מומחין הן:

לח. כתוב בספר מצות גדול ובס' מצות קטן מי שנפל עליו מפולת ספק הוא שם ספק אינו שם מפקחין עליו הגל בשבת מצאוהו חי אעפ"י שנתרצץ מוחו ואינו יכול להחיות כ"א מעט מפקחין עליו ומוציאין אותו לחיי שעה כדאמר במס' שמחות המעצים עינו של גוסס הרי זה שופך דמים. ראה תינוק שנפל לים פורש מצודה ומעלהו אע"פ שצד דגים עמו. ננעלת דלת לפני התינוק שובר את הדלת ומוציאו אעפ"י שמפצל עצים שהן מחוברין לבית וחשיבי מחוברת דשמא יבעת התינוק וימות עכ"ל. וק"ק ולשון הר"מ אעפ"י שמפצל עצים הראוים למלאכה פירש שהנסורת ראוים יותר לתקן האש. וכ' בא"ח ואין הולכין בזה אחר הרוב כגון ט' כנענים בחצר וישרא' א' ביניהם ואפי' פריש א' מהן לחצר אחרת ונפל שמה עליו גל אם נשאר יתר קביעות הראשון במקומו חשבינן עדיין כמחצה על מחצה ומפקחין עליו. ולא אמר' כל דפריש מרובה פריש. וכן מי שנפל עליו הגל ספק חי ספק מת ספק שם ספק אינו שם אפילו את"ל שהוא שם שמא ישראל שמא כנעני מפקחין אע"פ שיש כמה ספיקות שם. מצאוהו מעולף מפקחין עליו ובודקין עד חוטמו ואם לא הרגיש חיות בחוטמו ודאי מת ל"ש פגע בראשו תחילה או ברגליו אע"פ שמצא עליונים מתים לא נאמר התחתונים כבר מתו אלא בודק עליהן שמא הן עדיין חיין עכ"ל. וק"ק. וכן כל ספק סכנה מחללין. וכתב הרמב"ם פ"ב דהלכות שבת דכל זה מטעם דכל קבוע וכו' אבל אם נעקרו כולם ופירש אחד מן הנעקרין לחצר אין מפקחין עליו דכל דפריש כו' עכ"ל. ומסתמא נעקרו כולם דנקט רוצה לומר בזה אחר זה ולא בבת אחת דאם לא כן הא נמי קבועי. וכן הרואה חבירו טובע בנהר או חיה רעה או לסטין באין עליו ויכול להצילו ואינו מציל נחשב כאלו הרגו ביד ועל זה נאמר לא תעמוד על דם רעיך ואפי' בנפשו של רודף אם אינו יכול להצילו בע"א כדילפינן מאין מושיע לה. ומיהו אם בודאי היה ג"כ הוא מסוכן עמו אין לו לסכן גופו מאחר שהוא חוץ

מן הסכנה אע"פ שרואה במיתת חבירו כדדרשינן וחי אחיך עמך. ולא מצינו חילוק בין סכנה למיתה ודאית:

לט. ומייתי בסמ"ק הא דפר' כ"כ שכלב שוטה וכל הממית בודאי מותר להורגו בשבת ואפי' ברח מפניו ושאר המזיקים דווקא ברצים אחריו. ומיהו לכוף עליהן כלי או לדורסם לפי תומו דרך הילוכו מתיר שם אפי' יושבין במקומן או בורחין מפניו. אמנם בנמלים ושאר שקצין ורמשים וכה"ג אף דרך הילוכו אסור אלא צריך לדקדק בדריסתם במקומות שמצויין:

מ. ומסיק עוד בסמ"ג חבורת אנשים שאומרים תנו לנו אחד מכם או נהרוג כולכם יהרגו כולם ואל ימסרו להם נפש אחת מישראל. ואם יחדו פלוני והוא תוך הסכנה עמהם מדינא יכולין ליתננו להם אפי' אינו חייב מיתה אבל מידות חסידות שלא למסרו אלא אם כן חייב מיתה עכ"ל:

מא. וכתב עוד בא"ח אם נפלה דליקה בחצר אחרת וירא שיעבור לחצר זה ויבא לידי סכנה יכול לכבות בשבת וכ"ש כשהדליקה בביתו והיינו דווקא שיהיה סכנה לנפש א' מישראל כגון שיש שם תינוקת ויולדת או שאר חולין שאין יכולין לברוח אבל אם ברחו כולם או רק יכולין לברוח עדיין אם שורף כל ממונו אינו רשאי לכבות אפי' נפלה הדליקה בביתו אם לא שהדליק הוא בעצמו ושמנהג בעירו לזרוק בני הבית בדליקה במקום שיצא האש משם והם אינן יכולין לברוח. ואפי' בי"ט כתב בסמ"ג ובסמ"ק שאין מכבין בו הדליקה כדי להציל ממונו כמו שאין מכבין בשבת אלא מניחו ויצא עכ"ל ומיהו להציל כל אשר לו כתב במרדכי פ' כ"כ וכשהדליקה בביתו יכול להציל כל דבר ואפי' בשבת דאי לא שרית ליה אתי לכבוייה עכ"ל והיינו אפי' באין בו סכנה כן כתב ר"ב[267] ועתה בזמן הזה שאין לנו ר"ה אלא כרמלית וגם ליכא למיגזר אטו דאורייתא אם נפלה לו דליקה בביתו בשבת יכול להציל כל דבר שלא יבא לכבות מפני שאדם בהול על ממונו (הגה"ה) וכ"ש אם נפלה הדליקה בחצר אחר דעדיף טפי ויכול להציל כל דבר כדפירש ר"ת הא דאמר דאין מציל מזון אלא ג' סעודות כדי שלא יבא לכבות היינו כשהדליקה בביתו אבל אם הוא בבית אחר יכול להציל כל מה שיחפוץ עכ"ל. וכתב עוד ר"ב וכן כתב במרד' פ' בתרא דשבת ואפי מעות ושאר דברים המוקצין יכולין להציל דבמקום פסידא אין לחוש לאיסור מוקצה כי היכי דשרי למי שהחשיך בדרך לטלטל כיסו פחות מד' אמות:

[267] ובתרומת הדשן האריך וסוף דבריו אמנם נראה דיש לתת לב לפי העניין אם נראה שאין סכנה כלל לא יחללו שבת כלל. וע"ש:

מב. וכן אם רואה אנסים באים לביתו יכול ליקח כל מה שבביתו להצניעו עכ"ל. וכ"ש כשהוא בשק שמתיר ג"כ שם המרדכי סו"פ בתרא דשבת אף אליבא דהר"מ וכ"ע לטלטלו אגב השק ולהצילו מפני הדליקה או מפני הגנבים או המושל. וכן מדמה בסמ"ק יראת אנס לדליקה בכל דבר ולאו דווקא באים בביתו רק שיבושרו פתאום מפחד תפיסה או מצור כתוב בסמ"ג שיכולין לטלטל כל דבר מוקצה ולהצניעו. וה"ה להוציא המעות לכרמלית להפקידו דבזה וכיוצא בו אינו אסור אלא מדרבנן ולא גזרו כדי שלא יבא לעבור על איסור דאורייתא:

מג. ודווקא באיסור דרבנן אבל לחופרן תחת הקרקע ולחלל שבת בשום מלאכה דאורייתא אבות או תולדות עבור ממון כלל לא. וה"ה אפי' בי"ט כדאי' לעיל:[268]

מד. ושנינו בפ' כ"כ כופין קערה של חרס על הנר בשבת כדי שלא יאחוז בקורה וה"ה לשום כלי מתכות תחתיו או אפי' של עץ מלא מים שלא יפול על הטבלא. והא דאסור לשום כלי תחת הנר כשיש בו מים היינו כשחוששש רק מפני המפה וכה"ג אבל במקום סכנה ודאי שרי:

מה. אבל כדי שלא יפול ניצוצות אפי' מפני חששת המפה לבד מותר. דאמר רב יודא ניצוצין אין בהן ממש ואין מבטל בזה הכלי מהיכנו והילכך אפי' נפל בה הנר עצמו והוסר ממנו מותר לטלטלו דהא לא ניתקצה לכך:

מו. גרסינן בגמ' אמר ר' אמי בדליקה התירו לומר כל המכבה אינו מפסיד ומפר' בא"ח והיינו אפי' בלא סכנה יכול לומר לפני הכנעני כל המכבה אינו מפסיד ואם אינו מזומן יכול לקרותן שיבא אע"פ שבודאי יכבה כשיבא. ומסיק שם ובספר מצות קטן וכן כל כיוצא בזה בהיזק הבא פתאום כגון שנשבר חביתו אע"פ שבודאן יתקנו כשיבא. ובסמ"ק מתיר להשים כלי תחתיו אפי' להציל כל היין שבחבית אע"פ שאין צריך לכולו באותו שבת:

מז. אמר ר' אילעאי כל המחובר לכסות הרי הוא ככסות מכאן הורה הר' אלעזר המתאכסן בשבת בבית כנעני ומעות בידו ולפעמים שאף גופו מסוכן עבור המעות אם יוודעו ויכול לתופרן בע"ש בין כפלות בגדיו ואין צריך לקשור אצלן תפילין או מזוזה לטלטלן אגביה דהא אין הדבר אלא משום חששת מקח וממכר שהיא גופה גזירה וכה"ג במקום סכנה וגם שתפרו בבגדו לא גזרו. ועוד דלא גרע מדליקה ותפיסה שדימוהו הגאונים למת שניטל אגב ככר והתירוהו לטלטל ולהוציאו בלתי צרופו לכלי. כלומר אפי' מחמת סכנה המעות לבד. כ"ש הכא מחמת סכנת נפשות. והילכך עתה שאין לנו אלא כרמלית

[268] ולא עדיף מכנענים שצרו על עיר על עיסקי ממונו שאין מחללין עליו שאיל"ה:

וגם ליכא למיגזר אטו ר"ה יוצא עמהן לר"ה שלנו דבמקום סכנה לא גזרו ובטלין לגבי הבגד אפי' אם הבגד אינו חשוב כ"כ כמו המעות דבמקום סכנה אין נפקותא בחשיבות. וכן מוכח בא"ז בפ' במה אשה מהירושלמי דאפי' דבר שהוא משוי אם מחובר לכסות מותר לצאת בו עכ"ל וא"כ מאחר שאין כאן איסור טלטול משום הוצאה נמי ליכא. ושמא יש לדמותו למפתח המחובר בשולי החגור דבטיל לגבי החגור. ואולי בשעת הסכנה אף מהר"ם מודה. שאיל"ה. ודווקא משום פקוח נפש שהכנעני מרגיש בהן ממה שמונע לצאת אבל אם יכול לשמוט ולמצא תואנה שאין צריך לצאת וכן אם אין לו סכנה לגופו אלא לחששת מעות בלבד כגון אורח הנכנס לעיר שיש שם ישראלים ואין מכירם ודאי אסור לו לצאת עמהן מ"ד אלולאות מוזהבות שבסרבלין שנפסקו מצד אחד שאסור לו במרד' לילך עמהן לר"ה מטעם חשיבות שבהן ולא בטלין. ול"ד ממש לתפישה ולדליקה שהתירו להוציא אפי' מחמת סכנה עצמה. דהתם אין דרך לשומרן בע"א אבל הכא יכול לישאר בביתו. ומיהו להוליכן עמו בבית ישראל כשהן תפורין בבגדו מותר דמתוך שאדם בהול על ממונו יש לחוש שמא יוליכנו בעין בלתי תפורין. ויש לדמות למעות שבשק דלעיל שמתיר מהר"ם לטלטלו אגב השק להצילן מן הגנבים אע"ג דהתם נמי אין השק חשוב כ"כ כמו המעות וה"נ חושש מן הגנבים הוא. וכל אלו בי"ט מותר לצאת עמהן דלא גרע ממפתח תיבה שלבו דואג עליו. ודווקא תפורין בבגדו אבל מזומנים ודאי אסור לטלטל (נ"ב משום מוקצה) ועוד דחיישינן שמא יבוא לקנות איזה דבר ובשבת גזרינן גזירה לגזירה שאילה:

שער ס

א. כתב הרמב"ם חולה הצריך לאכול ביוה"כ אם רופא בקי אחד אמר רק אפשר שיכבד עליו חוליו אם לא יאכילוהו מאכילין אותו אעפ"י שאין אומר שיש בו סכנה עתה או שמא ימות אם לא יאכלוהו ואפי' ק' רופאים אומר אין צריך והוא אומר צריך מאכילין אותו דמאחר שהודיעוהו שיוה"כ הוא והוא שואל אין צריך יותר לדקדק עליו עכ"ל וכן כתב בסמ"ק בשם ר"י כשהחולה שואל לאכול ולשתות אומרי' לו יוה"כ הוא ואם אמר אעפ"כ תנו לי מאכילין אותו דבכה"ג חולה אומר צריך קרינא ביה. ואעפ"י שאין אומר שצריך משום סכנה. חולה אמר אינו צריך ורופא אמר צריך שומעין לרופא עכ"ל. והיינו בחולה שאין רואין בו להדיא שצריך אבל אם הוא מעולף או שאר חלשות עד שנראה לרוב בני אדם שאצלו שצריך אפי' רק כדי שלא יכבד חליו ודאי פותחין ושואלין ונותנין לו אפי' אמר איני צריך כדאיתא לקמן ואם אין שם אלא רופא כנעני אז יש לשאול

ליהודים שאצלו דנהגי' כר"י בן שניאו"ר דלעיל דאמר רוב בני אדם כו'. וכתב בא"ח ואם הרופאים מחולקין הולכין אחר רוב דעות עד שיהו ב' האומרים שצריך ודעת עצמו כשאומר אינו צריך הוי כדעת אחד מן הרופאים. אבל אם שנים אומרים צריך אפי' ק' אומרי' אינו צריך ואפי' הוא עצמו עמהן אומר שאינו צריך מאכילין אותו לפי שאין הולכין בסכנת נפשות אחר רוב דעות מאחר שיש שנים שאומרים צריך. ואם החולה אומר אינו צריך ורופא רק מסופק מאכילין אותו. אבל אם הרופא אומר אינו צריך והחולה מסופק אין מאכילין אותו עכ"ל. וכתב בסמ"ק והיכא שהדעות שוות מאכילין אותו דספק נפשות להקל עכ"ל. ולפי מה שנהגין כא"ח שהיכא ששנים אומרים צריך אין הולכין אחר רוב דעות. מכל מקום נ"מ שאחד אמר צריך ואחד אמר אינו צריך והחולה מסופק או כששתק שמאכילין אותו. וכתב עוד הרמב"ם ואם יש רופאים הרבה ואחד מהן מופלג בחכמת הרפואות חוששין לדבריו נגד רבים:

ב. ויולדת תוך ג' ימים הראשונים לא תתענה כלל. מג' עד ז' תלוי באמרה צריכה אני. מכאן ואילך הרי היא כשאר כל אדם. והא שיש חלוק בין תוך ז' לאחר ז' היינו באמרה צריכה אני מחמת הלידה. אבל אם אמרה צריכה אני מחמת שמתכבד עלי החולי אפי' אחר ז' נותנין לה דלא גרעה מחולה אחר:

ג. וכ"ש כל שאר תעניות שהן מדרבנן בזמן הזה ואפי' תשעה באב אם החולה והיולדת לאחר ז' אומר צריך אני שמאכילין אותן דלדידהו לא גזרו רבנן:

ד. ונהגו עלמא שפוסקין כר' יוחנן דפ' בתרא דיומא דבן י"א ובת י' אין מתענין אלא מחנכין אותו לשעות בן י"ב ובת י"א משלימין מד"ס ובן י"ג ובת י"ב משלימין מד"ת. והילכך אם רואין בתינוק או בתינוקת שיצאו מגדר הבריאות ואינם כשאר רוב העם אין לענות אותן עד שיהו ראויים מן התורה דבכה"ג לא גזרו רבנן:

ה. וכן לענין עוברה כתב הרמב"ם והרא"ש וסמ"ק עוברה שהריחה מאכל ביו"כ או דבר איסור בשאר ימות השנה ואם לא יתנו לה יש סכנה לה או לוולד אומרים לה יו"כ הוא. או דבר איסור הוא. ואם לא נתיישבה דעתה תוחבין לה כוש ברוטב ואם לא נתיישבה דעתה נותנין לה מהרוטב עצמו לא נתיישב דעתה מאכילין אותו כל צורכה. ולשון א"ח אם רואין שצריכה לכשיעור ביחד יתנו לה מיד ומפרש שם הרמב"ם ודווקא עוברת תלוי בישוב הדעת פעמים מתיישבת ברוטב ופעמים שצריכה לאיסור עצמו אבל חולה שמאכילין אותו ביו"כ על פי הבקיאין מאכילין אותו לכתחילה כל צורכו על פי הבקיאין:

ו. ומסיק עוד שם הרמב"ם וכן הבריא שהריח דבר שיש בו חומץ וכיוצא בו מדברים שמערערין את הנפש מסוכן הוא אם לא יתנו לו ממנו והוי דינו כעוברת עכ"ל. וכתב בי"ד ודווקא כשנשתנה פניו:

ז. וכתב עוד הרמב"ם אבל מי שאחזו בולמוס מאכילין אותו דבר האסור מיד עד שיאורו עיניו ואין מחזירין אחר דבר המותר אלא ממהרין בנמצא. אמנם אם היו לפניו ב' או ג' מינים איסורין מאכילין אותו הקל תחילה ומאכילין אותו עד שיבחין בין טוב לרע בטעמים עכ"ל. והסימן נותן לחם לרעבים ה' מתיר אסורים. וכל מקום שאמרו ז"ל מחללין עליו שבת או יו"כ או שאר אסורין אם לא יעשה הוי כשופך דמים:

ח. ואם החולה עצמו רוצה להחמיר עליו אחרי שיודע שצריך לכך עליו נאמר ואך את דמכם לנפשותיכם אדרוש ואל תהי צדיק הרבה ול"ד לדבר הנוגעת בכבוד השם יתברך שכתוב בסמ"ק שאדם יכול לוותר על נפשו. דהתם כתיב ביה ובכל נפשך וגם שואלין ממנו נפשו. ואפי' על השואל אמרו רז"ל ששופך דמו והרי אפילו ספק נפשות דוחה שבת וכ"ש יוה"כ:

ט באהבת השם אותנו וחפץ לזכותינו בתורה ובמצות לעולם הבא הזהרנו על בריאותינו להיות מקיימים לפניו בגוף חזק ובריא ולעובדו בעולם הזה ולזכותינו לעולם הבא שנאמר ושמרתם את חקותי ואת משפטי אשר יעשה אותם האדם וחי בהם: